



STRATEGIA DE DEZVOLTARE A RAIONULUI ORHEI 2026-2028

REZUMAT

O strategie nu este doar un plan, ci un angajament de a transforma viziunea în rezultate concrete și durabile pentru comunitate.

Nume, Prenume	Instituție	Contribuire la elaborarea capitolului
Elena Boguș	șef-interimar Direcția Economie și Politici Investiționale	Elaborarea și consolidarea Strategiei de dezvoltare a raionului Orhei 2026-2028 și a Planului de obiective strategice 2026-2028
Serghei Caraman	Secretar Consiliul raional Orhei	Organigrama, Structura și efectivul de personal
Marin Mihailov	Șef Direcția Administrație publică, comunicare și protocol	Planul de obiective strategice 2026-2028 pe domeniu II.3.1. capacitate administrativă
Maria Popescu	Șef adjunct/șef secție Secția elaborarea și administrarea bugetului, DGF	Finanțe publice locale
Viorel Timuș	Șef DOFM Orhei	Capital uman
Aliona Nartea	Șef – adjunct DGE	Educație
Ion Bolboceanu	Șef Direcție CSP Orhei	Sănătate
Ș. Mihalaș	Șef Direcție IPM Orhei	Mediu
Iulian Sîngereanu	Șef DSE mun. Orhei, colonel al s/intern	Situații Excepționale
Alesea Chicuș	Specialist principal DEPI	Infrastructura fizică și tehnico - edilitară
Mircea Cebotari	Specialist superior DEPI	Introducere; Economie, Rețelele de furnizare a apei potabile și sistemele de canalizare
Ion Grozavu	Specialist superior, Secția Agricultură și Relații Funciare	Agricultura
Elena Guțan	Specialist Secția Cultură	Turism; Cultura
Cristian Botnarenco	Șef Serviciul Tineret și Sport	Tineret
Vitalie Patraș	Director Școala de sport raională Orhei	Planul de obiective strategice 2026-2028 pe domeniu II.3.11.2. Sport

Introducere	6
Cadru Normativ	6
Cadru Organizatoric	7
Cadru Funcțional	7
Metodologia De Elaborare	8
Situția De Relaționare	9
Analiza Swot	10
Capitolul I Auditul Socio-Economic	13
I.1 Prezentare Generală Raionul Orhei	13
Scurt Istoric	13
Organizare Administrativ-Teritorială	13
Așezare Geografică	13
Caracteristica Generală A Raionului	14
I.2. Capacitate Administrativă	15
Cadru Normativ, Organizatoric Și Funcțional	15
Resurse Umane	15
Capacitatea De Relaționare	18
Principalele Probleme Capacitate Administrativă	19
Analiza Swot Capacitate Administrativă	19
I.3. Finanțe Publice Locale	20
Veniturile Bugetului Local	20
Cheltuielile Bugetului Local	21
Principalele Probleme Finanțe Publice Locale	23
Analiza Swot Finanțe Publice Locale	23
I.4. Capital Uman	24
Populație	24
Forța De Muncă	31
Principalele Probleme Capital Uman	39
Analiza Swot Capital Uman	41
I.5. Educație	42
Învățământ Primar Și Secundar General (Cu Frecvență)	42
Resursa Umană În Învățământul Primar Și Secundar General	45
Situția Actuală În Învățământul Primar Și Secundar General	47
Digitalizarea Procesului Educațional	58
Educație Timpurie	61
Învățământ Extrașcolar	63
Învățământ Profesional Tehnic	63
Direcții Prognozate 2026–2028	68
Context De Elaborare A Strategiei Educație	69
Principalele Probleme Și Căi Posibile De Soluționare	69
Analiza Swot Educație	70
I.6. Sănătate	71
Serviciile Medicale	71
Infrastructura De Sănătate	74
Personal	75
Principalele Probleme Sănătate	76
Analiza Swot Sănătate	76
I.7. Protecție Socială	77
Beneficiari Protecție Socială	77
Infrastructura De Protecție Socială	80
Principalele Probleme Protecție Socială	81
Analiza Swot Protecție Socială	83
I.8. Mediu Și Situații Excepționale	84
Resurse De Apă	84
Aerul Atmosferic	86
Managementul Deșeurilor Și Substanțelor Chimice	87
Resurse Minerale	92
Resurse Funicare	94

Flora: Fond Forestier; Spații Verzi, Aree Naturale Protejate De Stat	97
Fauna: Resurse Cinegetice Și Piscicole	99
Situații Excepționale.....	100
Concluzii Și Propuneri	102
Principalele Probleme Mediu Și Situații Excepționale.....	103
Analiza Swot Mediu Și Situații Excepționale	104
I.9. Infrastructura Fizică Și Tehnico - Edilitară	106
Infrastructura Drumurilor	106
Infrastructura Energetică Și Managementul Eficienței Energetice	108
Rețele De Furnizare A Apei Potabile Și Sisteme De Canalizare	111
Infrastructura Fizică.....	116
Principalele Probleme Infrastructura Fizică Și Tehnico - Edilitară	121
Analiza Swot Infrastructura Fizică Și Tehnico – Edilitară	122
I.10. Economia.....	123
Context General.....	123
Antreprenariat	127
Industria.....	130
Serviciile.....	133
Veniturile Și Cheltuielile Populației	140
Tendențe 2021-2025.....	144
Proгноze 2026-2028.....	146
Principalele Probleme Economie.....	148
Analiza Swot Economie	149
I.11. Agricultura.....	151
Producția Agricolă.....	155
Plantațiile Multianuale.....	157
Cultivarea Legumelor.....	160
Utilizarea Îngrășămintelor	162
Sectorul Zootehnic.....	163
Lanțul Valoric Al Producției Agricole	166
Principalele Probleme Agricultura	168
Analiza Swot Agricultura	170
I.12. Turism	173
Turismul Rural	173
Turism Vitivinicol	175
Patrimoniu Cultural-Natural.....	176
Patrimoniu Antropic Și Arhitectural.....	178
Infrastructura Turistică	185
Tendențe 2021-2025 Și Proгноze 2026-2028.....	187
Context De Elaborare A Strategiei Turism.....	190
Metodologia De Elaborare/ Actualizare Strategia Turism.....	191
Situația De Relaționare Pe Domeniul Turism.....	192
Principalele Probleme Turism	193
Analiza Swot Turism.....	194
I.13. Cultura	196
Patrimoniu Etno-Cultural	197
Biblioteci Publice	200
Tendențe 2021-2025 Și Proгноze 2026-2028.....	202
Contextul De Elaborare A Strategiei Cultură	205
Metodologia De Elaborare / Actualizare Strategia Cultură	207
Situația De Relaționare Cultură	207
Principalele Probleme Cultură.....	208
Analiza Swot Cultură	209
I.14. Tineret Și Sport	212
Metodologia De Elaborare / Actualizare Strategia Tineret.....	212
Situația Generală A Tinerilor	214
Sport	225
Principalele Probleme Tineret Și Sport	229
Analiza Swot Tineret Și Sportedilitară	230

Capitolul II Planul De Obiective Strategice 2026-2028	232
II.1 Viziunea Raionului Orhei	232
II.2 Obiective De Dezvoltare Ale Raionului Orhei.....	233
II.3 Planul De Obiective Strategice 2026-2028 pe domenii	235
II.3.1. Capacitate Administrativă	235
II.3.2. Finanțe Publice Locale	237
II.3.3. Educație	239
II.3.4. Capital Uman	248
II.3.5. Sănătate Publică.....	250
II.3.6. Mediu Și Situații Excepționale.....	251
II.3.6.1. Mediu	251
II.3.6.2. Situații Excepționale	252
II.3.7. Infrastructura Fizică Și Tehnico - Edilitară.....	253
II.3.8. Economia	254
II.3.9. Agricultură	255
II.3.10. Turism.....	257
II.3.11. Cultură.....	258
II.3.11.1. Cultura Raionului Orhei.....	258
II.3.11.2. Biblioteci Publice.....	261
II.3.12. Tineret Și Sport.....	262
II.3.11.1. Tineret.....	262
II.3.11.2. Sport.....	265
II.4 Monitorizarea Și Evaluarea Rezultatelor	268

INTRODUCERE

Republica Moldova este în continuă transformare, fiind afectată direct de evenimentele regionale și globale: creșterea prețurilor la produsele energetice și la produsele alimentare, criza de securitate din regiune pe fundalul agresiunii Federației Ruse în Ucraina, reformatarea lanțurilor valorice și chiar schimbările climatice care afectează producția agricolă.¹

În acest context, pe lângă intervențiile directe și ad-hoc, necesare pentru a face față crizelor curente, Consiliul raional Orhei a decis elaborarea viziunii de dezvoltare pe termen scurt pentru a crea baza pentru o dezvoltare durabilă a raionului Orhei, având ca început siguranța structurală și teritorială a acestuia.

Analiza socio-economică reprezintă evaluarea complexă a situației raionului și /sau organizației, prin examinarea atât a factorilor sociali, cât și a celor economici. Aceasta urmărește să identifice punctele forte și vulnerabilitățile, să evidențieze oportunitățile de dezvoltare și să sprijine luarea deciziilor strategice.

Din perspectiva socială, analiza include structura populației, nivelul de educație, accesul la servicii sociale și de sănătate, precum și problemele sociale existente, cum ar fi șomajul sau migrația forței de muncă. Din perspectiva economică, se examinează structura economică a regiunii, infrastructura, nivelul de investiții, ocuparea forței de muncă și performanța sectoarelor economice.

Prin combinarea acestor dimensiuni, analiza socio-economică oferă o imagine detaliată a situației actuale, evidențiind interdependența dintre factorii sociali și economici. Rezultatele acestei analize sunt fundamentale pentru planificarea strategică și pentru elaborarea politicilor și proiectelor care vizează dezvoltarea durabilă și îmbunătățirea calității vieții locuitorilor.

Necesitatea unui document vizionar de planificare strategică este determinată de asigurarea unui cadru unic și coerent care urmează să ancoreze politicile publice. Mai mult decât atât, aceasta este accentuată de noile realități economice, demografice, sociale și de securitate în care intră Republica Moldova, la fel ca întreaga regiune sau chiar întreaga lume, în contextul crizelor care au revelat numeroase curențe sistemice de dezvoltare. Pandemia COVID-19, crizele energetice, creșterile accelerate de prețuri, secetele și inundațiile recurente, crizele economice și, mai nou, criza de securitate cauzată de invadarea militară a Ucrainei de către Federația Rusă – toate acestea evidențiază importanța unui document de planificare care să contribuie atât la o adaptare mai bună la noile realități, cât și să catalizeze procesul de dezvoltare prin valorificarea oportunităților și prevenirea activă a riscurilor.²

Strategia de Dezvoltare a raionului Orhei 2026-2028 este un document strategic pe termen scurt, care este o dezvoltare directă și logică a Strategiei de dezvoltare a raionului Orhei 2021-2025. Strategia constată situația și tendințele care au caracterizat perioada 2021-2025 și stabilește viziunea strategică ulterioară (2026-2028), care indică direcțiile și prioritățile de dezvoltare a raionului și a Consiliului raional Orhei, ca structură reprezentativă și teritorială.

Scopul major al documentului este sporirea calității vieții.

Obiectivele propuse în Strategie țin de necesitățile definitive de fiecare direcție, secție, serviciu ale Consiliului raional Orhei și actorii comunitari relevanți de pe teritoriul raionului Orhei.

Elaborarea Strategiei de Dezvoltare a Raionului Orhei pentru perioada 2026-2028 a prezentat un proces strategic fundamental, menit să orienteze eforturile autorităților publice locale și actorilor comunitari spre o dezvoltare durabilă, echilibrată și incluzivă. Acest demers este ancorat într-un cadru complex de reglementări, structuri și funcționalități, care asigură legitimitatea, coerența și implementabilitatea documentului strategic.

CADRU NORMATIV

Strategia de dezvoltare a raionului Orhei 2026-2028 este elaborată în conformitate cu următoarele acte normative relevante, atât la nivel național, cât și local:

Legislația Națională:

STRATEGIA NAȚIONALĂ de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” este un document național de viziune strategică pe termen lung, care indică direcțiile de dezvoltare a țării și a societății și care adaptează prioritățile, obiectivele, indicatorii și țințele angajamentelor internaționale asumate de Republica Moldova.³

¹ STRATEGIA NAȚIONALĂ de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Introducere, pag. 1, alin. 1

² STRATEGIA NAȚIONALĂ de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Introducere, pag. 2, alin. 2

³ STRATEGIA NAȚIONALĂ de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Introducere, pag. 1, alin. 2

Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală: Definește competențele și responsabilitățile autorităților publice locale, inclusiv cele legate de planificarea strategică și dezvoltarea socioeconomică.

Legea nr. 386/2022 privind dezvoltarea regională și locală durabilă a Republicii Moldova: Stabilește principiile, obiectivele și instrumentele politicilor de dezvoltare regională și locală, asigurând coerența cu documentele de planificare la nivel național. Aceasta subliniază importanța parteneriatelor și a abordării integrate în procesele de dezvoltare.

Programul Național de Dezvoltare Regională/Locală 2022-2028: Asigură alinierea strategiei raionului cu obiectivele și prioritățile de dezvoltare la nivel național, inclusiv cu direcțiile de integrare europeană.

Legislația sectorială specifică: Include acte normative din domenii precum educația, sănătatea, infrastructura, mediul, agricultura, turismul etc., care influențează direct sau indirect dezvoltarea raionului Orhei.

Actele Normative Locale:

Deciziile Consiliului Raional Orhei: Fundamentează inițierea procesului de elaborare a strategiei și a planului de acțiuni.

Strategiile și planurile anterioare de dezvoltare a raionului: Reprezintă un punct de plecare și o bază de învățare pentru noua strategie, evaluând succesele și eșecurile implementării precedente.

CADRU ORGANIZATORIC

Procesul de elaborare și ulterior, de implementare a strategiei, implică o structură organizatorică clar definită, care asigură participarea, coordonarea și responsabilitatea actorilor relevanți:

Consiliul Raional Orhei: Reprezintă autoritatea decizională ierarhic superioară la nivel raional, responsabilă pentru aprobarea strategiei și monitorizarea implementării acesteia.

Președintele Raionului: Asigură coordonarea executivă a procesului și reprezintă raionul în relațiile cu partenerii.

Direcția Economie și Politici Investiționale: Joacă un rol central în coordonarea tehnică a elaborării strategiei, colectarea datelor, analiza, elaborarea propunerilor și monitorizarea progresului. Această Direcție acționează ca secretariat al procesului.

Grupul de Lucru pentru Elaborarea Strategiei: Este o structură ad-hoc, multidisciplinară, formată din reprezentanți ai Consiliului Raional, specialiști din diverse domenii (economie, social, mediu etc.). GLS asigură expertiza tematică, consultarea largă și validarea propunerilor.

Comunitățile Locale: Primăriile și consiliile locale din raion, precum și cetățenii, sunt beneficiarii direcți și participanți activi la procesul de dezvoltare, asigurând relevanța și specificitatea soluțiilor propuse.

CADRU FUNCȚIONAL

Cadrul funcțional definește procesele și mecanismele prin care strategia este elaborată, implementată, monitorizată și evaluată:

Planificare strategică participativă: Procesul se bazează pe o abordare participativă, pentru a asigura implicarea părților interesate în definirea viziunii, obiectivelor și priorităților.

Analiza situației socio-economice: O analiză diagnostic detaliată efectuată pentru a identifica punctele forte, punctele slabe, oportunitățile și amenințările la adresa dezvoltării raionului, bazându-se pe date statistice, studii și expertize.

Alocarea și gestionarea resurselor: Strategia va include estimări ale costurilor de implementare și va identifica surse potențiale de finanțare.

Implementare și monitorizare: Un plan de acțiuni detaliat, cu responsabilități clare, termene și indicatori, va ghida implementarea. Monitorizarea va fi realizată pentru a urmări progresul, a identifica eventualele abateri și a permite ajustări rapide.

Evaluarea realizată pentru a măsura impactul strategiei, eficacitatea intervențiilor și relevanța obiectivelor, oferind lecții învățate pentru viitoarele cicluri de planificare.

Comunicare și Transparență: Informațiile despre procesul de elaborare și implementare a strategiei vor fi comunicate în mod transparent publicului larg, asigurând accesul la documente și promovând responsabilitatea.

Coordonare inter-instituțională: Mecanisme clare de colaborare între diferitele direcții, secții și servicii ale Consiliului Raional, primăriile din raion și autoritățile centrale sunt stabilite pentru a asigura o abordare integrată și coerentă a dezvoltării.

Acest cadru contextual este esențial pentru a asigura că Strategia de dezvoltare a raionului Orhei 2026-2028 este nu doar un document de intenție, ci un instrument viabil și eficient pentru progresul comunității.

METODOLOGIA DE ELABORARE

Elaborarea și actualizarea Strategiei de Dezvoltare a Raionului Orhei este un proces ciclic și iterativ, care implică o abordare participativă, bazată pe dovezi și orientată spre rezultate.

Metodologia propusă asigură coerența, relevanța și eficacitatea documentului strategic.

Principii Metodologice:

Participare și Incluziune: Implicarea activă a tuturor părților interesate (actori comunitari) pe tot parcursul procesului.

Abordare Bazată pe Dovezi: Deciziile strategice se fundamentează pe analize riguroase ale datelor socio-economice, statistici, studii și expertize deținute.

Orientare spre Rezultate: Definirea clară a obiectivelor, indicatorilor de produs și a rezultatelor așteptate, pentru a permite monitorizarea și evaluarea eficientă.

Coerență și Complementaritate: Alinierea strategiei la politicile naționale, regionale și sectoriale.

Flexibilitate și Adaptabilitate: Capacitatea strategiei de a fi revizuită și adaptată la schimbările contextului intern și extern.

Transparență: Asigurarea accesului public la informații pe parcursul întregului proces de elaborare și implementare.

Etapele Elaborării Strategiei:

Etapa 1: Inițierea Procesului și Planificarea

- **Decizia de Inițiere:** Emiterea unei decizii a Consiliului Raional Orhei privind inițierea procesului de elaborare a noii strategii.
- **Constituirea Grupului de Lucru pentru Strategie (GLS):** Nominalizarea membrilor GLS, care va include reprezentanți ai Consiliului Raional, specialiști din cadrul aparatului președintelui raionului și actorii comunitari.
- **Elaborarea Planului de Lucru:** Stabilirea etapelor, responsabilităților, termenelor și resurselor necesare pentru elaborarea strategiei.
- **Comunicarea Inițială:** Informarea părților interesate despre demararea procesului.

Etapa 2: Analiza Situației Actuale (Diagnosticul Socio-Economic)

- **Colectarea Datelor:** Culegerea de date statistice relevante (demografie, economie, social, infrastructură, mediu, educație, sănătate etc.) de la instituțiile naționale și locale (Biroul Național de Statistică, Ministere, primării etc.).
- **Analiza Cantitativă și Calitativă:**
- **Analiza Comparativă:** Compararea indicatorilor raionului Orhei cu media națională, regională și cu alte unități administrativ-teritoriale similare.
- **Analiza Tendințelor:** Identificarea evoluțiilor și tendințelor socio-economice din ultimii ani (2021-2025) și proiecții pentru perioada 2026-2028.
- **Analiza SWOT:** Identificarea Punctelor Forte, Punctelor Slabe, Oportunităților și Amenințărilor specifice raionului Orhei, pe domenii cheie.
- **Identificarea Problemelor Cheie:** Pe baza analizei, se vor identifica și prioritiza problemele și provocările majore cu care se confruntă raionul.

Etapa 3: Formularea Viziunii, Obiectivelor și Priorităților Strategice

- **Definirea Viziunii:** Formularea unei declarații clare despre cum va arăta raionul Orhei în 2028, ca rezultat al implementării strategiei.
- **Stabilirea Obiectivelor Strategice:** Definirea obiectivelor generale și specifice, care să răspundă problemelor identificate și să contribuie la atingerea viziunii.
- **Elaborarea Planului de Acțiuni:** Pentru fiecare obiectiv specific, se vor detalia acțiunile concrete, indicatorii de rezultat/produs, costurile estimate, responsabilii de execuție și partenerii.

- **Consultarea Proiectului de Strategie:** Prezentarea proiectului de strategie și a planului de acțiuni către părțile interesate pentru feedback și validare.

Etapa 4: Aprobarea Strategiei

- **Finalizarea Documentului:** Integrarea feedback-ului primit și finalizarea proiectului de Strategie de Dezvoltare a Raionului Orhei.
- **Avizarea și Aprobarea:** Supunerea documentului spre avizare comisiilor de specialitate și spre aprobare Consiliului Raional Orhei printr-o decizie.
- **Publicarea Strategiei:** Asigurarea publicării documentului aprobat pe website-ul Consiliului Raional.

Etapele Actualizării Strategiei:

Actualizarea strategiei este un proces continuu, necesar pentru a asigura relevanța și adaptabilitatea acesteia la un mediu în schimbare.

- **Monitorizarea Continuă:** Colectarea regulată a datelor privind implementarea acțiunilor și atingerea indicatorilor de performanță.
- **Analiza Schimbărilor Contextuale:** Monitorizarea constantă a factorilor externi (politici naționale noi, schimbări economice, demografice, tehnologice, evenimente neprevăzute) care pot influența strategia.
- **Decizia de Actualizare:** Pe baza rezultatelor monitorizării, precum și a schimbărilor contextuale, Consiliul Raional Orhei poate decide necesitatea unei actualizări parțiale sau a unei revizuirii majore a strategiei.
- **Procesul de Actualizare:** Se vor relua etapele 2 și 3 (Analiza Situației Actuale și Formularea), dar într-o manieră mai concisă, concentrându-se pe elementele care necesită ajustare (ex: obiective, acțiuni, indicatori, alocare de resurse). Se va menține principiul participării.
- **Aprobarea Actualizărilor:** Modificările propuse vor fi supuse avizării și aprobării Consiliului Raional.

Monitorizarea și Evaluarea (M&E) Strategiei:

Un sistem robust de M&E este crucial pentru succesul strategiei.

- **Sistemul de M&E:** Dezvoltarea unui sistem clar de monitorizare și evaluare, cu responsabilități definite pentru colectarea, analiza și raportarea datelor.
- **Indicatori de Progres/Rezultat:** Utilizarea indicatorilor SMART pentru a măsura progresul la nivel de activitate, rezultat și impact.
- **Rapoarte Periodice:** Elaborarea de rapoarte de monitorizare anuale, care să fie prezentate Consiliului Raional și publicului.
- **Mecanisme de Feedback:** feedback-ul de la părțile interesate colectat și utilizat pentru ajustări.
- **Evaluarea Impactului** asupra calității vieții cetățenilor, dezvoltării economice și bunăstării generale a raionului.

Această metodologie asigură un cadru structurat și transparent pentru elaborarea și gestionarea Strategiei de Dezvoltare a Raionului Orhei 2026-2028, transformând-o într-un instrument dinamic și eficient de planificare a viitorului.

SITUAȚIA DE RELAȚIONARE

O strategie de dezvoltare eficientă depinde fundamental de calitatea și dinamismul relațiilor dintre actorii implicați. Consiliul Raional Orhei, în calitatea sa de autoritate publică locală de nivelului doi, se află într-o rețea complexă de relaționare, esențială pentru succesul implementării Strategiei de Dezvoltare 2026-2028.

I. Relații Intra-Instituționale (La Nivelul Consiliului Raional și al Aparatului Președintelui Raionului):

● Relația Consiliul Raional - Președintele Raionului – Direcțiile/Secțiile/Serviciile Aparatului: Există o structură ierarhică și funcțională clară. Deciziile strategice sunt adoptate de Consiliu, iar implementarea și coordonarea revin Președintelui și aparatului său. Eficiența depinde de:

- Comunicare internă: Frecvența și claritatea ședințelor de lucru, a fluxurilor informaționale între direcții/secții/servicii (economie, finanțe, social, juridic etc.) pentru o abordare integrată.
- Coordonare: Capacitatea direcțiilor/secțiilor/serviciilor de a lucra împreună la proiecte transversale și de a alinia planurile sectoriale la obiectivele strategice generale.

- Repartizarea responsabilităților: Definirea clară a rolurilor și responsabilităților fiecărei subdiviziuni în implementarea strategiilor.
- Relații cu Instituțiile Subordonate/în Gestiune: Relațiile cu centrele de sănătate, instituțiile de învățământ, centrele culturale, bibliotecile etc., care sunt în subordinea Consiliului Raional. Acestea sunt relații de finanțare, monitorizare a performanței și de aliniere la politicile raionale.

II. Relații Inter-Instituționale (cu alte Autorități Publice):

- Cu Primăriile și Consiliile Locale din Raion: Aceasta este una dintre cele mai critice relații. Consiliul Raional are un rol de coordonare și suport pentru primăriile de nivelul întâi.
 - Dialog structurat: Organizarea periodică de ședințe cu primarii, pentru a discuta probleme comune, a armoniza planurile locale cu strategia raională și a identifica nevoi de suport.
 - Asistență Tehnică și Suport: Capacitatea Consiliului Raional de a oferi expertiză și asistență primăriilor în elaborarea și implementarea proiectelor locale, în atragerea de fonduri.
 - Parteneriate în Proiecte: Colaborarea în proiecte de anvergură care depășesc capacitatea unei singure localități (ex: gestionarea deșeurilor, apeduct, drumuri raionale).
- Cu Autoritățile Publice Centrale (Guvern, Ministere, Agenții): Relații esențiale pentru alinierea la politicile naționale, atragerea de fonduri de la bugetul de stat, obținerea de avize și suport tehnic.
 - Reprezentare și advocacy: Capacitatea Consiliului Raional de a reprezenta interesele raionului în fața autorităților centrale și de a pleda pentru investiții și politici favorabile.
 - Colaborare pe proiecte: Participarea în programe naționale de dezvoltare sau atragerea de investiții centralizate în raion.
- Cu Consiliile Raionale Vecine/Alte Consilii Raionale: Potențial pentru colaborări în proiecte inter-raionale (ex: dezvoltare turistică regională, gestionarea resurselor naturale comune) sau schimb de bune practici.

III. Relații cu Mediul Privat (Business):

- Dialog Public-Privat: dialog constructiv cu reprezentanții mediului de afaceri (inclusiv, Camera de Comerț și Industrie Orhei) pentru a promova un climat de afaceri favorabil.
- Stimularea Investițiilor: Promovarea oportunităților de investiții în raion către potențialii investitori locali și internaționali.

IV. Relații cu Societatea Civilă (ONG-uri, Asociații obștești):

- Consultare și Implicare: susținerea și încurajarea implicării ONG-rilor în procesele decizionale, în special în elaborarea și monitorizarea strategiilor.
- Parteneriate în Proiecte Sociale/Comunitare: Colaborarea cu ONG-uri pentru implementarea de proiecte în domeniile social, educațional, cultural, de mediu.
- Promovarea Voluntariatului: Susținerea și încurajarea inițiativelor civice și a voluntariatului.

V. Relații cu Partenerii de Dezvoltare Internaționali:

- Organizații Internaționale: Colaborarea cu organizații precum PNUD, GIZ, UE (prin programe specifice), ambasade, pentru atragerea de asistență tehnică, expertiză și finanțare pentru proiecte de dezvoltare.
- Relații de Înfrățire/Cooperare Transfrontalieră: Dezvoltarea și menținerea relațiilor cu unități administrativ-teritoriale din alte țări, pentru schimb de experiență, proiecte comune și atragerea de finanțări europene/internaționale.

Concluzie:

Gestionarea eficientă a relațiilor pe domeniul de responsabilitate este un pilon fundamental al succesului Strategiei de Dezvoltare a Raionului Orhei. Acesta necesită o abordare proactivă, strategică, bazată pe dialog, încredere și obiective comune. Îmbunătățirea continuă a acestor relații va contribui semnificativ la capacitatea raionului de a mobiliza resurse, de a implementa proiecte complexe și de a asigura o dezvoltare durabilă și incluzivă.

ANALIZA SWOT

Punctele forte și punctele slabe se referă la capacitățile interne și limitările Consiliului Raional Orhei și ale aparatului său, relevante pentru îndeplinirea atribuțiilor și pentru implementarea strategiei de dezvoltare. Acestea fac parte din analiza internă a raionului (componenta "SW" din analiza SWOT). Identificarea corectă a acestor puncte forte și slabe este crucială, deoarece strategia de dezvoltare trebuie

să valorifice punctele forte existente și să propună soluții concrete pentru a depăși sau atenua punctele slabe, transformându-le, pe cât posibil, în oportunități de îmbunătățire.

Oportunitățile și amenințările sunt factori externi Consiliului Raional Orhei, care pot influența pozitiv (oportunități) sau negativ (amenințări) capacitatea acestuia de a-și îndeplini responsabilitățile și de a implementa strategia de dezvoltare. Ele nu sunt sub controlul direct al raionului, dar trebuie anticipate și gestionate strategic.

Analiza atentă a acestor oportunități și amenințări permite Consiliului Raional Orhei să își poziționeze strategic acțiunile: să valorifice la maximum oportunitățile și să dezvolte mecanisme de prevenire sau atenuare a impactului amenințărilor asupra dezvoltării raionului.

Puncte Forte (Resurse și Capacități Interne Pozitive)	Puncte Slabe (Limitări și Deficiențe Interne)
1. Experiență în Guvernare Locală: Existența unei echipe administrative cu experiență în gestionarea afacerilor publice locale și în implementarea politicilor. 2. Stabilitate Administrativă (potențială): Continuitatea anumitor cadre cheie în administrația raională, care asigură memoria instituțională și expertiza acumulată. 3. Baza Legală Clară: Competențele și responsabilitățile Consiliului Raional sunt definite clar prin legislația națională (Legea administrației publice locale, Legea dezvoltării regionale și locale etc.). 4. Infrastructură Administrativă Existentă: Sediul, dotările minime, infrastructura IT de bază necesare pentru desfășurarea activității administrative. 5. Capacitate de Coordonare: Rolul legal de coordonare a dezvoltării la nivel raional și de interfață între nivelul central și cel local (primării). 6. Acces la Informații Statistice: Posibilitatea de a colecta și utiliza date socio-economice și demografice relevante de la primării și de la Biroul Național de Statistică. 7. Deschidere spre Cooperare: Disponibilitatea declarată a conducerii Consiliului Raional de a colabora cu diverse părți interesate (primării, mediul de afaceri, societatea civilă, parteneri internaționali). 8. Resurse Umane Calificate: Existența unor specialiști cu expertiză specifică în anumite secții (ex: finanțe, urbanism, juridic). 9. Gestionarea Bugetară: Experiența în elaborarea și gestionarea bugetului raional, asigurarea disciplinei financiare. 10. Existența cadrului legal pentru relaționare, deschidere la dialog din partea Consiliului Raional și o recunoaștere a importanței parteneriatelor. Unele relații (ex: cu primăriile, cu anumite ONG-uri) pot fi deja bine consolidate.	1. Capacitate Administrativă Insuficientă / Limitată: - o Deficit de personal: Număr insuficient de personal, în special în secțiile cheie responsabile de dezvoltare strategică și atragerea investițiilor. - o Lipsă de Expertiză Specifică: Lipsa specialiștilor cu expertiză aprofundată în domenii noi sau complexe (ex: economie circulară, digitalizare, management de proiecte UE). 2. Resurse Financiare Proprii Limitate: Dependența semnificativă de transferurile de la bugetul de stat, limitând autonomia financiară și capacitatea de a iniția proiecte ambițioase. 3. Procese Interne Ineficiente/Biurocratice: Procese decizionale sau operaționale lente, birocrație excesivă, care pot întârzia implementarea acțiunilor. 4. Insuficiența Capacității de Management de Proiecte: Experiență limitată în elaborarea, scrierea și implementarea proiectelor complexe finanțate din fonduri externe (europene, internaționale). 5. Comunicare Internă Fragmentată: Insuficiența colaborării și a schimbului de informații între diferite secții ale Consiliului Raional. 6. Capacitate Redusă de Inovare: O anumită inerție sau reticență la adoptarea de noi abordări, tehnologii sau soluții inovatoare. 7. Coordonarea inter-sectorială: Dificultăți în asigurarea unei abordări integrate la nivel intern, între diferitele secții ale Consiliului Raional.
Oportunități (Factori Externi Favorabili)	Amenințări (Factori Externi Nefavorabili)
1. Statutul de țară candidată la UE al Republicii Moldova:	1. Instabilitate Regională și Geopolitică: Conflictul armat din Ucraina și incertitudinile geopolitice pot

○ Acces la Fonduri de Pre-Aderare și Structurale: Creșterea accesului la noi linii de finanțare europene (ex: IPA III, Instrumentul de Vecinătate, Coeziune) pentru proiecte de infrastructură, dezvoltare rurală, mediu, educație etc. ○ Asistență Tehnică și Expertiză: Suport sporit din partea UE și a statelor membre pentru consolidarea capacității administrative și implementarea reformelor. ○ Aliniere la Standarde UE: Oportunitatea de a moderniza legislația și practicile locale în conformitate cu acquis-ul comunitar, îmbunătățind guvernanta și transparența. 2. Programe Naționale de Dezvoltare: Continuarea și extinderea programelor guvernamentale de sprijinire a dezvoltării locale și regionale. 3. Interes Crescut al Investitorilor Străini: Potențialul de a atrage investiții directe străine, stimulate de perspectiva integrării europene a Republicii Moldova, de proximitatea pieței UE și de disponibilitatea forței de muncă. 4. Dezvoltarea Sectorului Agricol și a Agroturismului: Potențialul de creștere în sectoarele agricol (valorificarea produselor locale, acces la piețe noi) și agroturistic, prin punerea în valoare a patrimoniului cultural și natural al raionului. 5. Dezvoltarea Tehnologiilor Digitale: Oportunitatea de a implementa soluții de e-guvernare, de a digitaliza serviciile publice și de a facilita accesul cetățenilor la informații și servicii on-line, eficientizând administrația. 6. Creșterea Conștientizării Ecologice: Oportunitatea de a obține finanțări pentru proiecte de mediu (gestionarea deșeurilor, apă și sanitație, energii regenerabile) pe fondul preocupărilor globale și naționale privind sustenabilitatea. 7. Diaspora Moldovenească: Potențialul de a atrage investiții, remitențe, transfer de know-how și idei inovatoare din partea diasporei, pentru dezvoltarea comunităților de origine.	afecta economia națională, fluxurile de investiții, comerțul și prețurile la energie/resurse. 2. Inflația și Creșterea Costurilor: Majorarea prețurilor la energie, materiale de construcție și servicii, care pot afecta bugetele locale și pot scumpi implementarea proiectelor de infrastructură. 3. Migrația Forței de Muncă: Continuarea exodului populației apte de muncă (în special tineri și specialiști) în străinătate, ducând la deficit de personal calificat în diverse sectoare și afectând dezvoltarea economică. 4. Schimbările Climatice: Fenomene meteo extreme (secete prelungite, inundații, grindină) care pot afecta agricultura, infrastructura și pot necesita investiții suplimentare în adaptare și reziliență. 5. Concurența Regională: Raionul Orhei se confruntă cu concurența altor raioane și a municipiilor (în special Chișinău) pentru atragerea investițiilor, forței de muncă calificate și a finanțărilor. 6. Bariere Administrative/Birocratice Naționale: Legislația națională complexă sau procedurile administrative greoaie la nivel central pot încetini implementarea proiectelor locale. 7. Incertitudinea Politică Internă: Fluctuațiile politice la nivel național pot influența prioritățile guvernamentale, alocarea fondurilor și continuitatea programelor de sprijin. 8. Crizele Economice Globale: Recesiuni economice la nivel global sau european care pot diminua cererea pentru produse și servicii locale, reduce investițiile și afecta veniturile populației. 9. Dependența Energetică: Vulnerabilitatea față de fluctuațiile prețurilor la resursele energetice importate. 10. Dezvoltarea Inegală a Comunităților: Diferențe semnificative de dezvoltare între localitățile din cadrul raionului, care pot genera tensiuni și pot complica alocarea echitabilă a resurselor.
---	---

SCURT ISTORIC

Primele mențiuni documentare ale Orheiului datează din ultima treime a secolului al XV-lea și se referă la pârâlabii cetății Orhei, situată la 18 km mai jos pe cursul Răutului de locația actuală a municipiului Orhei.⁴

În Evul Mediu - Unitățile teritorial-administrative ale Moldovei erau ținuturile (divizate în ocoale) și corespundeau județelor din Țara Românească.

1812 - 1917 - Județul (Uezd) Orhei a fost o unitate administrativ-teritorială din Gubernia Basarabia, constituită în 1818.

1918 - 1944 - Județul Orhei a fost o unitate administrativă de ordinul întâi din Regatul României, aflată în regiunea istorică Basarabia.

1945 – 1998 - Raionul Orhei, a fost format la data de 11.11.1940 cu centrul administrativ în mun. Orhei.

1998 - 2003 - Județul Orhei a fost unitate administrativ-teritorială a Republicii Moldova format urmare reformei administrative cu centul județean în mun. Orhei, care era format din actualele raioane Orhei, Rezina, Șoldănești și Telenești.

2003-prezent - În decembrie 2001, este adoptată o reformă administrativ-teritorială nouă, care a fost implementată după alegerile locale din anul 2003. În urma ultimei reforme, țara s-a întors la divizarea teritoriale în raioane⁵.

ORGANIZARE ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ

Raionul Orhei este un raion din partea centrală a Republicii Moldova. Centrul administrativ al raionului este orașul Orhei. Raionul este o unitate administrativ-teritorială alcătuită din sate (comune) și orașe, unite prin teritoriu, relații economice și social-culturale. Raionul Orhei are în componența sa 75 localități, constituite în 38 primării (1 primărie de municipiu, 22 primării de comune și primării de 15 sate, 37 sate reședințe).

Organizarea administrativă a teritoriului raionului Orhei, la 1 noiembrie 2025

Municipii	Orașe	Localități din componența orașelor (municipiilor)	Sate reședințe⁶	Localități din componența comunelor⁷	Total localități
1	-	-	37	37	75

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”, 1.1. Organizarea administrativă a teritoriului R. Moldova, la 01.01.2025, pag. 11

AȘEZARE GEOGRAFICĂ

Orheiul este un raion din partea centrală a Republicii Moldova situat în zona Codrilor. Centrul administrativ al raionului este mun. Orhei, situat la 48 km spre nord de Chișinău, pe malul râului Răut. Raionul este situat la latitudinea 47.3695 longitudinea 28.8240 și altitudinea de 69 metri față de nivelul mării.

Raionul se învecinează cu raioanele Rezina, Telenești, Călărași, Strășeni, Criuleni și Dubăsari. Prin teritoriul raionului curg apele râurilor Nistru, Răut – afluent al Nistrului, Cogîlnic, Cula, Vatici – afluenți ai Răutului.

Conform Legii nr. 438-XVI/2006 din 28.12.2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, Orheiul face parte din Regiunea de dezvoltare Centru (RDC), care este unitatea teritorială funcțională ce reprezintă cadrul de planificare, evaluare și implementare a politicii de dezvoltare regională.

⁴ Strategia de dezvoltare a raionului Orhei 2021-2025, Capitolul I Auditul socio-economic 1.1 prezentarea generală a raionului Orhei

⁵ <http://or.md/index.php/istoric/>

⁶ Satul în care își are sediul consiliul sătesc (comunal)

⁷ Cu excepția satelor-reședință

CARACTERISTICA GENERALĂ A RAIONULUI

Populația raionului Numărul populației cu reședință obișnuită Orhei este de 73,6 mii persoane, dintre care bărbați 34,6 mii persoane, femei – 39,0 mii persoane⁸. Populația urbană total este de 17,014 mii persoane, iar populația rurală fiind de 56,6 mii persoane. Densitatea populației este de circa 61,2 locuitori la 1 km pătrat.

Suprafața teritoriului raionului este de 122 831 ha, dintre care terenuri arabile constituie 58 223 ha, pădurile se întind pe o suprafață de 24 677 ha, imășurile cuprind un teritoriul total de 13 570 ha, iar terenurile ocupate cu apă constituie 3 412 ha.

Relieful Raionul Orhei cuprinde o zonă cu relief pitoresc, tradiții istorice, culturale bogate și un mare potențial turistic. Relieful terenurilor raionului, după răspândirea geomorfologică, este împărțit în următoarele unități orografice mari:

1. Podișul Moldovei Centrale (Codru), partea de nord-est.
2. Câmpia ondulată a Moldovei de Nord.
3. Dealurile Pre Nistrului și terasele lui.

Condițiile geomorfologice ale raionului influențează pozitiv dezvoltarea agriculturii, caracteristic întregului teritoriu al Republicii Moldova.

Zăcămintele naturale Raionul dispune de zăcăminte de nisip, piatră și argilă. Inclusiv, raionul dispune de terenuri ocupate cu cariere deschise cu pietriș, bolovăniș, terenuri cu exces permanent de umiditate, sărăturate, erodate, cu alunecări de teren și ravene.

Clima raionului Orhei se caracterizează printr-o climă temperată continentală. Minimum absolut de temperatură constituie -39⁰ -40⁰C, maximum absolut variază între +33⁰ +36⁰C. Primele înghețuri apar în octombrie, ultimele la sfârșitul lunii aprilie. Acoperirea solului cu zăpadă se petrece în anii geroși și atinge o înălțime de 15-25 cm. În perioada anului predomină curenții de aer nord-vest și nordici. Cantitatea anuală de precipitații atmosferice variază anual în limitele a 450-550 mm. Coeficientul hidrotehnic variază între 1,2-1,1.

Activitatea economică Cea mai mare parte a entităților economice este proprietate privată. Cea mai importantă ramură industrială este industria alimentară: prelucrarea fructelor și legumelor, producerea mezelurilor și a produselor din carne, produselor de panificație și patiserie. Inclusiv, o pondere semnificativă în economia raionului o are ramura de confecții și producția subansamblelor pentru autoturisme. Dezvoltarea raionului este influențată de apropierea geografică față de capitală și relațiile economice, sociale și culturale, facilitate de rolul de nod rutier și legătura directă cu Bălți, Soroca, Rezina, Strășeni, Călărași, Ungheni.

Potențial turistic Raionul Orhei din Republica Moldova are un potențial turistic remarcabil, datorită îmbinării armonioase între patrimoniul cultural-istoric, peisajele naturale spectaculoase și tradițiile autentice ale regiunii. Raionul Orhei include diferite forme de turism precum și o varietate domenii dezvoltate în vederea promovării valorilor și tradițiilor culturale. Cel mai vast și preponderant domeniu de atractivitate turistică presupune viața la sat.

În raionul Orhei se află mai multe obiective turistice importante ale Republicii Moldova: complexul muzeal-arheologic Orheiul Vechi (Trebujeni), mănăstirea Curchi (Vatici), conacul familiei Balioz cu parcul aferent din Ivancea.

⁸ https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/25; Tabele Excel - Numărul populației cu reședință obișnuită pe medii și sexe, în profil teritorial (pe regiuni de dezvoltare și pe raioane), la începutul anilor 2014-2025

I.2. CAPACITATE ADMINISTRATIVĂ

CADRU NORMATIV, ORGANIZATORIC ȘI FUNCȚIONAL

Raionul Orhei este administrat conform prevederilor Legii privind administrația publică locală prin intermediul APL de nivelul I și II, care se constituie în urma exercițiilor electorale locale și activează pe teritoriul raionului în condițiile prevăzute de lege în scopul promovării intereselor generale ale locuitorilor săi.

În calitate de autorități reprezentative și deliberative, consiliile locale și primarii celor 38 de primării din raion au responsabilitatea de a soluționa problemele localității pe care o administrează. De gospodărirea treburilor publice a întregii unități administrativ-teritoriale se ocupă Consiliul raional Orhei (CR), format din 35 de consilieri, și președintele raionului, ales de membrii consiliului. Consiliul are drept de inițiativă și decide, în condițiile legii, asupra tuturor problemelor de interes local, cu excepția celor care țin de competența altor autorități publice.

Organizarea și funcționarea autorităților administrației publice ale raionului Orhei se reglementează în modul corespunzător de prevederile:

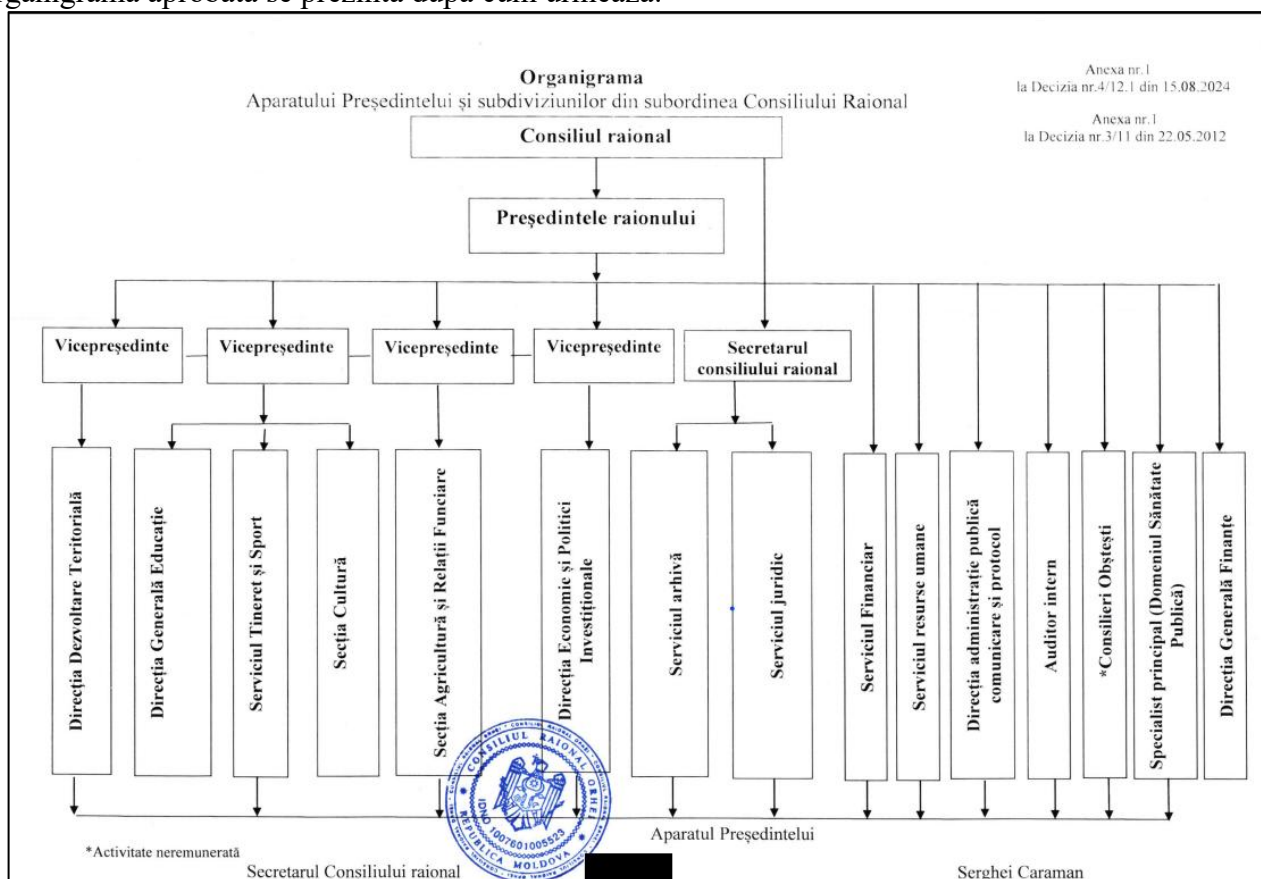
- Legii nr. 435 – XVI din 28.12.2006 privind descentralizarea administrativă,
- Legii nr. 436 – XVI din 28.12.2006 privind administrația publică locală,
- Legii nr. 768 – XIV din 02.02.2000 privind statutul alesului local,
- Legii nr. 239 – XVI din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional,
- Legii nr. 158 – XVI din 04.07.2008 privind funcția publică și statutul funcționarului public,
- Legii nr. 190 – XIII din 19.04.1994 cu privire la petiționare, etc.

Capacitatea materială și tehnică a condițiilor de desfășurare a activității APL, se prezintă:

- Toate APL – urile dispun de spații proprii de desfășurare a activităților.
- APL de nivel II este dotat cu tehnica și materialele necesare desfășurării activității.
- APL – urile au acces la infrastructura tehnico – edilitară.

RESURSE UMANE

În conformitate cu Decizia nr. 4/12.1 din 15 august 2024 Cu privire la modificarea anexelor nr.1,2,3 și 5 al deciziei Consiliului raional nr.3/11 din 22 mai 2012 „Cu privire la aprobarea organigramei, structurii și efectivului statelor de personal ale subdiviziunilor din subordinea Consiliului Raional” organigrama aprobată se prezintă după cum urmează:



Sursa: Secretarul Consiliului raional Orhei

Atribuțiile și competențele stabilite de legislația în vigoare au acoperire cu structuri și servicii publice raionale. Cu toate acestea, se atestă lipsa personalului angajat în funcțiile, aprobate conform organigramei instituției și regulamentele de funcționare.

De remarcat că în cadrul CR activează un contingent de persoane atât tinere, cât și cu o vârstă de până la 63 ani. Salarizarea și motivarea funcționarilor publici din cadrul subdiviziunilor Consiliului raional este efectuată în conformitate cu prevederile Legii.

Autoritățile de nivelul I atestă lipsă de cadre, care să gestioneze cu anumite probleme cu care se confruntă localitățile. Inclusiv, personalul nu este suficient calificat pentru a putea valorifica resursele existente, precum și de a dezvolta spiritul de incluziune civică.

La capitolul evaluarea competențelor angajaților, evaluarea acestora este una mai mult formală, decât să se bazeze pe indicatori atinși de angajați.

Structura și efectivul statelor de personal ale subdiviziunilor Consiliului Raional:

Anexa nr.2
la Decizia Consiliului Raional Orhei
Nr.4/12.1 din 15 august 2024

Modificările care se operează la anexa nr.2 la Decizia Consiliului raional nr.3/11 din 20.05.2012

Anexa nr.2 la Decizia Consiliului raional nr.3/11 din 20.05.2012 "Cu privire la aprobarea organigramei, structurii și efectivului statelor de personal ale subdiviziunilor din subordinea Consiliului raional" va avea următorul cuprins

Anexa nr.2
la Decizia Consiliului Raional Orhei
Nr.3/11 din 22 mai 2015

Structura și efectivul
Aparatului președintelui raionului și subdiviziunilor din subordinea Consiliului Raional

Nr. d/o	Denumirea subdiviziunilor	Numărul de unități									Modificat
		Decizia nr.3/11 din 22.05.2012	modificată prin Decizia nr.5/12.1 din 01.10.2015	modificată prin Decizia nr.6/1 și nr.6/10.1 din 30.10.2015	modificată prin Decizia nr.4/8 din 08.07.2016	modificată prin Decizia nr.6/6 din 04.11.2016	modificată prin Decizia nr.8/4 din 27.12.2019	modificată prin Decizia nr.10/5 din 10.12.2020	modificată prin Decizia nr.3/5.1 din 07.04.2022	modificată prin Decizia nr.1/6.1 din 26.01.2023	
1	Aparatul președintelui raionului	21	24	28	28	28	28	27	39	44	46
2	Direcția Finanțe/ Direcția Generală Finanțe(Decizia nr.6/6 din 04.11.2016)	17	15	15	15	18	18	18	18	18	18
3	Direcția Învățământ, Tineret și Sport/ Direcția Generală Educație (Decizia nr.6/1 din 30.10.2015)	14	14	27	27	27	27	24	24	24	23
4	Direcția Asistență Socială și Protecție a Familiei/ Direcția Generală Asistență Socială și Protecție a Familiei(Decizia nr.4/8 din 08.07.2016)	10	10	10	24,5	24,5	24,5	24,5	24,5	24,5	
5	Secția Cultură	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
8	Secția agricultură și alimentație/ Secția agricultură și relații funciare	6	6	6	6	6	5	4	4	4	4
6	Secția economie și atragerea investițiilor/ Direcția Economie și Politici Investiționale	7	5	5	5	5	5	6	6	6	6
7	Secția construcții, gospodărie comunală și drumuri/ Direcția Dezvoltare Teritorială	4	5	5	5	5	4	6	6	6	6
9	Serviciul relații funciare și cadastru	2	2	2	2	2	2	2			
	TOTAL:	85	85		116,5	119,5	117,5	113,5	125,5	130,5	107

Secretarul Consiliului raional
Serghei Caraman

Sursa: Secretarul Consiliului raional Orhei

Un criteriu important al performanței și progresului înregistrat în raion îl are calificarea personalului precum și procesul continuu de instruire a acestuia. Pe parcursul ultimilor ani de activitate, gradul de instruire a personalului aparatului președintelui a fost unul relativ scăzut, în medie 40% din totalul personalului aparatului președintelui. Instruirile realizate se axează în special pe buget și finanțe achiziții publice.

În ultimii ani se remarcă o tendință pozitivă de atragere a investițiilor în raion. Pe de o parte acestea sunt datorate fondurilor și donatorilor existenți, iar pe de altă parte datorită managementului CR, care a adus schimbări pozitive în această direcție. Până la moment au fost atrase resurse financiare interne și externe pentru dezvoltarea comunităților, dar totuși se resimte instruirea personalului în domeniul atragerii investițiilor, inclusiv scrierea proiectelor la nivelul autorităților de gradul I. Cu toate acestea, gradul de participare în cadrul programelor de finanțare a crescut cu circa 32% comparativ cu perioada de până la anul 2021, fapt datorat FNDRL.

Statele de personal ale subdiviziunilor din subordinea Consiliului Raional:

anexa nr.3
la decizia consiliului raional
nr.4/12.1 din 15..august.2024

Modificările care se operează la anexa nr.3 la Decizia Consiliului raional nr.3/11 din 20.05.2012
Anexa nr. 3 la Decizia Consiliului raional nr.3/11 din 20.05.2012 "Cu privire la aprobarea organigramei, structurii și efectivului statelor de personal ale subdiviziunilor din subordinea Consiliului raional" va avea următorul cuprins

Anexa nr.3
la decizia consiliului raional
nr.3/11 din 22.05.2012

**Statele de personal
ale Aparatului președintelui raionului**

Denumirea funcțiilor și subdiviziunilor	Numărul de unități	
	Decizia nr.6/3.2 din 16.06.2022 (modificată prin decizia nr.1/6.1 din 26.01.2023)	Modificat
Președintele raionului	1	1
Vicepreședinte al raionului	4	4
Secretar al consiliului raional	1	1
Auditor intern	1	1
Specialist principal (domeniul sănătate publică)	1	1
Direcția administrație publică, comunicare și protocol		
Șef Direcție	1	1
Specialist principal	4	4
Specialist superior	1	1
Specialist	1	1
Total Direcție	7	7
Serviciul financiar		
Șef Serviciu contabil-șef	1	1
Specialist principal	1	1
Contabil	2	2
Total serviciu	4	4
Serviciul juridic		
Șef serviciu	1	1
Specialist principal	1	1
Jurist	1	1
Total serviciu	3	3
Serviciul resurse umane		
specialist principal	1	1
Total serviciu	1	1
Serviciul arhivă		
Șef serviciu	1	1
Specialist principal	1	1
Specialist	1	1
Total serviciu	3	3
Serviciu Tineret și Sport		
Șef serviciu		1
Specialist principal		1
Total serviciu		2
Administrator principal	1	1
Secretar dactilograf	1	1
Șofer	4	4
Lăcătuș	1	1
Electrician	1	1
Îngrijitoare încăperi de producție și serviciu	6	6
Paznici	4	4
Total aparatul președintelui	44	46

	Serviciu de Itagă Aparatul Președintelui Raionului	unități
1	Centru de Tineret Orhei	11.5
2	Școala de Sport Raională Orhei	47

Secretarul Consiliului Raional

Serghei Caraman

Sursa: Secretarul Consiliului raional Orhei

Modificările care se operează la anexa nr.5 la Decizia Consiliului raional nr.3/11 din 20.05.2012
Anexa nr.5 la Decizia Consiliului raional nr.3/11 din 20.05.2012 "Cu privire la aprobarea organigramei, structurii și efectivului statelor de personal ale subdiviziunilor din subordinea Consiliului raional" va avea următorul cuprins

STRUCTURA
 Direcției Generale Educație Orhei

Nr.	Denumirea funcție publice/postului.	unități	
Conducerea Direcției Generale Educație		Decizia nr.10/5 din 10 martie 2020	modificat
1.	Șef direcție generală	1	1
	Șef adjunct direcție	1	1
Serviciul resurse umane			
2	Specialist principal	1	1
	Total	1	1
Serviciul Tineret și Sport			
3	Specialist principal	1	
	Total	1	
Secția Politici educaționale și management			
4	Șef secție în cadrul Direcției	1	1
	Specialist principal	3	3
	Specialist superior	1	1
	Total	5	5
Secția Management al curriculumului și formare profesională continuă			
5	Șef secție	1	1
	Specialist principal	8	8
	Specialist superior	2	2
	Total	11	11
Serviciul management economico – financiar și al patrimoniului			
6	Specialist principal	1	1
	Total	1	1
	secretar - administrativ	1	1
	șoferi	2	2
	Total	3	3
	Total general	24	23
Servicii pe lângă Direcția Generală Educație			
1	*Contabilitate centralizată	10,25	
2	**Serviciul transport școlar	25,5	
3	Tablă de odihnă "Miorița"	20,85	
4	Centrul de Creație a Copiilor	31	
5	Centrul Raional de activitate extrascolară, "Copii cu interes și aptitudini pentru Științe.."	13,56	

*Numărul unităților de contabili se determină în funcție de normativele stabilite conform Hotărârii Guvernului nr.1231 din 12.12.2018

**Structura Serviciului transport școlar

Denumirea unității	unități
Șef serviciu transport școlar	1
Șoferi de autobuze școlare	16
însoțitori	4,5
Asistente medicale	4
Total	25,5

Secretarul Consiliului Raional



Serghei Caraman

Sursa: Secretarul Consiliului raional Orhei

CAPACITATEA DE RELAȚIONARE

În ceea ce privește capacitatea de relaționare a raionului, nu este atât de bine fortificată colaborare cu mediul de afaceri și societatea civilă, dat fiind faptul lipsa interesului cetățenilor și a lipsei angajamentului civic.

Referitor la colaborările externe, este plauzibil faptul că raionul a reușit să dezvolte parteneriate atât cu comunitățile vecine, precum și alte țări. Există circa 35 acorduri de parteneriat cu România (regiunile: Suceava, Constanța, Brașov, municipiul București, Neamț), Latvia, Ucraina, Turcia, Letonia, Rusia.

PRINCIPALELE PROBLEME CAPACITATE ADMINISTRATIVĂ

Raionului Orhei este un raion în care schimbarea pozitivă este predominantă, însă dezavantajele persistă, printre care:

Capacitatea managerială și de management a resurselor umane

- Evaluarea angajaților este una mai degrabă formală, metodologia de evaluare fiind impusă de legislație, și nu se bazează pe indicatori de rezultat.
- O bună parte a autorităților de nivelul întâi nu dispun de personal calificat pentru a acoperi toate ariile de influență a localității.
- Capacitatea de planificare strategică și atragere a investițiilor este redusă
- Cu toate că la nivel de raion este cea mai mare rată de capacitate a autorităților de atragere a investițiilor, la nivel de primărie capacitatea de atragere a investițiilor este insuficientă.

Condițiile de desfășurare a activității instituționale

- Cu toate că la nivel de consiliu, există condiții și facilități suficiente pentru desfășurarea unei activități eficiente, la nivel de primărie aferente, o parte din atare condiții lipsesc.

Capacitatea de relaționare

- Raportul între APL – uri și societatea civilă este unul mai puțin valorificat din cauza neîncrederii populației în instituția APL – ului. Pe de altă parte, o cauză predominantă a acestei probleme este incapacitatea autorităților locale, de toate nivelurile, de a crea capitalul social și a participa la construirea angajamentului civic al cetățenilor raionului.

Este de menționat că problemele în domeniu nu au suferit schimbări comparativ cu perioada anterioară.

ANALIZA SWOT CAPACITATE ADMINISTRATIVĂ

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
- Condiții adecvate de desfășurare a activității angajaților CR; - Dotarea tehnico materială a instituțiilor APL; - Accesul instituției la infrastructura tehnico edilitară; - Structură organizatorică revizuită conform necesităților curente; - Personal calificat; - Gradul înalt de legalitate a actelor emise și adoptate; - Mecanisme adecvate de informare a publicului larg privind deciziile aprobate de CR; - Disponibilitatea CR de a cofinanța investițiile atrase; - Parteneriate multiple cu diferite țări; - Tendință crescândă de atragerea a diferitor fonduri.	- Capacitate organizatorică și de planificare strategică la nivel de APL I redusă; - Insuficiența de personal calificat la nivel de autorități locale de nivelul întâi; - Coeficientul de încredere și de incluziune din partea cetățenilor, societății civile și mediului de afaceri în instituțiile APL este redus; - Dialog slab dezvoltat cu ONG locale; - Interes scăzut al cetățenilor în privința dialogului cu APL – urile; - Valorificarea redusă a parteneriatelor existente.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Strategii și programe naționale și regionale care vizează eficientizarea activității APL; - Practici de cooperare inter-comunitară; - Existența premiselor și capacităților de implicare a cetățenilor în actul de guvernare locală.	- Instabilitate politică; - Implementarea defectuoasă a programelor naționale destinate modernizării APL;

I.3. FINANȚE PUBLICE LOCALE

Finanțele publice locale reprezintă totalitatea resurselor financiare colectate și gestionate de autoritățile publice locale pentru asigurarea funcționării comunității și dezvoltării infrastructurii. La nivelul raionului Orhei, aceste resurse provin în principal din venituri proprii – impozite pe proprietate, taxe locale și venituri din patrimoniul public – și transferuri de la bugetul de stat, necesare pentru echilibrarea bugetului și finanțarea serviciilor sociale.

Cheltuielile bugetului local sunt direcționate către educație, sănătate, cultură, sport, protecția mediului, precum și dezvoltarea infrastructurii locale, inclusiv drumuri, utilități și proiecte investiționale.

Principalele probleme ale finanțelor publice locale includ dependența de transferurile de la bugetul central, colectarea insuficientă a impozitelor locale și planificarea limitată a investițiilor prioritare.

Bugetele unităților administrativ-teritoriale se elaborează, se aprobă și se execută în condiții de autonomie financiară. Autoritățile de nivelul II elaborează și comunică APL de nivelul I, propriile estimări ale normativelor de defalcări de la veniturile generale de stat și ale cheltuielilor medii pentru un locuitor și alte momente privind elaborarea proiectului de buget, ca în final să generalizeze și să prezinte Ministerului Finanțelor sinteza consolidată a proiectelor bugetelor UAT de nivelul I și nivelul al II. Autoritățile executive ale UAT sunt responsabile de elaborarea proiectului de buget și de corectitudinea și veridicitatea datelor, indicilor și altor informații în a căror bază este elaborat bugetul respectiv.

Execuția bugetelor unităților administrativ-teritoriale este în limita resurselor financiare proprii disponibile. Cheltuielile care sunt aprobate și pe parcursul anului rectificate, în procesul execuției bugetului reprezintă limite maxime, care nu pot fi depășite și care sunt finanțate la: întreținerea autorităților executive, a instituțiilor de învățământ, instituțiilor de cultură (biblioteci, muzee, palate și case de cultură), sediile primăriilor, alte activități sportive, activități pentru tineret, întreținerea drumurilor locale, amenajarea teritoriilor, etc.

Consiliul Raional Orhei asigura obiectivul fundamental al managementului datoriei, care presupune asigurarea finanțării măsurilor prevăzute în bugetul local cu minimum de cheltuieli și la nivel optim de risc, precum și atragerea fondurilor suplimentare de finanțare.

VENITURILE BUGETULUI LOCAL

Veniturile totale reprezintă toate veniturile realizate de APL într-o perioadă de gestiune, de obicei un an calendaristic și includ: venituri proprii, mijloace speciale, defalcări, conform cotelor procentuale de la taxele de stat, stabilite de legea finanțelor publice locale, transferuri cu destinație generală, transferuri cu destinație specială, granturi și fondurile speciale.

Bugetul local al raionului Orhei este format din venituri proprii și transferuri de la bugetul de stat, care asigură finanțarea serviciilor publice și a proiectelor de dezvoltare locală.

Veniturile proprii includ impozitul pe venit, impozitul funciar, taxe locale, chirii pentru bunuri patrimoniale și amenzi. În 2025, veniturile proprii ale bugetului raional sunt estimate la aproximativ 3,4 milioane lei, reprezentând o mică parte din totalul resurselor.

Transferurile de la bugetul de stat constituie cea mai mare pondere a veniturilor, aproximativ 90% din bugetul total, și includ subvenții generale și speciale pentru educație, sănătate, infrastructură și alte servicii publice. Totalul veniturilor bugetului raional pentru 2025 este estimat la 399 milioane lei, dintre care 331 milioane lei reprezintă transferuri cu destinație specială.

La nivelul municipiului Orhei, veniturile totale pentru 2024 au fost de aproximativ 174 milioane lei, dintre care impozitul pe venitul persoanelor fizice a reprezentat cea mai importantă sursă, peste 70 milioane lei, iar transferurile de la stat au fost de circa 76 milioane lei.

Astfel, bugetul local al raionului Orhei depinde semnificativ de finanțarea centrală, în timp ce veniturile proprii rămân limitate. Creșterea eficienței colectării impozitelor și diversificarea surselor locale ar contribui la sporirea autonomiei financiare a autorităților publice locale.

În perioada 2020-2024, veniturile bugetului raional Orhei se înscriu într-un trend ascendent, ajungând la 398,1 mil lei în anul 2024, realizând o creștere de circa 23,4%, creștere datorată în special transferurilor de la bugetul de stat. Atare situație se datorează atât situației generale a economiei naționale, cât și politicii de consolidare bugetară la nivel central. O parte foarte mare din bugetul raional vine din transferuri de la stat, ceea ce arată o dependență semnificativă de finanțarea centrală. Veniturile proprii (impozite locale, chirii, taxe) sunt relativ mici în comparație cu transferurile, mai ales la nivel raional, ca rezultat capacitatea de autofinanțare pare limitată.

Execuția veniturilor bugetului raional, mii lei

	2020	2021	2022	2023	2024
Impozitul pe venitul persoanelor fizice	16 976,5	20 133,0	22 902,4	27 345,9	34 894,8
Taxa pentru apa	503,2	373,2	580,4	486,5	
Taxa pentru extragerea minerelelor utile	2 947,0	4 328,0	4 330,6	1 896,4	
Taxa pentru lemnul eliberat pe picior	64,7	19,2		2,2	
Taxa pentru exploatarea construcțiilor subterane în scopul desfășurării activității de întreprinzător, altele decât cele destinate extracției minerelelor utile	3,0				
Taxa pentru folosirea subsolului		2,2	4,0		
Taxe și plăți administrative	255,2	299,6	386,9	321,4	75,8
Comercializarea mărfurilor și serviciilor de către instituțiile bugetare	1 704,4	1 673,5	2 815,8	3 962,9	3 491,4
Amenzi și sancțiuni contravenționale	8,4	4,9	1,4	2,0	2,9
Donații voluntare	1 171,4	26,0	1 036,5	20,0	122,0
Alte venituri					0,8
Transferuri primite între bugetul de stat și bugetele locale de nivelul II	296 438,1	356 710,1	325 672,9	395 256,6	359 577,2
Transferuri primite între instituțiile bugetului de stat și instituțiile bugetelor locale de nivel II	2 561,6	3 950,9	6 296,4	4 989,3	
Venituri, total	322 633,5	387 520,6	364 027,3	434 283,2	398 164,9

Sursa: Direcția Generală Finanțe a Consiliului raional Orhei

În ceea ce privește executarea veniturilor de bază ale bugetului raional, ca încasare a taxelor și a impozitelor pe tipuri, se atestă încasarea a circa 34,9 mil lei pentru anul 2024. Veniturile colectate ale bugetului raional Orhei se însumează la cifra 3,7 mil lei pentru anul 2024. Dinamica veniturilor totale pe componenta respectivă („fără transferuri”) indică majorări.

La formarea veniturilor bugetului local contribuie în principal transferurile primite în cadrul bugetului public național cu 90,3%, iar veniturilor proprii din impozite, taxe locale, alte venituri, precum și celor colectate le revine doar 9,7% la sută (datele prezentate sunt pentru anul 2024).

Urmare analizei veniturilor proprii ale bugetului local al raionului, se observă că marea majoritate sunt venituri curente, iar în cadrul acestora, cea mai parte au natură fiscală. Orice raion din Republica Moldova se confruntă cu finanțarea unor numeroase și substanțiale cheltuieli, este pusă în situația de a-și analiza politica de venituri pe care o duce, astfel încât impozitele locale (care constituie sursa principală) să îndeplinească cel puțin următoarele condiții: să genereze un venit semnificativ; să respecte principiul echității; să nu distorsioneze activitatea economică; să fie corelate cu capacitatea de plată a contribuabilului.

În concluzie, bugetul local al raionului Orhei are o structură dominant dependentă de transferurile centrale, iar veniturile proprii rămân reduse. Pentru creșterea autonomiei financiare și a eficienței gestionării resurselor, este necesară optimizarea colectării impozitelor locale și diversificarea surselor de venit propriu.

CHELTUIELILE BUGETULUI LOCAL

Cheltuielile bugetului local reprezintă instrumentul principal prin care autoritățile raionale asigură funcționarea instituțiilor publice, implementarea proiectelor de dezvoltare și satisfacerea nevoilor comunității. Analiza structurii și priorităților acestor cheltuieli permite evaluarea eficienței gestionării resurselor financiare la nivel local.

Cheltuielile publice se cifrează la 393,3 mil. lei pentru anul 2024. Structura acestora este tipică localităților din republică, unde prevalează cu 79,2% cheltuielile pentru educație, 1,7% cheltuielile pentru protecție socială și 7,8% cheltuielile pentru cultură, sport și tineret. Pentru bugetul raional Orhei este semnificativă ponderea în total cheltuieli pentru educație 79,2% în anul 2024 și pentru domeniul cultură, artă și sport 7,8%.

Astfel, se observă modificarea ponderii cheltuielilor pe parcursul perioadei 2020-2024, datorită modificărilor structurale ale Consiliului raional Orhei, cea ce reflectă cheltuielile pentru protecția socială care au scăzut de 5,3 ori și cheltuielile pentru Ocrotirea sănătății care au scăzut de 41,2 ori.

Pe când cheltuielile pentru cultură, tineret și sport au crescut de 2 ori pe parcursul acestei perioade.

Evoluția cheltuielilor bugetului raional, mii lei

	2020	2021	2022	2023	2024
Executivul și serviciile de suport	5 696,4	5 671,7	7 618,0	10 693,7	10 647,9
Managementul finanțelor publice	1 856,2	2 116,2	2 380,7	2 604,2	3 043,3
Alte servicii generale	2 012,4	2 165,1	2 663,9		
Domenii generale de stat		-13,8		-23,6	-2,1
Transferuri între administrația publică de diferite niveluri	18 685,6	36 232,8	16 266,6	15 956,4	8 688,4
Datoria de stat a autorităților publice locale	289,7	196,5	264,6	961,6	971,1
Apărarea Națională	589,7	587,8	1 008,6	1 095,4	972,9
Servicii general economice și comerciale	800,4	618,2	642,8	957,7	836,1
Dezvoltarea agriculturii	596,7	794,1	505,4	509,2	637,5
Dezvoltarea regională și construcții	919,3	866,6	883,0	609,8	406,5
Dezvoltarea transporturilor	17 885,0	70 103,6	10 284,6	15 105,4	17 540,2
Dezvoltarea gospodăriei de locuințe și serviciilor comunale	348,2	368,0	391,6	278,2	289,4
Ocrotirea sănătății	4 118,0	1 194,3	785,9	985,2	99,9
Politici și management în domeniul culturii	661,5	670,9	768,5	799,9	938,1
Dezvoltarea culturii	7 654,8	9 709,9	11 869,2	13 801,2	19 520,6
Sport	4 456,1	5 568,3	6 246,7	7 252,2	8 875,1
Tineret	823,5	1 147,8	1 215,8	1 399,0	1 509,3
Învățământ	215 088,9	219 753,4	251 233,1	306 107,3	311 686,5
Protecție sociala	35 530,9	42 250,7	46 421,5	57 391,0	6 664,3
Cheltuieli, total	318 013,3	400 002,1	361 450,5	436 483,8	393 325,0

Sursa: Direcția Generală Finanțe a Consiliului raional Orhei

Analiza evoluției executării cheltuielilor bugetului raional a cunoscut creșteri pe parcursul perioadei 2020-2024, avansând de la 318,0 mil. lei la 393,3 mil. lei în anul 2024, creștere de circa 23%, creștere datorată cheltuielilor pentru învățământ și cheltuielile pentru cultură, sport și tineret, diminuarea esențială a executării cheltuielilor din 2024 comparativ cu anul 2020 în cuantum de 28,8 mil. lei la protecția socială este condiționată de reforma sistemului de asistență socială “Restart”, aprobată prin Legea nr.256 din 17.08.2023 privind modificarea unor acte normative (reforma sistemului de asistență socială), prin care s-a exclus domeniul asistenței sociale din competențele autorităților publice locale de nivelul al doilea.

Analiza bugetului local al raionului Orhei arată că cheltuielile totale estimate pentru 2025 se ridică la aproximativ 399 milioane lei, echilibrându-se cu veniturile totale. Cea mai mare parte a fondurilor este destinată transferurilor cu destinație specială, în special pentru educație, sănătate, infrastructură și protecția socială.

Cheltuielile bugetului local al raionului Orhei sunt direcționate către serviciile publice, infrastructură și proiecte de dezvoltare locală. Acestea includ: Educație și cultură – finanțarea instituțiilor de învățământ, biblioteci, activități culturale și sportive; Sănătate și protecția socială – asigurarea accesului la servicii medicale, sprijin social pentru grupurile vulnerabile; Infrastructură – întreținerea și modernizarea drumurilor, iluminatului public, rețelelor de apă și canalizare; Proiecte investiționale – dezvoltare economică, turism, modernizarea instituțiilor publice și crearea de noi facilități pentru comunitate. Prioritizarea resurselor este necesară pentru asigurarea eficienței și pentru satisfacerea nevoilor comunității.

Deci, cheltuielile bugetului local depind în mare măsură de fondurile primite de la bugetul central, ceea ce subliniază importanța unei planificări riguroase și a gestionării eficiente a resurselor pentru a asigura dezvoltarea durabilă a raionului Orhei.

PRINCIPALELE PROBLEME FINANȚE PUBLICE LOCALE

Problemele care apar în procesul legat de planificarea, execuția și controlul bugetar sunt:

- Capacitatea redusă a APL de a asigura susținerea financiară a cheltuielilor cu venituri proprii.
- Neimplicarea societății civile din raion în procesul de bugetare nu contribuie la o distribuire a cheltuielilor bugetare mai apropiată de necesitățile comunității.
- Insuficiența personalului calificat în cadrul UAT sau calificarea insuficientă a specialiștilor din localitățile rurale, activitatea se organizează pe alocuri cu persoane necalificate sau în vârstă de pensionare, fapt ce eventual conduce la consumarea potențialului uman al Direcției Finanțe Orhei.
- Actualele impozite și taxe locale generează sume mici, care reprezintă un procent redus din bugetele locale.

Autonomia bugetului local este limitată din cauza ponderii mici a veniturilor proprii. Pentru asigurarea sustenabilității, autoritățile locale ar trebui să crească veniturile proprii (taxe, impozite locale) și să optimizeze cheltuielile curente. Există riscul ca, în context de eventuală reducere a transferurilor de la stat, bugetul local să fie vulnerabil. Planificarea cheltuielilor ar trebui să se concentreze pe investiții de dezvoltare (infrastructură, digitalizare, servicii) și mai puțin doar pe cheltuieli curente.

ANALIZA SWOT FINANȚE PUBLICE LOCALE

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
- Venituri în creștere pentru perioada analizată - Ponderea veniturilor proprii în bugetul raional peste nivelul mediu din alte raioane ale țării - Acțiuni numeroase privind informarea publică ce vizează bugetul - Pregătirea înaltă a specialiștilor principali sub aspectul managementului financiar - Permanentă colaborare, sprijin și asistență acordate de către Direcția Finanțe APL I - Capacitatea administrativă înaltă a autorităților APL de a gestiona eficient serviciile publice, bugetul de venituri și cheltuieli.	- Dependență de transferurile de la bugetul de stat. - Interes scăzut a diferitor părți și stakeholderi de a participa la planificarea bugetului. - Baza fiscală / impozabilă slabă a primăriilor din raion. - Pregătirea insuficientă a executorilor principali și secundari de buget sub aspectul managementului financiar. - Dependența acoperirii cheltuielilor bugetare de normative.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Majorarea autonomiei financiare a comunității. - Gradul înalt de prioritate acordate de Guvern reformelor de dezvoltare regională și descentralizare. - Posibilitatea asigurării unei autonomii financiare veritabile în urma măsurilor de modificare a politicii fiscale și dezvoltare a industriei ca principala ramură capabilă să majoreze baza fiscală. - Extinderea bazei impozabile ce ar spori ponderea încasărilor proprii în total venituri. - Tendința de constituire a fondurilor locale. - Accesarea de fonduri europene sau internaționale pentru investiții în infrastructură, educație și sănătate. - Implementarea de tehnologii și soluții digitale pentru reducerea costurilor administrative.	- Situație precară a economiei naționale. - Reducerea activității economice antreprenoriale sub influența crizei economice / pandemii. - Influența negativă a cursului valutar care influențează valuta națională. - Situația geo-politică instabilă. - Reducerea transferurilor de la stat în contextul unui deficit bugetar central. - Influențe macroeconomice (inflație, creșterea costurilor), care pot reduce capacitatea de colectare a veniturilor proprii. - Evenimente economice sau sociale neașteptate care necesită cheltuieli suplimentare.

I.4. CAPITAL UMAN

Capitalul uman reprezintă cumulumul de cunoștințe, obiceiuri, calități sociale și personale, incluzând creativitatea, implicat în capacitatea de a munci, care, la rândul ei, duce la producția de bunuri materiale și servicii.⁹ Teoria capitalului uman este abordată în strânsă legătură cu studiul managementului resurselor umane, regăsindu-se, de asemenea, în practica administrării afacerilor și a macroeconomiei.

Capitalul uman este o sumă de trăsături, toate cunoștințele, talentele, abilitățile, dar și experiența, inteligența, educația, judecata și înțelepciunea deținute individual și colectiv de către indivizii unei populații. Aceste resurse desemnează capacitatea totală a oamenilor, reprezentând o formă de bogăție care poate fi redirecționată spre realizarea obiectivelor unei națiuni ca un tot unitar sau a unor obiective specifice. Capitalul uman se împarte, în linii mari, în trei categorii: (1) Capitalul intelectual (2) Capitalul social (3) Capitalul emoțional.

Capitalul uman este piatra de temelie a dezvoltării umane și a dezvoltării economice din fiecare stat. El reprezintă un factor esențial pentru dezvoltare și pentru crearea unor afaceri viabile, inovatoare și competitive.

POPULAȚIE

Numărul populației cu reședință obișnuită Orhei, date statistice începutul anului 2025, este de 73,6 mii persoane, dintre care bărbați 34,6 mii persoane, femei – 38,97 mii persoane¹⁰. Populația urbană total este de 17,014 mii persoane, iar populația rurală fiind de 56,6 mii persoane.

Comparativ cu anul 2024, datele statistice pentru anul 2025 sunt în descreștere. Astfel, populația cu reședință obișnuită în anul 2025 a descrescut cu circa 5,6 mii persoane sau 7,12% față de 2024.

Populația cu reședință obișnuită 2022-2024, pe sexe și medii (la începutul anului), persoane

Regiune	Total				Masculin							
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Total populație												
Țară	2 565 030	2 492 278	2 423 287	2 381 325	1 218 166	1 172 642	1 129 489	1 105 636	1 346 864	1 319 636	1 293 798	1 276 311
RD Centru	722 295	696 669	674 190	663 007	350 019	333 623	3 18 916	312 202	372 276	363 046	355 274	350 805
R-nul Orhei	81 113	78 117	75 228	73 636	39 138	37 302	35 500	34 666	41 975	40 815	39 728	38 970
Mediul urban												
Țară	1 087 698	1 071 709	1 054 529	1 039 655	500 209	489 196	477 655	469 239	587 489	582 513	576 874	570 416
RD Centru	127 069	123 977	121 199	119 027	58 680	56 563	54 585	53 559	68 389	67 414	66 614	65 468
R-nul Orhei	18 718	18 059	17 462	17 014	8 626	8 231	7 855	7 691	10 092	9 828	9 607	9 323
Mediul rural												
Țară	1 477 332	1 420 569	1 368 758	1 341 670	717 957	683 446	651 834	635 775	759 375	737 123	716 924	705 895
RD Centru	595 226	572 692	552 991	543 980	291 339	277 060	264 331	258 643	303 887	295 632	288 660	285 337
R-nul Orhei	62 395	60 058	57 766	56 622	30 512	29 071	27 645	26 975	31 883	30 987	30 121	29 647

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

La nivel de regiune, populația Regiunii de Dezvoltare Centru constituie 663,01 mii persoane (la 01.01.2025). Procentual, populația regiunii reprezintă 27,84% din populația R. Moldova, urmată de mun. Chișinău (27.8%), RD Nord (26.4%), RD Sud (13.3%) și UTA Găgăuzia (4.7%). În perioada 2010-2025 s-a accentuat tendința de descreștere a numărului populației. După mediul de rezidență, ponderea populației rurale reprezintă 82,05% din totalul populației (2025). În aspect intra-regional se observă o structură stabilă a populației pe medii de rezidență. Nivelul cel mai înalt de urbanizare este în raionul Ungheni unde circa 33,2% din populație locuiește în orașul Ungheni. Cel mai mic grad de urbanizare se înregistrează în raionul Șoldănești (15,4%), cu 84,6% din populație concentrată în mediul rural. Raionul Ungheni are cel mai mare număr de populație -77,2 mii locuitori, iar cel mai mic număr de locuitori îl are raionul Șoldănești - 27,02 mii persoane. Majoritatea populației (circa 63%) locuiește în localități de până la 5 mii de locuitori. Cel mai mare oraș din regiune este or. Ungheni cu o populație de circa 25,6 mii locuitori.

Populație – 663,01 mii persoane

Forța de muncă - 210,6 mii persoane (rata de activitate – 38,1%)

Populația ocupată - 203,4 mii persoane (rata de ocupare – 36,8%)

Salariați - 169,7 mii persoane

Șomeri înregistrați - 7,2 mii persoane (rata șomajului – 3,4%)

⁹ Claudia Goldin, Department of Economics Harvard University and National Bureau of Economic Research. „Human Capital”.

¹⁰ https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/25; Tabele Excel - Numărul populației cu reședință obișnuită pe medii și sexe, în profil teritorial (pe regiuni de dezvoltare și pe raioane), la începutul anilor 2014-2025

20,5 mii locuitori sunt în migrație de muncă

Similar altor raioane ale Republicii Moldova, raionul Orhei se confruntă cu problema scăderii numărului populației.

Populația la recensămintele din 2024 și 2014, pe medii de reședință și în profil teritorial

Regiuni de dezvoltare și raioane/ municipii	2024					2014				
	Total	Urban		Rural		Total	Urban		Rural	
		persoane	%	persoane	%		persoane	%	persoane	%
Țară	2 409 207	1 118 967	46,4	1 290 240	53,6	2 789 205	1 073 552	38,5	1 715 653	61,5
RD Centru	670 088	138 093	20,6	531 995	79,4	848 104	141 884	16,7	706 220	83,3
Raionul Orhei	79 242	22 183	28,0	57 059	72,0	95 414	20 101	21,1	75 312	78,9

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-distributi-10121_61877.html

Tendința de descreștere a populației poate fi urmărită în ultimii 20 ani (2004-2024) consecutivi. Evoluția populației Republicii Moldova în baza recensămintelor din perioada 1959 - 2024 prezintă o creștere continuă la recensămintele din 1959, 1970, 1979 și 1989, maxima de 3,6 milioane fiind înregistrată la recensământul din 1989 și în continuă descreștere la ultimele recensăminte din 2004, 2014 și 2024.

Demografie - Populația istorică, persoane

Anul	1959	1970	1979	1989	2004	2014	2024	2025
Total Țară	2 513 483	3 085 080	3 372 051	3 657 665	3 383 332	2 789 205	2 789 205	2 381 300
RD Centru	857 807	1 014 687	1 044 695	1 073 338	1 021 618	848 104	848 104	663 000
Raionul Orhei	103.809	126.204	129.406	131.471	116.271	95 414	79 242	73.600
±%	—	+21.6%	+2.5%	+1.6%	-11.6%	-12.8%	-25.8%	-7,12%

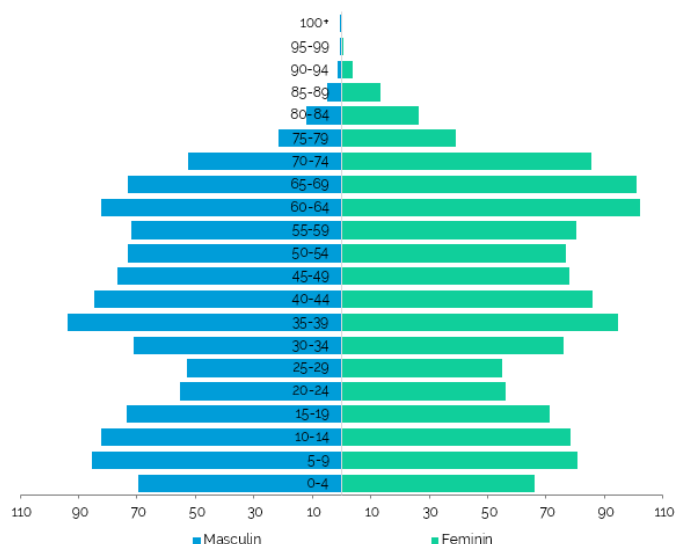
Sursa: https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-distributi-10121_61877.html;

https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Statistica_teritoriala/Statistica_teritoriala_editia_2024.pdf

Conform rezultatelor finale ale RPL 2024 la nivel de țară, în comparație cu RPL 2014,:

- Ponderea populației feminine a constituit 52,8% din populația țării, în creștere cu 0,8 puncte procentuale (p.p.) față de RPL 2014 (52,0%);
- La 100 persoane de sex feminin reveneau 89 persoane de sex masculin, comparativ cu 92 bărbați la 100 de femei în anul 2014;
- Vârsta medie a populației la recensământul din 2024 a fost de 40,6 ani sau cu 3,1 ani mai mare decât la recensământul din 2014 (37,5 ani);
- Indicele sarcinii demografice a constituit 79 persoane în vârstă înaptă de muncă la 100 de persoane în vârstă aptă de muncă, față de 62 de persoane la recensământul din 2014;
- Ponderea populației care avea reședința obișnuită (locuia) în aceeași localitate în care s-au născut a constituit 65,1%;
- Din totalul populației cu reședință obișnuită, 2 383,1 mii persoane sau 98,9% au deținut cetățenia Republicii Moldova, inclusiv cetățenia altui stat, în scădere cu 0,6 p.p. comparativ cu recensământul 2014;
- În funcție de țara nașterii, populația țării în majoritatea absolută, de 2 301,0 mii persoane (sau 95,5%), era născută în Republica Moldova, și 106,7 mii persoane (sau 4,4%) erau născute în alte țări.
- Persoanele căsătorite dețineau o pondere de 55,8% din totalul populației în vârstă de 15 ani și peste (comparativ cu 57,4% în 2014), persoanele niciodată căsătorite – 23,6% (24,6%), cele văduve – 10,2% (12,2%) și cele divorțate – 10,4% (5,8%);
- Ponderea femeilor care au născut 2 sau 3 copii s-a majorat cu 5,4 p.p. (de la 32,8% până la 38,3%) și, respectiv cu 2 p.p. (de la 13,4% până la 15,4%), în schimb, ponderea femeilor care nu au născut s-a redus cu 4,2 p.p.

Piramida populației la recensământul din 2024, mii persoane



Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_61953.html

Mișcările demografice și migratorii au influențat considerabil structura de vârstă a populației. Inclusiv, rata totală a fertilității pentru raionul Orhei la situația anului 2023 constituie 2,01 copii per femeie de vârstă fertilă, mai mic cu 10,7% comparativ cu 2017, unde rata totală a fertilității este de 2,25.

Vârsta medie a populației (la începutul anului), ani

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Ambele sexe				Masculin				Feminin			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Total țară	39,9	40,5	41,1	41,6	37,9	38,5	39,1	39,5	41,7	42,3	42,9	43,3
Regiunea Centru	39,5	40,2	40,9	41,3	37,8	38,5	39,1	39,5	41,1	41,8	42,5	42,9
R-nul Orhei	39,5	40,1	40,8	41,1	37,6	38,2	38,9	39,1	41,2	41,9	42,6	42,9

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Conform rezultatelor RPL 2024 la nivel de țară, la data de referință a acestuia, ponderea populației în grupa de vârstă de 0-14 ani constituia 19,2%, de 15-64 ani - 62,7 % și de 65 ani și peste - 18,1% în total populație . Ponderea populației masculine de 0-14 ani a fost de 20,9%, iar de 15-64 ani - de 64,6%, sau cu 3,1 p.p. și, respectiv, cu 3,5 p.p. mai mare decât ponderea populației feminine de aceleași vârste, iar ponderea bărbaților de 65 ani și peste (14,5%) era cu 6,7 p.p. mai mică decât ponderea femeilor din această grupă de vârstă. În grupa de vârstă de 65 ani și peste, ponderea femeilor constituia 62,0% (comparativ cu 38,0% bărbați).

Populația pe grupe de vârstă, regiuni de dezvoltare (RD), raioane/municipii, orașe (municipii) și sate (comune), la recensământul din 2024^{1,2}, persoane

RD, raioane / municipii și orașe/sate (comune)	Grupa de vârstă, ani																	
	Total	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
Total	2 409 207	135 578	166 266	160 918	145 075	111 169	107 846	147 105	188 533	170 365	154 597	149 828	152 253	184 362	174 082	138 153	60 658	62 419
Reg. Centru	670 088	37 434	46 974	47 057	40 096	27 593	27 062	37 383	49 633	46 209	43 530	43 383	45 550	54 591	51 735	39 990	16 768	15 100
R-nul Orhei	79 242	4 313	5 504	5 454	5 048	3 305	3 214	4 539	6 003	5 366	4 974	5 022	5 462	6 610	6 138	4 640	1 934	1 716
or. Orhei	22 183	1 264	1 702	1 564	1 895	846	839	1 331	1 779	1 590	1 250	1 159	1 247	1 786	1 603	1 248	569	511
Berezlogi	1 292	61	97	91	62	51	53	66	88	69	76	92	94	129	119	86	29	29
Biești	1 675	86	118	138	78	68	62	95	111	99	125	89	131	149	137	118	37	34
Bolohan	977	50	68	64	50	30	29	54	79	67	51	61	67	94	89	73	28	23
Brăviceni	1 384	81	96	99	67	58	64	67	103	88	90	97	89	125	109	82	36	33
Bulăiești	1 067	49	67	71	55	61	74	57	74	60	94	93	77	70	60	51	24	30
Chiperceni	1 982	101	150	148	122	87	67	114	133	147	128	145	135	159	148	99	44	55
Ciocîlteni	1 847	84	125	112	84	80	61	81	125	118	96	116	129	189	188	153	55	51
Clișova	679	44	37	51	44	22	28	26	42	48	47	60	58	43	54	45	20	10
Crihana	652	25	33	36	42	28	22	34	44	41	34	51	63	58	61	38	20	22
Cucuruzeni	1 350	77	71	80	72	53	50	65	95	80	103	92	96	114	130	80	39	53
Donici	1 227	79	85	73	52	44	54	72	85	81	101	73	109	104	86	65	34	30
Ghetlova	1 553	65	97	89	95	84	68	69	99	90	127	125	130	127	136	94	27	31
Isacova	1 102	45	74	51	49	50	41	58	71	56	70	75	96	114	94	86	41	31
Ivancea	3 624	162	182	192	170	185	261	257	341	289	265	242	222	295	245	187	72	57
Jora de Mijloc	2 289	100	141	142	137	91	97	119	164	164	144	145	186	222	186	153	44	54
Mălăiești	897	33	68	65	49	21	25	48	74	60	65	44	55	84	87	80	19	20
Mitoc	1 800	103	119	126	92	76	61	120	156	117	107	99	146	147	162	96	43	30
Mirzești	816	48	63	55	33	48	36	50	49	54	42	79	69	57	56	46	16	15

Morozeni	1 143	57	65	69	56	56	39	61	66	83	78	74	106	106	94	74	38	21
Neculăieuca	817	50	67	43	48	26	30	51	44	49	50	61	74	67	63	48	24	22
Pelivan	2 397	120	158	180	140	98	81	127	184	145	152	152	172	217	227	128	60	56
Peresecina	6 076	348	389	432	358	283	276	363	519	419	401	399	379	481	468	317	136	108
Piatra	1 832	111	125	126	111	63	77	115	143	123	98	138	175	145	121	102	31	28
Podgoreni	644	34	39	38	45	26	20	28	62	50	33	48	49	54	47	33	22	16
Pohorniceni	847	46	60	75	51	39	30	48	80	76	57	47	64	52	60	34	15	13
Pohrebeni	1 861	126	131	142	106	92	85	105	122	107	122	130	137	143	123	98	44	48
Putineți	1 382	64	95	111	90	65	52	71	88	88	97	109	128	97	93	68	32	34
Sămănanca	619	60	41	54	39	25	30	45	52	47	40	34	31	42	37	33	8	1
Seliște	2 822	171	217	203	162	121	110	177	173	168	160	173	195	244	256	194	60	38
Step-Soci	1 673	107	131	113	106	70	56	86	139	132	116	88	107	132	139	93	33	25
Susleni	2 669	133	177	166	131	102	100	132	168	173	162	180	206	251	254	188	85	61
Teleșeu	978	60	79	69	62	47	31	55	57	68	53	66	79	78	69	57	25	23
Trebujeni	1 169	48	62	84	71	53	45	52	84	75	85	82	95	105	85	83	37	23
Vatici	1 513	96	118	125	94	58	61	102	130	109	98	92	74	124	97	78	27	30
Vișcăuți	876	41	51	74	50	35	29	37	67	52	65	90	74	76	61	48	12	14
Zahoreni	855	46	51	55	49	47	43	47	57	49	53	66	72	70	51	49	31	19
Zorile	673	38	55	48	31	16	27	54	56	35	39	56	46	60	43	35	17	17

1 Datele se referă la localitățile efectiv recensate în cadrul recensământului și nu includ unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, municipiului Bender (inclusiv satul Proteagailovca), comuna Chițcani (inclusiv satele Merenești și Zahorna), satele Cremenciug și Gișca din raionul Căușeni, comuna Corjova (inclusiv satul Mahala) din raionul Dubăsari, precum și satul Roghi din cadrul comunei Molovata Nouă, raionul Dubăsari.

2 Datele Pentru "Populație" sunt prezentate pentru populația cu reședință obișnuită.

3 Populația prezentată pentru sectoarele or. Chișinău nu include populația din orașele și satele (comunele) din componența mun. Chișinău (suburbiile)

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_61953.html

În mediul urban ponderea populației de 15-64 de ani în total populație a constituit 64,0% (comparativ 73,3% în 2014) fiind în scădere cu 9,3 p.p. În mediul rural erau cu 3,2 p.p. mai multe persoane de vârstă de 65 ani și peste decât în mediul urban.

În comparație cu recensământul din 2014, ponderea populației de 15-64 ani a scăzut cu 8,0 p.p. (de la 70,8% la 62,7%), ponderea populației de 65 ani și peste a crescut cu 6.8 p.p. (de la 11,3% la 18,1%) și a celei de 0-14 ani – a crescut cu 1,3 p.p. (de la 17,9% la 19,2%), astfel procesul de îmbătrânire a populației progresând.

Densitatea populației este de circa 64,5 la situația din 8 aprilie 2024 locuitori la 1 km pătrat, iar tendința urmărită este de asemenea în descreștere pe ultimii ani, atât la nivel de țară și regiune, cât și la nivelul raionului Orhei.

Modificări ale densității populației pe RD, raioane și municipii la recensămintele din 2024 și 2014

Regiuni de dezvoltare și raioane/municipii	Suprafața ² , km2	Densitatea populației ³ , locuitori la 1 km2		Densitatea populației la RPL 2024 față de RPL 2014, %
		2024	2014	
Țară	30.319,1	79,8	92,0	86,4
RD Centru	10.631,8	63,4	79,9	78,9
Raionul Orhei	1.228,3	61,2	77,8	82,9

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-distributi-10121_61877.html

Evoluția densității populației este direct dependentă de numărul populației la nivelul unităților administrativ-teritoriale și suprafața acestora. La nivelul țării, valorile densității au scăzut de la 92,1 locuitori (PRO) la km2 în 2014 la 59,9 locuitori la km2 în 2025.

Densitatea populației (la începutul anului), locuitori pe 1 km²

Regiune	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Țară	89,9	88,4	87,1	86,5	84,5	82,1	79,8	78,4
RD Centru	75,0	72,9	71,0	70,0	67,9	65,5	63,4	62,4
Raionul Orhei	73	71,3	69,6	68,3	66,0	63,6	61,2	59,9

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Motivul reducerii populației raionului Orhei îl constituie atât sporul natural negativ (prevalența deceselor asupra nașterilor), cât și pierderile migraționale, în special în mediul rural.

Statisticile vitale pentru raionul Orhei

Principalii indicatori demografici, 2013:

- Natalitatea: ▼ 1.488 (11,8 la 1.000 locuitori)
- Mortalitatea: ▼ 1.442 (11,5 la 1.000 locuitori)
- Spor natural: +46

Principalii indicatori demografici, 2023:

- Natalitatea: ▼ 852 (11,1 la 1.000 locuitori)
- Mortalitatea: ▼ 1.323 (17,3 la 1.000 locuitori)
- Spor natural: -471

Sursa: https://ro.wikipedia.org/wiki/Raionul_Orhei#cite_note-6; BNS, Statistica teritorială, ediția 2024

Mișcarea naturală a populației

Regiune	Născuți-vii			Decese			Sporul natural			Căsătorii			Divorțuri			Decese la vârsta sub 1 an ¹¹		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Date absolute																		
Țară	27 018	24 123	23 648	36 196	33 782	35 510	-9 176	-9 659	-9 862	18 175	15 738	14 788	9 565	9 673	9 504	243	241	279
RD Centru	8 415	7 524	7 221	10 798	10 317	10 183	-2 383	-2 793	-2 962	5 780	4 962	4 456	3 083	3 104	3 030	84	88	60
R-nul Orhei	972	855	823	1 315	1 325	1 284	-343	-470	-461	644	600	542	351	350	335	7	10	5
Date relative (la 1 000 locuitori)																		
Țară	10,7	9,8	9,8	14,3	13,7	13,9	-3,6	-3,9	-4,1	7,2	6,4	6,2	3,8	3,9	4,0	9,0	9,9	11,8
RD Centru	11,9	10,9	10,8	15,2	15,0	15,2	-3,4	-4,1	-4,4	8,1	7,2	6,7	4,3	4,5	4,5	10,0	11,6	8,3
R-nul Orhei	12,2	11,1	11,1	16,5	17,3	17,3	-4,3	-6,1	-6,2	8,1	7,8	7,3	4,4	4,6	4,5	7,2	11,7	6,1

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Conform rezultatelor finale ale RPL 2024:

- Și-au schimbat reședința obișnuită la nivel de raion/municipiu 9,7% din populația țării sau 233,3 mii persoane.
- Din total persoane născute în alte țări, 77,4% dețineau cetățenia Republicii Moldova (inclusiv dubla cetățenie), 22,4% - cetățenia altei țări și 0,2% erau fără cetățenie;
- La data de referință a recensământului, 30,8% din persoane locuiau în aceeași locuință de la naștere, 62,4% – pe parcursul a 12 luni și mai mult și 6,8% trăiau în locuința unde își aveau reședința obișnuită mai puțin de 12 luni. Și-au schimbat reședința obișnuită în alt raion/municipiu 9,7% din populația țării sau 233,3 mii persoane.

Migrația internă a populației după reședința anterioară pe RD, raioane/municipii, la recensământul din 2024^{1,2}

Reședința anterioară - regiuni de dezvoltare și raioane /municipii	Și-au schimbat reședința la nivel de raion /municipiu	Reședința obișnuită - regiuni de dezvoltare și raioane/municipii															
		mun. Chișinău	Nord	din care												Sud	Ungheni
				mun. Bălți	Briceni	Dondușeni	Drochia	Edineț	Fălești	Florești	Glodeni	Ocnita	Rîșcani	Sîngerei	Soroca		
Țară	233.299	78.215	59.453	15.087	2.759	2.690	4.828	4.739	4.736	4.823	3.047	2.599	4.646	4.763	4.736		
RD Centru	80.813	39.961	10.293	1.131	501	430	739	819	1.248	1.602	497	466	593	1.244	1.023		
R-nul Orhei	8.171	3.936	1.115	161	76	57	79	105	81	112	74	64	60	104	142		
din care																	
			Centru	Anenii Noi	Călărași	Criuleni	Dubăsari	Hîncești	Ialoveni	Nisporeni	Orhei	Rezina	Strășeni	Șoldănești	Telenești	Ungheni	
Țară			70.246	8.937	3.754	7.659	2.485	4.852	11.054	2.239	7.891	2.970	7.522	2.961	3.157	4.765	
RD Centru			25.805	2.229	1.840	2.599	1.066	1.686	2.805	1.256	3.708	1.378	2.976	1.279	1.253	1.730	
R-nul Orhei			2.763	198	199	478	170	151	269	75	-	304	328	128	387	76	
din care																	
			Sud	Basarabeasca	Cahul	Cantemir	Căușeni	Cimișlia	Leova	Ștefan Vodă	Taraclia	UTA Găgăuzia					
Țară			21.813	1.168	4.707	1.934	4.913	2.053	2.631	2.105	2.302	3.572					
RD Centru			4.541	189	676	351	1.169	673	745	568	170	213					
R-nul Orhei			345	15	58	40	104	36	35	47	10	12					

¹ Datele se referă doar la localitățile efective recensate în cadrul recensământului și nu includ unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, municipiului Bender (inclusiv satul Proteagailovca), comuna Chițcani (inclusiv satele Merenești și Zahorna), satele Cremenciug și Gisca din raionul Căușeni, comuna Corjova (inclusiv satul Mahala) din raionul Dubăsari, precum și satul Roghi din cadrul comunei Molovata Nouă, raionul Dubăsari.

² Datele pentru "Populație" sunt prezentate pentru populația cu reședință obișnuită.

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_61958.html

La situația anului 2022 din raionul Orhei au emigrat în afara țării 8 673 locuitori. Comparativ, în aceeași perioadă au imigrat în raionul Orhei 6 373 persoane.

Cea mai mare pondere în structura fluxurilor migraționale îi revine populației tinere – circa 60% sunt în vârstă de 20-44 de ani. Distribuția proporțională a emigranților pe sexe servește o dovadă că majoritatea persoanelor părăsesc țară cu familia.

Migrația internă determinată de schimbarea domiciliului, pe medii, persoane

Regiuni de dezvoltare / municipii, raioane	Sosiți			Plecați			Sold		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Total populație									
Total țară	21 454	20 091	17 198	21 454	20 091	17 198	0	0	0
RD Centru	3 551	3 917	3 416	6 239	5 819	4 692	-2 688	-1 902	-1 276
R-nul Orhei	400	448	460	694	625	729	-294	-117	-269
Mediul urban									
Total țară	14 743	13 270	11 342	9 455	8 536	8 639	5 288	4 734	2 703
RD Centru	1 168	1 234	978	1 054	980	1 015	114	254	-37
R-nul Orhei	175	184	175	146	146	309	29	38	-134

¹¹ La 1 000 născuți-vii

Mediul rural									
Total țară	6 711	6 821	5 856	11 999	11 555	8 559	-5 288	-4 734	-2 703
RD Centru	2 383	2 683	2 438	5 185	4 839	3 677	-2 802	-2 156	-1 239
R-nul Orhei	225	264	285	548	479	420	-323	-215	-135

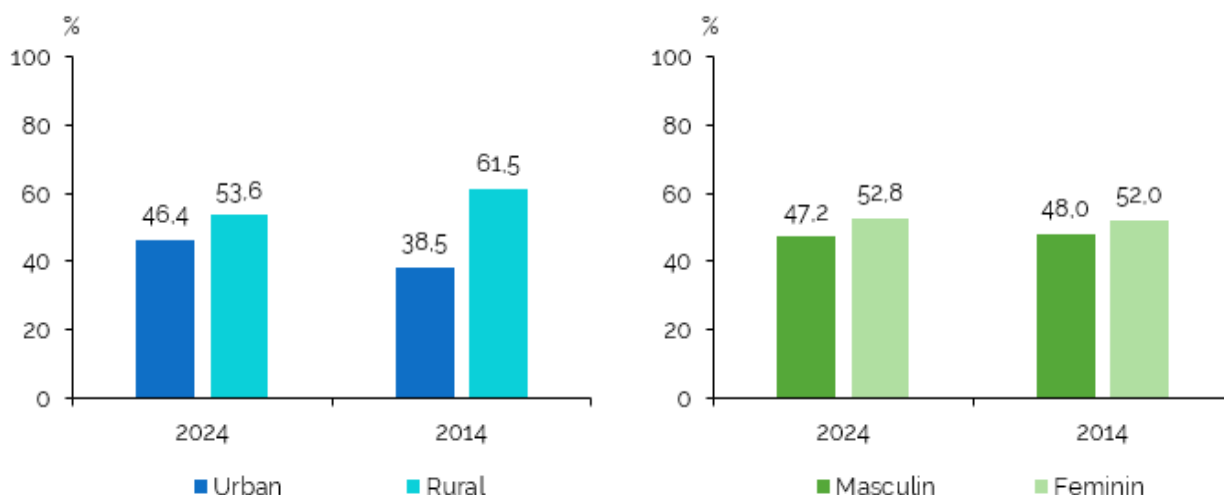
Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

Conform rezultatelor finale ale RPL 2024 pe țară, în comparație cu recensământul 2014:

- Numărul **populației cu reședință obișnuită** (PRO) a scăzut cu cca 13,6%;
- Ponderea **populației urbane** a constituit 46,4%, în creștere cu 7,9 puncte procentuale (p.p.) față de RPL 2014 (38,5%);
- 29,9% din populație locuia în **municipiul Chișinău**, comparativ cu 22,1% la recensământul din 2014, sau în creștere cu 7,8 p.p.

Conform rezultatelor finale ale recensământului din 2024, la nivel de țară 46,4% (sau 1 119,0 mii persoane) locuiau în mediul urban și 53,6% - în mediul rural (1 290,2 mii persoane). Deși **ponderea populației urbane este în creștere continuă**, Republica Moldova rămâne practic cea mai rurală țară din Europa. Sub aspect de gen, numărul femeilor a constituit 1 271,9 mii persoane sau 52,8% din populația țării (comparativ cu 52,0% la RPL 2014) și numărul bărbaților 1 137,3 mii persoane sau 47,2% din populația țării (comparativ cu 48,0% la RPL 2014).

Ponderea populației pe medii de reședință și sexe: RPL 2024 și 2014, %



Sursa: https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-distributi-10121_61877.html

Caracteristici etno-culturale raionul Orhei

La recensămintele populației și locuințelor 2024, înregistrarea etniei, limbilor și a religiei s-a făcut pe baza liberei declarații a persoanelor recensate.

Conform rezultatelor finale ale RPL 2024:

- Ponderea persoanelor cu reședință obișnuită care s-au declarat ca etnie moldoveni constituia 76,7% din persoanele recensate și 76,8% din cele care au declarat etnia, față de 74,0% și, respectiv, 75,3% conform RPL 2014, sau în creștere cu 2,7 și, respectiv, 1,5 puncte procentuale (p.p) față de recensământul precedent;
- Comparativ cu RPL 2014, a crescut și ponderea celor declarați de etnie români (de la 6,6% la 8,0%) și romi/țigani (de la 0,3% la 0,4%);
- Ponderea persoanelor care s-au declarat de alte etnii a scăzut: ucraineni - de la 6,6% la 5,1%, ruși de la 4,1% la 3,4%, găgăuzi de la 4,3% la 4,0%, și bulgari - de la 1,8% la 1,6%;

Populația după etnie pe regiuni de dezvoltare și raioane/municipii, la recensământul din 2024^{1,2}

Regiuni de dezvoltare și raioane/municipii	Total	Etnia declarată								Nu au declarat etnia
		Moldoveni	Români	Ucraineni	Ruși	Găgăuzi	Bulgari	Romi/Țigani	Alte etnii	
Persoane										
Total	2 409 207	1 848 670	193 197	123 586	81 630	97 205	38 236	9 356	13 879	3 448
Regiunea Centru	670 088	587 027	58 061	14 281	5 490	483	1 104	1 944	1 280	418
Raionul Orhei	79 242	69 714	6 667	1 748	678	43	45	117	172	58

	%									
Total	100	76,7	8,0	5,1	3,4	4,0	1,6	0,4	0,6	0,1
Regiunea Centru	100	87,6	8,7	2,1	0,8	0,1	0,2	0,3	0,2	0,1
Raionul Orhei	100	88,0	8,4	2,2	0,9	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1

¹ Datele se referă doar la UAT efectiv recensate și nu includ unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, municipiului Bender (inclusiv satul Proteagailovca), comuna Chițcani (inclusiv satele Merenești și Zahorna), satele Cremenciug și Gîsca din raionul Căușeni, comuna Corjova (inclusiv satul Mahala) din raionul Dubăsari, precum și satul Roghi din cadrul comunei Molovata Nouă, raionul Dubăsari.

² Datele pentru "Populație" sunt prezentate pentru populația cu reședință obișnuită.

"-" = magnitudine zero

"0,0" = valoare mai mică decât 0,05

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_62043.html

Comparativ cu recensământul din 2014, s-a constatat creșterea ponderii populației care s-a declarat ca etnie moldoveni (de la 74,0% la 76,7%), români (de la 6,6% la 8,0%) și romi/țigani (de la 0,3% la 0,4%). Ponderea ucrainenilor a scăzut de la 6,6% la 5,1%, a rușilor de la 4,1% la 3,4%, găgăuzilor de la 4,3% la 4,0% și a bulgarilor de la 1,8% la 1,6%. Alte etnii per total au înregistrat o creștere de la 0,5% în 2014 la 0,6% în 2024.

Structura populației după limbile maternă, vorbită de obicei și alte limbi cunoscute

Din populația totală au declarat limba maternă 99,9%, dintre care moldovenească a fost declarată de către 48,1%, română - 31,8%, rusă 11,6%, găgăuză 3,6%, ucraineană 3%, bulgară 1,2%, romani (țigănească) 0,3% și alte limbi 0,3%

Populația după limba maternă pe regiuni de dezvoltare și raioane/municipii, la recensământul din 2024^{1,2}

Opiniile asupra limbii materne pe regiuni de dezvoltare și raioane/municipii, la recensământul din 2022											
Regiuni de dezvoltare și raioane /municipii	Total	Limba maternă declarată ³									
		Moldovenească sau Română			Ucraineană	Rusă	Găgăuză	Bulgară	Romani (Țigănească)	Altă limbă	Nu au declarat limba maternă
		Total	Moldovenească	Română							
Persoane											
Total	2 409 207	1 925 695	1 159 857	765 838	71 878	280 050	87 407	28 839	7 640	6 116	1 582
Regiunea Centru	670 088	636 734	393 780	242 954	10 261	19 652	313	681	1 394	784	269
Raionul Orhei	79 242	75 082	49 690	25 392	1 303	2 602	32	16	60	101	46
%											
Total	100	79,9	48,1	31,8	3,0	11,6	3,6	1,2	0,3	0,3	0,1
Regiunea Centru	100	95,0	58,8	36,3	1,5	2,9	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0
Raionul Orhei	100	94,8	62,7	32,0	1,6	3,3	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1

¹ Datele se referă doar la UAT efectiv recensate și nu includ unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, municipiului Bender (inclusiv satul Proteagailovca), comuna Chițcani (inclusiv satele Merenești și Zahorna), satele Cremenciug și Gîsca din raionul Căușeni, comuna Corjova (inclusiv satul Mahala) din raionul Dubăsari, precum și satul Roghi din cadrul comunei Molovata Nouă, raionul Dubăsari.

² Datele pentru "Populație" sunt prezentate pentru populația cu reședință obișnuită.

³ Categoria formată prin însumarea răspunsurilor pentru limbile „Moldovenească” și „Română”, este prezentată cu scop informativ/de analiză.

"-" = magnitudine zero

"0,0" = valoare mai mică decât 0,05

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_62043.html

Per total, cei care au declarat ca limbi materne moldovenească și română însumează la RPL 2024 circa 79,9%, față de 78,1% în 2014. Față de recensământul din 2014, a scăzut cu 7,4 p.p. ponderea celor care au declarat moldovenească ca limbă maternă (de la 55,5% în 2014 la 48,1% în 2024), în același timp crescând cu 9,2 p.p. ponderea celor care au declarat limba română ca maternă (de la 22,6% la 31,8%). Cu 2 p.p. a crescut și ponderea celor care considerau limba rusă drept limbă maternă, de la 9,6% în 2014 la 11,6% în 2024. În cazul limbilor ucraineană, găgăuză și bulgară s-a înregistrat o descreștere a ponderii acestora ca limbă maternă declarată, cu 0,9 p.p., 0,3 p.p. și, respectiv, 0,3 p.p.

Structura populației după afiliere religioasă (inclusiv fără religie)

Din totalul populației care au participat la recensământul din 2024, au răspuns la întrebarea privind apartenența religioasă 99,2% și doar 0,8% nu au declarat careva apartenență confesională. Afilierea la una din confesiunile religioase a fost declarată de majoritatea persoane participante, dintre care 94,3% s-au declarat ortodocși. Dintre alte confesiuni religioase mai numeroși erau cei aparținând cultelor neoprotestante, cum ar fi baptiștii (1,1%), penticostalii (0,5%), adventiștii (0,3%), creștinii după Evanghelie (0,3%), precum și Martorii lui Iehova (0,7%). Alte confesiuni cu ponderi mai însemnate includeau staroverii / biserica ortodoxă rusă de rit vechi (staroobreadți) (0,2%), catolicii (0,1%) și

musulmanii (0,1%). Alte religii însumau 0,2% din populație. Nu aparțineau unei confesiuni religioase 1,5%.

Populația după afilierea religioasă pe regiuni de dezvoltare și raioane/municipii, la recensământul din 2024^{1,2}

Regiuni de dezvoltare și raioane/ municipii	Total	Religia declarată														Nu au declarat religia
		Ortodoxă	Baptistă	Martorii lui Iehova	Penticostală	Adventistă	Creștină după Evanghelie	Staroveri (Ortodoxă Rusă de rit vechi)	Islam	Catolică	Alte religii	Liber cugetător	Agnostic	Ateu	Fără religie	
Persoane																
Total	2 409 207	2 271 105	26 226	16 505	12 606	6 982	6 364	4 053	3 138	2 586	4 720	440	2 117	14 211	20 051	18 103
Reg. Centru	670 088	651 210	6 187	2 023	1 754	1 458	1 167	79	412	249	492	45	101	996	1 445	2 470
R-nul Orhei	79 242	76 984	713	387	55	113	165	14	78	26	72	1	6	103	247	278
%																
Total	100	94,3	1,1	0,7	0,5	0,3	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,0	0,1	0,6	0,8	0,8
Reg. Centru	100	97,2	0,9	0,3	0,3	0,2	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,2	0,4
R-nul Orhei	100	97,2	0,9	0,5	0,1	0,1	0,2	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,3	0,4

¹Datele se referă doar la UAT efectiv recensate și nu includ unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, municipiului Bender (inclusiv satul Proteagailovca), comuna Chițcani (inclusiv satele Merenești și Zahorna), satele Cremenciug și Gisca din raionul Căușeni, comuna Corjova (inclusiv satul Mahala) din raionul Dubăsari, precum și satul Roghi din cadrul comunei Molovata Nouă, raionul Dubăsari.

²Datele pentru "Populație" sunt prezentate pentru populația cu reședință obișnuită.

"-" = magnitudine zero

"0,0" = valoare mai mică decât 0,05

Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_62043.html

În comparație cu recensământul din 2014, structura confesională a populației nu a suportat schimbări majore, cu excepția ponderii persoanelor care nu au declarat religia, aceasta fiind în descreștere substanțială - de la 6,4% în 2014 la 0,8% în 2024. De asemenea, a crescut cu 0,8 p.p. ponderea celor care s-au declarat fără religie, cu 0,4 p.p. - a ateilor, precum și a agnosticilor și liberilor cugetători. A sporit ponderea baptiștii (cu 0,2 p.p.), penticostalilor (cu 0,1 p.p.), creștinilor după Evanghelie (cu 0,1 p.p.), staroverilor (cu 0,1 p.p.), precum și a catolicilor și adepților islamului.

FORȚA DE MUNCĂ

Aspecte demografice

Procesele demografice în raionul Orhei sunt similare cu cele de la nivel național și regional. Numărul populației apte de muncă (15+ ani) este în continuă scădere în raion, diminuându-se în perioada 2014 – 2023 tocmai cu 19,2%. Dinamica demografică în r-ul Orhei este vizibil mai proastă decât media națională (-12,6%), dar și mediile tuturor regiunilor - Nord (-13,4%), Centru (-17,6%) și Sud (-17,6%). În pofida faptului că diminuarea cumulativă în raionul Orhei a fost mai pronunțată decât în unele regiuni ale țării, ratele de contractare a populației apte de muncă rămân în continuare destul de înalte. De exemplu, până în anul 2017 ratele anuale de contractare a populației apte de muncă doar se amplificau și au atins valoarea aproape de -3,5% f-a-p, apoi a urmat o temperare considerabilă a ratelor de diminuare a populației aproape de -1,6% f-a-p în 2020, dar după pandemia COVID-19 procesul de diminuarea a populației din nou s-a intensificat până la -3,4% f-a-p.

Populația cu reședință obișnuită, pe principalele grupe de vârstă (la începutul anului), persoane

Regiune	Total populație				Inclusiv:											
					sub vârstă aptă de muncă				în vârstă aptă de muncă				peste vârstă aptă de muncă			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Țară	2 565 030	2 492 278	2 423 287	2 381 325	468 860	446 876	423 848	407 408	1 703 779	1 640 141	1 578 333	1 538 323	392 391	405 261	421 106	435 594
RD Centru	722 295	696 669	674 190	663 007	139 391	132 387	126 001	121 958	472 402	449 489	428 317	416 494	110 502	114 793	119 872	124 555
R-nul Orhei	81 113	78 117	75 228	75 228	15 949	15 126	14 272	13 884	52 981	50 335	47 847	46 263	12 183	12 656	13 109	13 489

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

La nivel regional, raionul Orhei se situează pe locul doi din 13 raioane din zona Centru (RDC), conform datelor pentru anul 2025. Comparativ cu perioada 2017-2020, raionul Orhei a coborât de pe primul loc la nivel regional, pe locul doi, în perioada prezentă fiind avansat de raionul Ungheni cu 51,2 mii persoane în vârstă aptă de muncă. La nivel de țară raionul Orhei se situează pe locul șase, devansând cu două nivele comparativ cu perioada 2017-2020, în ceea ce privește numărul resurselor de muncă disponibile. În mediul rural este concentrat cel mai mare număr de persoane apte de muncă.

În pofida diminuării numărului populației apte de muncă, ponderea acestui grup în totalul populației din raion a stagnat aproximativ la același nivel. De exemplu, la începutul anului 2023 ponderea populației apte de muncă în r. Orhei a fost de 80,5% și era comparabilă cu valoarea medie a regiunii Centru (81,0%) din care face parte, dar puțin mai joasă decât în regiunea Sud (82,3%) și Nord (83,6%).

Populația după grupe de vârstă de interes din punct de vedere economic, pe regiuni de dezvoltare, raioane/municipii, orașe (municipii) și sate (comune), la recensământul din 2024^{1,2}, persoane

Regiuni de dezvoltare, raioane/municipii și orașe/sate (comune)	Total	din total, pe grupe de persoane:		
		sub vârsta aptă de muncă (0-15 ani)	în vârstă aptă de muncă (bărbați 16-62 ani, femei 16-59 ani)	peste vârsta aptă de muncă (bărbați 63+ ani, femei 60+ ani)
B	1	2	3	4
Total	2 409 207	494 474	1 343 069	571 664
Regiunea Centru	670 088	140 703	366 116	163 269
Raionul Orhei	79 242	16 340	43 672	19 230
or. Orhei	22 183	4 813	12 105	5 265
Berezlogi	1 292	266	663	363
Biești	1 675	363	881	431
Bolohan	977	192	508	277
Brăviceni	1 384	293	743	348
Bulăiești	1 067	198	658	211
Chiperceni	1 982	427	1 092	463
Ciocîlteni	1 847	343	917	587
Clișova	679	144	374	161
Crihana	652	101	371	180
Cucuruzeni	1 350	244	719	387
Donici	1 227	251	693	283
Ghetlova	1 553	277	899	377
Isacova	1 102	186	578	338
Ivancea	3 624	585	2 277	762
Jora de Mijloc	2 289	417	1 264	608
Mălăiești	897	183	442	272
Mitoc	1 800	370	991	439
Mîrzești	816	177	462	177
Morozeni	1 143	204	646	293
Neculăieuca	817	181	435	201
Pelivan	2 397	490	1 277	630
Peresecina	6 076	1 250	3 443	1 383
Piatra	1 832	391	1 061	380
Podgoreni	644	123	366	155
Pohorniceni	847	192	494	161
Pohrebeni	1 861	429	1 019	413
Puținței	1 382	289	801	292
Sămănanca	619	165	349	105
Seliște	2 822	622	1 476	724
Ștep-Soci	1 673	379	910	384
Susleni	2 669	507	1 388	774
Teleşeu	978	232	510	236
Trebujeni	1 169	208	650	311
Vatici	1 513	358	834	321
Vîșcăuți	876	178	512	186
Zahoreni	855	163	492	200
Zorile	673	149	372	152

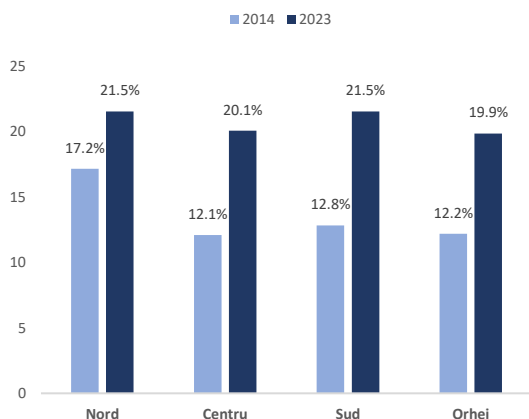
¹ Datele se referă la localitățile efectiv recensate în cadrul recensămintelor și nu includ unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, municipiului Bender (inclusiv satul Proteagailovca), comuna Chițcani (inclusiv satele Merenești și Zahorna), satele Cremenciug și Gîsca din raionul Căușeni, comuna Corjova (inclusiv satul Mahala) din raionul Dubăsari, precum și satul Roghi din cadrul comunei Molovata Nouă, raionul Dubăsari.

² Datele pentru "Populație" sunt prezentate pentru populația cu reședință obișnuită.

³ Populația prezentată pentru sectoarele or. Chișinău nu include populația din orașele și satele (comunele) din componența mun. Chișinău (suburbiile).
Sursa: BNS, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-caracteris-10121_61953.html

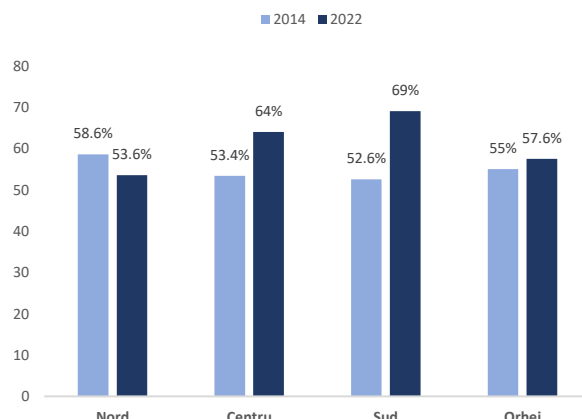
Ponderea populației apte de muncă a stagnat aproximativ la acest nivel în perioada după recensământ, când a fost înregistrată ponderea de 81,2%. Ponderea relativ stabilă a populației apte de muncă calculată pentru populația aflată în scădere vorbește despre faptul că numărul total al populației s-a diminuat mai puternic decât populația aptă de muncă. În aceste condiții demografice stagnarea ponderii populației apte de muncă este un fenomen temporar, care se va schimba ca o tendință pe termen mai lung.

Figura 1. Ponderea populației 65+ ani în totalul populației apte de muncă, %



Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor BNS

Figura 2. Ratele de inactivitate ale populației în profil regional, %¹²



Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor BNS

Indicii sarcinii demografice (numărul copiilor în vârstă de 0-14 ani și bătrânilor în vârstă de 65 ani și peste la 100 persoane în vârstă de 15-64 ani, la începutul anului)

Regiune de dezvoltare / municipii, raioane	Total				Inclusiv, în vârstă de:							
					0-14 ani				65 ani și peste			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Țară	50,6	52,0	53,5	54,8	27,5	27,2	26,9	26,5	23,0	24,7	26,7	28,3
RD Centru	52,9	55,0	57,4	59,2	29,5	29,5	29,4	29,4	23,4	25,5	28,0	29,9
R-nul Orhei	53,1	55,2	57,2	59,2	30,1	30,1	29,8	29,8	23,0	25,1	27,4	29,2

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024,2025

Procesele de îmbătrânire a populației în r. Orhei sunt mai pronunțate decât în alte regiuni, ceea ce poate influența negativ oferta potențială a forței de muncă. De exemplu, în anul recensământului 2014 ponderea populației de 65+ ani în totalul populației apte de muncă în r. Orhei era de 12,2% și această valoare comparabilă cu mediile pentru regiunile Centru și Sud. Către începutul lui 2023, ponderea populației 65+ ani a crescut în r. Orhei până la 19,9%, deci tocmai cu 7,7 puncte procentuale (p.p.), fiind un proces comparabil ca intensitate cu mediile regiunilor Centru și Sud. De exemplu, în regiunile Centru și Sud ponderea populației 65+ a crescut cu peste 8 p.p., iar în regiunea Nord cu 4,4 p.p. (Figura 1). Este important de notat că r. Orhei are o pondere a populației 65+ ani comparabilă cu toate mediile regionale la începutul lui. Astfel, îmbătrânirea mai rapidă a populației în r. Orhei reprezintă un factor adițional ce poate afecta negativ oferta forței de muncă pe termen mediu.

Vârsta medie a populației, pe sexe și medii (la începutul anului), ani

Regiune de dezvoltare / municipii, raioane	Total				Masculin				Feminin			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Total populație												
Țară	39,9	40,5	41,1	41,6	37,9	38,5	39,1	39,5	41,7	42,3	42,9	43,3
RD Centru	39,5	40,2	40,9	41,3	37,8	38,5	39,1	39,5	41,1	41,8	42,5	42,9
R-nul Orhei	39,5	40,1	40,8	41,1	37,6	38,2	38,9	39,1	41,2	41,9	42,6	42,9
Mediul urban												
Țară	39,3	39,7	40,2	40,7	37,0	37,4	37,9	38,3	41,2	41,7	42,2	42,6
RD Centru	39,7	40,2	40,7	41,1	37,6	38,0	38,5	38,9	41,4	41,9	42,6	43,0
R-nul Orhei	38,6	39,0	39,6	39,8	36,0	36,1	36,6	36,7	40,9	41,4	42,0	42,4
Mediul rural												
Țară	40,4	41,4	41,8	42,3	38,6	39,3	40,0	40,4	42,0	42,7	43,5	43,9
RD Centru	39,5	40,2	40,9	41,3	37,9	38,5	39,2	39,6	41,0	41,7	42,4	42,9
R-nul Orhei	39,7	40,5	41,2	41,6	38,1	38,8	39,5	39,9	41,3	42,0	42,7	43,1

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

¹² Estimările pentru anul 2014 sunt în baza datelor de la Recensământul populației, iar pentru 2022 în baza Anchetei Forței de Muncă.

Coeфициentul îmbătrânirii populației, pe sexe și medii (la începutul anului)

RD / municipii, raioane	Total				Masculin				Feminin			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Total populație												
Țară	23,0	24,1	25,2	25,9	19,4	20,4	21,5	22,2	26,3	27,3	28,4	29,1
RD Centru	23,3	24,7	26,1	26,9	20,1	21,5	22,9	23,6	26,4	27,7	29,0	29,8
Raionul Orhei	23,3	24,7	26,1	26,8	19,7	21,0	22,3	23,1	26,7	28,1	29,4	30,1
Mediul urban												
Țară	21,2	21,9	22,7	23,2	17,4	17,9	18,6	19,0	24,5	25,3	26,1	26,7
RD Centru	23,9	25,1	26,3	27,0	20,6	21,8	22,9	23,4	26,8	27,9	29,1	29,9
Raionul Orhei	22,7	23,8	24,9	25,5	18,5	19,3	20,1	20,5	26,3	27,6	28,8	29,6
Mediul rural												
Țară	24,3	25,7	27,1	28,0	20,7	22,2	23,7	24,5	27,7	29,0	30,3	31,1
RD Centru	23,2	24,6	26,1	26,9	20,0	21,5	22,9	23,7	26,3	27,6	29,0	29,7
Raionul Orhei	23,5	25,0	26,4	27,2	20,0	21,5	23,0	23,8	26,8	28,2	29,6	30,2

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

Ponderea populației economic inactive în r. Orhei este mai joasă decât media regională și în ultimii ani s-a înregistrat o ușoară îmbunătățire a situației. Date privind populația inactivă la nivel de raion sunt disponibile doar pentru anul 2014, când a fost organizat Recensământul populației și al locuințelor. Conform datelor recensământului, în r. Orhei 55,0% din populația aptă de muncă era inactivă în acel an (Figura 2). Această pondere era puțin mai înaltă decât mediile regionale ale regiunii Centru și Sud. Către anul 2022 ponderea estimativă a populației economic inactive s-a majorat la 57,6%, fiind însă cu 6,5 p.p. mai joasă decât media pentru regiunea statistică Centru din care face parte. Totodată, în ultimii trei ani ponderea populației inactive s-a diminuat puțin în raion aproximativ cu 1,4 p.p., deci a fost o creștere a ponderii populației economic active.

Oferta forței de muncă

În ultimii trei ani oferta forței de muncă în r. Orhei a înregistrat o majorare în termeni relativi, dar s-a contractat în termeni absoluți. Oferta forței de muncă, care este echivalentă cu populația economic activă, a înregistrat o diminuare în termeni absoluți de la 27 675 persoane în 2020 la 26 894 persoane în 2022 (-2,8 %). În termeni relativi a fost înregistrată însă o majorare. Rata estimată de activitate a populației a crescut de la 41,0% în 2020 la 42,4% în 2022. Majorarea ratei de activitate a populației poate fi explicată prin faptul că numărul total al populației apte de muncă (15+ ani) s-a contractat mai rapid decât forța de muncă în perioada analizată. Diminuarea numărului forței de muncă în ultimii ani a avut loc în pofida unei potențiale întoarceri pe piața muncii a celor care au devenit inactivi în perioada pandemiei COVID-19.

Figura 3. Ratele de activitate în profil regional, %

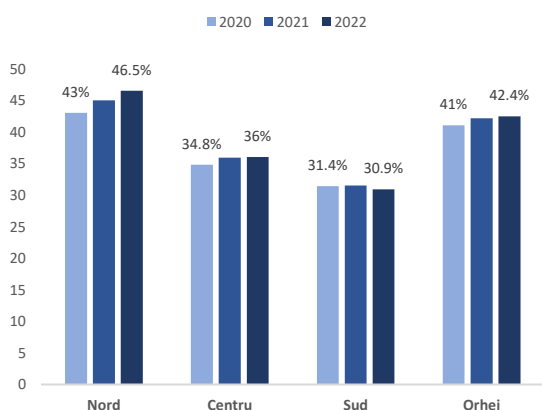
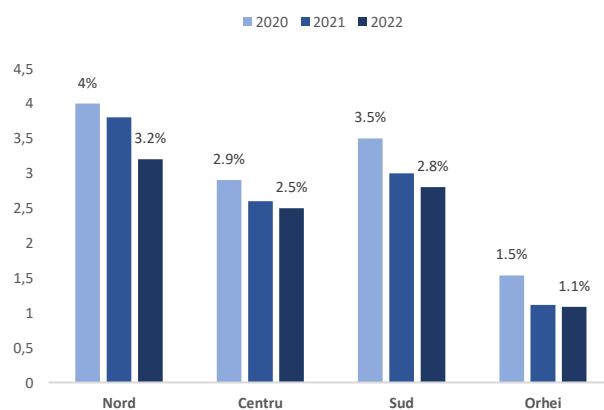


Figura 4. Ratele de șomaj în profil regional, %



Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor BNS și ANOFM

Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor BNS și ANOFM

În raionul Orhei activează circa 18,3 mii de persoane salarizate, dintre care 10,6 mii femei cu o pondere de 57,9% și 7,6 mii bărbați – 41,5%. Comparativ cu perioadele precedente efectivul persoanelor salarizate a crescut.

Efectivul salariaților, pe sexe (la sfârșitul anului), mii persoane

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	2022			2023			2024		
	Total	Inclusiv:		Total	Inclusiv:		Total	Inclusiv:	
		femei	bărbați		femei	bărbați		femei	bărbați
Țară	729,6	388,6	341,0	733,3	388,1	345,2	740,9	390,4	350,5
Regiunea Dezvoltare Centru	127,2	71,0	56,2	127,5	71,2	56,3	129,1	71,6	57,5
Raionul Orhei	18,4	10,8	7,6	18,8	11,0	7,8	18,3	10,6	7,6

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

Comparativ cu media pe regiunea de dezvoltare Centru raionul Orhei se situează pe primul loc în ceea ce privește efectivul salariaților, iar la nivel de țară pe locul cinci, fiind avansat de raionul Cantemir care înregistrează 19,8 mii persoane efectiv de salariați, UTA Găgăuzia cu 27,3 mii persoane, mun. Bălți cu 44,2 mii persoane și mun. Chișinău cu 373,1 mii persoane.

La nivelul raionului Orhei, în anul 2024 cele mai multe persoane sunt angajate în domeniul Industrie și construcții - 33,3% din totalul angajaților în economie, comparativ cu 35,1% în anul 2023. Celelalte sectoare sunt prezentate după cum urmează: Agricultură, silvicultură și pescuit – 5,46%, Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii – 6,56%, Învățământ – 16,39%, Alte activități de servicii - 37,7%. Tendința de angajare pe sectoare este caracteristică atât la nivel de regiuni de dezvoltare, cât și la nivel de țară.

Numărul de salariați, raportați în raion, constituie cca 18,3 mii persoane, dintre care două treimi (61%) reveneau sectorului IMM, iar 39% dintre salariați sunt angajați în întreprinderi mari. Inclusiv, 24% muncesc în unități mijlocii, 61% în întreprinderile mici și micro.

Populația din r. Orhei are rate de activitate semnificativ mai înalte decât majoritatea raioanelor din regiunea Centru, având valori mai înalte și decât media pe regiune. În 2022 rata estimată de activitate în r. Orhei a fost de 42,4%, fiind mai înaltă decât media pentru regiunea Centru de 36%, din care face parte acest raion (Figura 3). După nivelul de activitate a populației r. Orhei se află printre raioanele cu cele mai înalte rate de activitate din regiunea Centru. De fapt, ratele de activitate în raion sunt mai curând comparabile cu cele din regiunea Nord, decât pentru cea din Centru. De asemenea, rata de activitate în r. Orhei a înregistrat o majorare ușoară în ultimii trei ani cu 1,4 p.p.

Numărul șomerilor oficial înregistrați (la sfârșitul anului), mii persoane

RD / municipii, raioane	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total Țară	26,9	26,9	22,4	18,7	16,6	25,5	20,0	21,2	8,9	5,7
RD Centru	8,3	8,1	7,4	6,2	4,7	6,3	4,9	5,4	2,3	1,6
R-nul Orhei	0,7	0,5	0,4	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,2	0,2

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Diminuarea ofertei de muncă în r. Orhei a fost cauzată atât de contractarea numărului populației ocupate, cât și de scăderea numărului șomerilor. Stocul mediu anual al șomerilor înregistrați în r. Orhei s-a diminuat de la 425 persoane în 2020 la 305 persoane în 2021, scăzând apoi la 291 persoane în 2022. Rata estimată de șomaj a fost și ea într-o ușoară descreștere de la 1,5% la 1,1%. Nivelul șomajului în r. Orhei este printre cel mai mic din regiunea Centru și respectiv este sub media regională (Figura 4). Dinamica șomajului în raion a fost similară cu media regională, care a fost și ea în scădere în ultimii ani. Astfel, șomajul existent în r. Orhei poate fi explicat prin mai mulți factori precum cel demografic și cel de migrațiune, care s-a manifestat prin contractarea destul de mare a populației apte de muncă.

Numărul victimelor accidentelor de muncă, persoane

RD / municipii, raioane	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total Țară	441	371	448	503	493	419	553	518	576	582
RD Centru	29	47	38	45	44	41	61	62	73	80
R-nul Orhei	7	8	5	13	12	9	11	7	20	21

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Pe piața muncii pot fi atrași și unele persoane inactive care formează forța de muncă potențială. Forța de muncă potențială este formată din persoanele care sunt inactive, dar care ar fi gata să se implice pe piața muncii. Ponderea acestor persoane în numărul total al populației inactive este mic, oscilând în regiunea Centru între 0,8% în 2020 și 0,9% în 2021. Dacă extrapolăm această pondere la nivelul r. Orhei obținem numărul forței de muncă potențiale în jur de 328 persoane în 2022. Astfel, numărul forței de muncă potențiale este comparabil cu stocul de șomeri înregistrați. Totodată, atragerea acestor persoane pe piața muncii poate duce la o majorare a nivelului șomajului, care poate fi cuantificat prin rata compusă a șomajului și a forței de muncă potențiale. De exemplu, în 2022 rata compusă a în r. Orhei a fost de 2,3% în timp ce rata simplă a fost de 1,1%. Astfel, activarea persoanelor inactive din forța de muncă potențială ar duce la majorarea ratei șomajului cu 1,2 p.p.

Cererea forței de muncă

Numărul populației ocupate în r. Orhei s-a contractat în ultimii trei ani. În 2021 numărul populației ocupate în r. Orhei s-a diminuat doar cu 0,4% f-a-p inclusiv grație unei potențiale recuperări post-pandemice, apoi a urmat o diminuare de 2% f-a-p în 2022. Contractarea numărului populației ocupate în 2022 a avut loc inclusiv din cauza crizei economice din a doua jumătate a anului. O dinamică similară se observă și cu numărul salariaților. De exemplu, numărul salariaților la finele anului a rămas practic la fel și s-a diminuat doar de la 18 936 persoane în 2020 la 18 935 în 2021 (stagnare), diminuându-se însă la 18 423 către finele anului 2022 (-2,7%). Astfel, nivelul de ocupare în raion a fost mai sensibil la criza economică cauzată de combinația de șocuri economice, deoarece contractarea ocupării s-a manifestat în anul 2022.

Câștigul salarial mediu lunar brut, pe activități economice, lei

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Total pe activități economice			Agricultură, silvicultură și pescuit			Industrie și construcții			Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii			Învățământ			Alte activități de servicii		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Total Țară	10447,3	12209,2	13990,0	6700,7	7952,0	9090,6	9507,7	10983,5	12617,3	12054,3	13985,8	15911,2	8445,5	10073,5	11413,7	11551,4	13441,4	15376,1
RD Centru	8231,3	9692,0	11193,4	7249,0	8617,2	9954,6	8847,5	10289,0	12029,3	9339,4	10832,0	12979,1	7644,6	9229,5	10491,9	8137,5	9548,7	10933,1
R-nul Orhei	8488,6	9895,7	11337,1	6492,1	7711,1	9016,8	9017,7	10316,9	11928,4	9345,2	11222,5	12351,7	8077,3	9614,3	10851,7	8342,5	9780,6	11179,0

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

Salariul mediu în raion pentru anul 2024 este de 11 337,1 lei la nivel de total activități economice, comparativ cu anul 2014, când salariul mediu era de 3 779 lei. Atunci Orheiul ocupa locul 10 printre totalitatea raioanelor Republicii Moldova, ca în 2024 să ajungă pe locul 7 comparativ cu primul din 2018, fiind devansat la nivel de regiune de raioanele Anenii Noi, Criuleni, Hîncești, iar la nivel de țară plus mun. Chișinău și Bălți, și raionul Cahul.

Per ansamblu câștigul salarial mediu lunar brut este mai mic la nivel de țară cu circa 2 682,9 lei sau 18,96% și mai mare la nivel de Regiunea de dezvoltare Centru cu 143,7 lei sau 1,28%.

Efectivul salariaților la sfârșitul anului, pe activități economice, mii persoane

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Total pe activități economice			Agricultură, silvicultură și pescuit			Industrie și construcții			Administrație publică și apărare; asigurări sociale obligatorii			Învățământ			Alte activități de servicii		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Total Țară	729,6	733,3	740,9	42,7	41,8	41,7	149,3	147,0	143,6	53,3	52,8	53,8	103,1	102,3	101,3	381,2	389,5	400,4
RD Centru	127,2	127,5	129,1	10,9	10,5	11,5	30,9	30,9	29,7	9,7	10,1	10,5	26,2	25,9	25,6	49,5	50,1	51,8
R-nul Orhei	18,4	18,8	18,3	1,1	1,3	1,0	6,2	6,6	6,1	1,2	1,2	1,2	3,0	3,0	3,0	6,9	6,7	6,9

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2024, 2025

Disparitatea salarială de gen la nivel de raion este de 9,1% în anul 2024 și 8,3% în anul 2023. Astfel, bărbații câștigă cu 1 091,1 lei mai mult ca femeile în raionul Orhei în anul 2024. La nivel de țară disparitatea salarială de gen este mai mare în mun. Chișinău 20,9% și raionul Drochia 9,6% din RD Nord, raionul Orhei plasându-se pe locul III.

Diminuarea mai rapidă a numărului salariaților în comparație cu toată populația ocupată poate avea drept consecință majorarea ocupării informale. Persoanele ocupate cu alt statut profesional decât cel de salariat sunt lucrătorii pe cont propriu, lucrătorii familiali neremunerați și patronii care sunt preponderent ocupați informal. Creșterea ponderii acestor categorii de lucrători vorbește despre majorarea ocupării informale în ultima perioadă. Estimativ, ponderea populației ocupate informal s-a majorat puțin în perioada analizată în r. Orhei a stagnat la nivelul de 30%. Astfel, în condițiile diminuării similare a numărului salariaților în raport cu toată populația ocupată în perioada post-pandemică ocuparea informală a rămas practic la același nivel. Este de notat că ponderea populației

ocupate informal în r. Orhei nu doar a fost mai mare decât media națională de 22% în 2022, dar și mai înaltă decât media pentru regiunea Centru de 18,7% în același an. Totodată, ponderea ocupării informale în r. Orhei este vizibil mai mică decât în raioanele vecine aproximativ cu 10 p.p.

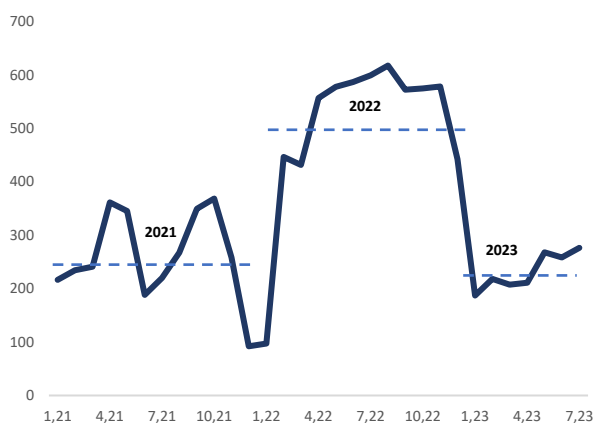
Numărul locurilor de muncă vacante, la sfârșitul anului¹³

RD / municipii, raioane	2020		2021		2022		2023		2024	
	mii unități	în % față de total locuri de muncă	mii unități	în % față de total locuri de muncă	mii unități	în % față de total locuri de muncă	mii unități	în % față de total locuri de muncă	mii unități	în % față de total locuri de muncă
Total Țară	37,6	4,7	30,3	3,9	29,8	3,9	28,8	3,8	29,7	3,9
RD Centru	5,2	4,1	4,8	3,5	4,5	3,4	4,2	3,2	4,2	3,1
R-nul Orhei	1,4	6,9	0,7	3,5	0,7	3,5	0,5	2,8	0,4	2,4

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2021, 2022, 2023, 2024, 2025

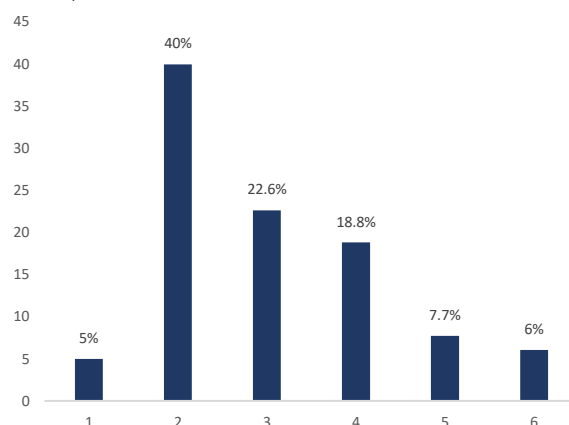
Dinamica numărului locurilor vacante disponibile (stocul) în r. Orhei în ultimii trei ani a fost una sinuoasă, fiind influențată și de situația macroeconomică în țară. Numărul locurilor vacante disponibile a oscilat pe parcursul întregului an 2021 în jurul mediei de 262 locuri pe lună, deși cu unele oscilații sezoniere vizibile. Către finele lui 2022 a avut însă o contractare a numărului de locuri disponibile sub 100 locuri pe lună (Figura 5). La începutul anului 2022 a avut o creștere vertiginoasă a numărului locurilor vacante disponibile până la 600 de locuri către mijlocul anului, care a și rămas aproximativ la acest nivel. Această dinamică a numărului locurilor vacante indică asupra faptului că economia locală a fost puțin afectată de șocurile economice cauzate de războiul din Ucraina. Totodată, la începutul lui 2023 a urmat o scădere bruscă a stocului locurilor vacante disponibile la 200 pe lună și a crescut doar puțin către mijlocul anului, ceea ce poate indica că impactul recesiunii s-a simțit cu o anumită întârziere în raion.

Figura 5. Dinamica lunară a numărului locurilor vacante disponibile în r. Orhei



Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor ANOFM

Figura 6. Structura locurilor vacante înregistrate la ANOFM în perioada 2020 – 2023 după profilul educațional cerut¹⁴



Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor ANOFM

Majoritatea locurilor vacante înregistrate în r. Orhei solicită studii cel mult la nivel de liceu. În perioada 2020 – 2023 în r. Orhei au fost înregistrate 3 115 locuri vacante. Ponderea cumulativă a locurilor de muncă ce solicită un nivel educațional de cel mult liceu (școală medie generală) a fost de 67,5% din totalul locurilor vacante înregistrate (Figura 6). Majoritatea din aceste locuri vacante cereau un nivel educațional de gimnaziu, care au și constituit în jur de 40% din toate locurile vacante în această perioadă. Astfel majoritatea locurilor vacante înregistrate sunt locuri de muncă ce necesită competențe scăzute. O pondere importantă au avut și locurile de muncă ce solicitau studii secundar profesionale, constituind 19% din totalul locurilor vacante înregistrate. Ponderea locurilor vacante ce necesită competențe înalte (studii superioare și de colegiu) a fost cumulativ doar de 13,7%.

¹³ Salariații unor instituții ale organelor apărării naționale, securității statului și ordinii publice sunt incluși doar în totalul pe țară și nu sunt repartizați în profil teritorial

¹⁴ Nivelul educațional din figură este următorul:

1 – Primar sau fără școală;

2 – Secundar general (gimnaziu);

3 – Secundar general (liceu, școală medie generală);

4 – Secundar profesional (școală profesională, liceu profesional);

5 – Postsecundar profesional (colegiu);

6 – Superior de licență.

Un factor explicativ a cererii față de forța de muncă cu calificări joase este structura economică locală. Aproximativ 68% din toate locurile vacante înregistrate sunt din activitatea economică „Comerț cu ridicata și amănuntul” combinat cu „Alte activități de servicii”, urmată de „Agricultura, silvicultura și pescuitul” cu 16%, care pare să joace un rol important în economia locală. Sectorul public în sens larg (aici intră Administrația publică, Învățământul, Sănătatea și asistența socială) a generat o pondere de 8% din totalul locurilor vacante înregistrate. Tocmai domeniul bugetar și generează preponderent locuri vacante ce necesită studii de colegiu și universitare. Sectorul „Industria prelucrătoare” a generat doar 4% din totalul locurilor vacante înregistrate, ce pare contraintuitiv luând în considerație rolul zonei economice libere care funcționează în raion. Astfel, structura cererii în r. Orhei pare să fie destul de puternic influențată de sectorul de servicii și nu de industria prelucrătoare.

Coresponderea dintre cererea și oferta forței de muncă

În r. Orhei cererea forței de muncă a fost în mare parte comparabilă cu oferta, fiind înregistrate doar unele perioade de dezechilibre. Stocul mediu al șomerilor aflați în evidență a fost relativ constant pe parcursul ultimilor trei ani, deși cu unele fluctuații sezoniere destul de vizibile (Figura 7). De exemplu, stocul mediu lunar al șomerilor aflați în evidență a fost de 305 persoane în 2021, apoi a coborât la 291 persoane în 2022. Către finele anului 2022 și începutul lui 2023 stocul lunar al șomerilor înregistrați a urcat semnificativ și atins printre cele mai înalte valori din ultimii trei ani de peste 400 persoane, fiind comparabile doar cu valorile înregistrate la începutul lui 2021 când economia locală își revenea după șocul epidemiei COVID-19. Majorarea rapidă a stocului șomerilor din a doua jumătate a anului 2022 poate fi explicată atât prin factorul sezonier, cât și prin șocul macroeconomic cauzat de războiul din Ucraina. Către luna iulie 2023 a avut loc însă o contractare destul de rapidă a stocului de șomeri către cele mai mici valori din ultimii trei ani, fiind în jur de 260 persoane în lunile iunie și iulie. Drept rezultat al acestei recuperări destul de rapide, stocul mediu de șomeri în prima jumătate a lui 2023 a constituit 316 persoane.

Inițial stocul mediu de șomeri aflați în evidență a fost mai mic decât stocul de locuri vacante disponibile, dar situația s-a inversat în următorii ani. În 2021, în medie 86% din șomerii înregistrați puteau să conteze pe un loc vacant disponibil. Situația s-a îmbunătățit în 2022, când gradul de acoperire cu locuri vacante a șomerilor a trecut pragul de 150%, deci fiecărui șomer îi reveneau mai mult de un loc vacant disponibil. Situația s-a înrăutățit însă în prima jumătate a anului 2023, când această pondere medie a scăzut la 73% (Figura 7). Evident, raportul șomeri/locuri vacante a variat trimestrial pe parcursul acestor ani, atingând valori de peste 250% în lunile de vară a lui 2022, observându-se clar oscilațiile sezoniere. Către T1:2023 gradul de acoperire cu locuri vacante a atins însă cele mai joase valori din ultimii trei ani de 50%. Astfel, se poate constata că în r. Orhei cererea forței de muncă a crescut constant până la mijlocul lui 2022 și a fost mai mare decât oferta, dar după șocul macroeconomic s-a contractat și a fost însoțită de o creștere semnificativă a ofertei. Situația s-a îmbunătățit destul de rapid în prima jumătate a lui 2023 și oferta s-a echilibrat cu cererea.

Figura 7. Evoluția nr de șomeri înregistrați (stoc, axa din stânga) și raportului dintre locurile vacante și șomerii înregistrați (% , axa din dreapta)

Figura 8. Structura cererii și ofertei în perioada 2020 – 2023 după profilul educațional cerut¹⁵

¹⁵ Cererea este calculat în baza locurilor vacante, iar oferta în baza șomerilor înregistrați.

Nivelul educațional din figură este următorul:

1 – Primar sau fără școală;

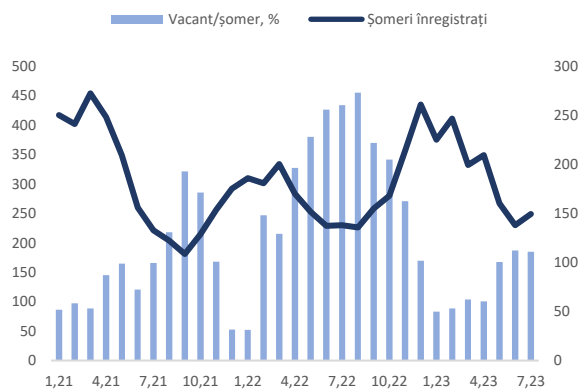
2 – Secundar general (gimnaziu);

3 – Secundar general (liceu, școală medie generală);

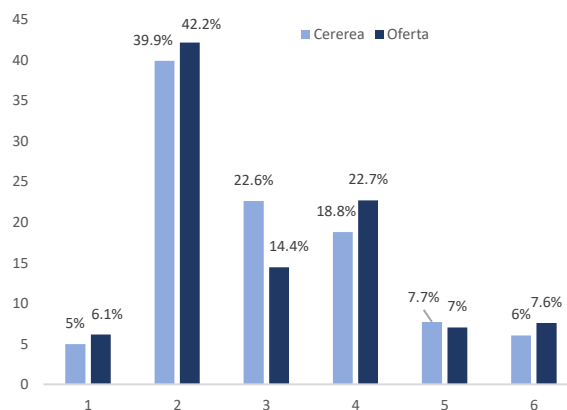
4 – Secundar profesional (școală profesională, liceu profesional);

5 – Postsecundar profesional (colegiu);

6 – Superior de licență.



Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor ANOFM



Sursa: Calculele V. Timuș în baza datelor ANOFM

În r. Orhei nu există dezechilibre majore între cererea și oferta forței de muncă din punct de vedere a nivelului educațional solicitat și oferit. Majoritatea locurilor vacante create în r. Orhei în perioada 2020 – 2023 cereau un nivel educațional sub cel de liceu, deci exista o cerere pentru competențe joase. În această perioadă, aproximativ 68% din toate locurile vacante înregistrate erau pentru persoanele cu acest nivel educațional. Ca structură a ofertei forței de muncă, ponderea cumulativă a șomerilor înregistrați cu aceste nivele educaționale era similară și a constituit 63% (Figura 8). La prima vedere pare să nu fie un dezechilibru la nivel cumulativ, dar există necorespondere pentru fiecare nivel educațional mai jos de cel liceal. O analiză mai profundă scoate în evidență că pentru toate nivelele educaționale nu există discrepanțe majore între cerere și ofertă atât în termeni relativi, cât și absoluți. Pentru majoritate nivelelor educaționale numărul șomerilor înregistrați a fost aproximativ cu numărul locurilor vacante înregistrate, oferta fiind puțin mai mare cu excepția nivelului educațional liceal.

O altă problemă privind dezechilibrele pe piața muncii în r. Orhei ține de incidența șomajului de lungă durată, care s-a îmbunătățit în ultima perioadă. Incidența șomajului de lungă durată (ponderea șomerilor aflați în șomaj mai mult de 12 luni din totalul șomerilor înregistrați) a fost în r. Orhei cu mult mai mică decât media regională în toată perioada 2021 - 2023. De exemplu, în 2021 și 2022 incidența șomajului de lungă durată în r. Orhei a fost în medie aproape de 3%, iar la nivelul regiunii Centru a fost la în jur de 11%. În 2023, ponderea șomerilor de lungă durată în r. Orhei a rămas la nivelul de 3% (primele șapte luni ale anului), în timp ce în regiunea Centru această valoare a scăzut doar la 8,5%. Astfel, raionul a avut o performanță cu mult mai bună decât media regională, ceea ce indică asupra faptului că problema cu șomajul de lungă durată nu este așa de acută ca în alte raioane vecine.

PRINCIPALELE PROBLEME CAPITAL UMAN

Modul în care societatea moldovenească administrează capitalul uman disponibil constituie un factor decisiv al capacității vitale și dezvoltării durabile a acesteia. Cu toate acestea, în prezent țara se confruntă cu probleme serioase atât în reproducerea capitalului uman, cât și în întrebuințarea rațională a acestuia.

Principalele probleme legate de capitalul uman includ inegalitatea accesului la educație și sănătate, lipsa competențelor relevante pentru piața muncii, mobilitatea redusă a forței de muncă și demografia negativă (îmbătrânirea populației și migrația tinerilor profesioniști). Aceste probleme afectează capacitatea unei economii de a inova, de a fi productivă și de a susține o creștere economică pe termen lung. Problemele pe piața muncii, atât la nivel de țară, cât și în raion sunt determinate de un șir de factori cu influență reciprocă, cum ar fi dezvoltarea economică precară, sărăcia, salariile mici, șomajul, etc., care la rândul lor alimentează migrația excesivă a forței de muncă peste hotare în mare parte (Rusia, Țările Uniunii Europene, SUA, etc.), percepută de populație drept singura opțiune de menținere a unui trai decent, iar, uneori, și de supraviețuire

Sunt de menționat, caracteristica pieței muncii, și anume modificările în cultura muncii - Pandemia de COVID-19 a accelerat mult tendințele de schimbare a modelului de muncă. Oamenii au început să pună un preț mult mai mare pe condițiile de muncă etice, sigure și care permit un echilibru mai bun între viața personală și cea profesională. Totodată, un număr foarte mare de angajați, circa 25% conform unor estimări globale, simt nevoia să-și schimbe ocupația. Într-o epocă post-COVID, munca la distanță și ședințele de lucru virtuale vor deveni o normalitate: conform estimărilor McKinsey, între 20 și 25% dintre angajații în economiile avansate și cele emergente ar putea lucra de acasă între 3 și 5 zile pe

săptămână. Pandemia de COVID-19 a impus accelerarea digitalizării, mai ales în activitățile pentru care era caracteristică proximitatea fizică. La fel de important, mixul activităților se înscrie pe un trend tot mai clar de creștere accelerată a locurilor de muncă ce presupun un nivel înalt de calificare și de remunerare, în paralel cu un decalaj tot mai mare între salarizarea muncii calificate și a celei necalificate.¹⁶

Inclusiv, un aspect ce influențează capitalul uman este creșterea presiunii demografice globale. Populația planetei a depășit în prezent nivelul de 7,7 miliarde de oameni și până în anul 2030 va ajunge la pragul de 8,5 miliarde. Creșterea populației, cuplată cu creșterea veniturilor disponibile, este însoțită de creșterea cererii pentru resurse și pune presiuni tot mai mari pe mediu și pe sistemele ecologice. În același timp, în diferite regiuni se produc importante schimbări demografice: țările subdezvoltate se caracterizează prin rate înalte de fertilitate și creșterea numărului de populație, iar cele dezvoltate se confruntă cu problema îmbătrânirii populației. Economiiile țărilor dezvoltate se vor confrunta cu o insuficiență tot mai mare de forță de muncă, ceea ce va conduce la o creștere a cererii de specialiști externi și va intensifica factorii de atracție externă pentru potențialii emigranți. Ținând cont de riscurile de securitate, țările europene vor da preferință emigranților din țările proxime din punct de vedere cultural, cu o capacitate de integrare înaltă. Emigrarea și mobilitatea internațională a muncii vor progresa și mai mult în următorii 10 ani.¹⁷

Importanța capitalului uman rezidă în faptul că, cu ajutorul acestuia, se creează bunuri materiale și spirituale care formează principală valoare socială a oricărei societăți.

Astfel problemele capitalului uman, în contextul raionului Orhei se prezintă:

- Sporul natural negativ al populației;
- Migrația populației, în special în rândul tinerilor;
- „Fuga de creiere” - Migrația tinerilor profesioniști calificați în alte țări, în căutarea unor oportunități mai bune, reprezintă o pierdere de capital uman esențial pentru țara de origine. Predispunerea populației cu studii superioare, de înaltă calificare, spre migrațiune, inclusiv cu scopuri de muncă, este alarmantă, creând pericole pentru securitatea economică a țării. Luând în considerare diferențele existente în nivelul de socializare al migraților cu grad înalt de capital social și al celor cu unul inferior, putem presupune că situația reprezentanților fiecărei din aceste categorii pe piața străină de muncă de asemenea diferă. De aici derivă două probleme, care cer anumite precizări. În primul rând, nu este clar în ce măsură diferențele în nivelul capitalului uman / cultural influențează real asupra situației migratorii. Și în al doilea rând, dacă nivelul superior de capital uman creează condiții favorabile migraților înalt calificați sau, din contra, îi face mai vulnerabili în situația migratoare. Nivelul înalt de educație favorizează migrații din punctul de vedere al protecției sociale și remunerării muncii. În același timp, sunt evidente pierderi considerabile atât pe plan personal, cât și social. În primul caz, migratul pierde statutul lui social, dobândit în țara de baștină. În cel de-al doilea caz, aportul lui în dezvoltarea țării de origine se limitează numai la suplinirea capitalului financiar. Astfel, dacă migrații de muncă cu studii superioare iau decizia de a se întoarce în Republica Moldova, aduc în cel mai bun caz mijloace valutare, în timp ce bagajul lor intelectual și profesional rămâne puternic deteriorat și epuizat.¹⁸
- Îmbătrânirea populației - Un număr tot mai mare de vârstnici, combinat cu o rată a natalității în scădere, pune presiune pe sistemele de pensii și sănătate, reducând, în același timp, baza forței de muncă active;
- Șomajul: O problemă importantă ar fi: cerințele exagerate din partea unor angajatori, care la declararea locurilor de muncă vacante înaintează restricții discriminatorii la calificare, vârstă, gen și alte restricții, ce limitează posibilitățile de angajare.
- Discrepanța dintre profesiile solicitate pe piața forței de muncă în raion și oferta forței de muncă, atât sub aspect al domeniului de pregătire, precum și al nivelului de instruire, fapt, ce creează o insuficiență de capital uman, practic în toate domeniile de activitate.
- Problema angajării „la negru” și achitarea salariilor „în plic”, ce duce la neplata impozitelor, la încălcarea dreptului cetățeanului la protecția socială și medicală, neacceptarea de către șomeri a

¹⁶ Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”

¹⁷ Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”

¹⁸ „Capitalul uman - factor al situației migratorii: mobilitatea persoanelor cu studii superioare”, Valeriu Moșneaga, Valentin Țurcan

locurilor de muncă cu salariile conform legislației în vigoare.

ANALIZA SWOT CAPITAL UMAN

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
- Dinamica stabilă a efectivului populației în mediul urban. - Prevalarea populației apte de muncă în efectivul total al populației raionului. - Creșterea salariului mediu lunar. - Scăderea numărului de șomeri înregistrați la ANOFM.	- Dinamica negativă a efectivului populației în mediul rural. - Sporul natural negativ al populației. - Migrația persoanelor în vârstă aptă de muncă, inclusiv a tinerilor, spre mediul urban, atât în alte regiuni ale țării, precum și în străinătate, îndeosebi a celor cu pregătire profesională. - Deficitul forței de muncă calificate, solicitată de angajatori.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Programe naționale de stimulare a migrațiilor pentru a se reîntoarce în țară. - Crearea oportunităților de angajare și majorarea gradului de ocupare a populației. - Tendință accentuată de dezvoltare a afacerilor în mediul rural	- Instabilitate Regională și Geopolitică - Instabilitate economică. - Mecanisme naționale de reținere și atragere a populației ineficiente. - Creșterea ponderii populației vârstnice. - Situație socială precară. - Schimbările Climatice: Fenomene meteo extreme (secete prelungite, inundații, grindină, etc).

I.5. EDUCAȚIE

Educația deține un rol important în cadrul de dezvoltare a societății. Prin educație se asigură creșterea economică, durabilă și formarea unei societăți stabile și responsabile. În lipsa resurselor naturale, capitalul uman reprezintă pentru Republica Moldova resursa de bază a dezvoltării pe termen lung. Calitatea resurselor umane este în cea mai mare parte asigurată de sistemul educațional, astfel încât acesta trebuie considerat pe termen lung o prioritate absolută și o precondiție pentru avansarea în toate sectoarele social-economice ale țării. În general, educația este un sistem inert, deoarece sunt necesare perioade lungi pentru ca îmbunătățirile în sistemele educaționale să se manifeste în nivelul de alfabetizare funcțională, performanțele școlare, abilitățile pe piața muncii și competitivitatea economică în general.¹⁹

ÎNVĂȚĂMÂNT PRIMAR ȘI SECUNDAR GENERAL (CU FRECVENȚĂ)

Procesul educațional în instituțiile de învățământ în RDC este asigurat de 400 instituții. În cadrul instituțiilor de învățământ primar și secundar, în rândul cadrelor didactice se atestă o scădere de 20% în ultimii 5 ani. Migrația personalului din sistemul de învățământ din regiune a condus la înrăutățirea situației procesului didactic. Astfel, datorită salariilor neatractive care sunt printre cele mai mici în economia națională, în perioada 2005–2010 circa 9,4 mii de profesori au părăsit sistemul educațional, iar ponderea cadrelor didactice în vârstă de pensionare s-a triplat. În RDC, numărul de instituții de învățământ primar și secundar general se află într-o scădere constantă, în ultimul an numărul de instituții funcționale micșorând-se de la 460 la 453 (2016), și la 400 (2024). La nivel inter-regional, RDC continuă să aibă întâietate la capitolul număr, RDN înregistrând 379, iar RDS – 200. În ceea ce privește numărul elevilor înscriși în acest tip de instituții, diminuarea numărului este și mai vizibilă: de la 117 680 în anul școlar 2011/12 la 101 060 în 2015/16 și 90 315 în 2024/25, adică cu 1% anual.

Instituții de învățăminte primar și secundar general pe Raioane/Regiuni, Ani și Indicatori

	2020/21		2021/22		2022/23		2023/24		2024/25	
	Institutii	Elevi	Institutii	Elevi	Institutii	Elevi	Institutii	Elevi	Institutii	Elevi
Total pe tara	1 241	334 375	1 231	336 713	1 218	334 542	1 201	334 404	1 185	335 067
Centru	423	94 705	418	94 002	411	92 386	405	91 114	400	90 315
..Orhei	49	11 236	49	11 235	49	11 104	49	10 941	49	10 859

Sursa: BNS, Banca de date statistice

La nivel local, Direcția Generală Educație a Consiliului Raional Orhei este organul care concentrează politicile pe domeniul educațional. DGE este o instituție publică, care asigură garanția unui sistem educațional de calitate, cu accent pe creșterea gradului de realizare a indicatorilor de performanță și a unei școli prietenoase copiilor.

În contextul schimbărilor în toate domeniile societății, DGE, în calitate sa de subdiviziune a Consiliului Raional Orhei, își exercită în mod corespunzător prerogativele stabilite prin Legea administrației publice locale.

Componența Direcției Generale Educație

Unitate structurală	Număr de specialiști
Conducerea DGE	1 șef direcție 1 șef adjunct direcție
Secția Politici Educaționale și Management	1 șef secție 3 specialiști principali
Secția Management al Curriculumului și Formare Profesională Continuă	1 șef secție 8 specialiști principali
Serviciul resurse umane	1 specialist principal
Serviciul tineret și sport	1 specialist principal
Serviciul management economico-financiar	1 specialist principal

¹⁹ Strategia de dezvoltare a raionului Orhei 2021-2025

Sistemul de învățământ din raion este organizat pe niveluri și cicluri în conformitate cu Clasificarea Internațională Standard a Educației (ISCED–2011), după cum urmează:

- nivelul 0 – educația timpurie: învățământul preșcolar;
- nivelul 1 – învățământul primar;
- nivelul 2 – învățământul secundar, ciclul I: învățământul gimnazial;
- nivelul 3 – învățământul secundar, ciclul II: învățământul liceal.

Rețeaua instituțională actuală cuprinde 47 de instituții (inclusiv 2 filiale) și anume:

- ☐ Licee – 5 cu un număr de 181 clase, cu un contingent de 4 929 elevi;
- ☐ Gimnazii – 38, (inclusiv 2 filiale) cu un nr total de 372 clase, cu un contingent de 5 604 elevi;
- ☐ Gimnazii - grădiniță – 3, cu un număr total de 27 clase, cu un contingent de 325 elevi;
- ☐ Școli primare - grădinițe – 1, cu un număr total de 4 clase, cu un contingent de 14 elevi.

Din totalul de 38 de gimnazii (inclusiv 2 filiale):

- 22 gimnazii se află în gestiunea Direcției Generale Educație;
- 16 gimnazii (inclusiv două filiale) funcționează în regim de autogestiune;

La acestea se adaugă și cele 5 licee din raion, care, de asemenea, sunt organizate în regim de autogestiune.

Rețeaua școlară actuală cuprinde:

- ☐ Învățământul primar

Total elevi – 4 589

Total clase – 248

- ☐ Învățământul gimnazial

Total elevi – 5 448

Total clase – 299

- ☐ Învățământul liceal

Total elevi – 835

Total clase, pe profiluri existente - 37: profil real – 12 clase; profil umanist – 25 clase.

Rețeaua școlară raionul Orhei

Anul școlar	Total clase	Total elevi	Din ei:					
			I - IV		V - IX		X - XII	
			clase	elevi	clase	elevi	clase	elevi
2022-2023	583	1106	246	4705	303	5623	34 profil real - 11 profil umanist - 23	768
2023-2024	582	10972	247	4663	299	5504	36 profil real - 12 profil umanist – 24	805
2024-2025	584	10872	248	4589	299	5448	37 profil real - 12 profil umanist – 25	835

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Comparativ cu media națională, structura raionului păstrează o rețea educațională extinsă, însă se confruntă cu aceleași fenomene generale: scăderea nr. de elevi, predare simultană (în 22 instituții), migrație, deficit de cadre didactice specializate. Nivelul liceal, deși în expansiune ușoară în 2024–2025, rămâne cel mai slab reprezentat numeric.

Instituții și elevi în învățământul primar și secundar general (cu frecvență)

RD / municipii, raioane	Numărul de instituții						Numărul de copii la 100 locuri					
	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Total țară	1253	1239	1229	1216	1199	1183	330133	333356	335721	333628	333455	334110
RD Centru	429	423	418	411	405	400	95483	94549	93899	92293	91006	90315
Raionul Orhei	51	49	49	49	49	49	11098	11236	11235	11104	10941	10859

Sursa: BNS, Statistica Teritorială, ediția 2025

La nivel național, se înregistrează tendințe similare, cu accent pe digitalizare, reforme curriculare, formare continuă și integrarea copiilor cu cerințe educaționale speciale. Orhei se aliniază acestor direcții, dar cu ritmuri inegale între instituții urbane și rurale.

Deci, un aspect tot mai actual, care a devenit o necesitate în multe școli rurale, este organizarea procesului educațional în condițiile activității simultane. Plecarea familiilor peste hotarele republicii, migrarea tinerilor către orașe, scăderea constantă a numărului de elevi în mediul rural, precum și insuficiența resurselor financiare pentru întreținerea unor clase separate sunt factori care determină desfășurarea învățământului simultan în tot mai multe școli.

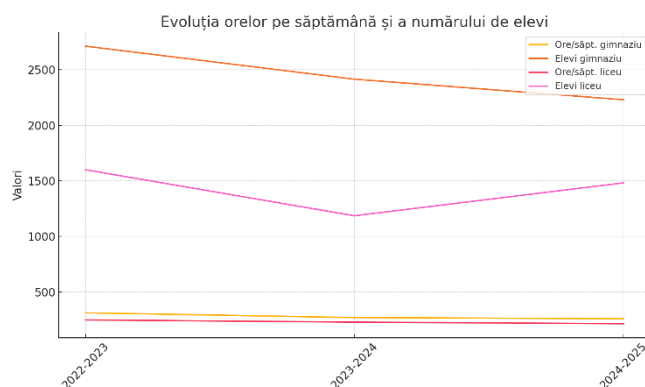
Având în vedere problema claselor cu efectiv redus de elevi, în special în localitățile rurale, în prezent, în 22 de instituții de învățământ din raion funcționează clase cu predare în regim simultan.

Nr	Instituția de învățământ	Clasa I - III		Total elevi	Clasa a II – IV		Total elevi	Total complete de clasă	Total elevi
		I	III		II	IV			
1	CE Gimnaziul-grădiniță Bulăiești				13	8	21	1	21
2	CE Gimnaziul-grădiniță Neculăieuca				8	12	20	1	20
3	CE Școala Primară-Grădiniță Sîrota	2	5	7	3	4	7	2	14
4	Gim. „Feodor Ostapciuc” Sămănanca	11	10	21	0	15	15	2	36
5	Gimnaziul „Ion Creangă” Teleșeu				9	12	21	1	21
6	Gimnaziul „Mihai Moraru” Brănești	11	9	20				1	20
7	Gimnaziul Clișova	5	12	17	5	6	11	2	28
8	IP Gimnaziul Cucuruzeni	10	15	25	13	13	26	2	51
9	Gimnaziul Furceni	6	12	18	9	6	15	2	33
10	Gimnaziul Isacova	10	16	26				1	26
11	Gimnaziul Ivancea clase cu pr. I română				11	6	17	1	17
	Gimnaziul Ivancea clase cu pr. I rusa	9	11	20		6	6	2	26
12	Gimnaziul Step-Soci	12	10	22	7	8	15	2	37
13	Gimnaziul Tabăra	7	10	17				1	17
14	IP Gimnaziul Trebujeni	14	11	25	11	10	21	2	46
15	Gimnaziul Vatici				13	11	24	1	24
16	Gimnaziul Vișcăuți	5	12	17	8	14	22	2	39
17	Gimnaziul Voroteț	6	9	15	12	13	25	2	40
18	Gimnaziul Zorile	5	13	18				1	18
19	IP Gimnaziul Puținței	12	9	21	8	15	23	2	44
	IP Gimnaziul Puținței, Filiala Dișcova	6	7	13	10	15	25	2	38
20	IP Jora de Jos	6	16	22				1	22
22	IP Gimnaziul Zahoreni	9	6	15	11	12	23	2	38
	IP Gimnaziul Zahoreni, Filiala Podgoreni	7		7	11	16	27	2	34
	TOTAL	153	193	346	162	202	364	38	710

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Evoluția orelor săptămânale și a efectivului de elevi (gimnaziu și liceu)

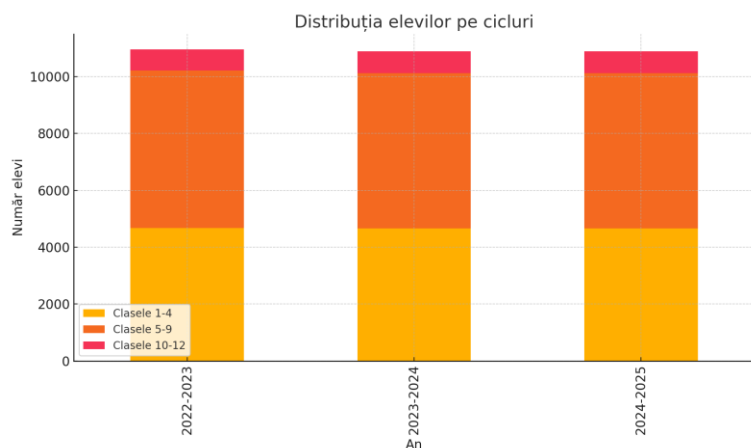
Se constată o scădere treptată a numărului de ore pe săptămână în ambele cicluri de învățământ. La nivelul gimnaziului, s-a înregistrat o diminuare a numărului total de elevi de la 2 712 la 2 230 în decursul a trei ani, cu o scădere proporțională a orelor de predare (de la 313 la 260). În licee, după un declin pronunțat în 2023-2024, anul 2024-2025 aduce o revenire a efectivului (1 482 elevi), dar nu și a volumului orar.



Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Distribuția elevilor pe cicluri de învățământ

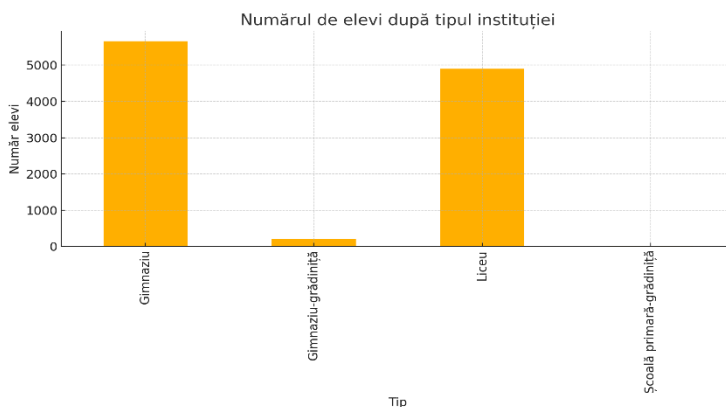
Clasele primare (I–IV) mențin un efectiv relativ constant, în timp ce clasele gimnaziale (V–IX) cunosc o ușoară scădere. Clasele superioare (X–XII) prezintă o ușoară creștere începând cu anul 2023–2024, ceea ce indică o retenție mai bună a elevilor în învățământul liceal.



Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Repartizarea elevilor pe tipuri de instituții

Majoritatea elevilor sunt înscriși în gimnazii (5 661) și licee (4 897). Complexele gimnaziu-grădiniță și școlile primare-grădiniță acoperă un număr restrâns de elevi. Acest fapt subliniază rolul esențial al instituțiilor generale în sistemul educațional raional.

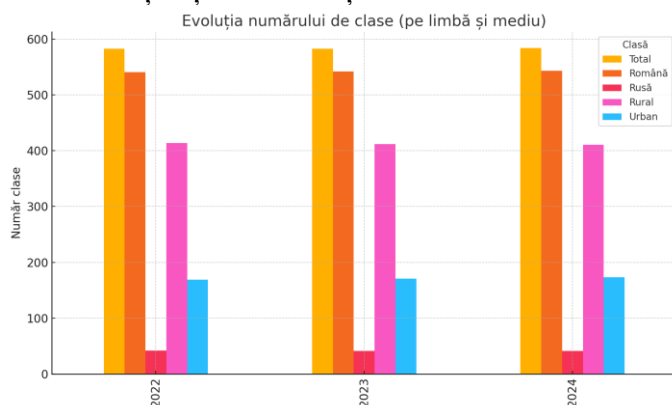


Sursa:

Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Distribuția claselor după limba de instruire și mediul geografic

Clasele cu predare în limba română domină net (peste 540), în timp ce clasele în limba rusă se mențin constante (41–42). Structura geografică reflectă o concentrare majoritară în mediul rural (peste 70%), cu o tendință ușoară de creștere în urban.



Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

RESURSA UMANĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR GENERAL

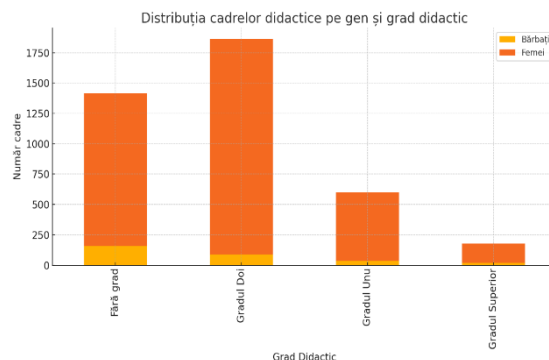
Distribuția cadrelor didactice după gradul didactic și gen

Analiza evidențiază un dezechilibru de gen semnificativ în rândul personalului didactic:

- Femeile reprezintă peste 88% din totalul cadrelor didactice;
- Cele mai multe cadre sunt încadrate cu gradul didactic II (1 862), urmate de cei fără grad (1 414).

Distribuția bărbaților este consistent mai mică pe toate treptele, ceea ce poate indica o sub-reprezentare a acestora în învățământul general.

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei



Pe parcursul anilor de studii 2020-2025 se observă tendința creșterii numărului de elevi la 10 000 locuitori, și menținerea constantă a numărului de elevi la un cadru didactic.

Numărul de elevi la 10 000 locuitori și numărul de elevi la un cadru didactic (învățământ de zi)

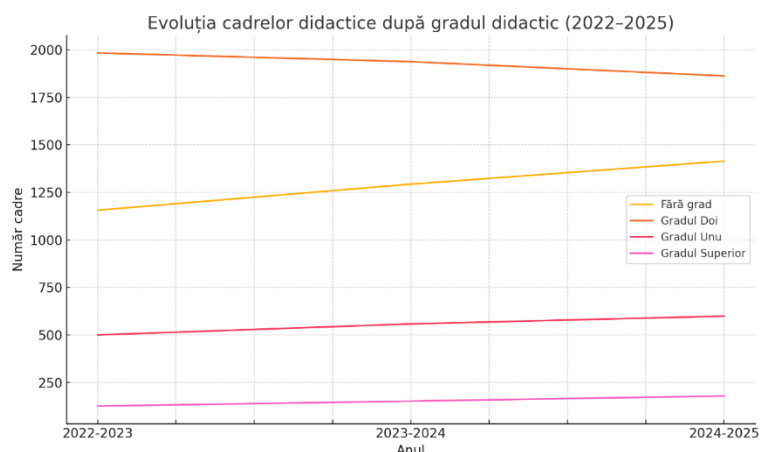
RD/ municipii, raioane	Numărul de elevi la 10 000 locuitori					Numărul de elevi la un cadru didactic				
	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Total țară	1273,0	1293,2	1321,7	1376,0	1390,8	12,4	12,7	12,7	1,8	13,0
RD Centru	1271,9	1285,0	1312,6	1349,9	1349,4	12,6	12,8	12,8	12,9	12,9
Raionul Orhei	1338,0	1363,3	1410,6	1454,4	1458,9	13,0	13,1	13,0	13,3	13,2

Sursa: BNS, Statistica Teritorială, ediția 2025

Evoluția gradelor didactice

Observăm tendințe divergente:

- Cadrele fără grad au crescut de la 1 156 în 2022 la 1 414 în 2025 – un semnal de stagnare în procesul de atestare;
- Cadrele cu gradul II scad treptat (de la 1 983 la 1 862), ceea ce sugerează fie pensionare, fie promovare lentă;
- Se înregistrează creșteri la nivelurile superioare: +99 cadre cu gradul I și +53 cu grad superior – ceea ce poate semnala o maturizare a corpului profesoral.



Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Vechimea în muncă

Cadrele didactice cu peste 20 de ani vechime rămân majoritare (430 în 2025), dar în ușoară scădere.

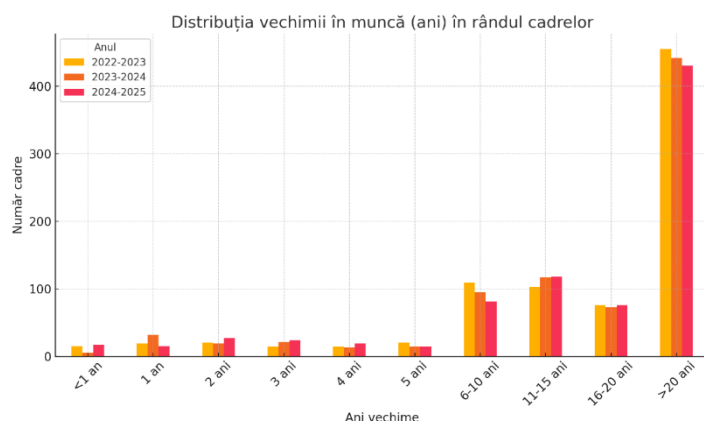
Personalul didactic din instituțiile de învățământ primar și secundar general, după vechimea în munca pedagogică (cu frecvență)

RD / municipii, raioane	Total, în anul de studii 2023/24, persoane	inclusiv, cu vechimea în munca pedagogică		Total, în anul de studii 2024/25, persoane	inclusiv, cu vechimea în munca pedagogică	
		până la 2 ani	20 ani și peste		până la 2 ani	20 ani și peste
Total țară	25994	1190	14995	25779	1264	14774
RD Centru	7040	288	4202	6977	299	4096
Raionul Orhei	824	35	485	820	39	454

Sursa: BNS, Statistica Teritorială, ediția 2025

Alte constatări:

- Crește ușor ponderea celor cu vechime între 11 și 15 ani (118 cadre în 2025);
- Rămâne scăzut numărul celor sub 5 ani vechime – ceea ce denotă o recrutare lentă a cadrelor tinere;
- Numărul celor care au atins vârsta de pensie a scăzut de la 136 (2022) la 107 (2025), dar rămâne semnificativ (10% din totalul personalului).

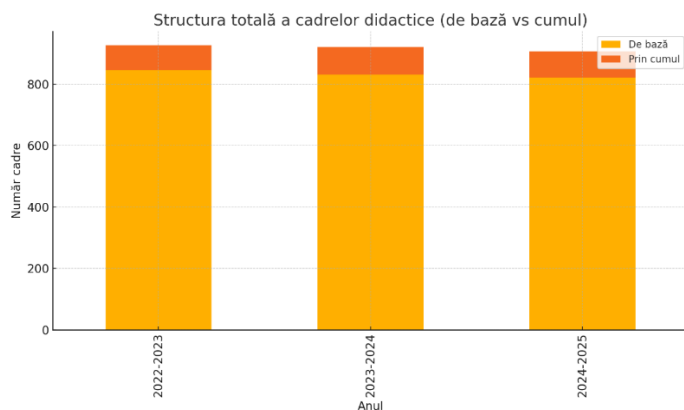


Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Cadre de bază și prin cumul

Din totalul cadrelor didactice:

- Proporția celor angajați prin cumul rămâne relativ constantă (~7–8%), indicând suprasolicitarea unui segment de cadre;
- Numărul cadrelor de bază a scăzut ușor (de la 845 la 821), dar totalul general este aproape constant (peste 1 100 cadre), semn că redistribuirile interne mențin acoperirea catedrelor.



Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Concluzii și recomandări

1. Necesitatea promovării cadrelor fără grad – creșterea acestora într-un interval de doar 3 ani indică o lipsă de progres în carieră.
2. Reînnoirea corpului didactic este lentă – atragerea tinerilor specialiști ar trebui să fie prioritară.
3. Echilibrarea de gen – sunt necesare politici de încurajare a accesului bărbaților în sistem.
4. Plan de succesiune – având în vedere numărul mare de pensionari, este necesară o planificare a înlocuirilor pentru a evita crize de personal.
5. Stimulente pentru acumularea gradelor didactice – pot include formări gratuite, mentorat, bonificații.

SITUAȚIA ACTUALĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR GENERAL

În perioada 2021–2025, sistemul educațional din raionul Orhei a traversat un proces complex de transformare, marcat de provocări demografice, migrație, presiuni socio-economice, dar și eforturi susținute de modernizare instituțională.

Astfel, în această perioadă, Direcția Generală Educație Orhei a urmărit constant consolidarea cadrului normativ și operațional privind școlarizarea obligatorie a copiilor cu vârste între 7 și 16 ani. Implementarea coerentă a reglementărilor legale, precum Codul Educației și Ordinul ME nr. 559/2015, a fost completată prin elaborarea și aplicarea planurilor raionale de acțiune, vizând prevenirea abandonului școlar și reducerea absenteismului.

O atenție sporită a fost acordată creșterii calității monitorizării școlare, prin evidența riguroasă a frecvenței elevilor, controlul transferurilor și desemnarea persoanelor de referință în fiecare instituție pentru gestionarea riscului de abandon. Vizitele de monitorizare efectuate de DGE și colaborarea strânsă cu APL, poliția și serviciile sociale au susținut implementarea eficientă a măsurilor corective.

La finele anului de studii 2024-2025, în cadrul instituțiilor de învățământ s-au atestat 3 copii neșcolarizați (ciclul gimnazial), 2 fete și 1 (un) băiat.

Cauzele neșcolarizării copiilor sunt:

- Starea materială precară - 1 elev (cl. VII-a);
- Refuzul părinților – 1 elevă (cl. IX-a, de etnie romă)
- Plecați după hotărârile republicii – 1 elev (cl. VII-a);

Eforturile conjugate ale instituțiilor educaționale și comunității locale au dus la o reducere constantă a numărului de copii neșcolarizați, cu o evoluție pozitivă de la 14 cazuri în 2022–2023 la doar 3 cazuri înregistrate în semestrul I al anului 2024–2025

Date comparative:

Anul de studii	TOTAL	Cl. I-IV	Cl. V-IX
2022 - 2023	14	2	12
2023 - 2024	13	2	11
2024 – 2025 (sem. I)	3	0	3

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Reducerea numărului de copii neșcolarizați în raion este o prioritate atât a DGE, APL cât și a instituțiilor de învățământ. Printre acțiunile întreprinse de școli și alte instituții s-au numărat:

- ☐ identificarea și monitorizarea copiilor neșcolarizați;

- ☐ implicarea autorităților locale și a asistenților sociali pentru a identifica și sprijini copiii din medii vulnerabile;
- ☐ informarea părinților despre obligația de a înscrie copiii la școală și consecințele legale ale neglijării acestui aspect;
- ☐ promovarea educației incluzive pentru copiii cu dizabilități.
- ☐ integrarea copiilor refugiați și a celor de etnie romă în sistemul educațional;
- ☐ colaborare între școală, familie și comunitate.

Aceste măsuri au contribuit la reducerea numărului de copii care nu merg la școală, dar problema rămâne una complexă și necesită eforturi continue din partea tuturor actorilor implicați.

Absenteismul este probabil cea mai vizibilă formă a riscului de abandon. Majoritatea elevilor considerați în risc de abandon școlar se confruntă cu situații de absenteism ridicat. Când un copil începe să absenteze în mod repetat de la școală avem deja un semnal de alarmă. Este momentul în care școala întreprinde o strategie personalizată de intervenție pentru diferitele situații, cauze și motive pentru care un copil absentează în mod repetat. Un sistem de monitorizare a absențelor, de identificare a cauzelor și a posibilelor soluții ar fi necesar încă de la primele semne de absenteism școlar.

La finele anului de studii 2024-2025 în raion avem 12 elevi care au abandonat școala: ciclul primar-4 elevi (cl. II-1 elev; cl. III-1 elevi; cl. IV-2 elevi), ciclul gimnazial-8 elevi (cl. V-1 elev; cl. VI - 2 elev; cl.VIII-3 elevi; cl. IX - 2 elev).

Date comparative:

Anul de studii	TOTAL	Cl. I-IV	Cl. V-IX
2022 - 2023	9	0	9
2023 - 2024	8	0	8
2024 – 2025	12	4	8

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Cauzele predominante includ lipsurile materiale, dezorganizarea familială, migrația părinților și o comunicare deficitară între școală și familie. Acest fenomen evidențiază necesitatea intervențiilor rapide încă de la primele semne de absenteism și consolidarea cooperării instituționale.

Creșterea numărului de copii cu abandon școlar este o problemă serioasă, care necesită soluții complexe și adaptate realităților sociale și economice. Pentru a remedia această situație, se pot implementa următoarele soluții:

- ☐ sprijin financiar pentru familiile vulnerabile;
- ☐ implicarea comunității și a autorităților locale;
- ☐ colaborare cu asistenții sociali și primăriile pentru identificarea timpurie a copiilor cu risc de abandon;
- ☐ monitorizarea prezenței școlare;
- ☐ crearea unui sistem eficient prin care școlile să anunțe autoritățile atunci când un copil lipsește frecvent;
- ☐ organizarea de vizite la domiciliu – profesorii, împreună cu autoritățile, să viziteze familiile copiilor care lipsesc frecvent de la ore;
- ☐ instruirea cadrelor didactice pentru a gestiona mai bine copiii cu dificultăți de învățare sau probleme sociale;
- ☐ crearea unui mediu sigur și prietenos pentru toți copiii, inclusiv pentru cei din medii defavorizate;
- ☐ organizarea de întâlniri cu părinții pentru a le explica riscurile abandonului școlar.

Aceste măsuri pot contribui semnificativ la reducerea abandonului școlar, dar succesul lor depinde de colaborarea dintre școală, familie și comunitate.

Incluziunii copiilor

Un progres semnificativ s-a remarcat în domeniul incluziunii copiilor reveniți din străinătate, prin analiza a 73 de dosare în vederea continuării studiilor. Pentru ciclurile primar și gimnazial, integrarea s-a realizat prin evaluare pedagogică direct în instituții, fără proceduri formale de echivalare. Nu s-au înregistrat cazuri de echivalare pentru nivelul liceal în 2024–2025.

Pentru recunoașterea și echivalarea perioadelor de studii corespunzătoare învățământului primar, gimnazial și liceal, efectuate de cetățenii Republicii Moldova în străinătate, este necesară parcurgerea unei proceduri specifice, în conformitate cu prevederile Codului educației al Republicii Moldova nr. 152

din 17.07.2014 și Metodologiei aprobate prin Ordinul Ministerului Educației și Cercetării nr. 992 din 03.08.2023.

Recunoașterea studiilor efectuate în străinătate este necesară în cazul elevilor care au învățat într-o altă țară și doresc să-și continue studiile în Republica Moldova:

- instituțiile de învățământ asigură sprijin și consiliere pentru elevii reveniți din străinătate;
- în cazul în care se impun diferențe de studii, acestea vor fi susținute conform unui program individual aprobat de instituția școlară;
- Deciziile de recunoașterea studiilor efectuate în străinătate sunt luate în interesul superior al copilului, cu respectarea legislației naționale.

În perioada anului de studii 2024-2025 au fost examinate 73 de dosare referitor la solicitarea continuării studiilor în instituțiile de învățământ din raion: 36 elevi/clase primare, 37 elevi/clase gimnaziale și elevi/clase liceale-0.

Nr d/o	Țara	Nr. elevi
1.	Federația Rusă	15
2.	Germania	10
3.	Ucraina	8
4.	Franța	9
5.	Italia	7
6.	Marea Britanie	7
7.	Spania	3
8.	Portugalia	2
9.	România	2
10.	Belgia	3
11.	Turcia	1
12.	SUA	1
13.	Elveția	1
14.	Finlanda	1
15.	Norvegia	1
16.	Republica Cehă	1
17.	Israel	1
	TOTAL	73

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Echivalarea reprezintă procesul prin care perioadele de studii efectuate într-o altă instituție sunt comparate cu cele prevăzute în curricula națională. Scopul este integrarea academică a elevului în cadrul sistemului educațional din Republica Moldova.

În raionul Orhei, nu au fost înregistrați elevi din ciclul liceal reveniți de peste hotare, care să necesite echivalarea studiilor sau susținerea diferențelor de program. Conform reglementărilor în vigoare, echivalarea și susținerea diferențelor de program se aplică exclusiv elevilor din ciclul liceal (clasele X–XII) care revin în țară din alte sisteme educaționale.

Pentru ciclul primar și gimnazial, integrarea elevilor reveniți din străinătate se realizează prin evaluare pedagogică la nivelul instituției de învățământ, fără echivalare formală, conform prevederilor metodologice.

În anul de studii curent, nu s-au aplicat proceduri de echivalare sau de susținere a diferențelor de program în instituțiile de învățământ din raion, pentru ciclul liceal.

Încadrarea copiilor din familiile refugiaților în instituțiile de învățământ

În conformitate cu prevederile Instrucțiunii cu privire la încadrarea în instituțiile de învățământ general a copiilor din familii refugiate din Ucraina (Ordinul MEC nr.1109 din 04.09.2023), specialiștii Secției PEM de comun acord cu managerii instituțiilor de învățământ, au asigurat încadrarea copiilor din familiile refugiaților în instituțiile de învățământ din raion, au monitorizat săptămânal situația cu privire la integrarea copiilor în sistemul educațional.

La cererea părinților sau a reprezentanților legali, instituțiile de învățământ au oferit oportunități pentru toți copiii din familiile refugiate pentru a participa la procesul educațional.

Pe perioada anului de studii 2024-2025, au fost depuse 8 cereri de încadrare la studii în învățământul primar - 4 copii, gimnazial - 4 copii. Toți solicitanții au fost integrați în sistemul educațional în cadrul a 2 instituții de învățământ din raion: IP LT „Mihail Lomonosov” – 5 copii; IP Gim. Trebujeni – 3 copii.

Informația cu privire la încadrarea în instituțiile de învățământ a copiilor din familii refugiate din Ucraina a fost completată/actualizată săptămânal și expediată MEC.

În privința copiilor refugiați și celor de etnie romă, s-au înregistrat acțiuni clare de integrare, prin colaborare cu managerii instituțiilor, părinți și autoritățile educaționale. Cei 8 copii refugiați din Ucraina au fost integrați complet, iar în cazul copiilor romi s-a remarcat o participare școlară acceptabilă, deși absenteismul în ciclul gimnazial rămâne un punct sensibil (14 cazuri), dar fără cazuri de abandon.

Încadrarea în instituțiile de învățământ a copiilor de etnie romă

Educația este un drept fundamental al fiecărui copil, iar accesul egal la educație este o componentă esențială în procesul de incluziune socială a minorităților. În cazul copiilor de etnie romă, accesul și participarea în sistemul educațional continuă să fie influențate de factori economici, sociali și culturali.

Date statistice privind încadrarea copiilor de etnie romă, în anul de studii 2024-2025

Nivel de învățământ	Copii integrați	Copii absenteism	Copii abandon
Învățământ preșcolar	52	5	0
Învățământ primar	55	7	0
Învățământ gimnazial	74	14	0
Învățământ liceal	2	0	0

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Beneficiari romi - 2 elevi din ciclul liceal, în anul de studii 2024-2025, au beneficiat de bursă din partea Guvernului Republicii Moldova

Probleme identificate: - Absenteismul școlar în rândul copiilor romi este mai ridicat, mai ales în mediul rural; Lipsa resurselor materiale (rechizite, haine, transport); Lipsa implicării părinților sau dificultăți în colaborarea școală-familie.

Măsurile și programe existente:

- Alocarea de locuri speciale pentru elevii romi la liceu și facultate.
- Programe de tip „Școală după școală” în zone vulnerabile.
- Proiecte educaționale derulate cu sprijinul ONG-urilor.
- Formarea cadrelor didactice pentru incluziunea copiilor romi.
- Angajarea mediatorilor școlari.

Propuneri de măsuri

- Implementarea unui sistem de sprijin educațional pentru copiii cu risc de abandon.
- Implicarea comunității locale și a liderilor romi în campanii de conștientizare.
- Sprijinirea continuării studiilor prin burse sociale și mentorat.
- Intensificarea controalelor privind segregarea școlară.
- Includerea în statele de personal a funcției de mediator școlar.

Concluzii

Deși s-au înregistrat progrese în ceea ce privește încadrarea copiilor de etnie romă în sistemul de învățământ, persistă decalaje importante față de populația majoritară. Intervenția trebuie să fie una integrată, cu implicarea autorităților, a cadrelor didactice, a părinților și a comunității romi.

Încadrarea în instituțiile de învățământ a fetelor minore însărcinate în ultimii 10 ani

Nivel de învățământ	Numărul fetelor minore cu vârste între 10-14 ani	Numărul fetelor minore cu vârste între 15-17 ani
Învățământ gimnazial	4	11
Învățământ liceal	0	0

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Asistenți medicali activează în 31 de școli, din ei 18 angajați de bază și 12 cumulează, un asistent activează în 2 instituții. Norma salarială cu care activează asistenții medicali este: pe 1,5 salariu – 2, pe 1 salariu – 5, pe 0,75 – 1, pe 0,5 – 12, pe 0,25 – 11.

Au fost desfășurate pe parcursul anului de studii 7 seminare informative/formative cu asistenții medicali organizate de către CMF nr.1 în colaborare cu DGE având ca formatori reprezentanți de la CSPT și CSP.

Cabinete medicale dotate sunt în instituțiile LT „Ion Luca Caragiale” și LT „Onisifor Ghibu” – a fost reparat și dotat cu suportul Farmaciei Familia.

În 28 de instituții unde activează asistentul medical cabinetul medical este dotat parțial cu utilaj medical necesar, documentația medicală este completată de către asistentul medical. Cabinetul medical și izolatorul lipsesc în Gimnaziul „Feodor Ostapciuc” Sămănanca, asistentul medical activează pe 0,25 salariu, fiindu-i acordat spațiu într-o sală de clasă.

Infrastructura instituțiilor de învățământ

În paralel, îmbunătățirea infrastructurii școlare a fost o direcție prioritară, sprijinită prin investiții externe în 9 instituții. S-a pus accent pe digitalizare, dotarea laboratoarelor, modernizarea spațiilor educaționale și asigurarea confortului elevilor. Creșterea utilizării laptopurilor și implementarea Catalogului Electronic în toate cele 47 de instituții din raion susțin tranziția spre o educație modernă.

Calitatea educației este strâns legată de infrastructura școlară, care include: clădirile școlilor – siguranță, modernizare, accesibilitate, dotările – laboratoare, biblioteci, facilitățile de bază – apă, electricitate, internet, încălzire, spațiile recreative – terenuri de sport, curți amenajate etc.

Un management eficient în instituțiile de învățământ este esențial pentru menținerea și promovarea calității educației. Managerii școlari joacă un rol central în coordonarea resurselor, dezvoltarea infrastructurii și implementarea strategiilor moderne de predare. Implicarea acestora în proiecte externe reprezintă o oportunitate semnificativă pentru dezvoltarea instituției și îmbunătățirea calității actului educațional.

Proiectele externe, fie că sunt naționale sau internaționale, oferă acces la resurse suplimentare, bune practici și parteneriate strategice.

În perioada anului de studii 2024-2025, nouă instituții de învățământ din raionul Orhei au beneficiat de mai multe investiții externe, provenite atât din surse guvernamentale, cât și din granturi acordate de organizații neguvernamentale și parteneri de dezvoltare externi.

Investițiile externe au avut drept scop principal:

- îmbunătățirea infrastructurii școlare;
- asigurarea unui mediu educațional modern și sigur;
- susținerea procesului de digitalizare în educație etc.;

Investițiile externe au avut un impact semnificativ asupra calității educației în raion. Beneficiile implicării în proiecte externe asigură, acces la finanțare pentru modernizarea școlilor, creșterea competențelor manageriale și pedagogice, îmbunătățirea rezultatelor școlare și reducerea abandonului, dezvoltarea unei rețele de colaborare cu alte instituții etc...

Este importantă continuarea atragerii fondurilor externe și consolidarea parteneriatelor existente pentru a asigura sustenabilitatea proiectelor implementate.

Investițiile externe în infrastructura școlară 2024-2025, mii lei

nr	Instituția de învățământ	Sursa de finanțare: investitori externi	Realizat în urma acestor investiții:	Investiția totală	Contribuția	
					investitorului	beneficiarului
1.	LT „Alecu Russo” Orhei	Guvernul RM (din rezerva de stat)	Reparația parțială a sălii de sport și a încăperilor auxiliare/ vestiare	1400.0 mii lei	1400.0 mii lei	0
2.	LT „Ion Luca Caragiale” Orhei	AO Federația Mold. de fotbal	Echipament sportiv	80416,65	80416,65	0
3.	LT „Mihail Lomonosov” Orhei	UNICEF WeWorld	Reparația blocurilor sanitare Reparația blocului alimentar			0
4.	LT „Onisifor Ghibu” Orhei	Guvernul RM CR Orhei Clasa Viitorului	Reparația capitală a cantinei școlare (sufragerie) Reparația capitală a blocurilor sanitare Reparația capitală a sălii festive	1700000/ 670200/450000	1700000/ 750000/200000	0
5.	LT „Alexandru Donici” Pereșecina	Partener Global pentru Educație, implementat de UNICEF Clasa Viitorului	Donație - 5+1 panouri interactive	102199,90/45000	102199,90/45000	0
6.	Gimnaziul „Dm. Cantemir” Ciocîlteni	Fundația de dezvoltare din RM	Rechizite/mărfuri de uz gospodăresc	54678	54678	0

7.	Gimnaziul Isacova	UNICEF	Reparația blocurilor sanitare			0
8.	Gimnaziul Trebujeni	Fondul pentru Tineri Orhei	MFD Epson color A3 - 1, Laminator - 1, Televizor - 1	34621.68 lei	34621.68 lei	0
9.	Gimnaziul Zahoreni (filiala Podgoreni)	MEC RM	Desktop PC și Monitoare	170046,00lei	170046,00lei	0

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

În perioada anului de studii 2024-2025, Consiliul Raional Orhei, a alocat fonduri din Componenta raională în scopul îmbunătățirii condițiilor de studii în instituțiile de învățământ de pe teritoriul raionului, urmărind atât modernizarea infrastructurii, cât și asigurarea unui mediu sigur și echitabil pentru desfășurarea procesului educațional.

În vederea distribuirii echitabile a acestor resurse, în baza unor criterii obiective, care au inclus: starea tehnică a clădirilor, nivelul de dotare existent, solicitările depuse de managerii instituțiilor de învățământ și gradul de implicare a autorităților publice locale în cofinanțarea proiectelor. Pe baza acestor criterii, au fost selectate un număr de instituții din întreg raionul, din mediul urban și rural, care necesitau intervenții urgente sau care puteau valorifica eficient sprijinul financiar.

Îmbunătățirii condițiilor de studii în instituțiile de învățământ 2024-2025, mii lei

		Componenta raională conform Deciziilor CR	Componenta raională executată
Decizia nr.1/2 din 19.01.2024	Gimnaziul Morozeni, 85,0 mii lei, pentru procurarea cazanului, 12,9 mii lei pentru lucrări de instalare	97,9	97,9
	Complexul educ. Neculăieuca, 200,25 mii lei, pentru procurarea cazanului, și lucrări de instalare	199,92	199,918
Decizia nr.3/2 din 28 mai 2024	Gim. Brăviceni, 279,0 mii lei, acoperirea cheltuielilor privind lucrările de reparație capitală a gimnaziului (coridoarele)	239,7	239,663
	Gim. Ciocîlteni, 107,8 mii lei, pentru lucrările de reparație capitală a acoperișului (finisarea)	107,765	107,765
	Gim. Cucuruzeni, 118,8 mii lei, pentru reparația sistemului de canalizare	118,516	118,516
	Gim. Jora de Jos, 1600,0 mii lei, pentru reparația capitală a acoperișului (partea II)	1134,2	1002,905
	Gim. Piatra , 177,3 mii lei, pentru reparația și instalarea gardului (majorarea valorii construcțiilor speciale)	177,268	177,268
	Gim. Trebujeni, 131,6 mii lei, pentru reparația capitală a unei săli de clasă	131,586	131,585
	Gim. Clișova, 39,0 mii lei, pentru reparația capitală a pardoselii în hol, și 2 săli de clasă	39,0	
	Gim. Vișcăuți 810,0 mii lei, pentru reparația capitală a acoperișului, modificată prin DCR4/12.3 din 15.08.2024, 650 mii lei, pentru reparația capitală a acoperișului, 160,0 mii lei pentru procurarea și instalarea cazanului	810,0	625,111
	Gim. Furceni 333,7 mii lei, inclusiv -235,5 mii lei pentru reparația și instalarea gardului (majorarea valorii construcțiilor speciale) și 98,2 mii lei pentru reparația cantinei	333,7	333,653
	Gim. Jora de Sus, 300,0 mii lei, pentru schimbarea pardoselii	298,631	298,63
	Gim. Voroteț, 233,0 mii lei, inclus -92,5 mii lei pentru reparația capitală a blocului sanitar în cantină și -140,5 mii lei pentru reparația capitală a blocului sanitar instituție	232,929	232,928
	IP L/T A. Russo, 1300,0 mii lei, pentru acoperirea parțială a costului reparației capitale a acoperișului (blocul C,D), modificată prin DCR 4/12.3, pentru reparația capitală a acoperișului sălii de sport (deteriorat ca urmare a vijeliilor din 11-12 iunie 2024)	1300,0	616,5710
	IP L/T I.L.Caragiale, 800,0 mii lei, pentru reparația coridoarelor (blocul A), modificat prin DCR 4/12.3 din 15.08.2024, 552,1 mii lei pentru reparația coridoarelor și bibliotecii, 247,9 mii lei pentru reparația parțială a blocului sanitar	789,9	552,090
	IP L/T Peresecina, 250,0 mii lei, pentru acoperirea parțială a costului a 8 table interactive	250,0	250,00
	IP L/T O.Ghibu, 800,0 mii lei, pentru acoperirea parțială a costului reparației capitale a blocului sanitar	663,541	
Decizia nr.4/3 din 15 august 2024	Gimnaziul Grigore Vieru 239,9 - pentru lucrări de reparație capitală a acoperișului și instalarea ferestrelor	239,870	239,870
	Gimnaziul Ion și Doina Teodorovici 232,7 - pentru lucrări de reparație capitală a acoperișului	232,667	232,667
	Liceul O.Ghibu 45,0 - pentru lucrări de proiectare și instalare a sistemului incendiar	44,095	44,093
	Gimnaziul Pohrebni 390,0 - pentru reparația capitală a acoperișului	302,361	302,359
	Liceul A.Russo 300,0 - pentru acoperirea parțială privind reparația sălii sportive	300,0	
	Gimnaziul Chiperceeni 250,0 - pentru acoperirea parțială a cheltuielilor privind reparația pardoselii	229,203	229,202
	Gimnaziul Brănești 239,8 - pentru acoperirea cheltuielilor privind amenajarea teritoriului de la intrarea în gimnaziu	239,8	239,767
	Gimnaziul Step-Soci 204,3 - pentru acoperirea cheltuielilor privind reparația capitală a sălii de sport	204,279	204,279
Decizia nr. din 17 decembrie 2024	Gimnaziul Furceni 52,5 - pentru procurarea mobilierului școlar	52,5	52,465
	Gimnaziul Seliște. 91,4 mii lei, (pentru mobilier)	91,4	
	Gimnaziul Susleni, 110,5 mii lei-pentru cazan, 109,7 mii lei- pentru mobilier	220,2	
	Gimnaziul Clișova. 61,0 mii lei, pentru reparație	61,0	
	Gimnaziul Teleșeu, 114,0 mii lei- pentru smart board, 195,4 mii lei- pentru mobilier școlar	309,4	
	Gimnaziul Vatici, 223,8 mii lei, pentru panouri interactive, imprimantă, imprimantă	223,8	
	Gimnaziul Zorile, 66,5 mii lei -pentru reparații, 4,5 mii lei - pentru uși	71,0	
	Gimnaziul Ghetlova, 209,5 mii lei, pentru imprimante și table interactivă	209,5	
	Gimnaziul Piatra, 117,3 mii lei, pentru mobilier	117,3	
	Gimnaziul Zahoreni, 100,0 mii lei, pentru table interactive și laptopuri	100,0	
	Gimnaziul Vișcăuți, 128,7 mii lei-pentru table interactive, 87,3 mii lei- pentru coș de fum și mobilier	216,0	

Gimnaziul Lucășeuca, 67,5 mii lei pentru linoleum, 3,3 mii lei, pentru boiler electric	70,8	
LT "A. Donici" Peresecina, 67,6 mii lei-pentru mobilier, 126,4 mii lei-pentru echipament video	194,0	
LT "I. L. Caragiale", 240,0 mii lei, pentru panouri interactive	240,0	
Gimnaziul Mitoc, 321,0 mii lei, pentru panouri interactive	321,0	
Gimnaziul Chiperceni, 46,6 mii lei, pentru mobilier școlar	46,6	
Gimnaziul Camencea, 94,1 mii lei, pentru mobilier școlar	94,1	
Gimnaziul Puținței, 42,0 mii lei, pentru imprimantă și tablă interactivă	42,0	
Gimnaziul Pelivan, 40,0 mii lei, pentru mobilier	40,0	
Gimnaziul Isacova, 36,8 mii lei, pentru mobilier și table triplice	36,8	
Gimnaziul Step-Soci, 113,5 mii lei, pentru imprimantă și mobilier	113,5	
Gimnaziul Tabăra, 16,6 mii lei, pentru imprimantă	16,6	
Gimnaziul Voroteț, 57,0 mii lei, pentru imprimanta, laptop	57,0	
Gimnaziul Trebujeni, 83,0 mii lei, pentru reparația sistemului de încălzire	83,0	
TOTAL	11744,33	6529,205

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Alocarea acestor fonduri a urmărit creșterea atractivității mediului școlar și îmbunătățirea generală a procesului educațional. Impactul constă în creșterea gradului de siguranță și confort pentru elevi și profesori, dar și în consolidarea motivației comunității locale de a se implica activ în viața instituțiilor de învățământ.

Se recomandă continuarea procesului de evaluare a necesităților școlilor din raion, precum și identificarea unor surse suplimentare de finanțare, inclusiv granturi externe, parteneriate și programe guvernamentale.

Alimentația școlară

Un alt aspect esențial l-a constituit extinderea serviciilor de **alimentație școlară**. Dacă 43% dintre elevii din ciclul primar beneficiază de alimentație organizată, în ciclul gimnazial doar 1,77% sunt incluși. Prin parteneriate locale și sprijin extern, mai multe școli au reușit alimentarea completă, iar pentru anul 2025–2026 se planifică o extindere substanțială a acestui serviciu, inclusiv a normelor de personal și infrastructurii necesare.

Astfel, în raionul Orhei, funcționează 49 de instituții de învățământ, inclusiv 2 filiale, 3 complexe educaționale și o școală primară-grădiniță. Dintre acestea, 25 activează în regim de autogestiune, iar 21 de gimnazii sunt subordonate Direcției Generale Educație în regim de contabilitate centralizată. Toate instituțiile dispun de cantină școlară și beneficiază de serviciul de alimentație prin sistem de catering, oferit de Brodețchi SRL.

I. Alimentația în anul de studii 2024–2025 – ciclul primar și gimnazial

Dintr-un total de 10.872 elevi, doar 4.795 (43%) beneficiază de alimentație organizată:

- 4.586 sunt elevi din ciclul primar (clasele I–IV), alimentați conform normelor financiare de 17,20 lei/zi/elev, stabilite prin Ordinul MEC-MF nr. 1310/129 din 28.12.2022, aplicabil de la 1 ianuarie 2025.
- În ciclul gimnazial (clasele V–IX), doar aproximativ 1,77% din elevi sunt alimentați prin servicii de catering.

Cu toate acestea, unele instituții au reușit, prin eforturi locale și sprijin extern, să asigure alimentația integrală pentru elevii din ciclul gimnazial:

- IP Gimnaziul Camencea – 65 elevi (alimentare din plata părinților);
- Gimnaziul Zorile – 22 elevi;
- IP Gimnaziul Mîrzești – 24–28 elevi (susținuți de asociația „Înainte Moldova”).

II. Personalul implicat și funcționarea cantinelor

În contextul implementării sistemului de catering, funcția de bucătar a fost înlocuită cu cea de bufetier, activând în total 53 de bufetieri în cele 49 de blocuri alimentare. Distribuția pe norme salariale este următoarea:

- 3 bufetieri – 1,5 salarii
- 19 bufetieri – 1 salariu
- 4 bufetieri – 0,75 salariu
- 21 bufetieri – 0,5 salariu
- 6 bufetieri – 0,25 salariu

Salariul unui bufetier este de 2.790 lei.

Activitatea alimentară este monitorizată de comisii de triere formate la începutul fiecărui an școlar, care verifică:

- corespondența meniului cu alimentele livrate,
- calitatea bucatelor (prin indicatori organoleptici),
- respectarea normelor igienico-sanitare,
- păstrarea probelor diurne în recipiente special destinate.

Bufetierii respectă regulamentele sanitare, iar toți angajații au trecut controlul medical.

III. Planificări pentru 2025–2026 – extinderea alimentației la ciclul gimnazial

Pentru anul școlar 2025–2026, se prevede extinderea organizării alimentației și pentru clasele V–IX, menținându-se forma de catering în majoritatea instituțiilor. Excepție vor face Gimnaziul Biești și Gimnaziul Jora de Jos, care vor opta pentru prepararea alimentelor în cadrul propriei cantine.

În acest context:

- În 42 de instituții se estimează o creștere a normei de personal cu 28 de unități, față de cele 40,25 existente, conform datelor din ianuarie 2025.
- În 6 instituții nu va fi nevoie de suplimentare, întrucât dispun deja de personal suficient (ex: Voroteț, Jora de Sus, Podgoreni, Clișova, Sămănanca, „Igor Jechiu” din Mîrzești).

IV. Achiziții publice pentru servicii de alimentație

Pentru semestrul I din anul școlar 2025–2026:

- 31 instituții au inițiat deja procedura de achiziție a serviciilor alimentare sau a produselor.
- 15 instituții urmează să finalizeze procedura până în luna august.

Instituțiile care vor semna contractele în august includ: Filiala Podgoreni, Gimnaziul Zahoreni, „C.D. Cantemir” Ciocâlteni, „Vasile Lupu” Susleni, Brăviceni, Camencea, Chiperceni, Jora de Jos, Pelivan, Piatra, Puținței, Mitoc.

În stadiu de elaborare a caietului de sarcini sau publicare a anunțului sunt:

- LT „Alec Russo” Orhei,
- LT „Onisifor Ghibu”,
- LT „A. Donici” Peresecina,
- Gimnaziul „Doina și Ion Aldea Teodorovici” Orhei.

V. Infrastructura și condițiile de igienă

Toate instituțiile școlare dispun de cantine dotate cu apă curentă, dezinfectanți și echipamente conforme. Preparatele sunt livrate în vase marcate, respectând normele de transport și igienă. Meniurile-model pe 10 zile sunt coordonate cu ANSA și ANSP, însă nu se asigură regimuri alimentare speciale pentru copii cu necesități nutriționale sau porții suplimentare pentru elevii orfani/semiorfani – aspecte ce necesită remediere.

VI. Tendințe și concluzii

Raionul Orhei se află într-un proces clar de extindere și eficientizare a sistemului de alimentație școlară, în special pentru elevii din ciclul gimnazial, reflectând o tendință educațională modernă: integrarea alimentației în politicile de bunăstare școlară.

Probleme identificate:

- Procent redus de elevi gimnaziști alimentați;
- Lipsa adaptabilității meniurilor la necesități speciale;
- Necesitatea continuă de investiții în personal și infrastructură.

Soluții propuse:

- Optimizarea sistemului de catering;
- Creșterea normelor de personal conform numărului de elevi;
- Modernizarea infrastructurii prin fonduri guvernamentale;
- Anticiparea achizițiilor pentru a evita întârzierile la început de an.

Prevenirea violenței și a formelor de abuz

În ceea ce privește ***prevenirea violenței și a formelor de abuz***, implementarea sistemului ANET a fost consolidată în toate instituțiile, cu rezultate vizibile: reducerea cazurilor raportate de la 313 (2023–2024) la 217 (2024–2025). Coordonatorii ANET desemnați în fiecare școală, colaborarea interinstituțională și campaniile de informare au contribuit la protejarea elevilor și la intervenții rapide și documentate.

Evoluția cazurilor raportate ANET în ultimii ani indică un progres vizibil în gestionarea problematicii:

Anul de studii	Semestrul I	Semestrul II	Total
2022-2023	148	121	269

2023-2024	165	148	313
2024-2025	99	118	217

Sursa: Direcția Generală Educație, CR Orhei

În anul curent (2024–2025), din cele 217 cazuri înregistrate:

- 114 au fost de abuz fizic
- 31 de abuz psihologic
- 27 de bullying
- 45 de neglijare
- 0 cazuri de abuz sexual, trafic sau exploatare prin muncă

Această evoluție pozitivă reflectă eficiența măsurilor de prevenție și intervenție, dar ridică în același timp semne de întrebare legate de posibila sub raportare a cazurilor grave (ex. abuz sexual sau trafic).

În perioada 2021–2025, procesul educațional din raionul Orhei a fost marcat de un set clar de tendințe strategice, aliniate la prioritățile naționale și internaționale în domeniul educației.

Una dintre cele mai puternice direcții a fost **profesionalizarea continuă a cadrelor didactice**, realizată prin formări specializate, adaptate contextului local. Acestea au vizat aspecte critice precum prevenirea bullyingului, consilierea psihosocială a elevilor și prevenirea eșecului școlar. S-a remarcat implementarea formării în lanț, prin pregătirea de formatori locali certificați, în special în domeniul competențelor digitale (ex. DigCompEdu), ceea ce a permis extinderea instruirii la scară locală.

Procesul de atestare a cadrelor didactice pentru ultimii 5 ani

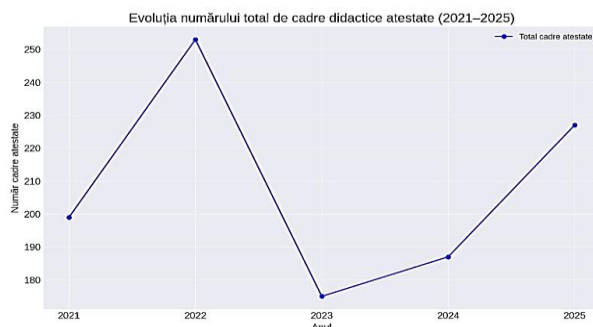
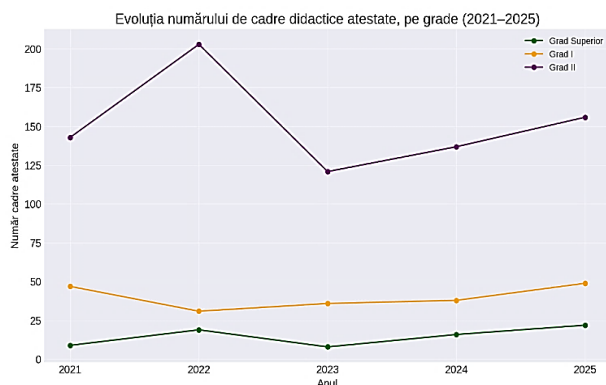
În perioada 2021–2025, la nivelul raionului Orhei se constată o dinamică stabilă și relativ echilibrată a numărului de cadre didactice implicate în procesul de atestare, cu variații explicabile în funcție de factori contextuali, cum ar fi modificările legislative, rata de înnoire a personalului și mobilizarea instituțională.

Numărul de grade didactice conferite/confirmate

Sesiunea de atestare	Numărul cadrelor didactice cărora li s-a									Total
	conferit	confirmat	păstrat în baza art. 131 din CE	conferit	confirmat	păstrat în baza art. 131 din CE	conferit	confirmat	păstrat în baza art. 131 din CE	
gradul didactic superior			gradul didactic unu			gradul didactic doi				
2025	14	3	5	30	7	12	75	38	43	227
2024	5	5	6	22	6	10	52	35	50	187
2023	6	1	1	19	5	12	33	32	56	175
2022	8	3	8	15	6	10	54	51	98	253
2021	3	1	5	24	6	17	37	33	73	199

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Numărul total al cadrelor didactice care au promovat procesul de atestare a variat de la 175 în 2023 până la un vârf de 253 în 2022, cu o ușoară creștere semnificativă în 2025, ajungând la 227 de cadre didactice. Comparativ cu anul precedent (2024 – 187 cadre promovate), se observă o creștere de aproximativ 21% în 2025, fapt ce denotă un interes și un angajament profesional sporit.



Evoluția numărului de cadre didactice atestate pe fiecare grad:

Din diagramă se observă că gradul didactic II rămâne o tendință dominantă

Gradul didactic II continuă să fie cel mai frecvent solicitat și conferit:

- În 2025, au fost 75 conferiri, 38 confirmări, respectiv 43 păstrări în baza art. 131, totalizând 156 de cadre ($\approx 69\%$ din totalul atestărilor).

- Tendința se menține comparabilă cu anii anteriori, însă 2025 marchează cel mai mare număr de conferiri de grad II din ultimii cinci ani.

Gradul didactic I – în creștere față de perioada anterioară:

- În 2025, 49 de cadre au promovat acest grad (30 conferiri, 7 confirmări, 12 art. 131).
- Acest rezultat reflectă o revenire la valorile din 2021 (47 cadre), după o scădere relativă în 2023 (36 cadre).

Gradul didactic superior – creștere semnificativă în 2025:

- Pentru prima dată în ultimii cinci ani, 22 de cadre didactice au promovat gradul superior (14 conferiri, 3 confirmări, 5 art. 131), aproape dublu față de media anilor anteriori.

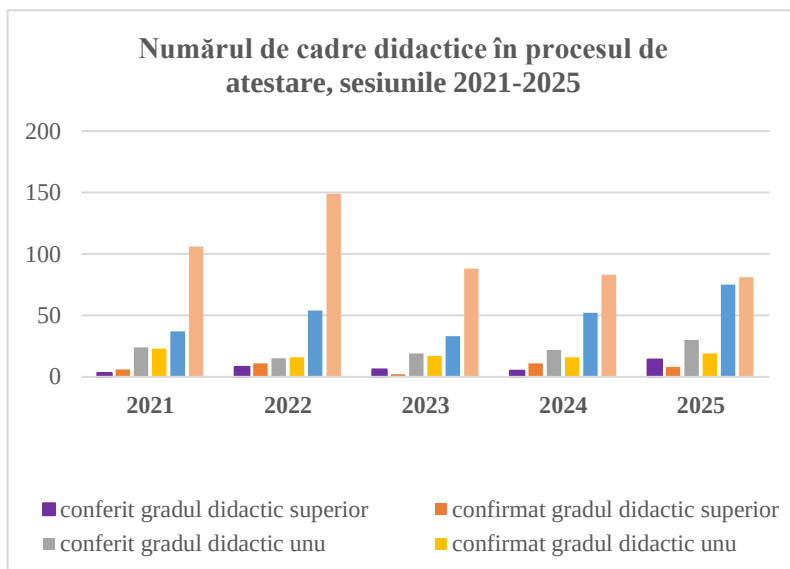
- Spre comparație: 16 cadre promovate în 2024, 8 în 2023, 19 în 2022 și 9 în 2021.

Confirmări și păstrări în baza art. 131 – o constantă a sistemului:

- Procentul cadrelor didactice care beneficiază de păstrarea gradului în baza art. 131 din Codul educației se menține stabil, reflectând preocuparea pentru respectarea condițiilor legale în situații speciale (ex. sănătate, concedii, lipsa formărilor).

- În 2025, 60 de cadre didactice au păstrat gradul în baza art. 131 (5 – superior, 12 – I, 43 – II).

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei



Referințe analitice privind atestarea cadrelor didactice (2021–2025)

Pe parcursul ultimilor cinci ani, se evidențiază o creștere constantă a numărului de cadre care solicită și obțin conferirea gradelor didactice, în special pentru gradul II și gradul superior.

Gradul didactic II

- Conferiri: a crescut semnificativ de la 37 în 2021 la 75 în 2025 (dublare).
- Confirmări: în scădere ușoară față de 2021 (106 → 81), dar se menține ridicat.

Acest grad rămâne cea mai accesată treaptă profesională, ceea ce reflectă calificarea resursei umane din sistem și interesul cadrelor didactice pentru validarea competențelor.

Gradul didactic I

- Conferiri: evoluție pozitivă, de la 24 în 2021 la 30 în 2025.
- Confirmări: menținere relativ constantă (23–19), semn al stabilității în această categorie.

Gradul I este perceput ca o etapă de consolidare profesională, iar datele indică un echilibru între aspirația pentru avansare și menținerea statutului profesional.

Gradul didactic superior

- Conferiri: creștere semnificativă, de la doar 3 în 2021 la 14 în 2025.
- Confirmări: stabile (6–11), cu mici variații.

Interesul pentru gradul didactic superior este în creștere, mai ales în 2025, reflectând o maturizare profesională a cadrelor și efectele unei motivații instituționale mai accentuate.

Tendențe generale:

Creștere a numărului de cadre care acced pentru prima dată la grade didactice, mai ales gradul didactic II și superior.

Ușoară scădere la confirmări, ceea ce poate indica fie o înnoire naturală a cadrelor, fie o tendință de a accede la un grad didactic mai înalt.

Anul 2025 marchează cele mai multe conferiri pentru toate cele trei grade didactice, ceea ce sugerează eficiența unor măsuri de motivare și informare aplicate la nivel rațional.

Concluzii generale:

- Procesul de atestare a cunoscut o tendință de creștere calitativă și cantitativă în 2025, în special la nivelul gradelor superioare.
- Gradul didactic II rămâne constant dominant, cu un vârf notabil în 2022 și o revenire puternică în 2025. Gradul II rămâne un punct de intrare esențial în dezvoltarea carierei didactice, fiind susținut constant de cadrele aflate în primii 6–10 ani de activitate.
- Gradul didactic I variază ușor, cu o tendință de creștere în ultimii doi ani. Creșterea numărului de conferiri la gradul I și gradul superior denotă o maturizare profesională a corpului didactic și reflectă eficiența formărilor și a programelor de mentorat instituțional.
- Gradul didactic superior înregistrează o evoluție pozitivă, cu o creștere vizibilă în 2025, reflectând un angajament profesional consolidat.
- Se recomandă, în continuare, diversificarea măsurilor de motivare și întărirea mecanismelor de sprijin instituțional, în special pentru cadrele aflate la trecerea între grade, pentru a susține progresul profesional sustenabil.

În intervalul de cinci ani analizat, dinamica atestării **cadrelor de conducere** din raion evidențiază o tendință de diversificare treptată a palierelor manageriale și o ușoară creștere a volumului total de promovări.

Repartizarea pe categorii de grade manageriale

Sesiunea de atestare	Numărul cadrelor de conducere cărora li s-a						Total
	conferit gradul managerial superior	confirmat gradul managerial superior	conferit gradul managerial unu	confirmat gradul managerial unu	conferit gradul managerial doi	confirmat gradul managerial doi	
2025	2	0	1	0	2	5	10
2024	0	0	3	0	6	3	12
2023	0	0	0	0	5	3	8
2022	0	0	0	0	6	3	9
2021	0	0	1	0	5	5	11

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Principalele constatări

1. Apariția gradelor manageriale superioare (S) în 2025 – pentru prima dată în ultimii cinci ani au fost conferite două grade manageriale superioare, semnalând creșterea maturității profesionale la nivel de leadership și succesul politicilor de motivare pentru excelența managerială.
2. Evoluția gradului I – după fluctuații minime, conferirile la gradul managerial I ating un maxim de trei cazuri în 2024 și se mențin cu o conferire în 2025. Confirmările la acest nivel rămân inexistente, sugerând că managerii proaspăt avansați fie acced rapid spre gradul superior, fie părăsesc funcția înainte de confirmare.
3. Stabilitatea gradului managerial II – gradul managerial II rămâne pilonul de bază al managementului școlar, reprezentând 60–80 % din totalul atestărilor anuale. De la 10 cazuri (conferiri + confirmări) în 2021 s-a ajuns la 7 cazuri în 2025, o ușoară scădere compensată însă de apariția gradelor superioare.
4. Volum total relativ constant – numărul anual de cadre atestate oscilează între 8 și 12, ceea ce indică un flux constant de evaluare managerială și o rotație moderată a liderilor instituționali.

Tendențe și implicații

- Polarizare pozitivă: introducerea gradelor superioare și menținerea gradelor manageriale II asigură o piramidă managerială funcțională, cu vârf de excelență și bază solidă.
- Nevoia de confirmări la gradul managerial I: absența confirmărilor sugerează necesitatea consolidării programelor de mentorat și a planurilor de carieră pentru managerii nou promovați.
- Scăderea ușoară a conferirilor la gradul managerial II poate indica fie maturizarea corpului managerial (trecerea la grade superioare), fie un potențial gol de succesiune ce trebuie monitorizat.

Recomandări

1. Extinderea programelor de formare pentru gradul managerial S și gradul managerial I, valorificând experiența noilor directori superiori ca mentori.
2. Implementarea unui sistem de coaching pentru cadrele care urmează să își confirme gradul managerial I, astfel încât rata confirmărilor să crească.
3. Monitorizarea rezervelor de cadre la nivelul adjuncților se al instituțiilor extrașcolare pentru a preveni scăderea conferirilor la gradul managerial II și pentru a asigura continuitatea leadershipului.

În ansamblu, evoluția din ultimii cinci ani reflectă progrese semnificative în profesionalizarea managementului educațional, cu primele conferiri de grad superior și o stabilitate vizibilă la gradul managerial II, bază esențială pentru sustenabilitatea instituțională.

Un alt pilon important a fost **integrarea abordărilor moderne și transdisciplinare** în curriculum, prin activități de tip STEAM, educație media și proiecte tematice. Aceste inițiative au încurajat cooperarea dintre discipline și instituții, favorizând dezvoltarea de resurse educaționale comune și promovarea învățării prin proiecte.

DIGITALIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL

Totodată, perioada a fost marcată de o digitalizare accelerată a procesului educațional, cu utilizarea intensivă a platformelor precum Google Classroom, Kahoot sau Wordwall. S-au desfășurat formări digitale, iar evaluările formative au fost eficientizate prin instrumente digitale, reducând timpul de corectare și crescând motivația elevilor.

Asigurarea cu calculatoare a instituțiilor de învățământ primar și secundar general (cu frecvență)

RD/ municipii, raioane	Numărul total de calculatoare				Nr calculatoare cu acces internet				Numărul de elevi la un calculator			
	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25
Total țară	41647	45133	52817	54306	35815	39528	47787	49799	17	15	12	12
RD Centru	13144	14554	16884	17281	11780	13120	15526	16088	15	13	10	10
Raionul Orhei	1264	1697	1886	1958	1076	1443	1645	1765	17	12	11	10

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

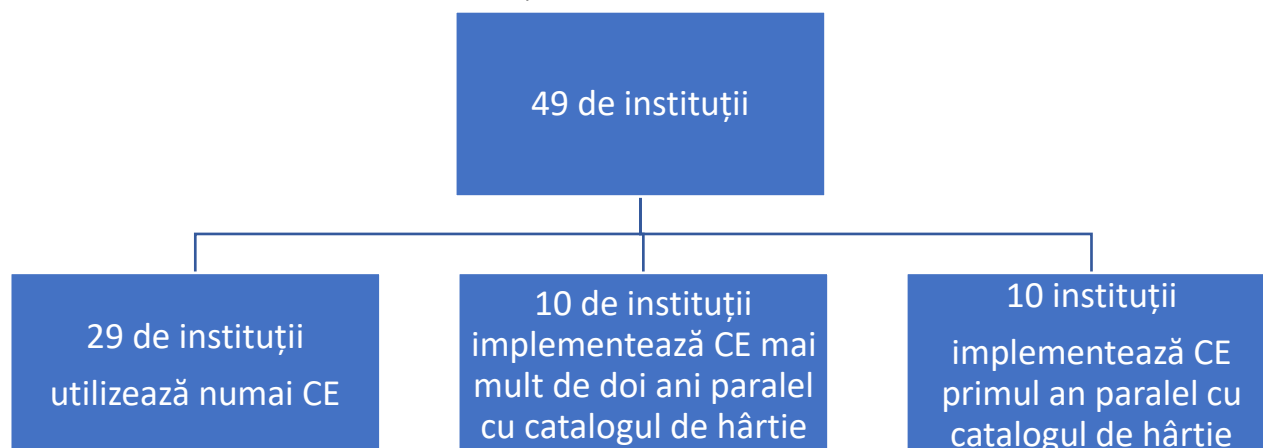
În comparație cu media pe țară raionul Orhei se situează pe locul 6 la capitolul asigurare cu calculatoare a instituțiilor de învățământ primar și secundar general și pe locul 2 la nivel de RDC, fiind înaintat de raioanele Ungheni cu 2231 calculatoare.

Este de menționat că 70% din instituții dispun de o infrastructură bună pentru asigurarea utilizării TIC în procesul educațional, iar 83% din numărul total de calculatoare se folosesc în procesul de predare/învățare/evaluare. Inclusiv, 42 de instituții dispun de laborator multimedia staționar sau mobil (în afară de Gimnaziul „Fiodor Ostapciuc” Sămănanca și Școala primară Sîrota), precum și a crescut numărul de proiectoare - 115.

Gestionarea resurselor informaționale (Sistemul Informațional de Management în Educație (SIME), Sistemul Informatic de Prelucrare a Actelor de Studii (SIPAS), Sistemul Automatizat de Prelucrare a Datelor (SAPD) în instituțiile preuniversitare și Sistemul Informațional Catalogul Electronic (SICE).

Constatări:

La nivel de raion toate cele 47 de instituții utilizează Catalogul Electronic (CE), dintre care:



Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

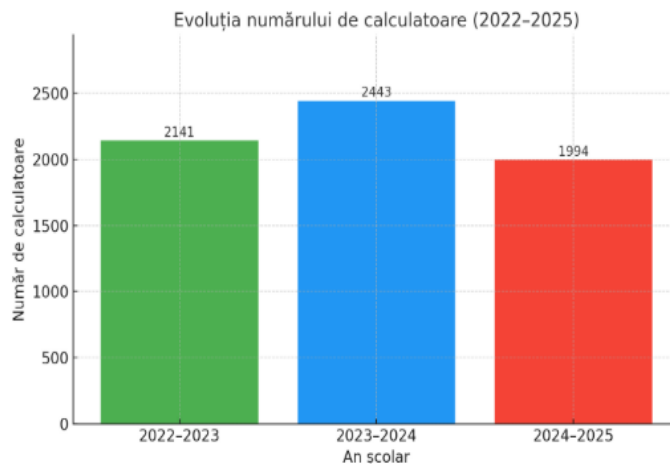
Standardelor minime de dotare a școlilor primare, gimnaziilor și liceelor cu mijloace TIC (aprobate prin ordinul MECC, nr. 489 din 07.05.2019);

Dotarea instituțiilor cu tehnică de calcul

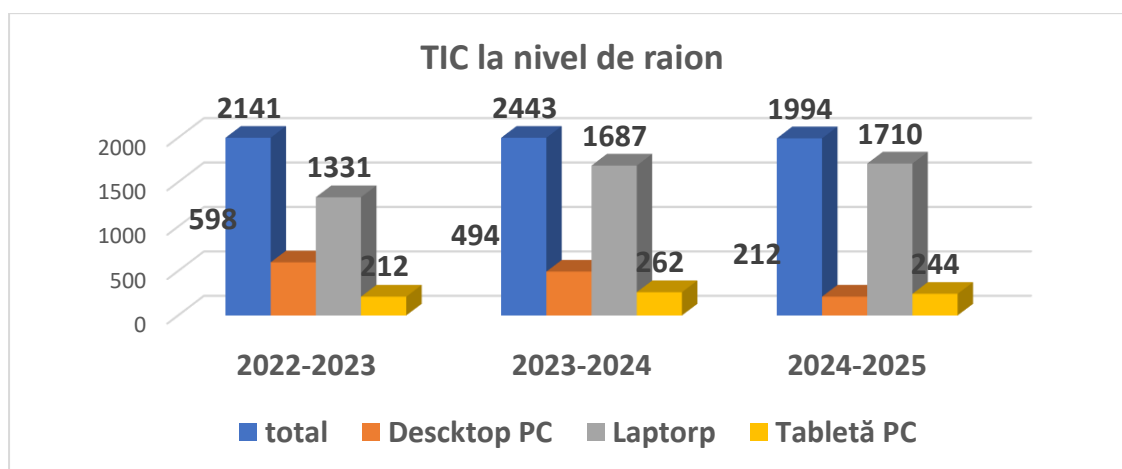
2022-2023 – 2 141 calculatoare

2023-2024 – 2 443 calculatoare

2024-2025 – 1 994 calculatoare



Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei



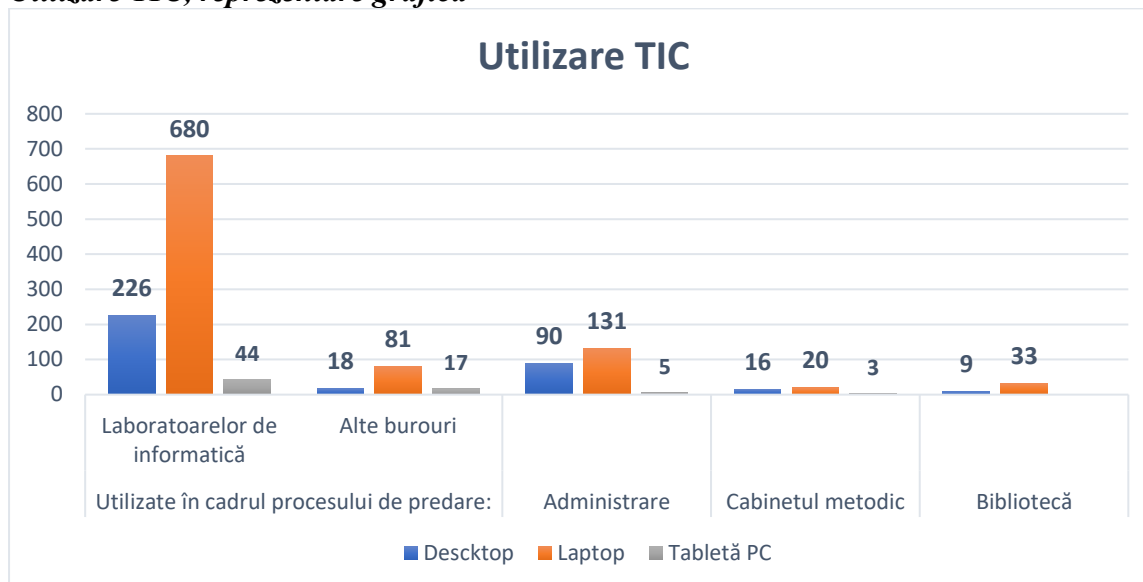
Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Scopul utilizării

TIC											
Tip tehnică de calcul										Distribuite	
	Admini-strare	Laborator de informatică	Biblio-tecă	Cabinet metodic	Sală de studii cu STEAM	Sală de studii fără STEAM	Alte	Depozi-tate	Nefuncți-onale	Elevi	Pers. didac-tic
All-in-One	8	6		1		4	2		1		
Desktop PC	90	226	9	16		51	18		186		
Imprimantă multifuncțională	90	6	7	27		43	12		27		
Imprimantă simplă	47	8	6	14		43	26		19		
Laptop	131	680	33	20	11	754	81		76		
Panou interactiv	1	4	1	1	1	61	7				
Proiector multimedia	11	23	1	16		161	26		9		
Smart TV	2		1	1		121	1				
Tablă interactivă		23		4		105	7		2		
Tabletă PC	5	44		3		175	17		6		
Televizor	9	3	1	6	1	129	42		17		

Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Utilizare TIC, reprezentare grafică



Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Constatări:

- Personalul didactic beneficiază de echipamente, ceea ce susține digitalizarea procesului de predare.
- Se observă o descreștere a numărului de desktop-uri în 2024-2025 față de 2023-2024. Aceasta indică o tranziție spre dispozitive mai mobile, cum ar fi laptopurile sau tabletele.
- În 2024-2025 numărul laptopurilor au continuat să crească, ajungând la 1 786.
- A crescut numărul de laptopuri utilizate în laboratoarele de informatică, ceea ce reprezintă cea mai mare concentrație de astfel de echipamente.

Concluzie:

- ☐ Reevaluarea echipamentelor nefuncționale – reparare, înlocuire sau casare, în funcție de gradul de uzură.
- ☐ Redistribuirea echipamentelor din depozit pentru a sprijini alte săli sau activități educaționale.
- ☐ Creșterea numărului de echipamente accesibile elevilor, în special tablete/laptopuri, pentru a sprijini învățarea digitală individualizată.
- ☐ Optimizarea dotărilor STEAM, în condițiile în care „Sălile de studiu fără STEAM” sunt mai bine dotate decât cele „cu STEAM”.

Un accent puternic a fost pus pe dimensiunea valorică a educației, prin promovarea lecturii cu accent pe formarea de valori, mentoratul valoric și leadershipul educațional centrat pe incluziune și dezvoltare personală durabilă. Acestea au fost însoțite de consolidarea rețelelor de colaborare și mentorat, care au susținut integrarea și sprijinul cadrelor didactice debutante, în conformitate cu standardele naționale.

În paralel, s-a evidențiat impulsivitatea internaționalizării educației, prin schimburi de experiență cu instituții din România, participarea la programe ERASMUS+ și formări în medii francofone, aliniindu-se astfel la standardele internaționale (CECRL, DigCompEdu).

De asemenea, s-a accentuat educația incluzivă și echitabilă, prin adaptarea evaluărilor pentru elevii cu cerințe educaționale speciale și prin promovarea unor strategii educaționale menite să prevină abandonul școlar.

Baza tehnico-materială Instituțiile școlare dispun de o bază tehnico materială puțin satisfăcătoare, atât datorită resurselor financiare limitate (multe instituții sunt la autogestiune), cât și infrastructurii vechi care necesită reparații și/sau modernizare.

Toate instituțiile școlare din raion dispun de cantine, capacitatea acestora este de 5 285 locuri. Aproximativ 50 școli beneficiază de conectare la apă și canalizare, însă nu toate cantinele dispun de utilaje tehnologice și frigorigere. Datorită situației prezente în raion, o parte dintre instituțiile de educație au trecut la serviciile de catering.

Asigurarea cu calculatoare a instituțiilor școlare este una dintre prioritățile fiecărei școli/liceu din raionul Orhei. Numărul acestora este foarte mic raportat atât pe instituții, cât și pe numărul de copii din cadrul acestora.

Principala sursă de finanțare a instituțiilor de învățământ o constituie mijloacele bugetare.

EDUCAȚIE TIMPURIE

Procesul educațional în instituțiile de învățământ preșcolar în RD Centru este asigurat de 3470 cadre didactice dintre care doar 1585 (45,7%) cu studii superioare.

Oferta educațională din învățământul preșcolar este asigurată de sectorul public. În anul 2024, educația timpurie a fost organizată în 59 de instituții (în scădere cu 2 unități față de anul precedent).

Majoritatea copiilor erau înscriși în învățământ preșcolar - 87,3% din total (în anul 2023 – 88,1%). Cea mai mare pondere a acestora a fost înregistrată în mun. Chișinău – 89,9% și cea mai mică în regiunea Sud – 85,4%, restul copiilor fiind înscriși în educația ante preșcolară.

Distribuția pe vârste a copiilor din instituțiile de educație timpurie denotă o preponderență a copiilor cu vârsta de 5 ani – 22,5%, 6 ani – 22,1%, 4 ani – 21,6% și 3 ani – 19,9%. Ponderea copiilor cu vârsta de până la 3 ani (înscriși în educația ante preșcolară) a fost de 12,7% (în creștere cu 0,8 puncte procentuale, comparativ cu anul 2023), a celor de 7 ani și peste a constituit 1,2% (în creștere cu 0,1 puncte procentuale, față de anul 2023).

Instituții de educație timpurie și numărul de copii la 100 locuri

RD / municipii, raioane	Numărul de instituții						Numărul de copii la 100 locuri					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	1486	1485	1483	1479	1479	1469	84	76	78	75	73	72
RD Centru	495	495	495	497	497	492	80	71	73	70	68	67
Raionul Orhei	61	62	61	61	61	59	81	70	77	72	70	70

Sursa: BNS, Statistica Teritorială, ediția 2025

Numărul copiilor înscriși în instituțiile de educație timpurie, în anul 2024 a fost de 4,1 mii de persoane, în scădere cu 106 copii sau cu 2,5%, comparativ cu anul precedent, la nivel de țară scăderea fiind de 1,9%. Micșorarea numărului de copii din instituțiile de educație timpurie este mai pronunțată în unitățile din mediul rural (cu 2,9% față de anul 2023). Din totalul copiilor în instituțiile de educație timpurie, puțin peste jumătate au fost înscriși în instituțiile din mediul urban (51,7%).

Cu toate că capacitatea totală a instituțiilor de educație timpurie nu este utilizată complet, această situație se referă în principal zonei rurale, pe când în mun. Orhei se resimte necesitatea deschiderii de noi grupe disponibile.

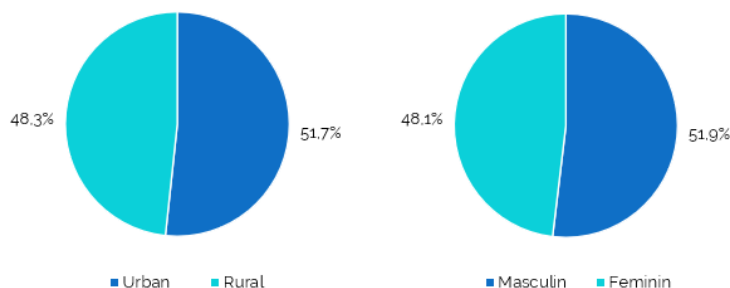
Numărul de copii înscriși în instituțiile de educație timpurie, în profil teritorial

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total	149.702	134.158	137.113	133.359	129.592	127.154
RD Centru	43.430	38.131	39.253	37.715	36.591	35.968
Raionul Orhei	5.060	4.321	4.654	4.400	4.255	4.149

Sursa: BNS, Activitatea instituțiilor de educație timpurie în anul 2024

Pe medii de reședință se remarcă o valoare mai mare a numărului mediu de copii la 100 de locuri în instituțiile de educație timpurie din mediul urban – 91 de copii, comparativ cu cel din mediul rural – 59 de copii, în scădere comparativ cu anul 2023 – 92 copii la 100 de locuri în mediul urban și, respectiv, 60 de copii în rural

Structura numărului de copii în instituțiile de educație timpurie, după medii de reședință și sexe, în anul 2024



Sursa: BNS, Activitatea instituțiilor de educație timpurie în anul 2024

Pentru majoritatea copiilor din instituțiile de educație timpurie procesul educațional se desfășoară în limba română (85,1%), pentru 14,9% din copii – în limba rusă.

În anul 2024, în instituțiile de educație timpurie cu destinație generală erau înscriși cca 0,3 mii de copii cu dizabilități și 1,7 mii de copii cu cerințe educaționale speciale.

Numărul personalului încadrat în instituțiile de educație timpurie, care a asigurat activitatea didactică și nondidactică, în anul 2024 a fost de circa 400 persoane, dintre care 84,0% femei și 16,0% bărbați. Din total persoane încadrate în instituțiile de educație timpurie, 40,6% activau în mediul urban și 59,6% – în mediul rural. Din numărul total de personal încadrat, 40,7% persoane constituie personalul de conducere și didactic, majoritatea fiind femei (97,7%). Din totalul personal de conducere și didactic, 77,8% activau în calitate de educatori. Din totalul personalului didactic, 49,7% și-au desfășurat activitatea în mediul urban și 50,3% – în mediul rural. Ponderea personalului didactic cu studii superioare a fost de 64,1%, înregistrând o creștere cu 1,6 puncte procentuale față de anul 2023. În mediul urban – 75,4% din personalul didactic era cu studii superioare, iar în mediul rural – 53,0%

Numărul de copii la un cadru didactic în instituțiile de educație timpurie

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	13,1	11,8	10,7	10,6	10,3	10,2
Regiunea de dezvoltare Centru	14,0	12,4	11,0	10,7	10,5	10,4
Raionul Orhei	14,5	12,8	11,5	10,8	10,5	10,6

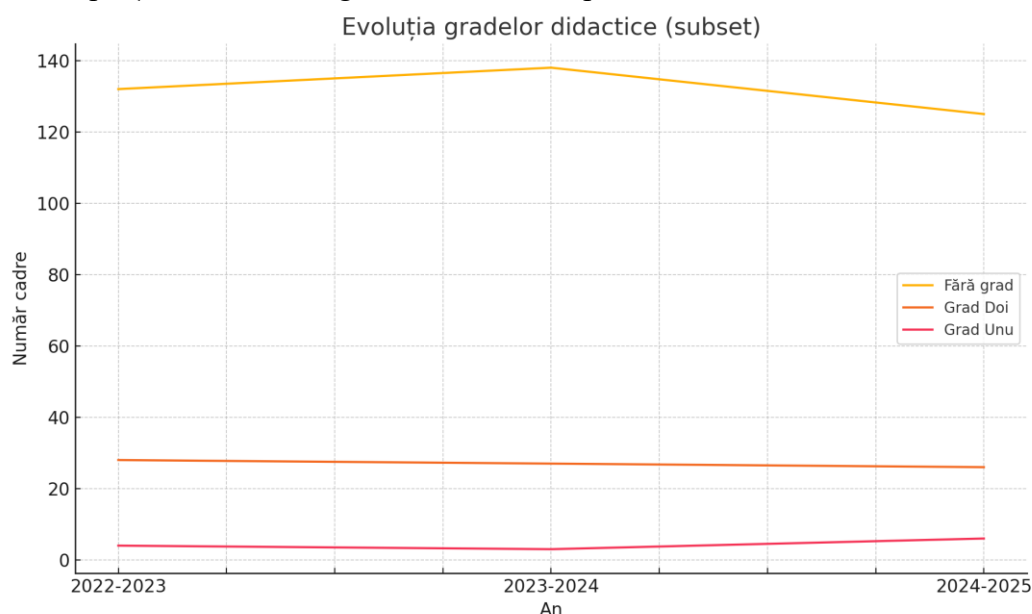
Sursa: BNS, Statistica Teritorială, ediția 2025

La nivel de țară raionul Orhei se află pe locul 10 împreună cu raionul Florești cu privire la numărul de copii la un cadru didactic în instituțiile de educație timpurie și locul 6 la nivel de RDC. Comparativ cu 2018, raionul Orhei a ridicat cu un nivel atât la nivel de țară, cât și la nivel de regiunea Centru.

Distribuția pe municipii și raioane a numărului de copii la 100 de locuri în instituțiile de educație timpurie variază considerabil. Astfel, cei mai mulți copii la 100 de locuri au fost înregistrați în mun. Chișinău – 99 de persoane, mun. Bălți – 97 de persoane și Ialoveni – 89 de persoane, iar cei mai puțini copii la 100 de locuri au revenit instituțiilor din raionul Leova, unde valoarea acestui indicator a fost de 37 copii la 100 de locuri.

În cadrul instituțiilor de educație timpurie numărul cadrelor didactice de asemenea sunt supuse tendințelor naționale pentru instituțiile de învățământ. Din totalul cadre didactice și de conducere din educația timpurie, ponderea personalului cu studii în domeniul pedagogiei a fost de 91,4%, în creștere cu 0,9 puncte procentuale față de anul 2023.

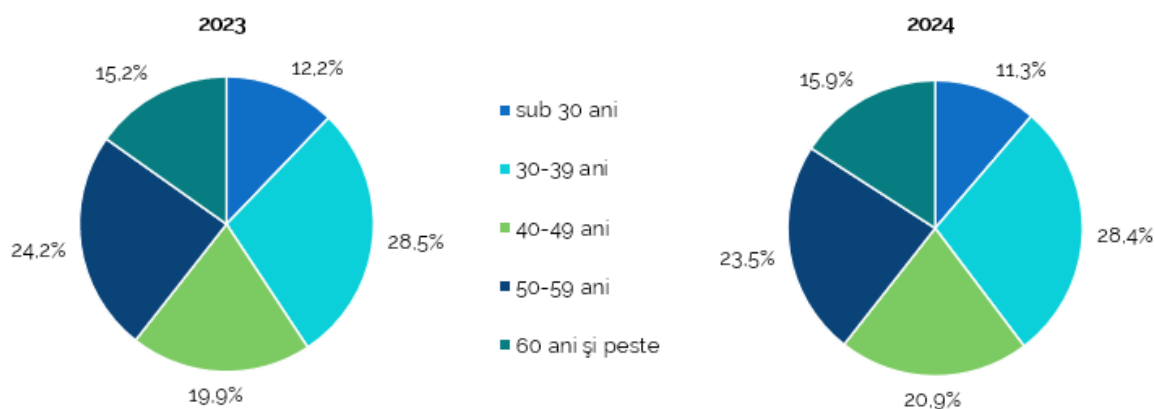
Evoluția gradelor didactice (educație timpurie sau subset specific) - Se observă o ușoară fluctuație în categoria cadrelor fără grad, cu o scădere până la 125 în 2024–2025. Numărul cadrelor cu grad superior lipsește, indicând stagnare în avansarea profesională.



Sursa: Raport de activitate 2024-2025, DGE a CR Orhei

Structura pe grupe de vârste a personalului didactic din educația timpurie relevă că, ponderea cea mai mare revine persoanelor cu vârsta între 30-39 ani – 28,4%, urmată de cea a grupelor de vârstă de 50-59 ani – 23,5% și de 40-49 ani – 20,9%. Ponderea personalului didactic cu vârsta de 60 ani și peste a constituit 15,9 % (în creștere cu 0,7 puncte procentuale, comparativ cu anul 2023), a celor sub 30 ani – 11,3% (în cădere cu 0,9 puncte procentuale, comparativ cu anul 2023).

Personalul didactic în instituțiile de educație timpurie, pe grupe de vârstă, în anii 2023 -2024



Sursa: BNS, Activitatea instituțiilor de educație timpurie în anul 2024

În anul 2024, în educația timpurie raportul mediu dintre numărul de copii și numărul de educatori a constituit 13,1 copii, față de 13,2 copii în anul 2023. În același timp, unui educator din mediul urban îi reveneau 14,1 copii, iar din mediul rural – 12,2 copii.

Baza materială a instituțiilor de educație timpurie Din totalul de instituții de educație timpurie, doar 20,3% dispuneau de sală sportivă (în anul 2023 – 19,5%) și 61,5% – de sală muzicală. Din numărul total de circa 6,3 de încăperi pentru grupe din instituțiile de educație timpurie, 4,7% au fost cu utilizare unică (în anul 2023 – 6,2%), cu utilizare dublă - 77,8% (4,9 mii) – și cu utilizare triplă - 17,5% (1,1 mii).

ÎNVĂȚĂMÂNT EXTRAȘCOLAR

Instituțiile extrașcolare din raion sunt prezentate prin Centrul de Creație a Copiilor (17 cercuri cu un contingent de 645 copii); Centrul de Creație Tehnică a Elevilor (13 cercuri cu un contingent de 592 copii); Centrul „Copii cu interes și aptitudini pentru științe” (17 cercuri cu un contingent de 495 copii).

Analiza procesului de organizare a activităților complementare desfășurate în instituțiile de învățământ general

Orhei		Nr total cercuri în școală	Nr total de elevi în ele	Din ei în cercuri (se referă la nr. total de elevi)										
				%	Muzică	Coregrafie	Teatru	Arte plastice	Etnografie	Sport	Turism, studiere	Creație tehnică	Științele naturii, biologie	Alte
2017	1147	254	4118	36	1075	420	75	250	53	1200	145	245	45	610
2018	11312	198	3993	35	890	395	256	290	45	1537	115	145	60	260

Sursa: Raportul de activitate a DGE

În instituțiile extrașcolare din raion activează 19 cadre didactice.

ÎNVĂȚĂMÂNT PROFESIONAL TEHNIC

La începutul anului de studii 2024/25, învățământul profesional tehnic secundar a fost organizat în 1 centre de excelență, 2 instituții de învățământ tehnic post secundar și 1 școală profesională.

Numărul de elevi a constituit 1,6 mii de persoane, în creștere cu 11,4% față de anul de studii 2023/24. Distribuția numărului de elevi pe programe de studii arată că, practic, în proporție egală elevii urmau instruirea în meserii conexe cu durata de studii de 3 ani și într-o meserie cu durata de 2 ani (43,4% și, respectiv, 42,0%), învățământul dual cu durata de studii de 1-2 ani a fost urmat de 14,1% dintre elevi, în timp ce 0,5% - o meserie cu durata de 1 an.

Instituții și elevi în învățământul profesional tehnic

RD / municipii, raioane	Numărul de instituții						Numărul de elevi					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	91	91	91	90	88	81	43564	44843	45998	45931	46133	47788
RD Centru	15	15	15	15	14	12	4715	4892	5026	4828	4534	4561
Raionul Orhei	3	3	3	3	3	3	1397	1502	1605	1528	1434	1597

Sursa: BNS, Statistica Teritorială, ediția 2025

Distribuția elevilor pe sexe relevă o pondere de 72,6% pentru băieți, înregistrând o descreștere a acestora cu 0,2 puncte procentuale comparativ cu anul de studii 2023/24.

Instituțiile de învățământ tehnic post secundar din raion sunt: IP Colegiul „Vasile Lupu” și Colegiul de Medicină.

Instituția Publică Colegiul „Vasile Lupu” din Orhei - Colegiul „Vasile Lupu” din Orhei este o instituție de învățământ profesional tehnic, aflată în subordinea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. Tipul programelor de studii: programe de studii profesional tehnice postsecundare / postsecundare nonterțiare, nivelul IV/V ISCED.

Anul fondării: 1940, Hotărârea Consiliului Norodnic al Comisarilor RSS Moldovenești nr.139 din 23.08.1940. Anul ultimei reorganizări: 2016, Hotărârea Guvernului nr. 786 din 23.08.2016.

Caracteristica calitativă a corpului profesoral în perioada 2018-2025 Colegiul "Vasile Lupu" Orhei

Anul de învățământ	Numărul de cadre didactice	GDS	GDÎ	GDD	Fără grad didactic	Raportul cadre didactice/elevi
2018-2019	44	3	11	18	12	1: 11
		7%	25%	41%	27%	
2019-2020	49	4	13	22	10	1:10
		8%	27%	47%	18%	
2020-2021	49	4	14	17	14	1:11
		8%	28,5%	35%	28,5	
2021-2022	47	5	11	17	14	1:12
		11%	23%	36%	30%	
2022-2023	40	5	12	16	7	1:14
		12,5%	30%	40%	17,5%	
2023-2024	40	4	14	16	6	1: 12
		10%	35%	40%	15%	
2024-2025	41	4	15	17	5	1: 12
		10%	37%	41%	12%	

Sursa: <https://www.colegiu.md/statistica.html>

Cadrele didactice care activează în anul de studii 2024-2025: 88 % dețin grad didactic , 12% din profesori - nu dispun de grad didactic.

Instituția activează în calitate de instituție publică de învățământ profesional tehnic, cu potențial sporit, având atribuții atât în domeniul organizării programelor combinate de formare profesională, cât și în domeniul dezvoltării capacităților instituțiilor de învățământ profesional tehnic, care pregătesc specialiști în domeniul educației timpurii, învățământului primar, asistenței sociale, sport și pregătire fizică.

Contingentul de elevi din colegiu repartizat pe specialități în anul 2025-2026

Nr. o/d	Codul specialității	Denumirea programului de formare profesională	Codul calificării	Calificarea	Numărul total de elevi	Din ei	
						Buget	contract
1.	92310	Asistență socială	-	Lucrător social	19	13	6
2.	92310	Asistență socială	-	Pedagog social	29	22	7
3.	0923.1	Asistență socială	0921.1.1	Specialist/ specialistă în asistență socială	45	26	19
4.	0923.1	Asistență socială	0921.1.2	Pedagog social/ pedagogă socială	39	25	14
5.	101410	Sport și pregătire fizică	-	Instructor educație fizică	45	14	31
6.	1014.1	Sport și pregătire fizică	1014.1.2	Instructor sportiv/ instructoră sportivă	53	18	35
7.	11210	Educație timpurie	-	Educator	36	30	6
8.	0112.1	Educație timpurie	0112.1.1	Educator/ educatoare în educație timpurie	42	34	8
9.	11310	Învățământ primar	-	Învățător	82	53	29
10.	0113.1	Învățământ primar	0113.1.1	Învățător /învățătoare	85	73	12
Total:					475	308	167

Sursa: <https://www.colegiu.md/statistica.html>

Instituția de învățământ profesional tehnic postsecundar (colegiu) are misiunea de a asigura formarea profesională inițială a cadrelor pentru domeniile: Pregătirea cadrelor pentru instituții preșcolare – educatori și asistenți ai educatorului; Pregătirea cadrelor pentru instituții primare – învățător; Asistență socială și consiliere – pedagog social și lucrător social, Sport – instructor educație fizică, precum și dezvoltarea, eficientizarea, sporirea calității și relevanței învățământului profesional tehnic, orientat spre cerințele economiei naționale la nivel local, regional, național și sectorial, pentru asigurarea sinergiei dintre sistemul educațional și sectorul real al economiei.

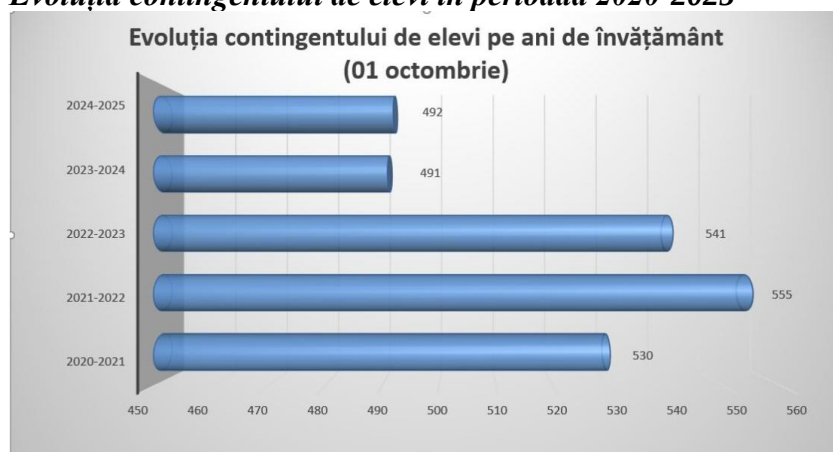
Rata de absolvire a colegiului pentru anul 2024-2025

nr.	Programul de formare profesională	Total absolvenți	din ei		Nr. elevi admiși la studii 2020	% candidați lor la absolvire
			la buget	la contract		
1.	11310 Învățământ primar/ Învățător	38	32	6	50	76,00
2.	11210 Educație timpurie/ Educator	30	22	8	40	75,00
3.	92310 Asistență socială/ Lucrător social	15	8	7	22	68,18
4.	101410 Sport și pregătire fizică/ Instructor educație fizică	23	8	15	30	76,67
Total absolvenți:		106	70	36	142	74,65

Sursa: <https://www.colegiu.md/statistica.html>

Instituția de învățământ profesional tehnic postsecundar exercită funcția de formare profesională inițială și continuă specialiștilor în limitele categoriilor de calificare existente corespunzătoare nivelurilor 3 și 4 de calificare conform Cadrului Național al Calificărilor din țară.

Evoluția contingentului de elevi în perioada 2020-2025



Sursa: <https://www.colegiu.md/statistica.html>

Baza materială aferentă procesului de instruire și de educație: două blocuri de studiu; două săli de calculatoare; o sală pentru festivități; un laborator multimedia; săli de studii – 36; două cămine pentru elevi; o bibliotecă cu sală de lectură; o sală de sport; o sală prietenoasă; centru metodic de formare profesională și ghidare în carieră

Colegiul de Medicină din Orhei a fost fondat în anul 1947 ca școala de Surori Medicale din Orhei. Prezența numire a fost acordată în baza Ordinului nr. 440 din 25.06.1992. În cadrul colegiului activează profesori Grad didactic superior: 5; Grad didactic unu: 13; Grad didactic doi: 17; Medici - profesori cumulanți: 37.

Baza materială aferentă procesului de instruire și de educație se prezintă: - 2 cămine de 486 locuri, Bibliotecă și sală de lectură, Teren și sală de forță, Punct medical profesional. Inclusiv laboratoarele aferente procesului de educație - Laboratoare de specialitate: 15, Laboratoare de fizică: 1, Laboratoare de chimie: 1, Laboratoare de informatică: 1.

Învățământul secundar profesional constituie parte integrantă a sistemului educațional național, orientat spre formarea și dezvoltarea unor abilități, competente și aptitudini profesionale specifice instruirii cadrelor de muncitori calificați pentru branșele economiei naționale ale Republicii Moldova.

Învățământul secundar profesional asigură pregătirea într-o meserie (profesie), precum și perfecționarea/recalificarea muncitorilor calificați și a persoanelor disponibilizate la nivelul tehnologiilor performante, armonizate la cadrul european de calificări, solicitate pe piața muncii.

În prezent în raionul Orhei activează în domeniul învățământului secundar profesional numai Școala Profesională din mun. Orhei. Instituția a fost deschisă prin Ordinul Ministerului Gospodăriei Sătești al Republicii Sovietice Socialiste Moldova din 11 noiembrie 1949 cu Nr. 2195 începând cu 12 noiembrie 1949. Instituția de învățământ profesional tehnic postsecundar (colegiu) are misiunea de a asigura formarea profesională inițială a carelor pentru domeniile: Mașinist la automacara-mașinist la autopompe de beton, Mașinist la buldozer-mașinist la autogreder, Mecanic auto, Tencuitor, Strungar multiprofil, Electromontor utilaje de dispecerat și teleautomatică, Silvicultor, Cusătoreasă (industria confecțiilor), Mașinist la mașina de tăiat piatră, Forjor manual, Confectioner obiecte de artă din lemn.

La momentul de față în I.Î. Școala Profesională mun. Orhei se pregătesc cadre de muncitori calificați în domeniul mecanizării în construcție, silvicultură, industrie și transportului, cu un contingent de 315 elevi, dintre care 31 pe contract, repartizați în 17 grupe.

Informație cu privire la nr. de elevi înmatriculați

Anul înmatriculării	Numărul elevilor	Forma de studii		Nr.de cereri depuse
		buget	contract	
2019	251	251	0	256
2020	240	207	33	257
2021	233	206	27	266
2022	135	108	27	142

Sursa : <https://scoalaprofesionalaorhei.md/rapoarte/>

Personalul de conducere este format din 7 persoane; Corpul didactic este format din 52 de persoane, dintre care 22 de titulari, 3 cadre didactice cumularzi: 22 maiștri-instructori, 3 pedagogi sociali, 1 laborant, 1 bibliotecar. Personalul auxiliar gospodăresc și de deservire este format din 42 de persoane. Total angajați ai instituției se cifrează la 99 persoane. Vârsta medie a cadrelor didactice este de circa 51ani.

Personalul Școlii Profesional din Orhei

Cadre manageriale, didactice și auxiliare	Total	Studii			Grad didactic		
		Superioare	Medii de specialitate	Profesionale	I	II	fără gr.did
Echipa managerială	4	2	2	-	1	1	3
Profesori disciplini de cultură generală	11	11	-	-	1	4	5
Profesori discipline de specialitate	3	3	-	-	-	2	1
Maiștri-instructori	14	3	7	4	-	5	9
Pedagog social în cămine	2	1	1	-	-	-	2
Bibliotecară	1	1	-	-	-	-	1
Total	35	21	10	4	2	12	21

Sursa: <https://scoalaprofesionalaorhei.md/wp-content/uploads/2025/08/raport-anual-2022-2023.pdf>

Școala Profesională mun. Orhei are drept scop realizarea unui proces de instruire flexibil, oferirea tinerilor pregătiri competitive și crearea condițiilor optime de studii, astfel fiind amplasată pe o suprafață de 7 ha, dispune de 3 blocuri de studii, cantină, sală de sport, 2 cămine pentru elevi (amenajate satisfăcător), depozite, teren sportiv, parcul de mașini și tractoare, autodrom, tractorodrom.

Activitatea școlii se desfășoară în: cabinete la specialități (tehnologie specială - 10; informatică – 1); cabinete la obiectele de cultură generală (istorie-1, matematică-1, fizică-1, chimie-1, geografie-1, limba română-1, limbi moderne-2, limba rusă-1, bazele antreprenoriatului-1); ateliere și laboratoare pentru desfășurarea lecțiilor practice la toate specialitățile; bibliotecă - dispune de fond bogat de literatură artistică, literatură metodică, manuale și alte cărți; cantină, televizor – 3; videoproiector și tablă interactivă. Studiile în școala profesională se fac în limba română.

Învățământul profesional tehnic secundar - Înmatricularea în învățământul profesional tehnic secundar la nivel de țară în anul de studii 2024/25 au fost înmatriculate 7,2 mii de persoane, cu 5,9% mai mult comparativ cu anul precedent. Din totalul persoanelor înmatriculate 6,9 mii (95,8%) au fost cu finanțare bugetară. Majoritatea elevilor (90,7%) au fost înmatriculați în baza certificatului de studii gimnaziale.²⁰

Pe programe de studii, 3,5 mii (49%) dintre elevii înmatriculați au optat pentru instruirea într-o meserie, 2,2 mii (31%) au ales instruirea în meserii conexe, iar 1,4 mii (20%) au ales învățământul dual. În comparație cu anul de studii 2023/24, numărul elevilor înmatriculați în învățământul dual a crescut cu 62,2%, iar instruirea în meserii conexe a scăzut cu 15,8%.

Cele mai solicitate meserii rămân a fi următoarele: bucătar/bucătăreasă (8,5% din total înmatriculați), mecanic/mecanică auto (8,4%), cofetar/cofetărară (4,2%), electrogazosudor-montator (3,8%), tencuitor/tencuitoare (3,2%), cusător/cusătoreasă în industria ușoară (3,2%), operator/operatoroare introducere, validare și prelucrare date (1,9%) placator cu plăci (2,7%). Totodată, unele meserii dintre acestea se regăsesc și în meseriile conexe. Astfel, se remarcă preferințe pentru următoarele meserii conexe: electrician-electronist/electriciană-electronistă-auto-mecanic/mecanică auto (5,5%), operator/operatoroare pentru suportul tehnic al calculatoarelor – operator/operatoroare introducere, validare și prelucrare date (3,8%), electromontor la întreținerea utilajului electric – lăcătuș-electrician la repararea utilajelor electric (3,1%), bucătar/bucătăreasă – chelner/chelneriță (3,0%), electrogazosudor-montator – tăietor/tăietoare cu gaze (3,3%).

Absolvenți ai învățământului profesional tehnic secundar. În anul 2024 numărul absolvenților a constituit 4,7 mii de persoane, în scădere cu 11,7% comparativ cu anul precedent. Din totalul de absolvenți, ponderi mai mari revin celor care au obținut calificări în următoarele domenii de educație: inginerie și activități ingineresti (36,9%), fabricare și prelucrare (20,5%), arhitectură și construcții (10,5%), servicii personale (16,0%).

Învățământul profesional tehnic postsecundar

Potențialul de pregătire al cadrelor din RD Centru constă din 6 colegii și 8 școli profesionale.

La nivel de raion, la începutul anului de studii 2024/25, învățământul profesional tehnic post secundar a fost organizat în 1 centre de excelență și 2 de colegii.

Majoritatea elevilor din învățământul profesional tehnic postsecundar studiau în instituțiile publice (86,5%), iar 51,9% dintre aceștia – în bază de contract.

Distribuția elevilor pe sexe relevă o pondere de 53,3% pentru fete și 46,7% pentru băieți. Ponderea elevilor la forma de învățământ cu frecvență redusă a fost de 0,6%.

Înmatricularea în învățământul profesional tehnic postsecundar la nivel de țară²¹ - În anul de studii 2024/25, în total instituții de învățământ profesional tehnic postsecundar au fost înmatriculați 9,5 mii de elevi, înregistrând o creștere de 2,4% comparativ cu anul de studii precedent. Majoritatea elevilor au fost înmatriculați în baza certificatului de studii gimnaziale (92,1%). Din totalul de 8,1 mii de persoane înmatriculate în instituțiile publice, 3,7 mii erau cu finanțare bugetară (45,7 %), iar 4,4 mii în bază de contract (54,3%), datele sunt identice cu cele din anul precedent de studii. Cele mai solicitate specialități au fost următoarele: îngrijirea bolnavilor (8,0% din total înmatriculați), contabilitate (5,8%), jurisprudență (5,7%), turism (4,2%), educație timpurie (3,5%), învățământ primar (3,1%), dezvoltarea

²⁰ BNS, Activitatea instituțiilor de învățământ profesional tehnic în anul de studii 2024/25

²¹ BNS, Activitatea instituțiilor de învățământ profesional tehnic în anul de studii 2024/25

aplicațiilor web (3,7%), programare și testarea produselor de program (3,2%), planificare și administrarea afacerilor (3,0%).

Absolvenți ai învățământului profesional tehnic postsecundar. În anul 2024 numărul absolvenților a constituit 6,5 mii de persoane. Cele mai mari ponderi de absolvenți se regăsesc în următoarele domenii generale: inginerie, tehnologii de prelucrare, arhitectură și construcții (25,9%), business, administrare și drept (21,6%), sănătate și asistență socială (15,1%), TIC (11,1%) și servicii (9,4%).

DIRECȚII PROGNOZATE 2026–2028

Având în vedere rezultatele obținute, pentru perioada 2026–2028 se prognozează extinderea și consolidarea următoarelor direcții strategice:

1. *Digitalizarea intervențiilor educaționale* - se preconizează crearea unui sistem digital integrat pentru prevenirea abandonului școlar, bazat pe inteligență artificială care va analiza datele despre absențe și comportamente școlare pentru identificarea riscurilor. Vor fi introduse notificări automate pentru cadrele didactice și autorități.
2. *Extinderea echității educaționale*. Prin burse sociale, mentorat extins și servicii personalizate de consiliere, se va sprijini integrarea elevilor din medii vulnerabile – inclusiv romi, copii refugiați sau cei din familii dezavantajate. Se vor organiza sesiuni gratuite de meditații și sprijin educațional.
3. *Universalizarea alimentației școlare în gimnaziu*. Se va urmări ca toți elevii din clasele V–IX să beneficieze de alimentație zilnică, adaptată și diversificată pentru copiii cu nevoi speciale. Acest serviciu va fi susținut de stat și cofinanțat din surse externe.
4. *Modernizarea completă a infrastructurii educaționale* Se prevede dotarea integrală a sălilor de clasă cu tehnologie digitală și echipamente STEAM. Cabinetele medicale vor fi complet modernizate, iar spațiile de igienă vor respecta standardele europene.
5. *Acces extins la servicii de sănătate școlară*. Creșterea normelor salariale pentru asistenții medicali și asigurarea dotărilor medicale corespunzătoare vor permite extinderea serviciilor de sănătate în școală. Personalul va fi instruit periodic.
6. *Consolidarea rețelelor comunitare de sprijin educațional* Vor fi angajați mediatori școlari în instituțiile cu populație romă, vor fi intensificate campaniile de conștientizare cu implicarea ONG-urilor și a liderilor comunitari, pentru combaterea prejudecăților și promovarea educației.
7. *Simplificarea echivalării studiilor* Se va crea un ghișeu digital unic pentru solicitarea recunoașterii studiilor efectuate peste hotare. Programele de diferență vor fi adaptate profilului elevului și susținute prin planuri individualizate.
8. *Îmbunătățirea raportării ANET* Vor fi dezvoltate platforme digitale anonime pentru raportare, iar cadrele didactice vor beneficia de formări specializate în prevenirea și gestionarea violenței, abuzului sau neglijenței.

Privind spre perioada 2026–2028, se prefigurează o extindere a formării digitale, cu accent pe nivelurile avansate ale Cadrului DigCompEdu (B și C), și o integrare graduală a inteligenței artificiale în procesul de învățare, evaluare și sprijin pentru cadrele didactice. Tehnologia va deveni un aliat indispensabil pentru personalizarea învățării și sprijinul elevilor.

În plan curricular, se prevede o revizuire profundă a conținuturilor, cu accent pe competențele-cheie, gândirea critică, educația valorică și cetățenia activă. Resursele didactice vor fi reformate în sens interactiv și digital, favorizând o învățare relevantă și aplicabilă.

Managementul educațional va cunoaște o consolidare a leadershipului transformativ, prin extinderea aplicării instrumentului TEACH și implementarea standardelor de competență managerială în toate instituțiile.

Evaluarea se va orienta tot mai mult către personalizare și echitate, prin dezvoltarea de instrumente formative adaptate (teste adaptive, rubrici online, portofolii digitale, probe de performanță), în vederea sprijinirii reale a progresului elevilor.

Un alt domeniu prioritar va fi educația pentru dezvoltare durabilă, prin extinderea abordărilor STEAM și a modulelor curriculare dedicate protecției mediului, energiei regenerabile și economiei circulare, cu scopul de a forma ECO-cetățeni activi și responsabili.

Se va continua revalorizarea statutului profesorului, prin extinderea programului „Investim în profesori” și crearea unui sistem național de mentorat și coaching profesional susținut și eficient.

În sfârșit, se preconizează o colaborare internațională extinsă, cu acces sporit la mobilități educaționale pentru profesori și elevi, dezvoltarea rețelelor transnaționale de practică și creșterea influenței internaționale a sistemului educațional din Republica Moldova.

Concluzie

Perioada 2021–2025 a fost marcată de măsuri concrete și eficiente în consolidarea educației incluzive, prevenirea abandonului și modernizarea infrastructurii școlare. Pentru anii 2026–2028, accentul va fi pus pe transformarea digitală, echitatea educațională și protecția copilului, prin extinderea programelor deja validate și adaptarea la noile provocări socio-educăționale.

CONTEXT DE ELABORARE A STRATEGIEI EDUCAȚIE

Strategia educațională raională este elaborată într-un context normativ în continuă actualizare, în baza Codului educației și reglementărilor Ministerului Educației și Cercetării. Cadrul organizatoric este susținut de Direcția Generală Educație Orhei, printr-o rețea de instituții descentralizate, cu responsabilități clare în planificare, evaluare și sprijin metodologic. Funcțional, procesul este sprijinit de sisteme informaționale moderne (SIME, SIPAS, SAPD, SICE), care asigură un management educațional bazat pe date. De asemenea, direcția colaborează activ cu structuri ale administrației publice locale, ONG-uri, instituții medicale și sociale pentru asigurarea unui cadru educațional incluziv și sigur.

Metodologia de elaborare/actualizare a strategiei

Strategia a fost elaborată printr-un proces participativ, bazat pe analiza datelor statistice educaționale, consultarea factorilor interesați (manageri, cadre didactice, reprezentanți ai autorităților locale, părinți), evaluarea SWOT și integrarea priorităților naționale și internaționale în educație. Metodologia a inclus evaluarea indicatorilor de eficiență (frecvența școlară, rezultate la examene, rata de promovare, participarea la formări și concursuri), auditul resurselor și infrastructurii, precum și identificarea barierelor sistemice. De asemenea, au fost analizate nevoile de formare profesională și dezvoltare instituțională în vederea alocării eficiente a resurselor și stabilirii unor obiective măsurabile.

Situația de relaționare pe domeniul educație

Relaționarea în domeniul educației este susținută printr-o rețea solidă de parteneriate între DGE, instituțiile de învățământ, administrația publică locală, poliție, asistență socială și ONG-uri. Colaborarea a fost esențială în gestionarea cazurilor ANET, prevenirea abandonului și în integrarea elevilor cu dificultăți sau statut special (inclusiv refugiați, copii romi, fete minore însărcinate). S-a remarcat un nivel crescut de coordonare în activitățile de monitorizare a frecvenței școlare, distribuirea echitabilă a resurselor, organizarea alimentației și dezvoltarea infrastructurii. Totodată, există o deschidere crescută pentru promovarea culturii de învățare colaborativă și pentru implementarea programelor educaționale susținute de parteneri externi.

PRINCIPALELE PROBLEME ȘI CĂI POSIBILE DE SOLUȚIONARE

Principalele probleme identificate includ scăderea demografică și a numărului de elevi, fluctuația și îmbătrânirea corpului profesoral, participarea scăzută a tinerilor specialiști, neuniformitatea dotărilor digitale și didactice, formalismul în aplicarea politicilor educaționale, abandonul școlar cauzat de sărăcie și migrație, precum și slaba implicare a unor părinți.

Inclusiv, sunt de menționat și:

- Rețeaua școlară (număr mic de copii în clase, imposibilitatea asigurării normei cadrelor didactice, predarea unor materii școlare de pedagogi nespecialiști, cheltuieli nejustificate pentru întreținerea spațiilor școlare, etc.), impun necesitatea optimizării și restructurării rețelei instituțiilor educaționale din raion.
- Asigurarea bazei materiale a ÎÎ și inclusiv dotarea cu tehnică de calcul.
- Calitatea formării profesionale inițiale în meserie a elevilor este mai slabă din cauza pregătirii insuficiente a cadrelor didactice în tehnologii avansate din producere.
- Decalajul mare dintre posibilitățile tehnologice ale agenților economici actuali și tehnologiile novatoare solicitate pe piața muncii.
- Lipsa unei dotări moderne a infrastructurii instituției de învățământ.
- Absenteism și motivare slabă pentru studiu și carieră.
- Slaba inserție a absolvenților pe piața muncii.

- Implicare redusă în dezvoltarea de proiecte naționale, europene.
- Lipsa curriculumelor, programelor de pregătire profesională și a standardelor ocupaționale la unele meserii.
- Lipsa manualelor de specialitate.
- Fluctuația cadrelor didactice.

Pentru soluționare, se propun stimulente pentru atragerea și menținerea cadrelor tinere, digitalizarea completă a proceselor educaționale, extinderea programelor de alimentație și burse, formare continuă personalizată, implicarea comunității în sprijinirea copiilor vulnerabili și promovarea unei culturi instituționale orientate spre calitate și performanță.

Strategia trebuie să răspundă acestor provocări prin măsuri integrate, durabile și adaptate contextului local.

Concluzie

Educația în raionul Orhei se află într-un proces de tranziție dinamică, cu realizări notabile în digitalizare, formare și implicare comunitară, dar și cu provocări persistente legate de echitate, resurse umane și incluziune. Strategia raională pentru perioada 2026–2028 se bazează pe consolidarea punctelor forte, valorificarea oportunităților emergente și abordarea pragmatică a vulnerabilităților sistemice, pentru a asigura un cadru educațional echitabil, modern și orientat spre performanță

ANALIZA SWOT EDUCAȚIE

Puncte forte	Puncte slabe
- funcționarea eficientă a Comisiilor metodice, - interesul crescut pentru formare profesională, - participarea activă la concursuri și olimpiade, - utilizarea Catalogului Electronic în toate instituțiile, - aplicarea metodelor moderne (STEAM, transdisciplinaritate), - implicarea mentoră la nivel instituțional și raional, - capacitatea instituțională de atragere a fondurilor externe, - un sistem de activități extra curriculare cu specific cultural, sportiv, artistic, științific etc. instituit în raionul Orhei, - renovarea instituțiilor preșcolare / școlare cu ajutorul finanțelor atrase, - Rezultate înalte și participări active la olimpiade.	- lipsa cadrelor specializate în unele discipline, - predarea simultană, - reticența față de schimbare în unele medii, - dotarea inegală cu echipamente, - formalism în implementarea documentelor curriculare, - motivația scăzută a cadrelor cu sarcini administrative excesive sau normă redusă, - Reducerea numărului personalului didactic. - Resursele financiare alocate nu satisfac cerințele funcționării eficiente a sistemului educațional. - Număr mare de copii cu cerințe educaționale speciale proveniți din medii sociale și familii defavorizate sau lipsiți de supravegherea și interesul părinților. - Dotare insuficientă cu mijloace multimedia a instituțiilor, lipsa soft-urilor educaționale licențiate, număr insuficient de calculatoare comparativ cu numărul de elevi. - Lipsa dotărilor necesare pentru organizarea activităților în Î.
Oportunități	Amenințări
- colaborarea activă cu MEC, ANCE, INEL, - participarea la proiecte internaționale și schimburi de bune practici, - implicarea ONG-urilor și donatorilor în susținerea infrastructurii și digitalizării, - deschiderea comunității pentru valorizarea cadrelor didactice, - potențialul de extindere a rețelei de mentori locali. - APL, agenți economici, părinți, comunități locale și sociale deschise în susținerea dezvoltării învățământului din raion.	- migrația masivă, - fluctuația cadrelor calificate, - diferențele majore între școlile din mediul rural și urban, - lipsa culturii autoevaluative în unele instituții, - implicarea scăzută a părinților - slaba atractivitate a carierei didactice pentru tineri.

I.6. SĂNĂTATE

În anul 2024, Republica Moldova a continuat să implementeze măsuri esențiale pentru a îmbunătăți accesul cetățenilor la servicii medicale calitative și să asigure un sistem mai echitabil și eficient. Astfel, au fost înregistrate progrese semnificative în mai multe direcții strategice, de la modernizarea infrastructurii instituțiilor medicale, dotarea cu echipamente medicale performante, sporirea accesului la servicii medicale calitative, până la fortificarea capacităților resurselor umane și alinierea politicilor naționale în domeniul sănătății la standardele Uniunii Europene.

Un progres semnificativ a fost dezvoltarea rețelei naționale de centre pentru tratamentul accidentului vascular cerebral (AVC), printre care și SR Orhei, inițiată în 2023, prin crearea a 13 centre specializate, dotate cu tehnologii moderne, care au redus considerabil timpul de intervenție și au salvat multe vieți. Totodată, a fost introdus, în premieră, screening-ul audiologic universal obligatoriu pentru nou născuți, o inițiativă care permite depistarea precoce a problemelor de auz și prevenirea surdității. În acest sens, toate centrele perinatale din țară au fost dotate cu 40 de echipamente de screening audiologic neonatal.²²

În ceea ce privește starea de sănătate a populației țării, aceasta a înregistrat anumite îmbunătățiri pe parcursul ultimelor două decenii. Durata medie a vieții (speranța de viață la naștere) în Republica Moldova măsurată prin speranța de viață la naștere a populației cu reședință obișnuită, în anul 2024 a constituit 72,0 ani, fiind în creștere cu 0,1 ani comparativ cu anul 2023. Speranța de viață la naștere, pe sexe, în anul 2024, a constituit 67,6 de ani pentru bărbați și 76,4 de ani pentru femei (în creștere cu 0,1 ani pentru bărbați, pentru femei păstrându-se aceeași valoare, comparativ cu anul precedent). Aceasta se situează sub media EU-28 (2018 - 81,0 ani, Eurostat).²³

În anul 2024, rata mortalității generale a constituit 13,9 decedați la 1000 locuitori (în creștere cu 0,2 decese la 1000 locuitori comparativ cu anul precedent), inclusiv, la bărbați – 16,1‰ și la femei – 12,1‰.

Ambii indicatori sunt foarte buni pentru grupul de țări cu niveluri de venituri comparabile cu cel al Republicii Moldova, dar plasează țara sub standardele regionale, în special pentru mortalitatea infantilă și speranța de viață a bărbaților.

Totodată, rata mortalității infantile în anul 2024 a constituit 11,8 copii decedați în vârstă de sub un an la 1000 de născuți-vii (i.e. 11,8‰), înregistrând o creștere față de anul 2023, când valoarea indicatorului dat a constituit 10,0‰. În anul 2024, s-a înregistrat o "supramortalitate masculină" în cazul deceselor infantile, cu 12,5 ‰ în cazul băieților, comparativ cu 11,1 ‰ în cazul fetelor

Morbiditatea populației, mii cazuri

RD / municipii, raioane	Incidența generală			Incidența generală		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Total țară	1130,7	988,9	937,0	3024,6	2925,9	2948,5
RD Centru	287,7	262,2	241,3	794,3	770,0	766,9
Raionul Orhei	23,5	17,1	14,1	77,1	70,5	66,2

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Valorile speranței de viață scad la ambele sexe odată cu vârsta, nivelurile acestora fiind însă superioare pe tot parcursul vieții la femei, deși la vârstele înaintate ecartul de gen se diminuează. În urma analizei datelor privind ratele specifice de mortalitate pe grupe de vârstă și sexe, pentru anul 2024, cea mai accentuată disparitate de gen, din punct de vedere al speranței de viață, se înregistrează pentru nou-născuți (vârsta de 0 ani) și până la grupele de vârstă de 35-39 ani (8,9 ani și, respectiv, 8,1 ani). Diferențe nesemnificative au fost constatate pentru bărbații și femeile din grupele de vârstă în intervalul de la 75 ani și peste (1,4 ani și mai puțin).

SERVICIILE MEDICALE

Cheltuielile pentru sănătate pentru anul 2024 au constituit 18 077,2 mil lei și comparativ cu anul 2020 aproape s-au dublat (9 990,2 mil. lei în anul 2020).

Solicitarea serviciilor de sănătate este în descreștere pe parcursul perioadei 2022-2024. Astfel, dacă în anul 2022 vizite la medic în raionul Orhei au fost în număr de 5899,5 mii, atunci pentru anul 2024

²² Ministerul Sănătății al Republicii Moldova, Raport de activitate pentru anul 2024

²³ BNS, Durata medie a vieții în anul 2024

acestea au descrescut cu 6,7%. La nivel de regiune și țară tendința persistă, ceea ce este cauzat atât de numărul în descreștere a populației, cât și rata negativă a sporului populației țării.

Numărul mediu de vizite la medic și al solicitărilor de asistență medicală de urgență, mii

RD / municipii, raioane	Vizite la medic			Vizite la medicul de familie			Numărul solicitărilor de asistență medicală de urgență		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Total țară	22131,8	21020,4	20302,5	11353,5	10351,6	9874,1	809,2	753,8	773,8
RD Centru	4909,2	4791,0	4509,1	3149,9	3010,5	2804,0	192,6	187,3	194,4
Raionul Orhei	589,5	591,2	549,9	411,3	376,2	357,2	31,8	32,3	34,3

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Raionul Orhei se situează pe al V loc la nivel de țară și al II-lea loc la nivel de RDC în cea ce privește vizitele la medic.

Asistența Medicală Primară (AMP) este cea mai eficientă, din punctul de vedere al costurilor, formă de îngrijire medicală, care a avut cea mai mare influență asupra indicatorilor de sănătate. Pe parcursul anului în instituțiile de asistență medicală de ambulatoriu au fost efectuate 672 423 vizite, iar numărul mediu de vizite la medicul de familie a constituit 357,2 mii.

Populației raionului Orhei i se acordă asistență medicală de urgență (AMU) în regim non-stop. În total, în raion există: 1 stație de AMU și 4 puncte de AMU. Numărul apeluri prin telefon în dispeceratul central al stației de AMU constituie circa 300,0 la 1 000 locuitori, iar asistența medicală de urgență a fost acordată la circa 34,3 mii persoane în 2024 comparativ cu 58,1 mii pers în 2018.

În ceea ce privește situația cu accesul la medicamente este de menționat că nu toate localitățile dispun de farmacie, majoritatea dintre acestea fiind amplasate în mun. Orhei. Cu toate că în fiecare Oficiu a Medicilor de Familie sau Centru de sănătate din localitate se poate de procurat medicamente compensate, asortimentul accesat este foarte redus, ceea ce impune cetățenii pentru procurarea medicamentelor necesare să facă tura în centrul raional.

Cheltuielile pentru medicamente și dispozitive medicale compensate în perioada 11 luni 2024 față de perioada similară a anului 2023 au crescut cu + 25,5%, reprezentând o majorare de 214 milioane lei în beneficiul pacienților; - Numărul beneficiarilor de dispozitive medicale a crescut cu + 28,5%, adică aproape 21 000 pacienți în 2024 (11 luni) comparativ cu anul 2023, reprezentând o majorare de 22 milioane lei; - Suma medie compensată per beneficiar pentru medicamente și dispozitive medicale a crescut semnificativ, de la 1 143,26 lei (2023) la 1 514,70 lei, ceea ce reprezintă un salt de + 32,5%, și constituie 371 lei per pacient (situația 11 luni 2023 vs 11 luni 2024). Creșterea sumei medii compensate reflectă eforturile sistemului de sănătate de a reduce povara financiară asupra pacienților, în special pentru cei cu afecțiuni cronice care necesită tratamente permanente esențiale.²⁴

Din punct de vedere teritorial în raion activează un spital de nivel raional IMSP Spitalul raional Orhei (SR Orhei), fondat în anul 1879. SR Orhei este una dintre cele mai mari instituții raionale spitalicești din Republica Moldova. Asigurarea accesului, volumului și îmbunătățirea calității serviciilor medicale constituie principalele repere de activitate a SR Orhei.

Numărul total de paturi în SR Orhei este de 285 și comparativ cu anul 2020 a descrescut cu 40 de la 325 și prestează servicii spitalicești și specializate de ambulatoriu prin intermediul a 12 secții clinice, 7 paraclinice, secția consultativă și Centrul Perinatal de nivelul II.

În ceea ce privește regiunea Centru nr. de paturi disponibile în spitale este în scădere: 2 220 în 2020 comparativ cu 2528 în 2015 și comparativ cu 2913 în 2011, în RDC înregistrându-se 33,5 paturi la 10000 locuitori (raportat la 46,3 în RDN și 39,5 în RDS anul 2024).

Paturi în spitale pe Raioane/Regiuni, Indicatori și Ani

	Numarul de paturi					La 10000 locuitori				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total pe tara	17 168	17 329	17 283	16 989	17 304	65,4	67,6	69,3	70,1	72,7
Centru	2 294	2 320	2 320	2 220	2 220	30,8	32,1	33,3	32,9	33,5
..Orhei	325	325	325	285	285	38,7	40,1	41,6	37,9	38,7

Sursa: BNS, Banca de date statistice

²⁴ Ministerul Sănătății al Republicii Moldova, Raport de activitate pentru anul 2024

Anual SR Orhei tratează circa 15 100 persoane. Ponderea bolnavilor asigurați din numărul total de bolnavi tratați în spital este de 93,3%. Numărul mediu zile-pat utilizat în an a fost 227. Nivelul de spitalizare a bolnavilor este de 10,2 la 100 locuitori. Ponderea de utilizare a patului pe an 70,9%. Durata medie de spitalizare a bolnavului la pat – 7 zile. Rotația unui pat constituie 32. Letalitatea de staționar constituie 2,2 pers. Vârsta medie a medicilor instituției este de 54,3 ani.

Supravegherea epidemiologică a bolilor transmisibile în anii 2021-2025 s-a efectuat în baza documentelor directive, inclusiv programe teritoriale aprobate prin deciziile Consiliului Raional Orhei. Descrierea îndeplinirii este la nivelul anului 2024.

1. Programul Teritorial de răspuns la tuberculoză pentru anii 2022-2025, aprobat prin decizia Consiliului Raional Orhei Nr.7/6 din 15.07.2022				
Activități	Ținta indicatorului	Indicatori de monitorizare	Rezultate obținute	Grad de realizare, %
Stabilirea diagnosticului precoce	58	Incidența tuberculozei	91,00	63,7
	2,5	Rata mortalității	9,00	360
	>90	Rata de acoperire a contactilor cu screening sistematic	99,7	100
Asigurarea accesului echitabil la tratament de calitate al tuturor persoanelor cu tuberculoză, inclusiv copii	89	Rata de succes al tratamentului în rândul pacienților	83,3	93,6
Asigurarea acoperirii universale și continuității serviciilor medicale, gestionarea comorbidităților	>95	Rata de acoperire cu testare la HIV	94,5	99,5
	>95	Ponderea pacienților cu TB/HIV care au inițiat tratamentul antituberculos	90	94,7
	>95	Rata de acoperire cu tratament antiretroviral a pacienților cu TB HIV	90	94,7
Reducerea transmiterii tuberculozei în societate prin măsuri de prevenire	>95	Rata de vaccinare cu BCG până la vârsta de 12 luni	93	97,9
	>90	Rata de acoperire cu tratament la copii cu vârsta sub 5 ani	66,7	74,1
2. Programul Teritorial de prevenire și control al infecției HIV/ SIDA și a ITS pentru anii 2022- 2025, aprobat prin decizia Consiliului Raional Orhei nr. 12/4 din 24.11.2022				
Intensificarea eforturilor de prevenire a HIV în populațiile-cheie cu risc înalt	>95	Procentul consumatorilor acoperiți cu servicii (schimb de seringi, șervețele, materiale informative)	100	100
Creșterea accesului la serviciile cascadei (testare, tratament, supresie virală)	0,39	Prevalența persoanelor care trăiesc cu HIV	0,29	100
	0,33	Numărul de noi infecții HIV la 1000 populație neinfectată	0,19	100
	9,62	Numărul de decese legate de SIDA la 100 000 mii populație	4,30	100
	<50	Incidența sifilisului în populația generală	40,01	100
	>99	Procentul femeilor însărcinate care își cunosc statutul	99	100
	>99	Procentul femeilor însărcinate testate la sifilis	99	100
	87	Procentul persoanelor care trăiesc cu HIV și administrează tratament antiretroviral	87	100
	>95	Procentul femeilor gravide HIV pozitive care au primit tratament ARV în timpul sarcinii și nașterii	100	100
3. Imunizarea populației și menținerea favorabilă a situației epidemiologice determinate de bolile imunodirijabile				
Asigurarea cuprinderii vaccinale a populației eligibile	>95	BCG	93	97,9
		DTP3+Hib3+HeB3 – 1 an	96,3	100
		DTP4+Hib4+HeB4 – 2 ani	93,6	98,5
		DT5 – 7 ani	939	98,8
		Gardasil – fete 10 ani	92,5	97,4
		Td - 15 ani	92,5	97,4
		adulții	92,5	97,4

Monitorizarea situației epidemiologice prin bolile imunodirijabile	2-3 cazuri	Numărul cazurilor confirmate	8	266,7
4. Supravegherea epidemiologică de combatere a hepatitelor virale B, C și D				
Asigurarea testării la markerii hepatitelor virale		Procentul persoanelor depistate pozitive:		
		AgHBs	6,1	
		Anti HBcor sumar	59,4	
		Anti HCV	18,1	
		Anti HDV	2,37	
Asigurarea testării populației prin teste de screening la HVB și HVC cu TRD		Procentul persoanelor depistate pozitive:		
		HVB	0,80	
		HVC	3,20	
		Incidența prin HVB cronică	52,01	
		Incidența prin HVC cronică	88,82	
Organizarea și desfășurarea tratamentului antiviral a hepatitelor virale cronice și cirozele hepatice în secția de boli infecțioase a IMSP Spitalul raional Orhei		Numărul pacienților tratați cu patologia hepatică de etiologie virală	43	
		HVB cronică	22	
		HVB+C cronică	7	
		HVC cronică	7	
		HVB+D cronică	4	
		HV nedeterminată	3	
		Numărul pacienților tratați cu ciroze hepatice	38	
		ciroze HVB	11	
		ciroze HVB+C	12	
		ciroze HVC	9	
		ciroze HVB+D	5	
		ciroze HV nedeterminate	1	
Organizarea și desfășurarea tratamentului antiviral a hepatitelor virale cronice și cirozele hepatice în cabinetul de boli infecțioase, secția consultativă a IMSP Spitalul raional Orhei		Numărul pacienților tratați cu patologia hepatică de etiologie virală		
		HVB cronică	115	
		HVB+D cronică	9	
		HVC cronică	787	

Sursa: Centrul de Sănătate Publică Orhei

INFRASTRUCTURA DE SĂNĂTATE.

Acordarea asistenței medicale populației raionului Orhei este realizată prin intermediul unei rețele vaste de instituții medico-sanitare publice și private, amplasate pe întreg teritoriul raionului.

Numărul instituțiilor medico-sanitare

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	2023			2024		
	Spitale	Instituții de asistență medicală primară și specializată	inclusiv, întreprinderi individuale de asistență medicală	Spitale	Instituții de asistență medicală primară și specializată	inclusiv, întreprinderi individuale de asistență medicală
Total țară	89	1031	565	90	1028	579
RD Centru	13	200	71	13	197	70
Raionul Orhei	1	31	14	1	30	13

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Resursele sistemului sănătății din raionul Orhei a fost constituit din următoarele instituții medico-sanitare și farmaceutice:

Instituții medico-sanitare republicane și desconcentrate în teritoriu:

- Centrul de Sănătate Publică Orhei;
- Substația raională de asistență medicală de urgență (AMU) Orhei cu 4 puncte AMU;
- IMSP Spitalul de psihiatrie și ftiziopneumologie cu capacitatea de 200 paturi.

Instituții medico-sanitare publice raionale:

- IMSP Spitalul raional Orhei;

- IMSP ale sistemului de asistență medicală primară care sunt reprezentate de către structurile teritoriale ale Centrelor de Sănătate nr.1 și nr.2 din mun. Orhei și celor din localitățile Peresecina, Teleșeu, Morozeni, Pelivan, Ciocîlteni, Brăviceni, Susleni, Chiperceni, Isacova, Ghetlova, Ivancea, Bulăiești, Cucuruzeni; Biești, Lucășeuca, Mîrzești, Jora de Mijloc, etc.

Instituții medico-sanitare private:

- Centre medicale – 3;
- Cabinete stomatologice – 15;
- Cabinete ginecologice – 2;
- Laboratoare clinice – 5;
- Farmacii – 41.

În comparație, Regiunea Centru dispune de o rețea de unități sanitare compusă din 13 spitale raionale, 197 instituții de asistență medicală primară și specializată, inclusiv 70 întreprinderi individuale de asistență medicală. La nivel raional, cele mai multe unități sanitare sunt în Orhei (31), Ungheni(25) și Ialoveni (22), iar cele mai puține în Dubăsari (2) și Nisporeni (6). Infrastructura fizică este insuficient dezvoltată, iar instituțiile medicale nu sunt dotate cu inventar medical performant.

Farmacii si filiale pe raioane/regiuni și ani

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total pe țara	1 384	1 394	1 426	1 455	1 524	1 604	1 697
Centru	289	292	314	325	345	378	422
..Orhei	29	32	32	34	37	37	41

Sursa: BNS, Banca de date statistice

La nivel de țară, au fost create și deja și-au deschis ușile peste 50 farmacii rurale în cadrul programului „Farmacie în satul tău”, oferind acces direct la medicamente compensate, rețete electronice și alte produse farmaceutice. Alte farmacii urmează să-și înceapă activitatea în curând. Aproximativ 60.000 de oameni din cele 50 de localități sunt asigurați cu medicamente esențiale, fapt ce contribuie la îmbunătățirea accesului la tratament. De asemenea, farmaciile deserveșc și satele din vecinătate.

PERSONAL

Numărul medicilor în raionul Orhei este de 167 persoane ceea ce asigură la 10 000 locuitori 22,7 medici, comparativ cu 208 medici în anul 2019, se constată o scădere a nr. de medici cu 19,7%.

Asigurarea populației cu medici în anul 2024

RD / municipii, raioane	Total medici		Medici de familie		Stomatologi	
	Total	la 10 000 locuitori	Total	la 10 000 locuitori	Total	la 10 000 locuitori
Total țară	11963	50,2	1589	6,7	1552	6,5
RD Centru	1336	20,2	394	5,9	137	2,1
Raionul Orhei	167	22,7	39	5,3	20	2,7

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Nr. medicilor la nivel de regiune este într-o ușoară scădere: 1336 în 2024 comparativ 1612 în 2015 comparativ cu 1630 în 2010, ceea ce înseamnă 20,2 medici la 10 000 locuitori în 2024, comparativ cu 15,2 medici la 10 000 locuitori în 2015, comparativ cu 15,3 în 2011.

Asigurarea populației cu personal medical mediu

RD / municipii, raioane	Total personal medical mediu				inclusiv, asistente medicale		
	2022	2023	2024		2022	2023	2024
			Total	la 10 000 locuitori			
Total țară	23687	23573	23707	99,6	18694	18902	18943
RD Centru	3679	3663	3667	55,3	2926	2957	2935
Raionul Orhei	523	525	525	71,3	391	399	413

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

O problemă o reprezintă distribuția neuniformă a personalului medical pe medii de reședință, aceasta fiind de circa 8 ori mai mare în mediul urban comparativ cu mediul rural. Deficitul de personal medical în mediul rural este explicat atât prin nivelul mai înalt de dezvoltare și concentrare a infrastructurii spitalicești la orașe, ceea ce oferă oportunități suplimentare sociale și economice, cât și prin mobilitatea înaltă a cadrelor medicale în afara țării.

Nivelul de completare al instituțiilor medico-sanitare cu medici, %

RD / municipii, raioane	Sectorul spitalicesc			Asistența medicală primară			Secția consultativă		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Total țară	87,7	88,6	86,6	86,7	84,2	84,0	83,5	80,8	79,7
RD Centru	85,1	87,1	85,6	83,2	82,1	82,1	81,5	81,0	81,9
Raionul Orhei	91,5	99,2	92,1	77,5	80,6	81,9	89,6	92,6	88,9

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Este de menționat că raionul Orhei se plasează pe al 9 loc la nivel de țară în ceea ce privește nivelul de completare a IMS cu personal medical mediu și pe al III-lea loc la nivel de RDC în ceea ce privește sectorul spitalicesc.

Odată statistica asigurării cu medici a raionului prezentată mai sus este una nu prea satisfăcătoare, la capitolul farmaciști situația este de asemenea nu una prea bună și mai mult pe parcursul perioadei 2015-2024 a descrescut cu 37,99% la nivel de țară, la nivel de regiunea a descrescut cu 27,0%, iar la nivel de raion cu 21,01%.

Farmaciști pe Raioane/Regiuni și Ani

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total pe țara	1 874	1 647	1 644	1 699	1 814	1 218	1 739	1 771	1 873	1 162
Centru	263	228	228	237	262	181	270	293	306	192
..Orhei	38	38	38	36	35	28	36	35	43	30

Sursa: BNS, Banca de date statistice

PRINCIPALELE PROBLEME SĂNĂTATE

Problemele sectorului sănătății și acordării asistenței medicale țin de următoarele:

- repartizare inegală a personalului medical în profil „oraș-sat”.
- Reducerea completării instituțiilor medico-sanitare publice cu medici, alt personal medical, etc.
- Prevalența prin alcoolism a populației raionului Orhei este cu 1,6 ori mai mare decât nivelul mediu pe țară și, semnificativ mai mare, decât în unele raioane vecine.
- Vârsta înaintată a lucrătorilor medicali, lipsa specialiștilor tineri.

ANALIZA SWOT SĂNĂTATE

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
- Resurse umane calificate. - Parteneriate stabilite cu ONG-uri, alte structuri. - Cadrul normativ intern funcțional (strategii, programe, regulamente). - Mecanism de supervizare a personalului. - Așezarea geografică a Orheiului. - Nivelul înalt de asigurare a populației raionului cu paturi de spital.	- Resurse umane insuficiente. - Baza tehnico-materială slab asigurată. - Finanțare insuficientă a unor categorii de cheltuieli. - Fluctuația cadrelor. - Raza mare de deservire medicală a populației rurale. - Un grad scăzut de asigurare cu medici și cu asistente medicale.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Existența donatorilor, asociațiilor obștești, finanțatorilor. - Posibilitatea formării continue a cadrelor. - Schimb de experiență națională și internațională. - Utilizarea proiectelor investiționale pentru modernizarea infrastructurii medicale a raionului.	- Exodul forței de muncă. - Infrastructură slab dezvoltată. - Riscuri de contaminare a angajaților cu boli transmisibile și infecții. - Instabilitate politică și economică

I.7. PROTECȚIE SOCIALĂ

Dezvoltarea și gestionarea serviciilor sociale se realizează în baza Regulamentelor de organizare și funcționare a serviciilor sociale și în limitele cadrului legal și normativ aprobat la nivel național pentru a asigura incluziunea socială și a spori nivelul de bunăstare al populației în dificultate. Acordarea de servicii sociale se bazează pe o evaluare completă și complexă a nevoilor solicitanților și intervenția asupra tuturor aspectelor problemelor de rezolvat.

Serviciile sociale acordate se adaptează la nevoile populației în dificultate. La necesitate sunt furnizate la domiciliu sau la distanță. Persoana, care nu-și poate asigura integral nevoile sociale, beneficiază de intervenția comunității și autorităților publice.

BENEFICIARI PROTECȚIE SOCIALĂ

Fiecare persoană are dreptul la asistență socială în condițiile prevăzute de lege. Prin acest drept este recunoscut principiul accesibilității egale la serviciile sociale pentru locuitorii raionului.

În Republica Moldova, la începutul anului 2025 locuiau 616,5 mii persoane în vârstă de 60 de ani și peste, ceea ce constituie 25,9% din totalul populației cu reședință obișnuită. Din numărul total al vârstnicilor, 371,4 mii persoane erau femei (sau 60,2%), 40,0 mii dintre acestea (sau 10,8%) fiind femei care au depășit vârsta de 80 ani²⁵.

La începutul anului 2025, coeficientul de îmbătrânire a populației a constituit 25,9%, ceea ce corespunde unui nivel înalt de îmbătrânire demografică. Comparativ cu începutul anului 2021, acesta a înregistrat o majorare cu 3,5 p.p.

Coeficientul îmbătrânirii populației, (nr persoanelor în vârstă de 60 ani și peste la 100 locuitori)

Ambele sexe						Masculin						Feminin					
2020	2021	2022	2023	2024	2025	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Total țară																	
21,7	22,4	23,0	24,1	25,2	25,9	18,3	18,8	19,4	20,4	21,5	22,2	24,9	25,6	26,3	27,3	28,4	29,1
Regiunea de dezvoltare Centru																	
21,6	22,4	23,3	24,7	26,1	26,9	18,5	19,2	20,1	21,5	22,9	23,6	24,5	25,5	26,4	27,7	29,0	29,8
Raionul Orhei																	
21,6	22,4	23,3	24,7	26,1	26,8	18,2	18,8	19,7	21,0	22,3	23,1	24,8	25,7	26,7	28,1	29,4	30,1

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2022, 2023, 2024, 2025”

Diferențe se constată și în repartizarea pe sexe, coeficientul îmbătrânirii populației feminine, la începutul anului 2025, fiind cu 6,9 p.p. mai mare față de cel al bărbaților și a constituit 29,1%, comparativ cu 22,2% în cazul bărbaților.

La nivel de raion, coeficientul de îmbătrânire este de 26,8 p.p. și a crescut comparativ cu 2020 cu 5,2 p.p. Tendința de creștere a coeficientului de îmbătrânire se păstrează și la nivel de regiune de dezvoltare. Femeile vârstnice au speranța de viață mare decât bărbații.

În raionul Orhei, ca și în general pe țară și regiune, s-a schițat o tendință clară de micșorare a numărului de pensionari, astfel, comparativ cu anul 2020 numărul pensionarilor s-a micșorat cu 876 persoane sau cu 3,8%. Este de menționat că tendința observată este inversă celei din perioada 2014-2019.

Numărul pensionarilor, la 1 ianuarie

Regiuni de dezvoltare / municipii, raioane	Total pensionari, persoane						Inclusiv, pensionari pentru limită de vârstă, %					
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Total țară	696011	686251	674948	675674	674891	672679	75,4	76,2	77,2	77,9	78,1	78,7
RD Centru	196833	194355	191736	191441	191046	189974	74,0	74,8	75,8	76,8	77,4	77,9
Raionul Orhei	23047	22755	22440	22373	22271	22171	76,2	76,9	77,9	78,6	79,1	79,6

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

La situația din 01/01/2025 numărul total de pensionari în raionul Orhei conform BNS este de 22,3 mii persoane. La nivel de regiune de dezvoltare raionul Orhei este pe primul loc după numărul pensionarilor, iar la nivel de țară pe locul cinci avansat de mun. Chișinău cu 164,7 mii pensionari, UTA Găgăuzia cu 31,1 mii pensionari, mun. Bălți cu 26,4 mii pensionari, raionul Cahul cu 22,5 mii pensionari.

²⁵ BNS, Vârstnicii în Republica Moldova în anul 2024

La nivel de regiuni, RDC Centru se amplasează pe primul loc pe țară cu 189,97 mii pensionari. Cei mai puțini pensionari sunt înregistrați în regiunea de Sud – 96,5 mii pensionari.

Ponderea femeilor vârstnice depășește ponderea bărbaților vârstnici în numărul pensionarilor. Conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, la 1 ianuarie 2025, numărul total al pensionarilor la nivel de țară a constituit 672,7 mii persoane, din care 529,7 mii (78,7% din totalul pensionarilor) erau pensionari pentru limită de vârstă. Femeile au constituit 66,6% din numărul total de pensionari pentru limită de vârstă. Persoanele în vârstă de 60 ani și peste dețineau o pondere de 99,9% în totalul pensionarilor pentru limită de vârstă, dintre aceștia 66,5% fiind femei.

La nivel de raion în structura nr pensionarilor predomină pensionarii pentru limita de vârstă – 79,6%.

Numărul pensionarilor pe sexe și grupe de vârstă, la 1 ianuarie 2025

RD dezvoltare / municipii, raioane	Femei				Bărbați			
	> 29 ani	30-54 ani	55-64 ani	65 ani <	> 29 ani	30-54 ani	55-64 ani	65 ani <
Total țară	2058	19747	106037	295074	1461	20197	56137	171968
RD Centru	609	6028	31027	79940	386	5746	17044	49294
Raionul Orhei	64	628	3753	9532	46	567	1996	5585

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Mărimea medie a pensiilor pentru limita de vârstă a crescut de la 789,8 lei în anul 2010 până la 1 478,6 lei – în anul 2018 și 3 983,9 la 1 ianuarie 2025, creștere de 2,7 față de 2018 și creștere de 5,04 ori comparativ cu 2010. La nivel de țară mărimea medie a pensiei pentru limita de vârstă în anul 2024 a constituit 3983,9 lei, fiind în creștere față de anul precedent cu 8,2%, iar comparativ cu începutul anului 2021, aceasta s-a majorat cu 92,7%.

Mărimea medie a pensiei pentru limita de vârstă în cazul bărbaților a constituit 4469,0 lei, comparativ cu 3740,2 lei în cazul femeilor. Femeile beneficiază de pensii medii pentru limita de vârstă mai mici cu 16% decât pensiile bărbaților. Astfel, disparitatea de gen în cazul pensiilor pentru limita de vârstă a constituit 16,3%, comparativ cu valoarea de 20,3% la începutul anului 2021.

Mărimea medie a pensiei pentru limita de vârstă, după sectorul economic, la 1 ianuarie, lei persoană

RD dezvoltare / municipii, raioane	Mărimea medie a pensiei			Mărimea medie a pensiei angajaților din sectorul agricol			Mărimea medie a pensiei angajaților din sectorul neagricol		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Total țară	3164,9	3683,6	3983,9	2307,1	2643,1	2794,6	3543,8	4122,8	4463,6
RD Centru	2743,3	3189,9	3439,1	2282,5	2614,4	2761,1	3026,4	3527,9	3818,1
Raionul Orhei	2752,4	3207,3	3455,5	2301,4	2634,0	2774,9	2990,0	3498,3	3788,0

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Cuantumul pensiei minime pentru limita de vârstă acoperă valoarea minimului de existență pentru pensionari. La nivel de țară valoarea medie a minimului de existență în cazul pensionarilor pentru limita de vârstă, în anul 2024, a constituit 2475,0 lei, fiind în creștere față de anul precedent cu 3,0%. Minimul de existență pentru pensionari diferă în funcție de mediul de reședință. Astfel, pentru pensionarii din orașele mari acesta a constituit 2822,2 lei, comparativ cu 2499,4 lei pentru cei din alte orașe și 2337,8 lei pentru pensionarii de la sate.

Cuantumul pensiei minime pentru limita de vârstă, la 01.01.2025, a constituit 2777,9 lei și a depășit valoarea minimului de existență pentru pensionari cu 12,3%. Totodată, circa 24,2% din pensionarii pentru limita de vârstă erau angajați în câmpul muncii la momentul stabilirii pensiei.

La situația din 01.01.2025, raionul Orhei se află pe locul al 14-ea la nivel de țară și pe locul 7 la nivel de RDC. Cea mai mare pensie este înregistrată în mun. Chișinău 5 631,7 lei, iar cea mai mică pensie este de 3 100,7 lei și se înregistrează pentru raionul Briceni, regiunea de dezvoltare Nord.

Numărul vârstnicilor activi din punct de vedere economic este în creștere atât la nivel de țară, cât și regiune și raion. Conform datelor Anchetei Forței de Muncă, în anul 2024 numărul persoanelor vârstnice (de 60 de ani și peste), active din punct de vedere economic, a constituit 98,2 mii persoane, fiind în creștere cu 1,2% față de anul 2023 (97,0 mii persoane), ceea ce constituie 11,0% din totalul persoanelor active și 16,1% din populația totală din aceeași grupă de vârstă²⁶.

²⁶ https://statistica.gov.md/ro/varstnicii-in-republica-moldova-in-anul-2024-9578_62003.html

Pensionari pentru limită de vârstă angajați în câmpul muncii, la 1 ianuarie

RD/ municipii, raioane	Numărul pensionarilor pentru limită de vârstă, persoane			Pondereea pensionarilor pentru limită de vârstă angajați în câmpul muncii, %		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Total țară	526017	528666	52967	23,5	24,1	24,3
RD Centru	146975	147850	148065	20,8	21,5	21,8
Raionul Orhei	17574	17625	17654	20,0	20,5	21,2

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Vârșnicii din mediul rural și de sex masculin predomină în populația vârstnică ocupată. La nivel de țară în anul 2024, populația ocupată în vârstă de 60 de ani și peste a constituit 96,3 mii persoane, ceea ce reprezintă 11,3% din totalul populației ocupate. Pentru populația ocupată de vârstă înaintată sunt caracteristice diferențe notabile în repartizarea pe medii, sexe, activități economice, statut profesional, etc. Astfel, 53,7% din vârstnicii ocupați au fost din mediul rural și 55,3% au fost bărbați. Circa 3/4 din totalul vârstnicilor ocupați (71,2%) aveau vârsta cuprinsă între 60-64 ani, fiecare a cincea persoană (20,7%) avea 65-69 ani și doar 0,2% - 80 de ani și peste.

Vârșnicii sunt preponderent ocupați în activități agricole. Fiecare a cincea persoană vârstnică ocupată a lucrat în activități agricole, declarând gospodăria țărănească sau terenul agricol ca loc principal de muncă. Astfel, 24,5% din bărbați au lucrat în sectorul agricol, 15,4% - în industrie, 11,1% - în comerț, 9,9% - în învățământ. În rândul femeilor structura ocupațională are următoarea distribuție: 21,4% de femei vârstnice erau ocupate în învățământ, 19,5% - în sănătate și asistență socială, 18,3% - în agricultură, 13,1% - în comerț.

Durata medie a săptămânii de lucru pentru persoanele vârstnice ocupate a constituit 38,9 ore. Circa 2/3 din totalul vârstnicilor ocupați (65,2%) au lucrat 40 de ore și mai mult pe săptămână, iar 27,3% - de la 20 până la 39 de ore pe săptămână. În distribuția populației vârstnice după statutul profesional marea majoritate o constituie salariații (81,0%), urmați de lucrătorii pe cont propriu (15,2%).

În ceea ce privește ponderea pensionarilor angajați în câmpul de muncă, raionul Orhei se plasează pe locul 6 la nivel de țară, avansat de mun. Chișinău cu 129,5 persoane, UTA Găgăuzia cu 23,2 mii persoane, mun. Bălți cu 19,9 mii persoane, raionul Cahul cu 18,5 mii persoane, și pe locul 2 la nivel de RDC avansat numai de raionul Hîncești cu 17,9 mii persoane.

Numărul pensionarilor de invaliditate la nivel de raion s-a micșorat de la 4 604 pers. în anul 2010 până la 4 482 pers. la situația din 01/01/2020 și 3118 la 01/01/2025. Astfel, comparativ cu 2020 avem o descreștere de 6,8%, iar comparativ cu 2010 descreșterea constituie 32,3%.

Pensionari de dizabilitate, după categoria pensiei, la 1 ianuarie, persoane

RD/ municipii, raioane	De dizabilitate din cauza unei boli obișnuite			De dizabilitate din cauza unui accident de muncă sau a unei boli profesionale		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Total țară	100598	97319	94427	1627	1504	1392
RD Centru	32302	31160	30106	435	403	372
Raionul Orhei	3347	3205	3118	66	62	57

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Totuși, la nivel de regiune de dezvoltare, raionul Orhei se plasează pe locul II, după nr. de pensionar de dizabilitate, avansat de raionul Șoldănești cu 3,3 mii persoane, iar la nivel de țară pe locul al șaptelea, avansat de mun. Chișinău cu 16,9 mii persoane, UTA Găgăuzia cu 6,3 mii persoane, mun. Bălți cu 4,1 mii persoane, raionul Edineț cu 3,5 mii persoane și raionul Sângerei cu 3,3 mii persoane. În comparație pe regiuni, regiunea Centru se plasează pe locul I după număr pensionari de dizabilitate, după categoria pensiei cu 30,1 mii persoane, urmat de regiunea Nord cu 29,9 mii persoane și regiunea Sud cu 11,2 mii persoane.

Astfel al nivel de raion, numărului pensionarilor de invaliditate din cauza bolilor obișnuite a descrescut de la 4 399 pers. în anul 2017 până la 4 038 pers. în anul 2019 și 3 119 în anul 2025, ceea ce constituie 29,1% față de 2017.

Beneficiari de pensii și alocații sociale de stat de dizabilitate, la 1 ianuarie 2025

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Total, persoane
Total țară	159 983
Regiunea de Dezvoltare Nord	48 825

Regiunea de Dezvoltare Centru	52 708
Raionul Orhei	5 701
Regiunea de Dezvoltare Sud	20 715

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

La nivel de țară, raionul Orhei se plasează pe locul patru în ceea ce privește beneficiarii de pensii și alocații sociale de stat de dizabilitate, avansat de mun. Chișinău cu 27,9 mii persoane, UTA Găgăuzia cu 9,7 mii persoane și mun. Bălți cu 6,1 mii persoane. În ceea ce privește regiunile de dezvoltare, RDC se plasează pe locul I la nivel de țară cu 52,7 mii persoane, ceea ce constituie 32,9% din total pe țară.

Nivelul de trai al gospodăriilor cu vârstnici²⁷ Gospodăriile cu vârstnici predomină în mediul rural și sunt formate cel mai des dintr-o singură persoană. Conform datelor Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice, în anul 2024 din total gospodării, 44,6% aveau în componență cel puțin o persoană în vârstă de 60 ani și peste, din care 75,3% au constituit gospodăriile formate doar din vârstnici, iar restul gospodăriilor aveau în componență și alte persoane. Din total gospodării formate doar din vârstnici, 64,0% locuiau în mediul rural și, respectiv, 36,0% în mediul urban. Repartizarea acestor gospodării după numărul de persoane în gospodărie relevă o preponderență a gospodăriilor formate dintr-o singură persoană (69,5%), gospodăriile formate din 2 persoane fiind prezente în proporție de 30,2%.

Gospodăriile cu vârstnici din mediul urban au o situație financiară mai bună. Veniturile gospodăriilor cu vârstnici sunt determinate de mai mulți factori, în medie, acestea dispuneau de 4898,2 lei lunar pe o persoană. Gospodăriile din mediul urban se aflau într-o situație mai bună, cu un venit mediu lunar de 6065,4 lei/persoană, față de 4222,7 lei/persoană în mediul rural.

Prestațiile sociale sunt cea mai importantă sursă de venit a gospodăriilor cu vârstnici. Principala sursă de venit a gospodăriilor cu vârstnici au fost prestațiile sociale, care au constituit 51,8% din veniturile lunare ale gospodăriei. Totodată, plățile salariale, în medie, au constituit 31,8% din veniturile acestei categorii de gospodării, iar activitatea individuală agricolă – 6,1%. Transferurile din afara țării au contribuit la formarea veniturilor gospodăriilor cu vârstnici în proporție de 5,4%.

Gospodăriile formate numai din vârstnici au venituri medii mai mari față de gospodăriile cu vârstnici care locuiesc și cu alte persoane. Veniturile vârstnicilor diferă în funcție de componența gospodăriei. Astfel, gospodăriile formate numai din vârstnici, din perspectiva veniturilor medii pe o persoană, au fost într-o situație mai bună decât gospodăriile formate din vârstnici și alte persoane.

Gospodăriile numai cu vârstnici sunt mai puțin dotate cu comodități. Gospodăriile formate numai din vârstnici s-au dovedit a fi în condiții mai puțin avantajoase privind nivelul de dotare și confort al locuințelor. Dacă gospodăriile cu vârstnici și alte persoane dispuneau de apeduct în proporție de 91,5%, atunci în cazul gospodăriilor numai cu vârstnici doar 86,3% dispuneau de aceste comodități. Situația era similară și referitor la dotarea cu sistem de canalizare, apă caldă, baie sau duș și grup sanitar cu apă în interiorul locuinței.

Condițiile de trai ale vârstnicilor din mediul urban sunt mai bune decât ale celor din mediul rural. Condițiile de trai diferă semnificativ pentru vârstnicii de la sate și din orașe. Astfel, în mediul urban 97,1% din locuințele gospodăriilor formate numai din vârstnici erau dotate cu apeduct, 95,3% – cu sisteme de canalizare, 86,6% – cu baie sau duș în locuință și 74,5% – cu încălzire centrală sau autonomă. În schimb în mediul rural, doar 80,3% gospodării erau dotate cu apeduct, 66,5% – cu sisteme de canalizare, 52,1% – cu baie sau duș în locuință, iar 89,4% pentru încălzire au folosit sobă cu lemne sau cărbune.

INFRASTRUCTURA DE PROTECȚIE SOCIALĂ

Infrastructura socială ține în special de activitatea Agenția Teritorială de Asistență Socială Centru-Est. Numărul lucrătorilor din domeniul asistenței sociale în raionul Orhei este de circa 308 persoane, dintre care 271 femei și 49 bărbați. Starea tehnică și dotarea cu echipament a infrastructurii sociale este satisfăcătoare.

În raionul Orhei activează Centrul de plasament temporar „Casa Noastră”, s. Susleni pentru persoanele în etate și cu dizabilități, aflat la balanța agenției și Centrul de plasament pentru persoane în etate „Casa bunicilor”, fondator AO „Ora Ghetlova”, 2 servicii de îngrijire la domiciliu și 3 centre de asistență socială de zi pentru copii și 1 centru de asistență socială de plasament pentru copii.

²⁷ https://statistica.gov.md/ro/varstnicii-in-republica-moldova-in-anul-2024-9578_62003.html

Inclusiv, funcționează multiple servicii pentru persoanele cu dezabilități, printre care și serviciul social „Echipa mobilă” - serviciu specializat, scopul căruia este remedierea calității vieții copiilor și tinerilor prin intermediul consilierii, recuperării și reabilitării psiho-socială efectuate la domiciliul beneficiarilor în vederea creșterii gradului de autonomie personală și prevenirea instituționalizării.

Cu referire la gradul de adaptare a instituțiilor și serviciilor publice și corespunderea acestora cerințelor unice, din cele 38 primării, doar 3 clădiri din localitățile Orhei, Peresecina, Biești, sunt adaptate în totalitate necesităților persoanelor cu dezabilități locomotorii. Este asigurată parțial accesibilitatea persoanelor cu dezabilități la nivel comunitar în localitățile: Orhei, Teleșeu, Susleni, Mitoc, Ghetlova și Vatici.

Având în vedere că „clădire adaptată” nu înseamnă doar rampă de acces ce corespunde standardelor, dar și uși largi, interior spațios, WC adaptat, etc. – în raionul Orhei nici o instituție publică nu se conformează acestor parametri. De asemenea, în raionul Orhei nu este înregistrat nici un mijloc de transport, care ar deservi și persoanele cu dezabilități.

Serviciile sociale funcționale pentru diferite categorii de populație la nivel de raion, 2020

nr.	Denumirea Serviciului	Număr beneficiari anual
	Serviciul asistență socială comunitară	20 000 beneficiari
I	Servicii pentru persoane în etate	
1	Serviciul de îngrijire la domiciliu	429 beneficiari
2	Serviciul balneo - sanatorial	260-280 beneficiari
3	Centrul de plasament temporar „Casa Noastră” din s. Susleni	35-40 beneficiari
4	Serviciul social „Pachet alimentar unic”	425-450 familii
II	Servicii pentru persoane cu dezabilități	
5	Serviciul social „Casă Comunitară”	4 beneficiari
6	Serviciul Social „Locuință Protejată”	4 beneficiari
7	Serviciul Social Plasament familial pentru adulți	9-10 beneficiari
8	Serviciul de Asistență personală	110 beneficiari
9	Serviciul de ortopedie și protezare	1 450 beneficiari
10	Prestații sociale pentru transport	3 500 beneficiari
11	Serviciul social „Suport monetar,,	90 familii
III	Servicii pentru copii și familie	
12	Serviciul Asistență parentală profesionistă	55 copii
13	Serviciul tutelă și curatelă	103 copii
14	Serviciul adopție	27 copii
15	Serviciul plasament maternal temporar cuplu mamă-copil din cadrul CCM „Universul” din s. Piatra	3-5 familia/copii
16	Serviciul de zi pentru copii din cadrul CCM „Universul” din s. Piatra	43 copii
17	Serviciul plasament temporar pentru copii în situații de risc din cadrul CCM „Universul” din s. Piatra	10 copii
18	Serviciul de zi din cadrul CCM „Generația PRO” din s. Peresecina	68 copii
19	Serviciul plasament de urgență din cadrul CCM „Generația PRO” din s. Peresecina	8 copii
20	Serviciul social de sprijin pentru familiile cu copii	305 familii cu 615 copii
21	Serviciul social pentru copii cu dezabilități „Echipa Mobilă”	13 copii
22	Serviciul social pentru copii cu dezabilități „Respiro”	7-10 copii
23	Serviciul Asistență personală pentru copii cu dezabilități severe	30 copii

Sursa: Agenția Teritorială de Asistență Socială Centru - Est

În perioada anilor 2020-2025 constatăm o majorare a numărului beneficiarilor de ajutor social de la 65 961 în anul 2020 până la 88 676 în anul 2024.

PRINCIPALELE PROBLEME PROTECȚIE SOCIALĂ

Protecția socială a persoanelor vârstnice

- Numărul mare de solicitări comparativ cu posibilitățile de acordare a de foilor pentru serviciilor balneo-sanatoriale și de reabilitare pentru persoanele în etate pentru Centrele de reabilitare.

- Dotarea insuficientă cu echipament necesar a angajaților din cadrul Serviciului social de îngrijire la domiciliu.
- Condiții fizice nesatisfăcătoare și dotarea necorespunzătoare specificului serviciului Centrului de plasament pentru persoane în etate „Casa Noastră” din s. Susleni.
- Fluctuația de personal în carul serviciilor sociale pentru persoane în etate și lipsa unor specialiști necesare pentru reabilitare: psiholog, masor, medic-terapeut.

Protecția socială a persoanelor cu dezabilități

- Lipsa echipamentelor specializate pentru persoanele cu diferite tipuri de dezabilitate: fizică, senzorială, intelectuală pentru a facilita accesul în servicii și incluziunea în comunitate.
- Dotarea necorespunzătoare standardelor de calitate și protecție pentru asigurarea siguranței persoanelor cu dezabilități în caz de situații excepționale (incendiu, inundații, cutremur etc.).
- Resurse limitate în bugetul agenției pentru a asigura reparația curentă și capitală a imobilelor unde sunt dezvoltate serviciile sociale pentru persoane cu dezabilități.
- Nivelul înalt de discriminare și stigmatizare al persoanelor cu dezabilități, care împiedică incluziunea socială în comunitate.
- Lipsa unor sisteme informaționale de comunicare și monitorizare a persoanelor cu dezabilități din servicii la distanță.
- Access limitat al persoanelor cu dezabilități la servicii în comunitate (servicii de instruire vocațională, angajare, suport psihologic și emoțional, de petrecere a timpului liber, etc.).
- Fluctuația de personal, ceea ce implică necesitatea unei metodologii de recrutare și capacitate a personalului nou angajat.

Protecția socială a copilului și familiei

- Lipsa specialistului în protecția drepturilor copilului în cadrul APL de nivel unu implică lipsa unor măsuri de protecție a copilului în situații de risc la nivel de comunitate.
- Capacități limitate a prestatorilor de servicii comunitare și a autorităților tutelare în soluționarea cazurilor copiilor în situații de risc la nivel local.
- Neaplicarea corectă a metodologiei managementului de caz și a mecanismului de referire de către echipele multidisciplinare stabilite la nivel local.
- Pasarea responsabilităților și referirea cazurilor copiilor în situații de risc de la o autoritate la alta, de la un prestator la altul.
- Lipsa programelor și serviciilor de educație parentală continuă.
- Lipsa cadrelor specializate pentru familii în situații de risc.
- Lipsa solicitanților de a presta Asistență parentală profesionistă pentru copii 0-3 ani; lipsa solicitanților pentru tutelă / curatelă.
- Lipsa prestatorilor de serviciu familial pregătiți de a presta servicii pentru copii cu devieri în comportament cuprinși în vârsta de 13-18 ani.
- Lipsa unor servicii temporare de tip rezidențial specializate pentru copii cu deficiență în comportament.

Managementul serviciilor și prestațiilor sociale la nivel de raion

- Lipsa unui mecanism clar de colaborare multisectorială în asigurarea bunăstării și protecției grupurilor de populație în situații de dificultate.
- Resurse financiare limitate pentru acoperirea nevoilor tuturor serviciilor funcționale și pentru dezvoltarea serviciilor noi.
- Capacități și resurse reduse pentru a asigura politici motivaționale de dezvoltare a personalului în domeniul social, pentru a deveni atractiv din punct de vedere al siguranței și al remunerării.

La nivel de raion există unele categorii de populație care nu sunt acoperite cu servicii sociale, deși nevoile lor individuale sunt evidente și se accentuează în timp. Sunt necesare de dezvoltat servicii pentru următoarele categorii de populație:

- Victimele violenței și traficului de persoane.
- Persoane fără adăpost.
- Minori cu comportament deviant / în conflict cu legea.
- Persoane afectate HIV/SIDA și TBC, care nu conștientizează pericolul social.
- Persoane cu probleme de sănătate mintală.
- Persoane dependente de droguri și alcool.

- Persoane revenite de peste hotare și sunt în situație de risc.

ANALIZA SWOT PROTECȚIE SOCIALĂ

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
- Servicii sociale specializate pentru cele mai mari grupuri de populație în dificultate. - Resurse umane calificate. - Parteneriate stabilite cu ONG-uri, alte structuri. - Cadrul normativ intern funcționabil (strategii, programe, regulamente). - Mecanism de supervizare a personalului. - Dotare cu echipamentul necesar. - Servicii sociale durabile. - Conlucrarea intersectorială, reciprocitate. - Flexibilitate în consolidarea sistemului de servicii sociale. - Deschidere, colaborare, activism, dorință de a lucra în rândul resurselor umane.	- Resurse umane insuficiente. - Servicii sociale specializate insuficiente pentru anumite categorii de populație în dificultate. - Baza tehnico-materială insuficientă a serviciilor sociale. - Finanțare insuficientă a unor categorii de cheltuieli. - Fluctuația cadrelor în serviciile sociale. - Diseminarea insuficientă despre serviciile, rezultatele serviciilor sociale. - Instrumente și mecanisme insuficiente de monitorizare și evaluare. - Creșterea numărului de grupuri de persoane vulnerabile.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Schimb de experiență națională și internațională. - Corelarea legislației naționale cu cea a Uniunii Europene cu privire la protecția socială.	- Lipsa unor politici și măsuri de ajustare a serviciilor sociale în contextul unor stări de urgență sau epidemiologice. - Legislație imperfectă în domeniu, nu toate serviciile dispun de standarde minime de calitate. - Dependența de prestații sociale a unor categorii de populație. - Instabilitate geo-politică și economică.

RESURSE DE APĂ

Resursele de apă reprezintă o resursă naturală regenerabilă, vulnerabilă și limitată, un element indispensabil pentru viață și societate, un factor determinant în menținerea echilibrului ecologic, o materie primă pentru activități productive, o sursă de energie și o cale de transport. Apa nu este un produs comercial oarecare, ci un patrimoniu natural, care trebuie protejat, tratat și apărut ca atare. Orice persoană fizică sau persoană juridică are dreptul la folosința apei în condițiile legii.²⁸

Resursele acvatice din Republica Moldova sunt reprezentate de ape de suprafață și cele subterane. Cele mai mari rezerve de ape subterane se află în raioanele Anenii Noi, Criuleni, Orhei din regiunea centrală a Districtului Nistrului.

Rețeaua hidrologică și apele subterane în Regiunea de dezvoltare Centru este condiționată de condițiile geologice și climatice care au favorizat dezvoltarea unei rețele hidrografice destul de dense în regiune, formată din râuri și râulețe cu debite mici, dar foarte variabile în timp. În prezent, unele localități din Regiunea Centru sunt alimentate cu apă de suprafață din bazinul a două râuri – Prut și Nistru, dimpreună cu afluenții lor. Alimentarea cu apă a localităților regiunii are loc din următoarele prize principale ale râului Prut: 4 prize principale în Ungheni (2), Nisporeni și Hîncești, concepute pentru a furniza apă pentru localitățile din raioanele respective. Râul Nistru servește drept sursă principală de apă pentru alimentarea populației atât din raionul Rezina, cât și a fabricilor și uzinelor industriale din preajmă. Totodată priza de la Vadul lui Vodă, concepută să furnizeze apă pentru municipiul Chișinău, are posibilități de extindere către raioanele vecine, de exemplu, către Strășeni și Călărași. Această posibilitate constituie un avantaj pentru alimentarea cu apă calitativă a acestor raioane. Râurile Nistru și Prut pot fi valorificate și în calitate de sursă pentru sporirea suprafețelor agricole irigate, prin aplicarea unor tehnologii moderne. Capacitatea de producție este suficientă pentru a acoperi necesitatea curentă de 23 000 m³/zi și prognoza necesității pe viitor de 63.000 m³/zi (2020) a Regiunii Centru și ar putea fi considerată în procesul de planificare a resurselor de apă. Rezervele principale de ape subterane explorate în Regiunea Centru sunt de cca 1 047 200 m³/zi, ceea ce reprezintă cca 66% din sursele de ape subterane din republică și aproximativ 70% din totalul rezervelor de ape subterane din cele trei regiuni.²⁹

Resursele de apă ale raionului Orhei sunt reprezentate de apele de suprafață (cursuri de apă și lacuri naturale și artificiale) și apele subterane (sonde arteziene și fântâni). Rezervele de ape subterane în raionul Orhei se estimează la 81 760 m³/zi, dintre care ape potabile 80 560 m³/zi. Apele de suprafață ale raionului sunt reprezentate de râurile Răut – afluent al Nistrului; Cogîlnic, Cula, Vatici – afluenți ai Răutului.

Pentru protecția împotriva inundațiilor/viiturilor au fost create acumulări de apă, dar care au un rol multiplu – reglarea scurgerii râului, pentru irigare, pescuit, recreere. Rețeaua de lacuri pe de o parte asigură regularizarea și răspunde presingului recreativ, pe de altă parte se folosește la aprovizionarea cu apă potabilă și tehnică, pentru irigare, navigație și în alte scopuri.

Inventarierea bazinelor acvatice (iazurilor),

Deținătorul	Amplasarea bazinului (pe cursul de apă sau lateral)	Suprafața bazinului	Actul de proprietate / deținere	Modul de folosință (piscicultură, irigare, generală, antierozional, antiviitură).	Actul de folosință a apei (Autorizația, data, termenul)	Prezența proiectului și avizul expertizei ecologice	Prezența pașaportului bazinului	Prezența regulilor de exploatare	Starea barajului, satisfacător/avariat	Starea bazinului (înnămolit, uscat, acoperit cu vegetație, satisfacător, ha)	Starea fâșiei riverane de protecție (există, lipsește, împădurită)	Starea instalațiilor hidrotehnice. Tipul deversorului de avarie (lipsește, satisfacător, avariât)	Starea evacuatorului de fund (funcționează, avariât)
Total țară													
4488	pe curs 2191 lateral 2084	43497	de arendă - 1960 APL-1823 private 393	generală-1662 piscicultură 2202 irigare 252	217	192	519	487	Satisf 3651 Avariât 574 lipsă-50	Satisfăcător 1580 uscate 545 acoperit cu	Există 2567 Lipsă 1481 împădurit	satisfăcător 2812 lipsă 1119 avariat-344	funcționează 2577 avariat 849 lipsă-849

²⁸ Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”, MM, Inspectoratul pentru Protecția Mediului

²⁹ <https://mediu.gov.md/ro/content/regiuni-de-dezvoltare>

			Proprietate de stat 75 lipsă-24	antierozional 17 agrement 139 tehnologic-1 hidroenergetic 1 arie protejată de stat-1						Vegetație 739 Înnămolit 1411	227		
Raionul Orhei													
143	pe curs-120 lateral-23	953,458	contract de arendă-71 APL-50 priv-22	generală-46 piscic-72 irigare-24 antieroz-1	3	15	13	13	Satisf-126 Avariati-17	satisf-31 uscat-25 acoperit cu veget-19 înnămolit-68	există-106 lipsă-34 împădur-3	satisf-79 lipsă-58 avariati-6	funcț-70 avariati-6 lipsă-67

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Captarea apei din obiectivele acvatice naturale pentru utilizare – extragerea de apă din bazinele acvatice de suprafață și subterane în scopul utilizării apei ulterior. În volumul total al apei captate se includ apele de mină, obținute în rezultatul extracției minereurilor.

O atribuție deosebită în bilanțul terestru al sursei de apă îi revine apelor subterane. Apele subterane joacă un rol esențial în ciclul hidrologic și sunt parte integrantă a debitului subteran de apă. Acestea sunt esențiale pentru alimentarea cu apă a populației din zonele rurale, aproximativ 40% din aceasta folosind apa din straturile subterane cu presiune hidrostatică și din primul strat acvatic freatic (fără presiune).

Captarea apei, milioane m³

RD / municipii, raioane	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	149,7	152,5	149,0	151,3	153,7	160,1	150,7	159,9	158,5	165,0
RD Centru	26,2	25,6	26,3	27,8	28,5	34,4	28,6	35,3	34,5	36,7
Raionul Orhei	3,6	3,6	3,8	3,9	3,9	4,1	4,2	4,3	4,1	4,2

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

La nivel de țară raionul Orhei se plasează pe locul 6 cu privire la captarea apei și pe locul 2 la nivel de RD Centru, conform datelor statistice pentru anul 2024.

Utilizarea apei – utilizarea resurselor acvatice extrase din diferite surse pentru satisfacerea necesităților economice, sociale și casnice. Aici nu se include utilizarea apei reziduale și de drenaj și apa utilizată repetat și prin circulație închisă.

Utilizarea apei (fără apa de circulație și apa utilizată consecutiv), milioane m³

RD / municipii, raioane	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	106,8	105,7	107,1	109,3	109,1	119,2	112,9	120,4	119,5	125,2
RD Centru	23,6	23,6	23,7	25,0	25,6	31,8	26,2	33,2	32,4	34,5
Raionul Orhei	3,0	3,2	3,3	3,4	3,4	3,7	3,8	3,9	3,9	3,9

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

La nivel de țară raionul Orhei se plasează pe locul 5 cu privire la captarea apei și pe locul 3 la nivel de RD Centru, conform datelor statistice pentru anul 2024.

Sursele potențiale de poluare a resurselor de apă

Poluant – orice substanță în stare solidă, lichidă, gazoasă (de vapori) sau energie (radiantă, electromagnetică, ionizantă, termică, fonică sau vibrantă), prezentă în mediu, care poate avea o acțiune negativă asupra sănătății oamenilor și/sau a mediului.

Apa este un factor important pentru menținerea echilibrelor ecologice, iar poluarea acestora este o problemă actuală cu consecințe mai mult sau mai puțin grave asupra mediului înconjurător. Prin poluarea apei se înțelege „introducere directă sau indirectă, ca rezultat al activității umane, a unor substanțe sau a căldurii în aer, în apă ori sol care poate prezenta riscuri pentru sănătatea umană sau pentru calitatea ecosistemelor acvatice ori a ecosistemelor terestre, ce depind în mod direct de ecosistemele acvatice, care duc la deteriorarea bunurilor materiale sau care dăunează ori afectează negativ serviciile și alte folosințe legale ale mediului” – Legea apelor nr. 272/2011.

Poluarea apelor este fenomenul prin care se produc modificări calitative negative ale proprietăților naturale ale apelor, ce au ca urmare scoaterea lor parțială sau totală din folosință.

Starea sondelor

Total	Exploatare (unități)							Neexploatare (unități)			Sonde în construcție (unități)	Tamponate (unități)	Acte de control	Procese-verbale
	Total	Destinația					Autorizate	Total	În rezervă	Conservate				
		Potabilă	Menajeră	Curativă	Necesități agricole	Menire industrială								
Total țară														
5011	2696	1711	690	16	47	232	497	2315	762	1349	24	180	368	66
Raionul Orhei														
243	157	115	20	0	3	19	16	86	18	55	4	9	3	0

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Sursele de poluare a apelor de suprafață și a celor subterane provin în cea mai mare parte din sectorul gospodăriei comunale (stațiile de epurare, apele uzate, deversările apelor neepurate din sistemul comunal, generarea și managementul neadecvat al deșeurilor menajere solide), al industriei alimentare, sectorul agricol (acumulările de dejecții animaliere, depozitele de pesticide etc.), sectorul energetic (bazele de produse petroliere, stațiile de alimentare cu petrol etc.) și alte focare de poluare continuă.

Sistemul actual de monitorizare a surselor de poluare a apelor de suprafață acoperă doar sursele provenite din activitățile utilizatorilor primari de apă în urma epurării insuficiente a apelor uzate sau a evacuării lor din sistemele de canalizare fără epurare, cazuri frecvente în majoritatea localităților urbane sau periurbane, situație agravată de starea deplorabilă și în continuă degradare a stațiilor de epurare și preepurare a apelor uzate.

Volumul deversărilor corelează cu profilul demografic și economic al unităților teritorial-administrative. Deversările apelor insuficient epurate sau neepurate au o pondere mai mare în mediul rural, unde rețelele de canalizare practic lipsesc, fermele de animale și gospodăriile casnice constituind numeroase surse de poluare.³⁰

Stațiile de epurare a apelor uzate

Un aport considerabil pentru menținerea calității apelor conform normelor în vigoare, îl constituie epurarea apelor uzate, fiind în prezent, în mod practic singurul mijloc de combatere a poluării apelor.

Starea complexelor de evacuare și epurare a apelor uzate

Total unități	Prezența documentației de proiect / avizului EES	Normativul DLA/CMA	Autorizației de mediu de folosință specială a apei	Funcționează unități			
				Cu epurare normativă	Cu epurare insuficientă	Cu epurare parțială	Nu funcționează
Total țară							
271	119	103	57	31	160	19	61
Raionul Orhei							
18	6	16	6	3	13	0	1

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

AERUL ATMOSFERIC

Aerul atmosferic este un amestec de gaze care alcătuiesc stratul inferior al atmosferei pământului, așa cum e definit în Legea nr. 98/2022 calității aerului atmosferic. El este factorul de mediu, ce favorizează transportul poluanților în mediu. Poluarea aerului are multe și semnificative efecte adverse asupra sănătății umane, poate provoca daune florei și faunei, a mediului înconjurător ca un întreg.

Emisie – orice introducere de poluanți în mediu ca rezultat al oricărei activități umane, indiferent dacă este intenționată sau accidentală, planificată sau extraordinară.

³⁰ Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Este de menționat că 90 % din cantitatea de benzen în aerul ambiental provine din traficul rutier. Restul de 10% provine din evaporarea combustibilului la stocarea și distribuția acestuia.

Emisiile de poluanți în atmosferă – evacuarea în aerul atmosferic a substanțelor poluante de la sursele de evacuare staționare și mobile. Se iau în evidență toți poluanții emiși în aerul atmosferic precum după trecerea lor prin instalațiile de captare a prafului și gazelor la sursele de poluare organizate, așa și fără epurare de la sursele de poluare organizate și neorganizate.

Directiva privind angajamentele naționale de reducere a emisiilor (NECD) stabilește angajamente naționale de reducere a emisiilor pentru statele membre și UE pentru cinci poluanți importanți ai aerului: oxizi de azot (NO_x), compuși organici volatili nemetanici (NMVOC), dioxid de sulf (SO₂), amoniac (NH₃) și particule fine (PM_{2,5}). Acești poluanți contribuie la calitatea aerului, ducând la efecte negative semnificative asupra sănătății umane și asupra mediului.

La nivel participativ, anual, în ultima sâmbătă din luna martie, milioane de oameni, instituții și companii sting luminile timp de o oră, în intervalul 20:30-21:30, ora locală, alăturându-se celei mai mari inițiative de mediu din istorie: Ora Pământului.

Ora Pământului are drept obiectiv motivarea oamenilor de a economisi energia electrică pe durata întregului an, de a-și schimba comportamentul și de a se angaja în acțiuni de protecție a mediului prin soluționarea problemelor de schimbare a climei. Populația este încurajată să se implice în activități prietenoase mediului, care pot fi realizate zilnic, cu un minim de efort. În condiții casnice acest obiectiv poate fi atins prin măsuri simple și accesibile pentru fiecare, cum ar fi: reducerea consumului excesiv de energie electrică prin utilizarea aparatului casnic eficient din punct de vedere energetic, reducerea pierderilor de apă potabilă, izolarea termică a caselor, apartamentelor, gestionarea deșeurilor.³¹

Controlul și gestionarea aerului atmosferic

Tipurile de controale						Constatările stabilite				
planificate	inopinate			cu prelevare de probe	fără prelevare de probe	nr. surselor fixe de poluare (org/neorg)	masa emisiilor (t)	existența /inexistența actului permisiv	Numărul de instalații pentru captare/filtrare	
	la solicitare eliberarea actelor permise	reclamațiilor	autosesizare						eficiente	neeficiente
Total țară										
426	591	46	4	9	-	6251/8494	9212,764	763	753	31
Raionul Orhei										
7	17	-	1	1	-	308	71.898	16	13	-

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

MANAGEMENTUL DEȘEURILOR ȘI SUBSTANȚELOR CHIMICE

Gestionarea deșeurilor este o prioritate a politicii de mediu în Republica Moldova, având drept reper Directivele UE din domeniul gestionării deșeurilor, precum și promovarea economiei circulare, transformând provocările în posibilități și contribuind la dezvoltarea durabilă a societății.

Aplicarea ierarhiei deșeurilor, care prevede prevenirea generării deșeurilor; pregătirea pentru reutilizare; reciclare; alte operațiuni de valorificare, inclusiv valorificarea energetică; eliminarea, sunt obligatorii pentru toți subiecții implicați în gestionarea deșeurilor, asigurând prevenirea generării deșeurilor și gestionarea eficientă a deșeurilor, astfel încât să se reducă efectele negative ale acestora asupra mediului.

Astfel politica în domeniul gestionării integrate a deșeurilor constă în crearea sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor prin dezvoltarea infrastructurii și a serviciilor necesare, având obiectiv principal prevenirea poluării mediului, reducerea cantităților de deșeuri depozitate, creșterea ratei de reciclare și reducerea consumului de resurse naturale, care stau la baza producerii de bunuri și mărfuri, atât la nivel global, național și local.³²

³¹ Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

³² Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Gestionarea deșeurilor municipale³³

Gestionarea deșeurilor municipale presupune colectarea, transportul, valorificarea și eliminarea acestora, inclusiv supravegherea acestor operațiuni și întreținerea ulterioară a amplasamentelor de eliminare.

Gestionarea deșeurilor municipale

Organizarea transportării deșeurilor municipale		Localități deservite de serviciul de salubritate, unități		Controale efectuate	
Serviciu de salubritate, unități	APL	Sector urban	Sector rural	P/v de control/ act de inspectare, unități	P/v contravențional, unități/articol
Total țară					
253	421	54	542	69/953	565, art. 154
Raionul Orhei					
5	29	1	14	5/96	63, art. 154

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

În Republica Moldova responsabilitatea pentru gestionarea deșeurilor municipale aparține administrațiilor publice locale, care în limita resurselor financiare aprobate în acest scop de către consiliile locale pe anul bugetar respectiv, sunt abilitate cu dreptul de a asigura crearea unui sistem eficient de gestiune integrată a deșeurilor municipale, însă potențialul financiar al acestor autorități este redus.

Depozitarea deșeurilor municipale (la data de 31.12.2024)

Numărul de localități	Numărul populației	Depozite de deșuri municipale exploatare		Operatorul depozitului de deșuri municipale		Gunoști neconforme, număr	
		unități	suprafața, (ha)	Serviciu de salubritate nr. (ÎM, SS)	APL	în proces de lichidare	lichidate definitiv, an.2022
Total țară							
1522	2614890	1124	1274,2211	220	713	727	884
Raionul Orhei							
76	126109	67	93.86	5	58	-	10

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Structura deșeurilor municipale este relativ aceeași: deșuri municipale generate de populație, deșurile similare (generate de instituții publice, agenți economici) și deșurile stradale.

Evaluarea infrastructurii de gestionare a deșeurilor municipale, existente denotă că în 2024 la nivel național au funcționat 1124 depozite de deșuri cu suprafața de 40 1274,22 ha, 2 stații de sortare (în mun. Chișinău și or. Fălești), o stație de transbordare a deșeurilor în mun. Chișinău.

O mare parte din depozitele actuale de deșuri nu sunt exploatate corespunzător: nu se compactează și nu se acoperă periodic cu materiale inerte în vederea prevenirii incendiilor, a răspândirii mirosurilor neplăcute; nu există facilități pentru recuperarea biogazului produs sau pentru recuperarea/tratarea filtratului; drumurile de acces spre depozite și în interiorul acestora nu sunt întreținute; depozitele nu dispun de împrejmuire, cu intrare corespunzătoare și panouri de avertizare. În unele localități depozitele de deșuri se află în exploatare de circa 20-30 ani, respectiv sunt supraîncărcate. În cazul exploatării neconforme a depozitelor de deșuri municipale, în lipsa operatorilor/persoanelor responsabile și a utilajului de compactare a deșeurilor, au fost semnalate cazuri de incendiere a deșeurilor la depozitele de deșuri, care au fost lichidate la intervenția Inspectoratului General pentru Situații de Urgență.

În unele localități depozitele de deșuri sunt localizate în zona de protecție a obiectivelor acvatice care reprezintă o sursă de poluare a acestora; în preajma sectorului locativ, fapt care provoacă incomodități, iar uneori pun în pericol sănătatea populației din localitățile respective.

Actualmente, în majoritatea primăriilor activitățile cu privire la problemele salubrității localităților, colectării separate a deșeurilor, sunt organizate la nivel satisfăcător. Servicii specializate în colectarea și eliminarea deșeurilor există în municipii, în toate centrele raionale, gestionarea acestora fiind realizată în mod organizat prin intermediul acestor servicii, care lucrează pe bază de contract cu generatorii.

³³ Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Implicarea serviciilor de salubritate în localitățile urbane și rurale din Republica Moldova.

Astfel, sunt organizate și funcționează 253 servicii specializate în colectarea, transportarea și eliminarea deșeurilor (54 servicii în sectorul urban și 199 servicii în sectorul rural). Au beneficiat de servicii de colectare a deșeurilor municipale 542 localități rurale. În comparație cu anii precedenți, formarea serviciilor de salubritate este în creștere.

Cu toate acestea în multe localități rurale lipsesc întreprinderile de gestionare a deșeurilor, transportarea deșeurilor la locurile de depozitare, în mare parte, se face individual de generatorii de deșeuri, iar amenajarea depozitelor de deșeuri municipale este organizată de către autoritățile publice locale. Astfel, 713 depozite de deșeuri din localitățile rurale sunt întreținute și amenajate de către autoritățile publice locale în timpul campaniilor de salubritate.

Circa 90% din cantitatea de deșeuri municipale colectate de serviciile de salubritate a fost eliminată prin depozitare, colectarea selectivă fiind organizată parțial în mun. Chișinău și în unele centre raionale. Ratele de reciclare și valorificare a deșeurilor sunt încă foarte reduse. Multe materiale reciclabile și utile sunt depozitate împreună cu cele nereciclabile, astfel pierzându-se o mare parte a potențialului lor util (hârtie, sticlă, metale, materiale plastice). Fiind amestecate și contaminate din punct de vedere chimic și biologic, recuperarea lor este dificilă.

Programul Național pentru gestionarea deșeurilor pentru anii 2023-2027 va contribui la dezvoltarea unui sistem integrat de gestionare a deșeurilor, eficient din punct de vedere economic și care să asigure protecția mediului înconjurător și a sănătății populației.

Activități de salubritate a localităților³⁴

Pe parcursul anului 2024 au fost organizate mai multe acțiuni de salubritate a localităților. În scopul asigurării și desfășurării eficiente a acțiunilor de salubritate și amenajare a localităților, recunoscute deja tradiționale, Inspectoratul a elaborat Dispoziția cu privire la salubritate și amenajare a localităților nr. 06-d din 29.02.2024 cu privire la organizarea și desfășurarea acțiunilor de primăvară de salubritate și amenajare a localităților și a corpurilor de apă (04 martie – 04 mai 2024 și Dispoziția nr. 16-d din 19.09.2024 cu privire la organizarea și desfășurarea Campaniei de toamnă de salubritate și amenajare a localităților în perioada 23 septembrie – 01 noiembrie 2024. Concomitent au fost elaborate și prezentate Programele de acțiuni privind organizarea și desfășurarea Campaniilor de salubritate, care au fost un suport consultativ-metodologic pentru autoritățile publice locale la întocmirea programelor și planurilor locale de organizare și desfășurare a acțiunilor de salubritate.

Pe parcursul Campaniei de primăvară au fost depistate 1169 terenuri afectate de deșeuri (suprafața mai mică de 200 m.p.) cu suprafața de 97,2 ha, din acestea - 937 terenuri, cu suprafața de 63,4 ha au fost salubritate. Totodată au fost depistate 197 gunoiști stihinice (suprafața mai mare de 200 m.p.) cu suprafața de 47,0 ha, din acestea – 121 gunoiști, cu suprafața de 27,2 ha au fost lichidate. Au fost restabilite 41 terenuri afectate de depozitarea necorespunzătoare a deșeurilor prin împădurirea a 14,4 ha.

Pe parcursul Campaniei de toamnă de către inspectorii de mediu au fost depistate 1507 terenuri afectate de deșeuri (suprafața mai mică de 200 m.p.) cu suprafața de 74,70 ha, din acestea - 1266 terenuri, cu suprafața de 66,68 ha au fost salubritate. Totodată au fost depistate 249 gunoiști stihinice (suprafața mai mare de 200 m.p.) cu suprafața de 101,457 ha, din acestea – 154 gunoiști, cu suprafața de 74,25 ha au fost lichidate. Au fost restabilite 7 terenuri afectate de depozitarea necorespunzătoare a deșeurilor prin împădurirea a 9,14 ha.

Gestionarea anumitor categorii de deșeuri³⁵

Producătorii de deșeuri periculoase, precum și operatorii economici autorizați în domeniul colectării, transportării, stocării, tratării sau valorificării deșeurilor periculoase sunt obligați să colecteze, să transporte și să stocheze separat diferitele categorii de deșeuri periculoase în funcție de proprietățile fizico-chimice, de compatibilități și de natura substanțelor, astfel încât să se poată asigura un grad ridicat de protecție a mediului și a sănătății populației. Totodată, producătorii de deșeuri periculoase au obligația să nu amestece deșeurile periculoase cu alte categorii de deșeuri periculoase sau cu alte deșeuri, substanțe sau materiale.

³⁴ Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

³⁵ Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Agenți economici autorizați în domeniul gestionării deșeurilor, raionul Orhei

plastic	hârtie	sticlă	metal	deșeuri periculoase
SRL „ABS”	-		SRL „Fier Grup” SRL „Sofilarex Plus” SRL „Global Metal Trade”	-

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Prin natura lor, deșeurile periculoase au cel mai mare impact asupra mediului înconjurător și sănătății populației. Ținând cont de proprietățile lor specifice care fac ca acestea să fie periculoase (explozive, oxidante, inflamabile, iritante, cancerigene, corozive, infecțioase, mutagene, sensibilizante, ecotoxice) este necesar ca activitățile de gestionare a deșeurilor periculoase să fie abordate într-un mod riguros. O modalitate de soluționare a problemei gestionării deșeurilor periculoase este crearea Centrului de gestionare a deșeurilor periculoase, care se va ocupa de repartizarea tratamentelor pentru deșeurile poluanților organici persistenți sau pentru cele contaminate cu poluanți organici persistenți, pentru deșeurile cu conținut de mercur și deșeurile periculoase formate în urma dezmembrării bateriilor și acumulatorilor, a echipamentelor electrice și electronice, a automobilelor scoase din uz, precum și de exportul acestora pentru eliminare finală.

În scopul promovării principiului responsabilității extinse a producătorului (REP), prioritar sunt supuse unui regim de responsabilitate extinsă a producătorului următoarele produse: baterii și acumulatori, echipamente electrice și electronice, vehicule, uleiuri, ambalaje, anvelope.

Deșeuri de echipamente electrice și electronice

Deșeurile de echipamente electrice și electronice (DEEE) sunt reglementate prin Regulamentul privind deșeurile de echipamente electrice și electronice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 212 din 07.03.2018, care reglementează categoriile de DEEE pentru gestionarea acestora în scopul prevenirii sau reducerii impactului asupra mediului și reducerea efectelor negative ale generării și gestionării deșeurilor.

Din momentul punerii în aplicare a regulamentului au fost autorizate 5 sisteme colective în scopul preluării și îndeplinirii obligațiilor producătorilor de EEE sau ale reprezentanților autorizați care acționează în numele producătorilor cu privire la gestionarea DEEE: Asociația Patronală „Moldcontrol”; Asociația Patronală din Domeniul Colectării și Prelucrării Deșeurilor „Colectez.eu” Asociația Obștească „Univers Ecologic”; Fundația „Eco Save”; Asociația Obștească „Smart Green Group”. Totodată a fost organizat un sistem individual de către SRL „Termostal Imex”.

Începând cu 01.01.2019, pot introduce pe piață EEE numai producătorii înregistrați în Lista producătorilor prin intermediul Sistemului informațional automatizat „Managementul deșeurilor”. Până la finele anului 2024 în Lista producătorilor pentru produsele de EEE au fost înregistrați 904 operatori economici.

Deșeuri de baterii și acumulatori

Deșeurile de baterii și acumulatori (DBA) sunt reglementate prin Regulamentul privind gestionarea bateriilor și acumulatorilor și deșeurilor de baterii și acumulatori, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 586 din 31.07.2020.

Până la finele anului 2024 în Lista producătorilor de produse supuse reglementărilor de responsabilitate extinsă a producătorului pentru baterii și acumulatori s-au înregistrat 286 operatori economici.

În scopul preluării și îndeplinirii obligațiilor producătorilor de baterii și acumulatori sau ale reprezentanților autorizați care acționează în numele producătorilor cu privire la gestionarea DBA, au fost autorizate 3 sisteme colective: Asociația Patronală „Moldcontrol”; Asociația Patronală de Reciclare a Bateriilor „Recbat”; Fundația „Eco Save”. În mod individual își onorează obligațiile producătorilor de 45 produse supuse reglementărilor de responsabilitate extinsă a producătorilor 7 agenți economici.

Ambalaje și deșeuri de ambalaje

Ambalajele și deșeurile de ambalaje sunt reglementate prin Regulamentul privind ambalajele și deșeurile de ambalaje, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 561 din 31.07.2020.

Până la finele anului 2024 în Lista producătorilor de produse supuse reglementărilor de responsabilitate extinsă a producătorului pentru ambalaje s-au înregistrat 4232 operatori economici.

În vederea realizării obligațiilor producătorilor de ambalaje sau ale reprezentanților autorizați care acționează în numele producătorilor cu privire la gestionarea deșeurilor de ambalaje, sunt autorizate 4 sisteme colective: Asociația Patronală „Moldcontrol”, Asociația Obștească „Asociația Producătorilor și Importatorilor de Ambalaje din Moldova” (APIAM), Fundația „Eco Save”, Asociația Obștească „Reciclare”.

Pentru colectarea deșeurilor de ambalaje, prin intermediul sistemelor colective menționate au fost create puncte de colectare a deșeurilor de ambalaje în localitățile urbane și rurale a Republicii Moldova.

Anvelope uzate

Gestionarea anvelopelor uzate este reglementată prin Regulamentul privind gestionarea anvelopelor uzate, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 561 din 31.07.2020, care reglementează prevederile art. 60 din Legea nr. 209/2016 privind deșeurile, aplicată categoriilor de deșeuri generate de la tipurile de anvelope, în scopul reducerii efectelor negative ale generării și gestionării anvelopelor uzate.

În vederea realizării obligațiilor producătorilor de anvelope sau ale reprezentanților autorizați care acționează în numele producătorilor cu privire la gestionarea anvelopelor uzate a fost autorizat Sistemul colectiv Asociația Patronală „Moldcontrol”. În mod individual își desfășoară activitatea de preluare gratuită și colectare separată a anvelopelor uzate 10 agenți economici.

Totodată în scopul colectării, transportării și tratării deșeurilor din cauciuc (anvelope scoase din uz) sunt autorizați următorii agenți economici: SRL „Ecoelastic Lux”, str. Uzinelor, mun. Chișinău; SRL „Ispan Lux”, str. Uzinelor, nr. 3, or. Taraclia; SRL „Erodals”, pasajul Octeabrischii, 19, or. Tiraspol, TDS Nistrului; SRL „Palin Construct”, str. Lunca Bîcului 26/1, mun. Chișinău.

Uleiuri uzate

Gestionarea uleiurilor uzate este reglementată prin Regulamentul privind gestionarea uleiurilor uzate aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 731 din 26.10.2022.

Producătorilor de uleiuri le revine obligația de a asigura gestionarea corespunzătoare a cantităților și tipurilor de uleiuri uzate rezultate din uleiurile plasate pe piață, conform cerințelor din Regulament, inclusiv de a contribui financiar la îndeplinirea obligațiilor care le revin în materie de răspundere extinsă a producătorului.

Vehicule scoase din uz

Gestionarea vehiculelor scoase din uz este reglementată prin Regulamentul privind gestionarea vehiculelor scoase din uz, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 93 din 28.02.2023.

Toate vehiculele scoase din uz, pe cât este posibil din punct de vedere tehnic, toate părțile uzate înlăturate la repararea vehiculelor pentru transport de persoane sunt supuse colectării și transmiterii la stațiile de colectare.

Valorificarea deșeurilor³⁶

Valorificarea deșeurilor reprezintă un pilon fundamental în lupta împotriva poluării și în promovarea unei economii mai durabile și mai responsabile din punct de vedere ecologic. Acest proces implică o serie de etape și tehnologii pentru transformarea deșeurilor în produse utilizabile sau energie.

Pe parcursul anului 2024 în Republica Moldova au activat 34 agenți economici autorizați în domeniul colectării deșeurilor din mase plastice, majoritatea funcționează în mun. Chișinău și centrele raionale. Deșeurile din plastic care au fost colectate separat și ulterior valorificate, sunt exportate sub formă primară a produselor din plastic (granule din plastic) de cele mai dese ori în țările din Uniunea Europeană.

În cazul deșeurilor de hârtie și carton funcționează 31 agenți economici autorizați în domeniul colectării deșeurilor, iar numărul agenților economici care asigură reciclarea finală este semnificativ mic. Astfel, reciclarea deșeurilor de hârtie și carton 47 este asigurată de S.A. „Combinatul de articole de carton” și S.R.L. „Candelux-Com” din mun. Chișinău.

Reciclarea deșeurilor din sticlă este asigurată de doi agenți economici – companii producătoare de articole din sticlă, fiind astfel totodată și reciclatori finali (Î.S. „Fabrica de sticlă din Chișinău” și S.R.L. „Vetropack Chișinău” din mun. Chișinău), colectarea deșeurilor din sticlă fiind asigurată de 24 agenți economici autorizați.

³⁶ Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Activitățile autorizate de colectare și transportare a deșeurilor de metale feroase și neferoase se realizează de 150 agenți economici autorizați, cu organizarea punctelor de colectare a deșeurilor de metale feroase și neferoase, amplasate în localitățile urbane și rurale ale Republicii Moldova. Deșeurile de metale feroase după colectare sunt predate pentru tratare la Uzina Metalurgică Moldovenească din or. Rîbnița sau sunt exportate în alte țări cu aprobarea notificării pentru export sau tranzit de către autoritățile competente desemnate de țara importatoare, cu respectarea prevederilor regulamentelor privind transferurile de deșeuri.

Potențialul energetic al deșeurilor biodegradabile produse anual în sectorul agrar și industrial ar putea contribui esențial la soluționarea problemei energetice. Pe parcursul anului 2024 au activat sezonier agenți economici în domeniul producerii de peleți și brichete, care au utilizat în procesul de producere paie de cereale, rumeguș de lemn, coji de semințe de floarea soarelui, coji de nuci și alte resturi vegetale.

Deșeurile de grajd de la animale sunt surse periculoase de poluare a mediului. În același timp, sursele generatoare de deșeuri biodegradabile din sectorul zootehnic reprezintă cel mai înalt potențial de producere a îngrășămintelor organice și a biogazului prin tehnologia fermentării anaerobe, care nu este utilizată suficient în practica autohtonă. Stații de obținere a biogazului din deșeuri provenite de la creșterea animalelor funcționează în s. Fîrlădeni, r. Hîncești (S.R.L. „Garma Grup”); s. Târnova, r-nul Dondușeni (S.R.L. „Rom-Cris”); s. Zăbriceni, r-nul Edineț (Mănăstirea Zăbriceni), s. Bulboaca, r-nul Anenii Noi (SRL „Agronatura”).

Managementul substanțelor chimice³⁷

Substanțele chimice sunt prezente în toate sectoarele din economia națională (industria ușoară, industria materialelor de construcție, industria alimentară și a băuturilor, etc.). Dat fiind faptul că țara produce un spectru foarte mic al substanțelor chimice, cifra de utilizare a substanțelor chimice este practic egală cu importurile înregistrate. Principalele substanțe chimice importate sunt: îngrășămintele chimice, pesticide, diverse materii prime, produse și substanțe pentru industria de prelucrare și pentru alte industrii. Printre substanțele și produsele chimice utilizate în sectoarele economiei naționale cu relevanță deosebită pentru managementul substanțelor chimice pot fi enumerate produsele de uz fitosanitar, fertilizanții și substanțele ce distrug stratul de ozon.

Utilizarea substanțelor chimice în agricultură

Utilizarea produselor de uz fitosanitar (PUF) și a fertilizanților joacă un rol important în producția agricolă a Republicii Moldova prin menținerea sănătății plantelor, prin prevenirea distrugerii lor din cauza bolii și a infectării și contribuirea la creșterea și dezvoltarea lor.

Utilizarea durabilă a produselor de protecție a plantelor reprezintă un element de bază în obținerea unei producții agricole durabile pentru asigurarea unui sistem agricol competitiv la nivel european și internațional.

Utilizarea excesivă a produselor de protecție a plantelor pot avea un impact asupra calității apei și solului, asupra biodiversității și a ecosistemelor și se pot regăsi ca reziduuri în alimente, afectând siguranța alimentară a populației.

RESURSE MINERALE

Resursele minerale reprezintă o parte componentă importantă a resurselor naturale ce reprezintă baza materială pentru dezvoltarea unei țări. Dezvoltarea continuă a bazei de materie primă minerală, utilizarea rațională a materiei prime cât și protejarea lor sunt factori ce asigură în mare parte securitatea economică și dezvoltarea durabilă a societății.³⁸

În Republica Moldova, majoritatea resurselor minerale sunt exploatate prin cariere, (la suprafață) și doar câteva tipuri de calcare sunt exploatate prin galerii (subterane). Exploatarea resurselor minerale prin cariere, de regulă, poate avea consecințe negative asupra mediului, cum ar fi distrugerea solurilor agricole, a vegetației și conduce la acumularea deșeurilor miniere, care ulterior pot duce la un dezechilibru ecologic.

Resursele minerale utile din Republica Moldova se clasifică în trei grupuri: *combustibile, *metalifere, *nemetallifere.

³⁷ Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

³⁸ Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Pe teritoriul Republicii Moldova, există peste 400 de zăcăminte de substanțe minerale utile înregistrate de către organele de prospectare, incluzând calcar, argile, nisipuri, gresie, ghips, granit, tripoli și diatomit. Aproximativ 40% din aceste zăcăminte sunt exploatate, din care circa 150 sunt exploatate la zi, (active 85%) iar aproximativ 30 sunt exploatate subteran, (active 25%).

În RD Centru există zăcăminte de minerale utile pentru producerea materialelor de construcție – rocile carbonatate: calcar, marnă, materie primă argiloasă, nisipuri, formațiuni de nisip și pietriș, diatomit și tripoli. Zăcăminte de piatră calcaroasă se găsesc în apropierea satelor Brănești, Morovaia, Jeloboc din raionul Orhei, rezervele cărora ating 18 mln. m³, iar în raionul Șoldănești – 6,3 mln. m³. Zona Centru este bogată în roci carbonatate și calcar, care își găsește o aplicare largă în construcție, cât și în calitate de suplimente în hrana pentru vite și păsări. Pe lângă mineralele carbonatate, în regiune sunt dezvoltate zăcămintele de argilă, argilă nisipoasă, folosite drept materie primă pentru producerea de cărămizi. Raioanele Nisporeni, Dubăsari, Telenești și Rezina au cele mai mari exploatare de substanțe minerale utile din unitățile administrativ-teritoriale ale RDC. În regiune există cel puțin 16 zăcăminte de ape minerale, multe dintre ele fiind și potabile, care se îmbuteliază și se comercializează pentru uz alimentar. Cele mai cunoscute rezerve de apă minerală sunt în Varnița, Hârjauca și Mănăstirea Hîncu.³⁹

Pe teritoriul raionului Orhei se regăsesc numai tipul trei de resurse minerale și anume – calcar, nisip prundiș și argilă.

Informații generale despre întreprinderile miniere raionul Orhei, anul 2024

Nr. ord	Denumirea agentului economic, locul amplasării sectorului de subsol	Tipul substanței minerale utile	Suprafața perimetrului minier (ha)	Suprafața exploatată (ha)	Suprafața terenurilor excluse din circuitul agricol (ha)	Suprafața recultivată (ha)	Suprafața reîntoarsă în circuitul agricol (ha)
1.	S.R.L. „Cariera Ivanos”, mun. Orhei	calcar	46,75	8,8	-	-	-
2.	SRL „Pruniscum”	Nisip prundiș	-	-	-	-	-
3.	S.R.L. „Pietrișcom”, mun. Orhei	calcar	18,71	10,36	-	-	-
4.	S.R.L. „Comcarinvest”, mun. Orhei	calcar	8,95	8,95	-	0,2	-
5.	S.R.L. „Ordonatcom”, s. Badea	calcar	15,58	9,8	-	2,3	-
6.	S.R.L. „La Hotar”, s. Jora de Mijloc	Nisip prundiș	18,41	6,98	7,7864	2,2466	-
7.	Î.S. „Brănești”, s. Jeloboc, s. Brănești	calcar	190,2	165	-	-	-
8.	S.A. „Nerudnic” s. Brănești	calcar	117,89	28,54	-	-	-
9.	S.R.L. „Exminut”, s. Susleni,	calcar	4,8	1,19	-	-	-
10.	SRL „Natanol Priorit”	calcar	-	-	-	-	-

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Exploatarea minieră în Republica Moldova este reglementată legal. În prezent zăcămintele se dau în folosință prin Contract pentru atribuirea în folosință a sectorului de subsol pentru extragerea substanțelor minerale utile încheiat cu Ministerul Mediului, controlul de stat asupra folosirii raționale și protecției subsolului îi revine Inspectoratului pentru Protecția Mediului. Informația privind cantitatea resurselor minerale utile extrase în prezent se coordonează de către Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale. Principiul acțiunii preventive este esențial în evaluarea impactului asupra mediului, fiind realizată la etapa de planificare, proiectare și luare a deciziilor, având în vedere informațiile tehnice și științifice disponibile la momentul respectiv. Această evaluare include și indicarea măsurilor pentru reducerea sau prevenirea impactului potențial asupra mediului, în concordanță cu dezvoltarea durabilă a țării. Necesitatea scoaterii din circuitul agricol a terenurilor destinate industriei miniere și atribuite pentru exploatarea zăcămintelor poate fi realizată doar prin legalizarea înstrăinării terenurilor, schimbarea categoriei de destinație, compensarea pierderilor agricole, decopertarea și depozitarea stratului de sol fertil, recultivarea și reintegrarea terenurilor în circuitul agricol.

În evaluarea stării chimice a apelor subterane, s-a constatat o distribuție neuniformă a macro și micro-elementelor. Pentru analiza distribuției acestora pe teritoriu, se folosesc hărți ale mineralizării. Conform evaluării, se observă că apele subterane nu au o calitate chimică optimă și necesită implementarea unor măsuri pentru reducerea poluării surselor de apă potabilă. Din totalul de ape subterane extrase în țară, aproximativ 50% nu pot fi utilizate în scopuri potabile fără o tratare preliminară, din cauza nivelului crescut de mineralizare, incluzând elemente precum fluor, hidrogen sulfurat, fier, sodiu, amoniac și altele.

³⁹ <https://mediu.gov.md/ro/content/regiuni-de-dezvoltare>

Informație generală despre agenții economici care gestionează zăcămintele de apă subterană pentru aprovizionarea populației, îmbutelierea apelor minerale și de masă, raionul Orhei

Denumirea agentului economic, locul amplasării	Autorizație de folosință a apei, termenul de valabilitate	Sursa de îmbuteliere (sonda nr. / izvor)	Măsurile de control aplicate
SA „Pivnițele din Brănești”, s. Brănești	P-0332/2022 din 01.11.2022 (termen de valabilitate 12 ani)	Sonda nr.4831	
SA. „Regia Apă Canal Orhei”		Mitocul Nou Izvorul Jeloboc Urban	
SRL „Orhei-Vit”		sect. Fabrica de conserve	

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Exploatarea neautorizată a subsolului reprezintă o problemă semnificativă în ceea ce privește protecția resurselor minerale și au un impact negativ asupra degradării solului pe întreg teritoriul Republica Moldova.

RESURSE FUNICIARE⁴⁰

Solul reprezintă un corp natural organo-mineral cu profil vertical, care se formează pe suprafața uscatului prin interacțiunea îndelungată a organismelor cu rocile parentale, sub influența unui climat specific și pe diverse elemente de relief.

Acesta constituie baza existenței vieții terestre, având roluri esențiale în menținerea echilibrului ecologic și în asigurarea resurselor alimentare pentru populația globală. Deși solul acoperă doar 29% din suprafața planetei, în contrast cu 71% apă, el este responsabil pentru 95% din producția alimentară necesară vieții pe Pământ. În schimb, apa contribuie doar cu 5% la producția de hrană. Solul servește nu doar ca suport pentru plantele terestre, dar și ca habitat pentru o varietate de organisme pedobiotice, fiind totodată un mediu de reciclare a reziduurilor organice.

În ceea ce privește Republica Moldova, solurile sale sunt clasificate în cinci clase principale, care includ 15 tipuri genetice și 36 de subtipuri, reflectând astfel o diversitate semnificativă. În ciuda acestui potențial, solurile Moldovei sunt supuse unor provocări semnificative, atât din cauza factorilor antropici, cât și din cauza celor climatici, care afectează capacitatea acestora de a susține agricultura națională într-un mod sustenabil.

Republica Moldova beneficiază de soluri extrem de fertile, fiind recunoscută pentru resursele sale naturale deosebite. Potrivit datelor din 2025 ale Centrului Republican de Pedologie Aplicată, solurile Moldovei conțin aproximativ un miliard de tone de humus, 50 milioane de tone de azot, 60 milioane de tone de fosfor și 700 milioane de tone de potasiu. Aceste resurse constituie fundamentul pentru agricultura națională, sectorul agricol având o pondere majoritară în economia țării, reprezentând aproape 50% din totalul exporturilor naționale. Agricultura este astfel un pilon central al economiei Republicii Moldova, iar solul joacă un rol deosebit în acest context.

Cu toate acestea, starea solurilor din Republica Moldova este într-o continuă degradare, ceea ce constituie o problemă majoră. Bonitatea solurilor, un indicator esențial al fertilității acestora, este de 63 de puncte în medie, iar acest scor scade anual din cauza proceselor de degradare. Eroziunea solului este unul dintre cele mai mari pericole pentru calitatea acestuia, reducând potențialul de producție agricolă cu până la 80% în zonele afectate de eroziune puternică. Eroziunea este cauzată de multiple factori, inclusiv de practicile agricole nesustenabile și de schimbările climatice, iar acest fenomen afectează în mod direct capacitatea solului de a susține producția agricolă.

Caracteristica calitativă a terenurilor, raionul Orhei

Total terenuri agricole, (ha)	Din care supuse cercetărilor pedologice, (ha)	Nota medie ponderată de bonitate, (puncte)	Terenuri erodate, ha			
			Total	inclusiv		
				Slab	Moderat	Puternic
Total țară						
2360612,65	1800117	63	866074	497840	255440	113196
Raionul Orhei						
62637,71	32203	63	30434	18491	8780	3162

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Cea mai mare notă medie ponderată de bonitate înregistrată în țară este de 83 puncte și s-a înregistrat în mun. Bender, iar cea mai mică notă medie ponderată de bonitate este de 50 puncte și se atestă în

⁴⁰ Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

raionul Călărași. Raionul Orhei se plasează pe locul 18 în ceea ce privește nota medie ponderată de bonitate.

Printre cauzele principale ale degradării solurilor se numără fragmentarea terenurilor agricole, deteriorarea sistemelor de protecție antierozională, aplicarea insuficientă a îngrășămintelor și lipsa unor măsuri eficiente de conservare a solurilor. În plus, sistemele de asolament nu sunt aplicate corespunzător, iar cultivarea pe pante a unor culturi prășitoare agravează și mai mult eroziunea solului. Toate aceste aspecte sunt semnale de alarmă pentru autoritățile și pentru sectorul agricol, care trebuie să adopte măsuri urgente pentru a preveni deteriorarea suplimentară a solurilor.

Fondul funciar al Republicii Moldova

Suprafața totală a terenurilor cu destinație agricolă	2 028 250 ha
Suprafața terenurilor erodate	1 015 693 ha
Pierderile anuale de sol fertil	26 mln t
Miriștea arsă pe o suprafață de	6055 ha
Agenți economici supuși controlului	824
Cazuri depistate de încălcare a legislației ecologice funciare	235

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Fondul funciar al Republicii Moldova are o suprafață totală de 3.384,72 mii hectare, dintre care 2.091,9 mii hectare sunt destinate agriculturii. Dintre aceste terenuri, 783,9 mii hectare sunt în proprietatea publică a statului (23,1%), 700,4 mii hectare sunt în proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale (20,7%), iar 1.900,4 mii hectare sunt deținute de proprietari privați (56,2%). Aceste statistici reflectă structura actuală a fondului funciar, iar gestionarea acestuia într-un mod sustenabil devine esențială pentru viitorul agriculturii din Republica Moldova.

În ceea ce privește regiunea de dezvoltare, mai mult de jumătate din suprafața RDC este ocupată de terenuri agricole, ceea ce formează aproximativ o treime din totalul pe țară. În același timp, este mare ponderea solurilor erodate, cca 42% din terenurile agricole. Suprafața solurilor erodate crește în medie cu 0,5-1,0% anual, ceea ce va face ca în următorii 50 ani să se piardă circa 20-40% din stratul cel mai fertil. Suprafața totală a terenurilor agricole constituie 65,9% din suprafața regiunii (74,3% media pe țară) și 28,1% din terenurile agricole din țară⁴¹.

Repartizarea fondului funciar pe categorii de terenuri

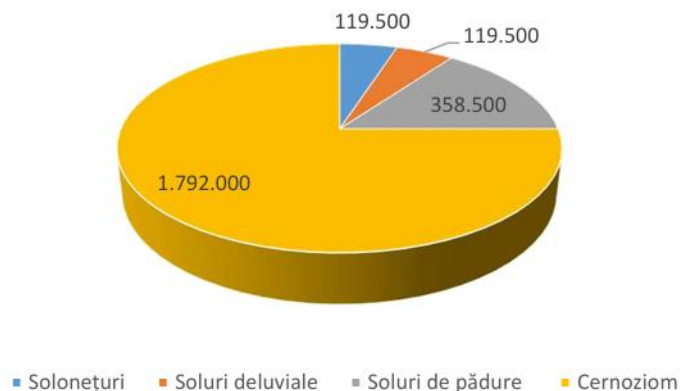
Categorie	Suprafața totală (mii ha)
1. Terenuri cu destinație agricolă	2.360,61
2. Terenurile din intravilanul localităților	316,07
3. Terenurile destinate industriei, transporturilor și altor destinații speciale	60,01
4. Terenurile destinate protecției naturii, ocrotirii sănătății și activităților recreative	4,11
5. Terenurile fondului silvic	450,62
6. Terenurile fondului apelor	87,95
7. Terenurile fondului de rezervă	205,35
Total terenuri	3.484,72

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

În anul 2024, din diferite întreprinderi și organizații, au fost alocate pentru scopuri non-agricole un total de 108 ha de teren. În ceea ce privește solul fertil depozitat și păstrat de la obiectele de construcție și cariere, acesta a ajuns la o cantitate de 37.183 milioane metri cubi, dintre care 32.890 milioane metri cubi au fost deja utilizate.

⁴¹ <https://mediu.gov.md/ro/content/regiuni-de-dezvoltare>

Resurse de sol, (ha)



Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Fondul funciar al Republicii Moldova se caracterizează printr-o serie de trăsături specifice, care influențează atât potențialul agricol, cât și condițiile de gestionare a resurselor pedologice. În primul rând, predomină cernoziomul în învelișul de sol, fiind solul cu cel mai înalt potențial de productivitate agricolă. De asemenea, caracteristica unui grad înalt de valorificare a solurilor se află în contrast cu gradul de degradare accelerată a acestora, cauzată de procesele erozionale și de utilizarea intensivă a terenurilor agricole.

Aproximativ 80% din terenurile agricole sunt situate pe versanți, aspect care intensifică procesul de eroziune a solului, mai ales în contextul unei predominanțe a culturilor prășitoare și al unei insuficiente aplicări a măsurilor antierozionale eficiente. În ceea ce privește exploatarea terenurilor agricole, se remarcă faptul că 63% din suprafața totală a țării este alocată activităților agricole intensive, incluzând atât terenurile arabile, cât și plantațiile perene. În contrast, suprafețele destinate fânețelor și pășunilor înregistrează un declin constant.

Totodată, suprafețele lăsate în pârloagă au continuat să se extindă, atingând 42.000 ha, ceea ce echivalează cu 1,7% din fondul funciar național. În ceea ce privește calitatea solurilor, aceasta este evaluată pe baza indicelui de bonitate, care, pentru cernoziomul tipic moderat humifer, este considerat maxim la 100 de puncte. În prezent, indicele mediu al zonelor pedogeografice se află între 59 și 69 puncte, iar pentru raioanele pedogeografice acest indice variază între 50 și 75 puncte. Deși cernoziomurile predomină și sunt considerate soluri de calitate superioară, realitatea din teren arată o reducere semnificativă a acestora din cauza eroziunii și a altor procese de degradare.

Pierderile anuale de sol fertil cauzate de eroziune pe terenurile agricole sunt estimate la 26,5 milioane tone, din care: • Humus – 710 mii t • Azot – 52 mii t • Fosfor – 35 mii t • Potasiu – 600 mii t.

Efectele indirecte ale proceselor de degradare includ colmatarea iazurilor și bazinelor acvatice, poluarea apelor subterane cu produse fitosanitare și fertilizanți, deteriorarea infrastructurii de transport și distrugerea construcțiilor hidrotehnice.

Suprafața terenurilor afectate de procesele de ravinare este, în anul 2024, de 12.149 hectare, cu o creștere anuală de aproximativ 100 hectare. Se estimează că aceste terenuri scot din circuitul agricol un volum de 10–15 milioane m³ de sol anual, ceea ce aduce prejudicii economiei naționale în valoare de circa 85 milioane lei.

Alunecările de teren reprezintă un alt factor major de degradare a resurselor funciare.

Alunecările de teren pun în pericol construcțiile civile, infrastructura rutieră și obiectivele hidrotehnice. Consecințele acestor procese de degradare afectează proprietățile fizico-chimice ale solului, prin diminuarea conținutului de humus cu aproximativ 1 tonă la hectar, concomitent cu intensificarea proceselor de eroziune de adâncime.

Factori determinanți ai degradării resurselor funciare:

- Parcelarea excesivă a fondului funciar și dezafectarea sistemelor antierozionale regionale
- Lipsa organizării antierozionale și a măsurilor de conservare a terenurilor agricole
- Utilizarea insuficientă a îngrășămintelor organice
- Absența practicilor de asolamente și ponderea ridicată a culturilor prășitoare pe terenurile în pantă
- Poluarea cu substanțe chimice
- Eroziunea hidrică și vântul

În ansamblu, acești factori subliniază importanța unui management coerent și sustenabil al resurselor funciare, pentru a preveni pierderea fertilității solurilor și pentru a asigura o utilizare eficientă a terenurilor agricole pe termen lung. Implementarea unor politici de conservare, însoțite de educație și sensibilizare a fermierilor, este esențială pentru a preveni degradarea acestora.

Provocările persistă în ceea ce privește pășunatul excesiv și degradarea pășunilor, precum și problemele legate de solonețizare și salinizare. Pentru a atenua deficitul de umiditate și a spori productivitatea solurilor în condițiile climatice aride, irigarea rămâne o soluție esențială, cu condiția utilizării apelor de calitate corespunzătoare și respectării stricte a normelor de irigare.

În prezentul context al anilor 2024-2025, se observă o situație alarmantă cu privire la terenurile afectate de contaminarea cu pesticide, fiind identificate aproximativ 1.600 de unități terenuri cu o suprafață totală de aproximativ 330 hectare. Conform evaluărilor recente, aceste terenuri au fost clasificate în cinci nivele de risc.

Pe lângă factorii chimici de poluare, o contribuție majoră la degradarea terenurilor agricole o constituie practica incendierii miriștilor și resturilor vegetale, deși acest fenomen este în continuă reducere.

Degradarea resurselor funciare reprezintă o problemă complexă și urgentă, rezultată dintr-o combinație de factori naturali și antropogeni.

Protejarea solurilor nu este doar o chestiune de eficiență agricolă, ci și de responsabilitate ecologică și economică, având un impact direct asupra sustenabilității pe termen lung a resurselor naturale și a producției alimentare.

FLORA: FOND FORESTIER; SPAȚII VERZI, ARII NATURALE PROTEJATE DE STAT

Flora⁴²

Flora Republicii Moldova, variată și bogată, cuprinde peste 5,5 mii specii de plante sălbatice. Diversitatea botanică a țării este condiționată de poziția geografică, de caracteristicile sale topografice și de climă. La nivel de landșaft, teritoriul ei este situat în trei zone naturale: pădure, silvo-stepă și stepă.

Ecosistemele forestiere ale țării conțin 45 specii băștinașe de arbori, 81 specii băștinașe de arbuști și 3 specii native de liane arboricole.

Actualmente vegetația forestieră este repartizată neuniform și fragmentată puternic, iar Podișul Central Moldovenesc, cu cea mai mare altitudine (maximum 429 m), are cele mai însemnate suprafețe de păduri – Codrii. Majoritatea vegetației forestiere este inclusă și gestionată în cadrul fondului forestier național, pe când vegetația din afara acestuia este preponderent reprezentată prin perdele forestiere de protecție, spații verzi sau vegetație forestieră spontană de pe terenurile agricole (deseori abandonate) sau alte proprietăți funciare.

Fondul forestier

Actualmente, fondul forestier național constituie 12,7% din teritoriul țării. Majoritatea terenurilor acoperite cu păduri (87,2%) se află în proprietatea statului, restul fiind deținute de primării (12,2%) și doar 0,6% - de proprietari privați. Deși are o participare relativ nesemnificativă, fondul forestier, proprietate privată, este în continuă creștere.

În ceea ce privește Regiunea de Dezvoltare Centru, aceasta se caracterizează prin cel mai bogat fond forestier din țară, reprezentat de Codrii Moldovei și alte suprafețe de teren forestier (perdele forestiere de protecție a câmpurilor agricole, drumurilor, râurilor și bazinelor acvatice etc.). Actualmente, terenul forestier constituie 20,8% din suprafața regiunii (12,4% media pe țară) și 52,9% din terenurile forestiere din țară. Cele mai mari suprafețe de păduri se află pe teritoriul raioanelor Hîncești, Strășeni și Călărași. Majoritatea suprafețelor silvice au drept destinație protecția terenurilor agricole, de recreere sau de conservare. RDC dispune de arii naturale protejate de stat și suprafața acestora constituie circa 25% din fondul ariilor naturale protejate de stat al țării⁴³.

⁴² Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

⁴³ <https://mediu.gov.md/ro/content/regiuni-de-dezvoltare>

Structura fondului forestier național conform Cadastrului funciar general

Nr. d/o	Categoriile de deținători	Suprafața totală/ponderea, mii ha/%	Suprafața acoperită cu păduri/ponderea, mii ha/%
1.	Fondul forestier proprietate publică a statului	362,0/86,4	326,4/87,2
2.	Fondul forestier proprietate publică a unităților administrative-teritoriale	54,5/13,0	45,7/12,2
3.	Fondul forestier proprietate privată	2,6/0,6	2,4/0,6
Total		419,1/100	374,5/100

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Compoziția pădurilor Republicii Moldova este predominată de specii de foioase (97,8%), inclusiv cvercinee -39,6%, frăsinete - 4,6%, cărpinete - 2,6%, salcâmete - 36,1%, plopișuri - 1,6% etc., rășinoasele fiind prezentate doar în proporție de 2,2%.

Volumul total al masei lemnoase pe picior din pădurile Moldovei constituie circa 46 milioane metri cubi, la un hectar revenind în mediu 124 metri cubi. Creșterea medie a pădurilor constituie 3,3 metri cubi/an/hectar, iar creșterea medie totală constituie circa 1236 mii metri cubi/an. Clasa medie de producție constituie 2,3. Structura pe vârste la toate speciile forestiere este dezechilibrată, îndeosebi cele de productivitate inferioară.

Pădurile din Republica Moldova sunt împărțite în cinci categorii funcționale, conform cadrului normativ-legal:

1. păduri cu funcții de protecție a apelor (1.6%);
2. păduri cu funcții de protecție a terenurilor și a solurilor (7.9%);
3. păduri cu funcții de protecție contra factorilor climatici și industriali dăunători (47.4%);
4. păduri cu funcții de recreere (26.4%);
5. păduri cu funcții de interes științific și ocrotire a genofondului și ecofondului forestier (16.7%).

Ecosistemele forestiere asigură habitate pentru o mare parte a biodiversității, care acoperă nevoile sociale (securitatea alimentară, nutrițională, energetică etc.) și susțin sănătatea omului.

Moldova se confruntă cu o insuficiență de resurse forestiere, mai ales în ceea ce privește lemnul ca sursă importantă pentru încălzire și pentru pregătirea hranei (îndeosebi în zonele cu deficit de păduri). Această situație devine tot mai pronunțată odată cu intensificarea fenomenelor climatice sau în perioade de criză (energetice, economice). Fluctuațiile prețurilor la sursele de energie accelerează și mai mult presiunea asupra pădurilor, care devin și mai vulnerabile la acțiunile abuzive și nesustenabile. Acest fenomen pune în pericol potențialul pădurilor de a sechestra gazele cu efect de seră (în continuare – GES) (preponderent CO₂) și reduce din contribuția acestora la reducerea efectelor climatice nefavorabile.

Reziliența comunităților, în special la secete sau la temperaturile ridicate, prin resurse forestiere asigurate, cantitativ și calitativ, reprezintă calea de adaptare la schimbările climatice.

Împădurire pe parcursul anului 2024

Entitatea silvică	ÎS Bălți	ÎS Călărași	ÎS Chișinău	ÎSC Cimișlia	ÎS Comrat	ÎS Edineț	ÎS Glodeni	ÎS Hîncești silva	ÎS Iargara	ÎS.Nisporeni Silva	ÎS Orhei	ÎS Silva Centru	ÎSC Sil-Răzeni	ÎS Silva Sud	ÎS Soroca	ÎSC Strașeni	ÎS Șoldănești	ÎS Telenești	ÎS Tighina	RN Pădurea Domn	RN Codrîi	RN Platul Fagului	RN Prutul de Jos
Suprafața împădurită, ha	146	268	200	129	192	384	181	427	184	171	301	159	89	316	216	156	124	131	287	72	65	73	21

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Gradul redus de împădurire este rezultatul activității umane, deși activitățile de extindere a pădurilor au fost mereu în vizorul autorităților.

Impactul împăduririi fâșiilor riverane se va resimți prin: reducerea scurgerilor de suprafață, sporirea infiltrării acestora în sol, contribuția la creșterea umidității în zonele riverane și umede (în special în perioada de vară), precum și sporirea resurselor de umiditate în sol. Pădurile noi vor contribui la reglarea debitelor râurilor, minimizând riscurile legate de lipsa apei în terenurile agricole limitrofe.

Fondul ariilor naturale protejate de stat⁴⁴

Suprafața ariilor naturale protejate de stat constituie 66995 ha sau 4,65% din teritoriul țării și cuprinde 387 obiecte, inclusiv 294 arbori seculari. După acest indice Republica Moldova este situată pe unul dintre ultimele locuri din Europa.

Din punct de vedere științific s-a stabilit că, extinderea la scară națională a rețelei de arii naturale protejate până la 10% din teritoriu poate asigura protecția a cca 50% din totalul de specii care reflectă diversitatea taxonomică a structurii sistemelor biologice.

Rezervațiile științifice au menirea de a proteja ecosistemele naturale cu toate componentele mediului din cadrul lor, care includ specii de arbori, arbuști și alte specii de plante, la fel și specii de mușchi, licheni, ciuperci și întregul complex faunistic. Prin valoarea naturală și gradul redus al intervenției umane, ariile protejate devin cele mai bune modele pentru sistemele ecologice naturale. Exploatarea incorectă a mediului a făcut ca multe dintre componentele naturii să-și piardă aspectul, calitățile și structura de altădată, de aceea, a fost necesară implementarea conceptului de dezvoltare durabilă.

Conservarea biodiversității în ariile naturale protejate în Republica Moldova este reglementată de Legea privind fondul ariilor naturale protejate de stat nr.1538-XIII din 25.02.98, care stabilește bazele juridice ale creării și funcționării fondului ariilor naturale protejate, principiile, mecanisme și modul lui de conservare, precum și atribuțiile autorităților publice centrale și locale, ale organizațiilor neguvernamentale și ale cetățenilor în acest domeniu.

Conform legii nominalizate supra, fondul ariilor naturale protejate de stat include obiectele și complexele naturale cu valoare primordială incontestabilă pentru conservarea biodiversității și habitatelor naturale, pentru studierea proceselor naturale, restabilirea echilibrului ecologic și pentru educația ecologică a populației.

Prin crearea fondului ariilor protejate se urmărește protecția și conservarea obiectelor și complexelor naturale pentru generația actuală și generațiile viitoare, ce presupune o corelare efectivă a măsurilor organizatorice, economice, educaționale cu potențiale activități antropogene, asigurată de norme juridice.

Ponderea relativă redusă a ariilor naturale protejate de stat în raport cu teritoriul Țării și caracterul izolat al amplasării obiectelor de protecție teritorială nu asigură o conservare efectivă a diversității biologice conform cerințelor stipulate în convențiile internaționale din domeniu. Aceasta situație se agravează și prin nerespectarea regimului de protecție pe unele suprafețe din cadrul fondului ariilor naturale protejate de stat, prin lacunele cadrului instituțional, nivelul insuficient al calificării cadrelor și al responsabilității autorităților locale.

Toți acești factori pot avea un impact negativ de proporții asupra stabilității ecologice pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

FAUNA: RESURSE CINEGETICE ȘI PISCICOLE

Lumea animală a Republicii Moldova cuprinde aproximativ șaptesprezece mii de specii animale dintre care aproximativ șaisprezece mii cinci sute sunt nevertebrate și patru sute șaiszeci vertebrate. Fauna vertebratelor include șaptezeci și două specii de mamifere, răspândite pe teritoriul republicii, animale superioare din clasa principală a vertebratelor terestre, care se disting prin diversitatea lor, determinată de poziția geografică a teritoriului situat la interferența a trei zone biogeografice.

Două sute optzeci și una specii de păsări populează toate ecosistemele silvice, acva-palustre, de stepă, cât și agroceenozele și localitățile. Paisprezece specii de reptile populează ecosistemele silvice, pietrofite și oazele biocenotice. Paisprezece specii de amfibieni și optzeci și două specii de pești le putem întâlni în bazinele acvatice naturale.

Ediția a treia a Cărții Roșii include treizeci specii de mamifere, dintre care șaisprezece specii de lilieci, șaiszeci și două specii de păsări: cincisprezece specii răpitoare, nouă specii de reptile, nouă specii de amfibieni, douăzeci și trei specii de pești, o specie de chișcar, optzeci specii de insecte, o specie de crustacee și trei specii de moluște.

⁴⁴ Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Rezultatele raziilor efectuate asupra protecției fondului cinegetic și piscicol, anul 2024

Acte de inspectare (un.)	Contravenții (total)	Amenda		Prejudiciu		Materiale înaintate la MAI (nr.)	Prejudiciu		Razii anti braconaj (nr.)	Arme ridicate (nr.)
		Aplicată	Încasată	Aplicată	Încasată		Remis organelor de drept prin denunț/sesizare, suspendate (lei)	Remis organelor de drept prin denunț/sesizare, achitate (lei)		
Total țară										
869	1356	861550	421025	306347	213165	16	1423090	16885	2039	20
Raionul Orhei										
34	39	31400	13650	-	-	-	-	-	27	-

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Diversitatea ihtiofaunei din Republica Moldova este puternic influențată de activitățile antropice, 152 schimbările climatice și nu în ultimul rând de factorii biologici, printre care menționăm aportul speciilor alogene cu efect invaziv.

În ultima perioadă se constată o ameliorare ușoară a efectivelor populațiilor speciilor fitofile de talie mare, cu reproducere târzie, precum este crapul european și somnul european, ceea ce indică condiții favorabile de reproducere naturală în ultimii ani.

Cheltuieli curente pentru protecția mediului sunt cheltuielile întreprinderii pentru achizițiile de materiale și servicii, plățile de chirii, utilizarea energiei și a altor bunuri materiale, remunerarea muncii colaboratorilor, scopul principal al cărora este prevenirea, reducerea, tratarea sau eliminarea poluării sau a orice altă degradare a componentelor mediului care rezultă din activitatea economică a întreprinderii.

Cheltuieli curente pentru protecția mediului și plăți ecologice, mii lei

RD / municipii, raioane	2023				2024			
	Cheltuieli curente	Cheltuieli pentru reparația capitală a fondurilor fixe	Plata calculată pentru evacuările în limitele admisibile a substanțelor poluante	Plata calculată pentru emiterea supranormă a substanțelor poluante	Cheltuieli curente	Cheltuieli pentru reparația capitală a fondurilor fixe	Plata calculată pentru evacuările în limitele admisibile a substanțelor poluante	Plata calculată pentru emiterea supranormă a substanțelor poluante
Total țară	411524,5	28779,4	9884,5	5314,5	389072,2	30882,9	15957,3	8507,7
RD Centru	58154,1	3366,7	2333,3	546,8	67239,3	8364,4	2920,8	913,0
Raionul Orhei	25618,0	243,4	262,0	44,1	25506,5	1672,9	319,8	147,5

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

La nivel de țară raionul Orhei se plasează pe locul 2 cu privire la cheltuieli curente pentru protecția, devansat numai de mun. Chișinău și pe locul 1 la nivel de RD Centru, conform datelor statistice 2024.

SITUAȚII EXCEPȚIONALE

Sectorul situațiilor excepționale are un rol esențial în protejarea populației, a bunurilor materiale și a infrastructurii critice. Principalele riscuri sunt de natură naturală, tehnologică și socială. Printre riscurile naturale se numără inundațiile, seceta, alunecările de teren, fenomenele meteorologice extreme și riscul seismic, având în vedere influența zonei Vrancea asupra Republicii Moldova. Riscurile tehnologice includ avariile la rețelele de energie electrică, gaze, apă și canalizare, incendiile industriale, accidentele chimice sau defecțiunile infrastructurii critice, în timp ce riscurile sociale și epidemiologice se referă la posibile epidemii, incendii în instituțiile publice și situații de destabilizare socială.

În domeniul situații excepționale sau situații de urgență, la momentul actual, se constată că implementarea documentelor de politici publice deja expirate a fost executată parțial. Însă, în același timp, o parte din acțiunile planificate în „Strategia de dezvoltare a domeniului afacerilor interne pentru anii 2022-2030”, aprobată prin HG nr. 658/2022, prevenirea și lichidarea consecințelor situațiilor de urgență și excepționale, protecția civilă, apărarea împotriva incendiilor au fost realizate cu succes. În mod particular, s-a reușit transpunerea în viață a angajamentelor asumate în procesul de integrare europeană. Din data de 01.01.2024 R. Moldova este parte a Mecanismului de Protecție Civilă al UE.

Gestionarea riscurilor menționate este realizată de IGSU, subdiviziunile teritoriale, serviciile voluntare ale autorităților locale, poliție, ambulanță și alte structuri care participă la intervenții. Acestea asigură monitorizarea continuă, intervenția rapidă, evacuarea și salvarea persoanelor, informarea populației și refacerea infrastructurii după incidente.

În perioada 2021–2025, sectorul a înregistrat o creștere a intervențiilor legate de secetă și incendii de vegetație, modernizarea parțială a echipamentelor și extinderea instruirilor pentru populație. Pentru anii 2026–2028 se anticipează intensificarea riscurilor climatice, necesitatea investițiilor în infrastructura critică, dezvoltarea serviciilor voluntare în mediul rural și consolidarea capacităților instituționale în cazul unui cutremur major.

În R. Moldova se produc anual circa 300 de evenimente calificate drept situații excepționale și circa 2 000 de situații de urgență, evenimente care necesită intervenția salvatorilor și pompierilor. În ultimii 20 de ani, numărul misiunilor salvatorilor și pompierilor s-a triplat, în timp ce personalul a fost redus cu 12,6%, punând o presiune tot mai mare asupra capacităților de intervenție. Capacitățile IGSU, estimate pornind de la un număr de 400 de salvatori și 150 de unități de tehnică disponibilă 24/24, pe parcursul ultimilor 6 ani, se utilizează în cadrul intervențiilor, anual, în proporție alarmantă – între 50 și 70%.

Diversitatea și complexitatea intervențiilor sunt în creștere – de la doar 4 tipuri de misiuni realizate în anul 2000 salvatorii și pompierii dezvoltându-și capacitățile și crescând portofoliul operațional până la circa 40 de tipuri de misiuni.

Deși, din perspectiva misiunilor de salvare, intervențiile instrumentate de IGSU se apropie de conceptul de protecție civilă al UE, deficitul de personal este un factor care constrânge racordarea la standardele europene. Pentru comparație, unui salvator sau pompier din Republica Moldova îi revin 2 573 de locuitori, ceea ce este de trei ori mai mult decât în țările membre sau în țările care aspiră să devină membre ale UE: Letonia (704), Georgia (724), România (729), Estonia (893).

Cu referire la situațiile excepționale, se menționează că două treimi din acestea sunt condiționate de factori de ordin tehnogen (explozii, accidente). Situațiile excepționale condiționate de factori biologic-sociali (epidemii) sunt evenimente rare, cu excepția pandemiei provocate de răspândirea globală a coronavirusului.

Timpul de reacție al echipelor de pompieri, condiționat de amplasarea geografică a echipelor de intervenție, este critic pentru a face diferența între viața și moartea victimelor incendiilor. Raza de intervenție este cuprinsă în prezent între 3 și 10-15 km în localitățile urbane și până la 45-50 km – în sectorul rural, norma fiind de 3 km în mediul urban și 5 km în mediul rural. **Astfel în municipiul Orhei se impune necesitatea amplasării a două unități de salvatori și pompieri dotate cu tehnică de intervenție.**

Totodată, dacă timpul mediu de reacție constituie în general 19 minute și 26 de secunde, din cauza distanței mari, timpul mediu de răspuns al subdiviziunilor IGSU pentru localitățile aflate la o distanță mai mare de 20 km este de 29 de minute și 43 de secunde. Pentru raionul Orhei timpul mediu de răspuns constituie 20 minute și 18 secunde. Pentru comparație, timpul maximal de reacție admis în țările europene variază între 8 și 15 minute.

În această privință, se impune majorarea efectivului de personal al IGSU și dezvoltarea serviciului de salvatori și pompieri în localitățile rurale în cel puțin 5 localități.

În altă ordine de idei, se menționează că activitatea IGSU constituie în proporție de 80% intervenții și doar în proporție de 20% – prevenție. Prevenirea situațiilor excepționale se face prin derularea unor campanii informaționale țintite. Fără a diminua din importanța acestora, IGSU urmează să identifice și alte mecanisme de prevenție (analiza riscurilor, controlul conformității etc.), care, în mare parte, sunt absente.

Situațiile excepționale din raionul Orhei sunt influențate de particularitățile geografice, climatice și infrastructurale ale zonei, ceea ce necesită o gestionare eficientă a riscurilor naturale, tehnologice și sociale. Printre riscurile naturale cele mai frecvente se numără seceta, care afectează periodic agricultura raionului, inundațiile locale provocate de precipitații abundente sau revărsări ale unor râulețe, precum și alunecările de teren, prezente în special în localitățile cu relief fragmentat. Fenomenele meteorologice extreme – vânturi puternice, grindină, viscol – au provocat anual pagube în agricultură și infrastructură. De asemenea, raionul rămâne expus riscului seismic, având în vedere influența zonei seismice Vrancea.

Riscurile tehnologice sunt legate de avarii la rețelele de electricitate și gaze, incendii la gospodării, depozite agricole și ferme, precum și incidente la infrastructura de transport. În ultimii ani, subdiviziunea

IGSU Orhei a intervenit frecvent la incendii de vegetație uscată, avarii la gospodării și accidente rutiere, acestea constituind o pondere semnificativă din totalul situațiilor excepționale raportate. Totodată, întreruperile temporare ale alimentării cu apă sau energie au fost cauzate de furtuni și îngheț.

Astfel, pentru raionul Orhei capitolul *Incendii și intervenții* pentru anul 2024 se prezintă

- La 3 martie, pompierii IGSU din Orhei au salvat o femeie de 65 de ani dintr-o casă cuprinsă de flăcări.
- Pe 6 aprilie, a fost un incendiu într-un bloc de locuințe pe strada Șoimarului din Orhei; pompierii au evacuat locatarii și au stins focul.
- Incendiu la o casă din raionul Orhei: un bărbat de 51 de ani a fost salvat, având intoxicație cu monoxid de carbon.
- Incendiu la o fabrică de panificație în municipiul Orhei: în urma intervenției, a murit un bărbat de 52 de ani, posibil intoxicat cu fum.
- casă din satul Step-Soci (raion Orhei) a ars 40% din acoperiș (48 m²) — fără victime.
- Pompieri Orhei au intervenit la incendiile unor gunoiști / vegetație uscată în mai multe localități din raion.

Accidente rutiere / salvări - Salvatorii IGSU Orhei au intervenit pe 24 septembrie 2024 pentru descarcerarea unui bărbat prins într-un camion care s-a răsturnat.

Pagube materiale (situații excepționale, pe model IGSU) - Conform analizei IGSU pe 9 luni din 2024, pentru raionul Orhei este raportată pagubă materială (parțială) ca parte din situații excepționale.

Riscurile sociale și epidemiologice au inclus gestionarea valurilor sezoniere de viroze și episoade punctuale de infecții, precum și evenimente care au necesitat intervenția serviciilor medicale, poliției și echipelor de urgență pentru protejarea populației. Instituțiile publice și școlile au fost periodic expuse la incendii minore sau defecțiuni tehnice, care au necesitat reacții rapide.

Gestionarea situațiilor excepționale în raionul Orhei este realizată de Inspectoratul General pentru Situații de Urgență – Secția Orhei, serviciile medicale de urgență, poliție și autoritățile administrației publice locale, care colaborează prin Comisia Teritorială pentru Situații Excepționale. Aceste structuri asigură monitorizarea factorilor de risc, intervenția operativă și informarea populației, precum și acțiunile de prevenire prin instruirii și controale. În perioada 2021–2025, capacitățile sectorului au fost consolidate prin modernizarea parțială a echipamentelor, extinderea campaniilor de prevenire a incendiilor și îmbunătățirea timpilor de reacție.

Raionul Orhei dispune de personal pregătit și mecanisme de coordonare funcționale, însă persistă probleme precum dotarea insuficientă cu tehnică modernă, resursele financiare limitate și vulnerabilitatea unor infrastructuri locale. Pe de altă parte, existența unor programe de finanțare naționale și internaționale oferă oportunități pentru modernizarea echipamentelor, digitalizarea sistemelor de avertizare și reducerea riscurilor. Printre principalele amenințări se numără intensificarea fenomenelor climatice extreme și creșterea frecvenței incendiilor de vegetație, alături de deteriorarea infrastructurii învechite.

Pentru anii 2026–2028 se anticipează o creștere a riscurilor climatice, în special seceta și fenomenele extreme, ceea ce va impune investiții suplimentare în infrastructură, sisteme de avertizare și dotarea subdiviziunilor IGSU. De asemenea, se estimează extinderea serviciilor voluntare de pompieri în unele localități rurale și intensificarea instruirilor pentru populație.

Analiza domeniului arată existența unor puncte tari precum structurile funcționale ale IGSU și personalul instruit, dar și puncte slabe precum resursele financiare limitate și acoperirea insuficientă a serviciilor voluntare. Oportunitățile includ accesul la finanțări internaționale pentru reducerea riscurilor, iar principalele amenințări sunt intensificarea fenomenelor climatice extreme și vulnerabilitatea infrastructurii învechite.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Poluarea aerului atmosferic

Cele mai recente rapoarte științifice arată schimbări fără precedent în clima lumii. Încălzirea globală provoacă schimbări crescute – și în unele cazuri ireversibile – ale curenților oceanici și ale precipitațiilor și ale vântului în toate regiunile lumii. Temperaturile mai ridicate și evenimentele meteorologice mai extreme duc la costuri uriașe pentru economia lumii și influențează capacitatea țărilor de a produce alimente. Combaterea schimbărilor climatice este imperativă pentru viitorul Europei și al lumii. Toate

acestea pot fi încetinite prin aspectele normativ-legislative - adoptarea și respectarea lor. Actele normative-legislative pot controla poluarea direct la sursă – de exemplu, emisiile industriale, transportul rutier, arderea internă și agricultura.

Prin urmare, este important să se mențină o imagine de ansamblu asupra legislației, strategiilor de mediu. Iar instituțiile statului, precum guvernul cu organizațiile subordonate, trebuie să urmărească punerea în aplicare eficientă a acestora. Asigurarea respectării acestor reglementări de mediu este esențială pentru realizarea obiectivelor de reducere a poluării.

Pentru acesta eforturile trebuie concentrate pe: - reglementări de mediu și acte permissive calitative; - un mecanism eficient instituțional cu personal calificat, dotat etc.; - monitorizare riguroasă a respectării legislației; - măsuri de implementare funcționale și promovare proactivă a respectării voluntare.

Estimarea efectelor măsurilor propuse pentru menținerea nivelului de calitate a aerului

Măsurile propuse pentru menținere / reducere vizează categoriile de activități identificate a exercita impact negativ asupra calității aerului, și anume: - trafic rutier - încălzirea în sectorul rezidențial și instituțional/comercial - terenuri agricole și zone forestiere degradate.

Prevenirea generării deșeurilor, prin utilizarea unor tehnologii moderne și inovative, precum și transformarea deșeurilor generate într-o resursă, sunt obiectivele principale ale politicii europene, stabilite și prin legislația în domeniu, care trebuie implementată în totalitate în întreaga Uniune. Aceasta include aplicarea ierarhiei deșeurilor și utilizarea eficace a instrumentelor economice pentru a se asigura eliminarea progresivă a depozitelor de deșeuri, limitarea valorificării energetice numai la materiale nereciclabile, utilizarea deșeurilor reciclate ca sursă majoră de materii prime, gestionarea în condiții de siguranță a deșeurilor periculoase și reducerea generării acestora, eradicarea transporturilor ilegale de deșeuri și eliminarea obstacolelor de pe piața internă, astfel încât toate activitățile de reciclare să se desfășoare la cele mai înalte standarde de protecție a mediului.

Deșeurile cu conținut de substanțe periculoase constituie surse de risc pentru mediu și sănătate datorită conținutului de substanțe periculoase, precum metale grele (plumb, cadmiu), pesticide, solvenți, uleiuri uzate, poluanți organici persistenți etc. Problema cea mai dificilă pentru gestionarea deșeurilor cu conținut de substanțe chimice o constituie lipsa facilităților de tratare și eliminare a acestora în țară. Majoritatea deșeurilor periculoase sunt exportate spre tratare și eliminare în alte țări vecine.

Protecția mediului nu este exclusiv responsabilitatea autorităților. Este o responsabilitate colectivă, a fiecăruia dintre noi. Fie că este vorba de reducerea deșeurilor, economisirea resurselor sau participarea la acțiuni de voluntariat ecologic, orice gest contează.

Situații excepționale - Pentru îmbunătățirea rezilienței raionului Orhei se impun câteva direcții clare de intervenție. În primul rând, este necesară modernizarea continuă a tehnicii și echipamentelor de intervenție, inclusiv achiziția de autospeciale și echipamente pentru stingerea incendiilor de vegetație. Extinderea și susținerea serviciilor voluntare în localitățile rurale ar spori capacitatea de reacție rapidă în zonele îndepărtate. Totodată, investițiile în infrastructura critică – drumuri, poduri, rețele de apă și energie – vor reduce riscurile asociate avariilor și efectelor fenomenelor climatice extreme. Consolidarea sistemelor de avertizare timpurie și digitalizarea comunicării cu populația reprezintă o altă prioritate pentru creșterea eficienței intervențiilor.

În final, este necesară intensificarea campaniilor educaționale privind comportamentul în situații de risc, precum și extinderea programelor de instruire pentru administrațiile locale. Implementarea acestor măsuri ar contribui la reducerea vulnerabilităților și la consolidarea unui sistem de protecție eficient, capabil să răspundă prompt și coordonat provocărilor actuale și viitoare.

PRINCIPALELE PROBLEME MEDIU ȘI SITUAȚII EXCEPȚIONALE

Mediu

1. Degradarea solurilor - Eroziunea accelerată a solurilor, în special pe terenurile în pantă; Scăderea fertilității solurilor din cauza aplicării insuficiente a îngrășămintelor organice și a practicilor agricole necorespunzătoare; Poluarea locală a solurilor în preajma depozitelor de deșeuri și a gunoștilor neautorizate; Compactarea solului și reducerea materiei organice.

2. Gestionarea ineficientă a deșeurilor - Depozitarea necontrolată a deșeurilor în locuri improvizate; Lipsa infrastructurii suficiente pentru colectare separată și reciclare; Grad redus de valorificare a deșeurilor biodegradabile și plastice; Depozite de deșeuri învechite, cu potențial impact negativ asupra solului și apelor subterane.

3. Poluarea apelor de suprafață și subterane - Deversări insuficient tratate din localități fără stații moderne de epurare; Infiltrarea apelor uzate menajere în sol și ape freactice; Poluarea râurilor mici din cauza activităților agricole (nitrați, pesticide); Ineficiența sistemelor de canalizare, în mediul rural.

4. Calitatea aerului afectată - Arderea necontrolată a deșeurilor vegetale și menajere; Emisii provenite din transport și încălzirea locuințelor pe combustibili solizi; Emisii de praf din activități industriale, șantiere și drumuri neasfaltate.

5. Reducerea biodiversității - Fragmentarea ecosistemelor din cauza extinderii terenurilor agricole și construcțiilor; Presiune asupra habitatelor naturale — defrișări, tăieri ilegale, pășunat excesiv; Dispariția unor specii de plante și animale din habitatele naturale degradate; Insuficiența măsurilor de protecție în ariile naturale protejate.

6. Gestionarea deficitară a resurselor forestiere - Tăieri ilegale sau neautorizate, Reîmpădurire insuficientă comparativ cu ritmul defrișărilor; Păduri afectate de dăunători, boli și schimbări climatice.

7. Impactul schimbărilor climatice - Secete frecvente și perioade prelungite de ariditate, Creșterea riscului de fenomene extreme (ploi torențiale, grindină, înghețuri tardive); Scăderea nivelului apelor în unele lacuri și râuri; Creșterea temperaturilor medii și afectarea ecosistemelor locale.

8. Infrastructură și capacitate instituțională insuficientă - Lipsa investițiilor în stații moderne de epurare și sisteme de irigații, Capacitate limitată a autorităților locale în monitorizarea și gestionarea problemelor de mediu; Lipsa tehnologiilor ecologice în industrie și agricultură; Grad redus de educație ecologică a populației.

Situații excepționale

Principalele probleme în domeniul situațiilor excepționale din raionul Orhei sunt legate de vulnerabilitatea ridicată în fața riscurilor naturale și de capacitatea limitată de intervenție în anumite localități. Incendiile de vegetație uscată continuă să reprezinte una dintre cele mai frecvente situații, fiind agravate de perioadele de secetă și de lipsa fâșiilor de protecție sau a lucrărilor de întreținere a terenurilor. În plus, infrastructura îmbătrânită și defecțiunile periodice la rețelele de electricitate, gaze și apă creează situații de risc, în special în mediul rural, unde intervenția poate întârzia din cauza distanțelor mari și a accesibilității reduse.

Alte probleme importante includ dotarea insuficientă a echipelor locale cu tehnică modernă, necesară în special pentru stingerea incendiilor rapide și pentru intervenții la accidente rutiere sau avarii industriale. Lipsa serviciilor voluntare în majoritatea comunelor reduce capacitatea de reacție imediată înainte de sosirea echipajelor profesionale. La acestea se adaugă instruirea insuficientă a populației privind comportamentul preventiv, ceea ce conduce la un număr ridicat de incendii provocate accidental și la dificultăți în evacuarea sau protejarea persoanelor vulnerabile în caz de urgență.

În plus, raionul Orhei rămâne expus riscurilor generate de fenomene meteorologice extreme – vânturi puternice, ninsori abundente, grindină – care produc pagube anual și necesită intervenții rapide. Lipsa sistemelor moderne de avertizare timpurie și comunicare operativă cu cetățenii îngreunează gestionarea eficientă a crizelor. Totodată, unele localități se confruntă cu riscuri de alunecări de teren sau eroziune, pentru care nu există soluții de consolidare implementate la timp.

Toate aceste probleme indică necesitatea modernizării tehnice, a investițiilor în infrastructură, a extinderii serviciilor voluntare și a sporirii pregătirii populației, pentru a reduce vulnerabilitatea generală a raionului în fața situațiilor excepționale.

ANALIZA SWOT MEDIU ȘI SITUAȚII EXCEPȚIONALE

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
- Existența unor resurse naturale valoroase: soluri fertile, păduri, ecosisteme variate. - Arii protejate și zone naturale cu biodiversitate importantă. - Rețele hidrografice cu potențial ecologic și recreativ. - Disponibilitatea unor programe naționale și internaționale de finanțare pentru protecția mediului.	- Infrastructură insuficient dezvoltată pentru colectarea separată, reciclarea și valorificarea deșeurilor. - Lipsa stațiilor de epurare moderne în multe localități și nivel redus de acoperire a canalizării. - Degradarea solurilor (eroziune, poluare, scăderea fertilității). - Calitatea aerului afectată de arderea deșeurilor și de încălzirea pe combustibili solizi.

- Experiență tehnică acumulată în domenii precum gestiunea deșeurilor, monitorizarea calității apei și a aerului. - Interes în creștere față de practicile ecologice în agricultură (agroecologie, ecologizare). - Existența unei subdiviziuni teritoriale IGSU bine organizate. - Personal calificat și experiență acumulată în intervenții diverse. - Colaborare funcțională între IGSU, poliție, serviciile medicale și APL. - Creșterea treptată a dotărilor tehnice în ultimii ani.	- Supraexploatarea și gestionarea deficitară a resurselor forestiere. - Capacitate instituțională limitată pentru implementarea politicilor de mediu. - Nivel redus de educație ecologică la nivelul populației. - Lipsa datelor de mediu actualizate și accesibile publicului. - Insuficiența tehnicii moderne, mai ales pentru intervenții rapide în sate. - lipsa serviciilor voluntare în majoritatea localităților rurale. - Infrastructură îmbătrânită, vulnerabilă la avarii și fenomene meteorologice. - Nivel redus de instruire a populației în prevenirea incendiilor și riscurilor. - Timp de reacție mai mare în zone greu accesibile.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Acces la fonduri europene și internaționale pentru proiecte de mediu (inclusiv energie verde, eficiență energetică, gestionarea deșeurilor). - Dezvoltarea infrastructurii verzi și albastre (păduri urbane, coridoare ecologice, restabilirea ecosistemelor). - Extinderea agriculturii ecologice și a tehnologiilor prietenoase mediului. - Implementarea sistemelor moderne de monitorizare a calității aerului, apei și solului. - Parteneriate între autorități, ONG-uri și mediul privat pentru proiecte de protecție a mediului. - Creșterea interesului public față de reciclare, reîmpădurire și acțiuni de ecologizare. - Tranziția energetică – utilizarea surselor regenerabile (solară, eoliană, biogaz). - Acces la programe și finanțări naționale/internaționale pentru modernizare. - Posibilitatea dezvoltării serviciilor voluntare locale. - Implementarea sistemelor moderne de avertizare timpurie și digitalizare. - Proiecte de consolidare a infrastructurii critice (drumuri, rețele, diguri).	- Schimbările climatice: secete, ploi torențiale, fenomene extreme sau intensificarea fenomenelor climatice extreme (secetă, furtuni, grindină).. - Creșterea poluării aerului și a apelor, cu impact negativ asupra sănătății publice. - Degradarea continuă a solurilor și pierderea biodiversității. - Presiune sporită asupra resurselor naturale din cauza extinderii construcțiilor și activităților economice. - Tăieri ilegale și diminuarea suprafeței forestiere. - Gestionarea necorespunzătoare a deșeurilor care duce la apariția poluării locale. - Insuficiența investițiilor locale din cauza resurselor bugetare limitate sau limitări bugetare care încetinesc modernizarea sistemului. - Creșterea vulnerabilității comunităților la riscuri naturale (inundații, alunecări de teren). - Creșterea numărului de incendii de vegetație și riscuri naturale. - Avarii frecvente la rețelele de energie și apă din cauza uzurii. - Riscul de alunecări de teren în unele localități.

I.9. INFRASTRUCTURA FIZICĂ ȘI TEHNICO - EDILITARĂ

Creșterea alocărilor de resurse private și publice în proiecte de infrastructură permite modernizarea acestora și creșterea accesului populației la elementele de infrastructură, care definesc calitatea vieții (apeduct, canalizare, gazoduct, energie electrică și termică, drumuri, transport etc.). Totodată, aceasta sporește nivelul de competitivitate a țării, deoarece companiile își vor putea asigura o circulație mai rapidă a factorilor de producție și a produselor finale, contribuind la impulsivitatea dezvoltării sectorului privat, care este și principalul motor al creșterii economice, creării de locuri de muncă și sursa încasărilor bugetare.

INFRASTRUCTURA DRUMURILOR

Drumurile reprezintă o componentă importantă a infrastructurii fizice a raionului. Or acoperirea largă cu rețele de drumuri, care ar permite conexiunea cu diverse puncte de pe teritoriul țării și din exterior, precum și calitatea acestora, este un factor ce influențează direct capacitățile de dezvoltare economică a raionului și securitatea populației.

Rețeaua drumurilor publice din r-nul Orhei este constituită din drumuri publice naționale, drumuri publice locale, drumuri comunale și străzi.

Lungimea drumurilor publice (la sfârșitul anului), raionul Orhei, km

Drumuri publice – total			din care:											
			drumuri naționale			din acestea, cu îmbrăcăminte rigidă			drumuri locale			din acestea, cu îmbrăcăminte rigidă		
2017	2020	2024	2017	2020	2024	2017	2020	2024	2017	2020	2024	2017	2020	2024
334,7	335,4	340,2	219,0	219,7	223,8	219,0	219,7	223,8	115,7	115,7	115,7	113,7	113,7	113,7

Sursa: BNS, Anuarul Statistic al Republicii Moldova, edițiile 2002-2024; Statistica teritorială, ediția 2022, 2023, 2024, 2025

Drumurile publice naționale, care intersectează raionul, au o lungime de 116,2 km. Acestea sunt M2 Chișinău-Soroca-Frontiera cu Ucraina; R20 Rezina-Orhei-Călărași; R23 Criuleni-Brănești-Ivancea-M2; R43 Brănești-Complexul istorico-cultural „Orheiul Vechi”.

Amenajarea străzilor orășenești pe raionul Orhei

Lungimea străzilor, cailor carosabile și cheiurilor, km	Suprafața străzilor, cailor carosabile și cheiurilor, mii m.p.	Lungimea trotuarelor, km	Suprafața trotuarelor, mii m.p.
94,0	731,0	67,0	106,0

Sursa: BNS, Statistica regională, Mediul înconjurător

Rețeaua drumurilor publice raionale la sfârșitul anului 2025 sunt constituite din 32 porțiuni de drum cu lungimea totală de 118,7 km și cele mai multe dintre acestea nu au îmbrăcăminte rutieră potrivită. Lungimea drumurilor publice locale în variantă albă este de 53,22 km, iar costul estimativ al investiției necesare pentru asfaltarea acestora se estimează la 195 141,77 mii lei.

Alocații bugetare în dezvoltarea infrastructurii drumurilor a Consiliului raional Orhei

Nr.	Denumirea instituției	Destinația alocațiilor	mii lei	Decizia CR Orhei
2024				
1	Direcția Dezvoltare Teritorială	Pentru Lucrări de proiectare pentru reparația drumului „L311 R 20 Podgoreni Zahoreni”	360,00	3/1 din 28.05.2024
2	Direcția Dezvoltare Teritorială	Lucrări de proiectare pentru reparația drumului „L336.1 drum de acces spre s. Tabăra”	360,00	4/2 din 15.08.2024
3	Direcția Dezvoltare Teritorială	Servicii de întreținere a drumurilor publice locale de interes raional în varianta albă pentru L322 drum de acces spre satul Pocșești	240,00	4/2 din 15.08.2024
2025				
1	Direcția Dezvoltare Teritorială	Lucrări de reparație a drumului L314 Drum de acces spre s. Vișcăuți	1306,00	3/2 din 06.08.2025

Sursa: Direcția Economie și Politici Investiționale, Consiliul raional Orhei

Conform informațiilor prezentate de către primăriile raionului Orhei, exclusiv mun. Orhei situația cu drumurile locale la 01/01/2025 se prezintă după cum urmează:

Drumuri / străzi locale, total km	Asfaltate	Pietruite	De pământ	Drumuri (aflate în afara localității)	Asfaltate	Pietruite	De pământ
34 181	6496	5589	9373	18981	177	57	18964

Sursa: Direcția Economie și Politici Investiționale, Consiliul raional Orhei

Este de menționat că, la nivel raional, rețeaua infrastructurii de transport este dezvoltată suficient și acoperă întreg teritoriul raionului, dar necesită investiții majore pentru reabilitarea și modernizarea acestora – circa 36% din lungimea drumurilor rutiere în raionul Orhei sunt în stare rea. Inclusiv rețeaua de drumuri locale necesită și optimizare, inclusiv prin construcția drumurilor de ocolire a localităților.

Achiziție publică în infrastructura drumurilor a Consiliului raional Orhei, 2021-2025

Anul	Denumirea obiectului	Tipul procedurii	Operator economic câștigător	Suma fără TVA (lei)	Suma contractată (lei)
2021	Lucrări de întreținere de rutină a drumurilor publice locale din raionul Orhei pentru anul 2021	Licitație deschisă	„GENESIS International” SRL	2477677,7	2973213,24
2021	Reparația drumului L307 Orhei-Susleni-Jora de Sus (G44 G68-Susleni-Lopatna-Izvoare-G43)	Licitație deschisă	„GENESIS International” SRL	49255829,73	59106995,68
2021	Lucrări de reparație a drumurilor publice locale: L335 G68-Berezlogi-Hîjdeni	Licitație deschisă	NISIP-SI	3876829,25	4652195,1
2021	Reparația drumului local din Primăria com. Jora de Mijloc și Primăria s. Vișcăuți	Licitație deschisă	Solcoci Prim	7813063,09	9375675,708
TOTAL 2021					76108079,72
2022	Lucrări de reparație a drumului local L316 R6-Pohorniceni- G68	Cererea ofertelor de prețuri (lucrări)	NISIP-SI	829882,11	995858,532
TOTAL 2022					995858,532
2023	Lucrări de reparație a drumului L317 G44-Bulăiești-Mîrzești sector PC 0.00-2.50	Licitație deschisă	„GENESIS International” SRL	7862356,79	9434828,148
2023	Lucrări de reparație a drumului L330 R6-Mălăiești-Morozeni	Cererea ofertelor de prețuri (lucrări)	„GENESIS International” SRL	837245,52	1004694,624
TOTAL 2023					10439522,77
2024	Lucrări de reparație a drumului L317 G44-Bulăiești-Mîrzești km 0+050 - 5+000; 5+410 - 6+510”	Negociere fără publicare	SC „Nouconst” SRL	9294927,89	11153913,47
TOTAL 2024					11153913,47
2025	Lucrări de reparație a drumului de acces L315, G68-Piatra-Jeloboc, r-nul Orhei	Licitație deschisă	„GENESIS International” SRL	4.994.485,93	5.993.383,11
2025	Lucrări de reparație a drumului L314 Drum de acces spre s. Vișcăuți (km 1+400-1+780)	Licitație deschisă	SC LUXGAZ SRL	2.335.947,27	2.803.136,72
2025	Lucrări de reparație a drumului L312 Drum de acces Chipercheni -Voroteț-Andreevca km (km 3+440-3+890)	Licitație deschisă	SC LUXGAZ SRL	3.252.945,55	3.903.534,66
2025	Lucrări de reparație a drumului local de interes raional L-315 G-68 Piatra -Jeloboc, km 1+740-1+900	Contract de mică valoare	„GENESIS International” SRL	105.416,65	126.499,99
TOTAL 2025					12.826.554,48

Sursa: Direcția Economie și Politici Investiționale, Consiliul raional Orhei

Procedurile de achiziție publică a Consiliului raional Orhei pentru anii 2021-2025, cu referire la întreținerea infrastructurii drumurilor

Anul	nr.	Denumirea obiectului	Tipul procedurii	Operatorul economic câștigător	Suma fără TVA (lei)	Suma contractată (lei)
2021	1	Servicii de întreținere a drumurilor publice locale pe timp de iarnă	Cererea ofertelor de prețuri (servicii)	Î.M. Servicii Comunal-Locative Orhei	489002,01	586802,412
2021	3	Întreținerea de rutină a drumurilor publice locale	Licitație deschisă	Burdila-Construct	1050468	1260561,6
TOTAL 2021						1847364,012
2022	3	Servicii de întreținere a drumurilor publice locale pe timp de iarnă	Cererea ofertelor de prețuri (servicii)	Burdila-Construct	477033,9	572440,68
2022	6	Servicii de întreținere a drumurilor publice locale varianta alba	Licitație deschisă	ROBRICONS	1313705,17	1576446,204
2022		Servicii de întreținere a drumurilor publice locale plombarea gropilor		NISIP-SI	1516381,78	1819658,136
TOTAL 2022						3968545,02
2023	3	Servicii de întreținere a drumurilor publice locale pe timp de iarnă	Licitație deschisă	Burdila-Construct	743693,71	892432,452

2023	6	Servicii de întreținere a drumurilor publice locale r-nul Orhei.	Licitație deschisă	CityCons Group	2731025,3	3277230,36
2023	10	Servicii de întreținere în varianta albă a drumului local Berezlogi-Hîjdieni, r-nul Orhei.	Contract de mică valoare	Burdila-Construct	211033	253239,6
TOTAL 2023						4422902,412
2024	1	Serviciilor de întreținere a drumurilor publice locale pe timp de iarnă pentru anul 2024	Licitație deschisă	Burdila-Construct	825.102,84	990.123,41
2024	2	Servicii de reparație a drumurilor din r-nul Orhei (variante albă)	Licitație deschisă	POMIXNORD S.R.L.	1.479.936,95	1.775.924,33
2024	3	Servicii de întreținere a drumurilor publice locale de interes raional în varianta alba pentru L322 drum de acces spre satul Pocșești	Contract de mică valoare	S.A. ” Drumuri Orhei”	166962,29	200.354,75
2024	4	Servicii de întreținere a drumurilor publice locale de interes raional cu plombarea gropilor cu mixtura asfaltică	Licitație deschisă	“ROAD ENGINEERING” S.R.L.	1621389,41	1.945.667,30
2024	5	Servicii de reparație a drumurilor publice locale de interes raional L323 Drum de acces spre s. Teleșeu prin plombarea gropilor cu mixtura asfaltică	Contract de mică valoare	S.A. ” Drumuri Orhei”	158.491,57	190.189,88
2024	6	Servicii de reparație a drumurilor locale de interes raional L330 R6 Mălăiești Morozeni km 9000 - km 11600	Contract de mică valoare	POMIXNORD S.R.L.	207.247,69	248.697,23
TOTAL 2024						5.350.956,90
2025	5	Servicii de întreținere a drumurilor publice locale de interes raional pe timp de iarnă pentru anul 2025	Licitație deschisă	Burdila-Construct	687315,62	824778,74
2025	6	Servicii de întreținere a drumurilor locale de interes raional 2025	Licitație deschisă	POMIXNORD S.R.L.	1849858,38	2.219.830,05
2025	7	Servicii de întreținere a drumurilor locale de interes raional L336 M5 Lupa Recea -Vatici și L336 .1 drum de acces spre s. Tabăra cu lungimea de 2,1 km (variante albă)	Cererea ofertelor de prețuri (servicii)			
TOTAL 2025						3.044.608,79

Sursa: Direcția Economie și Politici Investiționale, Consiliul raional Orhei

Problema infrastructurii terestre reprezintă o constrângere în calea mobilității persoanelor, bunurilor și a serviciilor, astfel poate fi catalogată ca o constrângere și în calea dezvoltării raionului. Esențial este de-a înțelege că mijloacele financiare disponibile la nivelul raionului nu vor permite modernizarea drumurilor în timp util.

Străzile orășenești pe raionul Orhei, mun. Orhei

Lungimea totala a străzilor, km		Lungimea porțiunilor de străzi iluminate, km		Suprafața totala a străzilor, mii m.p.	
2019	2024	2019	2024	2019	2024
94,0	100,0	94,0	100,0	731,0	

Sursa: BNS, Statistica regională, Mediul înconjurător; Infrastructura străzilor din localitățile urbane în anul 2024

Ponderea străzilor iluminate în total lungime totală a străzilor pentru municipiul Orhei este de 100%.

Parametrii densității rețelei rutiere pentru raionul Orhei sunt 269,5 km la 1000 km² și 2,6 km la 1000 locuitori, parametri considerați suficienți pentru nivelul de dezvoltare a raionului. Comparativ, la nivel național, acești parametri constituie 314 km la 1000 km² și 2,6 km la 1000 de locuitori.

INFRASTRUCTURA ENERGETICĂ ȘI MANAGEMENTUL EFICIENȚEI ENERGETICE

Republica Moldova importă circa 95% din resursele energetice necesare pentru acoperirea cererii de energie. Acest fapt determină vulnerabilitatea extremă a țării în ceea ce privește securitatea energetică și stabilitatea economică. Mai mult ca atât, țara este în mare măsură dependentă de o singură resursă principală de energie, din moment ce gazului natural îi revine o cotă de aproximativ 60% din consumul total de energie. Lipsa resurselor energetice locale pune la încercare securitatea energetică a consumatorilor din R. Moldova.

Conform Ghidului de Eficientă Energetică și Resurse Regenerabile, gazul natural reprezintă sursa cea mai importantă de energie pentru Moldova, dintre care 99,9% în anul 2022 era importată de la un singur

furnizor – SAD Gazprom, iar odată cu Conflictul armat între Ucraina și Rusia, pentru asigurarea siguranței energetice a țării și pentru diversificarea furnizorilor, actual 100% de gaz este procurat de pe piețele de gaz a Uniunii Europene.

Creșterea rapidă a prețurilor pentru energie din ultimii 10 ani depășește capacitatea de plată a consumatorilor, aceasta reprezentând o problemă tot mai mare, mai ales având în considerație situația prețurilor la energia electrică începând cu anul 2022. În cazul instituțiilor publice, ponderea costurilor pentru energie a devenit din ce în ce mai substanțială în bugetele locale, având astfel efecte adverse în ceea ce privește calitatea serviciilor publice.

În perioada anilor 2006-2025 prețul pentru energia electrică a crescut de circa 3 ori, iar prețul gazului natural pentru consumatorii finali a crescut aproape de 5 ori, necăutând la scăderi periodice. Aceasta creștere a costurilor afectează toată țara și necesită o mobilizare a resurselor financiare limitate din alte domenii pentru acoperirea costurilor de energie. Prin urmare, acesta constituie un argument forte în favoarea implementării măsurilor de eficiență energetică pentru contracararea impactului negativ al prețurilor actuale pentru energie.

Localitățile din raion nu sunt asigurate cu sisteme de încălzire centralizat. Funcționează doar sisteme autonome private. Instituțiile de învățământ și cele bugetare, în mare parte, sunt conectate autonom la rețeaua de gaze naturale.

Lungimea totală a rețelei conductelor de gaze naturale în raionul Orhei este de circa 662,2 km. Numărul gospodăriilor gazificate centralizat 9727. Consumul anual de resurse energetice de către întreprinderile și organizațiile din raionul Orhei constituie aproximativ 1 972 tone de cărbune, 9,098 mil. m3 gaze naturale și aproximativ 1 284 m3 de lemne.

Dotarea locuințelor cu principalele comodități, pe regiuni statistice, %

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Iluminare electrică	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sursa de apă - rețea publică	68,8	71,2	71,8	74,0	75,5	76,7
Apă caldă	59,1	62,9	66,3	67,1	71,2	72,7
inclusiv rețea publică	7,3	8,6	8,4	7,2	6,9	8,5
Încălzire centrală	14,6	14,6	14,6	12,6	13,6	14,7
Sistem propriu/autonom de încălzire	24,5	24,9	25,3	26,1	27,1	26,7
Gaze din rețea	59,2	57,9	55,9	58,1	61,7	61,7
Grup sanitar în interiorul locuinței	54,2	56,1	60,5	61,1	64,7	65,8
Sistem de canalizare	71,4	74,4	76,6	77,6	81,4	82,8
inclusiv rețea publică	33,0	3,7	32,8	31,8	36,5	37,9
Baie sau duș	61,1	64,0	66,4	68,3	71,8	72,8
Telefon	79,2	76,2	72,7	71,3	65,3	53,3
Regiunea de dezvoltare Centru						
Iluminare electrică	99,9	99,9	100,0	100,0	100,0	100,0
Sursa de apă - rețea publică	64,4	64,3	65,6	66,6	66,8	69,1
Apă caldă	51,2	56,6	57,5	62,3	64,9	64,3
inclusiv rețea publică					0,1	0,3
Încălzire centrală					0,1	
Sistem propriu/autonom de încălzire	21,9	23,5	24,5	24,9	24,6	25,9
Gaze din rețea	45,8	45,1	45,0	48,5	48,6	50,4
Grup sanitar în interiorul locuinței	45,3	47,9	50,1	55,2	58,3	58,7
Sistem de canalizare	67,7	70,0	72,9	75,4	78,5	78,2
inclusiv rețea publică	11,6	11,8	11,2	12,2	12,2	14,3
Baie sau duș	54,6	58,9	58,9	63,5	67,8	67,1
Telefon	84,3	82,7	78,8	79,6	76,5	65,5

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Majoritatea localităților raionului sunt conectate la conducta de gaze. Acest lucru presupune că consumatorii pot alege între produsele energetice pe care să le utilizeze. Mai mult ca atât, pe piața produselor energetice din raion deja este creată cererea de produse alternative (pelete, brichete), prin activitatea a două companii, inclusiv panouri solare.

Actualmente, în raionul Orhei există suficientă materie primă ce permite producerea brichetelor și peletelor. La nivelul raionului Orhei există între 400 și 800 de hectare de teren oportun pentru culturile

energetice. Astfel aceasta ar oferi raionului avantaje considerabile utilizării surselor alternative de energie, precum și dezvoltării afacerilor în acest domeniu.

Prestarea serviciilor de aprovizionare cu energie electrică este acoperită de către un singur prestator – ÎCS „Premier Energy” SRL succesoare a ÎCS „Gas Natural Fenosa Furnizare Energie”. Rata asigurării cu energie electrică este de 100%. În prezent, pe teritoriul raionului rețelele electrice aeriene sunt montate pe piloni la tensiunea de 10 KW, care trece prin 7 transformatoare și ajunge la beneficiari la tensiunea de 220 w și 380 w. La energie electrică sunt conectați 100% din populație. Străzile de pe teritoriul raionului sunt iluminate în proporție de 82% datorită proiectului de Iluminat stradal lansat de CR Orhei în anul 2020.

Lungimea străzilor orășenești, a porțiunilor de străzi iluminate, pe regiuni și orașe

	Lungimea totală a străzilor, km		Lungimea porțiunilor de străzi iluminate			
			km		în % din lungimea totală	
	2019	2024	2019	2024	2019	2024
Total localități urbane	3.911,7	4.193,6	2.955,1	3.466,8	75,5	82,7
RD Centru	805,9	911,4	536,6	732,3	66,6	80,3
mun. Orhei	94,0	100,0	94,0	100,0	100,0	100,0

Sursa: BNS, *Infrastructura străzilor din localitățile urbane și serviciile de salubritate în anul 2019; Infrastructura străzilor din localitățile urbane în anul 2024*

Gradul de iluminare a străzilor orășenești a constituit circa 83% la nivel de țară. În anul 2024, lungimea totală a străzilor orășenești a constituit 4,2 mii km, iar lungimea porțiunilor de străzi orășenești iluminate - 3,5 mii km. Astfel, gradul de iluminare la nivel de țară a constituit 82,7%

Din totalitatea localităților raionului Orhei, electrificate sunt în număr de 27 706 gospodării (situația la 01/01/2025, exclusiv mun. Orhei).

Consumul de energie în clădirile publice

Fondul total al clădirilor publice educaționale (preșcolare și secundare), medicale (spitale, ambulatorii și policlinici) și administrative (primării și consiliu raional) este estimat la aproximativ 192.786 m.p., cu un consum anual de energie termică și electrică de aproximativ 37.996 MWh. Numărul total este de 229 clădiri publice (situația la 01/01/2025, exclusiv mun. Orhei).

Conform informațiilor prezentate de către primăriile r-lui Orhei, situația privind eficientizarea energetică a clădirilor publice la 01/01/2020 (exclusiv mun. Orhei) se prezintă după cum urmează:

Numărul clădiri publice total	Grădinițe	Eficientizate energetic	Școală primară / Gimnaziu	Eficientizate energetic	Instituție medico-sanitară primară	Eficientizate energetic	Centre comunitare / case de cultură	Eficientizate energetic	Biblioteci publice	Eficientizate energetic
229	59	31	46	29	55	34	52	29	147	31

Sursa: *Direcția Economie și Politici Investiționale, Consiliul raional Orhei*

Consumul total de energie al instituțiilor de învățământ este estimat la cca. 28.208 MWh/an; Spitalul Raional din Orhei are o capacitate de aproximativ 325 de paturi și consumul de energie este estimat la 5.639 MWh/an.

Una dintre problemele principale ale instituțiilor publice din raion este costul înalt pentru întreținerea utilajelor și surselor energetice. Mai mult ca atât, din totalitatea clădirilor publice existente în raion, doar 18% au reabilitare termică exterioară.

O altă problemă majoră cu care se confruntă raionul este imposibilitatea conservării a 48 edificii și construcții nepasibile înstrăinării, care aparțin instituțiilor din domeniul social, conform ordonanței Guvernului nr. 1107-900 din 23 noiembrie 2012.

Este de menționat că raionul dispune de un potențial considerabil de eficientizare a consumului de energie. Astfel în contextul Programului Regional Sectorial pe domeniul Eficientă Energetică în Clădirile Publice, până în anul 2025 se estimează că raionul Orhei necesită să reabiliteze energetic aproximativ 19.279 m.p. de clădiri publice, ceea ce ar însemna aproximativ 13 clădiri publice cu o suprafață medie de 1.500 m.p.. Costurile estimate ale investiției necesare pentru realizarea acestui obiectiv constituie aproximativ 75,14 mil. MDL. Atare investiții ar putea rezulta economii anuale de

aproximativ 3.046 MWh – echivalentul în economii financiare la bugetul local de până la 3,9 mil. MDL. Este de menționat că acest obiectiv nu a fost realizat.

Renovarea unei clădiri selectate ar trebui să includă următoarele componente:

- Măsurile de reparație capitală / măsurile de pregătire (mai multe lucrări de reparație capitală/lucrări de pregătire ar putea fi necesare înainte de întreprinderea măsurilor de izolare (renovarea acoperișului, instalarea unui sistem de gestionare a apelor pluviale, lucrări de demolare, plintă, trotuare, sistem de protecție la trăsnet, sistem de protecție solară, intrare, etc.)).
- Măsurile de izolare termică - Izolarea termică a pereților exteriori, izolarea etajului de sus și demisolului (parțial), pereți externi ai demisolului (parțial) și înlocuirea ferestrelor.
- Retehnologizarea rețelelor termice interioare ale clădirii / Reabilitarea sistemului de încălzire / instalarea unui nou sistem de încălzire inclusiv echipamente auxiliare;
- Renovarea sistemului / instalației de iluminare în favoarea unui sistem de iluminare eficient din punct de vedere energetic.

REȚELE DE FURNIZARE A APEI POTABILE ȘI SISTEME DE CANALIZARE

Starea infrastructurii AAC existente variază considerabil de la zonele urbane la cele rurale. Optimizarea hidraulică a rețelelor de alimentare cu apă existente este necesară pentru a se conforma la cerințele actuale. În anul 2024, lungimea totală pe țară a apeductelor și rețelelor publice de distribuție a apei a constituit 21,6 mii km și, comparativ cu anul precedent, s-a extins cu 561,0 km (sau 3,0%), inclusiv s-a extins cu 54,2 km în mediul urban și cu 506,8 km în mediul rural. Din lungimea totală, 21,0 mii km aparțin sistemelor date în exploatare, iar 0,6 mii km – sistemelor care nu sunt date în exploatare, dar deservește populația. Cea mai mare parte a apeductelor și rețelelor publice nou construite revine localităților din regiunea Nord – 303,9 km (54,2%) și din regiunea Centru – 140,4 km (25,0%). În anul 2024 la nivel de țară, au funcționat efectiv 20,4 mii km de apeducte și rețele publice de distribuție a apei, sau 94,4% din lungimea totală a acestora

Sistemele pentru alimentarea cu apă din raion la situația anului 2025 constituie 226 de complexe cu diferite grade de amenajare a sectorului comunal din localități, sisteme de alimentare cu apă funcționale sunt raportate 206 și 20 sunt sisteme de alimentare cu apă nefuncționale

Sursele de alimentație cu apă

	Izvorul Jeloboc / izvoare	Apeduct	Sonde / fântâni arteziene	Fântâni de mină	Turn de apă / rezervor de apă
Sursele de alimentare cu apă a populației APL (râu - precizați denumirea, sondă arteziană, altele)	4	7	110	103	7

Sursa: DEPI, date furnizate de UTA a raionului Orhei

De sisteme centralizate de alimentare cu apă potabilă dispun 64 de localități, inclusiv 1 oraș (100%) și 63 de localități rurale, reprezentând 85,3% din numărul total al acestora.

Calitatea apei din localitate confirmată prin certificatul de confirmare a calității apei - cel mai recent emis de către laborator este asigurată de 28 primării.

Operatorii pe primării și forme de organizare

nr. ord.	UAT	Operatorii care gestionează obiectele de infrastructură în domeniul aprovizionării cu apă și sanitație de organizare și fondatorii	Categoria apei livrate	Tarif pentru prestarea serviciilor de alimentare cu apă și/sau canalizare
1	CR Orhei			
2	Primăria mun. Orhei	Regia Apa Canal SA aprovizionează cu apă și canalizare mun. Orhei cât și satele învecinate: Piatra; Pohorniceni, Pelivan, Step-Soci, Budăi, Burcuta, Seliște și Lucășeuca	menajeră	Decizia nr.10.20 din 26.12.12 a Consiliului orășenesc Orhei- tarif apă populație - 16,20 lei/m3; canalizare- 6,40 lei/m3
3	Primăria Berezlogi		menajeră	8 lei /m3
4	Primăria Biești	Î.M. "Servicii Comunale Biești"	menajeră	7 lei/m3, decizia CL Biești nr.3.4 din 07.08.2008
5	Primăria Bolohan	Î.M. "Servicii Comunale Bolohan"	menajeră	Decizia CS Bolohan nr.6/4 din 18.09.2019 tarif apă potabilă p/f -13 lei/ m3
6	Primăria Brăviceni	Î.M. "Servicii Comunale Brăviceni"	menajeră	Decizia nr.2/4 din 12.03.2019 - 9 lei/m3

7	Primăria Bulăiești		menajeră	Decizia nr.9/5 din 20.11.15 C.S. Bulăiești - 7 lei/ m3
8	Primăria Chiperceni	Î.M. Servicii Comunale Chiperceni	menajeră	Decizia C.C. Chiperceni nr.7.4 din 23.06.22 - evacuarea deșeurilor menajere de la p/f - 20 lei lunar pentru o persoană; Tarif apă - 20 lei m3 - Decizia C.C. Chiperceni nr.6.4.1 din 03.06.22
9	Primăria Ciocîlteni	AO Apa Ciocîlteni	menajeră	Proces-verbal nr.1 din 05.11.2017 al adunării A.O. Apa Ciocîlteni, tarif la apă - 8 lei/m3 din 01.12.2017
10	Primăria Clișova	Î.M." Servicii Comunal-Locative Clișova"	menajeră	Decizia nr.3/3 din 18.05.20 C.S. Clișova -10 lei/m3
11	Primăria Crihana	AO "Izvoarăș - s. Cucuruzeni de Sus; AO "Cristal" - s. Crihana; AO "Agua" -s. Sîrota	menajeră	Decizia nr.9/11 din 13.12.22 - 10 lei/m3
12	Primăria Cucuruzeni	Î.M. Servicii Comunale Cucuruzeni	menajeră	Decizia C.C. Cucuruzeni din 30.03.18 Tarif apă pentru c/c - 10; pentru instituții bugetare - 5 lei/m3
13	Primăria Donici	Î.M. Servicii Comunale Donici	industrială	Decizia nr.4.9 din 30.09.22 primăriei com. Donici - tarif 15 lei/m3 p/f
14	Primăria Ghetlova	AO "Apaservice"	menajeră	Tarif la apa -10 lei/m3 - apa; 5 lei/m3 - canalizare; Decizia nr.4.3 din 14.08.2016
15	Primăria Isacova		menajeră	după datele contorului electric, fiecare fântână are contor electric
16	Primăria Ivancea	Primăria Comunei Ivancea; AO "Furceni"; Î.I. N. Procop"; SRL "Ivest Smaranda"	menajeră	Decizia C.C.I. nr.3/7 din 23.03.2018 - apa potabilă pentru consumatorii casnici - 10 lei/m3 Î.M. SCI"; canalizarea - 8 lei lunar p/u un locuitor (Î.I. "N. Procop"); Decizia nr.9/1 din 01.11.22 -apa potabilă - 12 lei/ m3; Decizia nr.9/2 din 01.11.22 apa potabilă - 12 lei/m3 (SRL Invest Smaranda)
17	Primăria Jora de Mijloc	În fiecare mahala sunt fântâni mina unde este instalată pompa de pompare a apei și este ridicat turnul lui ROJONOVSKI de unde apa se redistribuie la fiecare gospodărie, responsabil fiind fiecare cetățean	menajeră	Tariful de apă consumată se ia în considerație de energia electrică cheltuită efectiv pentru pomparea apei
18	Primăria Mălăiești	Î.M. "Servicii Locativ-Comunale Mălăiești	industrială	Decizia nr.7-9 C.C. Mălăiești din 11.09.2017. p/f -până la 10m3 -10 lei m3, mai mult de 103 - 15 lei m3
19	Primăria Mitoc	Î.M. "Servicii Comunale Mitoc"	menajeră	Decizia C.S. Mitoc nr.6/2 din 15.09.22 Tarif p/u apă până la 5 m3 - 6 lei; mai mult de 5 m3 - 12 lei.
20	Primăria Mîrzești		menajeră	Tarif la apa potabilă s. Mîrzaci - 6 lei; s. Mîrzești - 8 lei
21	Primăria Morozeni	Î.M. Servicii Comunale Morozeni	menajeră	Decizia C.C. Morozeni nr.5.9 din 01.08.22 - 14 lei/ m3 pentru consumatori
22	Primăria Neculăieuca		industrială	După datele la contor electric
23	primăria Pelivan	Î.M. Servicii Comunale Pelivan	menajeră	Decizia C.C. Pelivan nr. 5.12 din 07.12.12. Tarif apă populație - 8 lei/m3; ag. ec.-20 lei/m3. Canalizare: populație -15 lei/m3; ag. ec. - 25 lei/m3
24	Primăria Peresecina	SRL -2; Î.M. "Servicii Comunale Peresecina"; AO - 5	menajeră	Decizia nr.2 p.5 din 04.03.22 a CS Peresecina Tarif p/u evacuarea apelor menajere: pentru gospodării cu un membru - 20 lei pe lună; - 50 lei; 3 * 75 lei; 4 și mai mulți membri - 100 lei pe lună; Tarif apa potabilă - 20 lei/ m3 (Decizia nu s-a prezentat)
25	Primăria Piatra	Î.M. Servicii Comunale Piatra	menajeră	proces-verbal nr.4 din 09.09.20 C.C. Piatra, tarif apă pentru p/f - 7 lei/m3; pentru p/j - 10 lei/m3
26	Primăria Podgoreni	AO Izvoarăș	menajeră	Decizia C.S. Podgoreni nr.1.1 din 23.01.14 - tarif apă 10 lei/m3 pentru p/f și 12 lei/m3 - p/j
27	Primăria Pohorniceni	Redia Apa Canal SA	menajeră	Decizia nr.10.20 din 26.12.12 a Consiliului orașenesc Orhei- tarif apă populație - 16,20 lei/m3;

28	Primăria Pohrebeni	Î.M. Servicii Comunale Pohrebeni- s. Șercani; Î.I. Victor Pîslari - s. Pohrebeni; s. Izvoare - apeduct privat - 5 km	menajeră	C.C. Pohrebeni - 8 lei/m3 - apeductul parțial proprietate privată, parțial -proprietate publică, Decizia CL nr.2/9 din 14.06.18.; s. Izvoare - 5 lei/m3- apeductul proprietate privată; în contul cotei valorice, nu este stabilit tarif de APL; s. Șercani - 8 lei/m3 - apeductul proprietate publică, nu este stabilit tarif de APL
29	Primăria Puținței	Î.M. Servicii Comunale Puținței	industrială	13 lei/m3 în baza Deciziei C.L. Puținței nr.11.5 din 28.09. 22
30	Primăria Sămănanca	AO Izvoraș	menajeră	Decizia nr.1/4 din 22.07.11 AO "Izvoraș" - 15 lei/m3 p/f
31	Primăria Seliște	Regia Apa Canal Orhei SA	menajeră	Decizia nr.10.20 din 26.12.12 a Consiliului orașenesc Orhei- tarif apă populație - 16,20 lei/m3; canalizare- 6,40 lei/m3
32	Primăria Step-Soci	SA "Regia Apa-Canal Orhei"	menajeră	Decizia nr.10.20 din 26.12.22 a Consiliului Orașenesc Orhei - 16,20 lei/m3
33	Primăria Susleni	Î.M. Servicii Comunale Susleni	menajeră	Decizia nr. 8/9 din 09.12.22 C.S. Susleni - tarif - 15 lei/m3 pentru consumatori din teritoriu s. Suslenii
34	Primăria Teleșeu	Î.M. "Teleșeu Servicii"	menajeră	Decizia C.L. Teleșeu nr.7.2 din 18 iunie 22 tarif apă din 01.08.22 pentru p/f - 20 lei m3; pentru p/j - 25 lei m3.
35	Primăria Trebujeni	Î.M. Servicii Comunale Trebujeni	menajeră	Decizia C:C. Trebujeni din 30.08.19 tari: 10 lei/m3 p/u cetățeni; 12 lei/m3 pentru p/f.
36	Primăria Vatici	Î.M. Servicii Comunale Vatici	menajeră	Decizia nr.4/4 din 21.05.2020 C.C. Vatici, tarif la apă - 9,0 lei/m3, canalizare - 6,75 lei m3
37	Primăria Vișcăuți		menajeră	Nu este stabilit, plata să efectuează conform calculului energiei electrice consumate
38	Primăria Zahoreni	ONG de Aprovizionare cu Apa Potabilă	menajeră	proces-verbal nr.1 din 21.08.22 al adunării generale a cetățenilor s. Zahoreni -tarif apă - 13 lei/m3
39	Primăria Zorile	AO "Apa Vie"	menajeră	Decizia CC Zorile nr.5/10 din 06.06.22 - c/c - 12 lei/m3

Sursa: DEPI, date furnizate de UTA a raionului Orhei

Sistemele publice de alimentare cu apă preponderent au captat apa din surse de suprafață. În anul 2024 la nivel de țară, volumul de apă captată a constituit 140,8 mil. m3, inclusiv apă captată din surse de suprafață - 90,3 mil. m3 (64,1%), din surse subterane - 37,7 mil. m3 (26,8%) și apă captată sau primită din alte surse - 12,8 mil. m3 (9,1%).

Volumul de apa furnizat consumatorilor

	Volumul de apă furnizat total, mii m3				inclusiv volumul de apă furnizat populației, mii m3			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
Total țară	92829,4	98320,1	97116,9	101963,3	66193,7	69937,1	68686,8	72450,1
RD Centru	14228,6	16144,4	15992,1	16668,9	12564,8	14181,9	14030,2	14679,9
Raionul Orhei	2023,1	2505,7	2423,9	2487,7	1720,6	2159,7	2092,6	2114,4

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

În anul 2024 la nivel de țară, volumul de apă distribuită consumatorilor a constituit 101,9 mil m3, iar diferența de 38,9 mii m3 dintre volumul de apă captată și volumul de apă distribuită consumatorilor o reprezintă consumul propriu al întreprinderilor care au captat apă, dar și pierderile de apă în timpul livrării acesteia. Din volumul total de apă distribuită, 72,4 mil. m3 (sau 71,1%) au fost furnizate populației, 4,2% – instituțiilor bugetare, iar 24,7% - altor consumatori.

Volumul de apa captata si furnizata de sistemul public de alimentare cu apa

	Raionul ORHEI					or. Orhei				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Volumul total de apa captata de sistemul public de alimentare cu apa din toate sursele, mii m3	2677,5	2476,6	2960,2	2946,3	3012,4	1399,3	1345,2	1377,1	1394,4	1456,6
Volumul total de apa furnizata de sistemul public de alimentare cu apa, mii m3	2146,3	2023,1	2505,7	2423,9	2487,7	936,3	932,3	935,5	937,5	987,4
Volumul de apa furnizata populației de sistemul public de alimentare cu apa, mii m3	1822,2	1720,6	2159,7	2092,6	2114,4	720,6	723,0	714,6	713,3	725,5

Volumul de apa furnizata institutiilor bugetare de sistemul public de alimentare cu apa, mii m3	174,0	138,4	144,1	143,9	173,1	88,2	79,4	80,0	82,2	103,2
Volumul de apa furnizata altor consumatori de sistemul public de alimentare cu apa, mii m3	150,1	164,1	201,9	187,3	200,2	127,5	130,0	140,9	141,9	158,7

Sursa: BNS, Banca de date statistice

Consumul mediu specific de apă în raionul Orhei este de circa 58 l/pers./zi, iar consumul nerezidențial este de circa 47 l/pers./zi. Consumatorul major de apă este mun. Orhei. Consumatorii industriali sunt amplasați în jurul mun. Orhei, pe când zonele rurale sunt caracterizate prin consumul menajer de apă.

Regimul de aprovizionare cu apă a populației este non-stop pentru toate localitățile raionului Orhei.

Lungimea apeductelor și rețelelor publice de distribuție a apei, în profil teritorial, 2024 (km)

	inclusiv a sistemelor date în exploatare			inclusiv a sistemelor care nu sunt date în exploatare, dar deservesc populația		
	Total	inclusiv		Total	inclusiv	
		în funcțiune	nou-construită		în funcțiune	nou-construită
Total	21.010,8	19.840,0	535,8	597,2	579,6	25,1
RD Centru	6.262,3	6.229,4	124,6	334,0	316,4	15,8
Raionul Orhei	861,7	859,4	15,3	—	—	—

Sursa: BNS Activitatea sistemelor publice de alimentare cu apă și de canalizare în anul 2024

Lungimea totală a rețelei de distribuție a apei potabile raportată de APL de nivelul I la situația de 31.03.2025 este de 1801,92 km. Inclusiv funcționează 38 stații de pompare, 27 sonde de adâncime, având o capacitate de 18.900 m3/zi.

Consumul specific mediu este de 72 l/pers./zi, apa nefacturată în sistem fiind de cca 44%. Consumul energetic specific este de cca 1,0 kWh/m3. Localitățile rurale au o acoperire foarte limitată cu servicii. Sisteme de alimentare dotate cu stații de tratare a apei în total pe raion sunt 8 unități.

Apeducte și rețele publice de distribuției a apei

	2024			
	Lungimea apeductelor si rețelelor publice de distribuție a apei, km	Lungimea in funcțiune a apeductelor si rețelelor publice de distribuție a apei, km	Numarul de locuinte conectate la serviciul public de alimentare cu apa, unitati	Numarul populatiei conectate la serviciul public de alimentare cu apa, persoane
Raionul ORHEI	861,7	859,4	31 375	-
Or. Orhei	214,5	214,5	11 855	-

Sursa: BNS, Banca de date statistice

Fântâni arteziene în raion, la situația anului 2024, sunt în număr de 243, distribuția pe localitățile raionului fiind - 14% municipiul Orhei, 8% satul Mitoc, 6% satul Susleni, 4% satul Mălăiești, câte 3% satele Pelivan și Peresecina, restul localităților dețin fântâni arteziene în proporție de 1-2 la sută. Din totalitatea localităților din raion 13 nu dețin fântâni arteziene.

Starea sondelor

Total	Exploatare (unități)							Neexploatare (unități)			Sonde în construcție (unități)	Tamponate (unități)	Acte de control	Procese-verbale
	Total	Destinația					Autorizate	Total	În rezervă	Conservate				
		Potabilă	Menajeră	Curativă	Necesități agricole	Menire industrială								
Raionul Orhei														
243	157	115	20	0	3	19	16	86	18	55	4	9	3	0

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

În anul 2024 la nivel de țară, lungimea totală a rețelelor publice de canalizare a constituit 5,7 mii km, fiind extinsă cu 165,7 km, inclusiv cu 82,9 km în mediul urban și 82,8 km în mediul rural. Din lungimea totală, 5,6 mii km revin sistemelor date în exploatare, iar 169,9 km – sistemelor care nu sunt date în exploatare, dar deservesc populația. Din lungimea totală a rețelelor publice de canalizare nou construite,

56,4 km (sau 34,0% din totalul lungimii construite) sunt în regiunea Centru: în raioanele Ialoveni – 24,5 km, Criuleni – 13,1 km, Orhei – 12,5 km, etc.

Lungimea rețelelor publice de canalizare, în profil teritorial, 2024 (km)

	inclusiv a sistemelor date în exploatare			inclusiv a sistemelor care nu sunt date în exploatare, dar deservește populația		
	Total	inclusiv		Total	inclusiv	
		în funcțiune	nou-construită		în funcțiune	nou-construită
Total țară	5.556,6	5.273,8	112,4	169,9	163,6	53,3
RD Centru	1.144,2	1.130,7	47,6	69,0	62,7	8,8
Raionul Orhei	138,5	138,5	12,5	—	—	—

Sursa: BNS, Activitatea sistemelor publice de alimentare cu apă și de canalizare în anul 2024

La nivel de raion, de rețele de canalizare publică dispun 8 localități, inclusiv mun. Orhei. Rețelele de canalizare au o lungime de 294,6 km - date furnizate de UAT a raionului Orhei, ce diferă de cele oficiale – 138,5 km, 6 stații de epurare și 10 stații de pompare. Numărul de sisteme de canalizare centralizate – 30; Sistem de canalizare dotate cu stații de epurare – 20.

Sistemul centralizat de canalizare, raionul Orhei, unități

Sisteme de canalizare				Sisteme de canalizare dotate cu stații de epurare a apelor uzate				Sisteme de canalizare în localitățile rurale			
2014	2016	2018	2024	2014	2016	2018	2024	2014	2016	2018	2024
5	7	8	8	5	5	6	8	3	5	7	7

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2019, ediția 2025

Din toată populația raionului, care are acces la sistemele comunale de alimentare cu apă, 54,1% locuiesc în zona construcțiilor necanalizate. Stația veche de epurare a apelor uzate din mun. Orhei cu o capacitate de 10.000 m³/zi, este exploatată în proporție de 30 la sută. Unele segmente din sistemul de canalizare, inclusiv stațiile de pompare, au fost renovate, pe când stațiile de epurare din localități rămân în condiții deplorabile.

Rețele publice de canalizare

	2024			
	Lungimea totală a rețelelor publice de canalizare, km	Lungimea în funcțiune a rețelelor publice de canalizare, km	Numărul de locuințe conectate la serviciul public de canalizare, unități	Numărul populației conectate la serviciul public de canalizare, persoane
Raionul ORHEI	138,5	138,5	9 303	-
Or. Orhei	100,4	100,4	8 598	-

Sursa: BNS, Banca de date statistice

Începând cu luna octombrie 2013, în mun. Orhei a fost pusă în funcțiune Stația de Epurare a Apelor Uzate conform tehnologiei Zonelor Umede Construite (ZUC), fiind una dintre cele mai mari ca dimensiune în Europa. Punerea în funcțiune a stației a remediat calitatea serviciilor de igienă sanitară din oraș, au fost reduse substanțial deversările de poluanți în râul Răut. Consumul energetic specific al sistemului de canalizare în mun. Orhei este de cca. 0,6 kWh/m³.

Starea complexelor de evacuare și epurare a apelor uzate, raionul Orhei

Total unități	Prezența documentației de proiect / avizului EES	Normativul DLA/CMA	Autorizației de mediu de folosință specială a apei	Funcționează unități			
				Cu epurare normativă	Cu epurare insuficientă	Cu epurare parțială	Nu funcționează
18	6	16	6	3	13	0	1

Sursa: Anuarul IPM – 2024 „Protecția mediului în Republica Moldova”

Nivelul de dezvoltare a sistemelor de canalizare este mult mai scăzut în comparație cu sistemele de alimentare cu apă, iar localitățile urbane au acces mult mai mare la sistemele publice de canalizare. Toate localitățile urbane și anume mun. Orhei (100%) și doar 9,3% din localitățile rurale ale raionului au sisteme centralizate de canalizare, având conectate doar 73% din populația urbană și aproximativ 45,9% din populație rurală. Ponderea totală a populației conectate la sisteme de canalizare în RDC este estimată la aproximativ 52,5%, în timp ce rata de conectare la nivel de țară este aproximativ 64,7%.

Evacuarea apelor uzate în sistemul public de canalizare

	Raionul ORHEI					or. Orhei				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Nr total al stațiilor de epurare a apelor uzate, unități	6	6	6	6	8	2	2	2	2	2
Nr stațiilor de epurare a apelor uzate în funcțiune, unități	6	6	6	6	8	2	2	2	2	2
Volumul total al apelor uzate evacuate în sistemul public de canalizare, mii metri cubi	970,4	1013,8	1411,4	940,6	1021,3	883,1	989,1	1377,5	903,8	978,7
Volumul total al apelor uzate epurate, mii metri cubi	920,4	1007,2	1408,2	931,8	1011,4	883,1	989,1	1377,5	903,8	978,7

Sursa: BNS, Banca de date statistice

La nivel de țară cea mai mare pondere a localităților cu acces la sistemele publice de canalizare este în mun. Chișinău (65,7%). Circa 28,1% din localitățile din UTA Găgăuzia și 11,5% din localitățile din regiunea Centru dispun de sistemele publice de canalizare, pe când localitățile din regiunile Sud și Nord au cele mai mici rate de acces la acest tip de utilități publice -7,5% și, respectiv, 5,1%.

Inclusiv, în 2024, volumul total al apelor uzate evacuate a constituit 71,4 mil. m3, din care 68,1 mil. m3 din localitățile urbane (95,4%) și 3,3 mil. m3 din cele rurale (4,6%). În anul 2024, circa 77,6% din total sisteme publice de canalizare erau dotate cu stații de epurare. Nici o localitate din raioanele Soroca și Rezina nu dispune de stație de epurare. Din cele 125 stații de epurare, funcționale erau 116 unități. Cea mai bună situație privind funcționalitatea stațiilor de epurare, a fost în mun. Chișinău (100,0%) urmată de regiunea Centru (96,6%), Nord (92,6%), UTA Găgăuzia și Sud (câte 87,5% și 83,3%). Prin stațiile de epurare a apei, au trecut 69,2 mil. m3 de apă uzată epurată (97,0%). Din volumul total de apă uzată epurată, 94,5% a fost epurată mecanic, 94,9% biologic, iar 2,1% - a fost evacuată fără tratament.

Actualmente, în raionul Orhei tratarea mecanică este prevăzută pentru toate apele uzate urbane, în timp ce tratarea biologică există doar la stația de epurare din Orhei (la stația nou-construită). Sistemele de canalizare rămân subdezvoltate și necesită investiții substanțiale pentru extinderea rețelelor de colectare, reabilitarea stațiilor de pompare a apelor uzate, precum și a stațiilor de epurare.

Serviciile de alimentare cu apă, canalizare și epurare a apelor uzate din mun. Orhei sunt prestate de „Regia Apă Canal-Orhei” S.A., pe când în localitățile rurale operarea și întreținerea sistemelor existente îi revine autorităților publice locale din localitățile respective, agenților economici particulari și/sau asociațiilor de consumatori. „Regia Apă Canal-Orhei” S.A. prezintă un potențial pentru extinderea serviciilor AAC asupra altor localități din raionul Orhei.

Perspectivile de dezvoltare sunt asociate cu ameliorarea calității serviciilor AAC în mun. Orhei și extinderea serviciilor durabile și suportabile spre localități învecinate.

INFRASTRUCTURA FIZICĂ

Spațiile verzi de folosință generală ocupă cea mai mare suprafață din spațiile verzi urbane. În anul 2024 la nivel de țară, suprafața spațiilor verzi în localitățile urbane a constituit 6,6 mii ha, ceea ce reprezintă 12,8% din suprafața terenurilor din intravilanul localităților urbane.

Suprafața spațiilor verzi urbane este formată în proporție de 69,0% din spații verzi de folosință generală (scuaruri, grădini, parcuri etc.), 18,6% sunt spații verzi cu acces limitat (parcuri sportive, spații verzi pe lângă instituțiile de învățământ și locuințe, spații pentru recreerea copiilor și tineretului etc.), 7,8% - spații verzi din zonele turistice și de agrement, 2,7% - spații verzi cu profil specializat (grădini botanice, zoologice și dendrologice etc.) și 1,9% - spații verzi cu funcții utilitare (plantații pentru consolidarea terenurilor și de protecție a surselor de apă etc.).

Suprafața spațiilor verzi urbane pe categorii, 2024

	Suprafața spațiilor verzi, ha					
	Total	de folosință generală	cu acces limitat	cu profil specializat	cu funcții utilitare	din zonele turistice și de agrement
Total localități urbane	6.642,4	4.581,7	1.235,4	180,3	128,7	516,3
mun. Chișinău	4.397,2	3.077,9	799,5	3,0	62,3	454,5
RD Nord	1.020,3	664,2	211,0	115,3	4,1	25,7
RD Centru	649,2	421,3	102,4	58,0	46,7	20,8
or. Orhei	70,5	18,6	8,0	25,4	18,5	—
RD Sud	418,0	290,7	98,9	4,0	9,1	15,3
UTA Găgăuzia	157,7	127,6	23,6	—	6,5	—

Sursa: BNS, Infrastructura străzilor din localitățile urbane în anul 2024

Repartizarea spațiilor verzi urbane pe regiuni arată că, 66,1% din suprafața spațiilor verzi aparține mun. Chișinău, 15,4% - regiunii Nord, după care urmează regiunea Centru - 9,8%, regiunea Sud - 6,3% și UTA Găgăuzia - 2,4%. În top 3 localități urbane cu cea mai mare suprafață a spațiilor verzi sunt mun. Chișinău (4,4 mii ha), mun. Bălți (0,3 mii ha) și or. Călărași (0,2 mii ha).

Fondul locativ înregistrat la 1 ianuarie 2025 la nivel de țară a constituit 1 337,3 mii locuințe cu o creștere de 0,4% față de situația înregistrată la 1 ianuarie 2024. Suprafața totală a fondului locativ înregistrată la 1 ianuarie 2025 a constituit 91 792,9 mii m2, sau cu 0,7% mai mult față de suprafața totală a fondului locativ înregistrată la 1 ianuarie 2024.

Fondul locativ la 1 ianuarie 2025

Regiuni/ municipii, raioane	Numărul locuințelor, mii unități			Suprafața totală, mii metri pătrați		
	Total	din care în:		Total	din care în:	
		mediul urban	mediul rural		mediul urban	mediul rural
Total țară	1337,3	589,8	747,5	91792,9	42493,3	49299,6
RD Centru	373,6	79,5	294,0	25300,2	6147,8	19152,4
Raionul Orhei	45,7	14,3	31,4	2840,0	1006,1	1833,9

Sursa: Fondul locativ la 1 ianuarie 2025

Pondere cea mai mare în numărul de locuințe înregistrate la 1 ianuarie 2025 o deținea regiunea de dezvoltare Nord (29,9%), urmată de regiunea de dezvoltare Centru (27,9%), municipiul Chișinău (24,9%), regiunea de dezvoltare Sud (13,5%) și UTA Găgăuzia (3,8%).

Dotarea fondului locativ, în % față de suprafața totală

Regiuni de dezvoltare/ medii de rezidență	Fond locativ dotat cu:											
	apeducte			canalizare			încălzire centrală			alimentare cu gaze (gaze naturale și lichefiate)		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Total țară, din care:	64,9	66,4	67,5	62,7	63,7	64,7	48,9	49,3	50,0	90,6	90,7	90,9
- în mediul urban	90,4	90,6	90,8	86,1	85,4	85,7	84,4	84,6	84,8	93,7	93,7	94,2
- în mediul rural	43,9	46,2	47,4	43,3	45,4	46,7	19,4	19,7	20,0	88,1	88,1	88,1
RD Centru, din care:	52,5	54,4	55,2	51,2	51,6	52,5	29,8	30,2	30,8	83,5	83,6	83,7
- în mediul urban	81,4	82,0	82,3	77,3	72,6	73,0	70,1	70,0	70,3	89,1	89,2	89,1
- în mediul rural	43,4	45,7	46,6	43,1	45,0	45,9	17,2	17,5	18,2	81,8	81,8	81,9

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

După medii de rezidență a fondului locativ, la nivel de țară în mediul rural au fost înregistrate 747,5 mii locuințe (55,9% din total locuințe înregistrate) cu suprafața de 49299,6 mii m2 (53,7% din total suprafața fondului locativ). În mediul urban au fost înregistrate 589,8 mii locuințe (44,1% din total locuințe înregistrate) cu suprafața de 42493,3 mii m2 (46,3% din total suprafața fondului locativ).

Dotarea fondului locativ, mii metri pătrați de suprafața totală dotată

	Total				Localități urbane				Localități rurale			
	Apeduct	Canalizare	Încălzire centrală	Gaz	Apeduct	Canalizare	Încălzire centrală	Gaz	Apeduct	Canalizare	Încălzire centrală	Gaz
Total pe țară	61972,6	59435,6	45924,8	83447,5	38596,0	36418,3	36052,8	40020,8	23376,6	23017,3	9872,1	43426,7
Centru	13975,5	13274,2	7797,3	21167,8	5059,7	4489,7	4319,6	5474,8	8915,8	8784,5	3477,7	15693,0
Raionul Orhei	1856,9	1521,8	747,3	2261,0	974,6	639,5	730,3	952,1	882,3	882,3	17,0	1309,0

Sursa: BNS, Banca de date statistice

Repartizarea locuințelor după numărul de camere se prezintă astfel: locuințele cu o cameră constituie 10,6% din numărul total al locuințelor înregistrate, cu două camere – 32,5%, cu trei camere – 36,1%, cu patru și mai multe camere – 20,8%.

Darea în exploatare a locuințelor, mii m2 de suprafață totală

RD / raioane	Total						din care, case de locuit individuale					
	2015	2020	2021	2022	2023	2024	2015	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	609,7	602,5	899,5	386,0	607,2	489,7	225,6	234,1	288,9	207,6	208,4	231,6
RD Centru	70,3	75,7	104,3	107,3	101,5	175,8	50,2	68,2	97,0	62,6	68,7	79,1
Raionul Orhei	4,4	7,7	10,6	27,5	15,4	85,6	4,4	6,4	10,6	5,9	2,7	6,3

Sursa: BNS, Banca de date statistice

Investiții în active imobilizate și construcții

Raionul Orhei înregistrează investiții constante în active imobilizate și construcții, esențiale pentru dezvoltarea infrastructurii locale și modernizarea mediului urban și rural. Resursele financiare sunt direcționate către dezvoltarea clădirilor publice și rezidențiale, modernizarea infrastructurii ingineresti, achiziția de echipamente și utilaje, precum și extinderea rețelelor de utilități.

Investiții în active imobilizate, milioane lei (preturi curente), 2024

	Total pe țara	RD Centru	Raionul Orhei
Investiții în active imobilizate, total	42103,6	5797,1	595,2
Imobilizări necorporale	1255,4	78,9	3,0
Imobilizări corporale	40848,2	5718,2	592,3
..clădiri rezidențiale (de locuit)	5347,6	383,9	3,4
..clădiri nerezidențiale	6853,6	1098,6	80,1
..construcții ingineresti	6977,5	1235,8	150,0
..mașini și utilaje	12534,1	1857,3	268,5
..mijloace de transport	5471,8	727,3	51,8
..alte imobilizări corporale	3663,6	415,2	38,6

Sursa: BNS, Banca de date statistice

Aceste investiții sprijină activitatea economică locală prin stimularea construcțiilor, crearea de locuri de muncă și facilitarea desfășurării eficiente a activităților industriale, comerciale și sociale. În paralel, sectorul construcțiilor contribuie la îmbunătățirea condițiilor de trai și la creșterea atractivității raionului pentru investitori.

Investiții în active imobilizate, pe surse de finanțare, milioane lei, prețuri curente

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Total		din care, finanțate din contul:									
			Buget de stat		Buget UAT		mijloace proprii		surse din străinătate		altor surse	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Total țară	38367,5	42103,6	3422,3	2769,7	2483,2	2346,3	23239,7	26392,4	1466,4	1671,9	7755,9	8923,1
RD Centru	5101,3	5797,1	859,9	554,4	667,1	631,9	2454,2	3201,0	254,3	191,2	865,9	1218,6
Raionul Orhei	395,6	595,2	50,4	67,1	69,0	72,0	178,6	322,5	8,3	15,9	89,4	117,8

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Provocările majore includ finanțarea proiectelor mari, menținerea standardelor de calitate și gestionarea eficienței resurselor, în timp ce tendințele indică o orientare spre proiecte de infrastructură durabilă și modernizare tehnologică.

Investiții în active imobilizate pe surse de finanțare, milioane lei

	Total pe țara					RD Centru					Raionul Orhei				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Surse de finanțare - total	30089,6	35411,2	37107,5	38367,5	42103,6	4067,2	4610,7	4777,0	5101,3	5797,1	1348,9	1476,1	1471,1	1395,6	1595,2
Finanțate din contul bugetului de stat	2733,4	1969,0	2170,1	3422,3	26392,4	234,6	382,1	366,7	859,9	3201,0	21,0	129,8	33,0	50,4	322,5
Finanțate din contul bugetelor UAT	1692,1	2388,7	2222,2	2483,2	2769,7	530,4	534,0	570,5	667,1	554,4	73,4	53,1	47,2	69,0	67,1

Sursa: BNS, Banca de date statistice

Alocații bugetare

Alocații bugetare pentru investiții capitale a Consiliului raional Orhei, 2024-2025

Nr. ord	Denumirea instituției	Destinația alocațiilor	mii lei	Decizia CR Orhei
Alocații bugetare 2024				
1	Școala Raională de Sport Orhei	Pentru acoperirea costurilor obiectivului reparația sistemului de încălzire	295,20	3/1 din 28.05.2024
2	Școala Raională de Sport Orhei	Procurării /montării învelișului artificial al terenului mini-fotbal.	1250,00	4/2 din 15.08.2024
3	Centrul de Cultură „Andrei Suruceanu”	Reparația capitală a clădirii (deteriorată ca urmare a vijeliilor din 11-12 iunie 2024)	6000,00	4/2 din 15.08.2024
Total			8605,2	
Alocații bugetare 2025				
1	Serviciul raional de arhivă	Pentru lucrări de reparație la edificiul arhivă	850,9	2/2 din 17.04.2025
2	Școala Raională de Sport Orhei, Filiala de box	Reparație interioară și exterioară la sala sportivă Școala Raională de Sport din str. Iachir nr.25	477,6	2/2 din 17.04.2025

3	IMSPCS Ivancea	Pentru reparația oficiilor și procurarea mobilierului la oficiile medicale din s. Brănești, s. Furceni, s. Trebujeni și s. Butuceni.	186,9	2/5.2 din 17.04.2025
4	IMSPCS Ghetlova	Reparația la oficiului medical Hulboaca	240,00	2/5.3 din 17.04.2025
5	IGSU DSE Orhei	Achiziționarea utilajului specializat necesar DSE Orhei pentru utilizare în timpul misiunilor.	62,00	nr.2/20.2 din 17 04 2025
6	Secția Cultura	Pentru servicii de elaborare a proiectului tehnic al sălii festive din cadrul Centrului raional de Cultură „A. Suruceanu” din mun. Orhei	360,00	3/2 din 06.08.2025
		Pentru lucrări de reparație a pardoselilor la Biblioteca pentru Copii Ion Creangă din mun. Orhei	49,80	3/2 din 06.08.2025
7	Centrul Militar Teritorial Orhei	Procurarea mașinilor și utilajelor	14,3	nr.2/20.2 din 17 042025
8	IMSPCS Cucuruzeni	Pentru reparația treptelor, trotuarelor, terase la imobilul Centru de sănătate s. Cucuruzeni	240,00	3/4 din 06.08.2025
9	IMSPCS Brăviceni	Pentru elaborarea documentației de proiect	55,7	3/4 din 06.08.2025

Sursa: Direcția Economie și Politici Investiționale, Consiliul raional Orhei

Îmbunătățirea calității vieții a localităților raionului Orhei ține de investițiile realizate. Astfel Consiliul raional Orhei a alocat primăriilor raionului Orhei în anul 2024 8 415,6 mii lei pentru activități de reparații capitale și implementare a proiectelor de infrastructură.

Alocații bugetare PRIMĂRII, 2024

Nr. d/o	UAT	Destinația	Suma (mii lei)	Decizia CR Orhei
1	Berezlogi	Acoperirea parțială a costului lucrărilor de reparație capitală a trotuarului de acces pe drumul central din s. Berezlogi	200,0	nr.3/1 din 28.05.2024
2	Brăviceni	Reparația unei porțiuni de drum	158,0	
3	Chipercheni	Finisarea implementării proiectului de construcție a gazoductului de presiune medie în scopul susținerii inițiativelor privind dezvoltarea economică a localității.	150,0	
4	Clișova	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind achitarea contribuției în cadrul proiectului Construcția administrative de tip P din s. Clișova	102,3	
		Acoperirea parțială a cheltuielilor privind lucrări de construcție în cadrul proiectului „Construcția clădirii administrative de tip P din s. Clișova” realizat prin suportul Programului de Dezvoltare Locală Satul European (ed.2022)	271,7	
5	Ghetlova	Acoperirea parțială a costului lucrărilor privind instalarea intrărilor în localitățile comunei Ghetlova	120,0	
6	Isacova	Implementarea proiectului de construcție a gazoductului de presiune medie a gimnaziului Isacova cu posibilitatea conectării potențialilor consumatori	126,9	
7	Peresecina	Acoperirea parțială a lucrărilor în contextul continuării implementării proiectului Amenajarea parcului Alea sătenilor care au căzut pentru integritate și independență	288,4	
		Acoperirea parțială a lucrărilor obiectivului "Restaurarea monumentului eroilor războiului mondial 1941-1945"	200,0	
8	Pohorniceni	Reparația drumurilor publice locale	300,0	4/2 din 15.08.224
		Acoperirea parțială a cheltuielilor privind reparația drumurilor publice locale	90,0	
9	Seliște	Reparația drumurilor locale din com Seliște	450,0	3/1 din 28.05.24
		Lucrări privind instalarea corpurilor de iluminat stradal din s. Seliște, Lucășeuca	220,0	4/2 din 15.08.224
10	Trebujeni	Cofinanțarea în cadrul parteneriatului privind Proiectul „Măsuri de management eficient a deșeurilor de pe teritoriul Rezervației Cultural-Naturale Orheiul Vechi”	37,0	Nr.3/1 din 28.05.2024
11	Bolohan	Acoperirea cheltuielilor privind lucrările de reparație a porțiunii de drum a str. Ștefan cel Mare (drumul de la cimitir) s. Bolohan	500,0	Nr.4/2 din 15 august 2024
		Acoperirea parțială a cheltuielilor privind lucrări de reparație a porțiunii de drum din str. 14 octombrie s. Bolohan	250,0	
12	Ciocîlteni	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind reparația Grădiniței „Romanița” s. Ciocîlteni	140,0	
		Acoperirea parțială a cheltuielilor privind lucrări de reparație a străzii "Sf. Nicolae"	250,0	
13	Crihana	Reparația drumului local din centrul satului	300,0	
		Acoperirea parțială a cheltuielilor privind reparația capitală a Casei de Cultură s. Cucuruzenii de Sus	500,0	
14	Cucuruzeni	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind lucrări de reparație a trotiarelor din s. Cucuruzeni	200,0	
15	Donici	Acoperirea parțială a costului lucrărilor de desființare a construcției din s. Donici (nr. cadastral 64324030349 685,21 m. p.)	500,0	

16	Isacova	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind demolarea construcției nefinisate (adiacent IP Casa de Cultură nr. cadastral 6438209.083.01 cu suprafața de 1256,9 m.p.)	500,0
17	Mîrzești	Reparația drumurilor locale din comună	140,0
18	Piatra	lucrări de proiectare a conductei de apeduct de apă potabilă Jeloboc Piatra	151,0
		Reparația drumurilor locale s. Jeloboc	239,9
19	Pelivan	Acoperirea cheltuielilor privind reparația drumurilor locale din comună	200,0
20	Podgoreni	Acoperirea cheltuielilor privind construcția/ instalarea unui totem din piatră la intrarea în s. Podgoreni	110,0
21	Pohrebeni	Lucrări de reparație capitală a încăperilor și garajelor destinate remizei de pompieri din s. Pohrebeni	530,0
22	Sămănanca	Reparația drumurilor locale s. Sămănanca	200,0
23	Susleni	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind reparația străzii Gavril Musicescu din s. Susleni	300,0
24	Vatici	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind lucrările de montare a rezervoarelor de colectare și distribuire a apei potabile în s. Tabăra	50,0
25	Vișcăuți	Acoperirea cheltuielilor privind reparația unei porțiuni de drum local	100,0
26	Zahoreni	Acoperirea parțială a cheltuielilor privind reparația drumurilor locale	250,0
		Achiziționarea containerelor pentru deșeuri	100,0
27	Zorile	Acoperirea parțială a reparației drumurilor locale	190,4
		TOTAL:	8415,6

Sursa: Direcția Economie și Politici Investiționale, Consiliul raional Orhei

La nivel de țară, în I semestrul 2025, față de aceeași perioadă a anului 2024, volumul investițiilor pe tipuri a crescut la următoarele imobilizări corporale: clădiri rezidențiale - cu 27,6%, clădiri nerezidențiale - cu 16,5%, mașini și utilaje - cu 24,0%, mijloace de transport - cu 3,7% și alte imobilizări corporale - cu 36,6%.

La nivel de raion, în 2025, alocațiile Consiliului raional Orhei s-au cuantificat la cifra de 13 103,7 mii lei cu 35,8% mai mult ca în anul 2024.

Alocații bugetare PRIMĂRII 2025,

Nr. d/o	UAT	Destinația	Suma (mii lei)	Decizia Consiliului Raional Orhei
1	Berezlogi	Reabilitarea trotuarelor de acces spre grădinița de copii din s. Berezlogi	240,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Reparația drumului de acces spre grădinița de copii din s. Hîjdieni	240,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
2	Bulăiești	Lucrări privind amenajarea și reparația teritoriului Casei de Cultură	200,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Reparația drumurilor locale din s. Bulăiești	240,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
3	Brăviceni	Lucrări privind reparația și reprofilarea drumurilor locale	300,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
4	Clișova	Reparația unei porțiuni de drum local din s. Clișova	250,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Realizarea proiectului „Crearea infrastructurii pentru gestionarea integrată a deșeurilor în s. Clișova” (ONIPM) (Contribuția 10 %)	150,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
5	Cucuruzeni	Finisarea pavării trotuarului în s. Cucuruzeni	350,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări privind montarea copertinei la Casa de Cultură	200,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
6	Ghetlova	Asigurarea funcționării serviciului (postului) teritorial de salvatori și pompieri din s. Ghetlova	300,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Achiziționarea unui tractor multifuncțional și pubele pentru implementarea sistemului de colectare a deșeurilor în com. Ghetlova	150,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
7	Ivancea	Lucrări privind amenajarea terenului aferent grădiniței de copii din s. Furceni	168,2	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări privind amenajarea terenului aferent grădiniței de copii din s. Ivancea	162,5	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări privind reparația fațadei grădiniței de copii din s. Brănești	240,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
8	Mîrzești	Construcția gazoductului de presiune medie a Centrului Educațional Gimnaziul-Grădiniță Mîrzești (cu conectarea administrației primăriei, centrelor de sănătate Mîrzești, Mîrzaci)	350,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparație a unui sector de drum local în varianta albă, L=1000 m	240,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
9	Mitoc	Reparația drumului de acces spre s. Mitoc (de la inscripția Orhei până la str. V. Lupu-str. Dacia)	500,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
10	Mălăiești	Reparația drumurilor locale din s. Mălăiești	400,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparația drumului din s. Tîrzieni	239,3	Nr. 3/2 din 06.08.2025
11	Neculăieuca	Cofinanțarea obiectivului privind reabilitarea curții prin pavare a Complexului Educațional Gimnaziul-Grădiniță Neculăieuca	250,0	Nr.2/2 din 17.04.2025

		Lucrări de gazificarea cu presiune către IP Complexul Educațional Gimnaziul-Grădiniță Neculăieuca	160,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
12	Pelivan	Instalarea intrărilor în s. Pelivan și s. Cișmea	140,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
13	Piatra	Lucrări de reparație a gardului la Grădinița de copii din s. Piatra	239,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparația drumului din s. Jeloboc	239,7	Nr. 3/2 din 06.08.2025
14	Podgoreni	Reparația a două încăperi la Grădinița de copii	260,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Reparația unei porțiuni de drum în varianta albă	240,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
15	Pohorniceni	Reparația drumurilor locale din s. Pohorniceni	400,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparația străzii M. Potîrniche s. Pohorniceni	350,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
16	Sămănanca	Lucrări de reparație a drumurilor locale (str. Fontannaia) din s. Sămănanca	400,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
17	Seliște	Lucrări privind reparația unui segment de drum (str. Unirii)	182,5	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparația străzii Andrieș s. Seliște	300,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
18	Step-Soci	Lucrări privind amenajarea teritoriului aferent Grădiniței de copii „Guguță” din s. Step-Soci	300,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Reparația drumurilor locale din s. Step-Soci	240,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
19	Susleni	Lucrări privind reparația drumului Str. Gavril Muzicescu din s. Susleni	350,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparație a drumului din s. Susleni	350,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
20	Teleșeu	Lucrări privind construcția scenei de manifestări artistice	235,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
21	Zahoreni	Lucrări privind reparația unui drum din s. Zahoreni deteriorat în urma ploilor abundente din luna iunie 2024	300,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
22	Zorile	Lucrări privind reparația unei porțiuni de drum str. Ion Urîtu și str. Miorița din s. Zorile	200,0	Nr.2/2 din 17.04.2025
		Lucrări de reparație a drumului local str. Păcii s. Zorile, L=180 m	240,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
23	Orhei	Lucrări de reparație la monumentul eroilor din Afganistan din mun. Orhei	240,0	Nr. 3/2 din 06.08.2025
24	Chiperceni	Reparația pragului și scărilor a Casei de Cultură din s. Chiperceni	200,0	
25	Ciocîlteni	Lucrări de gazificare pentru traseu de tensiune medie (construcția unui punct de reglare a gazelor)	80,0	
		Renovarea/reconstrucția clădirii administrative cu măsuri de îmbunătățire a eficienței energetice a clădirii publice și amenajarea teritoriului adiacent	240,0	
26	Crihana	Lucrări de reparație a drumului în varianta de asfalt a mai multor segmente din întreaga comună	350,0	
27	Isacova	Construcția estradei de vară și amenajarea terenului adiacent	450,0	
28	Ivancea	Lucrări de repararea străzii Fântânilor s. Brănești	239,5	
29	Peresecina	Suport financiar pentru realizarea lucrărilor privind „Renovarea blocului alimentar din cadrul L/t „A. Donici”” în cadrul proiectului Programul Diaspora Acasă Reușește „DAR 1+3”	300,0	
30	Puținței	Lucrări privind reparația Căminului Cultural s. Vîprova	350,0	
		Lucrări de reparație a drumului local din com. Puținței	240,0	
31	Vatici	Procurarea mobilierului și a jaluzele la Căminul Cultural din s. Tabăra, com. Vatici	118,0	
TOTAL:			13103,7	

Sursa: Direcția Economie și Politici Investiționale, Consiliul raional Orhei

PRINCIPALELE PROBLEME INFRASTRUCTURA FIZICĂ ȘI TEHNICO - EDILITARĂ

Infrastructura drumurilor

- Conexiunea între localități este defectuoasă din cauza drumurilor de acces;
- Insuficiența surselor de finanțare pentru reabilitarea drumurilor locale.

Infrastructura energetică și managementul eficienței energetice

- Lipsa iluminării publice pe străzile și căile de acces spre blocurile locative datorită insuficienței în efectuarea lucrărilor de deservire și întreținere a rețelelor electrice de iluminat pe tot teritoriul (străzi, căi de acces, zone de odihnă, etc.).
- În pofida potențialului considerabil de eficientizare a consumului de energie, în prezent, la nivel raional există o necesitate sporită de dezvoltare a capacităților pentru elaborarea și implementarea proiectelor investiționale durabile în domeniul eficienței energetice.
- Costurile înalte de întreținere a utilajelor și surselor energetice în instituțiile publice.

Rețelele de furnizare a apei potabile și sistemele de canalizare

- Insuficiența aprovizionării cu apă și canalizare.
- Inexistența unui catalog al fântânilor, în care să fie indicată compoziția și calitatea apei.
- Calitatea apelor uzate epurate în toate zonele urbane, cu excepția mun. Orhei, nu corespunde normelor de deversare existente.

- Sistemele de canalizare rămân subdezvoltate și necesită investiții substanțiale pentru extinderea rețelelor de colectare, reabilitarea stațiilor de pompare a apelor uzate, precum și a stațiilor de epurare.
- Existența unor parametri de calitate ai apei potabile neconformi normelor în vigoare.

Infrastructura fizică

- Costurile înalte de întreținere a infrastructurii fizice;
- Investiții majore necesare pentru modernizare.

ANALIZA SWOT INFRASTRUCTURA FIZICĂ ȘI TEHNICO – EDILITARĂ

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
- Rețeaua rutieră locală este conectată la cea națională. - Cota drumurilor bune și mediocre este superioară cotei naționale. - Investiții considerabile în perioada 2020-2025 în infrastructura drumurilor raionale. - Legătură rutiere între toate localitățile din raion și centrul raional. - Calitatea bună a stațiilor de așteptare a pasagerilor din localități. - Conectarea integrală a localităților raionului Orhei la conducta de gaze. - Proiecte de eficiență energetică realizate la Spitalul raional Orhei și multe clădiri ale liceelor și gimnaziilor din raion. - Existența materiei prime pentru producerea peleților și brichetelor și a producătorilor de brichete și peleți. - Rețea dezvoltată de stații și linii electrice. - Resurse semnificative (comparativ cu alte raioane) a apelor de suprafață. - Infrastructuri aferente alimentării cu apă și canalizare, care acoperă o parte din localitățile raionului. - Numărul stațiilor fotovoltaice în creștere.	- Drumurile locale fără reparație capitală. - Lipsa stațiilor de purificare a apei în zona rurală a raionului. - Apa potabilă de calitate nu este îndeajuns. - Insuficiența alocărilor financiare pentru modernizarea infrastructurii fizice și tehnico edilitare. - Multe clădiri neeficiente energetic în raion. - Informație insuficientă despre energia alternativă și investiții majore pentru a trece la acestea. - Prețul înalt al produselor energetice - Prețul înalt al serviciilor de desfășurare a auditurilor energetice - Capacitate limitată a APL de a cofinanța proiectele de investiții din domeniu apă și canalizare. - Grad insuficient de acces al populației la serviciu de alimentare cu apă și în special la serviciu de canalizare. - Lacunele în procesul de selecție a companiilor de reparație a drumurilor prin intermediul concursurilor de achiziții publice. -
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Programele de finanțare a proiectelor de infrastructură fizică. - Consolidarea regională a serviciilor de infrastructură fizică și tehnico-edilitară. - Sporirea mijloacelor orientate spre modernizarea infrastructurii fizice și tehnico edilitare. - Oportunități de utilizare a energiei regenerabile: eoliene, hidroelectrice, biomasă, etc. - Dezvoltarea sectorului energiilor alternative. - Clusterizarea privind aprovizionarea cu apă potabilă și canalizare.	- Costurile relativ înalte la tehnologiile necesare consumului surselor alternative de energie. - Costuri ridicate pentru conformarea cu standardele europene de calitate. - Situație geo-politică precară.

CONTEXT GENERAL

Nivel raional

Analiza dezvoltării economice a raionului Orhei reprezintă un demers esențial pentru înțelegerea proceselor socio-economice la nivel regional și pentru evaluarea capacității locale de adaptare la transformările economice naționale și globale. Situat în partea centrală a Republicii Moldova, raionul Orhei se caracterizează printr-o poziționare strategică, o structură teritorială complexă și o economie diversă, în care se împletesc tradițiile agricole cu inițiative industriale emergente și cu un sector turistic în plină afirmare. Astfel, raionul Orhei se remarcă printr-o structură economică diversificată, în care agricultura, industria prelucrătoare și turismul constituie principalele ramuri generatoare de venit și locuri de muncă. Această diversitate economică oferă, pe de o parte, oportunități de dezvoltare, iar pe de altă parte, prezintă provocări care necesită abordări integrate și politici coerente de dezvoltare durabilă. În contextul transformărilor economice naționale și al procesului de modernizare al administrației publice, analiza dinamicii economice locale capătă o importanță deosebită, atât pentru identificarea potențialului teritorial, cât și pentru stabilirea direcțiilor strategice de dezvoltare. Ramurile principale formatoare a economie raionului Orhei sunt Agricultura; Industria, Comerțul și serviciile.

Dezvoltarea economică a raionului este influențată de o serie de factori structurali: dinamica demografică, resursele naturale, potențialul agricol, nivelul infrastructurii, capacitatea administrativă și accesul la investiții publice și private. Creșterea competitivității economiei raionale este influențată de factori precum accesul la infrastructură, disponibilitatea forței de muncă, nivelul investițiilor publice și private, precum și integrarea în programe naționale și europene de dezvoltare. Agricultura își menține rolul central în economia locală, beneficiind de terenuri fertile și de tradiții consolidate în cultivarea cerealelor, pomicultură, viticultură și creșterea animalelor. Totodată, industria prelucrătoare, deși concentrată în câteva centre locale, manifestă tendințe de diversificare, în special în domeniile agroalimentar, panificație și industria vinicolă. Prezența subzonei Zonei Economice Libere „Bălți” în apropiere contribuie la atragerea unor investiții orientate spre producție și servicii cu valoare adăugată.

Inclusiv, Subzona Zonei Economice Libere „Bălți”, resursele agricole favorabile și patrimoniul cultural de la Orheiul Vechi contribuie la consolidarea rolului raionului ca pol regional de creștere. În același timp, provocările demografice, dependența de agricultură și nevoia modernizării infrastructurii impun necesitatea unei viziuni coerente și a unor politici orientate spre dezvoltare durabilă.

Pe lângă aceste sectoare tradiționale, turismul cultural și rural se afirmă ca un domeniu cu potențial ridicat, datorită patrimoniului istoric și natural remarcabil, cel mai cunoscut exemplu fiind complexul cultural-arheologic „Orheiul Vechi”, un simbol național și un punct de atracție internațional. Dezvoltarea infrastructurii turistice și creșterea vizibilității regiunii pot transforma turismul într-un motor economic complementar, capabil să genereze locuri de muncă și să stimuleze inițiativele antreprenoriale locale.

În același timp, raionul se confruntă cu o serie de dificultăți structurale, care influențează direct performanța economică: declinul demografic persistent, migrația populației tinere, insuficiența infrastructurii rutiere în unele localități rurale, dar și dependența ridicată de transferurile bugetare de la nivel central. Aceste provocări impun necesitatea unor strategii de dezvoltare bazate pe consolidarea competitivității economice, modernizarea infrastructurii fizice și digitale, diversificarea economiei locale și creșterea atractivității pentru investitori.

În contextul anului 2025, când Republica Moldova urmărește accelerarea modernizării economice și apropierea de standardele europene, raionul Orhei este chemat să valorifice în mod eficient resursele disponibile, să intensifice cooperarea intercomunitară și să se integreze în programele regionale și europene de finanțare. Evaluarea dezvoltării economice raionale nu reprezintă doar un exercițiu descriptiv, ci o premisă pentru înțelegerea direcțiilor strategice de evoluție, pentru identificarea oportunităților de investiții și pentru formularea unor recomandări de politici publice adaptate realităților locale.

Resursele economice ale raionului Orhei

Analiza resurselor economice constituie fundamentul evaluării potențialului de dezvoltare al raionului Orhei, fiind esențială pentru înțelegerea direcțiilor strategice viitoare. Raionul dispune de un

pachet de resurse naturale, umane și infrastructurale care, în combinație, pot susține dezvoltarea durabilă și consolidarea competitivității economice.

Resurse naturale

Suprafață teritorială: Raionul Orhei are o suprafață de aproximativ 1 228 km².

Populație și densitate: Conform datelor climatice/statistice locale, densitatea este ~61 locuitori per km².

Teren agricol: Zona agricolă este semnificativă: are ~80 072 hectare de teren agricol.

Alte resurse naturale: Suprafața plantațiilor forestiere este de ~25 559 ha, iar suprafața apelor (râuri, iazuri) este de ~953 ha, ceea ce indică potențial pentru agricultură, păstorit și activități turistice legate de natură.

Resurse umane

Populație totală: Conform recensământului din 2024, raionul Orhei are ~ 79.242 locuitori.

Declin demografic: În ultimii 10 ani, populația raionului s-a redus cu peste 21 mii de oameni, de la ~95,2 mii la ~73,6 mii, potrivit datelor BNS.

Natalitate: Numărul nașcuților-vii s-a înjumătățit în ultimul deceniu — în 2024 s-au născut doar 823 de copii în raion, comparativ cu ~1 645 în 2014.

Această scădere demografică reflectă nu doar migrația, ci și provocări privind reînnoirea forței de muncă, ceea ce poate limita potențialul de creștere economică pe termen lung.

Resurse economice și productive

Economia raionului este diversificată, dar are o bază agricolă puternică, ceea ce reiese și din suprafața agricolă mare menționată mai sus.

Salariul mediu brut în raion este 9 895 lei.

Din punct de vedere al infrastructurii economice, raionul are avantajul unei subzone a Zonei Economice Libere „Bălți”, ceea ce oferă oportunități pentru investiții industriale și de prelucrare.

Din resurse minerale: în orașul Orhei există zăcăminte de piatră și argilă, plus cariere deschise cu bolovani și pietriș, ceea ce poate fi valorificat în construcții și industrie.

Resurse turistice și culturale

Orheiul Vechi, un complex arheologic și natural emblematic, reprezintă o resursă culturală deosebită. Acest patrimoniu oferă oportunități pentru turism rural, cultural și ecoturism.

Suprafețele naturale (păduri, terenuri agricole, râuri) pot fi valorificate nu doar agricol, ci și pentru turism durabil și activități de recreere.

Resurse infrastructurale

Rețelele de drumuri sunt relativ bine dezvoltate la nivel regional, ceea ce permite conectivitate între localități și acces la piețele naționale.

În ceea ce privește utilitățile și serviciile: distribuția este inegală — unele localități rurale au acces redus la rețele moderne de apă, canalizare și internet de mare viteză, ceea ce reprezintă o provocare pentru dezvoltarea economică.

Infrastructura publică și comunitară poate fi un vector important: modernizarea drumurilor și a utilităților ar putea stimula investițiile în agricultură, industrie și turism.

Context național

Economia Republicii Moldova trece printr-o redresare lentă la 34 de ani de la independență, confruntându-se cu provocări în sectoarele industrial și agricol, fapt ce nu permite o ameliorare simțitoare a nivelului de trai în rândul mării majorități a populației. Sectoarele au fost afectate de instabilitatea regională și de migrația în masă.⁴⁵ Inclusiv, economia națională rămâne a fi afectată de probleme sistemice precum concurență redusă, corupție sau forță de muncă limitată. La acestea se mai adaugă șocuri tot mai frecvente generate de factori climaterici extremi cum ar fi inundații, secetă sau înghețuri și factorii geo politici.

În anul 2024 economia Republicii Moldova a înregistrat o creștere modestă de 0,1%, reflectând efectele provocărilor externe și interne. Agricultură a fost cel mai afectat sector, cu o scădere de 18,9% din cauza secetei severe, influențând negativ și transporturile (-4,9%). De asemenea, exporturile totale au scăzut cu 5%, în timp ce importurile au crescut cu 5,2%, adâncind deficitul comercial. În contrast,

⁴⁵ Moldova1, Economia Moldovei se confruntă cu stagnare la 34 de ani de la independență, Autor Dumitru Petruleac

sectorul TIC a crescut cu 5,5%, susținând exporturile de servicii, iar construcțiile au avansat cu 3,4%, datorită investițiilor realizate din sursele proprii ale agenților economici. Sectorul financiar a rămas stabil (+6,7%), iar HoReCa a înregistrat o creștere semnificativă de 9,1%. Investițiile (+3,3 p.p.) și consumul privat (+2,4%), alimentat de creșterea salariilor și a creditării, au contribuit pozitiv la PIB.

Indicii prețurilor de consum, pe regiuni statistice

	Anul precedent = 100						Decembrie anul precedent = 100					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară												
Total, din care:	104,8	103,8	105,1	128,7	113,4	104,7	107,5	100,4	113,9	130,9	104,2	107,0
Produse alimentare	107,6	107,4	107,0	131,9	113,2	105,1	112,4	101,7	117,5	131,8	104,6	107,2
Mărfuri nealimentare	104,2	100,9	105,9	120,3	108,1	105,8	105,2	99,5	112,1	119,9	104,6	104,5
Servicii	101,5	102,4	101,3	137,0	121,8	101,9	103,5	99,7	111,6	144,0	102,5	110,5
Regiunea de dezvoltare Centru												
Total, din care:	104,2	103,4	105,2	127,0	110,3	103,3	106,4	100,2	114,0	127,1	102,5	105,3
Produse alimentare	106,8	107,4	107,6	130,8	112,3	104,0	110,8	102,7	116,8	131,1	103,7	105,6
Mărfuri nealimentare	103,4	99,4	105,7	118,9	106,5	104,3	103,0	98,1	113,5	115,5	104,8	103,0
Servicii	100,5	103,0	99,7	134,7	112,8	99,9	103,5	99,4	109,9	142,1	95,6	109,2

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Strategia națională de dezvoltare „Moldova europeană 2030” reiterează că economia durabilă și incluzivă ține de implementarea obiectivului 1 creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice, ori indicatorul de bază, care atestă evoluția economică este (PIB).

Produsul Intern Brut al țării în 2024 a fost de aproximativ \$18,2 miliarde USD (sau 323.816.824 lei în prețuri curente) și a înregistrat o creștere economică de circa 0,1% față de 2023. Creșterea a fost influențată pozitiv de sectoarele comerțului intern, industriei energetice și comunicațiilor, dar a fost afectată negativ de seceta din agricultură.

Produsul Intern Brut (PIB) al Republicii Moldova ar putea ajunge la peste 348 de miliarde de lei până la sfârșitul anului 2025, o creștere de aproximativ 24 de miliarde față de 2024. Se estimează că PIB-ul țării va crește cu 3% în acest an (2025), față de media de 0,6% din ultimii șase ani. Totuși, acesta rămâne sub nivelul din 1991. În 2025, optimismul ar putea duce la o creștere de 3%, dar asta înseamnă totuși că, practic, suntem la un pas de stagnare.

Evoluția acestui indicator pentru Republica Moldova a fost extrem de sinuoasă pe parcursul ultimelor două decenii. Timp de 65 de ani, PIB-ul Moldovei a crescut anual cu o medie de 2%, în timp ce media globală a fost de 3,5%. Între 1991 și 1999, economia s-a contractat cu aproximativ 11% pe an. În ultimii șase ani, creșterea medie a fost de doar 0,6%, cea mai modestă din ultimele două decenii. Din 1994 până în prezent rata de creștere medie anuală a PIB-ului a fost de circa 2,7%, astfel încât în anul 2017 nivelul PIB-ului a fost cu 89,6% mai mare decât nivelul corespunzător anului 1994.

Pe parcursul ultimilor ani creșterea PIB-ului a avut loc pe fondul erodării potențialului economic. Totuși, Republica Moldova a avansat din grupul țărilor cu venituri mici în cel al țărilor cu venituri medii inferioare.

Structura PIB: PIB-ul nu sa schimbat semnificativ, comerțul contribuind cel mai mult la creșterea economică. Volumul anual al remitențelor a consolidat poziția de lider al comerțului ca pondere în PIB, care a fost urmată de producția industrială și, într-o măsură mai mică, de agricultură⁴⁶.

PIB-ul pe cap de locuitor actual al Moldovei, prognozat pentru 2025 (în prețuri curente), este de 6.970 în 2024, iar pentru 2025 se estimează 7.320 USD. Privind spre anul 2030, proiecțiile sugerează că PIB-ul pe cap de locuitor al Moldovei ar putea fi de 9.079 USD.⁴⁷ PIB-ul pe cap de locuitor pentru Moldova este estimat să crească cu o rată medie anuală compusă de 4,4%. Istoric, PIB/cap de locuitor a crescut de la 400 de dolari SUA în anul 1995 la circa 2 291 de dolari SUA în 2017.

O îmbunătățire notabilă este însă salariul mediu, care este acum mai mult decât dublu față de începutul anilor 1990 și cu aproximativ 40% peste nivelul din epoca sovietică, ceea ce indică un nivel de trai îmbunătățit. Cu toate acestea, migrația în masă continuă să slăbească potențialul de dezvoltare al țării.

⁴⁶<https://mediu.gov.md/indicatori/capitol1.html#:~:text=Mesajul%20cheie.%20Pe%20parcursul%20ultimilor%20ani%20Republica,afectat%C4%83%20de%20probleme%20sistemic%20precum%20concuren%C8%9B%C4%83%20reduc%C4%83>

⁴⁷<https://www.worldeconomics.com/GrossDomesticProduct/Current-GDP-Per-Capita/Moldova.aspx>

Salariile pe ambele maluri ale Nistrului au fost aproape identice până în 1995, iar cele de pe malul stâng au fost mai mari până în 2016. Situația s-a inversat însă din 2017. În prezent, salariul mediu pe malul drept este de cel puțin 15.800 de lei, în timp ce pe malul stâng abia ajunge la 7.200 de lei.

Sectorul industrial rămâne unul dintre cele mai vulnerabile. Pentru 2025, se preconizează o creștere modestă de 2,5%, cu niveluri de producție la doar 73% din cele din 1991. După Declarația de Independență, industria a scăzut cu aproximativ 12% anual până în 1999, apoi și-a revenit lent între 2000 și 2019, crescând cu aproximativ 4% pe an. Crizele recente au inversat această tendință, iar din 2020, industria a scăzut cu 1,3% pe an.

Ultimii trei ani au fost deosebit de dificili pentru agricultură. Crizele economice, secetele și lipsa unei strategii coerente au dus la un declin mediu anual de 2,8%. Pentru 2025 se estimează un nou regres de aproximativ 5%, care ar șterge câștigurile din 2021 și ar evidenția stagnarea pe termen lung a sectorului agricol moldovenesc.

Tendențe și Prognoze

Creștere modestă: După o creștere record a PIB-ului în 2021 (peste 13%), economia a înregistrat o creștere anemică de doar 0,1% în 2024, afectată de secetă, cererea externă slabă și instabilitatea regională.

Prognoze pentru 2025-2026: Instituțiile internaționale au prognoze prudente, dar pozitive. Comisia Europeană se așteaptă la o creștere de 1,6% în 2025 și 2,6% în 2026, în timp ce BERD a înrăutățit recent prognoza pentru 2025 la 1,5%. Experții locali sunt ușor mai optimiști, estimând o creștere de 3% pentru 2025, deși aceasta rămâne sub nivelul din 1991.

Factori de creștere în 2025: Creșterea din 2025 este susținută în principal de consumul intern (salarii și transferuri de bani), investițiile de capital și sectoarele IT, construcții și energie.

Provocări Majore

Vulnerabilități externe: Economia rămâne foarte dependentă de remitențe (care reprezintă aproximativ 15% din PIB) și este afectată de instabilitatea din regiune și de cererea externă fluctuantă.

Dependența de agricultură: Sectorul agricol, deși important (aprox. 10% din PIB), este volatil și vulnerabil la condițiile climatice, necesitând investiții în irigare și tehnologii moderne.

Deficitul comercial: Importurile depășesc exporturile, contribuind la un deficit comercial persistent.

Probleme sistemice: Ritmul de creștere este limitat de probleme structurale, cum ar fi o concurență redusă și necesitatea îmbunătățirii mediului de afaceri.

Direcții strategice și reforme

Guvernul Republicii Moldova, în colaborare cu partenerii europeni, a stabilit o serie de priorități pentru dezvoltarea socioeconomică, în special prin "Planul de creștere pentru Republica Moldova" (2025-2027). Acestea includ:

Integrarea Europeană: Alinierea la standardele și valorile UE este un pilon central al agendei de reforme.

Competitivitatea economică și reziliența: Investiții în infrastructura energetică și de transport pentru a reduce vulnerabilitățile.

Tranziția verde și digitalizarea: Promovarea sectoarelor cu valoare adăugată sporită, cum ar fi tehnologia informației și agricultura digitalizată.

Guvernanță și capital social: Reforme pentru îmbunătățirea administrației publice și dezvoltarea capitalului uman.

În concluzie, deși economia Moldovei se confruntă cu provocări semnificative, eforturile de reformă și sprijinul extern, în special din partea UE, oferă perspective pentru o dezvoltare economică durabilă și o creștere a nivelului de trai pe termen mediu și lung.

Context regional

Regiunea Centru contribuie cu 14,6% la formarea PIB. În RDC sunt amplasate orașele adiacente capitalei, dar și importante fabrici de conserve și de producere a vinului. Prezența întreprinderilor din industria alimentară stimulează și dezvoltarea sectorului agricol. Ținând cont de faptul că suprafața RDC constituie cca 31% din suprafața totală a țării, menționăm că ponderea regiunii în formarea PIB-ului regional este destul de mică, ceea ce reliefează deficiențe în dezvoltarea sectorului economic.

Produsul intern brut regional¹

Regiuni de dezvoltare	Produsul intern brut regional, prețuri curente, mii lei <i>Regional gross domestic product, current prices, thou. lei</i>		Produsul intern brut regional pe locuitor, prețuri curente, lei <i>Regional gross domestic product per capita, current prices, lei</i>		Indicii volumului fizic ai produsului intern brut regional în % față de anul precedent <i>Volume indices of regional gross domestic product in % to previous year</i>	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022
Total țară	242 078 629	274 488 063	93 257	108 551	113,9	95,4
Municipiul Chișinău	146 204 353	171 207 538	217 987	255 217	112,6	97,5
Nord / North	37 080 742	39 533 648	51 746	57 464	113,8	91,3
Centru / Center	36 389 568	39 964 139	49 617	56 329	116,1	93,0
Sud / South	16 838 038	17 554 228	47 546	51 339	120,4	90,5
UTA Găgăuzia	5 565 927	6 228 509	46 012	52 588	116,6	94,2

¹ Datele privind PIBR pentru anul 2023 vor fi disponibile pe data de 30.12.2025

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Același fapt îl denotă și indicatorul PIB pe cap de locuitor – de 56,3 mii lei pe cap de locuitor pentru 2022, situându-se pe locul III la nivel de țară.

La nivel regional, în anul 2022 cel mai mare aport la constituirea valorii adăugate brute l-a adus Agricultură, silvicultură și pescuitul cu 7 626 755 mii lei prețuri curente, cu o pondere de 19,1% la nivel regional sau 8,1% la nivel de țară. Pe când la nivel de țară l-a adus sectorul Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor cu 45 568 424 mii lei prețuri curente cu o pondere la nivel de țară de 16,6%.

Urmează sectorul Industriei prelucrătoare cu 5 777 175 mii lei prețuri curente, cu o pondere de 14,5% în Produsul intern brut regional (sau 9,3% la nivel de țară).

Ca și țara, și regiunea de dezvoltare, profilul economic actual al raionului Orhei este unul preponderent agricol, bazat pe creșterea animalelor și cultivarea plantelor cu o importantă componentă de comerț-servicii și industrie. Activitatea industrială are ca bază industria de procesare primară a produselor agricole și comerțul, foarte puțin este dezvoltat sectorul terțiar, al serviciilor. Ponderea principală rămâne a fi ramura agricolă. Și pentru viitor agricultura va rămâne una din principalele ramuri ale economiei locale.

ANTREPRENORIAL

Antreprenorialul joacă un rol din ce în ce mai important în economia raionului Orhei, în special în sectorul serviciilor, comerțului și prelucrării produselor agricole. Majoritatea întreprinderilor sunt microîntreprinderi și întreprinderi mici, reflectând structura generală a economiei regionale.

Evoluția numărului de întreprinderi, unități

	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	58063	60305	62608	63778	68725
RD Centru	9458	10088	10635	10973	11853
Raionul Orhei	1415	1467	1518	1539	1626

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2022, 2023, 2024, 2025”

În anul 2024 s-au înregistrat total întreprinderi ce își desfășoară activitatea în raionul Orhei 1 626 unități. Printre acestea se numără companii mari (250+ angajați) - 137, companii mijlocii (100-250 angajați) - 183, întreprinderi mici cu până la 100 angajați în Orhei - 366 și microîntreprinderi cu până la 15 angajați - 940.

Principalele domenii în care se dezvoltă antreprenorialul sunt:

- comerțul cu amănuntul și angro,
- servicii de transport și logistică,
- servicii HoReCa, stimulate de dezvoltarea turismului,
- activități agricole și agroindustriale,
- producție artizanală și meșteșugărească.

Antreprenori după activitate Orhei

Tipul afacerii	Număr întreprinderi
Comerț	274
Industria frumuseții	217
Servicii	183
Construiește și repară	160
Comunitate / activități de restaurație	137
Timp liber și divertisment	103
IT	103
Producție	114
Medicament	57
Educație	34
Finanțe și bănci	23
Alte	221

Sursa: https://bdeex.com/business/moldova/orhei/?utm_source=chatgpt.com&utm_referrer=https%3A%2F%2Fchatgpt.com%2F

Un factor pozitiv îl constituie programele naționale și locale pentru susținerea IMM-urilor, precum:

- granturi pentru start-up-uri,
- linii de credit cu dobândă redusă,
- programe de instruire și consultanță pentru antreprenori,
- finanțări europene axate pe inovare, agroproducție și digitalizare.

Cu toate acestea, mediul antreprenorial întâmpină dificultăți persistente:

- acces limitat la finanțare, în special pentru întreprinderile din mediul rural,
- birocrație excesivă în unele proceduri administrative,
- infrastructură insuficient dezvoltată în anumite localități,
- lipsa unei forțe de muncă calificate, problemă agravată de migrație.

Principali indicatori ai activității întreprinderilor

RD / municipii, raioane	2023				2024			
	Nr întreprinderi raportoare	Nr. mediu de salariați	Venituri din vânzări, mil. lei	Profit (+) Pierdere (-) până la impozitare, mil. lei	Nr întreprinderi raportoare	Nr. mediu de salariați	Venituri din vânzări, mil. lei	Profit (+) Pierdere (-) până la impozitare, mil. lei
Total țară	63778	539032	636124,7	46145,4	68725	543085	668595,0	50659,2
RD Centru	10973	74468	65814,0	4665,8	11853	75442	70646,4	5704,7
Raionul Orhei	1539	12205	8999,8	521,3	1626	12424	9755,2	491,8

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Numărul total al întreprinderilor în RDC prezintă o tendință pozitivă, majorându-se în perioada 2020-2024 cu cca 25,3%. În 2024, în RDC s-au înregistrat 11 853 întreprinderi (mari, mijlocii, mici și micro). IMM-urile continuă să dețină o pondere majoră de 98,07% din totalul întreprinderilor și angajează cca 72% din salariații întreprinderilor din RDC, având un aport semnificativ la crearea locurilor de muncă.

În toate raioanele din RDC se înregistrează o pondere mai mare a numărului de întreprinderi din domeniul comerțului cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor, motocicletelor, a bunurilor casnice și personale (39,5%), agricultura, economia vânatului și silvicultura (12%), industria prelucrătoare (12%), tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor (9%).

Zone economice libere.

Pe teritoriul RDC își desfășoară activitatea ZEL „Ungheni-Business”, înființată în anul 2010 pe o perioadă de 42 de ani, cu 4 subzone amplasate în raioanele Călărași, Hîncești, Nisporeni și Ungheni. De asemenea, alte 3 subzone ale ZEL Bălți sînt amplasate în raioanele Orhei, Rezina și Strășeni (Pănășești)⁴⁸ și 2 parcuri industriale.

⁴⁸ Studiul de specializare inteligentă a Regiunii de dezvoltare centru a Republicii Moldova, Elaborat de ADR Centru 2023

ZEL Ungheni-Business și „Bălți” au o experiență importantă în regiune și contribuie la dezvoltarea economică a localităților prin oferirea condițiilor adecvate pentru localizarea întreprinderilor în special a IMM-urilor.

ZEL-ul Ungheni-Business este situat la hotar cu România, ceea ce oferă un avantaj investițional deosebit cu condiții favorabile de afaceri îndreptate spre UE. Cota cea mai solidă a investițiilor continuă să revină acestei ZEL, constituind 29% din volumul total al investițiilor atrase în ZEL-urile din R. Moldova. Genurile de activitate practicate pe teritoriul ZEL-ului sunt: producția industrială; sortarea, ambalarea, marcarea și alte asemenea operațiuni cu mărfurile tranzitate prin teritoriul vamal al Republicii Moldova; activitate comercială externă; alte genuri auxiliare de activitate, cum ar fi serviciile comunale, de depozitare, de construcții, de alimentație publică etc. În ZEL „Ungheni-Business” activează 45 de rezidenți.

Subzona ZEL „Bălți” este amplasată în zona mun. Orhei. Municipiul Orhei este un important oraș din partea centrală a Republicii Moldova, situat la 48 km spre nord de Chișinău. Este centru administrativ al raionului cu același nume. Orheiul este unul din principalele centre economice ale Regiunii centrale a țării. Proximitatea de mun. Chișinău, forța de muncă suficientă și calificată, precum și disponibilitatea de teren pentru proiecte investiționale de tip „greenfield” au fost factorii ce au influențat decizia companiei nipone Sumitomo de a identifica și selecta anume municipiul Orhei, drept locație pentru construcția fabricii de producere a cablajelor în Republica Moldova. Astfel, pentru atragerea investitorului japonez, compania Sumitomo Electric Bordnetze (SEBN), la data de 20.11.2015 a fost creată subzona din mun. Orhei a ZEL „Bălți”⁴⁹.

Parcuri industriale și incubatoarele de afaceri.

Pe teritoriul RDC activează două parcuri industriale în orașul Strășeni: Parcul industrial „CAAN” (2015) și Parcul industrial „Triveneta Cavi Development” (2016). Activitatea incubatoarelor de afaceri se bazează pe susținerea dezvoltării întreprinderilor inovatoare aflate la început de activitate. Afacerile incubate sunt găzduite în incubatoare pe o perioadă determinată de timp. În RDC există 4 incubatoare de afaceri amplasate în Nisporeni (32 rezidenți), Rezina (14 rezidenți), Dubăsari (9 rezidenți) și Călărași (deschis în 2017). Incubatoarele de afaceri au găzduit 127 de rezidenți, oferind posibilitatea creării a cca 350 locuri noi de muncă.

Activitățile de bază desfășurate de rezidenții IA sunt în domenii precum: fabricarea articolelor vestimentare și a altor articole textile, fabricarea articolelor din hârtie, fabricarea 29 băuturilor, fabricarea produselor alimentare (de patiserie, dietetice și apicole, sosuri), fabricarea uleiurilor esențiale, fabricarea de uși și ferestre, servicii de audit și consultanță contabilă, servicii de dezvoltare personală, servicii de îngrijire personală, servicii de asistență stomatologică, servicii de asistență juridică, activități de servicii informatice, școală de conducere (pilotaj), transporturi rutiere de călători și mărfuri la nivel național și internațional, lucrări de alimentație cu gaze, repararea și instalarea echipamentului fiscal, de supraveghere video și audio, producerea energiei eoliene și agricultura.⁵⁰

Avantaje competitive ale Regiunii de Dezvoltare Centru⁵¹

- Procent mare al populației active
- Terenuri arabile cu bonitate bună pentru agricultura ecologică
- Fond forestier bogat (18% vs. 12% - media națională)
- Rețea hidrografică variată
- Proximitate față de mun. Chișinău
- Situația demografică mai bună (mai puțin proastă) decât în RDN și RDS
- Existența în regiune a 4 Incubatoare de afaceri, 2 Parcuri Industriale, 2 Zone Economică Liberă, 1 Centru de ambalare și 1 Centru de business
- Existența în regiune a 6 colegii și 8 școli profesionale
- Acces (pe criteriu geografic) la proiecte transfrontaliere (Euroregiunea Siret-Prut-Nistru, Euroregiunea Nistru) etc.
- Monumente istorico-culturale de valoare națională;
- Resurse balneo-sanatoriale semnificative

⁴⁹ <https://zelb.md/subzone/zona-orhei/>

⁵⁰ Studiul de specializare inteligentă a Regiunii de dezvoltare centru a Republicii Moldova, Elaborat de ADR Centru 2023

⁵¹ <https://mediu.gov.md/ro/content/regiuni-de-dezvoltare>

- Infrastructură de vinării extinsă.

Atractivitatea investițională a raionului

Raionul Orhei are un potențial investițional semnificativ datorită:

- accesului la resurse agricole,
- poziționării centrale în Republica Moldova,
- apropierii de municipiul Chișinău,
- existenței subzonei ZEL „Bălți”,
- potențialului turistic al zonei Orheiul Vechi,
- costurilor reduse ale forței de muncă și terenurilor.

Investițiile se concentrează în special pe:

- modernizarea capacităților de producție agroalimentară,
- extinderea infrastructurii turistice,
- dezvoltarea micilor unități industriale,
- proiecte de eficiență energetică și energie regenerabilă.

Contribuția sectorului antreprenorial la economia raionului

Antreprenorialul, la rândul său, joacă un rol crucial în dinamizarea economiei, prin crearea de noi locuri de muncă, generarea de venituri și dezvoltarea serviciilor locale.

Infrastructura de suport a mediului de afaceri Mediul de afaceri din raionul Orhei dispune de o infrastructură de suport constituită din instituții deopotrivă publice și private, orientate spre furnizarea serviciilor de consultanță, mediere și reprezentanță a intereselor oamenilor de afaceri locali. Astfel, la dispoziția antreprenorilor stau serviciile publice desconcentrate:

- Agenția Servicii Publice, Departamentul înregistrare și licențiere a unităților de drept
- Inspectoratul Fiscal de Stat pe raionul Orhei;
- Postul Vamal Intern Orhei al Biroului Vamal Centru
- Agenția de Intervenții și Plăți pentru Agricultură, Serviciul Teritorial Orhei
- Agenția pentru Ocuparea Forței de Muncă a raionului Orhei
- Direcție pentru Statistică a raionului Orhei
- Casa Teritorială de Asigurări Sociale Orhei
- Oficiul Cadastral Teritorial Orhei
- Centrul Multifuncțional Orhei

Inclusiv, în raion există o listă generoasă de asociații, de diverse profiluri, care prestează servicii de mediere și consultanță în domeniu. Infrastructura de suport pentru mediul de afaceri este susținută de activitatea unor asemenea organizații și centre informaționale precum:

- Camera de Comerț și Industrie, filiala Orhei.
- Asociația antreprenorilor din Orhei.
- Agenția de Dezvoltare Rurală Centru.
- Organizația Regională Orhei a Federației Naționale a Fermierilor din Moldova.
- AO „Orhconsinfo”, organizația regională a Federației Naționale a Agricultorilor din Moldova.
- Pro Business Orhei.
- Centrul de Mobilitate și Dezvoltare Rurală.
- Centru de Suport în Afaceri Orhei.
- Fondul pentru tineri antreprenori Orhei.

Raionul Orhei se bucură de o infrastructură relativ dezvoltată, ceea ce este un factor esențial pentru atragerea investițiilor. Totodată, deși comunitatea de afaceri se bucură de un număr mare de organizații de consultanță, în raion lipsește un business incubator, iar edificii adecvate pentru dezvoltarea unui asemenea structuri lipsesc.

INDUSTRIA

Sectorul industrial și cel antreprenorial reprezintă componente esențiale ale economiei raionului Orhei, contribuind la diversificarea producției, crearea locurilor de muncă și stimularea investițiilor. Deși agricultura continuă să domine structura economică, industria prelucrătoare și activitățile antreprenoriale

au înregistrat în ultimii ani evoluții moderate, reflectând atât potențialul regiunii, cât și limitările impuse de infrastructură, resurse umane și acces la capital.

Valoarea producției fabricate (preturi curente)

RD / raioane	Valoarea producției fabricate, mil. lei						Structura valorii producției fabricate, %					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	59333,1	59659,6	70561,8	85501,3	87596,5	85958,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
RD Centru	11603,2	11168,6	12832,6	15492,1	14952,5	16323,1	19,6	18,7	18,2	18,1	17,1	19,0
Raionul Orhei	2178,9	2128,2	2540,6	2917,9	3222,0	3479,0	3,7	3,6	3,6	3,4	3,7	4,1

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Structura și ramurile sectorului industrial

Industria raionului Orhei este caracterizată predominant prin întreprinderi mici și mijlocii, active în ramuri precum:

- **Industria alimentară și agroalimentară** – unul dintre cele mai puternice segmente industriale, datorită bazei agricole solide. Activitățile includ:
 - prelucrarea produselor cerealiere,
 - fabricarea produselor lactate,
 - procesarea cărnii,
 - producerea uleiurilor vegetale,
 - panificație.
- **Industria băuturilor** – în special producerea de vinuri și băuturi spirtoase, tradițional dezvoltată în regiune.
- **Industria materialelor de construcție** – bazată pe resursele minerale locale (argilă, piatră, nisip), utilizate pentru fabricarea blocurilor ceramice, betonului și altor materiale.
- **Industria ușoară** – sectoare precum confecții, marochinărie și alte activități cu valoare adăugată redusă spre medie, care exploatează forța de muncă locală.

Pe perioada 2020-2025 se atestă o creștere semnificativă a venitului din vânzări pe raionul Orhei. Totuși, este de menționat, că în raion sunt dezvoltate în principal industria alimentară și a băuturilor (în particular panificația, vinificația), industria produselor metalice (mașini și echipamente), industria automotivă (cablaje) și industria extractivă (piatră și nisip). Atare genuri de activitate se clasifică în cadrul grupului de activități bazate preponderent pe materie primă locală sau de import și sunt destinate în majoritatea cazurilor spre export.

Producția industrială a raionului este deopotrivă cu grad înalt de competitivitate (producția textilă, mașini și echipamente, cablaje), dar și cu grad redus de competitivitate (produse finite metalice, mobilier). Totuși lipsesc ramurile industriale scientointensive, așa ca construcții de aparate și instrumente, tehnologii informaționale, etc.

Un reper important în dezvoltarea industriei raionului este creșterea nr angajaților în domeniu.

Valoarea producției livrate (preturi curente)

RD / raioane	Valoarea producției livrate, mil. lei						Ponderea producției livrate pe piața externă, în total livrări, %					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	56334,8	56978,5	66819,1	79992,1	82104,4	82561,9	35,9	35,1	34,0	35,5	34,5	32,9
RD Centru	11242,7	10892,7	12467,9	14562,7	14290,3	15655,6	47,1	46,4	44,3	42,3	45,0	42,8
Raionul Orhei	2085,7	2125,0	2481,4	2811,7	3140,0	3421,5	67,4	70,0	67,0	69,3	73,4	73,9

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Prin includerea **subzonei a Zonei Economice Libere (ZEL) „Bălți”**, raionul Orhei a obținut un avantaj competitiv important. ZEL oferă facilități fiscale, acces la infrastructură și condiții favorabile pentru investiții industriale orientate spre export, în special în industriile auto, electronice și de componente.

Producția principalelor produse industriale

RD / raioane	Ecausin și alte pietre calcaroase pentru cioplit sau pentru construcții cu greutatea specifică $\geq 2,5$, mii tone					Alte pietre pentru cioplit sau pentru construcție, exclusiv granit sau gresie, mii tone				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	105,0	104,4	101,6	50,5	54,7	685,9	1242,4	1671,2	1040,1	1053,6
RD Centru	28,3	27,2	18,9	9,7	17,7	598,4	1169,2	1594,6	1005,2	1020,2
Raionul Orhei	28,3	27,2	18,9	9,7	16,1	571,9	696,1	618,4	337,2	352,9

RD / raioane	Nisip, mii tone					Pietriș, prundiș, bolovani și silex, mii tone				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	2240,9	2108,9	2089,7	2599,7	2549,6	4894,4	3896,9	3259,8	3268,1	3403,2
RD Centru	848,8	699,6	689,7	896,9	707,0	1513,2	1364,7	1078,01	927,1	969,9
Raionul Orhei	31,6	--	3,9	6,6	6,1	422,7	424,0	342,5	301,9	255,8
RD / raioane	Carne, inclusiv carne de pasăre, tone					Mezeluri, tone				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	67558,3	63218,6	70736,7	74164,1	80776,1	22313,3	25526,7	29526,8	27797,2	29072,5
RD Centru	38244,1	34402,1	37140,7	37358,1	40641,9	4827,5	5214,4	5994,3	5522,0	4853,5
Raionul Orhei	3919,5	3658,6	2704,8	2699,8	2804,1	108,1	132,9	138,5	152,6	140,0
RD / raioane	Brânzeturi proaspete, tone					Lapte prins, iaurt, chefir, smântână și alte produse fermentate, tone				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	8645,5	9223,6	8726,1	8965,5	9297,6	27826,8	27974,4	26968,8	26498,7	28269,9
RD Centru	30,6	42,9	48,6	78,7	1,9	80,9	206,2	230,4	234,4	223,5
Raionul Orhei	25,0	24,7	7,2	72,9	--	9,7	9,4	16,9	14,5	--
RD / raioane	Cașcaval și brânză grase, tone					Făină, tone				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	2873,9	3010,7	2744,3	2887,3	2139,4	108874,9	100414,2	116099,1	118238,2	140983,5
RD Centru	26,8	39,0	7,9	10,2	11,3	23888,3	20798,0	27574,0	23118,3	18206,3
Raionul Orhei	18,4	13,1	0,1	1,1	--	7805,7	6224,0	7764,9	8285,5	7836,8
RD / raioane	Nutrețuri gata pentru hrana animalelor, tone					Pâine și produse de panificație, tone				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	80552,3	84404,7	95916,4	81916,4	109679,6	123112,6	129510,8	118748,1	125454,6	118088,1
RD Centru	17195,4	21595,8	31611,7	28633,4	51715,8	32039,2	37153,9	36867,5	29677,8	23727,7
Raionul Orhei	172,0	666,6	157,0	141,0	154,5	12686,3	15840,4	16376,5	18140,2	12850,6
RD / raioane	Produse de cofetărie, tone					Paste făinoase, tone				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	49797,0	51442,5	49865,7	47380,6	48450,5	3894,2	2966,2	4431,1	3036,3	2499,7
RD Centru	5115,4	6177,8	6559,5	4484,2	5815,1	2431,5	1968,2	3015,8	2202,1	1824,5
Raionul Orhei	1436,0	1661,0	1624,5	1898,2	2574,1	--	1,8	--	--	--
RD / raioane	Divin, mii l 100% alcool					Vinuri naturale din struguri, mii dal				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	2355,9	3006,3	2820,6	3475,0	3035,8	17231,8	15566,5	14367,9	13337,3	16579,7
RD Centru	748,8	916,3	870,4	759,8	830,0	3392,0	4072,3	3394,3	3078,2	4271,6
Raionul Orhei	6,4	13,3	17,1	23,0	17,8	226,3	296,5	273,3	344,1	312,0
RD / raioane	Vin spumant, mii dal									
	2020	2021	2022	2023	2024					
Total țară	649,6	950,3	985,4	1022,9	1161,9					
RD Centru	45,4	30,7	7,5	42,5	14,2					
Raionul Orhei	--	0,1	1,7	12,8	11,7					

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

Cei mai mari operatori din domeniu industriei prelucrătoare sunt specializați în panificație - companiile SRL „Brodețchi” și SRL „Franzegan”, producerea cărnii - SRL Navelina, fabricarea produselor lactate - SRL „VC Saturn - 13”, producerea vinului -IM „Chateau Vartely” și SRL „Pivnițele Brănești”. În domeniul de prelucrare a laptelui activează doar o singură întreprindere - SRL „VC Saturn-13” din s. Brăviceni. În industria tutunului în raion activează doi operatori – SRL „Parse Tutun” și IM „International Tobacco”.

O altă ramură industrială dezvoltată în raion este fabricarea produselor finite din metal, exclusiv producția de mașini și utilaje în care activează 10% din agenții economici, sunt angajați 12% din angajați și generează o cifră a venitului din vânzări de 18% pe totalul industriei prelucrătoare. Principalii operatori industriali în acest domeniu sunt companiile SA „ASPA”, IM „B.C.EAST EUROPEAN HINGES” S.R.L. și IM „COFEALM” SRL, două dintre care sunt companii cu capital mixt.

La acest compartiment este de menționat și Fabrica de cablaje de la Orhei (SE „Bordnetze” SRL) lansată din anul 2017, care asigură locuri de muncă pentru circa 2.500 persoane. SEBN MD (SE „Bordnetze” SRL) este una dintre cele mai mari companii din industria automotive din Republica Moldova. Întreprinderea este o filială a Sumitomo Electric Bordnetze și a fost înregistrată în decembrie 2015. Proiectul de investiții este implementat în cadrul Zonei Economice Libere Bălți, localizată în mun. Orhei. Construcția întreprinderii, cu suprafața de 27 000 metri pătrați, a început în august 2016, iar fabrica oficial a fost inaugurată la 30/10/2017.

Industria produselor textile în raion, deși cifrează un venit de vânzări în mărime de doar 4,5% din totalul industriei prelucrătoare a raionului, angajează peste 11% din angajații acestei ramuri. Companii din industria respectivă produc în special în regim lohn.

Raionul dispune de resurse bogate de piatră, nisip și calcar, ceea ce permite dezvoltarea afacerilor în domeniul industriei extractive. Cota în totalul VPF a industriei extractive este de circa 11,4%. La producerea / prelucrarea / extragerea / obținerea pietrelor calcaroase pentru cioplit sau construcții, raionul Orhei deține locul întâi pe țară, cu un volum de 20% din total. Adicional, la grupul de produse industriale „Alte pietre pentru cioplit sau construcții, alabastru”, raionului îi revin 67% din volumul total obținut pe țară, fiind poziționat și de această dată pe locul întâi. Principalii operatori industriali, care activează în acest domeniu în raion sunt întreprinderea de stat „Brănești”, SRL „Ordonatcom” și SRL „Cariera Ivanos”

Totuși, ritmul de industrializare a raionului rămâne moderat, influențat de provocări precum:

- resurse financiare limitate,
- necesitatea modernizării tehnologiilor,
- migrația forței de muncă,
- cerere internă redusă.

Contribuția sectorului industrial la economia raionului

Deși ponderea industriei în economia raionului rămâne mai redusă comparativ cu agricultura, aceasta contribuie semnificativ la:

- diversificarea economiei locale,
- reducerea dependenței de agricultură,
- creșterea veniturilor și ocupării forței de muncă,
- dezvoltarea exporturilor,
- adoptarea de tehnologii moderne în producție.

Este de menționat, că la nivel de RDC, raionul Ungheni este cel mai dezvoltat centru industrial din regiune, iar cel mai slab dezvoltat este raionul Dubăsari. Potențialele ramuri de specializare industrială din RDC sunt reprezentate de:

a) Industria agroalimentară (faină, mezeluri, carne, pâine și produse de panificație, sucuri de legume și fructe), potențialul industrial al acestora este concentrat în raioanele - Anenii Noi, Orhei, Hîncești, Telenești, Ungheni;

b) Industria ușoară (textile, tricotaj, confecții, pielărie și încălțăminte) este dezvoltată în raioanele Ungheni, Telenești, Orhei, Ialoveni, Călărași;

c) Industria mobilei și a hârtiei;

d) Industria chimică și farmaceutică;

e) Industria extractivă (pietriș, prundiș, bolovani și silex, nisip, pietre pentru cioplit sau pentru construcții, pietre calcaroase) este concentrată în raioanele Orhei, Anenii Noi, Strășeni, Telenești.

Astfel, putem concluziona că activitatea industrială este slab reprezentată și cu puține perspective de dezvoltare în lipsa unui sprijin financiar și logistic. Complementar activității agricole și zootehnice este necesar a se realiza un sector industrial format din unități mici, care pot avea ca profil:

- prelucrarea produselor animale (în special lapte);
- prelucrarea, conservarea și comercializarea produselor locale la nivel de localități rurale;
- societăți de construcții pentru necesități locale, cu profil tradițional;

SERVICIILE

Sectorul serviciilor reprezintă unul dintre pilonii esențiali ai economiei raionului Orhei, având un rol determinant în diversificarea activităților economice, crearea locurilor de muncă și îmbunătățirea calității vieții populației. În raport cu agricultura și industria, serviciile au o contribuție tot mai mare la dinamica economică regională, în special în contextul urbanizării, dezvoltării infrastructurii comerciale și expansiunii activităților turistice.

Structura generală a sectorului serviciilor

Sectorul serviciilor din raionul Orhei este eterogen, incluzând activități precum:

- comerțul cu amănuntul și angro,
- transporturi și logistică,
- servicii financiare și bancare,

- educație și sănătate,
- servicii culturale și recreative,
- HoReCa (hoteluri, restaurante, cafenele),
- servicii profesionale și administrative (contabilitate, consultanță, juridic).

Municipiul Orhei funcționează ca principal centru de servicii al raionului, concentrând majoritatea întreprinderilor, instituțiilor și forței de muncă din aceste domenii.

Este de menționat că în raion, lipsesc asemenea servicii importante pentru mediul de afaceri, ca servicii de cercetări de piață. Un aspect pozitiv îl constituie dezvoltarea accentuată a serviciilor financiare, tranzacții imobiliare, informații și comunicații.

Comerțul și infrastructura comercială

Comerțul în raionul Orhei reprezintă unul dintre cele mai dinamice și dezvoltate sectoare economice, având un rol esențial în circulația bunurilor și în deservirea populației. Activitatea comercială este bine diversificată, incluzând rețele de magazine alimentare și nealimentare, piețe agroalimentare, unități de comerț en-gros și numeroase afaceri mici și mijlocii. Orașul Orhei funcționează ca centru comercial principal, concentrând majoritatea acestor activități.

Valoarea serviciilor cu plată prestate populației reprezintă ponderea majoră din sector. O contribuție importantă are și comerțul cu amănuntul, în special cel al produselor nealimentare. Valoarea serviciilor prestate populației a crescut continuu pe baza majorării prețurilor la transportul de mărfuri și călători, la fel ca și valoarea comerțului cu amănuntul.

Sectorul este susținut de prezența rețelelor naționale de retail, dar și de întreprinderi locale, ceea ce contribuie la competiție și la o ofertă variată. Comerțul joacă un rol important în ocuparea forței de muncă și în veniturile fiscale ale raionului. În ultimii ani, se observă și o tendință de digitalizare și modernizare a serviciilor comerciale, inclusiv prin extinderea comerțului online și a serviciilor de livrare.

În municipiul Orhei se regăsesc:

- rețele comerciale naționale și internaționale,
- centre comerciale moderne,
- piețe agroalimentare,
- magazine specializate și servicii conexe.

Număr de unități comerciale în mun. Orhei (nu întregul raion)	Sunt peste 880 unități comerciale în municipiu
Distribuția unităților comerciale după suprafață (în municipiu)	până la 50 m ² : 545 unități - 50-100 m ² : 127 unități - 100-200 m ² : 81 - 200-500 m ² : 62 - peste 500 m ² : 50 unități
Structura activităților economice – cifra de afaceri a raionului (ultimii ani, nu 2023–2024 recent)	Comerț: 48,7% din cifra de afaceri a raionului, industrie: 30,9%, agricultură: 6,4%.

Activitatea comercială este stimulată de amplasarea raionului pe axele centrale de transport ale țării, care facilitează fluxul de mărfuri și accesul rapid la piață. Comerțul rural prezintă un ritm mai moderat de dezvoltare, fiind influențat de nivelul de venit, infrastructura locală și gradul de urbanizare.

Ponderea comerțului în vânzările întreprinderilor raionului reprezintă 48,7% din cifra de afaceri (CA) a raionului. Aceasta arată că aproape jumătate din vânzările întreprinderilor raionului provin din sectorul comerțului, ceea ce indică o dependență semnificativă de acest domeniu. Restul vânzărilor vin în principal din industrie (aproximativ 30,9%).

Veniturile întreprinderii municipale „Achiziții, Comerț și Piețe” Orhei - În 2024, această întreprindere a raportat venituri de ~5,2 milioane lei, în scădere față de 2023, când a avut venituri de peste 7,4 milioane lei (radioorhei.media). De asemenea, pierderile au scăzut: în 2023 erau ~172 mii lei, iar în 2024 au fost ~62 mii lei. (radioorhei.media)

Transporturi și servicii logistice

Sectorul transporturilor și serviciilor logistice reprezintă un element esențial al infrastructurii economice, asigurând mobilitatea persoanelor, circulația mărfurilor și conectarea localităților cu centrele economice regionale și naționale. Activitatea se bazează predominant pe transportul terestru, cu un număr semnificativ de întreprinderi specializate în transport rutier de pasageri și mărfuri, precum și firme care prestează servicii auxiliare – depozitare, distribuție, operare de rute și servicii tehnice pentru

autovehicule. În raion activează 56 de companii de transport terestru, plus 8 companii de servicii auxiliare transport și agenții de turism.

Sectorul transporturilor se sprijină pe o rețea rutieră bine dezvoltată, formată din drumuri naționale și locale care conectează raionul cu principalele centre economice. Calitatea infrastructurii influențează capacitatea de transport și atractivitatea investițională. Raionul dispune de o rețea rutieră care conectează majoritatea localităților cu centrele regionale și cu municipiul Chișinău.

Lungimea drumurilor publice (la sfârșitul anului), km

	Drumuri publice – total		din care:							
			drumuri naționale		din acestea, cu îmbrăcăminte rigidă		drumuri locale		din acestea, cu îmbrăcăminte rigidă	
Total țară	9474,5	9530,6	5954,6	5993,2	5910,8	5948,0	3519,9	3537,4	3272,1	3280,6
RD Centru	3409,7	3412,3	2196,4	2193,4	2190,7	2186,7	1213,3	1219,1	1173,4	1180,7
Raionul Orhei	335,4	340,2	219,7	224,5	219,7	223,8	115,7	115,7	113,7	113,7

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Serviciile de transport includ:

- rute regulate de autobuze și microbuze,
- transport de mărfuri,
- servicii de logistică în creștere, susținute de dezvoltarea comerțului și a industriei locale.

Pentru transportul persoanelor în raionul Orhei activează 11 operatori, care deservesc rutele regulate de transport în raion, iar programul de transport raional include 263 de rute. Principalele mijloace de transport de pasageri sunt autobuzele și microbuzele.

Conform informațiilor prezentate de către primăriile raionului Orhei, situația privitor serviciile de transportare a pasagerilor este:

Rutele de transport care deservesc localitățile din raion	Numărul vehicule auto în posesie personală
335	6 056

Sursa: DEPI a Consiliul Raional Orhei

Transportul de mărfuri deservește atât sectorul industrial și agricol, cât și comerțul local, asigurând fluxuri constante către piețele regionale, în special către municipiul Chișinău și alte centre economice. O mare parte din transportul de mărfuri este generat de procese sezoniere agricole și de activitatea fabricilor locale.

Transportul rutier de mărfuri realizat cu autovehiculele din posesia persoanelor juridice și

RD / raioane	Mărfuri transportate, mii tone					Parcursul mărfurilor transportate, mil. tone-km				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	40121,1	45146,5	42850,8	39248,0	42751,4	5425,6	6200,8	6507,6	6783,2	7365,7
RD Centru	11066,8	12961,2	1334,9	7623,1	8208,0	1073,4	1212,4	1245,0	1198,4	1442,6
Raionul Orhei	866,2	865,6	878,8	725,9	809,7	58,0	89,7	81,1	83,0	89,1

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Rețeaua de transport public este bine dezvoltată în zona urbană, cu rute regulate care facilitează deplasarea populației și accesul la servicii. Transportul public local de pasageri potrivit Planului Operațional Local Orhei 2022–2027, este asigurat de Î.M. „Orhei Transport” pe 6 rute locale, cu funcționare zilnică între orele 06:00–22:00. (orhei.md) Autoritățile au un program special: transportul este gratuit în orele de vârf (07:00–09:00 și 17:00–19:00) pentru anumite rute, ca suport pentru angajați, elevi etc. În sectorul taxi operează 3 agenți de taxi în municipiul Orhei: „SRL Orhservtrans” (8 vehicule), „SRL Victor Sandu” (1) și „ÎI Brașoveanu Ala”.

Cu toate acestea, în multe localități infrastructura rutieră necesită modernizări pentru a susține eficient extinderea serviciilor logistice.

Transportul de pasageri cu autobuze și microbuze realizat cu autovehiculele din posesia persoanelor juridice și cele închiriate

RD / raioane	Pasageri transportați, mii pasageri					Parcursul pasagerilor, mil. pasageri-km				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	54239,6	59257,2	79468,8	85448,6	105028,9	1754,8	2062,1	2797,3	3023,8	3073,1
RD Centru	11016,1	11933,1	14335,4	13556,2	12111,9	349,1	407,5	488,8	462,4	490,6
Raionul Orhei	3713,1	4619,3	7172,8	5770,4	4460,7	58,1	68,1	100,1	52,6	54,4

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Sectorul logistic este în evoluție, odată cu creșterea necesităților de depozitare, manipulare și distribuție generate de extinderea comerțului și a activităților antreprenoriale. Transporturile și logistica funcționează ca un „sistem circulator” pentru celelalte ramuri economice (industrie, agricultură, comerț).

Tendințe actuale - Se pot menționa evoluții precum: creșterea cererii de logistică modernă (depozitare, distribuție), digitalizarea serviciilor (monitorizare GPS, management de flotă), modernizarea transportului public.

Provocări - uzura infrastructurii rutiere locale, lipsa centrelor logistice moderne, fluctuația prețurilor la combustibil, dificultăți în găsirea personalului calificat.

Potențialul de dezvoltare - dezvoltarea depozitelor și hub-urilor logistice, extinderea serviciilor de transport, atragerea investițiilor private în logistică.

Servicii financiare și bancare

Sectorul serviciilor financiare și bancare din raionul Orhei este bine dezvoltat și joacă un rol important în susținerea activităților economice locale. Pe teritoriul raionului sunt prezente principalele bănci comerciale din Republica Moldova, precum și organizații de microfinanțare, companii de credit nebanca și instituții de asigurări, ceea ce asigură accesul populației și al agenților economici la servicii financiare moderne.

În raionul Orhei funcționează următoarele filiale / sucursale a băncilor comerciale din Moldova, ca „EuroCreditBank” SA BC, „Moldova – Agroindbank” SA BC, „Mobiasbanca - OTP Group” SA, „Eximbank” SA BC, BC „Energbank” SA, „Moldindconbank” SA, BC „Victoriabank” SA, „FinComBank” SA. La fel în unele localități ale raionului sunt Asociații de Economii și Împrumuturi a cetățenilor.

Serviciile de asigurări în raion sunt prezentate de companiile de asigurări ca „ASITO” SA, „DonarisGroup” SA, „MoldAsig” SA., CA „Alliance Insurance Group” S.A., „GARANT-ORHEI” SA, C.A., „General Asigurări” S.A., „Klassika Asigurări” S.A., altele.

Băncile comerciale oferă o gamă largă de servicii: deservire conturi, plăți, creditare pentru persoane fizice și juridice, programe de economisire, servicii online și mobile banking, precum și consultanță financiară. Prezența birourilor teritoriale facilitează accesul întreprinderilor mici și mijlocii, contribuind la dezvoltarea antreprenoriatului, investițiilor și comerțului local.

Organizațiile de microfinanțare și companiile de leasing sunt foarte active în zonă, oferind soluții de creditare rapidă pentru gospodării și businessuri, în special în agricultură, transport și comerț. Aceste servicii completează oferta bancară tradițională și răspund nevoilor segmentelor care necesită produse financiare flexibile.

În municipiul Orhei sunt prezente sucursale ale principalelor bănci comerciale și organizații de microfinanțare, oferind:

- credite pentru afaceri și agricultură,
- servicii bancare digitale,
- consultanță financiară.

În mediul rural, accesul la servicii financiare rămâne limitat, ceea ce poate constitui un obstacol pentru antreprenoriat și investiții.

În general, sectorul financiar al raionului se caracterizează prin stabilitate, diversitate de servicii și o pondere în creștere a tehnologiilor digitale, care simplifică accesul utilizatorilor la servicii bancare și contribuie la modernizarea mediului economic local.

Servicii sociale - educație și sănătate

Serviciile educaționale și de sănătate reprezintă componente importante ale sectorului terțiar:

- Raionul dispune de **instituții educaționale de toate nivelurile**, inclusiv licee, colegii și școli profesionale, care formează o parte din forța de muncă locală. Instituțiile sunt distribuite uniform în raion, ceea ce permite accesul majorității copiilor la educație în proximitate.
- În domeniul sănătății, funcționează **spitale raionale, centre de sănătate, cabinete medicale și farmacii**, care oferă servicii populației, deși resursele materiale și umane sunt uneori insuficiente. Sectorul pune accent pe medicina primară, prevenție și acces rapid la consultații. Calitatea serviciilor este susținută prin modernizarea echipamentelor, digitalizarea proceselor medicale și perfecționarea personalului. Provocările principale rămân deficitul de medici

specialiști, infrastructura neuniformă în mediul rural și necesitatea investițiilor continue în tehnică medicală și servicii de urgență.

Atât educația, cât și sănătatea au impact direct asupra calității vieții populației și sunt esențiale pentru dezvoltarea durabilă a comunității. Ele contribuie la creșterea capitalului uman, reducerea inegalităților și consolidarea capacității economice a raionului, fiind domenii prioritare pentru investiții publice.

Modernizarea infrastructurii sociale este esențială pentru creșterea atractivității zonei pentru investitori și pentru menținerea populației active.

Serviciile comunale

Ponderea infrastructurii utilităților publice în raion este situată sub media pe țară, iar nivelul de deservire a serviciilor necesită îmbunătățire și modernizare.

La nivel de municipiu activează ÎM „Servicii comunal-locative” Orhei, întreprindere creată în baza deciziei Consiliului municipal Orhei nr.13/3 din 29.09.2000, ca agent economic care desfășoară independent abilitatea de întreprinzător pentru a obține venit, prin gestionarea cu diligență a bunurilor publice. Aria de activitate este colectarea deșeurilor nepericuloase și asigurarea salubrității municipiului Orhei. Inclusiv activitatea întreprinderii ține de eliminarea deșeurilor și a apelor uzate, asanare, salubritate și activități similare.

Accesul la servicii de salubritate în mediul rural este mult mai redus. Conform datelor furnizate de primăriile rurale ale r-ului Orhei, numărul total de gunoiști este de 1 482, dintre care 90 depozit de deșeuri (gunoiște autorizată). Numărul locuințelor care beneficiază de servicii de colectare a deșeurilor menajere se cifrează la 18 128 din totalul de 30 624 gospodării casnice.

Sectorul HoReCa

Sectorul HoReCa în raionul Orhei este un sector în dezvoltare, susținut în principal de potențialul turistic al zonei Orheiul Vechi. În raion activează aproximativ 20–25 de restaurante și cafenele și 12–15 hoteluri și pensiuni, inclusiv unități de agroturism. Sectorul contribuie la ocuparea forței de muncă, stimulează consumul de produse locale și atrage un flux constant de turiști interni și străini. În ultimii ani, se observă investiții în modernizare, extinderea serviciilor și digitalizare, însă există provocări precum deficitul de personal calificat și sezonabilitatea cererii.

HoReCa a înregistrat o dezvoltare semnificativă în ultimii ani, stimulată în special de fluxurile turistice generate de complexul cultural Orheiul Vechi și de apropierea de municipiul Chișinău.

În raion există:

- pensiuni turistice,
- hoteluri și complexe de agrement,
- restaurante și cafenele moderne,
- servicii de catering și evenimente.

Aceste activități contribuie la diversificarea economiei și la creșterea veniturilor locale.

Sectorul HoReCa se dezvoltă preponderent pe segmentul turismului rural și ecologic, existând o creștere a investițiilor în modernizarea pensiunilor.

HoReCa contribuie la **crearea locurilor de muncă**, în special pentru tineri și femei, fiind unul dintre cele mai accesibile sectoare pentru angajare. Sectorul generează cerere pentru producătorii locali – legume, fructe, lactate, produse tradiționale – stimulând agricultura și antreprenoriatul rural, inclusiv atrage un număr semnificativ de vizitatori datorită amplasării raionului pe principalele rute turistice interne.

Tendințe recente - Creșterea interesului pentru turismul rural și experiențele tradiționale locale; Digitalizarea afacerilor (rezervări online, promovare pe rețele sociale, meniuri digitale); Investiții în modernizarea infrastructurii turistice – renovări, extinderea capacităților de cazare, diversificarea serviciilor (spații glamping, agrement outdoor).

Provocări actuale - Lipsa forței de muncă calificate în ospitalitate ; Sezonieritate ridicată, cu cerere mare în lunile de vară și scăzută în extra-sezon, Necesitatea investițiilor în calitatea serviciilor, management profesional și marketing turistic.

Potențial de dezvoltare - Extinderea ofertei Hotărârii „Rute turistice integrate Orheiul Vechi”; Posibilități de atragere a investițiilor prin programe guvernamentale și parteneriate public-private; Creșterea turismului intern și atragerea turiștilor străini prin valorificarea patrimoniului cultural și natural.

Servicii culturale, recreative și turistice

Raionul Orhei dispune de un potențial cultural și turistic ridicat, susținut de patrimoniul istoric și natural unic al zonei. Principalul pol de atracție îl constituie Complexul Cultural-Natural “Orheiul Vechi”, unul dintre cele mai importante obiective turistice din Republica Moldova, care generează anual un flux mare de vizitatori. Și este inclus în rutele turistice naționale nr.1 „Orheiul Vechi – loc de interferență a culturilor multiseculare” și nr. 5 „Plaiuri Orheiene”.. În raion activează mai multe muzee, centre culturale, biblioteci, precum și numeroase evenimente tradiționale și festivaluri locale. Serviciile recreative sunt completate de trasee turistice, zone naturale pitorești, pensiuni agroturistice și activități outdoor (drumeții, ciclism, explorare rurală). Sectorul continuă să se dezvolte prin modernizarea infrastructurii turistice și creșterea interesului pentru turismul rural și ecologic.

Înregistrate în raionul Orhei sunt 42 întreprinderi a căror tip de activitate este legat de turism, dintre care ca agenții de turism activează 3: „Ciaica – Tur” SRL, Las Palmas („Lider – Tur” SRL) și „Avia Lux Low Cost” SRL (filiala Orhei); 19 unități economice cu profil hotelier (dintre care 16 pensiuni turistice și agro-turistice), un club de odihnă, patru tabere de odihnă pentru copii și multiple restaurante.

Pe lângă funcția economică directă, serviciile culturale contribuie la identitatea și atractivitatea regiunii. Activități precum: expoziții, festivaluri tradiționale, muzee și obiective istorice, produse turistice locale (agroturism, turism rural), susțin dezvoltarea serviciilor conexe și stimulează antreprenoriatul local.

Tendințe - Creșterea interesului pentru **activități culturale comunitare** (ateliere de meșteșugărit, activități artistice, cluburi pentru copii) ; Extinderea **programelor educaționale** în biblioteci – lectură, informare digitală, activități pentru elevi; Modernizarea treptată a infrastructurii culturale prin proiecte locale și granturi; Creșterea implicării ONG-urilor și a sectorului asociativ în organizarea de activități culturale și recreative.

Provocări - Infrastructură culturală învechită în unele localități rurale ; Bugete reduse pentru programe culturale și activități recreative ; Lipsa personalului specializat în management cultural, organizare de evenimente și educație artistică ; Participare limitată a tinerilor, din cauza migrației sau a ofertei recreative insuficient diversificate.

Perspective și oportunități - Modernizarea caselor de cultură și a bibliotecilor prin investiții publice și parteneriate comunitare; Dezvoltarea centrelor de activități pentru tineri și extinderea programelor extracurriculare; Valorificarea patrimoniului cultural local prin proiecte educaționale și artistice ; Utilizarea tehnologiilor digitale pentru activități culturale (ateliere online, expoziții virtuale, cluburi tematice).

Tehnologia informației

Tehnologia Informației și Comunicațiilor (abreviat - TIC) este tehnologia necesară pentru prelucrarea (procurarea, procesarea, stocarea, convertirea și transmiterea) informației. Sectorul IT în raionul Orhei este în dezvoltare, concentrându-se în principal pe servicii de software, consultanță IT și suport tehnic pentru întreprinderi locale și regionale. Deși majoritatea companiilor IT sunt mici și mijlocii, acestea contribuie la digitalizarea afacerilor și administrației publice locale.

Nr de computere personale și portabile în posesia întreprinderilor și numărul de angajați care utilizează computere în scop profesional, la sfârșitul anului 2024

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Nr de întreprinderi care dispun de computere personale și portabile	Nr de computere personale și portabile	Nr de angajați care utilizează computere personale și portabile în scop profesional, persoane
Total țară	6155	123625	127100
RD Centru	877	8711	11111
Raionul Orhei	101	2398	3496

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

În raion se observă o creștere a cererii pentru soluții informatice, site-uri web, aplicații mobile și servicii de cloud, precum și pentru instruirea în competențe digitale. Sectorul IT beneficiază de sprijin prin programe naționale și regionale de digitalizare, oferind oportunități pentru tineri și antreprenori locali de a dezvolta afaceri inovative și servicii tehnologice. În zonă există o comunitate de antreprenori IT tineri, interesați de startup-uri și proiecte tehnologice, care contribuie la crearea de produse software și aplicații pentru piața internă și externă. În plus, se dezvoltă programe de instruire și competiții locale IT, care stimulează formarea profesională și atragerea talentelor.

Ponderea întreprinderilor cu acces la Internet și care utilizează produse TIC, pe regiuni de dezvoltare, la sfârșitul anului

	Total	Mun. Chișinău	Nord / North	Centru / Center	Sud / South	UTA Găgăuzia
Întreprinderi cu acces la Internet (inclusiv conexiune fixă și mobilă) <i>Enterprises with Internet access (including fixed and mobile connection)</i>	100,0	64,6	12,9	14,4	5,4	2,7
Întreprinderi care utilizează Internetul pentru a interacționa cu autoritățile publice <i>Enterprises using the Internet to interact with public authorities</i>	100,0	64,2	12,7	14,8	5,4	2,9
Întreprinderi care utilizează semnătura electronică <i>Enterprises using electronic signature</i>	100,0	64,1	12,5	14,9	5,6	2,9
Întreprinderi cu website propriu <i>Enterprises with their own website</i>	100,0	77,4	7,9	10,1	3,2	1,4
Întreprinderi care utilizează Social Media <i>Enterprises using Social Media</i>	100,0	70,3	10,3	13,3	4,1	2,0
Întreprinderi care utilizează facturarea electronică <i>Enterprises using electronic invoicing</i>	100,0	64,3	13,1	14,8	5,5	2,3

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Trafic de Internet la nivel de țară se prezintă : În 2022, traficul total de internet mobil în Moldova a fost de circa 259 799 TB (terabyți) (ro.anrceti.md). Din acest trafic: utilizatorii de internet mobil pe smartphone au generat ~201 718,1 TB, iar cei cu acces dedicat (modem/card) au generat ~58 080,7 TB. Trafic mediu generat lunar de un utilizator de smartphone (4G) a fost de 6,2 GB în 2022. În trimestrul II al anului 2023, volumul total al traficului de internet mobil a fost de 78 762 TB. În același trimestru, AUPU (trafic mediu lunar per utilizator) pentru internet mobil prin smartphone: Orange — ~7,8 GB, Moldcell și alții cifre apropiate din raport. Numărul total de utilizatori internet mobil prin smartphone (II 2023): ~2,7 milioane.

Raionul Orhei are acces la internet de mare viteză: planul operațional local menționează că FlyNet are fibră optică 100% în municipiu și oferă viteze > 1 Gbps. (orhei.md) Prezența mai multor provideri de internet (ex: Moldtelecom, Orange) indică o infrastructură de comunicații bună în Orhei, ceea ce probabil susține un trafic semnificativ de date la nivel local.

Tendințe - Creșterea interesului pentru proiecte IT private și freelancing; Apariția inițiativelor educative pentru dezvoltarea competențelor digitale ale tinerilor.

Provocări - Deficitul de specialiști seniori în programare și dezvoltare software; Acces limitat la finanțare și mentorat pentru startup-urile locale.

Perspective - Consolidarea comunității IT și crearea de hub-uri și incubatoare de tehnologie; Extinderea serviciilor IT pe piețe externe și colaborarea cu universități pentru formarea profesională.

Active imobilizate și construcții

Investițiile în active imobilizate și construcții reprezintă un factor important pentru dezvoltarea economică a raionului Orhei, susținând modernizarea infrastructurii, extinderea capacităților de producție și dezvoltarea sectorului rezidențial și public. În raion, investițiile se concentrează pe clădiri administrative și rezidențiale, construcții ingineresti, utilaje și echipamente pentru diverse domenii economice, precum și pe proiecte de infrastructură rutieră și utilități publice.

Valoarea investițiilor în active imobilizate, în anul 2024, milioane lei, prețuri curente

	Total	Imobilizări necorporale	Clădiri rezidențiale (de locuit)	Clădiri nerezidențiale	Construcții ingineresti	Mașini și utilaje	Mijloace de transport	Altele
Total țară	42103,6	1255,4	5347,6	6853,6	6977,5	12534,1	5471,8	3663,6
RD Centru	5797,1	78,9	383,9	1098,6	1235,8	1857,3	727,3	415,2
Raionul Orhei	595,2	3,0	3,4	80,1	150,0	268,5	51,8	38,6

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

În teritoriul r-lui Orhei activează 10 companii care oferă lucrări de construcție, 4 întreprinderi, care comercializează materiale de construcție și 4 companii, ce prestează servicii de proiectare.

Acest sector contribuie direct la crearea de locuri de muncă, la atragerea investițiilor private și la stimularea dezvoltării antreprenoriale. De asemenea, sprijină implementarea proiectelor de modernizare în educație, sănătate, cultură și turism, consolidând competitivitatea raionului și calitatea vieții populației.

Valoarea lucrărilor de construcții, milioane lei

	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	8212,8	13408,5	15090,9	16914,1	17780,3	18738,5	19954,2
RD Centru	894,4	1763,4	2056,2	2369,2	2251,5	2334,2	3072,2
Raionul Orhei	102,8	130,9	130,6	126,6	172,0	206,4	179,9

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Tendențele recente indică o creștere graduală a investițiilor, orientate spre modernizare și digitalizare a infrastructurii, în timp ce provocările principale rămân resursele financiare limitate, accesul la finanțare și menținerea calității construcțiilor.

În concluzie putem reitera că dezvoltarea sectorului serviciilor în raionul Orhei este influențată de mai mulți factori ca migrația forței de muncă și deficit de personal calificat, acces inegal la infrastructură modernă în mediul rural, investiții insuficiente în servicii sociale, putere de cumpărare variabilă. Inclusiv, apropierea de capitală și poziția geografică favorabilă, potențialul turistic ridicat, sprijinul programelor europene pentru servicii digitale și dezvoltare rurală, extinderea pieței locale prin investiții în HoReCa și turism reprezintă punctele de reper pentru o dezvoltare durabilă. Astfel, sectorul serviciilor din raionul Orhei este diversificat. Activitatea serviciilor reflectă atât dinamica urbană, cât și cea rurală, cu un nivel mai ridicat de dezvoltare în orașul Orhei. Provocările principale includ adaptarea la cerințele tehnologice moderne, accesul la personal calificat și reducerea decalajelor între urban și rural. În general, sectorul contribuie semnificativ la economia raionului, oferind locuri de muncă și servicii esențiale populației.

VENITURILE ȘI CHELTUIELILE POPULAȚIEI

Analiza veniturilor și cheltuielilor gospodăriilor oferă o imagine asupra nivelului de trai, a puterii de cumpărare și a comportamentului consumatorilor, fiind un indicator esențial pentru politici sociale și economice. În 2024, venitul disponibil mediu al populației a fost de 5 283,8 lei/lună per persoană, conform BN Statistici (statistica.gov.md), iar cheltuielile medii de consum (consum gospodăresc) au fost de 4 407,0 lei/lună per persoană.

Veniturile gospodăriilor reprezintă toate sumele de bani sau valoarea bunurilor primite de membrii gospodăriei într-o perioadă dată (de obicei lunară sau anuală). Surse principale - Salarii și remunerarea muncii (angajați în sector public sau privat); Venituri din activități independente și antreprenoriale; Pensii, indemnizații sociale, alocații pentru copii; Venituri din proprietăți, cum ar fi chirii sau dobânzi bancare; Venituri în natură, produse obținute din agricultură pentru consum propriu.

Structura veniturilor (2024) se prezintă - 94,8% din venituri sunt bănești și 5,2% provin „în natură” (produse agricole, dar și altele). Veniturile medii pe persoană în mediul urban sunt semnificativ mai mari decât la sate – diferență de 1,6 ori. În zonele rurale, o parte mai mare din venit vine din activitatea individuală agricolă (~11,1%) și din prestații sociale (~25,2%) decât în urban.

Veniturile și cheltuielile gospodăriilor

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Total venituri disponibile (medii lunare pe o persoană), lei	2880,6	3096,6	3510,1	4252,6	4915,6	5283,8
pe surse de formare, %:						
Activitatea salarială	50,2	50,2	50,8	50,7	52,5	55,8
Activitatea individuală agricolă	8,9	8,3	8,1	7,8	6,4	5,2
Activitatea individuală non-agricolă	6,3	6,3	7,4	6,2	6,3	4,9
Prestații sociale	18,7	19,3	18,5	20,3	20,7	20,9
din care, pensii	14,4	14,5	14,0	15,8	16,5	16,9
Alte venituri	15,9	15,8	15,2	15,0	14,2	13,2
din care, transferuri din afara țării	12,4	12,9	12,5	12,0	11,1	10,2
Regiunea de dezvoltare Centru						
Total venituri disponibile (medii lunare pe o persoană), lei	2530,4	2811,2	3059,1	3670,0	4137,7	4286,2
pe surse de formare, %:						
Activitatea salarială	43,8	44,5	46,2	43,7	45,3	51,5
Activitatea individuală agricolă	9,3	8,5	7,5	8,0	7,7	6,0

Activitatea individuală non-agricolă	7,3	7,5	8,1	7,3	6,5	4,4
Prestații sociale	19,8	20,8	20,7	22,7	24,3	25,2
din care, pensii	14,9	15,5	15,4	17,6	19,3	20,7
Alte venituri	19,8	18,7	17,5	18,4	16,0	12,8
din care, transferuri din afara țării	17,2	17,1	16,0	16,6	14,6	11,2

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Cheltuielile gospodăriilor reprezintă totalul consumului și plăților efectuate de gospodării într-o perioadă de timp. Categoriile principale - Consum zilnic: alimente, băuturi, produse de uz casnic; Locuință și utilități: chirie, întreținere, energie, apă, gaz; Transport și comunicații: carburant, abonamente, internet, telefon; Sănătate și educație: servicii medicale, medicamente, școlarizare, rechizite; Divertisment și recreere: cultură, sport, vacanțe; Economii și investiții: economii bancare, achiziții de bunuri durabile.

Cheltuielile în natură (ex: produse agricole pentru consum propriu) reprezintă 6,1% din totalul cheltuielilor medii pe gospodărie; în mediul rural, această pondere este mai mare (~10,3%). În 2024, ~11,4% dintre gospodării aveau cheltuieli lunare pentru locuință (întreținere, utilități) care depășeau 30% din venitul disponibil. De asemenea, 10,8% din populație avea cheltuieli pentru sănătate mai mari de 10% din cheltuielile totale ale gospodăriei.

Structura cheltuielilor de consum, pe regiuni statistice

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Total cheltuieli de consum (medii lunare pe o persoană), lei	2786,5	2791,1	3039,5	3711,9	4248,4	4407,0
inclusiv, %:						
Produse alimentare și băuturi nealcoolice	40,6	43,5	41,9	41,1	39,7	39,9
Băuturi alcoolice și tutun	1,8	2,0	2,0	1,7	1,7	1,9
Îmbrăcăminte și încălțăminte	9,7	8,8	9,1	8,4	7,8	7,7
Locuință, apă, electricitate și gaze	16,2	16,1	15,2	16,3	17,6	17,2
Mobilier, dotarea și întreținerea locuinței	5,1	5,6	5,7	5,8	5,3	5,4
Sănătate	5,2	4,7	5,7	5,1	4,4	4,5
Transport	6,1	5,5	6,5	7,4	7,0	7,6
Telecomunicații	4,5	4,7	4,5	4,0	4,3	3,9
Recreere și cultură	2,8	2,4	2,1	2,6	3,0	3,1
Educație	1,1	0,8	1,0	0,9	1,2	1,3
Restaurante și hoteluri	2,6	2,0	2,2	2,2	3,2	3,0
Diverse produse și servicii	4,3	4,1	4,2	4,5	4,8	4,5
Regiunea de dezvoltare Centru						
Total cheltuieli de consum (medii lunare pe o persoană), lei	2522,7	2614,3	2829,2	3197,5	3567,3	3581,0
inclusiv, %:						
Produse alimentare și băuturi nealcoolice	43,8	44,9	42,7	44,8	44,6	45,9
Băuturi alcoolice și tutun	1,9	1,9	1,9	1,6	1,7	1,7
Îmbrăcăminte și încălțăminte	9,3	9,1	8,5	8,0	7,4	7,0
Locuință, apă, electricitate și gaze	16,6	16,1	15,4	17,1	18,8	19,3
Mobilier, dotarea și întreținerea locuinței	5,1	6,0	6,9	6,5	6,0	5,5
Sănătate	5,5	4,7	7,0	4,3	3,9	3,3
Transport	5,6	6,3	7,0	7,3	6,3	5,8
Telecomunicații	4,5	4,5	4,4	4,2	4,2	4,5
Recreere și cultură	1,8	1,5	1,4	1,4	1,5	1,4
Educație	0,7	0,5	0,6	0,6	0,4	0,7
Restaurante și hoteluri	1,1	0,9	0,8	0,6	0,9	1,1
Diverse produse și servicii	4,1	3,6	3,5	3,8	4,2	3,8

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Deoarece nu există date specifice pentru Orhei, putem presupune că tendințele naționale se aplică parțial: gospodăriile din Orhei – mai ales cele rurale – ar putea avea o pondere semnificativă a cheltuielilor „în natură” dacă își produc parte din consum alimentar.

Procentul gospodăriilor care cheltuiesc mai mult de 30% din venituri pe utilități / locuință este semnificativ și ar putea fi o presiune socială și economică și la nivel raional. Creșterea veniturilor disponibile la nivel național oferă un context optim pentru îmbunătățirea condiției economice a gospodăriilor din Orhei, dar riscurile legate de costurile locuinței și sănătate pot limita această îmbunătățire pentru unele familii.

Structura gospodăriilor, după tipul gospodăriei, pe regiuni statistice, procente

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Total gospodării	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
din care, formate din:						
O singură persoană	30,9	31,1	32,3	34,1	35,2	36,9
Cuplu familial fără copii	22,3	25,7	26,5	26,5	27,2	26,4
Alte gospodării fără copii	15,3	12,1	10,9	10,9	9,5	9,9
Cuplu familial cu copii	17,8	19,4	19,1	18,7	18,1	16,5
Părinte singur cu copii	2,4	2,5	2,0	2,8	2,6	2,8
Alte gospodării cu copii	11,3	9,2	9,2	7,0	7,3	7,5
Regiunea de dezvoltare Centru						
Total gospodării	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
din care, formate din:						
O singură persoană	32,0	31,1	31,7	33,5	33,6	33,7
Cuplu familial fără copii	20,7	27,5	27,9	28,2	31,0	31,6
Alte gospodării fără copii	16,8	12,5	11,1	11,5	10,4	9,9
Cuplu familial cu copii	14,3	17,7	17,5	16,5	14,4	13,6
Părinte singur cu copii	2,1	1,3	1,9	2,1	2,2	1,9
Alte gospodării cu copii	14,1	9,9	10,0	8,2	8,4	9,3

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Structura gospodăriilor oferă informații importante despre modul de trai, nevoile sociale și dinamica demografică a unei comunități.

În general, gospodăriile pot fi clasificate în mai multe tipuri:

- Gospodăria nucleară, formată din soț și soție, eventual cu copii, este cel mai răspândit tip, mai ales în mediul urban, și asigură stabilitate socială și economică, permițând o planificare eficientă a consumului, educației și investițiilor în locuință.

- Gospodăria extinsă, care include mai multe generații – părinți, copii și bunici sau alte rude apropiate – este mai frecventă în mediul rural și joacă un rol important în sprijinul intergenerațional, împărțirea resurselor și păstrarea tradițiilor culturale, deși poate fi mai vulnerabilă la presiuni financiare dacă veniturile sunt limitate.

- În paralel, gospodăriile monopersonale, alcătuite dintr-o singură persoană, sunt în creștere, în special în mediul urban, reflectând tendințele de individualizare a societății și generând necesitatea unor servicii sociale și de suport dedicate persoanelor singure.

- Există, de asemenea, gospodării colective sau non-familiale, formate din studenți, persoane cazare temporar sau comunități de muncitori, care sunt importante pentru planificarea locuințelor colective și a facilităților sociale temporare.

Analiza acestor tipuri de gospodării este esențială pentru estimarea nevoilor în materie de locuințe, utilități, servicii sociale și educaționale și pentru conturarea politicilor sociale adaptate caracteristicilor demografice ale populației. Mărimea medie a gospodăriei în raionul Orhei este de ~2,9 persoane.

Structura gospodăriilor în funcție de numărul de copii reflectă dinamica demografică, nivelul natalității și resursele economice disponibile pentru creșterea și educația copiilor.

Structura gospodăriilor, după numărul de copii, pe regiuni statistice, %

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Total gospodării	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Cu copii din care, cu:						
1 copil	14,9	15,2	14,8	12,6	13,3	13,0
2 copii	12,5	11,5	11,3	11,9	10,4	10,0
3 copii și peste	4,2	4,3	4,3	4,0	4,3	3,8
Fără copii	68,4	68,9	69,6	71,5	71,9	73,2
Regiunea de dezvoltare Centru						
Total gospodării	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Cu copii din care, cu:						
1 copil	13,4	12,2	11,7	10,5	11,1	10,6
2 copii	11,6	12,3	11,0	10,4	9,1	9,4
3 copii și peste	5,5	4,4	6,7	5,9	4,8	4,7
Fără copii	69,4	71,1	70,6	73,2	75,0	75,2

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Conform datelor Biroului Național de Statistică al R. Moldova dintre gospodăriile care au copii 44,2% au 1 copil, 41,8% au 2 copii și 14,0% au 3 sau mai mulți copii. Media numărului de copii pe gospodărie, pentru gospodăriile care au copii, este de 1,7 copii. Cele mai multe gospodării au un copil sau doi copii, ceea ce reflectă tendințele actuale de fertilitate moderată în Republica Moldova. Gospodăriile cu trei sau mai mulți copii sunt mai puțin frecvente și pot fi asociate cu mediul rural sau comunitățile tradiționale.

Aceste ponderi permit estimarea resurselor necesare pentru educație, sănătate și servicii sociale la nivel local, inclusiv pentru raionul Orhei, chiar dacă datele exacte raionale nu sunt disponibile.

Dotarea gospodăriilor cu bunuri de folosință îndelungată reflectă nivelul de trai și gradul de confort al populației. În general, aceasta include electrocasnice mari (frigider, mașină de spălat), electronice (televizor, computer), mobilier și mijloace de transport. Gospodăriile din mediul urban tind să fie mai bine dotate, având acces la tehnologii moderne, în timp ce gospodăriile rurale au o dotare mai redusă, concentrându-se pe bunuri esențiale. Gradul de dotare indică nu doar puterea de cumpărare a gospodăriei, ci și posibilitatea de a accesa servicii moderne, informație și de a participa la activități culturale și educative.

Dotarea gospodăriilor cu bunuri de folosință îndelungată, pe regiuni statistice, bucăți la 100 gospodării

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Telefon mobil	167	170	172	173	172	175
Televizor	112	111	112	113	112	113
Computer	66	68	68	65	66	62
Frigider, congelator	101	104	105	107	107	108
Cuptor cu microunde	46	48	52	52	55	59
Mașină de spălat rufe mecanică	28	26	22	22	18	16
Mașină de spălat rufe automat	65	69	72	74	78	80
Aspirator	74	78	78	77	80	79
Bicicletă (pentru adulți)	23	25	27	28	27	28
Autoturism	27	28	29	31	32	32
Regiunea de dezvoltare Centru						
Telefon mobil	159	166	165	172	168	173
Televizor	111	113	112	113	113	114
Computer	55	56	56	56	54	48
Frigider, congelator	102	108	108	110	111	110
Cuptor cu microunde	42	46	47	49	52	54
Mașină de spălat rufe mecanică	35	29	24	22	20	20
Mașină de spălat rufe automat	58	65	69	72	75	75
Aspirator	68	73	70	71	75	75
Bicicletă (pentru adulți)	31	32	32	34	31	33
Autoturism	26	27	29	29	31	29

Sursa: BNS, *Statistica teritorială, ediția 2025*

Dotarea gospodăriilor cu bunuri de folosință îndelungată reflectă nivelul de trai și accesul la tehnologie. La nivel național, aproape toate gospodăriile dispun de televizoare (~109/100 gospodării) și frigider (~107/100 gospodării), ceea ce indică un grad ridicat de dotare de bază. În ceea ce privește bunurile mai tehnologizate, există diferențe semnificative între mediul urban și rural: computerele sunt prezente în 88% dintre gospodăriile urbane, comparativ cu 55% în mediul rural, iar mașinile automate de spălat sunt în 93% din gospodăriile urbane și doar 60% în cele rurale. În cazul autoturismelor, ponderea este de ~40/100 gospodării în urban, față de ~25/100 în rural, ceea ce evidențiază un nivel de mobilitate și resurse financiare mai ridicat în orașe. Deși datele specifice pentru raionul Orhei nu sunt disponibile, aceste ponderi sugerează că gospodăriile urbane din raion sunt probabil mai bine dotate decât cele din localitățile rurale, aspect relevant pentru planificarea serviciilor sociale și a politicilor de dezvoltare locală.

Consumul principalelor produse alimentare, pe regiuni statistice, medii anuale pe o persoană, kg

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară						
Pâine și produse de panificație (în echivalent făină)	120,3	119,3	116,7	112,1	107,3	106,5
Carne și preparate din carne (în echivalent carne proaspătă)	52,8	54,3	54,2	54,0	54,5	55,8
Lapte și produse din lapte (în echivalent lapte), litri	232,1	235,6	232,3	230,3	225,0	235,1

Ulei vegetal, litri	11,7	11,8	12,4	10,8	10,4	10,4
Ouă, bucăți	218,8	219,8	217,3	216,4	220,5	235,4
Zahăr și produse de cofetărie (în echivalent zahăr)	22,1	21,6	22,6	20,4	19,8	19,7
Pește și produse din pește (în echivalent pește proaspăt)	19,3	19,7	19,6	18,9	18,5	19,3
Cartofi	43,5	43,1	44,4	41,1	4,0	40,6
Legume, bostănoase și produse din legume (în echivalent legume proaspete)	118,9	121,1	124,1	116,3	117,1	125,7
Fructe, pomușoare și produse din fructe (în echivalent fructe proaspete)	70,1	68,8	69,8	71,0	70,3	69,6
Regiunea de dezvoltare Centru						
Pâine și produse de panificație (în echivalent făină)	123,2	122,4	120,7	116,4	112,7	115,8
Carne și preparate din carne (în echivalent carne proaspătă)	52,0	54,4	53,4	52,2	54,1	54,0
Lapte și produse din lapte (în echivalent lapte), litri	223,7	230,6	219,7	215,0	211,6	223,4
Ulei vegetal, litri	11,6	11,6	13,2	10,6	10,3	10,5
Ouă, bucăți	202,9	206,6	210,6	213,4	212,4	214,0
Zahăr și produse de cofetărie (în echivalent zahăr)	23,2	21,9	22,9	20,1	19,5	20,0
Pește și produse din pește (în echivalent pește proaspăt)	20,9	21,8	20,4	20,4	19,5	21,7
Cartofi	41,1	40,2	44,5	38,7	38,6	38,4
Legume, bostănoase și produse din legume (în echivalent legume proaspete)	123,0	122,3	121,9	114,5	116,5	122,2
Fructe, pomușoare și produse din fructe (în echivalent fructe proaspete)	71,0	66,4	65,5	66,6	67,5	64,7

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Consumul principalelor produse alimentare reflectă obiceiurile alimentare, nivelul de trai și securitatea alimentară a gospodăriilor. La nivel național, ponderea consumului lunar al gospodăriilor pentru principalele categorii alimentare este următoarea: cereale și produse de panificație – 25–28%, cartofi – 15–18%, legume – 12–15%, fructe – 7–9%, lapte și produse lactate – 12–14%, carne și produse din carne – 15–17%, ouă – 3–4%, iar uleiuri și grăsimi – 3–4%.

Diferențele între mediul urban și rural sunt semnificative. Gospodăriile urbane consumă mai mult carne, fructe și produse lactate datorită accesului facil la piețe și venitului mai ridicat, în timp ce gospodăriile rurale consumă mai multe cartofi, legume și produse lactate produse în gospodărie, reflectând o alimentație mai dependentă de producția proprie și sezonieră. Această structură indică nu doar preferințele alimentare, ci și nivelul de diversificare a dietei, influențat de resursele financiare, accesul la produse și tradițiile locale.

În concluzie, putem rezuma că veniturile gospodăriilor din raionul Orhei sunt moderate, provenind în principal din salarii, prestații sociale și producție proprie, iar cheltuielile majore vizează alimentația, locuința, utilitățile, sănătatea și educația. Majoritatea gospodăriilor sunt nucleare, cu unul sau doi copii, iar gospodăriile extinse sau cu mai mulți copii predomină în mediul rural. Dotarea cu bunuri durabile este bună pentru baza necesară (televizoare, frigider), dar accesul la computere, mașini de spălat și autoturisme este mai ridicat în urban, evidențiind un decalaj tehnologic și economic între zone. Consumul alimentar reflectă aceste diferențe, urbanul având o dietă mai diversificată, iar ruralul consumând mai multe produse autohtone și sezoniere. Tendințele demografice și diferențele de dotare sugerează nevoia de politici sociale și economice diferențiate, pentru a sprijini gospodăriile cu venituri mai mici și a reduce inegalitățile între urban și rural.

TENDINȚE 2021-2025

Perioada 2021-2025 la nivel de țară a fost marcată de multiple provocări, dar și de anumite progrese în Republica Moldova în ceea ce privește dezvoltarea economică. Astfel, aceasta se prezintă:

2021-2022: Acești ani au fost puternic influențați de criza energetică și, mai ales, de războiul din Ucraina. Aceste evenimente au generat o inflație ridicată, creșterea costurilor de producție, perturbări ale lanțurilor de aprovizionare și o încetinire a creșterii economice. Guvernul a fost nevoit să implementeze măsuri de sprijin pentru populație și mediul de afaceri, dar impactul negativ a fost semnificativ. Rata inflației a atins cote istorice în 2022.

2023-2024: S-a observat o tendință de stabilizare și, în anumite sectoare, o reluare a creșterii, pe măsură ce șocurile inițiale s-au atenuat. Guvernul a continuat eforturile de integrare europeană, ceea ce a deschis noi oportunități de finanțare și a consolidat încrederea investitorilor. Au existat investiții în

infrastructură și digitalizare, susținute parțial de partenerii externi. Remitențele din diasporă au continuat să joace un rol important în susținerea consumului intern.

2025 (Situația Actuală): Economia Republicii Moldova este într-o fază de recuperare și consolidare. Inflația este sub control, ajungând la nivele mai sustenabile. Există un optimism prudent legat de perspectivele de aderare la UE, care stimulează reformele și atragerea de investiții. Sectorul IT&C continuă să fie un motor de creștere. Cu toate acestea, vulnerabilitatea la șocurile externe (regionale și globale) persistă. Dependența energetică, deși redusă, rămâne o preocupare. Forța de muncă calificată și migrația sunt provocări continue. Investițiile străine directe sunt în creștere, dar necesită o accelerare pentru a asigura o dezvoltare economică durabilă.

De asemenea, este de menționat, că perioada 2021-2025 a fost una de tranziție și adaptare pentru economia Republicii Moldova, puternic influențată de factori geopolitici și economici externi ca:

Socuri Externe și Instabilitate Inițială:

2021-2022: Acești ani au fost marcați de criza energetică globală și, crucial, de invazia pe scară largă a Ucrainei de către Rusia. Acestea au generat o inflație galopantă (peste 30% în 2022), creșterea costurilor de producție, perturbări severe ale lanțurilor de aprovizionare și o încetinire semnificativă sau chiar recesiune în unele sectoare. Remitențele, deși o sursă importantă de venit, au fost și ele afectate inițial de incertitudine.

Impact Local (Orhei): Agricultorii din Orhei au resimțit direct creșterea prețurilor la fertilizanți, carburanți și energie. IMM-urile locale s-au confruntat cu o scădere a puterii de cumpărare și cu dificultăți în aprovizionare. Proiectele de dezvoltare locală au fost întârziate sau au necesitat realocări bugetare pentru a face față crizelor.

Orientarea Strategică spre UE și Reforme:

Statutul de Candidat (iunie 2022) și Negocierile de Aderare (decembrie 2023): Aceste momente cheie au accelerat un set de reforme structurale menite să alinieze legislația și practicile naționale la acquis-ul comunitar. S-a pus un accent sporit pe consolidarea statului de drept, lupta împotriva corupției, reforma justiției și îmbunătățirea mediului de afaceri.

Atragerea de Finanțări Externe: Angajamentul european a deschis uși către un sprijin financiar extins din partea UE și a partenerilor internaționali (Banca Mondială, BERD, FMI), direcționat către infrastructură, digitalizare, energie verde și sprijinirea IMM-urilor.

Impact Local (Orhei): Consiliul Raional și primăriile au început să-și adapteze strategiile de dezvoltare locală la cerințele și oportunitățile oferite de fondurile europene. S-a observat un interes crescut pentru proiecte de eficientizare energetică, managementul deșeurilor și dezvoltare rurală prin prisma programelor de pre-aderare. Capacitatea de absorbție a fondurilor a devenit o prioritate.

Digitalizare Accelerată:

Pandemia COVID-19 și, ulterior, crizele au evidențiat necesitatea digitalizării serviciilor publice și private. S-au făcut progrese în e-guvernare, plata electronică a impozitelor și dezvoltarea ecosistemului IT&C.

Impact Local (Orhei): Serviciile locale au început să fie digitalizate, simplificând interacțiunea cetățenilor și a mediului de afaceri. Conectivitatea la internet a fost îmbunătățită în multe zone.

Recuperare Economică și Stabilizare Fiscală:

De la mijlocul anului 2023: Economia a început să-și revină. Inflația a fost adusă sub control prin politici monetare prudente. Sectoare precum IT&C, anumite ramuri ale industriei prelucrătoare și serviciile au înregistrat creștere. Remitențele au continuat să joace un rol crucial, susținând consumul intern și contribuind la stabilitatea economică.

Impact Local (Orhei): Fermierii au început să-și stabilizeze costurile, iar producția agricolă a avut o tendință de creștere. IMM-urile au beneficiat de o ușoară îmbunătățire a puterii de cumpărare a consumatorilor. S-a pus un accent mai mare pe modernizarea fermelor și pe crearea de valoare adăugată.

Provocări Structurale Persistente:

Dependența Energetică - Deși s-au făcut eforturi pentru diversificare, vulnerabilitatea la prețurile și disponibilitatea energiei a rămas o problemă.

Migrația și Demografia - Exodul forței de muncă, în special a tinerilor și a specialiștilor, a continuat să exercite presiuni asupra pieței muncii și a sustenabilității sistemelor sociale.

Mediu de Afaceri - Deși s-au făcut progrese, birocrăția, lipsa predictibilității legislative în unele domenii și accesul dificil la finanțare pentru unele IMM-uri au rămas bariere.

Infrastructura - Diferențele regionale în dezvoltarea infrastructurii (drumuri, apă, canalizare) au persistat.

În ceea ce privește tendințele care s-au evidențiat pentru raionul Orhei, acesta prin poziționarea sa geografică și potențialul agricol, are caracteristici specifice.

2021-2025: În această perioadă, Consiliul Raional Orhei a avut un rol crucial în atragerea de proiecte de dezvoltare și în gestionarea resurselor locale. Din punct de vedere economic, acțiunile Consiliului au vizat: - Proiecte de infrastructură (Investiții în drumuri locale, sisteme de aprovizionare cu apă și canalizare (în măsura resurselor și a finanțărilor externe/naționale), modernizarea instituțiilor publice (școli, grădinițe, spitale raionale) – cu un ritm variabil, influențat de disponibilitatea fondurilor și de contextul economic general); - Sprijin pentru mediul de afaceri local (Încurajarea investițiilor locale, inițiative de promovare a produselor locale, organizarea de târguri și evenimente economice (la o scară limitată)); - Managementul resurselor (Încercări de eficientizare a cheltuielilor și de atragere de venituri proprii, deși dependența de transferurile de la bugetul central a rămas semnificativă), Parteneriate (Colaborarea cu agențiile naționale de dezvoltare și cu partenerii internaționali pentru implementarea proiectelor).

2025 (Situația Actuală): În perioada anului 2025 a fost pus accent pe absorbția fondurilor - Consiliul Raional Orhei este, probabil, mult mai concentrat pe identificarea și absorbția fondurilor disponibile prin programele de pre-aderare la UE și alte programe de dezvoltare naționale. Proiectele de infrastructură continuă, cu un accent sporit pe sustenabilitate și eficiență energetică. Inclusiv, se observă un interes crescut pentru digitalizarea serviciilor publice la nivel local, ceea ce poate facilita interacțiunea mediului de afaceri cu administrația.

Dezvoltare regională integrată: Consiliul Raional joacă un rol activ în strategiile de dezvoltare regională, încercând să alinieze prioritățile locale cu cele naționale și europene.

Atragerea investițiilor: Continuă eforturile de a crea un mediu favorabil pentru investițiile locale și externe, posibil prin oferirea de facilități sau prin promovarea zonelor industriale/parcurilor industriale locale, dacă există.

Astfel situația actuală a economiei se caracterizează prin:

- Diversificare economică: Există un interes crescut pentru diversificarea economiei locale, dincolo de agricultură, către servicii, agroturism și mici afaceri de producție.

- Sprijin pentru agricultori: Pe lângă subvențiile naționale, se caută soluții locale pentru a sprijini modernizarea agriculturii și a asigura accesul la piețe. Se observă o tendință de consolidare a exploatațiilor agricole și de adoptare a practicilor agricole sustenabile.

- Dezvoltarea afacerilor locale: Programele naționale de sprijinire a IMM-urilor sunt mai accesibile, iar primăriile încearcă să creeze un mediu mai propice pentru dezvoltarea afacerilor prin simplificarea procedurilor și, unde este posibil, prin oferirea de sprijin consultativ.

- Digitalizare la nivel local: Tot mai multe servicii publice locale sunt disponibile online, facilitând interacțiunea cetățenilor și a mediului de afaceri cu administrația.

- Dezvoltarea infrastructurii: Proiectele de infrastructură la nivel local (drumuri, iluminat public, sisteme de management al deșeurilor, apă și canalizare) sunt în curs de implementare, adesea cu finanțare externă sau națională, îmbunătățind condițiile pentru dezvoltarea economică.

Astfel, se poate concluziona că perioada 2021-2025 a fost o „perioadă de reziliență” pentru Republica Moldova și raionul Orhei, confruntată cu șocuri majore, dar și cu o reșezare strategică spre Vest.

PROGNOZE 2026-2028

Principalele schimbări care probabil vor surveni în domeniul economic este continuarea procesului de comasare a terenurilor agricole, atât în urma actelor de vânzare cumpărare cât și în urma proceselor de arendare. Valorificarea suprafețelor agricole se va face atât prin intermediul gospodăriilor individuale de subzistență cât și prin creșterea numărului de firme mici, specializate pe diferite activități agricole.

Nu poate fi neglijată nici creșterea bovinelor, ocupație tradițională în zonă. Preconizăm pentru viitor creșterea interesului pentru acvacultură, ce vor fi exploatate în scop turistic.

Profilul industrial se va menține sau chiar se va amplifica în viitor, prin diversificarea ofertei în cadrul producției alimentare. Un capitol distinct în profilul viitor al economiei locale îl va constitui dezvoltarea turismului și a agroturismului la nivelul localităților, prin îmbunătățirea ofertei de cazare și a serviciilor, prin valorificarea superioară a potențialului turistic natural și antropic deținut și diversificarea formelor

de turism practicate. Dezvoltarea turismului va atrage după sine și dezvoltarea unor meșteșuguri tradiționale și artizanale. În cadrul acestora turismul de afaceri se va bucura și pentru viitor de un interes sporit, prin creșterea numărului de locații și a serviciilor specifice oferite.

Un sector economic important poate deveni silvicultura, care prin activitatea de exploatare rațională a masei lemnoase și menținerea echilibrului suprafețelor împădurite va face să existe materie primă pentru atelierele de prelucrare a lemnului posibile de înființat.

Inclusiv, perioada 2026-2028 va fi probabil una de consolidare a reformelor și de accelerare a integrării europene, cu un potențial de creștere economică mai robustă. Astfel, următoarele tendințe se conturează:

Accelerarea procesului de aderare la UE și beneficii economice:

Armonizarea legislativă profundă - Vor continua reformele structurale și armonizarea legislativă în toate capitolele acquis-ului comunitar. Acest lucru va aduce mai multă predictibilitate, transparență și standarde mai înalte în mediul de afaceri.

Fluxuri sporite de fonduri europene - Accesul la fonduri europene de pre-aderare și, potențial, la fonduri structurale (în cazul unei aderări accelerate), va stimula masiv investițiile în infrastructură (energie, transport, mediu), dezvoltare rurală, educație și sănătate. Aceasta va reduce disparitățile regionale.

Atragerea investițiilor străine directe - Perspectiva aderării la UE și îmbunătățirea mediului de afaceri vor atrage ISD-uri semnificative, în special în sectoarele cu valoare adăugată mare (IT&C, industria prelucrătoare orientată spre export, energii regenerabile).

Impact local (Orhei): Consiliul Raional Orhei va deveni un pol de absorbție și gestionare a fondurilor europene, cu un accent sporit pe proiecte de infrastructură strategică (ex: rețele de irigații moderne, zone industriale, parcuri fotovoltaice). Structurile Teritoriale și anume primăriile vor beneficia de programe dedicate de dezvoltare locală, cu accent pe modernizarea infrastructurii urbane și rurale, crearea de servicii publice moderne și dezvoltarea turismului (în special agroturismul și cel cultural, valorificând Orheiul Vechi). Se va pune accent pe parteneriate public-private pentru dezvoltarea locală.

Consolidarea sectorului IT&C și inovației:

Republica Moldova va continua să se profileze ca un hub regional pentru servicii IT. Se prognozează o creștere a numărului de start-up-uri și o diversificare a serviciilor IT, atrăgând investiții și creând locuri de muncă bine plătite.

Impact local (Orhei): Se va încuraja dezvoltarea micilor centre IT sau a birourilor satelit ale companiilor mari, potențial în Orhei-oraș. Tinerii vor avea mai multe oportunități în sectorul digital, iar inițiativele de educație digitală vor fi consolidate.

Modernizarea și diversificarea agriculturii:

Accent pe agricultura inteligentă, ecologică și de înaltă performanță, cu sprijin pentru tehnologizare, irigații moderne, culturi cu valoare adăugată mare (fructe, legume, viță de vie de calitate) și produse ecologice. Se va încuraja procesarea locală a produselor agricole.

Acces intensiv și direct la piețele UE - Standardele UE vor deschide noi piețe de export pentru produsele agricole moldovenești.

Impact local (Orhei): Raionul Orhei, cu tradiția sa agricolă, va beneficia semnificativ. Se anticipează creșterea numărului de ferme modernizate, axate pe export. Se va pune accent pe dezvoltarea lanțurilor valorice scurte și pe brandingul produselor locale. Agroturismul va fi un domeniu cu potențial de creștere.

Consolidarea securității energetice și tranziția verde

Perioada 2026-2028 va fi caracterizată prin și mai multe investiții masive în surse regenerabile de energie (eoliană, solară) și în eficiența energetică. Republica Moldova va căuta să-și reducă dependența energetică de structuri externe.

Conectare la rețelele europene - Proiecte de interconectare cu rețelele energetice europene.

Impact local (Orhei): Se pot dezvolta proiecte de parcuri solare sau eoliene, cu implicarea autorităților locale și a investitorilor privați. Casele și instituțiile publice vor fi încurajate să adopte soluții de eficiență energetică, reducând costurile.

Provocări persistente, dar cu perspective de ameliorare:

Migrația: Deși perspectivele economice vor fi mai bune, migrația ar putea continua, dar într-un ritm mai lent, pe măsură ce apar mai multe locuri de muncă bine plătite acasă. Politicile de retenție și atragere

a diasporei vor fi cruciale.

Forța de muncă calificată: Va persista nevoia de forță de muncă calificată, impunând reforme în sistemul de învățământ profesional-tehnic și superior. Migrația forței de muncă calificată a continuat să fie o problemă majoră, afectând disponibilitatea personalului în diverse sectoare

Disparități regionale: Deși fondurile UE vor contribui la reducerea lor, diferențele între mediul urban și rural vor rămâne o provocare, necesitând strategii de dezvoltare locală adaptate.

Agricultura: A rămas pilonul economic principal în majoritatea comunităților rurale din raion. Producția agricolă a fost influențată de condițiile climatice și de prețurile volatile de pe piețele internaționale. Au existat inițiative de modernizare a agriculturii (utilaje, tehnologii, irigații), dar progresul a fost lent pentru mulți mici producători.

IMM-uri: Sectorul întreprinderilor mici și mijlocii a fost rezilient, dar a suferit din cauza inflației și a costurilor ridicate. Majoritatea IMM-urilor se concentrează pe comerț, servicii și prelucrarea primară a produselor agricole.

Infrastructură locală: Starea drumurilor locale, a rețelilor de apă și canalizare a variat semnificativ între localități, depinzând de capacitatea primăriilor de a atrage fonduri.

Turism rural: Un potențial incipient, în special în zonele cu obiective istorice și culturale (ex: Orheiul Vechi), dar cu investiții limitate în infrastructura turistică.

Măsurile prioritare de susținere pentru 2026-2028 a dezvoltării regionale propuse sunt:

- Optimizarea factorilor economici și, în special, a politicii investițional-fiscale, în scopul reducerii dezechilibrului în nivelul de dezvoltare între centru și regiunile periferice;
- Consolidarea potențialului financiar, instituțional și uman;
- Acordarea autorităților publice locale a dreptului și a posibilității utilizării maxime a resurselor locale în scopul sporirii nivelului de amenajare a teritoriului;
- Realizarea etapizată a programelor și proiectelor naționale de dezvoltare regională;
- Încurajarea localităților republicii în elaborarea documentație de urbanism, prin care se vor evidenția problemele prioritare ținând cont de importanța lor ierarhică în sistemul de așezări.

Cele mai importante priorități privind dezvoltarea vizează câteva obiective generale locale și regionale, unde ponderea se oferă Obiectivelor locale:

- creșterea competitivității economiei agroalimentare și servicii;
- creșterea standardelor de viață în zonele rurale prin diversificarea activităților rurale, stimularea activităților non-agricole, agroturismului, și a micro-întreprinderilor;
- crearea lanțului complet de producere, care va finaliza cu exportul produsului finit;
- construcția sistemelor de irigare la scară mică a terenurilor agricole;
- stimularea lansării de noi afaceri în domeniul agricol și activităților conexe;
- facilitarea procesului de consolidare a terenurilor agricole, înființarea de noi asociații agricole;
- promovarea tehnologiilor de cultivare a culturilor cu potențial înalt;
- dezvoltarea economică durabilă a fermelor, a exploatațiilor agricole și forestiere;
- asigurarea pescuitului durabil și dezvoltarea acvaculturii;
- valorificarea atracțiilor turistice atât urbane, cât și rurale, precum și diversificarea acestora;
- dezvoltarea infrastructurii de deservire a turiștilor;
- promovarea raionului și localităților acestuia ca destinație turistică.

Transpunerea în practică a acestor obiective necesită importante resurse financiare locale sau atrase.

De asemenea unele dintre obiectivele propuse pot fi realizate într-un timp relativ scurt, de ordinul lunilor altele necesită sau includ una sau mai multe exerciții bugetare.

Astfel, putem concluziona că perioada 2026-2028 se prognozează a fi o „perioadă de creștere și integrare”, marcată de beneficiile concrete ale procesului de aderare la UE, de atragerea de investiții și de o modernizare accelerată a economiei, cu un impact pozitiv direct asupra dezvoltării raionului Orhei la toate nivelurile sale. Succesul va depinde în mare măsură de capacitatea autorităților (centrale și locale) de a implementa reformele și de a absorbi eficient fondurile disponibile.

PRINCIPALELE PROBLEME ECONOMIE

Disfuncționalități în dezvoltarea economică

Disfuncționalități legate de forța de muncă:

- slaba ofertă a locurilor de muncă în zonă;

- oferta locurilor de muncă existente nu corespunde calificării forței de muncă.

Disfuncționalități legate de resurse:

- limitarea posibilităților investiționale din lipsa resurselor financiare ale populației;
- slaba valorificare a unor resurse locale în special a celor legate de agricultură și viticultură.

Alte disfuncționalități:

- starea infrastructurii locale, care doar în ultimii ani a intrat într-un proces de modernizare;
- infrastructură edilitară în formare;
- slaba dezvoltare a turismului, infrastructura insuficientă.

Probleme pe domenii:

Antreprenoriat

- Capacități reduse ale autorităților locale privind dezvoltarea sectorului.
- Înlăturarea prea lentă a barierelor administrative privind impozitele și taxele locale, existenței multiplelor autorizații și certificate, controlul frecvent al activității economice.
- Neconformitatea produselor autohtone cu standardele europene și internaționale.

Industrie

- Industria prelucrătoare nu asigură procesarea producției agricole totale obținute în raion.
- Lipsa adaptabilității forței de muncă la cererile pieței.

Comerțul și serviciile

- Înlăturarea prea lentă a barierelor administrative privind impozite și taxe locale, existenței multiplelor autorizații și certificate, controlul frecvent al activității economice

Măsuri și acțiuni prioritare de îmbunătățire

- Dezvoltarea industriei prelucrătoare în locațiile tradiționale.
- Dezvoltarea afacerilor de uscare a fructelor (prunelor, vișină, cireșe, mere, pere).
- Încurajarea agenților economici să se înregistreze în teritoriul unde activează.
- Promovarea imaginii raionului în țară, precum și în exteriorul țării, inclusiv prin crearea unui profil investițional al raionului, care ar scoate în evidență performanțele deja înregistrate în atragerea investițiilor și prezentarea principalelor domenii sau obiecte.
- Promovarea activităților de sporire a valorii produselor agricole prin sortarea, păstrarea, prelucrarea și ambalarea acestora.

ANALIZA SWOT ECONOMIE

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
- Sector industrial în creștere – Existența unor întreprinderi în industria alimentară, construcții și prelucrarea lemnului susține economia locală și creează locuri de muncă. - Comerț și servicii active – Comerțul, transportul, HoReCa și serviciile financiare contribuie semnificativ la PIB-ul raionului și la ocuparea forței de muncă. - Potențial turistic și cultural – Atracțiile istorice, culturale și turistice generează venituri și oportunități pentru dezvoltarea serviciilor conexe. - Resurse umane disponibile – O populație activă și tineretul din mediul urban și rural oferă forță de muncă pentru diverse sectoare economice. - Acces la infrastructură și rețele de transport – Rețeaua de drumuri și legăturile cu orașe importante facilitează comerțul și mobilitatea economică. - Adopție graduală a tehnologiilor moderne – Dezvoltarea IT și a serviciilor informatice, împreună cu implementarea tehnologiilor în	- Dependență mare de agricultură – Economia locală este sensibilă la condițiile climatice și la fluctuațiile prețurilor produselor agricole. - Nivel redus de tehnologizare în mediul rural – Multe gospodării și întreprinderi rurale nu dispun de echipamente moderne, ceea ce limitează productivitatea. - Infrastructură incomplet dezvoltată – Drumurile secundare și transportul public în localitățile rurale pot fi insuficiente pentru dezvoltarea comerțului și logisticii. - Lipsa forței de muncă calificate în anumite sectoare – Sectorul industrial și IT resimte deficit de personal specializat. - Concentrarea economică în urban – Orașul Orhei atrage majoritatea investițiilor și serviciilor, ceea ce creează decalaje între zonele urbane și rurale. - Vulnerabilitate la schimbările economice externe – Exporturile de produse agricole și alimentare sunt dependente de piețele externe și de politici comerciale instabile.

producție și comerț, sprijină competitivitatea economică. - Număr important de agenți economici activi. - Rata de creștere numărului companiilor ascendentă. - Sector real în dezvoltare. - Prezența investitorilor străini în domeniile forte ale industriei. - Fabricarea produselor industriale cu valori adăugate, orientate spre export (produse textile, mașini și echipamente). - Poziție fizico-geografică atractivă. - Accesul la drumuri auto naționale importante.	- Disponibilitate limitată a forței de muncă. - Lipsa unui lanț valoric consolidat. - Lipsa factorilor de producție locali de calitate. - Insuficiența instrumentelor de stimulare și atragere a investițiilor în raion, precum și instrumente neadecvate pentru promovarea climatului investițional în raion. - Depopularea și migrarea populației rurale.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Diversificarea agriculturii și agroprocesării – Dezvoltarea culturilor și producția de alimente procesate cu valoare adăugată pot crește veniturile și exporturile. - Dezvoltarea sectorului serviciilor și IT – Extinderea serviciilor financiare, HoReCa, transport și tehnologiilor informaționale poate atrage investiții și crea locuri de muncă. - Turismul și economia culturală – Valorificarea patrimoniului istoric, cultural și turistic poate genera venituri suplimentare și dezvoltarea infrastructurii conexe. - Investiții în infrastructură și logistică – Modernizarea drumurilor, transportului și serviciilor de logistică poate crește conectivitatea și atractivitatea economică a raionului. - Sprijin pentru antreprenoriat și IMM-uri – Încurajarea afacerilor mici și mijlocii, în special în producție și servicii, poate stimula inovarea și creșterea economică. - Programe de dezvoltare rurală și socială – Sprijinirea gospodăriilor și comunităților rurale poate reduce decalajele dintre urban și rural și poate crește productivitatea și calitatea vieții. - Potențial de dezvoltare a industriei bazate pe utilizarea tehnologiilor moderne. - Valorificarea resurselor naturale disponibile, în special a zăcămintelor și resurselor acvatice. - Disponibilitatea resurselor naturale și umane care ar putea fi exploatate. - Disponibilitatea patrimoniului, proprietate publică, în special în mediul rural. - Valorificarea potențialului comercial al zonelor turistice specifice raionului. - Existența unor importante resurse de apă minerală. - Existența unor importante rezerve de resurse minerale pentru materiale de construcție (calcar, argilă, nisip).	- Dependența de agricultură și factorii externi – Schimbările climatice, seceta sau fluctuațiile prețurilor la produsele agricole pot afecta veniturile și stabilitatea economică. - Migrația forței de muncă – Plecarea tinerilor și a personalului calificat către orașe sau în străinătate poate duce la deficit de muncitori în sectoare cheie. - Dezechilibre urban-rural – Concentrarea investițiilor și serviciilor în orașul Orhei poate accentua decalajele economice și sociale între urban și rural. - Acces limitat la tehnologie și infrastructură – Lipsa modernizării echipamentelor și a infrastructurii poate reduce competitivitatea firmelor locale. - Vulnerabilitate la schimbările economice externe – Exporturile de produse agricole sau alimentare depind de politicile comerciale și condițiile piețelor externe. - Presiuni sociale și demografice – Îmbătrânirea populației și scăderea natalității pot afecta viitoarea forță de muncă și cererea internă. - Cadru regulator instabil și imprevizibil, legislație nestimulatoare, lipsa procedurilor concrete de implementare a legislației. - Criza economică – financiară. - Intensificarea hazardurilor naturale, extinderea proceselor de eroziune, schimbările climatice. - Situație geo-politică instabilă.

Sectorul Agricol deține un rol important în economia raionului, acesta fiind preponderent agricol bazat pe mici proprietari agricoli individuali și un număr limitat de întreprinderi, care prelucrează producția locală până la produsul finit. Agenții economici din agricultură sunt în mare măsură gospodăriile țărănești, repartizate relativ omogen pe teritoriul raionului. Sectorul privat deține cea mai mare parte a terenurilor agricole și asigură totodată cea mai mare parte a producției agricole. Numărul deținătorilor funciari în total pe raion se cifrează la 97 436⁵².

În 2024, agricultura raionului Orhei continuă să fie un sector economic important, cu o suprafață agricolă de aproximativ 80.072 hectare, majoritatea fiind terenuri arabile. Activitatea agricolă este dominată de culturile de câmp, în special porumb, grâu și floarea-soarelui, dar și de pomicultură și viticultură, cu livezi de mere, cireșe și plantații de viță-de-vie.

Suprafața agricolă reprezintă totalitatea terenurilor utilizate pentru agricultură, inclusiv terenurile arabile, pășunile, fânețele, livezile și viile. La nivel național, Republica Moldova dispune de aproximativ 2,39 milioane hectare de terenuri agricole, reprezentând între 75–80% din suprafața totală a țării.. În Regiunea de Dezvoltare Centru, suprafața agricolă este de circa 701.696 hectare, adică aproximativ 28–30% din totalul terenurilor agricole ale țării, iar în raionul Orhei terenurile agricole se întind pe aproximativ 80.072 hectare, reprezentând o parte importantă a suprafeței regiunii.

Structura terenurilor agricole este următoarea: terenurile arabile constituie 65–70%, fiind destinate cerealelor, culturilor tehnice și furajelor; culturile permanente (livezi, vii) ocupă 10–12%; iar pășunile și fânețele naturale reprezintă 15–20%, fiind utilizate pentru creșterea animalelor. Această distribuție reflectă atât potențialul agricol, cât și orientarea sectorului agrar în țară, regiune și raionul Orhei.

Structura terenurilor agricole variază astfel: terenurile arabile constituie circa 65–70%, fiind destinate cerealelor, culturilor tehnice și furajelor; culturile permanente ocupă aproximativ 10–12%, incluzând livezi și vii; iar pășunile și fânețele naturale reprezintă 15–20%, fiind utilizate în principal pentru creșterea animalelor. Această distribuție reflectă atât potențialul agricol, cât și orientarea sectorului agrar în țară, regiune și raionul Orhei.

La nivel național, în 2024, s-a înregistrat o scădere semnificativă a **producției vegetale**, iar tendințele se reflectă și la nivel local: roadele medii la cereale și leguminoase au fost mai mici comparativ cu 2023. În schimb, producția animalieră a crescut, ceea ce sugerează o dezvoltare mai echilibrată a sectorului zootehnic. De asemenea, producția de lapte, carne și ouă a înregistrat creșteri ușoare, oferind oportunități pentru fermierii locali de a-și diversifica activitatea.

În ceea ce privește RDC, aceasta are terenuri agricole care constituie 65,9% din suprafața totală a regiunii (adrcentru.md) Conform estimărilor, aceasta reprezintă 701.696 hectare de teren agricol în RDC, ceea ce echivalează cu 28,1% din totalul terenurilor agricole ale Republicii Moldova. Dintre cele aproximativ 701.696 hectare de teren agricol din Regiunea de Dezvoltare Centru, majoritatea sunt terenuri arabile, reprezentând circa 65–70% din total și utilizate pentru cereale, culturi tehnice și furajere. Livezile și viile ocupă aproximativ 10–12%, fiind dedicate pomiculturii și viticulturii, iar pășunile și fânețele constituie 15–20%, pentru creșterea animalelor și producția de furaje. Totodată, circa 5% din terenurile agricole sunt nevalorificate, incluzând suprafețe abandonate sau cu fertilitate redusă, care ar putea fi puse în producție prin investiții și tehnologii moderne.

Comparativ cu totalul țării, **culturile permanente** din Regiunea de Dezvoltare Centru, care ocupă circa 10–12% din terenurile agricole regionale (aproximativ 70–84 mii hectare), reprezintă aproximativ 9–10% din totalul culturilor permanente la nivel național. La nivel național, culturile permanente (livezi, vii și plantații multianuale) ocupă aproximativ 750–800 mii hectare, ceea ce evidențiază că RDC deține o cotă semnificativă, dar nu majoritară, din suprafața de culturi permanente a țării. Aceasta reflectă atât condițiile favorabile pentru pomicultură și viticultură în anumite raioane, cât și orientarea majorității terenurilor agricole din țară către culturi anuale și tehnice. Aceasta poziționează regiunea pe un loc mediu față de celelalte regiuni: nordul țării deține circa 15% din culturile permanente, sudul are cea mai mare pondere, 35–40%, datorită condițiilor favorabile pentru viță-de-vie și livezi intensive, iar restul se află în regiunile sud-est și UTA Găgăuzia. Deși ponderea culturilor permanente în Centru este mai redusă comparativ cu sudul, regiunea contribuie semnificativ la producția pomicolă și viticolă a țării.

⁵² Conform rapoartelor Serviciul Relații Funciare Și Cadastru a CR Orhei la situația din 31/12/2024

În raionul Orhei, culturile permanente ocupă aproximativ 10–12% din terenurile agricole, adică circa 8.000–9.500 hectare din totalul de 80.072 hectare. Dintre acestea, livezile pentru fructe sâmburoase și meri ocupă majoritatea suprafeței, aproximativ 6–7 mii hectare, iar viile se întind pe circa 1–2 mii hectare. Alte plantații multianuale, inclusiv pomi fructiferi speciali, ocupă restul de cca. 500–1.000 ha.

Comparativ cu alte raioane din Regiunea Centru, Orhei are o pondere medie a culturilor permanente, mai redusă decât raioanele cu tradiție pomicolă intensă, precum Călărași sau Strășeni, dar mai mare decât raioanele cu terenuri preponderent arabile pentru cereale. La nivel național, culturile permanente ocupă aproximativ 9–10% din totalul terenurilor agricole, ceea ce situează raionul Orhei aproape de media țării, contribuind semnificativ la producția pomicolă și viticolă.

În Regiunea de Dezvoltare Centru, **pășunile și fânețele naturale** ocupă aproximativ 15–20% din totalul terenurilor agricole, adică circa 105–140 mii hectare, fiind destinate creșterii animalelor și producției de furaje. Comparativ cu alte regiuni, nordul țării are o pondere mai mare, 20–25%, sudul mai redusă, 10–12%, iar sud-estul și UTA Găgăuzia în jur de 12–15%. La nivel național, pășunile și fânețele reprezintă aproximativ 15–18% din totalul terenurilor agricole, ceea ce situează Regiunea Centru aproape de media țării, având un rol important în susținerea sectorului zootehnic.

În raionul Orhei, pășunile și fânețele naturale ocupă aproximativ 15–20% din terenurile agricole, echivalentul a circa 12–16 mii hectare din totalul de 80.072 hectare. Aceste terenuri sunt utilizate în principal pentru creșterea animalelor și producția de furaje, asigurând necesarul de hrană pentru vaci, ovine și alte specii. Comparativ cu alte raioane din Regiunea Centru, ponderea pășunilor și fânețelor în Orhei este apropiată de media regională, fiind mai mică decât în raioanele nordice cu predominanță de zootehnie, dar mai mare decât în raioanele mai intens agricole, dedicate în special culturilor cerealiere și tehnice. La nivel național, pășunile și fânețele ocupă circa 15–18% din terenurile agricole, ceea ce plasează raionul Orhei aproape de media țării.

În RDC, aproximativ 30–35% din **forța de muncă** ocupată activează în agricultură, evidențiind rolul important al sectorului agrar în economia regională. În raionul Orhei, ponderea forței de muncă în agricultură este ușor mai mare, estimativ 35–38%, datorită proporției ridicate a populației rurale și a structurii economice orientate spre agricultură vegetală și zootehnică, astfel evidențiindu-se importanța sectorului pentru economia locală. Comparativ cu alte regiuni, nordul țării are o pondere mai mare, 35–40%, sudul mai redusă, 25–30%, iar sud-estul și UTA Găgăuzia între 28–32%. La nivel național, circa 30% din populația ocupată este implicată în agricultură, situând atât Regiunea Centru, cât și raionul Orhei aproape de media țării, dar cu un rol mai pronunțat în producția agricolă locală.

Agricultura în raionul Orhei și în Regiunea Centru se caracterizează prin stabilitatea suprafețelor agricole în perioada 2020-2025, cu o utilizare constantă a terenurilor arabile, pășunilor, fânețelor și culturilor permanente. Terenurile arabile domină agricultura, ocupând circa 65–70% și fiind orientate spre cereale, culturi tehnice și furajere, în timp ce culturile permanente (livezi și vii) reprezintă 10–12%, iar pășunile și fânețele naturale 15–20%, susținând creșterea animalelor. Producția este concentrată în ferme mari pentru culturi comerciale, în timp ce gospodăriile mici gestionează culturi pentru consum alimentar. Tendințele indică necesitatea modernizării, mecanizării și valorificării terenurilor neutilizate pentru creșterea productivității și dezvoltarea durabilă a sectorului agrar.

Începând cu anul 2020, agricultura a demonstrat **tendințe** de creștere mult mai lente și instabile, comparativ cu alte sectoare ale economiei. Una din cauzele principale este dependența agriculturii de condiții climatice – seceta a devenit un fenomen foarte frecvent în ultimii ani în raionul Orhei și în întreaga țară. Instabilitatea ridicată a producției agricole din raion este o consecință a instrumentelor slab dezvoltate de diminuare a riscurilor legate de condițiile climatice, inclusiv accesul insuficient la irigare, nivelul scăzut de aplicare a tehnologiilor agricole moderne (soiuri rezistente la secetă, instrumente de protecție antigrindină) și lipsa unor scheme de asigurare inovatoare în agricultură, cum ar fi programul de asigurare pe bază de indici climatici. Un alt motiv de încetinire a producției agricole îl reprezintă crizele economice, ce duc la creșterea prețurilor la inputuri (de exemplu, fertilizanți, combustibil, mașini), provocând-le dificultăți producătorilor agricoli.

Pentru anii 2026-2028 se va pune accent creșterea producției de alimente de calitate, integrarea mai bună pe piață, substituirea importurilor, creșterea exporturilor și modernizarea sectorului agro-alimentar. Pentru accelerarea creșterii economice, care va facilita convergența veniturilor față de media UE, este necesară realizarea de investiții pentru îmbunătățirea competitivității, în special în fermele de subzistență, fermele mici și mijlocii și în unitățile de procesare cu potențial de dezvoltare.

În scopul **dezvoltării sectorului agricol** pentru perspectivă, în raionul Orhei este pus accent pe implementarea următoarelor măsurilor de revigorarea capacităților de producție în cele mai intensive ramuri, cum ar fi: creșterea animalelor, legumicultura, producerea strugurilor, a fructelor, baciferelor etc. Sectorul agricol la fel ca și sectorul industrial au importanță semnificativă în dezvoltarea economică a raionului. Cultura plantelor agricole este baza agriculturii. Agricultură este specializată atât în sectorul fitotehnic, prin cultivarea plantelor, cât și zootehnic, prin reproducerea și creșterea animalelor.

Sectorul agrar din raionul Orhei cuprinde 80 072 hectare de terenuri agricole, sau circa 65,2% din suprafața raionului de 122 837 ha. Terenurile arabile în raionul Orhei constituie aproximativ 65–70% din totalul terenurilor agricole, adică circa 52–56 mii hectare din cele 80.072 hectare de teren agricol. O parte semnificativă nu este lucrată sau valorificată în mod activ, estimativ 10–15% din suprafață, adică aproximativ 8–12 mii hectare (sunt pârloagă).

Agricultura raionului Orhei este dependentă în proporție de aproximativ 70–75% de sectorul fitotehnic, reflectând predominanța culturilor vegetale, în special cerealelor (grâu, porumb, orz), culturilor tehnice (floarea-soarelui, rapiță) și plantelor furajere. Această dependență arată că producția agricolă a raionului este concentrată pe exploatarea terenurilor arabile și pe asigurarea atât a pieței locale de cereale și produse vegetale, cât și a materiilor prime pentru zootehnie. Sectorul zootehnic are un rol complementar, fiind susținut de producția vegetală pentru hrana animalelor.

La nivel național, **terenurile afectate de eroziune** ocupă aproximativ 300–350 mii hectare, adică 12–15% din totalul terenurilor agricole. În Regiunea de Dezvoltare Centru, suprafața terenurilor erodate este de circa 80–100 mii hectare (11–14% din terenurile agricole regionale), iar în raionul Orhei acestea se ridică la aproximativ 8–10 mii hectare, reprezentând 10–12% din terenurile agricole ale raionului. Majoritatea terenurilor erodate sunt arabile situate pe pantă și pe soluri mai slabe, necesitând măsuri de protecție a solului și lucrări de ameliorare pentru menținerea productivității agricole.

Comparativ cu alte raioane din Regiunea Centru, ponderea terenurilor erodate în raionul Orhei, de aproximativ 10–12%, este medie. Unele raioane cu terenuri mai accidentate, cum ar fi Strășeni sau Călărași, înregistrează cote mai mari de eroziune, între 12–15%, în timp ce raioanele cu terenuri mai plane și soluri mai fertile, cum ar fi Telenești sau Criuleni, au pondere mai redusă, sub 10%.

La nivel național, terenurile erodate ocupă circa 12–15% din terenurile agricole, ceea ce plasează raionul Orhei aproape de media țării, indicând necesitatea aplicării măsurilor de conservare a solului pentru a preveni degradarea și pierderea fertilității terenurilor agricole.

Comparativ cu alte raioane din țară, ponderea terenurilor erodate în raionul Orhei (aproximativ 10–12%) se situează aproape de media națională, care este de circa 12–15% din terenurile agricole. În raioanele cu relief mai accidentat sau soluri mai slabe, cum sunt Rezina, Rîșcani sau Strășeni, eroziunea afectează 13–15% din terenuri, în timp ce în raioanele cu terenuri mai plane și soluri fertile, cum sunt Anenii Noi, Cimișlia sau Criuleni, ponderea terenurilor erodate este mai mică, sub 10%. Această comparație evidențiază că Orhei se află într-o zonă cu risc moderat de eroziune, necesitând aplicarea măsurilor de conservare a solului pentru menținerea productivității agricole. Sistemul de protecție antierozional al raionului Orhei este constituit din 872 ha fâșii forestiere de protecție.

Agricultura Republicii Moldova este caracterizată de un grad ridicat de **fragmentare**, aproximativ 60–65% din terenurile agricole fiind împărțite în gospodării mici și medii cu parcele sub 5 hectare. În Regiunea de Dezvoltare Centru, gradul de fragmentare este ușor mai redus, 55–60%, existând atât ferme mari, cât și gospodării mici.

În raionul Orhei, aproximativ 50–55% din terenuri aparțin gospodăriilor mici și medii, cu parcele de 5–10 hectare, ceea ce limitează mecanizarea și creșterea productivității. Comparativ cu alte raioane, nordul țării (Briceni, Edineț, Dondușeni) înregistrează un grad mai mare de fragmentare, peste 65–70%, iar sudul (Cahul, Leova) are parcele mai mari și mai puțin fragmentate, cu un grad de fragmentare de circa 40–45%. Raionul Orhei se situează astfel la un nivel mediu, evidențiind necesitatea consolidării terenurilor și aplicării de măsuri pentru creșterea eficienței agricole.

Bonitatea solului reprezintă capacitatea unui teren de a produce recolte agricole în condiții normale de întreținere și fertilizare, exprimată în puncte. În raionul Orhei, bonitatea medie a solurilor este evaluată între 48 satul Clișova la 79 puncte satul Pohorniceni, ceea ce situează solurile la un nivel mediu-fertil, potrivit pentru majoritatea culturilor agricole, inclusiv cereale, legume și plante tehnice.

Caracteristica calitativa a terenurilor agricole pentru completarea cadastrului funciar al Republicii Moldova la nivel de UAT, raion, municipiu și Republica (situația la 01.01.2022)

Raionul Orhei								
Nr. de rând	Denumirea unităților administrativ-teritoriale	Total terenuri UAT (ha)	Din care supuse cercetărilor pedologice (ha)	Nota medie ponderată de bonitate, (puncte)	Terenuri erodate			
					Total	inclusiv		
						Slab	Moderat	Puternic
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	or. Orhei	2018	203	67	0	0	0	0
2	com. Berezlogi	2853	2488	65	1149	773	256	120
3	com. Biești	4748	3976	70	2430	1772	515	143
4	sat. Bolohan	2418	1913	58	1343	898	379	66
5	sat. Brăviceni	3063	2730	56	226	156	64	6
6	sat. Bulăiești	2756	1679	76	842	577	191	74
7	com. Chiperceni	5249	4075	66	2818	1707	920	191
8	com. Ciocilteni	4216	3659	63	430	240	178	12
9	sat. Clișova	2199	1456	48	794	327	347	120
10	com. Crihana	2477	2008	60	1095	676	314	105
11	com. Cucuruzeni	3743	3184	58	2096	1226	499	371
12	com. Donici	2809	1377	70	451	257	158	36
13	com. Mîrzești	2160	1826	77	859	614	91	154
14	com. Ghetlova	3289	2158	60	1343	600	545	198
15	sat. Isacova	2477	2078	62	809	465	271	73
16	com. Ivancea	7255	3228	70	1590	1247	278	65
17	com. Jora de Mijloc	4778	3357	64	1534	1022	334	178
18	com. Mălăiești	2763	2412	53	524	208	223	93
19	sat. Mitoc	1777	1374	72	0	0	0	0
20	com. Morozeni	3278	1667	61	726	182	422	122
21	sat. Neculăieuca	1462	1005	71	436	189	208	39
22	com. Pelivan	2726	2209	65	633	357	256	20
23	sat. Peresecina	5257	3491	58	1958	862	731	365
24	com. Piatra	2951	2089	61	1173	714	384	75
25	sat. Podgoreni	2074	1589	58	1045	522	402	121
26	com. Pohrebni	4643	2866	74	1645	925	594	126
27	sat. Pohorniceni	3149	1697	79	468	338	121	9
28	com. Puținței	3932	2812	59	1461	620	620	221
29	sat. Sămănanca	689	540	65	226	141	77	8
30	com. Seliște	4878	2295	72	705	426	190	89
31	com. Step-Soci	2567	1849	58	1162	639	339	184
32	sat. Susleni	4943	4140	76	2026	1798	156	72
33	sat. Teleșeu	3035	863	61	405	203	134	68
34	com. Trebujeni	4003	2289	81	643	351	128	164
35	com. Vatici	3361	869	54	634	353	222	59
36	sat. Viscăuți	2609	975	78	326	240	61	25
37	sat. Zahoreni	2575	2120	55	1520	809	565	146
38	com. Zorile	1650	1433	63	800	511	214	75
	Total	122830	81979	65	38325	22945	11387	3993

Sursa: Caracteristica calitativa a terenurilor agricole pentru completarea cadastrului funciar al Republicii Moldova la nivel de UAT, raion, municipiu și Republica (situația la 01.01.2022)

Bonitatea medie a solurilor raionului este de 65 grade.⁵³ Această valoare indică faptul că terenurile din raionul Orhei sunt relativ productive, dar necesită îngrășăminte și lucrări de întreținere pentru a obține recolte optime. Factorii care influențează bonitatea includ tipul solului, conținutul de nutrienți și humus, structura și textura solului, aciditatea, umiditatea și capacitatea de reținere a apei, precum și condițiile climatice locale.

În contextul planificării agricole, cunoașterea bonității solului permite identificarea zonelor potrivite pentru culturi intensive și pentru investiții în tehnologii agricole moderne, cum ar fi irigarea sau fertilizarea controlată. De asemenea, bonitatea solului este un indicator important în evaluarea economică a terenurilor agricole și în stabilirea prețurilor de piață.

În concluzie, solurile raionului Orhei prezintă un potențial agricol bun, dar menținerea și sporirea productivității depind de aplicarea tehnologiilor agricole adecvate și de gestionarea corectă a resurselor solului.

⁵³ Conform Caracteristica calitativă a terenurilor agricole pentru completarea cadastrului funciar al Republicii Moldova la nivel de UAT, raion, municipiu și Republică (situația 01.01.2025)

PRODUCȚIA AGRICOLĂ

Producția agricolă globală este determinată în primul rând de suprafețele însămânțate. Cele mai mari suprafețe de terenuri agricole sunt ocupate de astfel de culturi, precum porumbul, grâul, floarea soarelui și orz.

În raionul Orhei, suprafețele agricole însămânțate acoperă majoritatea terenurilor arabile, reflectând structura tradițională a agriculturii locale. Cele mai extinse culturi sunt cerealele – porumb, grâu și floarea-soarelui – care ocupă cea mai mare parte a suprafețelor însămânțate. În paralel, sunt cultivate și legume în sere și câmp, precum și plante tehnice și furajere pentru sectorul zootehnic.

Pomicultura și viticultura ocupă suprafețe mai mici, dar sunt importante pentru diversificarea producției și valorificarea potențialului economic al raionului. Structura culturilor este influențată de condițiile solului, clima și tehnologiile disponibile, iar în 2024 s-a observat o ușoară reducere a suprafețelor însămânțate cu cereale față de anul precedent, ca urmare a condițiilor climatice și a rotației culturilor.

Astfel, suprafețele însămânțate în Orhei reflectă echilibrul între producția de câmp și cea pentru consum alimentar și zootehnic, cu o tendință de adaptare la tehnologii moderne și practici agricole durabile.

Suprafețele însămânțate cu principalele grupe de culturi agricole în întreprinderile agricole, gospodăriile țărănești (de fermier) cu suprafața terenurilor agricole de 10 hectare și mai mult, ha

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Suprafața însămânțată – total		din care:							
			Culturi cerealiere și leguminoase pentru boabe		Culturi tehnice		Cartofi, legume și culturi bostănoase alimentare		Plante de nutreț	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Total țară	1121080	1141928	635336	652604	466734	466952	6111	6263	12899	16102
RD Centru	251059	259581	147997	155361	96806	96806	1471	1509	4785	5903
Raionul Orhei	31231	32607	18955	20055	11840	12011	170	143	266	398

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025, Agricultură

La nivel național, suprafața totală însămânțată în Republica Moldova în 2024 a fost de aproximativ 1.560,8 mii hectare. Din aceasta, întreprinderile agricole dețin peste jumătate (57%) din terenurile însămânțate, fermierii mari sau gospodăriile țărănești cu suprafața >10 ha au aproximativ 24%, iar gospodăriile mici ale populației gestionează restul de 19%. Structura culturilor diferă în funcție de tipul producătorului: culturile tehnice și cerealele (grâu, porumb, floarea-soarelui, rapiță, sfeclă de zahăr) sunt concentrate în întreprinderi agricole, în timp ce culturile pentru consum alimentar (cartofi, legume, pepeni) predomină în gospodăriile mici.

La nivel regional, există diferențe semnificative în distribuția suprafețelor însămânțate. Zonele sudice au o utilizare intensivă a terenurilor agricole, cu suprafețe mari însămânțate și culturile concentrate pe producția comercială, în timp ce zonele centrale și nordice prezintă o valoare mai redusă a terenurilor efectiv însămânțate, în parte din cauza condițiilor solului și infrastructurii.

În raionul Orhei, suprafețele agricole însămânțate sunt estimate la aproximativ 32,6 mii hectare. Structura culturilor este similară cu tendințele naționale: culturile cerealiere și tehnice ocupă cea mai mare parte a suprafețelor gestionate de întreprinderi agricole, în timp ce culturile de legume și cartofi sunt predominant cultivate în gospodăriile mici. Această distribuție reflectă atât potențialul agricol ridicat al raionului, cât și nevoia de adaptare la tehnologii moderne pentru creșterea productivității și eficienței.

Astfel, suprafețele însămânțate în Moldova și în raionul Orhei se caracterizează printr-o concentrare a culturilor comerciale în fermele mari și o orientare către producția alimentară în gospodăriile mici, cu diferențe regionale determinate de resurse naturale, infrastructură și capacitate investițională. Această structură evidențiază importanța modernizării tehnologiilor agricole și a utilizării eficiente a subvențiilor pentru dezvoltarea durabilă a sectorului agricol.

Suprafața însămânțată pe culturi agricole la întreprinderi agricole și GT (fermier), ha

	Total pe țară					Regiunea de dezvoltare Centru					Raionul Orhei				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Total															
Culturi tehnice	401632	420184	465722	466734	466952	78231	86684	96994	96806	96806	8713	10753	11170	11840	12011

Cartofi, legume / culturi bostănoase alimentare	6569	6544	5139	6111	6263	1644	1310	1270	1471	1509	174	132	144	170	143
Culturi pt. nutreț	15593	12183	13304	12899	16102	5743	4342	4351	4785	5903	448	186	181	266	398
Ierburi anuale	966	876	950	1205	..	204	258	247	301	..	30	..	48	..	..
Ierburi perene	4812	5802	5273	5203	..	1317	1957	1464	1454	..	42	129	52	130	..

Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultură

Conform datelor anului 2024 cel mai mare volume de producție agricolă a fost obținute la porumb, grâu, floarea soarelui și fructe. Producția globală pentru anul 2024 pe raionul Orhei este de 1.671.694 chintale (cca 11% din producția regională și 2,3% din producția națională), iar suprafața totală însemănată este de 49.425 hectare.

Cel mai mare volum de producție agricolă în Republica Moldova este generat de sectorul vegetal, în special de cereale, culturi tehnice și plante furajere. La nivel național, cerealele (grâu, porumb, orz) reprezintă aproximativ 40–45% din valoarea totală a producției agricole, urmate de floarea-soarelui și rapiță, cu o pondere de 15–20%. Cartofii și legumele, deși ocupă suprafețe mai mici, au o importanță semnificativă pentru consumul intern, iar viticultura și pomicultura contribuie cu circa 10% din producția vegetală, având valoare economică ridicată pe hectar.

Recolta globală pe principalele culturi agricole în întreprinderile agricole, gospodăriile țărănești (de fermier) cu suprafața terenurilor agricole de 10 hectare și mai mare, ha

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Cereale și leguminoase boabe (cu excepția porumbului)		din care:				Porumb pentru boabe		Floarea soarelui		Legume de câmp	
			Grâu – total		Orz – total							
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
	Total țară	1749899	1363487	1474603	1137098	226821	186916	733275	391840	684770	562133	85633
RD Centru	357577	306132	312632	262999	37636	35555	215995	155660	168355	145561	23219	22013
Raionul Orhei	48261	37651	41765	32241	5673	4519	20704	14549	21545	18222	1121	1389

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025, Agricultură

La nivel regional, Regiunea Sud se evidențiază prin viticultură și pomicultură intensivă, pe lângă culturile cerealiere, în timp ce Regiunea Centru, inclusiv raionul Orhei, predomină culturile cerealiere și tehnice, cu aport moderat al livezilor și viilor. Regiunea Nord se axează pe cereale și legume, cu o pondere mai mare a zootehniei.

Roada medie la 1 hectar pe principalele culturi agricole în întreprinderile agricole, gospodăriile țărănești (de fermier) cu suprafața terenurilor agricole de 10 hectare și mai mare, chintale

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Cereale și leguminoase boabe (cu excepția porumbului)		din care:				Porumb pentru boabe		Floarea soarelui		Legume de câmp	
			Grâu – total		Orz – total							
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
	Total țară	40,8	30,9	41,5	31,9	41,1	31,8	37,1	20,9	20,0	15,1	211,6
RD Centru	40,8	33,8	41,6	35,0	40,7	35,7	36,9	25,3	21,0	16,5	278,7	257,7
Raionul Orhei	39,8	29,3	41,0	30,4	39,2	31,7	31,8	22,5	20,3	15,4	228,9	226,2

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025, Agricultură

În raionul Orhei, producția agricolă este dominată de cereale (grâu, porumb) și floarea-soarelui, acestea reprezentând cea mai mare parte a volumului total. Livezile și viile contribuie cu o proporție mai mică, dar cu valoare economică ridicată, iar zootehnia are un rol complementar, asigurând lapte și carne pentru consumul local. Astfel, sectorul fitotehnic determină în continuare orientarea și volumul producției agricole la nivel raional, regional și național.

Suprafața însămânțată, roada medie și producția globală pe culturi agricole, raionul Orhei

	2020			2021			2022			2023			2024		
	Suprafața însămânțată, hectare	Roada medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața însămânțată, hectare	Roada medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața însămânțată, hectare	Roada medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața însămânțată, hectare	Roada medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața însămânțată, hectare	Roada medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale
Culturi cerealiere și leguminoase - total	9546	10.8	78005	7830	51.1	392941	8811	23.6	195162	9702	35.0	335570	10230	24.7	242057
Grâu - total (de toamnă și de primăvară)	4787	11.3	50952	4370	39.7	173494	4358	25.9	112332	5295	38.6	204641	5184	27.1	140392
..grâu de toamnă	4787	11.3	50952	4370	39.7	173494	4348	25.9	112332	5217	38.7	201803	5135	27.0	138511
Orz - total (de toamnă și de primăvară)	787	14.7	11523	649	30.7	19921	615	30.1	18500	933	38.3	35729	849	29.4	24995
..orz de toamnă	723	14.8	10636	590	31.7	18697	510	30.5	15543	739	41.6	30728	657	31.7	20833
..orz de primăvară	64	13.9	887	59	20.7	1224	105	28.2	2957	194	25.8	5001	192	21.7	4162
Ovăz	5	15.8	79	44	45.8	871	5	10.8	54	..	..	..	..	..	..
Porumb boabe	3761	8.0	14125	2530	79.7	194776	3693	19.8	62524	3259	29.2	92184	3594	21.8	70177
Hrișcă	2	7.0	14	2	11.5	23	6	1.8	11	..	..	..	..	..	..
Culturi leguminoase - total	182	8.7	1032	191	17.6	3043	134	13.0	1741	210	13.2	2774	418	10.7	4296
..mazăre (boabe uscate)	182	8.7	1032	191	17.6	3043	134	13.0	1741	210	13.2	2774	338	9.9	3206
..fasole (boabe uscate)	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Sfeclă de zahar	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Tutun	..	..	..	36	19.7	710	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Floarea soarelui	4680	9.8	45063	5290	24.6	130086	5165	15.6	79394	5445	17.9	97176	6376	14.4	91029
Soia	..	..	..	..	..	..	4	3.8	15	..	..	..	..	..	..
Rapiță total (de toamnă și de primăvară)	124	17.7	2199	402	23.5	9078	656	21.4	14023	692	22.8	15744	..	..	..
Porumb pentru siloz, masă verde și fânaj	187	97.5	18226	50	363.7	18187	55	286.7	12900	72	98.8	6715	103	97.5	7800

Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultură

După roada medie la ha, raionul Orhei se situează pe locul 15 în ceea ce privește RDC cu 40,6 chintale/ha. Cea mai mare roadă la ha în RDC a fost obținută în raionul Ocnița 57,6 chintale/ha, iar cea mai mică roadă la ha – raionul Cahul cu 28,7 chintale/ha. Media pe regiune este de 40,0 chintale/ha.

Cu referire al culturile agricole este de menționat, dependența mare a producției culturilor de câmp de influența factorilor climaterici pe de o parte și necesitatea diversificării producției agricole spre extinderea suprafețelor de culturi pomicole, viticole și de legume, pe de altă parte.

Inclusiv, un factor important care influențează competitivitatea producției agricole este prețul înalt la materia primă, cum ar fi motorina, fertilizanții, pesticidele, piesele de schimb etc., în comparație cu țările vecine. Totodată, lipsa materialului semincer calitativ și adaptat la condițiile locale sporește nivelul de riscuri la care este supusă producția agricolă din raion. Volatilitatea înaltă a prețurilor la cereale de asemenea contribuie negativ la dezvoltarea producției agricole.

PLANTAȚIILE MULTIANUALE

Plantațiile multianuale reprezintă unul dintre cele mai importante sectoare ale agriculturii, incluzând livezile de pomi fructiferi și plantațiile viticole. Aceste culturi ocupă suprafețe însemnate și contribuie esențial la producția agricolă, exporturi și la dezvoltarea economică regională.

La nivel național, plantațiile multianuale (livezi și vii) ocupă aproximativ 140–290 mii hectare, ceea ce reprezintă circa 11% din terenurile agricole ale țării. Dintre acestea, livezile acoperă majoritatea suprafeței, iar viile constituie o parte mai mică, dar cu valoare economică ridicată. La nivel național, suprafața totală a plantațiilor multianuale se menține relativ stabilă în ultimii ani, incluzând atât livezile de măr, prun, cireș, cais și alte specii pomicole, cât și plantațiile de viță-de-vie.

În Regiunea de Dezvoltare Centru, ponderea plantațiilor multianuale este apropiată de media națională, de circa 10–12%, fiind concentrate atât în zonele de deal, cât și pe terenurile fertile din văi. Plantațiile multilaterale din regiuni, Regiunea Nord are circa 58 mii ha de livezi și vii, în timp ce în Regiunea Centru suprafața se ridică la peste 17 mii ha doar în bazinul râului Răut, unde pomicultura este o activitate tradițională.

La nivel raional, datele diferă semnificativ în funcție de specializarea agricolă a fiecărui teritoriu: Raioane precum Ialoveni și Anenii Noi sunt recunoscute pentru suprafețe extinse de viță-de-vie și livezi, având între 6 și 10 mii ha de plantații multianuale. În sudul țării, raioanele Cahul, Cantemir și Cimișlia se disting prin plantații viticole mari, în timp ce în nord raioanele Soroca și Dondușeni au tradiție în pomicultură. Alte raioane au un profil mixt, cu suprafețe moderate atât de viță-de-vie, cât și de livezi, adaptate condițiilor pedoclimatice locale.

În ansamblu, plantațiile multianuale constituie un element strategic pentru economia agricolă a Republicii Moldova. Ele contribuie la diversificarea producției, la crearea locurilor de muncă și la menținerea tradițiilor viticole și pomicole. Diferențele între regiuni și raioane reflectă particularitățile naturale și istorice, dar și orientarea economică a fiecărei zone.

În raionul Orhei, plantațiile multianuale ocupă 9.519 ha, adică aproximativ 15% din totalul terenurilor agricole, din care 1.389 hectare sunt pe rod. Aceasta arată că raionul are o pondere peste media națională și regională, fiind unul dintre centrele importante pentru pomicultură și viticultură în regiune.

Suprafețele plantațiilor multianuale în întreprinderile agricole, gospodăriile țărănești (de fermier) cu suprafața terenurilor agricole de 10 hectare și mai mare, ha

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Plantații fructifere – total				Vii			
	Total		din care, pe rod		Total		din care, pe rod	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Total țară	64188	60305	51889	45128	29096	25752	26400	23542
RD Centru	20467	19348	15868	12653	7238	6376	6902	5678
Raionul Orhei	2306	1963	1742	1389	478	463	429	397

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025, Agricultură

Comparativ cu alte raioane, nordul țării are o pondere mai mică a plantațiilor multianuale, sub 10%, din cauza terenurilor mai accidentate și a solurilor mai puțin fertile, în timp ce sudul țării înregistrează valori mai mari, între 15–18%, datorită condițiilor favorabile pentru livezi și vii intensive. Raionul Orhei se situează astfel la un nivel ridicat, evidențiind importanța culturilor fructifere și a viilor în structura agriculturii locale.

Suprafața totală, suprafața pe rod, roada medie și producția globală a plantațiilor multianuale la întreprinderi agricole și gospodării țărănești (de fermier) anul 2024

	Suprafața totală, ha			Suprafața pe rod, ha			Roada medie la 1 ha, chintale			Producția globală, chintale		
	țară	RDC	Orhei	țară	RDC	Orhei	țară	RDC	Orhei	țară	RDC	Orhei
Total plantații pomicole (total fructe și pomușoare)	60305	19348	1963	45128	12653	1389	69,3	63,2	76,1	3174015	821216	120209
Fructe sămânțoase	19515	3446	473	15051	2381	324	141,8	141,3	170,1	2158838	338907	57142
..meri	19091	3159	466	14894	2320	324	142,9	144,4	170,1	2153437	337512	57142
..peri	368	267	7	110	44	..	31,2	19,4	..	3432	855	..
..gutui	56	20	..	47	17	..	41,5	30,6	..	1969	540	..
Fructe sămburoase	19045	8767	1220	15117	6883	923	61,2	64,4	53,6	947148	461366	61952
..vișini	1991	848	181	1413	676	150	31,3	30,1	27,7	45825	21384	4160
..cireși	3364	1435	146	2551	981	99	39,4	30,4	34,1	102244	30639	3376
..caiși	1975	959	234	1423	725	146	88,7	84,1	99,7	130554	63167	14560
..persici și nectarine	1282	336	21	1037	260	16	46,1	41	33,00	48210	10833	528
..pruni	10310	5175	633	8577	4232	512	70,6	75,9	52,4	619535	335192	39328
Nucifere (nuci, migdale și altele)	20857	6854	208	14400	3173	102	3,3	4,3	6,9	47142	13759	725
Arbuști fructiferi	888	281	62	560	216	40	36,6	31,6	9,8	20887	7184	390
..zmeură	61	8	..	46	4	..	75,3	48,3	..	3462	193	..
..căpșună	166	78	..	152	68	..	77,5	79,3	..	12151	5758	..
..coacăza	144	4	2	112	..	..	16,8	..	..	1885	..	..
Vii total	25752	6376	463	23542	5678	397	60,3	70,8	70,4	1452169	409969	28482
..vii soiuri de masă	5983	1772	79	5670	1681	56	73,9	78,1	105,2	420425	132460	5891
..vii soiuri tehnice	19769	4604	384	17872	3997	341	56,1	67,8	64,7	1031744	277509	22591

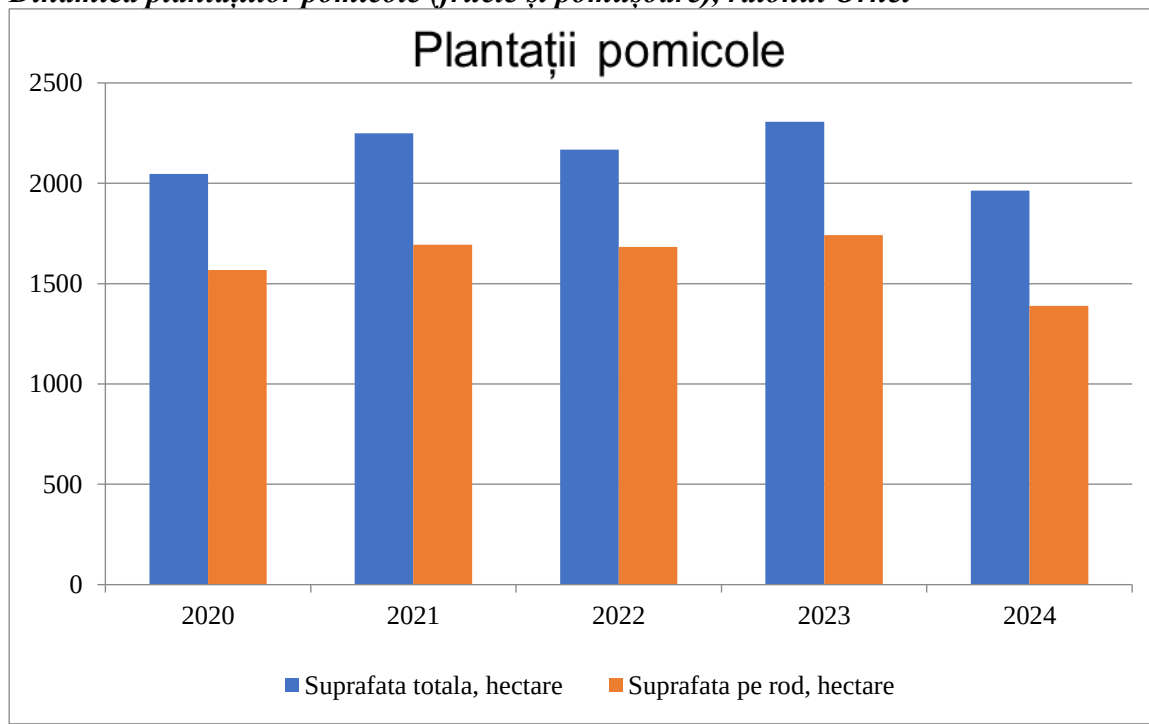
Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultură

Suprafețele plantate de fructe denotă atât creșteri, cât și descreșteri. Situație creată atât introducerii în uz a noilor plantații, cât și a desființării plantațiilor vechi, ponderea cărora este mai mare decât a celor introduse în uz. La nivel național, suprafețele cultivate cu pomi fructiferi și plantațiile viticole (plantații multianuale) au înregistrat, în ansamblu, o creștere lentă în ultimii ani, dar dinamica e moderată și variază pe specii (măr, prun, cireș, viță-de-vie).

Regiunea Centru deține o pondere semnificativă în structura viticulturii și pomiculturii din țară; suprafețele viticole și pomicele din Centru rămân dintre cele mai extinse la nivel național. Datele regionale arată o distribuție neuniformă: anumite raioane (inclusiv Orhei) concentrează suprafețe mari de plantații multianuale. Dinamica regională urmează tendința națională — schimbări lente, cu perioade de replantare și investiții punctuale în modernizare (irigare, pepiniere, defrișări/replantări).

Raionul Orhei figurează printre raioanele cu suprafețe importante de plantații multianuale cu o valoare estimativă a suprafețelor pentru raionul Orhei la $\approx 10,8$ mii ha (plantații multianuale), ceea ce indică un profil agricol puternic orientat spre livezi și vii.

Dinamica plantațiilor pomicele (fructe și pomușoare), raionul Orhei



Sursa: SA a CR Orhei în baza datelor BNS, Statistica regională, Investiții în active

O creștere și mai dinamică au înregistrat culturile fructele sâmburoase de la 941 ha în 2020 la 1 220 ha în 2024.

În ultimul deceniu, sectorul fructelor sâmburoase din Republica Moldova a înregistrat o evoluție moderată ca suprafață, dar semnificativă ca productivitate. Suprafața totală a plantațiilor de sâmburoase a crescut lent, de la aproximativ 39 mii ha la peste 41 mii ha, ceea ce indică o extindere controlată, orientată spre modernizare. Mai importantă decât extinderea teritorială este trecerea treptată de la livezile tradiționale la livezi intensive și super-intensive, care au o densitate mai mare a pomilor și oferă randamente sporite.

Producția de fructe sâmburoase a crescut în același timp datorită îmbunătățirii tehnologiilor de cultivare: sisteme de irigare moderne, soiuri performante, tehnici avansate de tăiere și protecție fitosanitară. Ca rezultat, productivitatea medie pe hectar este în creștere, iar calitatea fructelor s-a îmbunătățit.

Pe piața externă, exporturile de fructe sâmburoase – în special prune și cireșe – au evoluat ascendent. Accesul tot mai bun la piețele UE și investițiile în postrecoltare (depozitare frigorifică, sortare, ambalare) au consolidat competitivitatea producătorilor moldoveni.

În ansamblu, dinamica fructelor sâmburoase reflectă un sector aflat în modernizare continuă: suprafețe stabile sau ușor crescătoare, dar productivitate în ascensiune și orientare puternică spre export, ceea ce transformă sâmburoasele într-un element important al pomiculturii naționale.

La nivel de țară, în 2010, suprafața plantațiilor de fructe sâmburoase era 39,3 mii ha, iar în 2022 a ajuns la 41,2 mii ha, o creștere de aproximativ 4,8%.

Recolta globală și roada medie la ha de fructe, nuci, pomușoare și struguri, în întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier) cu suprafața terenurilor agricole de 10 ha și mai mare

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	Fructe, nuci și pomușoare				Struguri			
	Recolta globală, tone		Roada medie la hectar, chintale		Recolta globală, tone		Roada medie la hectar, chintale	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Total țară	425405	317402	81,5	69,3	204386	145217	75,7	60,3
RD Centru	100842	82122	63,1	63,2	60822	40997	87,3	70,8
Raionul Orhei	15266	12021	87,3	76,1	4956	2848	115,5	70,4

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025, Agricultură

Producția totală de fructe sâmburoase la nivel de țară în 2022 a fost 156 mii tone, comparativ cu circa 91,5 mii tone în 2010, adică aproape dublu. Recolta medie pe hectar a crescut de la circa 29 q/ha (2010) la 41,2 q/ha în 2022.

În privința structurii livezilor la nivel de țară, între anii 2010 și 2022 au avut loc schimbări - Suprafața livezilor de măr s-a redus cu 11,4%, ajungând la ~45,3 mii ha. Livezile de prun au scăzut cu 15,3%, ajungând la ~19,4 mii ha. Livezile de piersic au scăzut cu 23,6%, până la ~4,9 mii ha. În același timp, suprafețele de livezi de cais au crescut cu 44%, până la ~4,9 mii ha; livezile de cireș au crescut cu ~19,4% (4,3 mii ha), iar cele de vișin cu ~14,7% (3,9 mii ha).

La nivel de țară, livezile sâmburoase (toate) au avut o pondere de ~15,0 % din suprafața plantațiilor multianuale în 2023.

În concluzie, se vede că sectorul sâmburoaselor a crescut moderat ca suprafață (+4,8% în 12 ani), dar productivitatea a crescut mult mai mult, iar transformarea livezilor, cu o scădere a suprafețelor unor specii (măr, prun, piersic) și creșterea altora mai “exotice” (cais, cireș, vișin), arată orientare spre specii mai valoroase sau cu cerere de export.

Viticultura are o pondere semnificativă în structura agriculturii, fiind una dintre ramurile tradiționale și competitive ale țării. Pe regiuni de dezvoltare, distribuția plantațiilor este neuniformă. Regiunea Centru deține cea mai mare pondere a plantațiilor viticole, cu aproximativ 43% din totalul viilor din țară. Regiunea de Sud concentrează aproape 40% din suprafața viticolă, beneficiind de condiții climatice favorabile pentru strugurii tehnici. Regiunea Nord are o pondere mai redusă (aprox. 4%) în viticultură, dar dispune de suprafețe însemnate de livezi. Găgăuzia deține peste 11% din plantațiile viticole ale țării, situându-se printre regiunile cu orientare puternică spre vinificație.

Suprafața totală a viilor în raion constituie 463 hectare, pe rod 397 hectare. În ultimul an se atestă o scădere a roadei la hectar, iar realizarea acestora este una defectuoasă și întâmpină impedimente. Mai ales că majoritatea plantațiilor sunt struguri tehnici.

CULTIVAREA LEGUMELOR

Suprafețele legumelor cultivate în câmp deschis s-au redus de la 131 ha în anul 2020 la 64 ha în 2024, se atestă o creștere pentru suprafețele de mazăre, soia, porumb la siloz, care sunt buni premurgători în asolament.

Legumicultura în câmp deschis reprezintă o componentă importantă a agriculturii din raionul Orhei și Republica Moldova, deși suprafețele cultivate sunt relativ mici comparativ cu alte culturi, cum ar fi cerealele sau porumbul. La nivel național, suprafețele legumelor cultivate în câmp deschis se situează între 2 și 3 mii hectare, variind anual în funcție de condițiile meteorologice și cererea pieței. Cele mai frecvente legume cultivate sunt morcovi, sfeclă, ridichi, varză, castraveți și dovlecei.

În raionul Orhei, datele disponibile arată că suprafața legumelor cultivate în câmp deschis a fost aproximativ 117 ha în 2015 și 89 ha în 2019, indicând o ușoară scădere. Aceasta reflectă o tendință de concentrare a legumiculturii în sere și tuneluri protejate, precum și orientarea fermierilor către culturi multianuale, cum ar fi vița-de-vie și livezile.

Deși suprafețele în câmp deschis sunt limitate, ele rămân esențiale pentru culturile rădăcinoase și frunzoase care se recoltează rapid și sunt consumate proaspete. Creșterea producției și protecția culturilor depind totodată de irigare, tehnologii moderne și managementul adecvat al solului, pentru a reduce impactul secetei și altor condiții nefavorabile.

Suprafața însămânțată, roada medie și producția globală pe culturi legumicole, raionul Orhei

	2020			2021			2022			2023			2024		
	Suprafața însămânțată, hectare	Roda medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața însămânțată, hectare	Roda medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața însămânțată, hectare	Roda medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața însămânțată, hectare	Roda medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale	Suprafața însămânțată, hectare	Roda medie la 1 hectar, chintale	Producția globală, chintale
Cartofi	21	194,3	4080	20	150	3000	30	100	3000	24	54,8	1260	2	135	270
Legume de câmp	131	39	4958	80	51,7	3850	34	108,5	3920	53	228,9	11215	64	226,2	13890
Varză diferită	10	224	1568	10	210,5	1684	16	127	3005	22	280,7	6034	26	346	8660
Castraveți	..	10	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	190	38
Tomate	11	81,4	830	7	183,7	1286	11	79,4	715	6	108,5	597	9	80,3	642
Sfeclă de masă	..	..	..	..	..	..	..	..	..	5	30	150	2	575	1150
Morcovi	..	..	..	2	..	..	..	..	..	6	664	3320	7	227,1	1590
Ceapă uscată	16	48,9	782	3	125	250	5	..	..	8	74,8	449	5	98	490
Usturoi	27	16,7	450	11	14,4	158	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Mazăre verde	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Bostani	1	3,8	3	..	..	..	..	..	..	..	..	..	7	98,6	690
Dovlecei	..	..	..	1	180	180	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Ardei dulce	7	108	767	1	172	86	..	..	..	3	83	166	7	82,7	579
Vinete	1	220	220	..	..	..	2	100	200	3	92,5	185	1	..	..
Gogoșari	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Verzături	36	3,6	130	35	4,8	169	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Culturi bostănoase alimentare	22	59,1	1300	18	32,4	583	15	30,1	452	25	148,9	3275	25	150,8	3318
Rădăcinoase pentru nutreț	10	7,0	14	7	55,7	390	10	41,7	250	9	114,2	1028	..	..	..

Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultură

Republica Moldova are o tradiție consolidată în legumicultură, iar producția de legume este concentrată atât în câmp deschis, cât și în sere sau tuneluri protejate. La nivelul țării, suprafața totală cultivată cu legume variază între 25 și 30 mii hectare anual, în funcție de condițiile climatice și de cererea pieței. Cele mai cultivate legume sunt roșii, castraveți, ardei, varză, morcovi și ceapă. Producția totală anuală se situează între 450 și 500 mii tone, cu variații semnificative în funcție de recolta anuală și suprafețele irigate.

În Regiunea Centru, care include și raionul Orhei, se estimează că se realizează aproximativ 30% din producția națională de legume. Condițiile favorabile de sol și infrastructura pentru sere permit cultivarea intensivă a legumelor, în special a celor cu valoare economică mare, cum ar fi roșiile și ardeii. În regiunile Nord și Sud, producția legumelor se concentrează pe culturi rădăcinoase și frunzoase sau legume cu cerere mare pe piață, iar contribuția fiecărei regiuni la producția națională se situează între 25 și 35%.

În ceea ce privește raionul Orhei, suprafața legumelor cultivate în câmp deschis a fost de aproximativ 89–117 hectare în perioada 2015–2019. Suprafața legumelor cultivate în sere și tuneluri protejate este mai mare, estimativ între 200 și 300 hectare. Principalele culturi legumicole sunt roșii, castraveți, ardei, varză și morcovi, cu o producție anuală estimată la 1–2 mii tone, în funcție de condițiile meteorologice și de tehnologiile aplicate.

Cultivarea legumelor în câmp deschis este limitată de secetă și condiții meteorologice nefavorabile, de aceea serele și tunelurile protejate au un rol esențial.

Irigarea Doar o parte neînsemnată din terenurile agricole este irigată. Suprafața terenurilor irigate constituie 2 424 ha din total terenuri agricole. Totodată trebuie de menționat că există o tendință de creștere a acestor suprafețe. Cea mai mare parte a suprafețelor irigate este ocupată de livezi. Concomitent suprafețe irigate cu culturi legumicole sunt în puțină creștere.

Suprafața totală a terenurilor amenajate pentru irigare în Republica Moldova este de aproximativ 216 mii hectare. Din acestea, majoritatea sunt terenuri arabile, însă nu toate sunt efectiv utilizate pentru irigare din cauza stării tehnice precare a sistemelor existente. Estimativ, doar între 4 000 și 6 000 ha sunt irigate efectiv în fiecare an. La nivel regional, sistemele de irigare sunt mai dezvoltate în regiunea Centru și Sud, iar în raioanele precum Orhei, terenurile irigate sunt limitate, majoritatea fiind concentrate în parcele mici și în grădini private sau sere.

Problema principală a agriculturii irigate din Moldova este starea deteriorată a infrastructurii: peste jumătate din sistemele centralizate de irigare sunt nefuncționale. Aceasta limitează semnificativ productivitatea culturilor, mai ales în perioadele secetoase.

Pentru dezvoltarea agriculturii și creșterea producției de legume și alte culturi sensibile la secetă, este nevoie de investiții în reconstrucția și extinderea sistemelor de irigare, precum și de promovarea tehnologiilor moderne de irigare, cum ar fi irigarea prin picurare și tuneluri protejate.

UTILIZAREA ÎNGRĂȘĂMINTELOR

Îngrășămintele sunt substanțe aplicate solului pentru a furniza plantei nutrienți esențiali, precum azot, fosfor și potasiu, și pentru a menține fertilitatea solului. Ele pot fi de natură minerală (chimică) sau organică (gunoi de grajd, compost). Alegerea tipului și a dozei depinde de cultura agricolă, de tipul solului și de strategia de fertilizare a fermierului.

În Republica Moldova, utilizarea îngrășămintelor minerale a crescut constant în ultimii ani. În 2024, consumul de îngrășămintele minerale a fost de aproximativ 65,8 mii tone, iar cel de îngrășămintele organice — de circa 216,6 mii tone. În general, azotații reprezintă cea mai utilizată categorie de îngrășămintele minerale, urmați de fosfați și potasiu.

Aplicarea corectă a îngrășămintelor este esențială pentru creșterea productivității și calității recoltelor. Totodată, utilizarea excesivă sau necontrolată a fertilizanților minerali poate avea efecte negative asupra mediului, cum ar fi poluarea solului și a apelor subterane. Pentru o agricultură durabilă, este recomandată utilizarea fertilizării echilibrate, care combină îngrășămintele minerale și organice, aplicarea la momentul potrivit și ajustarea dozelor în funcție de analizele solului și de necesitățile culturilor.

Bunele practici includ analiza solului înainte de fertilizare, optimizarea dozelor, aplicarea controlată, și folosirea resurselor organice acolo unde este posibil. Educația și formarea agricultorilor în domeniul fertilizării durabile sunt esențiale pentru menținerea sănătății solului și pentru protecția mediului.

Nivelul de utilizare a fertilizanților chimici înregistrează o tendință de scădere, atât la nivel de țară, cât și la nivel de regiune și raion. Utilizarea fertilizanților la 1 ha de semănături a descrescut în medie cu 26,6%.

Utilizarea fertilizanților chimici și naturali, în întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier) cu suprafața terenurilor agricole de 50 hectare și peste

	Fertilizanți chimici				Fertilizanți naturali			
	total, tone		în medie la 1 ha de semănături, kg		total, tone		în medie la 1 ha de semănături, kg	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Total țară	77008	65751	70,3	51,6	132445	216551	0,12	0,20
RD Centru	16037	14157	64,4	51,0	94915	113019	0,39	0,40
Raionul Orhei	2448	1438	76,5	42,7	124	55658	0,00	1,70

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2025”

La nivel de regiune raionul se plasează pe locul IV în ceea ce privește utilizarea fertilizanților chimici, și primul loc în ceea ce privește utilizarea fertilizanților naturali cu circa 55,7 tone total. La nivel de țară, raionul Orhei este pe locul II, devansat de raionul Căușeni cu 69,1 tone, referindu-ne la utilizarea fertilizanților naturali. Este de menționat, că în anul 2023, raionul Orhei în cadrul regiunii se plasa pe ultimul loc, în ceea ce privește utilizarea fertilizanților naturali.

Agricultura raionului Orhei este dominată de culturile de câmp, legumicultură și plantațiile multianuale, ceea ce face utilizarea îngrășămintelor un factor esențial pentru menținerea productivității solului. În ultimii ani, fermierii din Orhei au utilizat preponderent îngrășămintele minerale, în special azotați, acestea fiind aplicate în mod obișnuit sub culturile cerealiere și oleaginoase. Utilizarea îngrășămintelor organice rămâne relativ redusă, deoarece multe gospodării nu dispun de suficiente resurse organice, iar gunoiul de grajd este aplicat doar punctual, în special pe suprafețe mici sau în fermele de legume.

Studiile realizate pe solurile din Ivancea și alte localități ale raionului arată că fertilizarea minerală are un impact vizibil asupra creșterii producției, însă folosirea exclusivă a îngrășămintelor chimice poate duce, pe termen lung, la scăderea conținutului de materie organică și la degradarea structurii solului. De aceea, tot mai multe ferme din Orhei sunt încurajate să adopte o fertilizare echilibrată, prin combinarea îngrășămintelor minerale cu îngrășămintele organice sau compost.

Proiectele de instruire agricolă implementate în raion, inclusiv școlile de câmp pentru fermieri, promovează bune practici de fertilizare: analiza solului înainte de aplicare, stabilirea dozelor în funcție de cultură și de starea solului, aplicarea rațională a azotului și utilizarea resurselor organice locale acolo unde este posibil. Agricultorii din Orhei care au aplicat îngrășăminte organice au raportat creșteri semnificative ale productivității culturilor și îmbunătățiri ale calității acestora.

În ansamblu, utilizarea îngrășămintelor în raionul Orhei evoluează treptat către o abordare mai responsabilă, însă există în continuare provocări legate de costuri, accesul la îngrășăminte și necesitatea extinderii fertilizării organice. O gestionare corectă și echilibrată a îngrășămintelor este esențială pentru menținerea fertilității solurilor și pentru dezvoltarea durabilă a agriculturii locale.

SECTORUL ZOOTEHNIC

Sectorul zootehnic reprezintă una dintre ramurile esențiale ale agriculturii Republicii Moldova, contribuind atât la securitatea alimentară, cât și la economia rurală. La nivel național, producția zootehnică este orientată în principal spre creșterea bovinelor, porcinelor, ovinelor și caprinelor, precum și a păsărilor. Gospodăriile populației rămân principalii deținători de efective, în special în ceea ce privește vacile de lapte, ovinele și caprinele, în timp ce fermele comerciale sunt mai dezvoltate în sectorul avicol și cel al porcinelor. Producția de lapte, carne și ouă este influențată de factorii climatici, structura gospodăriilor agricole, accesul la tehnologii și nivelul de investiții în ferme. În ultimii ani, sectorul înregistrează atât procese de modernizare, cât și provocări legate de scăderea efectivelor în unele categorii de animale, migrația populației și lipsa forței de muncă în mediul rural.

Sectorul zootehnic al Republicii Moldova reprezintă o componentă importantă a producției agricole naționale, contribuind semnificativ la producția de carne, lapte și ouă. În anul 2024, producția zootehnică a înregistrat o evoluție pozitivă: volumul total al producției de carne în masă vie a atins 179,4 mii tone, ceea ce reprezintă o creștere de 6,6% față de anul precedent. Totodată, producția de lapte a constituit 267,2 mii tone (+2,3%), iar producția de ouă a ajuns la 627,8 milioane de bucăți, în creștere cu 3,4%. În același an, efectivele de animale din ferme au cunoscut creșteri notabile: efectivele de porcine au crescut cu 14,8%, cele de ovine și caprine cu 12,8%, păsările cu 12,3%, iar bovinele cu 4,6%, confirmând tendința de consolidare a fermelor specializate și de modernizare a sectorului.

Structura sectorului zootehnic este încă dominată de gospodăriile populației, care dețin o pondere importantă în efectivele de animale. De exemplu, la nivelul anului 2025, efectivul total de bovine a fost de 98,8 mii capete, dintre care doar 23,5% au fost crescute în întreprinderile agricole, restul de 76,5% revenind gospodăriilor casnice. În cazul porcinelor, efectivul total a constituit 379,6 mii capete, cu o distribuție diferită: circa 61,7% dintre porcine erau crescute în întreprinderile agricole, ceea ce arată un grad mai ridicat de industrializare în acest segment. Ovinele și caprinele au totalizat 561,7 mii capete, dintre care 94,9% se aflau în gospodăriile populației, indicând predominanța micilor crescători în această ramură. Sectorul avicol este cel mai concentrat în ferme specializate, cu peste 3,3 milioane de păsări raportate în întreprinderile agricole.

Efectivul de animale în gospodăriile de toate categoriile, la 1 ianuarie, capete

	Bovine								Porcine				Ovine și caprine			
	Total				din care, vaci											
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
Total țară	104074	102368	101030	98817	68459	67066	63072	61352	347888	340079	350717	379619	557890	558647	549929	561738
RD Centru	34992	36285	36500	36042	19778	19399	17869	17473	233030	219521	230157	258047	139250	139385	140831	143775
Raionul Orhei	2955	3350	3510	3202	2243	2295	2342	2165	10606	9446	8852	9979	13120	16059	14095	14953

Sursa: BNS „Statistica teritorială, ediția 2022,2023,2024, 2025”

La nivel regional, structura zootehniei diferă între Regiunile de Dezvoltare Nord, Centru, Sud, Municipiul Chișinău și UTA Găgăuzia. Regiunea Nord se caracterizează printr-o concentrare mai mare a fermelor specializate în creșterea bovinelor și ovinelor, beneficiind de suprafețe extinse de pășuni și fânețe. Regiunea Centru are o structură mixtă, cu ferme familiale predominante și cu o pondere importantă a sectorului avicol și a creșterii porcinelor. Regiunea Sud dispune de cele mai vaste spații pentru pășunat, ceea ce favorizează creșterea ovinelor și caprinelor, dar se confruntă mai frecvent cu secete, care afectează furajele. UTA Găgăuzia se remarcă prin ferme avicole și unități comerciale bine structurate, în timp ce municipiul Chișinău are o pondere redusă în efective, dar concentrează capacități de procesare și piață de desfacere.

Sectorul zootehnic al Regiunii de Dezvoltare Centru (RDC) are o contribuție esențială la producția națională, regiunea fiind unul dintre principalii furnizori de carne, lapte și ouă ai Republicii Moldova. Conform studiilor regionale și datelor publice disponibile, RDC generează aproximativ 78% din producția animalieră totală (creștere în greutate vie) raportată în cadrul evaluărilor teritoriale. Structura acestei ponderi este dominată de porcine (88%) și bovine (60,2%), în timp ce sectorul ovin-caprin reprezintă 46%, iar producția avicolă aproximativ 71% din totalul analizat la nivel regional.⁵⁴

Regiunea de dezvoltare Centru, conform datelor statistice la începutul anului 2025 deține 36,5% din efectivele totale de bovine, 67,98% din efectivele totale de porcine și 25,6% din efectivele totale de caprine și de ovine. De asemenea, și ponderea cea mai mare a efectivelor de păsări (36,1%) se află în Regiunea Centru. Evident, potențialul dezvoltării sectorului poate și se cere a fi valorificat.

La capitolul producției de lapte, Regiunea Centru se remarcă printr-o pondere semnificativă, asigurând 45,2% din producția totală de lapte a Republicii Moldova. Din această cantitate, laptele de vacă constituie 33,4% din producția totală de lapte la nivel național, ceea ce confirmă poziția regiunii ca unul dintre cel mai principal bazin lactat al țării. În ceea ce privește producția de ouă, RDC contribuie cu 17,4% din volumul național, indicator care reflectă o dezvoltare moderată, dar constantă, a sectorului avicol. Conform seriilor de timp publicate de Biroul Național de Statistică, efectivele de animale din regiune rămân stabile, cu un volum însemnat al speciilor crescute în gospodăriile populației.

Din punct de vedere structural, Regiunea Centru dispune de peste 2 750 de întreprinderi care activează în agricultură și industria agroalimentară, ceea ce reprezintă una dintre cele mai consolidate baze economice rurale ale țării. Totodată, sectorul agricol asigură aproximativ un sfert din forța de muncă regională, zootehnia având un rol central în menținerea ocupării și susținerea economiei locale.⁵⁵

Per ansamblu, indicatorii demonstrează că RDC este un pol agricol cu o specializare pronunțată în zootehnie, având ponderi mari în producția națională și o infrastructură agricolă diversificată, susținută atât de gospodăriile populației, cât și de fermele comerciale moderne.

La nivel de raion, dezvoltarea zootehnică este strâns determinată de specificul local, de accesul la pășuni și fânețe, de tradițiile agricole și de investițiile realizate în ferme moderne. Unele raioane au o orientare pronunțată spre creșterea bovinelor pentru lapte, altele au ferme puternice de porcine sau complexe avicole, în timp ce raioanele cu relief colinar și suprafețe mari de pășuni dezvoltă în special sectorul ovin și caprin. În multe raioane, gospodăriile individuale au un rol dominant în menținerea efectivelor, iar fermele comerciale reprezintă doar o parte din total. Diferențele dintre raioane sunt influențate de calitatea infrastructurii agricole, de disponibilitatea forței de muncă și de accesul la subvenții și proiecte investiționale.

În cea ce privește, sectorul zootehnic al raionului Orhei este specializat preponderent în creșterea bovinelor, porcinelor, ovinelor, caprinelor și păsărilor. Ca și în țară, sectorul zootehnic în raionul Orhei este în declin.

Astfel, în raionul Orhei, sectorul zootehnic are o structură specifică, dominată de gospodăriile populației. Conform datelor Biroului Național de Statistică, la 1 ianuarie 2025, gospodăriile de toate categoriile din raion dețineau 3,2 mii capete de bovine, dintre care 2,2 mii reprezentau vaci de lapte. De asemenea, în raion se cresc 9 979 porcine, 14 ,95 mii ovine și caprine și aproximativ 12.831 mii păsări de diferite specii. Analiza evoluției istorice arată că, în perioada 2009–2014, efectivele de ovine din raion au scăzut cu 13%, iar cele de bovine și caprine cu 5%, în timp ce porcinele și păsările au înregistrat creșteri de 7% și, respectiv, 3%.

Productivitatea animalelor și păsărilor la întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier), raionul Orhei

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Cantitatea medie anuală de lapte muls calculată pe o vacă, kg	2899	2548	2715	2895	2503	2307	2063	2302	4581	4291	3856
Producția medie anuală de ouă pe o găină ouătoare, bucăți	77	64	29	24	11	59	30	..	..	24	158
Cantitatea medie anuală de lână tunsă de pe o oaie, kg	1	2	3	..	0	..	..	..	..	..	..

Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultura

⁵⁴ Studiul de specializare inteligentă a Regiunii de dezvoltare centru a Republicii Moldova, Elaborat de ADR Centru 2023

⁵⁵ Studiul de specializare inteligentă a Regiunii de dezvoltare centru a Republicii Moldova, Elaborat de ADR Centru 2023

În ceea ce privește productivitatea, raionul Orhei se situează sub media națională la anumite categorii. Producția medie de ouă per găină ouătoare a fost cu circa 39% mai mică decât media pe țară, iar producția de lapte per vacă cu 37% mai redusă. Totuși, raionul prezintă avantaje competitive în zootehnia de carne: sporul zilnic în greutate al bovinelor este cu 15% mai mare decât media națională, iar cel al porcinelor este superior cu aproximativ 4%. Aceste performanțe indică un potențial semnificativ pentru dezvoltarea segmentului de îngrășare și producție de carne.

Efectivul de animale, la 01/01 pe Categoriile de gospodarii, Specii de animale, raionul Orhei

nr		2020	2021	2022	2023	2024
Gospodăriile de toate categoriile						
	Bovine	4322	3447	2955	3350	3510
	..vacii	3055	2444	2243	2295	2342
	Porcine	13247	10806	10606	9446	8852
	Ovine și caprine	14207	13419	13120	16059	14095
	Cabaline	1540	1243	1146	1054	1017
	Iepuri	15991	13220	13985	18490	13924
	Familii de albine-bucăți	5054	4484	5100	5979	5792
Întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier), care au la balanță animale						
	Bovine	423	359	359	721	935
	..vacii	179	165	183	291	429
	Porcine	6226	5901	5350	3963	3759
	Ovine și caprine	339	309	407	2021	1907
	Cabaline	19	19	19	10	..
	Iepuri	..	..	..	..	..
	Familii de albine-bucăți	..	..	..	..	..
Gospodăriile populației						
	Bovine	3899	3088	2596	2629	2575
	..vacii	2876	2279	2060	2004	1913
	Porcine	7021	4905	5226	5483	5093
	Ovine și caprine	13868	13110	12713	14038	12188
	Cabaline	1521	1224	1127	1044	1017
	Iepuri	15991	13220	13985	18490	13924
	Familii de albine-bucăți	5054	4484	5100	5979	5792

Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultură

Astfel se poate observa, că pe parcursul perioadei 2020-2024, șeptelul de animale s-a micșorat simțitor, și anume, șeptelul de bovine a înregistrat o scădere cu cca. 23%, porcine – 49%, cabaline – 51%, iepuri – 14%. Inclusiv, necătând la situația dificilă în albinărit, numărul de familii de albine a crescut cu cca 90%.

Ponderea sectorului corporativ în zootehnie este neînsemnat. Astfel, cea mai mare parte din șeptelul animalier este crescută în sectorul individual. Totodată merită de menționat că, în raionul Orhei activează câteva întreprinderi mari specializate în producția animalieră, cum ar fi: SRL „Orhcojdoi” din satul Pohorniceni, specializată în producerea cărnii de porcine; SRL „Tehnoif Agro” s. Pohrebni și SRL „BaumSlav” s. Cișmea cu specializarea în producerea laptelui și a cărnii de bovină; SRL „Orhpui” s. Bolohani specializată în producerea oului de găină și incubarea puilor de o zi.

Producția animală la întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier), raionul Orhei

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Creșterea vitelor și pasărilor în masă vie, chintale	11859	11445	14267	14598	15984	12710	12526	13020	1968	12820	12472
Vânzarea pentru sacrificare vitelor și pasărilor în masă vie, chintale	13413	12813	12444	11582	13970	14906	17658	16321	13752	11540	13389
Lapte de vacă, chintale	7479	7109	6515	6166	5231	4383	3528	4167	19342	19995	18393
Ouă de toate felurile, mii bucăți	503	491	485	565	304	720	410	..	90	..	1166
Lână (în masă fizică), chintale	4	7	5	..	..	..	..	..	..	..	..

Sursa: BNS, Statistica regională, Agricultură

Volumul global al producției animaliere este oscilatoriu, atestând scăderi sau creșteri ușoare pe perioada anilor 2020-2024. Astfel, în volum global Creșterea vitelor și pasărilor în masă vie a crescut cu 1% pe perioada 2014-2024, ca și Producția de lapte de vacă, a crescut cu circa 145%. În ceea ce privește Vânzarea pentru sacrificare vitelor și pasărilor în masa vie, această categorie a rămas identice. În ceea ce privește producția pentru Ouă de toate felurile, aceasta a crescut cca 131%.

La nivel de regiune raionul Orhei se clasează pe locul 7 cu referire la Creșterea vitelor și păsărilor în masa vie, pe locul 8 cu referire la Vânzarea pentru sacrificare vitelor și păsărilor în masă vie și locul 5 – producerea Lapte de vacă și Ouă de toate felurile.

În concluzie, sectorul zootehnic, atât la nivel național, cât și regional și raional, prezintă evoluții mixte, cu creșteri în efectivele industriale și în producție, dar și cu provocări în menținerea efectivelor în gospodăriile populației și în sporirea productivității. Raionul Orhei dispune de un potențial clar pentru dezvoltarea fermelor comerciale și a segmentului de carne, dar necesită investiții suplimentare în infrastructura agricolă, modernizarea fermelor și creșterea randamentelor în sectorul lactatelor și al producției de ouă.

LANȚUL VALORIC AL PRODUCȚIEI AGRICOLE

Lanțul valoric al producției agricole reprezintă succesiunea etapelor prin care trec resursele agricole pentru a se transforma în produse finale destinate consumului. Acesta include inputurile, producerea materiei prime, colectarea, depozitarea, procesarea, distribuția și consumul final, fiind susținut de servicii transversale precum logistică, finanțare și cercetare.

Procesul începe cu inputurile agricole, care includ semințe, material săditor, îngrășăminte minerale și organice, produse de protecție a plantelor, furaje, combustibili, utilaje și servicii specializate. Acestea determină capacitatea de producție și nivelul final al randamentelor agricole. Urmează producția agricolă primară, realizată în ferme vegetale și zootehnice, acoperind culturile de câmp, horticultura, livezile și viile, creșterea animalelor pentru lapte, carne și ouă, precum și activitățile de întreținere, irigare și recoltare. La această etapă are loc transformarea inputurilor în produse agricole brute.

După recoltare, produsele sunt transmise în etapa de colectare și depozitare, unde sunt sortate, calibrate, ambalate primar și stocate în condiții adecvate (silozuri, depozite frigorifice, camere ULO). Această verigă reduce pierderile post-recoltă și pregătește marfa pentru procesare sau comercializare.

Etapă următoare este procesarea în industria alimentară, unde produsele brute sunt transformate în produse finite cu valoare adăugată: făină și produse de panificație, conserve, sucuri, vin, lactate, carne procesată, ulei vegetal, produse semifabricate sau ambalate pentru retail. Procesarea contribuie cel mai mult la creșterea valorii în lanț.

Produsele finite ajung apoi în comercializare, care cuprinde distribuția angro și cu amănuntul, piețele interne, exportul, vânzarea directă din fermă, comerțul online și livrarea către sectorul HoReCa. În această etapă se realizează legătura dintre producători și consumatori, prin rețele logistice și comerciale.

Lanțul valoric se încheie cu consumatorul final, reprezentat de gospodării, unități HoReCa, procesatori secundari sau piețe externe. Preferințele consumatorilor influențează cererea și orientarea producției agricole.

Întregul lanț este susținut de activități transversale – transport și logistică, finanțare și asigurări agricole, standarde de calitate și certificare, servicii de cercetare și inovare, digitalizare și politici agricole – care contribuie la eficiența, competitivitatea și durabilitatea sectorului agricol.

Lanțul valoric al producției agricole în Regiunea Centru este format dintr-un număr semnificativ de întreprinderi agricole, procesatori, cooperative și gospodării țărănești, care contribuie la producția, prelucrarea și comercializarea produselor agroalimentare. În total, în regiune sunt înregistrate aproximativ 2.758 întreprinderi active în domeniul „Agricultură și procesare agroalimentară”, la care se adaugă un număr foarte mare de gospodării țărănești și întreprinderi individuale.

Lanțul valoric începe cu întreprinderile care furnizează inputuri agricole – semințe, îngrășăminte, produse de protecție a plantelor și furaje. În regiune activează peste 530 de SRL-uri agricole, precum și peste 42 de cooperative, care asigură servicii mecanizate, aprovizionare cu inputuri și consultanță tehnică pentru fermieri.

În etapa de producție agricolă primară, Regiunea Centru dispune de o bază agricolă extinsă, reprezentată de livezi, vii, culturi de câmp, legumicultură și sector zootehnic. Sectorul este susținut de peste 230.000 gospodării țărănești și întreprinderi individuale, care produc cereale, legume, fructe, struguri, lapte, carne și miere. La acestea se adaugă ferme comerciale de dimensiuni medii și mari, specializate în pomicultură, viticultură, creșterea animalelor și culturi tehnice.

Etapă de colectare și depozitare este reprezentată de silozuri, depozite frigorifice și centre de sortare, gestionate atât de antreprenori privați, cât și de asociații agricole. Regiunea dispune de capacități importante pentru fructe și legume, care permit păstrarea producției pe termen mediu și lung.

Un rol major în lanț îl are industria de procesare, unde Regiunea Centru este una dintre cele mai dezvoltate zone din țară. În RDC sunt amplasate majoritatea fabricilor de prelucrare a fructelor și legumelor și mai mult de jumătate din întreprinderile vinicole.

În domeniul procesării fructelor și legumelor, cel mai important operator este Orhei-Vit SRL, unul dintre liderii naționali, cu unități de producție și linii moderne de procesare. Sortimentul tradițional al produselor fabricate la întreprinderile de procesare a fructelor și legumelor din regiune – Ecovit (Ungheni); Orhei-Vit (Orhei), Fabrica de conserve din Călărași (Călărași) – include sucuri din fructe și legume (mere, struguri, piersici, caise, vișine, coacăză neagră, tomate, morcov etc.), sucuri concentrate, în particular de măr, fructe prelucrate și conservate (magiunuri, gemuri, dulceturi etc.), legume conservate (castraveți, roșii, ardei dulci, etc.). Totodată capacitățile de producție ale acestora sunt utilizate insuficient – 15-45%. Utilajul nu permite prelucrarea materiei prime conform standardelor internaționale.

În industria vinicolă, regiunea găzduiește aproximativ 86 de întreprinderi vinicole, printre care se remarcă Chateau Vartely, Castel Mimi, Mileștii Mici, Cricova, Vinăria Asconi, Poiana, Vinăria Nobilă și Complexul Subteran Brănești. În procesarea cărnii activează întreprinderi precum ANPROD-GRUP SRL (Anenii Noi), ALIGOCOMEX SRL (Călărași), BUNELE TRADIȚII SRL și BRUNAP-GRUP SRL (Hîncești). Aceste companii sporesc valoarea adăugată prin transformarea materiei prime locale în produse alimentare finite.

Etapă de comercializare este bine dezvoltată datorită poziției centrale a regiunii, care oferă acces rapid la piețele din Chișinău, Orhei, Hîncești, Călărași și Anenii Noi. Producătorii locali comercializează atât prin rețele en-gros și retail, cât și prin export, vânzare directă sau comerț online. Industria HoReCa din regiune, alături de cele trei municipii apropiate, contribuie la absorbția unei părți importante a produselor agricole și procesate.

Lanțul valoric este susținut de servicii transversale precum logistică, transport, servicii financiare, subvenții agricole, certificare (inclusiv GlobalG.A.P. și standarde ISO), proiecte de dezvoltare rurală și digitalizare. Prezența mai multor centre de formare și a instituțiilor agricole sprijină modernizarea sectorului și creșterea competitivității.

Lanțul valoric al producției agricole în raionul Orhei este bine conturat datorită structurii agricole complexe, combinației dintre terenurile fertile, tradiției în horticultură și viticultură, precum și prezenței unor întreprinderi mari de procesare. Agricultură raionului se bazează pe ferme vegetale și zootehnice, pe un număr important de gospodării țărănești și pe câteva companii mari care asigură procesarea și comercializarea produselor locale.

Sectorul de inputuri agricole este dominat de SRL-uri și cooperative care furnizează semințe, îngrășăminte, produse de protecție a plantelor și servicii mecanizate. În raion activează peste 150 de întreprinderi agricole (SRL, GȚ, ferme familiale) care gestionează suprafețe agricole variate și oferă servicii auxiliare în lanțul de producție.

Producția agricolă primară este realizată în principal de gospodăriile țărănești, care reprezintă structura dominantă în Orhei. În agricultură activează câteva sute de GȚ, alături de ferme specializate în culturile de câmp (grâu, porumb, floarea-soarelui), viticultură și horticultură (mere, prune), precum și ferme zootehnice orientate spre producția de lapte, carne și creșterea ovinelor. Raionul este cunoscut pentru plantațiile pomicole și pentru suprafețele viticole gestionate atât de producători mici, cât și de companii mari.

Etapă de colectare și depozitare este susținută de depozite agricole, silozuri, centre de colectare a laptelui și spații frigorifice utilizate atât de fermieri individuali, cât și de procesatori. Multe dintre acestea sunt integrate direct în sistemele de producție ale companiilor mari din raion.

Lanțul valoric al producției agricole din raionul Orhei include 13 frigiderie pentru păstrarea fructelor și legumelor. Frigiderele sunt amplasate în s. Jora de Mijloc - GȚ "Maler Petru" și SRL "Rusmiliud", în s. Susleni - GȚ "Beiu Filip", în s. Seliște - SRL "Miacro", în s. Mălăești - SRL "Vindex-Agro", SRL „MGV Imobilar”, s. Cucuruzeni – GȚ „Mihalachi Petru”, SRL „Agrodenisimus”, s. Biești – SRL „Textil –agro”, s. Peresecina – SRL „Grigocris-Com”, s. Mitoc – GȚ „Ciloci Ion”, s. Crihana – SRL „Viitorul Nostru”, mun. Orhei – SRL „Orhei –Vit”.

Cea mai importantă verigă a lanțului valoric din raionul Orhei este industria de procesare, reprezentată de una dintre cele mai mari companii agroalimentare din Republica Moldova – Orhei-Vit SRL. Aceasta produce sucuri, nectare, conserve, piureuri, alimente pentru copii și exportă în numeroase țări. Pe lângă

Orhei-Vit, în raion mai activează unități de panificație, mici vinării locale și întreprinderi specializate în prelucrarea fructelor și legumelor, contribuind la creșterea valorii adăugate obținute din producția agricolă.

Întreprinderile de procesare a fructelor, legumelor, pomuşoarelor sunt reprezentate de 7 agenți economici, care sunt amplasate în s. Peresecina – GȚ „Tăut Nadejda Simion”, SRL „Poalelungi Viorica”, GȚ „Teut Simion”, s. Jora de Mijloc – GȚ „Cucu Gh”, s. Pelivan – SRL „Perlofruct”, s. Mălăiești - SRL „Vindex-Agro”, s. Seliște - SRL „Miacro”, s. Isacova – Uncu Sergiu.

În procesul de procesare a soiurilor tehnice de struguri sunt implicate patru întreprinderi mari cum ar fi „Chateau Vartely” din mun. Orhei, „Codru-ST” SRL din s. Peresecina, „Pivnițele Brănești” din s. Brănești, S.A. „Marvin”, S.A. „Vinul Codrilor” și S.A. „Orhei-Vin” cu o capacitate totală de prelucrare de cca 5 150 tone de struguri anual.

Întreprinderile de panificație din mun. Orhei cum ar fi SRL „Brodețchi”, SRL „Franzegan”, SRL „Casa del Pane”, SRL „Armicom” și SRL „Enersan Family” asigură prelucrarea materiei prime și aprovizionarea locuitorilor cu produse de panificație, având o capacitate totală de cca 50 tone de produse pe zi.

Producția agricolă animalieră este prelucrată la două abatoare și anume SRL „Navelina” din mun. Orhei și „Moldprodcoop” din s. Seliște, care sunt specializate în sacrificarea bovinelor, porcinelor, cabalinelor, ovinelor, caprinelor și au o capacitate totală de cca 12 tone de carne/zi.

În domeniul de prelucrare a laptelui activează doar o singură întreprindere - SRL „VC Saturn-13” din s. Brăviceni.

În afară de aceste întreprinderi în raion mai activează și un număr semnificativ de mori (15) și olăi (16), care prelucreează materia primă agricolă la nivel de localitate.

Totodată, în raion se simte lipsa unui sistem de colectare a fructelor și legumelor, care ar permite concentrarea un volum mari de producție agricolă și ar asigura marketingul acesteia. Conform datelor furnizate de primăriile raionului (exclusiv mun. Orhei) în teritoriu activează 5 întreprinderi / organizații de achiziție a producției vegetale și 3 întreprinderi / organizații de achiziționare a producției animale.

Comercializarea produselor agricole este facilitată de amplasarea raionului în proximitatea municipiului Orhei și a traseelor rutiere principale, care facilitează accesul spre piețele din Chișinău și alte regiuni. Producătorii locali își distribuie produsele prin piețe agroalimentare, magazine locale, rețele de retail, exportatori și, tot mai des, prin vânzare directă către consumatori sau online.

Lanțul valoric este susținut de servicii transversale – transport, logistică, finanțare, subvenții agricole, asistență veterinară, consultanță tehnologică și proiecte de dezvoltare rurală implementate la nivel local. Prezența întreprinderilor de procesare mari, a rețelelor comerciale și a fermelor consolidate contribuie la dezvoltarea unui lanț valoric funcțional, care valorifică eficient resursele agricole ale raionului Orhei.

Este de menționat, că gradul înalt de incertitudine în agricultură nu permite elaborarea unor planuri realiste de dezvoltare a sectorului. Astfel, agricultura devine un sector neatractiv pentru business, iar tinerii specialiști nu sunt suficient de motivați pentru a lucra în agricultură.

PRINCIPALELE PROBLEME AGRICULTURA

Printre principalele provocări în sectorul agricol se numără eroziunea solului, fragmentarea terenurilor și necesitatea infrastructurii de irigare, dar și adaptarea la schimbările climatice. În același timp, raionul beneficiază de sprijin financiar prin subvenții pentru fermieri, educație agricolă și introducerea tehnologiilor moderne, ceea ce contribuie la creșterea competitivității și eficienței producției agricole.

În sectorul agricol de pot evidenția următoarele probleme: gradul înalt de parcelare a terenurilor, utilizarea tehnologiilor învechite, ceea ce cauzează o productivitate scăzută. Infrastructura existentă de colectare a produselor agricole este învechită, iar produsele colectate nu pot fi competitive pe piața externă.

Astfel, sectorul agricol din raionul Orhei, deși beneficiază de soluri fertile și tradiție în pomicultură, viticultură și culturi de câmp, se confruntă cu mai multe provocări care afectează productivitatea și competitivitatea fermierilor locali.

- Fragmentarea și suprafețele mici ale terenurilor (Majoritatea fermelor din Orhei sunt gospodării țărănești cu suprafețe reduse, adesea fragmentate. Această structură limitează posibilitatea de mecanizare, aplicarea tehnologiilor moderne și creșterea eficienței producției).

- Accesul limitat la finanțare și capital (Multe ferme mici și mijlocii întâmpină dificultăți în accesarea creditelor și a subvențiilor pentru achiziția de inputuri, utilaje moderne sau pentru extinderea capacităților de procesare).

- Infrastructura insuficientă de depozitare și procesare (Deși în raion există centre mari precum Orhei-Vit SRL, majoritatea fermelor mici nu dispun de depozite frigorifice sau silozuri, ceea ce duce la pierderi post-recoltare și dependență de intermediari pentru comercializare).

- Mecanizare și tehnologii agricole subdimensionate (Utilajele existente în multe ferme sunt învechite, iar aplicarea tehnologiilor moderne este limitată, afectând productivitatea și calitatea produselor vegetale și animaliere).

- Vulnerabilitatea la schimbările climatice (Secetele și ploile abundente afectează anual culturile de câmp și livezile. Sistemele de irigare sunt încă limitate, iar protecția împotriva dăunătorilor nu este întotdeauna eficientă).

- Probleme în logistică și comercializare (Accesul la piețele din Chișinău și alte orașe este facilitat, dar micii producători se confruntă cu dificultăți în valorificarea producției și în negocierea prețurilor, ceea ce afectează veniturile fermierilor).

- Educație și consultanță agricolă insuficientă (Fermierii, în special tinerii, au acces limitat la informații despre tehnologii moderne, standarde de calitate și cerințe de export, ceea ce restrânge adoptarea practicilor inovative).

- Reglementări și birocrație complexe (Procedurile administrative pentru subvenții, înregistrarea fermelor sau obținerea certificărilor sunt uneori complicate, ceea ce încetinește dezvoltarea afacerilor agricole).

- Subdezvoltarea produselor cu valoare adăugată (Produsele procesate local, bio sau ecologice sunt încă limitate, iar majoritatea fermierilor se concentrează pe producția primară, fără a valorifica complet potențialul lanțului valoric).

- Probleme legate de efectivele animale (Fermele zootehnice se confruntă cu scăderea efectivelor și cu necesitatea unor programe eficiente de reproducție și control veterinar pentru creșterea productivității laptelui și cărnii).

Viziunea de viitor al sectorului agricol ar ține: la nivel de localități rurale activitatea agricola se desfășoară în gospodarii proprii și pe terenuri agricole private. Va predomina zootehnia și cultura pomilor fructiferi. Pentru consumuri proprii se cultivă porumb, cartofi, legume.

Pentru dezvoltarea agriculturii, creșterea productivității și calității sunt necesare măsuri de sprijinire a acestor ramuri, prin: - ajutor financiar acordat producătorilor agricoli în vederea dotării cu mijloace mecanice; - valorificarea factorilor naturali, tehnici și socio-economici prin creșterea potențialului productiv și anume:

a) dezvoltarea pomiculturii, care va fi sprijinită prin: - servicii agricole pentru protecția plantelor (efectuarea de tratamente, aprovizionarea cu produse chimice, laboratoare de analize, etc.); - centre de consultanță agricolă pentru gestionarea fondului funciar, aplicarea tehnologiilor avansate, aprovizionarea cu semințe; - unități care să achiziționeze surplusul de produse, în vederea prelucrării, conservării (în special al produselor ce nu pot fi prelucrate de producători); aceste unități pot realiza o infrastructură specifică distribuției mărfurilor, reprezentată prin depozite, magazine, capacități de uscare, ambalaje, comercializare, etc..

b) Stimularea producției de carne, lapte, oua prin: - centre de consultanță sanitar-veterinară, selecția și producția animalelor de calitate; - microferme veterinare; - microferme ale societăților particulare.

Pentru o bună productivitate și eficiență este recomandabil să se înființeze microferme dimensionate astfel: - vaci de lapte = 4 – 10 capete; - tineret taurin de îngrășat = 10 – 15 capete; - porci de îngrășat = 20 – 30 capete; - pasări crescute la sol = 10000 bucăți.

Intervențiile prioritare vor urmări conservarea potențialului productiv; creșterea calitatii solului prin fertilizări și protecția fondului funciar.

În concluzie, agricultura raionului Orhei în 2024 se caracterizează printr-un potențial ridicat, diversitate de culturi și creștere în sectorul zootehnic, în paralel cu provocări legate de productivitate și infrastructură. Adaptarea la tehnologii moderne și utilizarea subvențiilor reprezintă direcții esențiale pentru dezvoltarea durabilă a sectorului agricol local.

ANALIZA SWOT AGRICULTURA

Compartimentul dat scoate în evidență atât punctele slabe și cele forte, cât și oportunitățile pe care țara noastră ar trebui să le fructifice în perioada următoare, cu accent pe intervalul 2020-2028.

Astfel, pe termen mediu și lung, se așteaptă ca sector agroalimentar să fie unul durabil și competitiv, centrat pe exportul de produse cu valoare adăugată înaltă, rezistent la provocările globale, care asigură bunăstare și condiții de viață în mediul rural apropiate cu cele din mediul urban.

Punctele tari	Punctele slabe
• Zone agricole semnificativ de mari, cu o pondere ridicată de terenuri arabile - Suprafață agricolă semnificativă: Orhei are terenuri arabile și plantații multianuale (livezi, vii) cu suprafețe consistente, favorabile cultivării cerealelor, legumelor și pomilor fructiferi. • Diversitate a culturilor: Raionul combină culturi cerealiere, legumicole, viticole și pomicole, ceea ce reduce riscul dependenței de o singură cultură. • Gamă largă de produse tradiționale - Experiență și tradiție agricolă: Localnicii au cunoștințe consolidate în agricultură, în special în cultivarea pomilor fructiferi a cerealelor. • Zone extinse cu condiții bune (cernoziomuri) pentru producția agricolă - Sol fertil și condiții climatice favorabile • Mare diversitate a resurselor naturale și a produselor locale - Ponderea relativ mare a pădurilor - Mediu natural divers • Resurse abundente de apă • Ponderea ridicată a zonelor rurale • Patrimoniul rural bogat (tradiții, natură, arhitectură tradițională) • Mobilitate internă a forței de muncă din mediul rural • Atitudine pozitivă față de micii întreprinzători • Servicii publice de consultanță suficiente • Numărul suficient de organizații de producători • Acces la infrastructură de procesare: Există întreprinderi agroalimentare și de procesare a produselor agricole (mori, fabrici de conserve, vină care permit valorificarea locală a producției. • Proximitatea față de piețe: Apropierea de Chișinău centre regionale facilitează comercializarea rapidă a produselor agricole.	• Productivitate relativ scăzută, cu mult sub potențialul real, în special în sectorul zootehnic - În comparație cu alte regiuni, randamentele la cereale și legume pot fi mai mici din cauza tehnicii agricole învechite. • Acces scăzut la capital și la credite preferențiale pentru sectorul agricol - Finanțare insuficientă: Accesul la credite și subvenții este limitat, afectând modernizarea și extinderea fermelor. • Ferme mici și mijlocii, cu un nivel scăzut de inputuri utilizate (îngrășăminte și pesticide-fungicide), echipamente și o bază genetică învechită • Acces limitat la tehnologii moderne: Micii fermieri au dificultăți în implementarea tehnologiilor de ultimă generație și a sistemelor de monitorizare a culturilor. • Lanț de aprovizionare neorganizat (distanță mare de la fermă la piață) • Lipsa infrastructurii de marketing și de prelucrare care conduce la un nivel scăzut al veniturilor - Canale de marketing nepotrivite pentru fermele mici • Deficit agroalimentar important, cauzat de importuri de produse cu valoare adăugată ridicată și de exporturi de materii prime (cereale, plante oleaginoase, etc.) • Teren agricol extrem de fragmentat și disfuncționalități grave pe piața terenurilor - Suprafața agricolă este adesea divizată în loturi mici, ceea ce reduce eficiența și posibilitățile de mecanizare. • Pondere ridicată a exploatațiilor fără personalitate juridică • Lipsa unui sistem de cadastru funcțional și costuri ridicate pentru înregistrarea terenurilor • Ponderea ridicată de ferme de subzistență și semi-subzistență • Transferul lent al terenurilor către tineri și noii fermieri • Scăderea calității solului și apei • Gradul scăzut de utilizare și starea necorespunzătoare a sistemelor de irigații • Dependență de factorii climatici: Agricultura este vulnerabilă la secetă, grindină sau inundații, iar sistemele de irigație sunt limitate.- Vulnerabilitate ridicată a agriculturii la riscuri naturale (eroziunea

	solului, alunecări de teren, secetă, grindină, îngheț, inundații) • Potențial neexploatat al sectorului forestier • Scăderea biodiversității în mediul rural • Nivelul scăzut al agriculturii ecologice • Forță de muncă indisponibilă pe plan local - Îmbătrânirea populației cu un nivel scăzut de educație • Rate ridicate ale șomajului în rândul tinerilor • Infrastructura fizică de proastă calitate în mediul rural • Inițiative slabe de dezvoltare locală • Venit mediu scăzut (sărăcie) • Infrastructura rurală generală și de bază de proastă calitate (drumuri, managementul apei/tratarea deșeurilor, rețele de bandă largă, energie și gaz)
Oportunități	Amenințări
• Creșterea cererii pentru produse locale și bio: Consumatorii caută tot mai mult produse naturale, organice și tradiționale, ceea ce poate stimula valoarea adăugată a producției. Producția bio și ecologică au perspective favorabile de dezvoltare • Acces la fonduri UE și programe naționale: Fondurile pentru dezvoltarea rurală, modernizarea utilajelor și certificarea ecologică pot fi valorificate, Posibilitatea de a utiliza fondurile structurale și investițiile europene pentru un sistem național de cadastru. • Dezvoltarea irigațiilor: Investițiile în sisteme de irigații pot crește stabilitatea producției și calitatea culturilor. • Facilități de marketing pentru grupurile de producători și pentru asociațiile de producători • Pătrunderea în masă a practicilor moderne de gestionare a terenurilor agricole prin cercetare și extensie • Pătrunderea în masă a practicilor moderne de management a apelor prin cercetare și extensie • Dezvoltarea și/sau utilizarea de specii rezistente la schimbările climatice • Creșterea resurselor de energie regenerabilă din agricultură • Consolidarea capacităților forestiere (infrastructură și prelucrare) • Managementul durabil al resurselor • Posibilități de dezvoltare a agroturismului bazat pe agricultura extensivă • Agroturism și produse procesate: Valorificarea produselor locale prin turism rural sau mici unități de procesare (dulcețuri, vin, sucuri) poate aduce venituri suplimentare. • Diversificarea economiei rurale creează locuri de muncă în afara sectorului agriculturii - Crearea de locuri de muncă în mediul rural, prin pătrunderea	• Schimbările climatice: Seceta, grindina sau inundațiile pot reduce semnificativ recoltele și afectează stabilitatea agriculturii. Schimbările climatice accelerate și apariția frecventă a dezastrelor naturale și a condițiilor meteorologice nefavorabile. • Fluctuația prețurilor la produse agricole: Prețurile volatile ale cerealelor, fructelor sau legumelor pot afecta profitabilitatea fermierilor. • Îmbătrânirea forței de muncă: Lipsa tinerilor în agricultură duce la diminuarea forței de muncă calificate. • Boli și dăunători: Apariția unor boli vegetale sau infestări cu dăunători poate compromite recoltele. • Concurența importurilor: Produsele agricole ieftine din alte regiuni sau țări pot reduce competitivitatea producătorilor locali. • Instabilitate politică și geopolitică • Concurență străină (inclusiv pentru produsele ecologice) • Migrația populației tinere și calificate din mediul rural în mediul urban • Riscul de depopulare a zonelor rurale • Competențe și cunoștințe neactualizate ale personalului din sistemul public • Gestionare necorespunzătoare a calamităților naturale • Calamități naturale și creșterea gradului de eroziune a solului în urma defrișărilor • Reducerea alimentării cu apă din cauza schimbărilor climatice • Creșterea temperaturii și modificarea modelelor de precipitații • Gestionarea defectuoasă a practicilor de producție agricolă, care au drept rezultat o creștere a nivelului poluării

întreprinderilor cu capital străin (producători, servicii, etc.) • Salariul mediu în mediul rural crește datorită creșterii economice • Cooperare și asociații de fermieri: Formarea cooperativelor poate reduce costurile și crește puterea de negociere pe piață. • Apariția micilor întreprinzători agricoli tineri	• Scăderea biodiversității din cauza expansiunii în masă a culturilor modificate genetic • Reducerea posibilităților de angajare în agricultură • Depopularea satelor din cauza migrării și îmbătrânirea populației • Intensificarea diferențelor între mediul urban și cel rural sub aspectul veniturilor • Creșterea nivelului sărăciei și al excluziunii sociale în zonele rurale
---	--

I.12. TURISM

Raionul Orhei din Republica Moldova are un potențial turistic remarcabil, datorită îmbinării armonioase între patrimoniul cultural-istoric, peisajele naturale spectaculoase și tradițiile autentice ale regiunii. În ceea ce privește, regiunea de dezvoltare, cel mai important produs turistic al Regiunii Centru este diversitatea peisagistică, etnică și culturală. Principalele forme de turism practicate în RDC sunt: turismul vitivinicol, turismul religios, turismul cultural și turismul ecologic.

Raionul Orhei are un potențial turistic ridicat datorită combinației dintre patrimoniul cultural și arhitectural, peisajele naturale și tradițiile rurale. Atracțiile principale includ complexul Orheiul Vechi, mănăstiri, biserici istorice, rezervații naturale, podgorii și pensiuni rurale. Turismul vitivinicol, rural și cultural oferă oportunități de dezvoltare economică și creștere a numărului de vizitatori, consolidând raionul ca destinație importantă în Regiunea Centru.

Raionul Orhei include diferite forme de turism precum și o varietate domenii dezvoltate în vederea promovării valorilor și tradițiilor culturale. Cel mai vast și preponderant domeniu de atractivitate turistică presupune viața la sat. Așa a luat naștere turismul rural.

TURISMUL RURAL

Raionul Orhei dezvoltă activ turismul rural, oferind pensiuni și case de oaspeți în mediul satului, unde vizitatorii pot experimenta viața rurală autentică. Turiștii au acces la activități tradiționale, cum ar fi gătitul local, lucrul în grădină, plimbări prin natură și participarea la sărbători tradiționale. Această formă de turism promovează cultura locală, gastronomia tradițională și valorile comunităților rurale.

Turismul rural reprezintă o formă autentică și tot mai populară de explorare a valorilor tradiționale moldovenești, oferind vizitatorilor o experiență profundă și personală în inima satului moldovenesc. Această zonă, cu peisaje pitorești și o bogată moștenire culturală, este ideală pentru turiștii care doresc să evadeze din agitația urbană și să se reconecteze cu natura, tradiția și viața simplă de la sat. La acest domeniu cele mai renumite destinații cu potențial turistic îl au satele: Butuceni, Trebujeni, Morovaia, Ivancea, Teleșeu, Biești, Vatici, Curchi care sunt predispuse cu cazări în case tradiționale ce pot oferi diferite servicii pentru turiști precum:

- activități tradiționale precum: degustări și ateliere de preparare a bucatelor tradiționale precum: mămăliga, sarmale, zeama, plăcinte moldovenești etc.
- ateliere de meșteșugărit local precum: olăritul, țesutul sau broderia, împletitul în lozie, încrustarea în lemn, confecționarea iilor, țesutul covoarelor etc.
- activități gospodărești precum: culesul poamei, fructelor, legumelor, prepararea conservelor, marinatele etc.

Pensiuni și agro-pensiuni ale raionului Orhei

Nr.	Denumirea pensiunii	Localitate	Facilități pentru turiști
1	<u>Complex turistic „Codru”</u>	Orhei, Seliște	• Cazare • Restaurant • Terasă pentru evenimente, conferințe, corporative. • Piscină&Spa • Ciclism prin trasee forestiere • Teren de joacă
2	<u>Complex „Doi Haiduci</u>	Orhei, traseul Chișinău	• Cazare • Restaurant • Spa&Saună • Hipism
3	<u>Agro-pensiunea „Valea Stâncii”</u>	Orheiul Vechi, Trebujeni	• Cazare • Restaurant • Găzduire de evenimente • Master Class culinar
4	<u>Pensiunea „Casa din Luncă”</u>	Orheiul Vechi, Trebujeni	• Cazare • Restaurant • Activități tradiționale precum: (încondeierea ouălelor de paști, colindatul, semănatul, culesul poamei, prelucrarea poamei), dar și Atelier de confecție în pănuși, plimbare cu barcă, cu trăsura.
5	<u>Pensiune „Vila Roz”</u>	Orhei, Trebujeni	• Cazare

			• Restaurant • Master Class culinar • Ciclism • Excursii • Activități tradiționale
6	<u>Agro-pensiunea „Casa de sub Stâncă”</u>	Orhei, Trebujeni	• Cazare • Restaurant • Master class culinar • Plimbări cu căruța • Ateliere de meșteșugărit • Tur off-road • Excursii
7	<u>Pensiunea Casa Rândunicii</u>	Orhei, Trebujeni	• Cazare • Alimentare • Ateliere de meșteșugărit • Activități tradiționale (ciclism, drumeții, pescui, dansuri și muzică) etc.
8	<u>Pensiunea Casa Verde</u>	Orhei, Trebujeni	• Cazare • Alimentare • Activități tradiționale (ciclism, drumeții, pescuit, muzică și dansuri etc.)
9	<u>Pensiunea „Villa Etnică”</u>	Orhei, Butuceni.	• Cazare • Restaurant • Găzduiri de evenimente • Muzeu • Spa&Saună
10	<u>Agro-pensiunea „Reședința Rotundă”</u>	Orhei, Butuceni	• Cazare • Restaurant • Saună&Spa&Bazin • Chirie biciclete. • Drumeții
11	<u>Agro-pensiunea „Eco Resort Butuceni”</u>	Orhei, Butuceni	• Cazare • Restaurant • Spa&Saună&Piscină • Săli de banchet și conferințe • Master clasuri • Mini Zoo
12	<u>Agro-pensiune „La Popas”</u>	Orhei, Butuceni	• Cazare • Restaurant
13	<u>Pensiunea „Casa Agricultorului Varzari”</u>	Orhei, Butuceni	• Cazare • Restaurant • Plimbări cu ATV-uri • Plimbări cu bicicleta
14	<u>Agro-pensiunea „La Prisacă”</u>	Orhei, Brănești	• Cazare • Restaurat Bucate tradiționale (la cerere) • Master class (de extragere a mierii) • Degustare de miere • Ciclism • Zonă de odihnă, teren de joacă.
15	<u>Pensiunea „Alegria Village”</u>	Orhei	• Cazare • Foișoare • Loc amenajat pentru pescuit
16	<u>Pensiunea „Villa Cucu”</u>	Orhei, Jora de mijloc	• Cazare • Restaurant • Teren pentru joacă
17	<u>Complexul turistic „Vatra Strămoșească”</u>	Orhei, Vatici	• Cazare • Bucate tradiționale la rug, cuptor etc. • Șezători • Master-classuri, ateliere meșteșugărești • Excursii și vizite în teritoriu.
18	<u>Agro-pensiunea „Hill&Valley”</u>	Orhei, Teleșeu	• Programe culturale

			• Zone de odihnă în sânul naturii • Activități agricole • Bucate tradiționale • Plimbări cu căruța etc.
--	--	--	--

Sursa: Secția Cultură, Consiliul raional Orhei

Comparativ cu anii precedenți observăm că se dezvoltă tot mai mult rețeaua turistică rurală, ceea ce pune un accent pe vizite și prezența turiștilor în raion. Un factor sensibil este că aceste dezvoltări se produc mai mult în zona Orheiului Vechi, dar acest fapt nu presupune că alte localități nu au ascendent la dezvoltarea teritoriului precum: Complexul turistic „Vatra Strămoșească” din Vatici, Pensiunea „Villa Cucu” din Jora de Mijloc, Complexul Turistic „Codru” din Seliște, Agro-pensiunea „Hill&Valley” din Teleșeu, etc.

Aceste destinații țin să promoveze localitățile și împrejurimile deosebit de frumoase, dar încă nedescoperite și nevalorificate turistic. Pe lângă acest scop mai au și capacitatea de creștere a economiei locale, ceea ce este o oportunitate foarte bună în dezvoltarea rețelelor și infrastructurii locale.

TURISM VITIVINICOL

Raionul Orhei este unul dintre principalele centre ale turismului vitivinicol din Republica Moldova, datorită podgoriilor extinse și vinărilor tradiționale. Turiștii pot vizita crame, participa la degustări de vinuri locale și la evenimente tematice dedicate vinului. Această formă de turism combină experiența culturală cu gastronomia locală, promovând produsele vitivinicole și tradițiile rurale ale regiunii.

Turismul vitivinicol din raionul Orhei este o componentă tot mai importantă a ofertei turistice locale, ce valorifică tradiția vinicolă bogată a regiunii, peisajele pitorești și ospitalitatea specifică zonei rurale din centrul Republicii Moldova.

Situat într-o zonă cu **climat favorabil viticulturii**, raionul Orhei găzduiește numeroase podgorii, gospodării vinicole și crame de familie, care oferă vizitatorilor experiențe autentice de degustare a vinului, tururi ghidate și activități conexe. Astfel, raionul Orhei oferă turiștilor posibilitatea de a alege trasee personalizate, în funcție de preferințele fiecăruia. Vizitatorii pot explora beciuri tradiționale, orașe subterane ale vinului, vinoteci locale, dar și întreprinderi specializate în prelucrarea primară a strugurilor. Printre cele mai renumite destinații incluse în ruta turistică „Drumul Vinului” se numără **Vinăria Brănești** și **Château Vartely**, care reprezintă atracții de referință și constituie un motiv important pentru a vizita raionul Orhei.



Vinăria Brănești din satul Brănești este amenajată într-o veche mină de calcar, galeriile căreia se întind pe o distanță de 75 de km și sunt dispuse pe o suprafață de 75 de ha. Întreaga arhitectură este construită la adâncimea de 60 metri, ceea ce favorizează păstrarea temperaturii constante de 12-14 grade tot timpul anului și a umidității de 90-92%. Condițiilor naturale li se adaugă măiestria oamenilor care transformă strugurii într-o licoare băhică. Vinăria are aproximativ 800 ha de viță de vie aflate într-o zonă frumoasă de pădure, în coasta Orheiului

Foto: Preluată de pe pagina amtrim.md

Vechi, dar și în satele Romanești și Tudora. Complexul turistic „Epoca de piatră” al Vinăriei Brănești își deschide porțile pentru vizitatori. Turiștii vor avea ocazia să descopere galeriile subterane, să deguste vin în sălile special amenajate pentru degustări, să-și închirieze caze pentru păstrarea vinului, să participe la evenimentele culturale, care vor fi organizate în sala de spectacole a complexului turistic și să experimenteze viața în epoca de piatră. În curând vor fi gata și camerele hotelului, zona SPA și restaurantul „Epoca de piatră”, unde nu este acces la internet și telecomunicații, astfel turiștii vor savura din plin viața în peșteră, departe de zgomotul civilizației și de grijile cotidiene.⁵⁶

⁵⁶ <https://wineofmoldova.com/ro/vinaria-branesti/>



Vinăria Chateau Vartely din Orhei este un complex turistic modern, aflat la doar 45 km depărtare de Chișinău, în orașul Orhei. Standarde occidentale, deservire profesională, programe speciale – toate acestea propune complexul turistic „Chateau Vartely” – ce reprezintă 4 case de tip hotelier, 2 săli de restaurant, 3 săli pentru degustare, o curte interioară imensă și o zonă de agrement. În sala de degustare principală, puteți alege unul din cele doua pachete de degustare,

Foto: Preluată de pe pagina amtrim.md

High Quality sau Selected Wines, pentru a cunoaște vinurile de producție Chateau Vartely. Cea de-a doua sală de degustare „Colecția Mondială” va prezenta cea mai vastă colecție din Republica Moldova de vinuri de pe cele 5 continente. Participați la un tur virtual prin renumitele zone vinicole ale lumii și descoperiți calitățile și particularitățile fiecărui soi de vin de pe fiecare continent. Restaurantul complexului, specializat în bucătărie franceză, reușita combinată cu cea națională, vă va surprinde prin ambianța plăcută și atmosfera caldă ce domnește în sălile acestuia.

Plantațiile proprii de viță-de-vie din regiunile Codru și Valul lui Traian asigură calitatea înaltă a vinurilor create. Microclima din aceste zone permite producerea unor vinuri unice. Calitatea vinurilor Chateau Vartely este remarcată prin medalii și distincții, câștigate la cele mai renumite concursuri internaționale: Mondial de Bruxelles, Mundus Vini, Vinalies Internationales, Decanter, International Wine & Spirits Competition, Sakura, Citta del Vino, International Wine Challenge și multe altele.

Dacă analizăm pe scară largă dezvoltarea turismului vitivinicol în zona Orheiului, observăm că aceste doua locații tind să fie stabile pe piața regională cât și națională, dar tot-odată cu un potențial și capacitate de deservire, bogăție culturală, patrimoniu și valori mult mai impresionante.

PATRIMONIUL CULTURAL-NATURAL

Raionul Orhei se evidențiază printr-un patrimoniu cultural-natural valoros, care combină atracțiile istorice cu peisaje naturale impresionante.

Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi” - Format în urma unei conlucrări armonioase dintre om și natură, începând cu timpurile preistorice și până în prezent, peisajul cultural „Orheiul Vechi” înscrie un adevărat mărgăritar al culturii naționale și universale. În scopul protejării și punerii în valoare a patrimoniului cultural din zonă, la 15 martie 1968 prin Hotărârea nr. 77 a Guvernului RSS Moldovenești, zona Orheiului Vechi a fost declarată Rezervație, iar pe baza ei a fost creat complexul muzeal Orheiul Vechi. Pentru asigurarea protecției, conservării și salvării pentru generațiile prezente și viitoare a peisajului cultural „Orheiul Vechi”, prin Legea nr. 251/2008 și Hotărârea de Guvern nr. 228/2009 a fost constituită Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi” cu statut de persoană juridică, subordonată autorității administrației publice centrale responsabile de protecția patrimoniului. Rezervația cuprinde teritoriul comunei Trebujeni (satele Trebujeni, Butuceni și Morovaia) – 3 924,60 ha și parțial teritorii adiacente din comunele/satele învecinate: Ivancea (satele Furceni și Brănești) – 381,57 ha, Susleni – 8,06 ha, Mașcăuți – 647,17 ha și Molovata – 17,59 ha. În partea centrală a Rezervației este delimitat Peisajul Arheologic Orheiul Vechi nominalizat în anul 2015 pentru înscriere în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO. Peisajul arheologic ocupă o suprafață de 539,12 ha cu un perimetru de 13 232,04 m și are o zonă de protecție cu suprafața de 10 525,433 ha, care corespunde spațiului Rezervației. Cuprinde bunuri de patrimoniu istorico-cultural (situri arheologice, complexe rupestre, complexe de arhitectură vernaculară, obiective etnografice), așezări tradiționale (satele Trebujeni, Butuceni, Morovaia), bunuri de patrimoniu natural (ansambluri geologice și peisagistice, de floră și faună), suprafețe terestre și acvatice în care se efectuează valorificarea reglementată a resurselor naturale, se practică activități agricole, industriale și turistice. Zona de protecție a Rezervației cuprinde teritorii din comunele/satele Trebujeni – 68,35 ha, Susleni – 633,76 ha, Piatra – 338,60 ha, Ivancea

(satele Furceni și Brănești) – 1 255,18 ha, Mașcăuți – 2 597,97 ha, Holercani – 479,42 ha, Mărcăuți – 232,16 ha, Molovata – 480,13 ha.⁵⁷

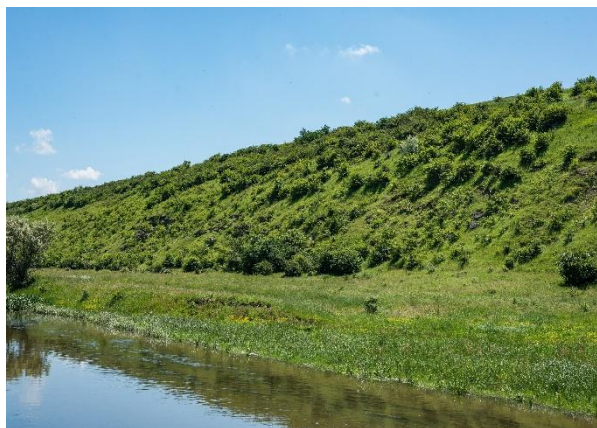
Parcul Național Orhei - Instituția Publică Parcul Național „Orhei” este unicul Parc Național din Republica Moldova, care are drept scop asigurarea menținerii, conservării și folosirii raționale a diversității biologice, complexelor naturale unice, valorii estetice și cultural istorice deosebite, precum și folosirea lor în scopuri științifice, culturale, turistice, instructive și educative. Parcul Național „Orhei” este amplasat în zona centrală a Republicii Moldova, la o distanță de 46 km nord de orașul Chișinău.

Obiectivele de activitate ale Parcului Național „Orhei” sunt:

- asigurarea conservării biodiversității;
- menținerea și îmbunătățirea calității serviciilor ecosistemice;
- menținerea diversității genetice a plantelor;
- promovarea agriculturii ecologice;
- restabilirea pădurilor, pășunilor, luncilor;
- conservarea resurselor de apă;
- sporirea activităților de recreare și valorificarea potențialului turistic

Parcul național se află în zona Podișului Central Moldovenesc, în hotarele administrativ-teritoriale ale raioanelor Orhei, Strășeni, Călărași și Criuleni, cuprinzând total sau parțial 18 localități, printre care: Ghetlova, Morozeni, Neculăieuca, Ivancea, Peresecina, Donici, Teleșeu, Pohorniceni, Puținței, Trebujeni, Seliște, Vatici, Codreanca, Românești, Țigănești, Bravicea, Săseni și Mașcăuți. Nucleele principale sunt rezervația cultural-naturală „Orheiul Vechi”, rezervația peisagistică Trebujeni, segmentul de pădure Curchi cu mănăstirea omonimă și rezervația peisagistică Țigănești cu mănăstirea Țigănești.⁵⁸

Monumentul geologic și paleontologic „Amplasament de vertebrate fosile”, care se întinde pe o suprafață de 2 ha și este o arie naturală protejată de stat amplasată la marginea de vest a satului Pocșești raionul Orhei.



Monumentul geologic și paleontologic „Stânca Mîglă” situat la 0,5 km nord-vest de satul Piatra raionul Orhei, se întinde pe o suprafață de 3 ha.

Monumentul hidrologic „Izvorul Cucuruzeni” este o arie naturală protejată de stat, care se întinde pe o suprafață de 0,5 ha, lângă satul Cucuruzeni raionul Orhei, pe malul drept al râului Cogîlnic.

Monumentul geologic și paleontologic „Defileul Orhei” amplasat lângă municipiul Orhei, pe o suprafață de 100 ha.

Monumentul geologic și paleontologic „Recif pe malul Răutului” este o arie naturală protejată de stat, care se întinde pe o suprafață de 3 ha lângă satul Piatra raionul Orhei, pe malul drept al râului Răut.



⁵⁷ <https://orheiulvechi.com/rezervatia/>

⁵⁸ <https://pno.md/acasa>

Monumentul hidrologic „Izvorul Jeloboc” este o arie naturală protejată de stat ce se întinde pe o suprafață de 10 ha, la 1 km sud-est de s. Jeloboc raionul Orhei, la talpa versantului stâng al văii. Acesta curge la aproximativ 50 m de malul Răutului, pe un deal stâncos abrupt. Este izvorul cu cel mai mare debit din țară (150 l/sec.) și unul dintre cele mai puternice izvoare din Europa. Apa este extrem de curată, cristalină, foarte gustoasă, slab mineralizată, practic nu necesită prelucrare și curățare, datorat adâncimii la care își are originea izvorul. Apa izvorului curge spre stația de captare, iar surplusul ei, aproximativ jumătate din stocul de apă sau 2 mii de m³/oră, curge printr-o conductă într-un pârau, care se scurge în r. Răut. Apa iese prin fisurile din calcarele sarmațiene, fiind captată și pompată prin țevi pentru alimentarea mun. Orhei cu apă potabilă.

Monumentul hidrologic „Izvoare” se întinde pe o suprafață de 0,5 ha, în satul Izvoare raionul Orhei și este amplasat în curtea gospodarului Caraman V.

Rezervația silvică „Cobîleni” se întinde pe o suprafață de 33,5 ha, pe malul drept al râului Nistru la nord de s. Lopatna, r-nul Orhei, ocolul silvic Susleni, Cobîleni raionul Orhei. În rezervație sunt prezente izvoare, stânci calcaroase și peșteri.



Rezervația silvică „Vișcăuți” este o arie naturală protejată de stat, care se întinde pe o suprafață de 24 ha, în ocolul silvic Susleni, Vișcăuți, raionul Orhei.

Rezervația peisajeră „Pohrebeni” se întinde pe o suprafață de 1049 ha între satele Pohrebeni și Voroteț.

Rezervația Peisajeră „Trebujeni” este o arie naturală protejată de stat și se întinde pe o suprafață de 500 ha, între satele Furceni și Trebujeni, ocolul silvic Susleni, Jeloboc-Furceni. Peisajul cuprinde versanții stâncoși ai râului Răut și afluenții lui Drăghinici și Ivancea, parțial împăduriți, precum și multiple peșteri, grote, diverse monumente de cultură și locuri pitorești.

PATRIMONIUL ANTROPIC ȘI ARHITECTURAL

Raionul Orhei se remarcă printr-un patrimoniu antropic și arhitectural bogat, cu monumente istorice, mănăstiri și clădiri de valoare culturală. Cele mai cunoscute obiective includ complexul Orheiul Vechi, cu vestigii arheologice și mănăstiri săpate în stâncă, precum și clădiri tradiționale și biserici istorice din oraș și satele raionului. Aceste elemente arhitecturale și culturale reflectă evoluția istorică a regiunii și contribuie la atragerea turismului cultural și religios.

Astfel, raionul Orhei, situat în centrul Republicii Moldova, este o zonă deosebit de bogată în patrimoniu antropic, îmbinând tradiții arhitecturale, monumente istorice și religioase, precum și vestigii arheologice ce reflectă evoluția culturală și spirituală a regiunii. Acesta include:

- 61 Edificii religioase, complexe edilitare (mănăstiri, biserici);
- Monumente istorice;
- 104 Situri arheologice de importanță națională;
- 49 Vetre medieval;
- 35 Situri arhitecturale;
- 1 casă memorială, 3 conace, 9 muzee, 1 complex de meșteșuguri populare; etc.

Edificiile religioase raionului Orhei

Raionul Orhei este deosebit de bogat în **edificii religioase**, care reflectă atât tradițiile ortodoxe moldovenești, cât și influențele altor confesiuni prezente în regiune de-a lungul timpului. Iată o descriere a celor mai importante lăcașuri de cult din raion:

Biserica „Sfântul Dumitru” este cel mai vechi lăcaș de cult din orașul Orhei, construit între anii 1632 și 1636. Aceasta a fost ctitorită în 1637 de către Vasile Lupu, domn al Țării Moldovei între 1634–1653. O pisanie aflată deasupra intrării, împodobită cu stema Moldovei, confirmă acest fapt. Inscripția spune: „Cu binevoința Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, a ctitorit acest lăcaș, în numele preaslăvitului Dumnezeu - făcător de minuni - Ion Vasile Voievod din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei și Doamna sa Teodosia și copiii voievodului”.

De-a lungul timpului, biserica a suferit modificări, printre care adăugarea unei clopotnițe pe două niveluri. Edificiul este construit în stilul moldovenesc vechi mixt, cu elemente arhitecturale originale:

- Pronaosul este dreptunghiular și alungit, iar pridvorul închis este amplasat lateral, nu în continuarea pronaosului – un detaliu neobișnuit pentru tradiția vremii.
- Turnul clopotniței este situat deasupra pronaosului.
- Portalul este încadrat de un chenar de piatră în stil gotic, iar ferestrele prezintă de asemenea decorațiuni gotice.
- Cupolele din piatră ale naosului și pronaosului sunt remarcabile prin faptul că sunt originale și neafectate de timp, lucru rar întâlnit în arhitectura bisericilor moldovenești.

Biserica „Sfântul Dumitru” are o valoare patrimonială istorică și artistică de nivel național și este considerată una dintre cele mai importante construcții eclesiastice păstrate în Moldova. De altfel, imaginea ei este redată pe bancnota de 5 lei moldovenești.

Biserica romano-catolică din Orhei, având hramul „Adormirea Maicii Domnului”, este un monument de arhitectură de importanță națională, inclus în registrul patrimoniului Republicii Moldova. Edificiul a fost construit în anul 1914, în stil neogotic, pentru a deservi comunitatea catolică locală, formată în principal din polonezi, lituanieni și germani. Ctitorul acestei biserici a fost Cezarina Dolivo-Dobrovolskaia (născută Toma Boczarska), de origine lituaniană. Soțul ei, un ofițer rus în rezervă, a fost ctitorul bisericii ortodoxe din satul Brăviceni. Cezarina a fost înmormântată în cripta bisericii romano-catolice din Orhei, iar urmașii familiei, stabiliți astăzi în Elveția și Canada, au vizitat de mai multe ori lăcașurile ctitorite de strămoșii lor. În perioada regimului sovietic, biserica a fost profanată și parțial distrusă, fiind transformată inițial în sală de sport, apoi într-un depozit. Timp de decenii, lăcașul a fost lipsit de funcția sa spirituală. Abia în 2005, prin eforturile părintelui Klaus Kniffki, biserica a fost retrocedată micii comunități catolice rămase în oraș, iar în 2008 a fost renovată și redeschisă pentru enoriași. Astăzi, comunitatea catolică din Orhei numără aproximativ 20 de persoane, iar în întreg raionul se estimează existența a circa 100 de credincioși catolici.

Catedrala „Sfântul Nicolae” din Orhei este un edificiu religios impunător, construit la începutul secolului XX. Prin dimensiunile și stilul său arhitectural, catedrala se impune ca una dintre cele mai semnificative construcții religioase ale orașului.

În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, catedrala a suferit pagube considerabile, fiind parțial distrusă. După încheierea conflictului, în perioada sovietică, lăcașul de cult a fost profanat și transformat în spații laice:

- mai întâi a servit drept depozit,
- apoi a fost transformat în sală de box și sport,
- ulterior a găzduit Școala Sportivă din Orhei.

Abia după anul 1990, odată cu redeschiderea lăcașurilor de cult în Republica Moldova, Catedrala „Sfântul Nicolae” a fost redeschisă pentru slujbe religioase și reactivată ca spațiu de rugăciune și spiritualitate pentru comunitatea ortodoxă din Orhei.

Biserica „Sfântul Vasile de la Poiana Mărului” din Orhei este situată într-o zonă pitorească a municipiului Orhei, la intersecția străzilor Dorobanți, Tricolorului și M. Gorki, la aproximativ 1 kilometru de centrul orașului. Amplasată în apropierea unui lac și înconjurată de un cadru natural deosebit, biserica se remarcă prin suplețea arhitecturală și originalitatea stilului, contribuind la înfrumusețarea acestei părți vechi și liniștite a orașului. Construcția a început în anul 2009, fiind un lăcaș de cult relativ nou, dar deja apreciat pentru armonia pe care o aduce atât peisajului urban, cât și vieții spirituale a comunității. Biserica „Sfântul Vasile de la Poiana Mărului” este construită în stil ștefanian, caracterizat prin elemente tradiționale moldovenești, dar cu influențe moderne. Una dintre trăsăturile distinctive ale bisericii este utilizarea suprafețelor mari de sticlă, în special la intrare, unde sunt reprezentați mai mulți sfinți români. Această combinație între tradiție și modernitate conferă lăcașului un aspect unic și luminos.

Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din satul Donici, raionul Orhei, este un lăcaș de cult cu o deosebită valoare istorică și arhitecturală, strâns legat de familia scriitorului Alexandru Donici. Edificiul a fost construit de părinții săi, Dimitrie și Elena Donici, în cinstea credinței și a memoriei familiei. În apropierea bisericii se află o clopotniță, care adăpostește cavoul familiei Donici. Aici sunt înmormântați părinții scriitorului, fratele său Andrei și soția acestuia, Anastasia, precum și fiul lor, Nicu. Din punct de vedere arhitectural, biserica se remarcă prin inspirarea din una dintre marile catedrale ale Sankt Petersburgului, fiind o reproducere la scară mai mică a acesteia. Proiectul este atribuit celebrului arhitect Francesco Bartolomeo Rastrelli, de origine italiano-franceză, cunoscut pentru stilul său baroc grandios și pentru lucrările realizate în Imperiul Rus. Biserica din Donici nu este doar un loc de rugăciune, ci și un simbol al memoriei unei familii nobile și al legăturii profunde dintre istorie, artă și spiritualitate în spațiul basarabean. Biserica „Adormirea Maicii Domnului” face parte din Complexul muzeistic „Alexandru Donici”, care include și casa-muzeu a scriitorului, clopotnița cu cavoul familiei Donici și izvorul „Stânca”. Această zonă este inclusă în diverse rute turistice, cum ar fi Ruta turistică N5, oferind vizitatorilor o oportunitate de a explora patrimoniul cultural și istoric al regiunii.

Schitul de călugări „Adormirea Maicii Domnului” din satul Butuceni este un lăcaș de cult cu o istorie veche și o valoare spirituală și culturală deosebită. Situat la doar 15 km de municipiul Orhei și aproximativ 60 km de Chișinău, schitul este amplasat într-un loc pitoresc, pe un promontoriu stâncos și abrupt de pe malul drept al râului Răut. Se presupune că schitul a fost fondat în secolul al XV-lea, fiind astfel unul dintre cele mai vechi așezăminte monahale din regiune. Biserica rupestră din cadrul schitului păstrează icoane originale cu inscripții din secolul al XVIII-lea, dovadă a continuității vieții religioase de-a lungul secolelor. În perioada regimului sovietic, complexul a fost secularizat și transformat într-un muzeu în aer liber, fiind inclus în circuitul turistic datorită valorii sale istorice și arhitecturale. În anul 1996, schitul a fost reînființat și redeschis pentru viața monahală, revenind la funcția sa religioasă originală. Astăzi, este locuit de o comunitate de călugări ortodocși care se ocupă de păstrarea și valorificarea patrimoniului spiritual al locului. Schitul Butuceni face parte integrantă din renumitul Complex „Orheiul Vechi”, un sit cultural și natural de importanță națională și internațională, care atrage anual mii de turiști și pelerini.

Mănăstirea Curchi cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, este unul dintre cele mai importante monumente de arhitectură religioasă din Basarabia, situată într-un cadru natural de o rară frumusețe – în inima Codrilor Orheiului, în satul Curchi, la doar 12 km de Orhei și 55 km de Chișinău. Mănăstirea Curchi este compusă dintr-un complex arhitectural impresionant, ce cuprinde:

- 5 biserici (dintre care două deosebit de valoroase arhitectural),
- clădiri cu chilii,
- stăreția,
- încăperi auxiliare,
- livadă spațioasă,
- un schit cu arhondaric situat la 500 m de mănăstire,
- precum și un bazin de piatră.

Biserica „Nașterea Maicii Domnului” – construită în 1775 de Iordache Curchi, este realizată în stil neobizantin și este una dintre cele mai reprezentative din regiune. Biserica „Sfântul Nicolae” – construită între 1808–1810, îmbină stilul clasicismului rusesc cu elemente de baroc occidental. Printre ctitorii de seamă ai mănăstirii se numără și Regele Mihai I al României. Mănăstirea Curchi este inclusă pe listele monumentelor de arhitectură UNESCO, fiind recunoscută nu doar pentru frumusețea sa arhitecturală, ci și pentru valoarea sa istorică și spirituală.

Mănăstirea Hirova, cu hramul „Sfântul Simeon Stâlpnicul”, este o mănăstire de călugărițe situată în satul Neculăieuca, raionul Orhei, la 60 km de Chișinău și 15 km de municipiul Orhei, într-un peisaj liniștit și plin de farmec. Mănăstirea a fost întemeiată în anul 1805 de către Mitropolitul Veniamin Costachi, pe locul unui schit de călugări care fusese distrus de un incendiu în 1803. Astfel, Hirova își începe existența ca așezământ monahal pentru călugărițe, devenind în timp un important centru de viață spirituală. În anul 1959, în contextul represiunilor religioase din epoca sovietică, mănăstirea este închisă, iar viața monahală este întreruptă timp de mai bine de 30 de ani. După prăbușirea regimului comunist, în 1990, Mănăstirea Hirova este redeschisă, iar comunitatea de călugărițe începe să se reorganizeze și să refacă patrimoniul spiritual și material al așezământului. Biserica „Sfântul Nicolae” a fost renovată la începutul anilor '90, fiind repusă în funcțiune pentru slujbe și rugăciuni. Un element deosebit al

mănăstirii îl reprezintă chiliile vechi ale călugărițelor, construite în jurul anului 1800. Acestea au fost păstrate și sunt încă locuite, păstrând o atmosferă autentică de viață monahală tradițională.

Conacele / muzeele raionului Orhei sunt prezentate prin:

Raionul Orhei păstrează mai multe conace istorice și muzee care reflectă patrimoniul cultural și istoric al regiunii. Printre obiectivele remarcabile se numără conacul familiei Balioz și alte clădiri aristocratice restaurate, precum și muzee locale care prezintă tradițiile rurale, meșteșugurile și istoria comunităților din raion. Aceste obiective oferă turiștilor oportunități de vizitare educativă și culturală și contribuie la dezvoltarea turismului cultural și tematic.

Casa-muzeu „Alexandru (Alec) Donici” din satul Donici - este un muzeu de rang național, din satul Donici (redenumit după fabulist; în trecut – Bezin). Acesta este casa în care s-a născut poetul fabulist basarabean Alec Donici. A fost declarat muzeu în 1977. Înaintea înființării (în perioada sovietică), casa familiei Donici era folosită ca școală. Din complexul muzeal „Alexandru Donici”, fac parte:

- Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, ctitorită de familia Donici, care poate fi considerată o copie la scară mult mai mică a unei catedrale din Sankt-Petersburg, construită după planurile arhitectului Bartolomeo Rastrelli.
- Clopotnița construită deasupra cavoului familiei Donici, de către arhitectul de origine bulgară Filip I. Stroi-Stoianov, în anul 1894, unde sunt înmormântați câțiva membri din familia Donici;
- „Bustul lui Alexandru Donici” a fost amplasat în curtea conacului în anul 1969;
- Izvorul care poartă numele de „Izvorul Stanca”, unde se păstrează și astăzi în bună stare vechiul sistem de colectare și filtrare a apei de la 12 izvoare.

Conacul familiei „Lazo” din satul Piatra - conacul a fost construit între anii 1862-1865 de Ioan și Matilda Lazo, reprezentanții unei familii de viță nobilă din Basarabia. Două generații ale familiei Lazo și-au petrecut o parte a vieții în această casă. În 1894 Gheorghe și Elena Lazo au vândut conacul de la Piatra. Până la 1940 casa familiei Lazo a trecut prin mâinile mai multor proprietari. După 1945 casa este naționalizată și utilizată ca sediu pentru școală. În anul 1974 conacul reconstruit devine muzeu memorial, consacrat eroului războiului civil din Rusia, Serghei Lazo. Expoziția Conacului familiei Lazo, intitulată „Ambient basarabean - cuprinde un salon de primire, sufrageria, un birou-bibliotecă și camera copiilor. Prin piese memoriale și tipologice este prezentată ambianța materială și morală a Conacului familiei Lazo cu câteva generații ale acestei familii de nobili, cu epoca lor, cu toată complexitatea retrăirilor, emoțiilor, faptelor, intercalată cu istoria personalităților - titulari ai Conacului.

Conacul familiei Balioz din satul Ivancea - Construit între anii 1852 și 1873, conacul din Ivancea este una dintre clădirile istorice importante din Republica Moldova. Acesta a fost comandat de către boierul armean Carabet Balioz și se crede că acesta a fost administratorul și ginerele lui Manuc Bei. În 1941, urmașii lui Balioz s-au refugiat peste Prut, iar conacul a fost folosit de noua administrație ca spital militar, baie, bibliotecă, precum și în alte scopuri. În 1975 a fost luat sub protecția statului, iar în 1984 complexul a fost transformat în Muzeul meșteșugurilor populare. Conacul găzduiește în prezent două expoziții permanente: una ce ilustrează istoria conacului și a familiei Balioz, și alta – care reflectă arhitectura vernaculară în piatră din zona Orheiului. Este vorba de o colecție de obiecte din piatră ce reprezintă meșteșugul străvechi specific regiunii.

Construcția, realizată la comanda boierului armean Carabet Balioz între anii 1852 și 1873, reflectă influențele stilului european vestic și ale clasicismului rus. În cadrul complexului se regăsesc și alte construcții valoroase, cum ar fi un turn de apă pe trei niveluri, hambare, pivnițe, moară, grajduri și fierărie, care adaugă un farmec istoric acestui loc.

Conacul este înconjurat de un parc impresionant de 3 hectare, cunoscut sub numele de parcul din Ivancea, unde pot fi admirați castani, brazi, tei și diverse specii exotice de plante.

Conacul familiei Bagdasarov s. Piatra - Acest monument de arhitectură cu valoare națională a fost construit în secolul al XIX-lea de nobilii armeni ai familiei Bogdasarov, despre care se spune că ar fi venit în Basarabia din Imperiul Otoman, împreună cu Manuc Bei. La începutul secolului al XX-lea, domeniul reprezenta o gospodărie tipică pentru o familie de nobili, cuprinzând ferme de păsări, porci, vite și oi, precum și plantații de viță-de-vie și livezi. Complexul era vast, cu numeroase anexe gospodărești, o cramă situată în spatele conacului și un lac în față. Localnicii mai în vârstă își amintesc că boierul deținea și un garaj pentru mașini și tractoare, dar și o minicentrală electrică. După anul 1944, conacul a fost transformat pentru o vreme în închisoare, iar mai târziu a devenit parte a colhozului

„Serghei Lazo” – fermele au fost preluate, clădirea a fost folosită ca depozit de cereale, iar bucătăria, anexă a conacului, servește și astăzi drept sediu al brigăzii de tractoare.

Complexul de meșteșuguri „Arta Rustică”, din Clișova Nouă - localitate din centrul Moldovei, așezată în preajma traseului internațional Chișinău-Lvov. De la creare și până în prezent este mereu în schimbare. Fondat din inițiativa Organizației Obștești „Femeia Rurală”, având ca obiective cultivarea dragostei pentru tezaurul izvorât din moștenirea populară.

În cadrul complexului sunt predispușe câteva săli amenajate cu expoziții a îndeletnicirilor acestui minunat sediu pe care administratoarea le enumeră. Complexul de Meșteșuguri „Artă Rustică” este fondat din inițiativa meșterului popular Ecaterina Popescu. Astfel, pe parcursul anilor 2003-2018, în baza atelierului său de creație, transferat de la domiciliu într-un spațiu privat, dezvoltă un Complex de meșteșuguri populare structurat în mai multe compartimente: o Casa Mare - model, muzeul țesăturilor autentice, întreprindere meșteșugărească „Rusticart”, centrul de instruire în domeniul meșteșugurilor populare, sala de expoziție cu compartimentele Portul popular și Covorul Basarabean.

Obiectivul major al Complexului este cercetarea, conservarea și valorificarea artei populare din Republica Moldova prin organizarea diverselor activități, evenimente culturale. Aici s-a lansat și continuă să se organizeze festivalul tradițional „Frumos Covor Basarabean”, aici se organizează șezători, clăci de lucru ca altă dată.

„Arta Rustică” este atestat ca Centru de meșteșuguri cu titlul-model. Aici se realizează multe proiecte de instruire pentru femeile adulte, copii. În cadrul acestor proiecte se însușesc diverse genuri de meșteșuguri, prioritar, însă, este revenirea la vechile tehnici de confecționare a unui covor cu motive tradiționale - revenirea la Covorul Basarabean, care a avut cea mai frumoasă înflorire pe parcursul întregului secol al XVIII-lea. Centru de meșteșuguri se bucură de o vastă colecție de covoare realizate manual prin diferite tehnici, la fel o colecție a portului popular ce îmbină ii, brâie, catrințe, trăistuțe etc. La fel Complexul conține câteva săli cu exponate.⁵⁹

Muzeul de Istorie și Etnografie din mun. Orhei - Edificiul Muzeului a fost construit în anii 1928-1929, fiind proprietate personală a arhitectului mun. Orhei Mircea Bengulescu. Această clădire este monument istoric înregistrat cu nr. 960 sub denumirea „Casă de locuit cu îngrădire ornamentală” în Registrul Monumentelor R. Moldova ocrotite de Stat aprobat prin Hotărârea Parlamentului Nr.1531-XII din 22 iunie 1993 și Hotărârea nr. 984 a Ministerului Culturii și Turismului din RSSM.

Actualmente în patrimoniul muzeului se află 23 000 de piese – fond de bază, dintre care 18 959 documente, 1020 fotografii, 924 obiecte etnografice, 508 obiecte arheologice, 658 numismatice, 53 obiecte de artă decorativă și 895 alte obiecte. Ele sunt prezentate publicului în cadrul expoziției permanente și a expozițiilor temporare. Expoziția permanentă a muzeului cuprinde 60 de standuri prin care este oglindită istoria ținutului și urbei Orhei de la origini până în zilele noastre. Muzeul are 7 săli expoziționale.

Clădirea muzeului este monument de arhitectură de importanță națională, protejată de stat el se află în incinta unei Case de locuit în centrul or. Orhei cu poartă ornamentală, fostă vilă construită prin anii 1928-1929 în stil neoromânesc care a aparținut arhitectului român Mircea Bengulescu. Suprafața internă a clădirii este de 314,4m², suprafața exterioară 245 m². În prezent instituția se află într-o reparație stopată și sunt funcționale numai 4 săli expoziționale. Începând cu 1937, Asociația învățătorilor din orașul Orhei înființează un mic muzeu public, iar în 1964 la 14 februarie, în baza Ordinului nr.82 al Ministerului Culturii, se înființează „Muzeul de Istorie a Ținutului Orhei”, amplasat în două săli ale Bibliotecii Orășenești. Mai târziu în 1966, Comitetul executiv Orășenesc Orhei ia decizia privind crearea unui muzeu public în incinta Casei de Cultură din Orhei. În 1971 Comitetul Executiv Orășenesc Orhei a transmis la balanța muzeului clădirea actuală, iar la 8 octombrie 1974 a avut loc inaugurarea muzeului.

Muzeul de Istorie al Evreilor din Orhei - Inaugurat la 30 ianuarie 2020, este primul muzeu de istorie al Evreilor din Republica Moldova. Orheiul a fost istoric dens populat de membri ai comunității evreiești. A devenit cea mai mare comunitate evreiască din toată Basarabia. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea, populația orașului era formată din trei sferturi din evrei.

Exponatele conțin documente și alte dovezi ale vieții, obiceiurilor, tradițiilor, meșteșugurilor și activității evreilor din această regiune a republicii. De asemenea, în muzeu pot fi găsite povești de viață ale etnicilor evrei. Este un loc de reflecție activă asupra memoriei și experienței evreilor din secolele 19-

⁵⁹ <https://rusticart.md/>

20 și contribuția lor la viața economică și culturală a țării. În cadrul muzeului, vizitatorii au posibilitate să citească informația cu referire la istoria comunității evreiești din Moldova, aceasta fiind prezentată în două limbi: română și rusă.

Conform datelor statistice din anul 2021, în Republica Moldova locuiau circa 15 000 de evrei. În perioada interbelică, orașele Chișinău, Orhei și Soroca găzduiau cel mai mare număr al comunității. Referitor la orașul Orhei, circa 65% o reprezenta populația iudaică din întreg numărul de locuitori. Tot acolo activau în jur de 30 de sinagogi.

Piese vestimentare, obiecte donate sau păstrate cu sfințenie – toate pot fi admirate în cadrul muzeului evreiesc de istorie din orașul Orhei. Acesta, ca localizare, ar fi avut o mare însemnătate pentru comunitatea evreiască de odinioară.

Muzeul „Ion Budulai” se află în s. Ocnîța-Răzeși com. Cucuruzeni și este constituit de AO „Ion Budulai”, fondată de Ion Adomnița, a cărui pasiune pentru colecționarea de obiecte de demult, l-a împins să-și transforme gospodăria într-un veritabil muzeu. Aici se află expuse peste 27 000 de obiecte vechi, număr al registrului la care a reușit să-l expună, dar încă zeci de mii rămân neînregistrate din motiv că colecția este numeroasă și proprietarul nu reușește să le transcrie în registrul de evidență. De la unelte de grădinărit din vremurile de odinioară și până la arme, uniforme militare, icoane, tacâmuri, stindarde, aparate de radio din anii '50, obiecte de mobilier și instrumente muzicale. La moment muzeul privat este într-o stare avariata și necesită investiții, proprietarul este în căutare de proiecte, însă tot mai activează pentru turiștii străini.

Muzeul „Vatra Strămoșească” s. Vatici, muzeu privat - locul este o adevărată oază a satului și este opera lui Anton Lașcu și a familiei sale. În apropierea Mănăstirii Curchi, la intrare în satul Vatici se află o mică întindere pitorească, împrejmuită cu un gard din nuiele, un podeț din lemn și o ogradă spațioasă. Specific caselor boierești, moștenită de la rudele sale, domnul Anatol Lașcu a restaurat-o și transformat-o într-un muzeu, păstrându-i elementele unei locuințe tipice începutul sec. XIX – sf. Sec. XX, cu șase coloane ornamentate în stilul arhitecturii vernacular cu 4 camere pe interior. Muzeul conține multe obiecte interesante: sculpturi, arme, cărți, obiecte gospodărești, piese de meșteșugărit din acele locuri și timpuri.

Muzeul Vatra Strămoșească este totodată o vatră de românism. Complexul muzeistic „Vatra Strămoșească” are în proprietatea sa mai multe anexe predestinate ofertelor turistice, precum: foișorul amenajat cu scaune și mese în stilul perioadei interbelice „Crâșma Tătarului”, o bucătărie de vară unde se prepare cele mai gustoase bucate tradiționale, un beci cu gustări tradiționale, vinuri de diferite soiuri, etc. Cel mai frumos prilej de a rămâne oaspete în aceasta oază de liniște este rugul de seara. Bucatele la ceaun și jăratec. Popasul la Muzeul Vatra Strămoșească este un bun prilej de a oaspeți și de a călători înapoi în timp⁶⁰.

Muzeul privat „Acasă” din satul Pohorniceni - În s. Pohorniceni, raionul Orhei, a fost inaugurat Muzeul-expoziție sub cerul liber „Acasă”, reprezentând curtea țărănească tradițională. Zinaida Marin, în activitatea sa, prin participarea la numeroase expoziții cu obiecte rare, aranjamente caracteristice unei gospodării tradiționale în ținutului nostru, tinde la valorificarea și promovarea patrimoniului cultural. Începând cu iulie 2020, comunitatea din Pohorniceni, un pitoresc sat din raionul Orhei, se bucură de un nou punct de interes cultural și turistic: Casa Muzeu și expoziția sub cerul liber inițiate de Zinaida Marin. Această destinație nu numai că păstrează tradițiile și valorile locale, dar oferă și o incursiune autentică în viața rurală moldovenească de altădată. Casa, o construcție tradițională din secolul XIX, a fost transformată într-un muzeu viu, unde vizitatorii pot explora expozate ce ilustrează viața cotidiană a țăranilor moldoveni. De la uneltele agricole la obiecte de uz casnic, fiecare articol spune o poveste a trecutului bogat al regiunii. Unul dintre cele mai fascinante elemente ale gospodăriei este pivnița veche de aproape 150 de ani, care a servit diverse scopuri de-a lungul timpului, inclusiv de adăpost în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Recent, a fost adăugată o pictură murală la intrarea în pivniță, realizată cu ajutorul unei voluntare, aducând un suflu nou acestui spațiu istoric.⁶¹

Muzeul „Casa meșteșugarilor” din satul Butuceni din cadrul Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi” - Casa meșteșugarilor este o nouă locație muzeistică deschisă în satul Butuceni, renovată în 2024. Construită însă în 1926 reprezentând o gospodărie tipică gospodărilor din arealul centru. Împrejmuită

⁶⁰ <https://pensiuneavatici.wordpress.com/>

⁶¹ <https://gospodariemuzeu.wordpress.com/>

cu zid din piatră, o ogradă spațioasă și o casă mica cu o intrare și patru ferestre. Pripa casei este construită din lemn cu 6 stâlpi. Casa meșteșugarilor este predestinată pentru exponatele ce reprezentau în trecut principalele meșteșuguri din areal și va fi expuse în aer liber pentru sezonul de vară. Casa mare-principal încăpere a acestei locuințe este cea unde se păstra zestrea familiei, se primeau oaspeții și se petreceau cele mai importante evenimente redată și astăzi exact în acest stil. (Sursa: *Arhiva Rezervației Cultural-Natural „Orheiul Vechi”*).

Muzeul „Prima școală din Areal” din s. Morovaia din cadrul Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi”- „Prima școală” din arealul rezervației din s. Morovaia a fost restaurată și conservată prin programul transfrontalier „Istorie și Muzică - valori ce ne unesc”, iar acum i-am dat o nouă viață prin transformarea acesteia într-un muzeu. Școala din s. Morovaia a fost inițial o gospodărie a unui boier din zonă, datând încă din 1903, aceasta reprezentând o reședință de vară pentru familia s-a. După puțin timp, feciorul boierului a hotărât să se mute în această locuință. Ulterior, fiind un om luminat, a decis să transforme locuința într-o școală pentru copiii din localitățile din zonă. Oferindu-i perspectiva pentru studii la etajul doi, primul fiind destinat pentru familia s-a. În anii ocupației sovietice școala a fost închisă, fiind redeschisă în 1947, dar acolo predând alți profesori, pentru că proprietarii au fost deportați. Școala a fost activă până la mijlocul anilor 50, apoi a fost definitiv închisă. Vechii proprietari reveniți în țară au vândut locuința Rezervației. Realizarea a fost posibilă datorită proiectului transfrontalier România - Republica Moldova „Istorie și muzică - valori ce ne unesc”, realizat de Ministerul Culturii al Republicii Moldova și Muzeul Județean Botoșani, din fonduri UE. (Sursa: *Arhiva Rezervației Cultural-Natural „Orheiul Vechi”*).

Muzeul „Gospodăria Țărănească” din s. Butuceni din cadrul Rezervației – Cultural- Naturale „Orheiul Vechi” - Casa Țărănească (Muzeul Etnografic) din satul Butuceni își întâmpină vizitatorii din 1979. Gospodăria păstrează intact formele arhitecturale arhaice specifice secolelor XIX-XX, ale caselor din această zonă. Elementul durabil și definitoriu al gospodăriei respective este zidul de piatră, care delimitează „universul țăranului” de restul lumii. Interiorul gospodăriei rurale cuprinde: casa, bașca, beciul, loznița, râșnița și alte elemente. Arhitectura specifică include prezența obligatorie a prispei cu stâlpi sculptați din piatră, a tindei, dormitorului și a „casei mari” – camera pentru oaspeți. Interiorul așezării, în mod tradițional, este împodobit cu țesături, broderii, alte accesorii, lucrate manual din materiale locale cu folosirea coloranților naturali dar și cu piese de mobilier corespunzător zonei și vremii. Bașca, adică locuința de vară, este adâncită în stâncă, fiind utilată cu plită, sobă și cuptor. Beciul reprezintă locul de depozitare a vinului și a produselor alimentare. Loznița reprezintă un cuptor special amenajat pentru uscarea fructelor, iar râșnița servea la măcinarea grânelor necesare pentru pâinea și plăcintele coapte de gospodina casei. (Sursa: *Arhiva Rezervației Cultural-Natural „Orheiul Vechi”*).

Muzeul de Arheologie și Antropologie din s. Butuceni din cadrul Rezervației Cultural-Naturale „Orheiul Vechi” - Muzeul și expozițiile sale sunt structurate în jurul epocilor istorice și reflectă toate etapele importante ale civilizației umane la Orheiul Vechi, de la Paleoliticul târziu (cca. 30 – 20.000 î.Hr.) până la Evul Mediu târziu. Sala de Expoziție a fost inaugurată în anul 2003 și reunea vestigii arheologice reprezentând diferite epoci istorice descoperite în zona Orheiul Vechi, cu 2 expoziții permanente. Din anul 2020 Sala de Expoziții a suferit modificări și recondiționări, iar printr-un ordin intern a fost creat Muzeul de Arheologie și Antropologie, a căror expoziții permanente au fost îmbogățite cu materiale arheologice și antropologice – circa 186 piese și 2 schelete umane. (Sursa: *Arhiva Rezervației Cultural-Natural „Orheiul Vechi”*).

Muzee pe Regiune/Raioane, 2023

	Muzee - total, unități	Numărul pieselor de muzeu din fondurile de baza, unități	Nr de vizite, persoane	Nr lucrătorilor, persoane
Total țară	132	1 659 403	719 432	856
RD Centru	42	265 536	275 672	175
..Anenii Noi	5	18 962	8 074	12
..Călărași	7	49 947	9 325	15
..Criuleni	1	11 445	3 336	5
..Dubăsari	2	10 814	4 335	7
..Hîncești	4	27 895	16 770	24
..Ialoveni	2	20 753	6 946	6
..Nisporeni	4	15 507	6 287	6
..Orhei	7	50 204	170 514	69

..Rezina	2	1 509	25 323	0
..Strășeni	3	2 886	6 417	11
..Șoldănești	..	..	..	..
..Telenești	2	40 687	10 257	7
..Ungheni	3	14 921	8 088	13

Sursa: Biroul Național de Statistică, Raportul statistic nr.8-c⁶²

Comparativ cu datele statistice incluse în SDR 2021-2025, rezultatele cu privire la numărul de muzee pe țară au crescut considerabil în anul 2019 fiind înregistrate 127 muzee, iar în 2023 - 132 muzee. Pe raionul Orhei, numărul muzeelor rămâne același însă numărul pieselor de muzeu din fondurile de bază crește cu 6 847 piese, vizitele cresc cu 132 510 persoane, respective angajați în domeniu sunt cu 17 mai mult față de anul 2019. Acest fapt denotă activitatea prodigioasă a lucrătorilor din domeniu, cât și interesul locuitorilor și al turiștilor față de istoricul și potențialul turistic a acestei regiuni.

De asemenea, municipiul Orhei se remarcă printr-un număr considerabil de monumente istorice, Statui și plăci comemorative reprezentative pentru arhitectura locală din secolele XIX și XX, care au potențialul de a capta atenția și interesul vizitatorilor.

INFRASTRUCTURA TURISTICĂ

Punctual, infrastructura turistică din Orhei este bine structurată, deși mai puțin axată pe turismul rural autentic comparativ cu zona Orheiului Vechi, este în dezvoltare și oferă o gamă de servicii pentru vizitatori. Iată o descriere detaliată:

Cazare

Pe lângă pensiunile turistice din raion, orașul Orhei este amenajat cu hoteluri bazate pe cazări tradiționale cu mic dejun, fără alte opțiuni turistice precum:

- Hotel Codru – un hotel cu renume, fiind prima opțiune de cazare mulți ani la rând.
- STARK HOTEL - Un hotel modern de 4 stele care oferă camere cu aer condiționat, Wi-Fi gratuit, parcare gratuită, un bar și room service.
- EcoDor - Un hotel cu recenzii excelente, care oferă camere cu Wi-Fi gratuit, parcare privată gratuită, o grădină și o terasă
- Chateau Vartely - Deși este o crămă, oferă și cazare de lux. Vilele au 2-4 camere. Facilitățile includ saună, biliard și un teren de joacă pentru copii.
- Hotelul Rocas – este o unitate de cazare mica ce ofera condiții de cazare modern și de lux, în apropiere de centrul orașului.
- Alte unități de cazare - Pe lângă hoteluri, există și opțiuni precum apartamente închiriable sau pensiuni mai mici, destinate atât turiștilor, cât și persoanelor aflate în călătorii de afaceri.

Capacitatea existentă a structurilor de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare

RD / municipii, raioane	Numărul de camere existente, la 31 decembrie						Numărul de locuri-pat					
	2015	2020	2021	2022	2023	2024	2015	2020	2021	2022	2023	2024
Total țară	7735	8119	8010	8333	8707	8649	25312	24666	23881	24709	25386	25418
RD Centru	2006	1922	1794	2022	2179	2170	8591	7185	6427	7142	7326	7282
Raionul Orhei	333	368	344	333	394	388	1424	1499	1196	1166	1290	1278

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

La nivel național, capacitatea structurilor de cazare colective era, în 2024, de aproximativ 25,4 mii locuri-pat, răspândite în hoteluri, moteluri, pensiuni și case de odihnă. Comparativ cu această valoare, capacitatea raionului Orhei este modestă 5,03% din total capacitatea națională, concentrându-se în special pe agroturism și pensiuni rurale. Aceasta sugerează că Orhei contribuie într-o măsură limitată la capacitatea turistică totală a țării, dar ocupă un loc important în dezvoltarea turismului cultural și rural în Regiunea Centru.

Este de menționat, că la nivel de țară raionul Orhei ocupă al patrulea loc după nr. loc-pat, avansat numai de mun. Chișinău cu 9,6 mii loc-pat, raionul Dubăsari cu 1,6 mii loc-pat și UTA Găgăuzia cu 1,4 mii loc-pat. La nivel de regiune raionul Orhei se plasează pe locul II, avansat de raionul Dubăsari.

⁶²https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__10%20CUL__CUL010/CUL011000reg.px/table/tableViewLayout2/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

În comparație cu alte raioane din regiune, Orhei se află pe un loc avansat cu toată că nu deține un număr mare de structuri hoteliere ca municipiile mari (Chișinău), însă este mai dezvoltat din punct de vedere turistic decât raioanele preponderent agricole fără atracții turistice semnificative. În plus, raionul înregistrează o creștere a numărului de turiști cazați anual, indicând un trend pozitiv de dezvoltare a infrastructurii de cazare.

Numărul de turiști cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
2020Total țară	278855	374765	90338	178196	333925	391471	747183
RD Centru	50778	64551	25029	42662	63208	78150	90721
Raionul Orhei	7868	18886	12854	17955	22011	25570	30975

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Raionul Orhei, renumit pentru Orheiul Vechi și turismul rural, a înregistrat aproximativ 31.0 mii de turiști cazați în structurile turistice colective în 2024. Comparativ cu alte raioane din Regiunea Centru, Orhei se situează pe un locul întâi: depășește zonele mai puțin turistice, dar rămâne sub centrele urbane și stațiunile principale. La nivel național, contribuția raionului este modestă (6,5%), însă rolul său în promovarea turismului cultural și rural este semnificativ și cu potențial de creștere.

Astfel, deși capacitatea de cazare din Orhei rămâne redusă în termeni absoluți, raionul are un rol strategic în promovarea turismului cultural și rural în Republica Moldova, fiind un punct de atracție major în regiunea Centru.

Numărul înnopțărilor turiștilor în structurile de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare

Regiuni de dezvoltare/ municipii, raioane	2015	2019	2020	2021	2022	2023	2024
2020Total țară	1505071	1591275	375968	762877	1345997	1415014	1557111
RD Centru	460555	432807	95444	224595	349741	408473	425808
Raionul Orhei	30766	35187	13864	28951	41586	44330	55987

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Raionul Orhei atrage turiști datorită Orheiului Vechi și turismului rural. În 2024, structurile de cazare colective din raion au găzduit aproximativ 31,0 mii de turiști, care au realizat în total 56,0 mii de înnopțări. Deși capacitatea și numărul turiștilor sunt mai mici comparativ cu centrele urbane mari, Orhei se situează peste alte raioane mai puțin turistice din Regiunea Centru și țară și rămâne un punct important pentru dezvoltarea turismului cultural și agroturistic.

Restaurante și Gastronomie

Raionul Orhei dispune de o varietate de unități de alimentație publică, de la restaurante și cafenele din municipiul Orhei, până la pensiuni rurale și localuri tradiționale în satele raionului. Gastronomiea locală este caracterizată prin preparate tradiționale moldovenești, produse din ingrediente locale, iar turismul rural și agroturismul au contribuit la dezvoltarea pensiunilor cu servicii gastronomice. Deși numărul de restaurante și unități gastronomice este modest comparativ cu centrele urbane mari, acestea joacă un rol important în atragerea turiștilor și promovarea culturii culinare locale.

Astfel, orașul Orhei are o ofertă culinară destul de diversificată, cu restaurante care servesc atât bucătărie tradițională moldovenească, cât și internațională. Acestea se adresează atât localnicilor, cât și vizitatorilor. Printre exemple se numără:

Restaurante tradiționale și europene:

- *Codru* - restaurant cu istorie bogată, considerat simbol al orașului, oferind bucate tradiționale.
- *Versailles* - restaurant cu un ambient mai elegant, potrivit pentru evenimente sau cine speciale.
- *Acropolis* - restaurant cu specific grecesc, adăugând diversitate ofertei culinare.
- *Dolce Vita, Pizza Family, Ellada, Select Lounge, La Strada, Pizza Mania, Forte Pizza* - oferă o gamă variată de opțiuni de pizza, paste și alte preparate rapide sau casual.
- *Tik Tok Burger, Hangar, Casa Porumbeilor, Me Gusta, Restaurant Orhei, The Grill Beer & BBQ, SAMURAI SUSHI & ROLLS TERRACE Orhei* - oferă preparate moderne, fast-food, sushi și opțiuni de grătar.

Cafenele și patiserii - *LA Gura Cuptorului, Patiresia Brodețchi*. Există și diverse cafenele și patiserii unde vizitatorii pot savura o cafea, produse de patiserie sau deserturi.

Alte opțiuni turistice de cazare și/sau alimentare sunt: Complexul turistic Codru; Complexul turistic Doi Haiduci; Restaurantul Safari.

Obiective turistice și activități în oraș

Municipiul Orhei și împrejurimile oferă o gamă variată de atracții turistice și activități culturale. În oraș, turiștii pot vizita muzee, biserici istorice, parcuri și centrul cultural, iar gastronomia locală și cafenelele oferă experiențe culinare autentice. Activitățile turistice includ tururi ghidate, drumeții în natură și participarea la evenimente culturale și festivaluri locale. Astfel, spre deosebire de zona rurală a Orheiului Vechi, atracțiile din orașul Orhei sunt mai mult de natură urbană și de divertisment:

OrheiLand - Acesta este cel mai proeminent punct de atracție turistică din oraș. Este un parc de distracții modern, cu o roată mare, caruseluri, zone de joacă pentru copii, un aquaparc (sezonier) și diverse evenimente. OrheiLand atrage un număr mare de vizitatori, în special familii cu copii, atât din Orhei, cât și din alte localități. Parcul este dotat cu zeci de tobogane gonflabile, trambuline și terenuri de joacă pentru copii. Mai mult, acesta dispune de o zonă de joacă special amenajată pentru copiii cu dizabilități. Principalele atracții sunt o casă cu-susul-în-jos, iubitorii de adrenalină pot simți energia junglei, urcând pe liane și poduri suspendate. Cea mai impresionantă zonă a parcului este zona cu apă. Tinerii și adulții se pot odihni în zonă verde și la un teren de bowling, iar în centrul zonei de agrement este construit un havuz muzical.

Parcuri și zone verzi: Orașul dispune de parcuri și spații verzi, care oferă locuri de relaxare și plimbare.

Monumente și statui: În centrul orașului pot fi găsite diverse monumente și statui, care reflectă istoria și cultura locală.

Edificii religioase: Există biserici și alte edificii religioase care pot fi vizitate.

Muzeul de Istorie și Etnografie Orhei: Deși mai mic, muzeul poate oferi informații despre istoria și tradițiile raionului.

TENDINȚE 2021-2025 ȘI PROGNOZE 2026-2028

În perioada 2021-2025, turismul în Republica Moldova a înregistrat o revenire semnificativă după pandemia COVID-19. Numărul turiștilor cazați în structurile colective a crescut constant, iar înnoptările au înregistrat de asemenea un trend ascendent. Turiștii străini au revenit treptat, iar durata medie a sejurului a crescut, evidențiind interesul pentru turismul cultural, rural și vinicol.

Turismul intern a fost dominat de excursioniști și vizite de o zi, iar veniturile din activitățile turistice au crescut proporțional cu numărul vizitatorilor. În această perioadă, s-au remarcat tendințe de dezvoltare a turismului rural, agroturistic și tematic, dar sectorul se confruntă cu limitări în capacitatea de cazare și sezonabilitatea accentuată.

Per ansamblu, perioada 2021-2025 a fost una de recuperare și consolidare, pregătind terenul pentru o creștere sustenabilă a turismului în următorii ani, cu accent pe promovarea obiectivelor culturale, naturale și gastronomice ale țării. Astfel, anii 2021-2025 pentru sectorul turistic a fost o etapă de recuperare și adaptare a noilor tendințe și provocări globale, dar și de tendințe interne pozitive care au marcat potențialul turistic rural. Relevând la perioada pandemică care a venit cu un set de restricții, turismul rural a avut de câștigat fiind solicitat la maximă altitudine, astfel încât pensiunile de cazare, structurile de alimentație și cele hoteliere au activat în regim deosebit de voluptuos.

Creșterea Interesului pentru Destinațiile Rurale și Autentice - S-a observat o orientare către turismul rural, cultural și de aventură, în detrimentul turismului de masă. Rezervația cultural-naturală „Orheiul Vechi”, cu specificul său istoric, cultural și peisagistic, a beneficiat de această tendință, atrăgând vizitatori dornici de experiențe autentice și contact cu natura. Dacă analizăm Situația din anul 2021 și prezent, se observă o creștere majoră a solicitărilor turistice în structuri de cazare, astfel numărul turiștilor cresc considerabil de la 29 831 în 2021 până la 67 912 în 2024.

		Total rezidenți și nerezidenți		
		Hoteluri și moteluri	Pensiuni turistice și agroturistice	Sate de vacanță și alte structuri de odihnă
2021	Anual	99 970	21 411	29 831
2022	Anual	175 588	37 318	62 018
2023	Anual	209 357	46 478	69 335
2024	Anual	281 990	51 915	67 912
2025	Anual	..	..	..

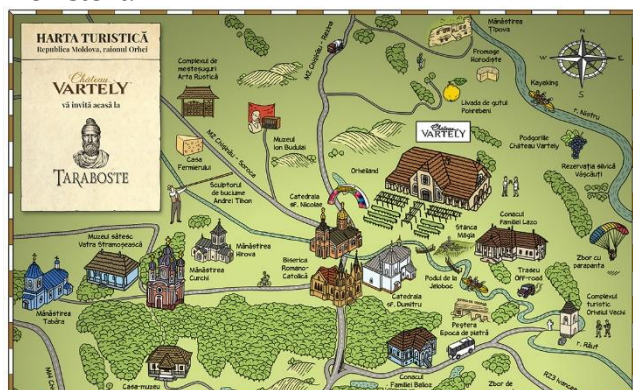
Note generale: Informația este prezentată fără datele raioanelor din partea stângă a Nistrului și municipiul Bender
Simboluri folosite:
- =evenimentul nu a existat

Digitalizarea Serviciilor Turistice - Necesitatea adaptării la condițiile pandemice a accelerat digitalizarea în promovare și rezervări. Platforme online, rețele sociale și instrumente de marketing digital au devenit esențiale pentru operatorii turistici locali și pentru instituțiile de promovare. Tururile virtuale și informațiile online detaliate au suplinit temporar restricțiile de acces fizic. Au fost instalate în majoritatea locațiilor turistice plăcuțe informative în mai multe limbi, inscripționate cu QR-code pentru accesarea paginilor web a acestora.

Dezvoltarea Infrastructurii Turistice - Deși cu un ritm lent, s-au înregistrat investiții punctuale în **infrastructura de bază** (drumuri de acces, semnalizare) și în **dezvoltarea structurilor de cazare și alimentație** (pensiuni rurale, restaurante cu specific local).

Crearea traseelor turistice – La fel în această perioadă au fost create tot mai multe trasee turistice, care permit accesarea și vizitarea atât a peisajelor naturale cât și a destinațiilor cu conținut istoric. Raionul Orhei se bucură de 24 astfel de trasee turistice actualizate și modificate după gustul și placul fiecăruia. Aceste destinații includ posibilități de plimbare: cu bicicleta, cu canoe pe Râu, de observare a păsărilor, activități de alpinism, zbor cu parașuta, sau chiar hiking – (mersul pe jos). Traseele turistice au o creștere considerabilă ultima perioadă și continuă să aducă efecte pozitive sectorului turistic existent.⁶³

Traseul "Maluri de Nistru"



Hărți digitale – Tot mai multe formațiuni turistice dezvoltă și investește în atractivitatea locurilor sale prin crearea hărților turistice astfel încât să atragă turiști spre a parcurge și vizita aceste locații.

Foto.2.1 Harta turistică a complexului turistic Vinăria Chateau Vartely

⁶³ <https://orheiulvechi.com/turism/>

Inițiative de Promovare Locală - Au existat eforturi, uneori fragmentate, de **promovare a atracțiilor turistice** din raion, prin evenimente locale, târguri și colaborări cu ghizii turistici, editare de broșuri și cărți turistice. De cele mai multe ori aceste posibilități au o accesare foarte mare încât majoritatea activităților locale se soldează în următorii ani cu prezentarea ofertelor turistice și din localitățile învecinate.

		2021	2022	2023	2024
Numarul de sosiri ale vizitatorilor straini in tara	Vacante, recreere si odihna	22 457	26 499	41 837	65 368

Note generale: Informația este prezentată fără datele raioanelor din partea stângă a Nistrului și municipiul Bender
 Vizitatorii străini care au beneficiat de serviciile prestate de titularii de licențe de turism
 Simboluri folosite:
 - =evenimentul nu a existat

În ansamblu, perioada 2021-2025 marchează o revenire și o reorientare strategică a turismului moldovenesc: de la o simplă recuperare după pandemie, sectorul arată semne de maturizare, cu o creștere a turismului internațional, dezvoltarea turismului rural și vinicol, și o digitalizare tot mai accentuată. Totuși, pentru o creștere sustenabilă pe termen lung, este nevoie de investiții în infrastructură de cazare, diversificare a ofertei turistice și strategii de marketing țintite.

Prognoză pentru perioada 2026-2028

Consolidarea Turismului Sustenabil și Responsabil – va crește presiunea pentru **modele de creștere durabilă**, cu accent pe protecția mediului, conservarea patrimoniului cultural și implicarea comunităților locale. Turismul de gen, care valorifică contribuția femeilor la dezvoltarea turistică și asigură beneficii echitabile, va deveni o prioritate. Această tendință derivă tot mai mult din dezvoltarea turismului rural, odată cu creșterea acestuia, turiștii își exprimă dorința de a afla tot mai mult despre tradițiile rurale în care erau implicate femeile.

Investiții în Infrastructura Specifică Turismului - Se va intensifica necesitatea de a atrage **investiții în reabilitarea și modernizarea infrastructurii de acces**, dezvoltarea serviciilor de cazare (pensiuni tematice, glamping), puncte de informare turistică și centre de interpretare a patrimoniului.

Accent pe Experiențe Autentice și Personalizate - Turiștii vor căuta din ce în ce mai mult **experiențe unice, autentice**, care să implice interacțiunea cu comunitățile locale, gastronomia tradițională, meșteșugurile și evenimentele culturale specifice Orheiului. Se vor identifica soluții spre aplicare în urma căror pachetele turistice să fie mai personalizate, pentru ca fiecare turist să își poată alege opțiunea interesată.

Digitalizare Avansată și Marketing Inteligent – Utilizarea tehnicilor avansate care vor oferi mai multe personalități de personalizare a ofertelor turistice astfel încât fiecare destinatar de ofertă să poată realiza un marketing eficient și expune produsele ușor indiferent de statut sau vârstă și pentru fiecare turist de a găsi mai ușor ofertele disponibile pe interes. De ex. Sistemul inteligent Villagetravel boot - un ghid turistic bazat pe inteligența artificială – care poate fi accesat de pe pagina web sau direct din telefon de pe telegram – scopul este de a facilita susținerea și promovarea turismului rural prin creșterea fluxului de vizitatori.

Diversificarea Produselor Turistice - Pe lângă turismul rural și întreaga activitate ce ține de acest segment, se va pune accent pe **dezvoltarea și promovarea altor nișe turistice**, precum turismul vitivinicol, cicloturismul, ecoturismul, turismul de aventură și agroturismul, valorificând potențialul natural și rural al raionului.

Parteneriate Strategice și Promovare Coerentă - Colaborarea strânsă între autoritățile locale, operatorii privați, societatea civilă și partenerii internaționali va fi crucială pentru crearea unei **oferte turistice integrate și pentru promovarea coerentă** a raionului ca destinație turistică de top.

Creșterea Cererii pentru Siguranță și Igienă - Din cauza experienței pandemice, turiștii vor rămâne sensibili la **standardele de siguranță și igienă**, ceea ce va impune măsuri suplimentare și certificări pentru operatorii turistici. Astfel se va monitoriza, desfășura campanii de informare despre tehnicile de aplicare pentru păstrarea standardelor de igienă, îndeosebi pentru sectorul rural. Secția Cultură Orhei va desfășura campanii de informare în acest scop.

CONTEXT DE ELABORARE A STRATEGIEI TURISM

Elaborarea unei noi Strategii de Dezvoltare pe domeniul turism pentru Raionul Orhei (2026-2028) nu poate fi realizată în vid. Ea trebuie să se înscrie într-un **cadru complex și dinamic**, care include **legislația existentă, structurile instituționale** responsabile și **modul de operare** al acestora. Înțelegerea profundă a acestui context este crucială pentru a asigura relevanța, fezabilitatea și impactul strategiei.

Cadrul Normativ

Strategia turismului a raionului Orhei trebuie să respecte și să se alinieze la un set de acte normative, atât naționale, cât și internaționale, care reglementează sectorul turistic și administrarea publică și anume:

Legea 352 din 2006 cu privire la organizarea și desfășurarea activității turistice în Republica Moldova care reglementează raporturile juridice ce țin de elaborarea și promovarea politicii de stat în domeniul turismului, organizarea și coordonarea activității turistice și a activității de întreprinzător în domeniul turismului, formele de turism, crearea și activitatea zonelor turistice naționale, stabilește cerințele privind calitatea serviciilor turistice și asigurarea securității turiștilor, precum și principiile de colaborare internațională în domeniul turismului.

Legea nr.1113 din 6 iunie 2002 Convenția UNESCO - privind protejarea patrimoniului mondial natural și cultural (adoptată la Paris de Adunarea Generală UNESCO în anul 1972).

Legea nr.12 din 10 februarie 2006 Convenția privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (adoptată la Paris la 17 octombrie 2003).

Hotărârea Guvernului nr. 643/2003 cu privire la aprobarea Normelor metodologice și criteriilor de clasificare a structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare și de servire a mesei care prevede Normele metodologice și criteriile de clasificare a structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare și de servire a mesei au drept scop stabilirea tipurilor structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare și de servire a mesei din Republica Moldova și a criteriilor de clasificare a structurilor de primire turistică cu funcțiuni de cazare.

Hotărârea Guvernului Nr. 784 din 03-08-2000 pentru aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la ariile cu management multifuncțional - Regulamentului-cadru cu privire la rezervațiile naturale, Regulamentului-cadru cu privire la rezervațiile peisagistice și Regulamentului-cadru cu privire la monumentele de arhitectură peisajeră.

Legea Nr. 262 din 07-12-2017 - legea muzeelor care stabilește cadrul juridic general de organizare și funcționare a muzeelor în Republica Moldova, de asemenea reglementează activitățile specifice de protejare a patrimoniului muzeal.

Legea nr. 161 din 20.07.2017 - privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război

Legea privind protejarea patrimoniului arheologic nr. 218 din 17.09.2010

Legea Nr. 1530 din 22.06.1993- privind ocrotirea monumentelor.

Cadrul Organizatoric

Funcționarea sectorului turistic în raionul Orhei depinde de un ecosistem de actori, fiecare cu roluri și responsabilități specifice:

Consiliul Raional Orhei: Este **autoritatea publică deliberativă** la nivel raional. El are rolul strategic de a aproba bugetul, de a elabora și de a adopta strategii de dezvoltare, inclusiv pe cea culturală. De asemenea, Consiliul supraveghează activitatea instituțiilor culturale subordonate. Secția **Cultură a Consiliului Raional Orhei** este **principalul organ executiv** responsabil cu implementarea politicilor culturale la nivel raional.

Muzeele și Conacele raionului – sunt instituții dedicate conservării, cercetării și expunerii patrimoniului cultural local și național. Ele implementează programe locale de organizare și ghidaj a expozițiilor și patrimoniului. Pun accent pe conservare și salvagardare.

Școala de arte plastice din Orhei - Joacă un rol crucial în educația artistică a tinerilor și în identificarea talentelor locale.

Centrul de meșteșuguri „Arta Rustică” din Clișova - Contribuie la păstrarea și promovarea meșteșugurilor tradiționale și a patrimoniului imaterial, contribuie la educarea și motivarea meșterilor populari.

Autoritățile publice locale de nivelul I (Primăriile): organe deliberative importante, au în gestiune evidența, menținerea ordinii a monumentelor funerare și a celor de for public din localitate.

Organizațiile Non-Guvernamentale (ONG-uri) și asociațiile culturale - Acestea joacă un rol vital în diversificarea ofertei culturale, în promovarea artiștilor independenți, în protejarea patrimoniului și în implicarea civică. Colaborarea cu acestea este esențială pentru o abordare participativă.

Bisericele - Are o influență semnificativă în viața culturală a comunităților, contribuind la păstrarea tradițiilor și a patrimoniului religios.

Agențiile de turism din raion – contribuie la valorificarea turismului intern și specificarea destinațiilor turistice din raion.

Cadrul Funcțional

Cadrul funcțional descrie mecanismele și procesele prin care se desfășoară activitățile de turism în raionul Orhei. Înțelegerea acestui context multidimensional este baza solidă pe care se va construi noua SD a Raionului Orhei pe domeniul turism pentru 2026-2028, asigurându-se că obiectivele sunt realiste, acțiunile sunt bine fundamentate și impactul este maximizat. Acestea se bazează pe:

Dezvoltarea Produselor Turistice - Procesul de identificare a resurselor turistice, crearea de pachete și rute tematice, dezvoltarea de evenimente și festivaluri care să atragă vizitatori. Împreună cu alți actori culturali precum conace, muzee, pensiuni se identifică modalități de creare și desfășurare a acestor opțiuni, în vederea consolidării forțelor și obținerea rezultatelor pozitive în acest domeniu.

Promovare și Marketing - Elaborarea și implementarea strategiilor de promovare a raionului ca destinație turistică, utilizând canale online și offline, participarea la târguri de turism și crearea de materiale promoționale. Acest factor influențează mult capacitatea de vizite în teritoriu, odată cu crearea de conținut și marketing în domeniul turistic și transmiterea acestuia calitativ și prin diferite surse, ofere o posibilitate de dezvoltare a potențialului pe care îl deține raionul Orhei.

Managementul Destinației - Coordonarea tuturor actorilor implicați în dezvoltarea turistică, asigurarea calității serviciilor, gestionarea fluxurilor de vizitatori și protejarea resurselor. Pentru asigurarea dezvoltării necesare se creează anumite mese rotunde, opțiuni de informare în vederea implicării tuturor actorilor pentru promovarea acestui sector.

Reglementare și Clasificare - Asigurarea respectării normelor legale de către operatorii turistici și clasificarea structurilor de primire turistică pentru a garanta calitatea serviciilor. Așa precum Secția Cultură Orhei are capacitatea doar de monitorizare și ghidare a locațiilor turistice, responsabilitatea majoră este de a asigura și verifica respectarea normelor pe acest domeniu.

Finanțare și Investiții - Pentru sectorul turistic, bugetul local este unul limitat și restricționat de condițiile legislative, astfel Secția Cultură Orhei își propune identificarea surselor de finanțare (buget național, fonduri europene, investiții private) și atragerea acestora pentru proiecte de dezvoltare a infrastructurii și serviciilor turistice.

Formare și Capacitare - Pentru sectorul turistic, se optează obținerea de programe de training pentru personalul din turism (ghizi, personal hotelier, manageri de destinație) pentru a îmbunătăți calitatea serviciilor, cât și pentru angajați din cadrul caselor și căminelor de cultură-fiind uneori unicii pe axa de transmitere, promovare și informare pe acest sector se organizează anual seminare de informare, înștiințare a noilor prevederi legale, a posibilelor capacități turistice din teritoriu.

Monitorizare și Evaluare - În acest compartiment, responsabilitatea Secției Cultură îi revine și prin colectarea de date statistice privind numărul de turiști, înnoptări, venituri generate, gradul de satisfacție și impactul economic și social al turismului. Utilizarea indicatorilor calitativi este crucială pentru evaluarea performanței.

METODOLOGIA DE ELABORARE/ ACTUALIZARE STRATEGIA TURISM

Elaborarea sau actualizarea strategiei turistice a r-lui Orhei va urma un proces structurat, participativ și bazat pe dovezi, colectare de date, analize analitice, centrate pe principiile dezvoltării durabile și incluzive. Cele mai utilizate metode în cadrul realizării strategiei pe domeniu pentru 2026-2028.

- **Revizuirea Strategiei Anterioare (2021-2025)** - Evaluarea gradului de implementare a obiectivelor, acțiunilor și indicatorilor prevăzuți. Identificarea succeselor, a provocărilor întâmpinate, a obstacolelor și a lecțiilor învățate.

- **Colectarea și Analiza Datelor** – acestea fiind date cantitative și date calitative.

Date Cantitative – se va analiza numărul de turiști (*interni* – în baza datelor oferite de către pensiunile din raion, a muzeelor; *externi* – în baza statisticilor oferite de către BNS), înnoptări, grad de ocupare al structurilor de cazare, venituri generate din turism, număr de ghizi, număr de evenimente turistice, investiții în turism, date demografice (pentru identificarea publicului țintă).

Date Calitative – se vor efectua sondaje de opinie cu turiștii, (se va analiza gradul de satisfacție, preferințe), interviuri cu operatori turistici, ghizi, reprezentanți ai comunităților locale, grupuri focus cu părțile interesate.

Fig. 4.1 Date statistice a indicatorilor principal pe domeniul turistic în 2024.

Indicatori principali (ultimul an raportat)

- Număr total de turiști: peste 250.000
- Turiști străini: ~35% din total
- Destinații cele mai vizitate: Chișinău, Orheiul Vechi, Cricova, Soroca
- Durata medie a sejurului: 2,8 zile
- Grad mediu de ocupare a unităților de cazare: 28%
- Număr total de structuri de primire turistice: peste 350
- Cheltuiala medie per turist: 280 EUR
- Sezonul de vârf: mai – septembrie
- Număr de angajați în sectorul turismului: ~15.000
- Procent din PIB generat de turism: 2,3%

- **Cartografierea Actorilor turistici** – se vor identifica instituțiile, organizațiile și persoanele relevante în sectorul turistic, ONG-uri și alți potențiali participanți în dezvoltarea potențialului existent.

SITUAȚIA DE RELAȚIONARE PE DOMENIUL TURISM

Relaționarea în domeniul turismului din raionul Orhei este complexă, implicând o rețea de actori publici și privați. Identificarea problemelor și a soluțiilor posibile este crucială pentru o strategie de succes. Domeniul turistic se bazează pe următoarele tipuri de relații:

La nivel intern

Ministerul Culturii, Agenția Națională a Turismului Intern Receptor din Moldova (ANTRIM)
Organizația Națională Turism – Secția Cultură Orhei – Activitatea de bază pe domeniu între aceste instituții și sectorul turistic monitorizat de către Secția Cultură Orhei – este de a recepționa scrisorile, de a colecta informația din raion **solicitată** de către acestea din perspectiva sectorului turistic și de a le transmite spre instituțiile ierarhice superioare pentru implementarea noilor politici publice, descoperirea noilor obiective turistice și de promovare a acestora pe cale internațională.

Consiliul Raional – Secția Cultură Orhei - Există o relație ierarhică clară, Consiliul Raional Orhei monitorizează activitatea Secției Cultură Orhei, aprobă planul de activitate, contrasemnează rapoartele anuale și dărilor de seamă, sprijină bugetar activitatea secției. Secția Cultură Orhei raportează activitatea sa către Consiliul Raional Orhei. Eficiența instituțională depinde de comunicarea fluidă, alocarea adecvată a resurselor și capacitatea administrativă.

De colaborare

Cu instituții culturale (muzee și conace) – Secția Cultură Orhei colaborează activ cu instituțiile muzeale, au la bază gestionarea potențialului turistic, patrimoniului existent și cel cu potențial turistic. Monitorizează proiectele pe sectorul dat și le redirecționează spre instituțiile curente, în vederea implementării noilor proiecte spre valorificare a patrimoniului existent.

Cu Autorități Publice Locale – sunt relații de monitorizare a edificiilor culturale, a monumentelor de for public și cele funerare în vederea menținerii ordinii în zone adiacente, salvagărdării acestora. Secția cultură Orhei este receptor de statistici, informații și redistribuitor de politici publice din domeniu. Etc.

Cu Societatea Civilă (ONG-uri) ONG-urile active în domeniul patrimoniului, mediului sau dezvoltării rurale pot fi parteneri importanți în proiecte de turism sustenabil.

Cu meșteri populari, instituții private cu potențial turistic (pensiuni, cazări, restaurante) – sunt dezvoltare relații ocazionale. Secția Cultură Orhei contribuie doar la prezentarea informațiilor de acces

public, precum creare de broșuri, pliante și distribuite ulterior altor instituții, centre de informare turistică.

PRINCIPALELE PROBLEME TURISM

Sectorul turistic al raionului Orhei se confruntă cu mai multe dificultăți care limitează valorificarea completă a potențialului regional.

1. Infrastructură turistică insuficient dezvoltată

- Drumurile locale spre multe obiective turistice (inclusiv zone rurale și naturale) sunt deteriorate sau nemodernizate, ceea ce îngreunează accesul turiștilor.
- Indicatoarele turistice sunt puține, neuniforme sau lipsesc complet, ceea ce afectează orientarea vizitatorilor.
- Amenajările la obiective (parcări, alei, spații de odihnă, centre de informare) sunt limitate sau inexistente.

2. Capacitate redusă de cazare și servicii turistice neuniforme

- Raionul dispune de o capacitate relativ mică de cazare comparativ cu potențialul său turistic, în special în mediul rural.
- Pensiunile și casele de oaspeți sunt dezvoltate neuniform, iar multe nu oferă standarde moderne de confort și ospitalitate.
- Lipsa facilităților conexe (spa, zone de agrement, restaurante autentice) reduce durata sejurului turiștilor.

3. Promovare turistică slabă și lipsă de marketing integrat

- Raionul Orhei este slab prezent în campaniile naționale de promovare turistică, în afara zonei Orheiul Vechi.
- Lipsesc materiale promoționale moderne: hărți, aplicații mobile, proiecte multimedia, tururi virtuale etc.
- Prezența online (site-uri, social media, platforme turistice) este fragmentată și neactualizată.

4. Lipsa pachetelor turistice integrate și a ghizilor specializați

- Majoritatea vizitatorilor ajung doar la Orheiul Vechi, fără a beneficia de trasee tematice sau programe turistice complexe.
- Lipsesc circuite organizate (rural, vitivinicol, cultural, ecoturism).
- Numărul ghizilor certificați este redus, iar capacitatea de oferire a experiențelor ghidate profesionist este limitată.

5. Nivel insuficient de digitalizare în turism

- Informațiile turistice sunt greu de găsit online sau nu sunt actualizate.
- Puține unități de cazare sunt integrate în platforme internaționale de rezervări.
- Nu există un sistem unic de informare digitală despre obiective, trasee, evenimente sau transport.

6. Investiții reduse și dependentă de finanțări externe

- Mediul privat investește limitat în turism, datorită gradului de risc perceput și rentabilității reduse pe termen scurt.
- Proiectele de dezvoltare depind frecvent de fonduri externe (UE, parteneriate), ceea ce duce la implementare discontinuă.

7. Resurse umane insuficiente și lipsa formării profesionale

- Personalul din hoteluri, restaurante sau pensiuni are de multe ori calificare redusă.
- Lipsesc programe de formare locală în turism, ghidaj, ospitalitate, marketing turistic sau managementul destinațiilor.

8. Sezonalitatea accentuată și distribuție neuniformă a fluxurilor turistice

- Majoritatea vizitelor sunt concentrate în lunile calde, ceea ce duce la fluctuații mari de venituri.
- Zonele rurale și obiectivele mai puțin cunoscute sunt vizitate foarte puțin, deși au potențial.

9. Protecția insuficientă a patrimoniului și presiune asupra mediului

- Unele obiective istorice sau naturale nu sunt valorificate sau întreținute corespunzător.
- Activitățile turistice necontrolate pot afecta peisajele și zonele protejate.
- Lipsesc planuri de gestionare durabilă a patrimoniului cultural și natural.

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
Atracție Turistică Majoră Recunoscută Internațional - Orheiul Vechi reprezintă pilonul central al ofertei turistice, fiind un sit arheologic și monahal de importanță istorică și culturală excepțională, atractiv pentru turiști naționali și internaționali. Renumele său este deja stabilit și servește ca un magnet pentru vizitatori. Patrimoniu Cultural și Natural Bogat și Diversificat - Pe lângă Orheiul Vechi, raionul dispune de o multitudine de mănăstiri, rezervații naturale, peisaje pitorești de-a lungul Răutului, sate autentice cu tradiții vii și o gastronomie locală distinctă. Acest potențial oferă baza pentru diversificarea ofertei turistice dincolo de situl principal. Creșterea Interesului pentru Turismul Intern și Rural-Autentic - Observăm o tendință ascendentă a turismului intern și a celui orientat către experiențe rurale și autentice, în special post-pandemic. Această preferință a publicului se aliniază perfect cu oferta existentă și potențială a Raionului Orhei, transformând o amenințare globală într-o oportunitate locală. Existența unei Baze de Structuri de Primire Turistică - Raionul deține deja anumite unități de cazare și alimentație publică (pensuni rurale, restaurante), care pot fi dezvoltate și modernizate pentru a susține fluxul turistic. Acestea reprezintă un punct de plecare pentru infrastructura turistică necesară, cât dezvoltarea rețelei spre alte localități rurale. Potențial pentru Dezvoltarea Produselor Turistice - Există oportunități clare pentru dezvoltarea de nișe precum turismul vitivinicol (Regiunea Codru, cu potențial de dezvoltare a cramelor mici), agroturismul (interacțiunea cu viața rurală tradițională), cicloturismul și ecoturismul (peisaje naturale, trasee), turismul de aventură ușoară (caiac pe Răut, drumeții) și turismul monastic. Capacitate de Adaptare și Digitalizare - Sectorul local a demonstrat o capacitate de adaptare la condițiile pandemice, adoptând instrumente digitale pentru promovare și servicii (pagini web, programări online, tururi virtuale). Această bază digitală este un atu pentru marketingul turistic modern.	Infrastructură Turistică Deficitară și Neadekvată Drumuri de acces de proastă calitate către multe atracții, inclusiv cele secundare. Insuficiența și calitatea slabă a parcurilor, în special în zonele aglomerate (ex: Orheiul Vechi). Lipsa toaletelor publice moderne și curate, un factor esențial pentru confortul turiștilor. Accesibilitate redusă pentru persoanele cu dizabilități în majoritatea obiectivelor turistice și a facilităților. Conexiune slabă la internet în multe zone rurale, esențială pentru turiștii moderni și pentru digitalizarea serviciilor. Concentrarea Ofertei Turistice pe O Singură Atracție (Orheiul Vechi) - Ofertă turistică fragmentată și neintegrată, cu puține legături sau pachete coerente care să includă alte atracții locale (vinării, meșteșugari, pensuni rurale, evenimente). Durată scurtă de ședere a turiștilor în raion, care deseori vizitează doar Orheiul Vechi pentru câteva ore, limitând astfel veniturile generate. Calitatea Serviciilor și Deficitul de Personal Calificat - Personalul din sectorul turistic (ghizi, ospătari, personal hotelier) nu are întotdeauna calificarea necesară, cunoștințe de limbi străine sau abilități de customer service la standarde internaționale. Salariile mici și lipsa oportunităților de dezvoltare profesională contribuie la migrația forței de muncă, lăsând deficit de personal specializat. Promovare Inadekvată și Lipsa unei Identități de Brand Turistic Coerente - Raionul Orhei nu are o strategie de marketing turistic unitară și o identitate de brand puternică și recunoscută. Lipsa Coordonării și Colaborării Eficiente Între Actori - Fragmentarea inițiativelor și lipsa unei platforme eficiente de dialog și colaborare între autoritățile locale, operatorii privați, ONG-uri și comunitățile locale.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Acces la Fonduri Europene și Internaționale pentru Dezvoltare - Statutul de țară candidată la UE oferă oportunități semnificative de accesare de fonduri europene (ex: Programe Transfrontaliere, Europa Creativă, InvestEU, Fondul de Modernizare,	Instabilitatea Regională și Incertitudinea Geo-politică - Conflictul continuu din Ucraina și alte tensiuni geo-politice din regiune pot descuraja turiștii internaționali să viziteze Republica

etc.) și a granturilor de la donatori internaționali (USAID, GIZ). Acestea pot finanța proiecte majore de infrastructură, dezvoltare de produse turistice și capacitate. Dezvoltarea Turismului Sustenabil și de Gen - Tendințele globale se orientează spre turismul responsabil și durabil, cu accent pe protecția mediului și implicarea comunităților. Există o cerere crescută pentru experiențe care valorifică cultura locală și care integrează aspectele de gen, oferind o nișă valoroasă pentru Raionul Orhei (ex: valorificarea contribuției femeilor la patrimoniul cultural și gastronomic, promovarea afacerilor turistice conduse de femei). Digitalizarea Avansată a Serviciilor și Promovării Turistice - Tehnologiile moderne (Inteligența Artificială, Realitate Augmentată, platforme integrate de rezervări) oferă instrumente puternice pentru a personaliza ofertele, a îmbunătăți experiența vizitatorilor și a eficientiza marketingul. Potențialul de a crea tururi virtuale avansate, aplicații mobile și campanii digitale direcționate este imens. Potențialul de Parteneriate Public-Private - Interesul crescând al sectorului privat pentru investiții în turism și responsabilitate socială corporativă deschide noi oportunități de colaborare pentru modernizarea infrastructurii și dezvoltarea serviciilor. Colaborarea cu Instituții de Învățământ și Cercetare - Parteneriatele cu universități și școli profesionale pot contribui la formarea forței de muncă specializate și la dezvoltarea de studii și proiecte inovatoare în turism. Dezvoltarea Rutelor Turistice Naționale și Regionale - Integrarea Raionului Orhei în rute turistice mai ample, la nivel național (ex: "Drumul Vinului", "Drumul Mănăstirilor") sau regional (cu România, Ucraina), poate crește vizibilitatea și numărul de turiști. Sprijin din Partea Autorităților Centrale: Guvernul Republicii Moldova și Agenția de Investiții pot oferi suport strategic și financiar pentru proiecte de anvergură care vizează dezvoltarea turismului la nivel național, inclusiv în raioane cu potențial mare, cum ar fi Orhei.	Moldova, afectând direct fluxul de vizitatori și investițiile în turism. Crize Economice și Presiuni Inflaționiste - Fluctuațiile economice, inflația și creșterea prețurilor la energie și la servicii pot diminua bugetele alocate pentru călătorii atât la nivel național, cât și internațional. Aceasta poate reduce veniturile din turism și poate limita investițiile private. Concurența cu Alte Destinații Turistice - Raionul Orhei se confruntă cu concurența altor destinații turistice din regiune (România, Ucraina, Georgia), care pot avea infrastructură mai dezvoltată, bugete de promovare mai mari și o ofertă mai diversificată. Impactul Schimbărilor Climatice - Evenimentele meteo extreme (inundații, secete, furtuni) pot afecta infrastructura turistică, patrimoniul natural și desfășurarea evenimentelor în aer liber, generând costuri suplimentare și descurajând vizitatorii. Dependența Excesivă de Turismul Intern - Deși turismul intern este un punct forte, dependența exclusivă de acesta este un risc, deoarece este vulnerabil la fluctuațiile economice naționale și la schimbările de preferințe ale consumatorilor locali.
---	--

I.13. CULTURA

Cultura raionului Orhei (Republica Moldova) este foarte bogată și complexă — are rădăcini istorice adânci, tradiții populare puternice și un patrimoniu spiritual important. Cultura raionului Orhei nu este doar un patrimoniu static, ci o formă vie de exprimare a identității locale. Prin festivaluri, dansuri, meșteșuguri și instituții culturale, Orheiul continuă să promoveze valorile autentice ale neamului moldovenesc. Este un spațiu unde trecutul și prezentul se împletesc armonios, oferind atât locuitorilor, cât și vizitatorilor o experiență profundă și autentică.

Raionul Orhei dispune de o rețea diversificată de instituții culturale care contribuie la promovarea artei, tradițiilor și identității locale. Printre acestea se numără casele de cultură, centrele culturale și muzeele, precum și bibliotecile publice. Aceste instituții organizează spectacole, expoziții, ateliere, festivaluri, cursuri și evenimente comunitare, asigurând accesul locuitorilor la activități educative și recreative.

Muzeele și casele de cultură păstrează și valorifică patrimoniul local, incluzând obiecte de artă populară, documente istorice și colecții etnografice. Centrele culturale contribuie la dezvoltarea ansamblurilor artistice și a activităților pentru copii și tineret, promovând dansul, muzica și meșteșugurile tradiționale. În acest fel, instituțiile culturale din Orhei joacă un rol central în consolidarea comunității și în transmiterea valorilor etno-culturale.

Instituții culturale

RD / municipii, raioane	Numărul de instituții culturale				Nr de locuri în sălile de spectacole, mii			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
Total țară	1194	1194	1191	1183	327,2	326,3	323,8	318,4
RD Centru	456	456	457	457	123,6	123,5	124,2	123,2
Raionul Orhei	56	56	56	56	12,8	12,8	13,4	13,4

Sursa: BNS Statistica Teritorială, ediția 2025

Raionul Orhei găzduiește numeroase manifestări culturale care reflectă tradițiile, valorile și identitatea comunităților locale. Inclusiv, se organizează zile ale orașului Orhei, târguri de meșteșuguri și produse tradiționale, precum și evenimente tematice. Aceste evenimente includ muzică și dansuri populare, expoziții de meșteșuguri tradiționale, târguri gastronomice, prezentări de costume populare și concursuri culturale pentru copii și tineret. De asemenea, manifestările culturale sunt strâns legate de viața religioasă și sărbătorile comunitare, cum ar fi Paștele, Crăciunul, Sânzienele sau sărbătorile mănăstirilor, precum Curchi și Orheiul Vechi.

Manifestările culturale din raion au și un rol educativ, implicând copii, tineret și comunitatea locală în activități de păstrare a patrimoniului etno-cultural. Ele contribuie la promovarea turismului cultural, la dezvoltarea identității locale și la menținerea legăturii dintre generații prin transmiterea tradițiilor, muzicii, dansului și meșteșugurilor populare.

Cele mai importante manifestări culturale sunt:

- Festivalul tradițiilor și obiceiurilor de iarnă „V-am ura, v-am tot ura”; - Alaiul cetelor de colindători și urători în cadrul Festivalului tradițiilor și obiceiurilor de iarnă - cu participarea cetelor de colindători și urători localitățile raionului;
- Ziua Națională a Culturii în cadrul zilei de omagiu adus nașterii poetului nepereche Mihai Eminescu, sărbătorită cu toți angajații din domeniul culturii;
- Festivalul Național de Dans Popular „Tudor Soltan”, prima ediție a fost organizată în 2024! In memoriam.
- Festivalul „Mărțișor ” - concert al colectivelor artistice de amatori și profesioniste din municipiul și raionul Orhei;
- BiblioHackathon - Concurs raional desfășurat în biblioteca publică Raională Orhei „Alecsandru Donici”;
- Sărbătoarea profesională „Ziua lucrătorului în domeniul culturii”;
- Marșul familiilor din municipiul și raionul Orhei cu prilejul Zilei Internaționale a familiei;
- Festivalul „Drag mi-i cântecul și neamul”, desfășurat în 4 etape;
- Festivalul raional al dinastiilor de familii artistice cu genericul „Dragu-mi-i de neamul meu”;
- Festivalul ansamblurilor vocale și corurilor „Cântecul care mi-i drag”;

- Festivalul „Ștefan cel Mare și Sfânt” – evenimentul consacrat comemorării domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt, desfășurat în scopul cultivării generațiilor în creștere cu spiritul dragostei de țară, neam, limbă și credință;
- Festivalului chitarelor – participarea artiștilor amatori și profesioniști din republica Moldova, satul Lopatna, raionul Orhei.
- Zilele Naționale „Ziua Independenței” și „Limba noastră” ;
- „Nocturna bibliotecii 2024”, desfășurată la BPR „A. Donici”, mun. Orhei;
- Festivalul etniilor „Sub același cer”, dedicat minorităților din raionul Orhei cu participarea artiștilor amatori de diferite etnii: - romi, ucraineni, ruși, bulgari, armeni etc.
- Sărbătoarea Națională „Festivalul vinului”, municipiul Orhei - sărbătoarea tradițiilor și culturii vitivinicole cu participarea agenților economici, expoziții tematice a primăriilor localităților raionului, Vinărilor din rep. Moldova și din mun. Orhei;
- Târgul meșterilor populari – la ziua Națională a Portului popular, Ziua Națională a Vinului, Hramul mun. Orhei, la sărbătorile obiceiurilor și tradițiilor de iarnă, la sărbătoarea „Toamna de aur”, desfășurate în centrul municipiului Orhei pe bulevardul M. Eminescu, participă meșterii populari cu expozițiile impresionante de covoare, diverse costume naționale, articole din lemn, ceramică, lucrări croșetate etc;
- Sărbătoarea covorului ”Frumos covor basarabean”, în cadrul Complexul de meșteșuguri „Arta Rustică” din satul Clișova Nouă”;
- Sărbătoarea raională „La pomul de Crăciun” – începând cu data de 10 decembrie până pe 29 decembrie , în fiecare seară, în scuarul Consiliului Raional Orhei, evoluează colective artistice din municipiul și raionul Orhei cu programe artistice tematice de colinde și urături tradiționale.

Manifestările culturale din raion nu doar că promovează patrimoniul etno-cultural, dar și contribuie la coeziunea comunității, dezvoltarea turismului cultural și implicarea activă a locuitorilor în păstrarea și transmiterea tradițiilor locale. Prin diversitatea și regularitatea lor, manifestările culturale din Orhei reușesc să combine educația, recreerea și promovarea valorilor culturale autentice.

PATRIMONIUL ETNO-CULTURAL

Raionul Orhei se remarcă printr-un patrimoniu etnocultural bogat, rezultat al conviețuirii seculare a diverselor comunități etnice și al tradițiilor rurale autentice. Patrimoniul etno-cultural al raionului Orhei este divers, reflectând tradițiile, obiceiurile și valorile comunităților locale de-a lungul secolelor. Raionul păstrează vii tradiții populare legate de ciclul agricol, sărbători religioase și evenimente comunitare, printre care se numără colindatul de Crăciun, Sânzienele, Paștele ortodox și obiceiurile legate de nunți și botezuri. Aceste tradiții se transmit din generație în generație prin ansambluri folclorice și meșteri populari, contribuind la menținerea identității culturale a zonei. Cultura populară, meșteșugurile tradiționale, portul popular, muzica și dansurile, alături de obiceiurile legate de ciclul vieții și al anului, constituie o resursă valoroasă pentru identitatea locală și dezvoltarea durabilă a regiunii.

Meșteșugurile tradiționale reprezintă un element central al patrimoniului etno-cultural. În raionul Orhei se practică olăritul, țesutul, broderia, sculptura în lemn și piatră sau coșăritul, iar produsele rezultate sunt expuse la târguri și festivaluri locale. Centrele de meșteșuguri, precum Rustic Art Orhei, organizează cursuri și expoziții care permit vizitatorilor să descopere și să experimenteze tradițiile locale.

Totuși, dincolo de acest punct central, potențialul etnocultural al raionului este insuficient valorificat turistic, în ciuda unei moșteniri tradiționale bogate și diverse.

Lista meșterilor populari din raionul Orhei

Nr. or	Tip meșteșugărit	Nume/prenume meșter popular	Localitate	Ocupație
1	Meșteșuguri Piatră	Tudor Gondiu	Brănești	Sculpturi tematice din piatră, flori de piatră, colaci pentru fântâni
2		Tarnovschi Victor	Brănești	Sculpturi tematice din piatră,
3		Rotari Serghei	Brănești	Sculpturi tematice din piatră,
4		Savin Ștefan	Butuceni	Sculpturi tematice din piatră,
5	Meșteșuguri lemn	Tihon Andrei	Neculăieuca	Buciume, instrumente muzicale din lemn, prelucrarea artistică a lemnului

6		Petrachi Tudor	Peresecina	Vase din lemn, butoiase decorative,
7		Postolaschi Vladimir	Trebujeni	Lădițe din lemn, vase decorative.
8		Sînchetru Grigore	Trebujeni	Instrumente muzicale populare
9		Godoroja Eugeni	mun. Orhei	Prelucrarea artistică a lemnului
10		Turuta Gavril	Trebujeni	Prelucrarea artistică a lemnului
		Berezanțev Grigorie	Donici	Instrumente muzicale, fluiere, naiuri, chitare, cimpoi etc.
11	Împletitul în fibre vegetale	Stici Gheorghe	Neculăieuca	Prelucrarea artistică a papurii
12		Bujor Vasilisa	Trebujeni	Prelucrarea artistică a pănușilor
13		Gangan Natalia	Trebujeni	Prelucrarea artistică a pănușilor
14		Gusin Cornelia	Trebujeni	Prelucrarea artistică a pănușilor
15		Bădărău Valentina	Trebujeni	Coșuri, seturi de șervețele, vase decorative
16	Țesuturi	Crăciun Nina	Tabăra	Țesutul covoarelor, renovarea covoarelor vechi moldovenești, suvenire florare
17		Pșeneac Angela	Tabăra	Țesutul covoarelor moldovenești
18		Bolbocean Axenia	Tabăra	Covorașe de pus pe pat, suvenire din lână
19		Cemîrtan Veronica	Tabăra	Suvenire din lână, țesutul covoarelor moldovenești
20		Tricolici Tatiana	Tabăra	Țesutul covoarelor, renovarea covoarelor vechi moldovenești, suvenire florare
21		Buzu Liuba	Peresecina	Suvenire din mătase, suvenire florale
22		Roșcovanu Feodora	Trebujeni	Țesutul covoarelor moldovenești
23		Buhaniuc Svetlana	Piatra	Covorașe de pus pe pat, covoare din lână
24		Țurcan Lidia	Ivancea	Fețe de masă, covoare țesute moldovenești, costume tradiționale.
25	Broderie/Croșetare	Danilevici Galina	Brănești	Icoane brodate, tablouri cu flori .
26		Buracovschi Ala	Piatra	Icoane din mărgelă, flori artificiale din mărgelă, fețe de ,asa, fețe de perna.
27		Fîrnei Valentia	Patra	Prosoape, fețe de masă, coșuri de perne, șervețele pentru cafea.
28		Zinada Marin	Jeloboc	Costume tradiționale, croșetate, șervețele pentru cafea, trăistuțe.
29		Rusu-Calin Natalia	Morozeni	
30		Zghibarța Svetlana	Morozeni	
31		Anghel Maria	Peresecina	
32		Bujor Mihaela	Trebujeni	Împletit , croșetat în mărgelă
33		Frunza Svetlana	Donici	
34		Palamari Zinovia	Donici	
35	Încondeierea ouălor	Buzilă Ludmila	Trebujeni	Încondeierea ouălor cu vopsea sau ceară colorată
36		Gusin Cornelia	Trebujeni	Încondeierea ouălor cu vopsea sau ceară colorată
37	Pictură	Coniuc Dumitru	Peresecina	Picturi în acuarelă, picturi în ulei, picturi în creion.
38	Confecționare măști	Anghel Maria	Peresecina	Confecționarea măștilor tradiționale

Sursa: Secția Cultură, Consiliului Raional Orhei.

Costumul popular este păstrat în comunitățile rurale, fiind utilizat în sărbători, festivaluri și evenimente religioase. Cămășile brodate, fotele, cioarecii și brăiele țesute manual sunt exemple ale artei tradiționale transmise de generații. În paralel, muzica și dansurile populare, precum doinele, horele și sârbele, animă festivalurile și serbările comunitare, susținute de numeroase ansambluri artistice locale.

Astfel, patrimoniul etno-cultural al raionului Orhei reprezintă un tezaur viu, în care tradițiile, meșteșugurile, muzica, dansul, arhitectura și gastronomia se completează reciproc, contribuind la păstrarea identității locale și promovarea valorilor culturale ale Moldovei.

Dacă comparăm datele statistice din Strategia de dezvoltare a raionului Orhei 2021-2025, atunci putem evidenția că tot mai mult meșteșugurile tradiționale captivă tot mai mult interesul localnicilor, preluând din activitățile de la alți meșteri înzestrați cu cunoștințe. Astfel lista meșterilor populari crește. Totodată, cei mai activi meșteri în activitățile culturale rămân a fi:

- Tihon Andrei din s. Neculăieuca - singurul meșter popular din Moldova care face buciume. Andrei Tihon sculpează în lemn de la 18 ani, spune că a moștenit meseria de la bunicul său. Iar pentru a-și convinge clienții că sunetul emis de buciumele sale este perfect, le-o dovedește cântând el însuși la instrumentul proaspăt confecționat. Pentru munca sa Andrei Tihon a fost apreciat cu zeci de diplome la mai multe expoziții naționale și internaționale. Câteva din lucrările sale au fost incluse în patrimoniul cultural al țării.
- Sînchetru Grigore din satul Trebujeni, specializat în confecționarea naurilor,
- Vladimir Poiată din mun. Orhei, specializat în confecționarea fluierelor.

În promovarea obiceiurilor și tradițiilor locale sunt responsabili mai multe instituții culturale care au la bază organizări de evenimente, păstrare și valorificare a tradițiilor, studierea și transmiterea valorilor tinerei generații. Acestea sunt:

Instituții din domeniul Culturii din municipiul Orhei

Centrul Raional de Cultură „Andrei Suruceanu”	Bd. Mihai Eminescu 12
Biblioteca publică raională „Alexandru Donici”	Bd. Mihai Eminescu 4
Biblioteca Publică pentru copii „Ion Creangă”	Str. Renașterii Naționale 16
Centrul de creație a copiilor	strada Vasile Mahu 89-91, Orhei
Școala de muzică pentru copii „Ghesaim Lupoi”	strada Chișinăului 9, Orhei
Școala de Arte Plastice pentru copii	Str. Renașterii Naționale,

Sursa: Secția Cultură a Consiliul raional Orhei

În total în raionul Orhei, în promovarea valorilor și tradițiilor locale sunt următoarele tipuri de instituții: 59 biblioteci; 18 instituții cu destinație muzeală, dintre care Muzeul de Istorie și Etnografie din Orhei este în gestiunea APL, 1 Școală de învățământ artistică, 2 centre de creație, 56 case/ cămine de cultură dintre care 2 prestează servicii cu plată, 2 instituții de cultură de nivelul II (raionale): Centru Raional de Cultură „A. Suruceanu” mun. Orhei, Biblioteca Publică Raională „A. Donici, mun. Orhei.

Cu referire la formații de creație artistică, avem 148 formații artistice de amatori de diferite genuri dintre care 37 sunt cu titlu „model”, de activitate precum:

Formații de creație artistică în funcție de genul de activitate

Originea etnică preponderentă	Nr. total	Nr. membri
Formații folclorice	79	956
Ansambluri vocale	20	342
Formații de dans popular	3	150
Orchestre de muzică populară	2	42
Teatre dramatice	5	81
Formații de dansuri folclorice	17	99
Fanfare	7	109
Ansamblu de muzică și dans	4	102
Cor	3	177
Ansamblu de instrumentiști - fluieriști	4	46
Ansambluri vocal-instrumentale	3	32
Centru de meșteșuguri artă rustică	1	10
TOTAL	148	2156

Sursa: Secția Cultură a Consiliul raional Orhei

Dacă analizăm situația curentă față de anii precedenți, având un număr de 145 – formații în 2021, observăm că potențialul cultural crește semnificativ. Astfel crește și numărul de actori culturali de la 1969 în 2021 până la 2156 în 2025.

În domeniul culturii activează 248 de specialiști dintre care: 148 bărbați și 100 femei; dintre care 56 de angajați cu studii superioare, 27 cu medii de specialitate, 47 de specialiști cu studii generale și cu alt nivel - 101 de persoane.

Costumul popular, muzica și dansurile tradiționale animă festivalurile și evenimentele comunitare. Patrimoniul religios și spiritual, reprezentat de biserici și mănăstiri precum Catedrala „Sfântul Dumitru” și Mănăstirea Curchi, continuă să fie un centru de cultură și spiritualitate. Arhitectura rurală tradițională și gastronomia locală completează patrimoniul etno-cultural, oferind vizitatorilor experiențe autentice. Festivaluri precum DescOperă, Gustar sau Ziua Portului Popular promovează aceste valori, consolidând identitatea culturală și turismul local. Aceste manifestări reușesc să combine muzica, dansul, gastronomia, meșteșugurile și portul popular, consolidând identitatea culturală și atrăgând turiști din întreaga țară și din străinătate.

Personalități notorii în domeniul culturii din Orhei care au dus sau duc faima raionului sunt: Alexandru Donici - fabulist, Tudose Roman - poet, Paul Goma - prozator, Vasile Harea - filolog, Mihail Garaz - scriitor, Tamara Ciobanu - interpretă de operă și muzică populară, Veronica Garștea - dirijor, Iurie Sadovnic - interpret de muzică ușoară, Lilia Amarfi - artistă de operetă, Vladimir Curbet – maestru de balet, Silvia Grigore - interpretă de muzică ușoară, Valentina Izbeșciuc - actriță, Andrei Mudrea - pictor, Dorel Țarnă - regizor, Liviu Știrbu - compozitor, Veronica Mihai - interpretă de muzică populară. Tudor Soltan - maestru în coreografie.

Obstacolele existente în practicarea meșteșugurilor populare sunt legate de lipsa organizării desfacerii pe piața a articolelor produse. Nu există un concept și nu este promovat produsul cultural, nu există un raport de interacțiune între regiuni, lipsește un schimb de informații, de produse cultural-artistice. Interesul comunității (în special a tinerei generații) pentru valorile spirituale este foarte scăzut. Lucru, care se explică și prin faptul că nu există o infrastructură de difuzare și promovare a valorilor culturale, cum ar fi cinematografe sau cămine culturale înzestrate cu instalații cinematografice, expoziții permanente, etc.

În acest context, Secția Cultură Orhei și alte instituții culturale din raion tind să promoveze arta meșteșugului prin alte modalități precum: organizarea de expoziții, târguri sezoniere, seminare de instruire a specialiștilor din domeniul cultură – cu diverse teme de încurajare a meșterilor participativă în cadrul evenimentelor culturale.

BIBLIOTECI PUBLICE

Cultura raionului Orhei este promovată, de asemenea, prin intermediul rețelei de biblioteci publice ce cuprinde în structura sa 59 de biblioteci (53 biblioteci în mediul rural), dintre care 38 sunt dotate cu calculatoare, ce pun la dispoziția utilizatorilor sute de mii de volume și antrenează publicul cititor în diverse activități culturale.

Biblioteci publice

RD / municipii, raioane	Numărul de biblioteci				Colecțiile bibliotecilor, mii exemplare			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
Total țară	1307	1297	1290	1285	15378,1	15163,7	15053,8	14918,1
RD Centru	507	502	501	499	3990,3	3962,0	3937,2	3944,2
Raionul Orhei	59	59	59	59	467,7	461,1	456,0	453,0

Sursa: BNS Statistica Teritorială, ediția 2025

Bibliotecile publice din raionul Orhei reprezintă centre importante de informare, educație și cultură pentru comunitate. Ele oferă acces la cărți, periodice, materiale educative și resurse digitale, promovând lectura și dezvoltarea intelectuală a locuitorilor. Rețeaua bibliotecilor include atât biblioteca raională, cât și biblioteci satești, care organizează activități culturale, lecturi publice, ateliere pentru copii și tineret, concursuri literare și expoziții tematice.

Proporția de specialiști (bibliotecari calificați) în bibliotecile publice a scăzut: în 2004 era ~68,6%, iar în 2021 doar ~40,2%.

Intrări și împrumuturi la biblioteci

RD / municipii, raioane	Numărul de intrări, mii				Numărul de împrumuturi, mii ex.			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
Total țară	4851,6	5651,6	5760,8	5552,3	7980,7	8608,4	8468,5	8150,3
RD Centru	1898,0	2155,5	2136,7	2039,6	2969,7	3223,1	3161,7	3008,9
Raionul Orhei	258,5	331,2	327,1	302,8	361,1	441,7	437,8	435,3

Sursa: BNS Statistica Teritorială, ediția 2025

Bibliotecile publice din Orhei colaborează cu școlile, centrele culturale și ONG-urile locale pentru a încuraja educația continuă și implicarea comunității. Ele sunt nu doar locuri de acces la informație, ci și spații sociale în care comunitatea se reunește, păstrând tradițiile locale și promovând valorile culturale ale raionului.

Vizite, împrumuturi și utilizatori activi ai bibliotecilor la 10,0 mii locuitori, anul 2019

	2021			2022			2023		
	Nr. vizite, mii	Nr. cărți si reviste eliberate, mii	Nr. utilizatori activi la 10 000 locuitori	Nr. vizite, mii	Nr. cărți si reviste eliberate, mii	Nr. utilizatori activi la 10 000 locuitori	Nr. de vizite, mii	Nr. cărți si reviste eliberate, mii	Nr. utilizatori activi la 10 000 locuitori
Centru	1898,00	2969,70	2628,80	2155,50	3223,10	2845,75	2136,70	3161,70	2994,10
Anenii Noi	90,00	145,10	1521,18	93,60	122,00	1569,52	85,20	116,70	1825,60
Călărași	86,60	108,20	2456,82	93,00	112,80	2391,01	101,00	117,30	2467,82
Criuleni	126,20	233,30	2322,80	135,50	270,80	2289,93	144,90	254,30	2476,52
Dubăsari	48,20	65,80	2710,14	54,70	65,50	2910,82	55,70	65,60	3226,80
Hîncești	182,00	174,60	2174,79	201,90	179,90	2466,52	169,40	162,10	2392,70
Ialoveni	148,00	308,70	2537,91	156,00	298,00	2609,69	175,90	320,20	2880,28
Nisporeni	128,50	228,20	3469,02	138,40	240,80	3725,56	146,30	261,10	4043,96
Orhei	258,50	361,10	2860,77	331,20	441,70	3477,39	327,10	437,80	3972,72
Rezina	116,30	157,40	3514,78	118,90	157,90	4348,88	115,90	152,60	4771,07
Strășeni	123,90	264,60	1988,30	153,30	299,00	2020,41	139,60	272,80	2006,83
Șoldănești	104,80	154,60	3354,46	115,50	147,90	3428,04	120,40	165,50	3520,29
Telenești	199,90	271,20	3968,42	232,10	355,30	4347,66	227,20	318,00	4053,06
Ungheni	285,10	496,90	2728,82	331,40	531,50	2952,51	328,10	517,70	2940,59

Sursa: BNS Statistica Socială, Cultura

Dacă analizăm statistica precedent din perioada 2021-2025 observăm că numărul de cărți și reviste scade de la 488,7 mii în 2019 la 437,80 mii în 2023, însă numărul utilizatorilor activi crește de la 2041,80 în 2019 până la 3972,72 în 2023. Aceste date de ex vin să identifice alte modalități de atragere a cititorilor. Astfel precum suntem în tendința de digitalizare, utilizatorii caută noi metode de a se informa, de a utiliza informația mai eficient. Respectiv Bibliotecile întru menținerea accesului la datele informaționale au ca scop prestarea și de alte servicii, utilități precum: Ateliere de lucru, învățare prin jocuri captivante, organizarea de ateliere, implicarea tinerei generații în activitatea zilnică a bibliotecii.

Rețeaua de biblioteci din raionul Orhei manifestă o serie de activități prin mai multe acțiuni culturale. Tradițional se organizează „Zilele bibliotecii”, „Lecturile verii” cu genericul „Cartea nu are vacanță”, Festivalul Republican al Cărții și Lecturii. De Ziua Independenței și Limba Noastră cea Română, BPR „A. Donici”, organizează Salonul Concurs de creație literară a tinerilor condeieri. De asemenea, în colaborare cu bibliotecarii bibliotecilor publice din raion se organizează concursul raional „La izvoarele înțelepciunii”. Inclusiv, se organizează „Zilele dreptului de a ști” sub genericul „Cunoaște-ți drepturile”, „Și tu ai drepturi”, „Ai dreptul să știi”. Respectiv, în cadrul Zilei Mondiale a Poeziei BPR. „A. Donici” s-a organizat Concursul Raional al declamatorilor cu genericul „Aprinde-ți flacăra poeziei”. În parteneriat cu gimnaziile, liceele din raion BPR „A. Donici” a organizat Concursul raional „Gala cititorilor” în ajunul sărbătorii de Crăciun. Bibliotecile care acordă servicii pentru copii au organizat concursul de desene din „Opera lui Ion Creangă”, „Sărbătorile de Paști”. BPR. „A. Donici” a găzduit Conferința Zonală cu genericul „Probleme și tendințe actuale în activitatea bibliotecilor publice”.

În anul 2024 a avut loc prima ediție a Festivalului de C(arte) care a durat timp de 3 zile consecutiv și a avut ca scop familiarizarea locuitorilor cu tot ceea ce înseamnă carte și se divide la acest subiect. Festivalul de C(arte) a găzduit timp de 3 zile expoziții tematice, persoane notorii și subiecte interesante în acest scop. La fel și în perioada 2025 s-a desfășurat acest festival.

În cadrul bibliotecilor sunt organizate și activități culturale de genul: întâlniri cu personalități, scriitori, precum și lansări de carte, matinee, mese rotunde, serate literare, conferințe și concursuri.

În bibliotecile din raion se acordă servicii de utilizare a resurselor informaționale prin: ore de cultură informațională, imprimarea informației selectate, accesarea Internetului, ș.a.

TENDINȚE 2021-2025 ȘI PROGNOZE 2026-2028

Perioada 2021-2025 a fost marcată de un set de provocări fără precedent, generate de pandemie, care au remodelat fundamental peisajul cultural din raionul Orhei. Cu toate acestea, aceste obstacole au generat și o serie de **tendințe pozitive și oportunități de adaptare și creștere**.

Impactul pandemic și digitalizarea forțată

Restricțiile severe impuse în timpul pandemiei – precum limitarea accesului în spațiile publice, interzicerea activităților culturale, închiderea muzeelor și anularea evenimentelor au avut un impact imediat și devastator asupra sectorului cultural. Lipsa fondurilor publice și private, redirecționate către urgențe medicale și sociale, a adus instituțiile culturale și artiștii în pragul colapsului. Cu toate acestea, această criză a forțat o digitalizare accelerată și o reorganizare rapidă a activităților culturale.

Astfel, există un efort tot mai mare pentru transformare digitală în sectorul cultural. Proiectul „Digital Transformation of Cultural and Creative Industries” sprijinit de UNESCO evidențiază potențialul companiilor creative digitale în Moldova. Acest lucru subliniază o tendință către combinarea artei cu tehnologia — mai mult conținut digital, inițiative de cultură online, platforme creative digitale.

Acces mai larg și incluziv la cultură - Programul Național „Acces la Cultură 2025”, lansat de Ministerul Culturii, vizează revitalizarea vieții culturale în comunități, în special cele rurale, și sprijinirea mobilității culturale între regiuni. Prin acest program se dorește reducerea disparităților culturale între mediul urban și rural și creșterea participării cetățenilor la viața culturală.

Instituțiile din raionul Orhei au răspuns cu agilitate, dezvoltând:

- **Prezență online:** Crearea de pagini web, implementarea programărilor online și promovarea digitală au devenit standard.

- **Modernizarea experienței:** Muzeele au introdus tururi virtuale, ghidaje video și expoziții online, oferind acces la colecții de la distanță.

- **Evenimente hibride și online:** Spectacolele și evenimentele au fost transmise online, iar promovarea și invitațiile au fost generate și distribuite preponderent digital.

Această adaptare rapidă la mediul digital a generat un efect paradoxal, dar extrem de pozitiv: o creștere considerabilă a numărului de vizite în muzeele din raionul Orhei. De la 114 449 de vizitatori în 2021, cifra a urcat la 178 575 de persoane în 2024, demonstrând apetitul publicului pentru conținut cultural, chiar și în format virtual.

Tabel. 2.1 Numărul vizitelor, persoane în muzeele din raionul Orhei, pe ani.

	2021			2022			2023			2024		
	Muzee – total, unități	Nr. piese de muzeu din fondurile de bază, unități	Nr. vizite, persoane	Muzee – total, unități	Nr. piese de muzeu din fondurile de bază, unități	Nr. vizite, persoane	Muzee – total, unități	Nr. piese de muzeu din fondurile de bază, unități	Nr. vizite, persoane	Muzee – total, unități	Nr. piese de muzeu din fondurile de bază, unități	Nr. vizite, persoane
Orhei	7	47 130	114 449	7	45 957	149 057	1	50 204	170 514	6	50 348	178 575

Sursa: BNS Statistica Socială, Cultura

Note generale: Indicatorii relativi sunt calculați în baza populației stabile

Informația este prezentată fără datele raioanelor din partea stânga a Nistrului

- *Concursuri online* - În cadrul situației pandemice din perioada 2020-2021, în legătură cu situația starea de urgență și sistarea tuturor activităților culturale, s-au organizat concursuri online pe pagina de Facebook a secției cultură, în cadrul sărbătorilor „Ziua Internațională a Copiilor” – anul 2021, „Descoperă satul meu natal” – anul 2024, care ulterior nu erau preconizate în programul de activitate a Secției Cultură Orhei.



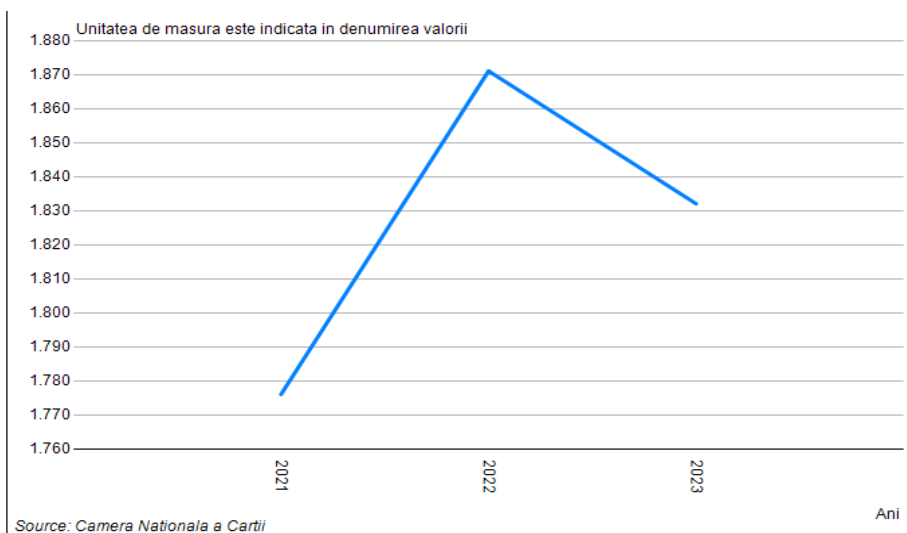
Revitalizarea creației și a publicului

Pe lângă digitalizare, perioada post-pandemică a adus și alte schimbări semnificative:

- *Creșterea producției literare și muzicale*

(diagrama 2.2): Interesant este că, în ciuda provocărilor, s-a observat o creștere notabilă a numărului de cărți și broșuri tipărite. Această tendință, reflectată în raionul Orhei prin numărul crescut de lansări de carte și solicitări de promovare din partea autorilor, sugerează o nevoie profundă de exprimare artistică și de evadare prin lectură în perioadele de izolare. Similar, numărul

Diagramă. 2.2 Numărul de cărți, broșuri tipărite, pe ani.



Note generale: Indicatorii relativi sunt calculati in baza populatiei stabile.
Informatia este prezentata fara datele raioanelor din partea stinga a Nistrului.

lansărilor de piese, albume și înregistrări audio a crescut, artiștii explorând intens mediul online ca nouă platformă de distribuție și interacțiune cu publicul. Această tendință de a folosi mediul online pentru a fi ascultat este încă în vogă și se prognozează să continue.

Tot aici putem menționa că au crescut la fel de mult numărul de lansări a pieselor, albumelor cât și înscrierilor audio. Artiștii pe acest sector au identificat noi oportunități de a fi ascultați și anume mediul online. Acest aspect tinde a fi în vogă și în perioada curentă.

- *Creșterea publicului în instituții culturale* - Cu toate că activitățile culturale au rămas de aceeași importanță și au avut la bază același proces de valorificare, instituțiile culturale la fel rămân în număr de 56 de unități, după situația pandemică COVID-19 din 2021, cert este că crește considerabil numărul de locuri în sălile de spectacole, ceea ce înseamnă că publicul a devenit mai reticent să participe fizic la evenimente culturale.

Tabel 2.2 Creșterea nr. de locuri în sălile de spectacole în medie, pe ani

	Nr. instituții culturale			Nr. locuri în sălile de spectacole total, mii			Nr. locuri în sălile de spectacole în medie la 1 000 locuitori		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Orhei	56	56	56	12,8	12,8	13,4	155	163	178

Sursa: BNS Statistica Socială, Cultura

Note generale: Indicatorii relativi sunt calculați în baza populației stabile

Informația este prezentată fără datele raioanelor din partea stânga a Nistrului

- *Focusarea pe parteneriate publice*, proiecte investiționale – un rol foarte important în activitatea culturală și-au făcut efectul parteneriatele publice în scopul organizării evenimentelor regionale. Aceste

modele de organizare au dus la organizarea evenimentelor mai mari care au ca scop internaționalizarea acestora. Au fost implementate evenimente în parteneriat cu Primăria Orașului Orhei – Festivalul Colindelor „E vremea Colindelor”, Autorități Publice Locale de nivel I – Festivaluri regionale „Drag mi-i cântecul și neamul”, „Cântecul Alină Sufletul”, „Festivalul Vinului”, cu Organizații Non-guvernamentale și cofinanțări din cadrul programelor „EU4Culture: Regiuni Cheie” – „Festivalul Chitarelor – ediția 2024”, etc.

Strategie națională reînnoită pentru cultură și patrimoniu

Guvernul a aprobat Strategia Națională pentru Cultură și Patrimoniu 2025-2035. Obiectivele strategiei includ: modernizarea infrastructurii culturale, protejarea patrimoniului, susținerea artiștilor independenți, creșterea finanțării durabile și internaționalizarea culturii. Se pune accent și pe diversificarea surselor de finanțare, nu doar buget de stat, dar și parteneriate public-private, granturi europene etc.

- *Valorificarea patrimoniului cultural și identitatea locală* - Există un accent pe inventarierea și protejarea patrimoniului imobil (monumente, clădiri vechi) și mobil (artefacte, tradiții). Strategia promovează o “cultură a memoriei” — adică educație despre istoria locală, consolidarea identității culturale, implicare comunitară.

- *Internaționalizare și cooperare culturală* - Strategia națională vizează integrarea culturii moldovenești în rețele europene și internaționale, implicarea diasporei, parteneriate culturale cu alte țări. Prin proiecte de mobilitate culturală, artiștii și organizațiile culturale pot accesa fonduri și colaborări la nivel european.

- *Cultura ca factor strategic de dezvoltare locală* - La nivel local, dezvoltarea culturală este integrată în strategiile de dezvoltare la nivel de raion, municipiu și primării. Strategia culturală locală include viziunea de „upgrade” a culturii în era tehnologică și implicarea actorilor locali (primărie, ONG-uri, meșteri populari) pentru dezvoltare culturală durabilă. Proiecte finanțate prin programe europene sunt planificate pentru a întări infrastructura culturală locală.

- *Dezvoltarea capitalului uman și a creativității* - Strategia națională prevede recunoașterea statutului creatorilor și artiștilor, sprijin pentru tinerii talentați și integrarea lor în instituțiile culturale. Este importantă formarea profesională, susținerea freelancerilor culturali și a industriilor creative.

Aceste provocări au dus la crearea unor noi formări și idei în actualizarea sistemică a structurilor din sectorul cultural. Publicul este mai activ în participare fizică la evenimente culturale după perioada restricțiilor, muzeele beneficiază de mai mulți vizitatori, toate instituțiile culturale participă la mai multe formări legate de noile tendințe de digitalizare.

Proгноză pentru perioada 2026-2028

Dacă analizăm provocările ce au avut loc în perioada 2021-2025 în cadrul domeniului cultural din raionul Orhei, se anticipează următoarele tendințe care vor caracteriza perioada 2026-2028:

Integrarea europeană accelerată: Republica Moldova continuă procesul de aliniere la pașii spre integrare europeană, ceea ce deschide noi oportunități de finanțare și posibil și va impune noi reforme structurale. Din 1 ianuarie 2026, organizațiile culturale din Moldova vor putea participa la programul UE Creative Europe. Această oportunitate va stimula cooperarea transnațională, mobilitatea artiștilor și finanțarea proiectelor culturale inovatoare. Acest lucru va necesita o capacitate administrativă crescută la nivel regional precum și o planificare strategică riguroasă. În acest scop se v-a opta pentru creșterea și valorificarea personalului existent, optarea pentru cursuri de formare și instruirii pentru specialiști din domeniul cultural.

Focus pe incluziune și aspecte de gen: Analizând strategia de dezvoltare durabilă „Moldova Europeană” vor fi implementate și noi tehnici și modalități de a respecta cotele de gen în măsuri organizaționale și decizionale ale Secției Cultură Orhei. În scopul aplicării acestor obiective se v-or întreprinde următoarele măsuri:

- Menținerea cotei de gen în cadrul jurizării spectacolelor și evenimentelor organizate de către Secția Cultură Orhei;
- Respectarea cotei de gen în cadrul remunerărilor participanților în cadrul evenimentelor; etc.

Incluziune socială – prin crearea evenimentelor de tip hibrid - Experiențele culturale vor continua să combine prezența fizică cu cea online, maximizând accesul și implicarea publicului de diferite genuri indiferent de vârstă, sex, naționalitate sau regiune.

Parteneriate strategice – se va ține cont de parteneriate publice-private, sau public-public în vederea organizării de evenimente, spectacole cu scopul gestionării mai eficiente a resurselor publice.

Digitalizare și modernizare a infrastructurii culturale continuă – se va continua digitalizarea instituțiilor, prin crearea paginilor web, promovări online, ghidaje foto, video, expoziții online oferind accesibilitatea publicului larg. În creării de conținut, broșurilor și cărților se vor indica indicii QR-code spre fiecare sursă sau pagină oficială a instituției. Inclusiv, în baza strategiei, va continua digitalizarea infrastructurii culturale (muzee, biblioteci, case de cultură) pentru a crește accesul la cultură. Se așteaptă proiecte tehnologice noi: platforme digitale culturale, expoziții virtuale, resurse educaționale online.

Implementare a Programului de implementare pentru Strategia Culturii (2026-2030) - Ministerul Culturii pregătește un Program de implementare specific pentru anii 2026-2030 bazat pe Strategia Națională pentru Cultură și Patrimoniu 2025-2035. Programul va adapta politicile culturale la schimbările sociale, economice și geopolitice și va stabili intervenții concrete: sprijin pentru artiști, restaurare patrimoniu, digitalizare etc.

Cooperare culturală internațională - Cultura moldovenească va fi promovată mai mult pe plan internațional — prin participarea la rețele, festivaluri și parteneriate europene. Implicarea diasporei și schimburile culturale vor contribui la internaționalizarea identității culturale moldovenești.

CONTEXTUL DE ELABORARE A STRATEGIEI CULTURĂ

Cadrul Normativ - strategia culturală a raionului Orhei trebuie să respecte și să se alinieze la un set de acte normative, atât naționale, cât și internaționale, care reglementează domeniul cultural și administrarea publică.

Pilonul legislativ în cadrul cultural este reglementat de *Legea 413/1999 „Legea Culturii”* cu ulterioare modificări. La baza acestora stau toate principiile și obiectivele pe domenii de activitate culturală cât și normele juridice ale acestora.

Un alt reper pentru dezvoltarea culturală este *Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”*, ce oferă un cadru amplu de dezvoltare în coeziune social, educație, tineret în dimensiuni culturale care joacă un rol important în atingerea obiectivelor de integrare europeană. Obiectivul strategic care divide activitățile culturale stipulate în prezenta strategie se descrie în Obiectivul general 4. Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală - Cultura reprezintă o forță vitală a societății, contribuind la dezvoltarea și îmbogățirea experienței umane, la edificarea unui sentiment de coeziune și unitate, la cultivarea respectului față de ceilalți și a responsabilității sociale.⁶⁴ În perspectiva următorilor 3 ani, instituțiile culturale vor fi orientate spre consolidarea capacităților culturale și industriilor creative, promovarea produselor culturale locale la nivel național dezvoltarea mecanismelor de stimulare a cetățenilor pentru implicare în activități culturale, activități de promovare a produselor locale, etc.

Cadrul Organizatoric - activitatea în sectorul cultural al Raionului Orhei depinde de un întreg ecosistem de actori, fiecare cu roluri și activități specifice:

Ministerul Culturii – este organul central care are la bază crearea strategiilor naționale, platformelor de informare, cadrului legal și normelor de organizare a secțiilor de Cultură din raioane.

Consiliul Raional Orhei - Este **autoritatea publică deliberativă** la nivel raional, care are rolul strategic de a aproba bugetul, de a elabora și de a adopta strategii de dezvoltare, inclusiv pe cea culturală. De asemenea, Consiliul supraveghează activitatea instituțiilor culturale subordonate, participă în cadrul evenimentelor culturale.

Secția Cultură a Consiliului Raional Orhei - Aceasta este **principalul organ executiv** responsabil în implementarea politicilor culturale la nivel raional. Atribuțiile sale includ:

- Coordonarea și monitorizarea activității instituțiilor culturale din subordine.
- Elaborarea de programe și proiecte culturale raionale.
- Gestionarea resurselor financiare alocate culturii.
- Organizarea de evenimente și activități culturale la nivel raional.
- Colaborarea cu Ministerul Culturii și cu alți parteneri.

Instituțiile culturale subordonate - Reprezintă **pilonii implementării directe** a strategiei, a programelor culturale și interacțiunii cu publicul. Acestea includ:

⁶⁴ https://gov.md/sites/default/files/media/documents/2025-03/pnd_2025-2027.pdf

- **Casele de și căminele de cultură:** Centrele comunitare de animație culturală, organizând evenimente, ateliere și activități pentru diverse categorii de vârstă în localitățile de bază cât și participarea activă în cadrul evenimentelor majore regionale.
- **Bibliotecile publice** - Puncte de acces la informație, educație și cultură, oferind servicii de lectură, programe educaționale și evenimente comunitare.
- **Muzeele regionale și Conacele-** Instituții dedicate conservării, cercetării și expunerii patrimoniului cultural local și național.
- **Școala de arte plastice din raion_-** Joacă un rol crucial în educația artistică a tinerilor și în identificarea talentelor locale.
- **Școala de muzică „Gherasim Lupoi,, Orhei** - Contribuie la păstrarea și promovarea cântecului tradițional, la însușirea instrumentelor muzicale tradiționale, participă la activități și evenimente culturale.
- **Autoritățile publice locale de nivelul I (Primăriile):** Colaborează cu Consiliul Raional și au propriile inițiative culturale la nivel de sate și orașe, gestionând case și cămine culturale locale și evenimente comunitare.
- **Organizațiile Non-Guvernamentale (ONG-uri) și asociațiile culturale:** Acestea joacă un rol vital în diversificarea ofertei culturale, în promovarea artiștilor independenți, în protejarea patrimoniului și în implicarea civică. Colaborarea cu acestea este esențială pentru o abordare participativă.
- **Direcția educație și instituțiile de învățământ:** angajații din domeniul educației, școlile și grădinițele contribuie la educația culturală și artistică a noii generații, fiind parteneri importanți în dezvoltarea programelor educaționale culturale cu o implicare activă în organizare, gestionare și de informare a publicului tânăr cu privire la activitățile desfășurate.
- **Mediul de afaceri local:** Sunt parteneri strategici prin sponsorizări, parteneriate public-private și investiții în evenimente și infrastructura culturală, contribuind la economia creativă.

Cadrul Funcțional - descrie mecanismele și procesele prin care se desfășoară activitățile culturale în raionul Orhei.

Finanțarea și managementul financiar: Este predominant din bugetul raional, completat de fonduri extrabugetare (proiecte naționale și internaționale, sponsorizări, parteneriate). Eficiența utilizării resurselor și transparența sunt esențiale.

Dezvoltarea și implementarea programelor culturale – este un procesul de identificare a nevoilor comunității, planificarea evenimentelor, festivalurilor, expozițiilor și a programelor educaționale, cu accent pe diversitate și incluziune. În acest context se ține cont de analiză și evaluarea evenimentelor precedente. Cele cu impact major se replanifică pentru anul viitor, respectiv cele fără impact se analizează din punct de vedere a obiectivelor propuse sau a organizării proprii.

Managementul instituțiilor culturale - Asigurarea bunei funcționări a caselor de cultură, bibliotecilor, muzeelor etc., inclusiv gestiunea resurselor umane, materiale și financiare, precum și adaptarea la cerințele publicului.

Promovare și comunicare – se desfășoară prin utilizarea eficientă a tuturor canalelor tradiționale – ziare, noutăți televizate și digitale – pagini Web, Facebook, Instagram, telegram, Messenger pentru a colabora cu actorii culturali, a face cunoscută oferta culturală, a atrage publicul și a consolida imaginea culturală a raionului Orhei.

Monitorizare, evaluare și raportare: În cadrul organizațional se aplică implementarea unui sistem de colectare a datelor din localitate despre impactul evenimentelor, cât și de evaluare a performanțelor funcționarilor publici cu un accent pe indicatori calitativi, de impact și eficiență pentru a măsura succesul inițiativelor și a ajusta strategiile. Mai sunt efectuate și rapoarte anuale ce țin de monitorizare și evaluare a întregii activități.

Cooperare și parteneriate: În activitatea Culturală se impune dezvoltarea și consolidarea colaborării între toți actorii menționați anterior, pentru a crea sinergii, a partaja resurse și a maximiza impactul cultural și socio-economic.

Dezvoltarea capacităților umane: Programe de formare continuă pentru personalul cultural sunt un capitol important în dezvoltarea noilor capacități de organizare și desfășurare a activităților, de învățare a noilor modalități de creare de evenimente și dezvoltare culturală. Acest compartiment permite atragerea de noi specialiști și promovarea schimbului de experiență.

Implicarea comunitară și participarea cetățenilor: Fără public, domeniul cultural își pierde larg din esență și activitate. Fiecare activitate are scopul de a implica, educa, culturaliza societatea. Acest sector vine cu încurajarea cetățenilor să participe nu doar ca beneficiari, ci și ca parteneri activi în crearea și implementarea inițiativelor culturale.

METODOLOGIA DE ELABORARE / ACTUALIZARE STRATEGIA CULTURĂ

În cadrul elaborării unei noi strategii de dezvoltare pe domeniul se urmează o abordare participativă care se bazează pe dovezi, studii, experiențe respectând ciclul de planificare strategică. Astfel, în contextul dezvoltării unui nou document strategic, pe domeniul Cultural s-a ținut cont de următoarele metode de elaborare:

Analiză – s-a procesat analiza indicatorilor de performanță utilizați și revelației acestora. Care include, Analiza SWOT, Analiza PESTEL.

Colectare de date - acestea fiind calitative și cantitative:

Datele cantitative (buget alocat, număr de evenimente anual, număr de participanți, număr de instituții, date demografice) ne permite analiza stringentă a necesităților și nevoilor cetățenilor, actorilor culturali, verificarea impactului cultural. După analiza acestor date se întocmește și planul obiectivelor strategice pentru perioada 2026-2028 cu specificații a indicatorilor propuși, costuri prognozate, potențialii parteneri și ce capacități sunt pentru dezvoltarea acestui sector.

Date calitative - Sunt formate sondaje de opinie a actorilor culturali, interviuri cu managerii instituțiilor culturale, primirea cetățenilor spre audiență – în vederea consultărilor publice, problemelor sectoriale apărute precum și modul lor de soluționare.

Cartografierea actorilor culturali - se vor identifica instituțiile, organizațiile și persoanele relevante în domeniul cultural. În sectorul cultural, actorii sunt resursa principală în domeniul Cultural.

Prognoză – se va prognoza metode și tehnici de implementare, activități și proiecte pe domeniu, se vor distinge obiectivele țintă, sursele de finanțare și costurile estimative, etc.

SITUAȚIA DE RELAȚIONARE CULTURĂ

Relaționarea în domeniul cultural în raionul Orhei implică multiple niveluri și tipuri de actori.

La nivel intern

- **Ministerul Culturii - Secția Cultură Orhei** – Activitatea de bază pe domeniu între aceste instituții și sunt de monitorizare a domeniului cultural, programare de programe culturale, raportate a activității și a indicilor de calificare a caselor și căminelor de cultură. Ministerul monitorizează dacă Secția Cultură Orhei activează în strictă concordanță cu Legislația în vigoare.

- **Consiliul Raional – Secția Cultură Orhei** - Există o relație ierarhică clară, Consiliul Raional Orhei monitorizează activitatea Secției Cultură Orhei, aprobă planul de activitate, contrasemnează rapoartele anuale și dărilor de seamă, sprijină bugetar activitatea secției. Secția Cultură Orhei raportează activitatea sa către Consiliul Raional Orhei. Eficiența instituțională depinde de comunicarea fluidă, alocarea adecvată a resurselor și capacitatea administrativă.

În gestiune

- **Cu instituții publice BPR „A. Donici” Orhei, Centrul Raional de Cultură „A. Suruceanu”** - Instituțiile cultural-artistice care interacționează direct cu Secția Cultură Orhei pentru interceptarea informațiilor necesare, monitorizarea activităților și gestionarea resurselor eficiente. Aceste două instituții sunt în gestiunea Secției Cultură Orhei și au la bază promovarea patrimoniului cultural imaterial, cât și implementarea politicilor publice pe sectorul cultural.

De monitorizare

- Case și Cămine de Cultură din raion – sunt bazate pe relații de colaborare, organizare în parteneriat a activităților culturale, de gestionare și promovare a politicilor publice pe sectorul cultural, relații de subordonare în darea de seamă a statisticilor pe domeniu.

- Școala de muzică „Gherasim Lupoi” – sunt bazate relații de interceptare a publicului, a artiștilor autohtoni în cadrul evenimentelor culturale. Secția Cultură Orhei susține, promovează noile talente și are ca scop încurajarea promoțiilor generate de către școala de muzică în menținerea activităților culturale.

De colaborare

Cu sectorul privat – sunt bazate pe relații sporadice, cu activitate mai mult pe sponsorizări în cadrul activităților, pe solicitări de opinii, și participare activă în cadrul evenimentelor.

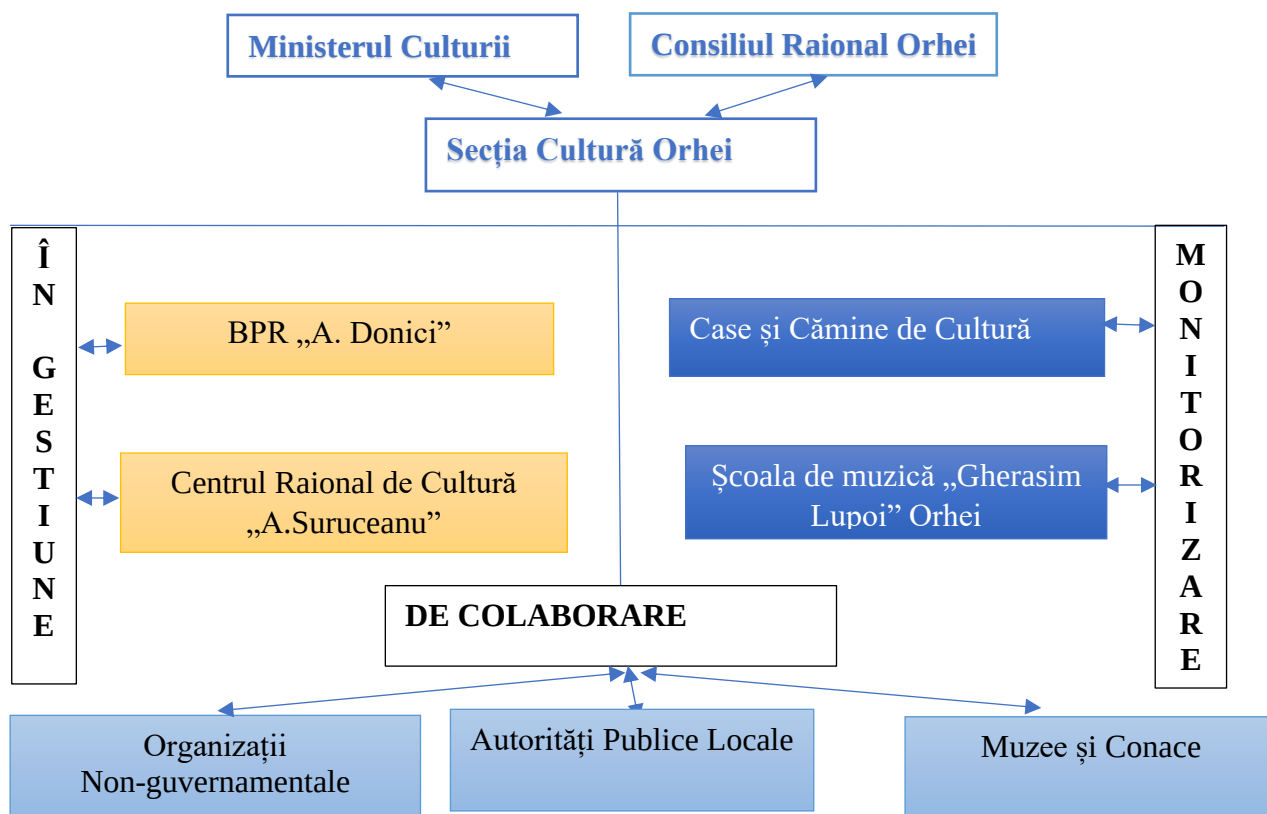
Cu societatea civilă (ONG-uri culturale) - relații existente, bazate pe proiecte internaționale pe sectorul cultural, cu finanțări transparente și comune.

Cu instituții educaționale - sunt bazate pe colaborări în baza evenimentelor cultural-educaționale, cu activități comune colaborare pe proiecte de educație culturală.

Cu alte instituții culturale (muzee, conace) - Relații bazate pe gestionare a patrimoniului cultural, de susținere și promovare a evenimentelor culturale din interiorul instituțiilor. Etc.

Autorități Publice Locale – sunt stabilite relații de parteneriate public – public în organizarea de evenimente, de susținere a peșterilor populari, agenților locali și a producătorilor local.

Schemă: Relaționarea în sectorul cultural, raionul Orhei



PRINCIPALELE PROBLEME CULTURĂ

Principalele probleme ale sectorului culturii în raionul Orhei:

1. Finanțare insuficientă și dependență de granturi
 - Bugetele locale alocate culturii sunt limitate și insuficiente pentru modernizare, renovări sau proiecte noi, nu acoperă necesitățile reale ale instituțiilor culturale.
 - Dependenta de fonduri externe (granturi, proiecte), care nu sunt constante. Proiectele majore (modernizări, restaurări) depind în mare măsură de finanțări externe – granturi, fonduri UE, sponsorizări, ceea ce afectează stabilitatea.
 - Venituri proprii scăzute ale instituțiilor culturale, din cauza publicului limitat și a absenței serviciilor alternative plătite.
 - Finanțare insuficientă pentru protecția și digitizarea patrimoniului.
2. Infrastructură culturală învechită
 - Starea tehnică precară a multor cămine culturale, biblioteci și case de cultură (clădiri vechi, acoperișuri deteriorate, absența sistemelor de încălzire eficiente). Multe cămine culturale, biblioteci și muzee rurale au nevoie de reparații capitale sau modernizări.
 - Insuficienta dotare cu echipamente: sunet, iluminare, mobilier, calculatoare, softuri, echipamente pentru evenimente. Echipamentele tehnice sunt deseori depășite (scenotehnică, mobilier, ustensile pentru activități artistice).

- Spații culturale neadaptate persoanelor cu dizabilități (rampe inexistente, grupuri sanitare neadaptate).
 - Lipsa centrelor culturale moderne (makerspaces, huburi culturale, spații multimedia).
3. Digitalizare incompletă și acces tehnologic redus
- Diferențe mari între localități privind accesul la tehnologie, echipamente IT, internet și platforme digitale.
 - Unele biblioteci și instituții nu sunt conectate încă la sisteme moderne de evidență, catalogare și promovare digitală.
4. Lipsa personalului calificat și îmbătrânirea specialiștilor
- Insuficiență de lucrători culturali calificați: bibliotecari, muzeografi, animatori culturali, tehnicieni.
 - Mulți angajați sunt aproape de vârsta de pensionare, iar tinerii sunt slab motivați să intre în sector din cauza salariilor mici.
 - Lipsa specialiștilor tineri în biblioteconomie, management cultural, coregrafie, muzică, arte vizuale.
 - Migrația personalului calificat, inclusiv în sectorul privat sau peste hotare.
 - Puține programe de formare profesională continuă pentru angajații din cultură.
5. Activitate culturală inegală între urban și rural
- În satele mici nivelul activităților culturale este scăzut, evenimentele sunt rare sau repetate anual fără diversitate.
 - Lipsa transportului public limitează participarea publicului la evenimentele din Orhei sau din alte localități.
6. Slabă promovare a patrimoniului și evenimentelor culturale
- Evenimentele culturale locale nu sunt promovate eficient la nivel național sau internațional.
 - Lipsă de strategii de marketing cultural, pagini web actualizate, identitate vizuală modernă și campanii online.
7. Degradarea patrimoniului cultural și lipsa lucrărilor de restaurare
- Monumente istorice, clădiri tradiționale și obiective de patrimoniu din sate se degradează din lipsă de întreținere.
 - Resurse limitate pentru lucrări de restaurare, documentare și protecție.
8. Participare scăzută a tinerilor la activități culturale
- Mulți tineri migrează sau sunt mai atrași de activități digitale și non-culturale.
 - Instituțiile culturale nu reușesc întotdeauna să ofere programe moderne și atractive pentru ei.
9. Slabă cooperare între instituțiile culturale
- Colaborarea între biblioteci, case de cultură, școli de artă, ONG-uri și primării este adesea punctuală și necoordonată.
 - Lipsa unei platforme comune de acțiune și planificare culturală.
10. Absența unei strategii culturale locale actualizate (în majoritatea localităților)
- Nu toate comunitățile rurale au planuri culturale proprii sau priorități clare.
 - Obiectivele culturale locale nu sunt integrate suficient în strategia socio-economică a raionului
- Probleme în rețeaua bibliotecilor publice**
- Fonduri de carte învechite, cu pondere mare a titlurilor vechi și insuficiente achiziții noi.
 - Acces limitat la tehnologie în multe biblioteci rurale (număr mic de calculatoare, lipsă internet de calitate).
 - Proces lent de digitizare a colecțiilor.
 - Insuficientă conectare a bibliotecilor la programe de educație digitală, cultură media, e-learning.
 - Discrepanțe majore între bibliotecile din oraș și cele din sate.

ANALIZA SWOT CULTURĂ

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
Patrimoniu Cultural Bogat și Divers: Raionul Orhei se mândrește cu un patrimoniu cultural material și imaterial considerabil. Aceasta include situri arheologice (ex: Orheiul Vechi, un punct de	Subfinanțare Cronică și Bugete Insuficiente Alocările bugetare pentru cultură sunt insuficiente pentru modernizarea infrastructurii, dezvoltarea de programe inovatoare și remunerarea adecvată a

atracție major), monumente istorice, biserici vechi și arhitectură rurală tradițională; tradiții folclorice vii (cântece, dansuri, meșteșuguri populare), obiceiuri și gastronomie locală distinctă. Bogăție etno-culturală: Tradiții populare, meșteșuguri, muzică și dansuri locale păstrate în comunități. Acest patrimoniu reprezintă o resursă valoroasă pentru consolidarea identității locale. Rețea Consolidată de Instituții Culturale: Existența unui număr de 56 de instituții culturale (Biblioteci publice, case de cultură, muzee și centre culturale funcționale, școli de artă) pe teritoriul raionului reprezintă o bază solidă pentru desfășurarea activităților culturale și pentru asigurarea accesului la cultură în diverse comunități. Capacitate de Adaptare și Digitalizare Rapidă: Experiența pandemică a demonstrat capacitatea instituțiilor culturale de a se adapta rapid la noile condiții și de a integra tehnologiile digitale. Crearea de pagini web, programări online, tururi virtuale de muzee, expoziții și transmisiuni online de evenimente a permis menținerea legăturii cu publicul și extinderea audienței. Această agilitate digitală este un avantaj competitiv. Creșterea Interesului Publicului pentru Cultură: După perioada restricțiilor, s-a observat o creștere semnificativă a numărului de vizite în muzeele din raion (de la 114.449 persoane în 2021 la 178.575 persoane în 2024), precum și o dorință crescută a publicului de a participa fizic la evenimente culturale. Acest apetit reînnoit pentru cultură indică un public receptiv și angajat. Potențial Creativ Local: Creșterea numărului de cărți și broșuri tipărite, precum și lansările de piese și albume, demonstrează un potențial creativ activ în rândul artiștilor și scriitorilor locali. Mediul online a oferit noi platforme de expresie și promovare. Evenimente culturale bine stabilite: Festivaluri ca DescOperă, Gustar, Ziua Portului Popular atrag turiști și promovează patrimoniul local. Acces la programe de modernizare: Proiecte ca Novateca și EU4Culture sprijină digitalizarea și infrastructura culturală.	personalului. Această subfinanțare limitează investițiile necesare și dezvoltarea sustenabilă a sectorului. Bugetul local insuficient pentru restaurarea patrimoniului și susținerea activităților culturale complexe. Dependența de finanțări externe: Proiectele mari depind de granturi europene sau alte surse externe, ceea ce poate crea vulnerabilitate. Infrastructură Culturală Învechită și Dotări Insuficiente: Majoritatea instituțiilor culturale se confruntă cu clădiri vechi, care necesită reparații capitale, și cu lipsa echipamentelor tehnice moderne (sisteme de sonorizare, iluminat, proiecție, echipamente IT). Această situație afectează calitatea evenimentelor și limitează capacitatea de a integra inovațiile tehnologice. Deficit de Personal Calificat și Migrație: Lipsa specialiștilor culturali și a formării continue pentru tineri artiști și bibliotecari. Salariile mici și lipsa oportunităților de dezvoltare profesională duc la un deficit de personal cu pregătire culturală, în special în zonele rurale. Această migrație a specialiștilor afectează calitatea serviciilor și capacitatea de gestionare a proiectelor complexe. Disparități Semnificative în Accesul la Cultură: Există diferențe notabile între mediul urban și cel rural în ceea ce privește accesul la evenimente și servicii culturale. De asemenea, programele adaptate pentru grupuri vulnerabile (persoane cu dizabilități, vârstnici, minorități etnice) sunt încă limitate, ducând la o incluziune redusă. Vizibilitate Redusă a Patrimoniului și a Evenimentelor: Evenimentele culturale și tradițiile locale nu sunt întotdeauna bine promovate la nivel național sau internațional. În ciuda bogăției culturale, există o promovare insuficientă a valorilor culturale ale raionului la nivel național și internațional, precum și o comunicare ineficientă către propriii cetățeni. Aceasta se traduce printr-un număr redus de turiști și o mândrie locală neexploată pe deplin. Fragmentare și Lipsă de Coordonare: Adesea, instituțiile culturale și ONG-urile acționează independent, fără o viziune comună și o coordonare eficientă. Acest lucru poate duce la duplicarea eforturilor și la risipa de resurse. Digitalizare incompletă: În unele biblioteci și case de cultură rurale accesul la tehnologie și internet este limitat.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Acces la Fonduri Europene și Internaționale: Statutul de țară candidată la UE și integrarea europeană oferă oportunități sporite de accesare a fondurilor europene (ex: Europa Creativă,	Instabilitate Regională și Geo-politică: Conflictul din Ucraina și incertitudinile geo-politice pot afecta finanțările, fluxurile turistice și moralul general al

Erasmus+, Programe Transfrontaliere, Orizont Europa) și a finanțărilor de la donatori internaționali. Acestea pot susține proiecte de modernizare, dezvoltare de programe și capacitate. Avansul Tehnologic și Digitalizarea: Continuarea și aprofundarea procesului de digitalizare oferă oportunități nelimitate pentru promovare, extinderea accesului la cultură (biblioteci digitale, tururi virtuale), crearea de conținut interactiv și modernizarea serviciilor culturale. Digitalizare și platforme culturale online - Dezvoltarea expozițiilor virtuale, resurselor educaționale și promovării culturii prin internet. Creșterea Conștientizării pentru Dezvoltare Durabilă și Egalitate de Gen: Agendele naționale și internaționale pun un accent tot mai mare pe dezvoltarea durabilă și pe egalitatea de gen. Integrarea acestor principii în strategia culturală poate atrage finanțări și parteneriate, dar și un public mai larg și mai divers. Potențial de Parteneriate Public-Private: Creșterea interesului sectorului privat pentru responsabilitatea socială corporativă poate deschide noi oportunități de parteneriate și sponsorizări pentru evenimente și proiecte culturale. Colaborări cu ONG-uri, companii locale și internaționale pentru finanțare și organizarea de evenimente. Colaborarea cu Sectorul Academic și Cercetarea: Parteneriatele cu universități și institute de cercetare pot sprijini dezvoltarea de proiecte inovatoare, cercetarea patrimoniului și formarea de specialiști. Turism cultural și local: Valorificarea Orheiului Vechi, mănăstirilor și tradițiilor populare pentru creșterea turismului. Implicarea tinerilor: Programe pentru dezvoltarea talentelor tinere și sprijinirea industriilor creative locale.	populației, având un impact negativ asupra sectorului cultural. Crize Economice și Financiare, Inflație: Crize economice sau reducerea finanțărilor externe pot afecta proiectele culturale. Fluctuațiile economice, creșterea prețurilor și inflația pot diminua puterea de cumpărare a cetățenilor (afectând participarea la evenimente plătite) și pot reduce alocările bugetare pentru cultură la nivel central și local. Migrația Continuă a Populației și a Forței de Muncă: Exodul tinerilor și al specialiștilor, în special din zonele rurale, poate duce la o scădere a numărului de consumatori de cultură, la lipsa forței de muncă în sectorul cultural și la slăbirea coeziunii comunitare. Această tendință poate fi agravată de lipsa oportunităților economice locale, inclusiv în sectorul cultural. Îmbătrânirea personalului cultural: Lipsa succesiunii și a motivării tinerilor de a rămâne în sectorul cultural. Competiția cu Alte Forme de Divertisment: Accesul facil la divertisment online și la alte forme de petrecere a timpului liber (streaming, gaming) poate distra publicul de la evenimentele culturale tradiționale, în special tinerii. Schimbările Climatice și Riscurile Naturale: Evenimentele climatice extreme pot afecta integritatea patrimoniului cultural material (muzee, clădiri istorice) și pot perturba organizarea evenimentelor în aer liber. Birocrația și Capacitatea Administrativă Limitată: Procesele administrative greoaie și o capacitate administrativă insuficientă la nivel local pot împiedica accesarea eficientă a fondurilor și implementarea rapidă a proiectelor culturale complexe. Disparități urbane-rurale: Acces limitat la cultură în satele mai mici comparativ cu centrul raional. Pierderea tradițiilor autentice: Modernizarea rapidă și migrația tinerilor pot duce la diminuarea practică a obiceiurilor tradiționale. Riscuri de infrastructură: Patrimoniul imobil (mănăstiri, biserici, case vechi) este vulnerabil la degradare dacă restaurarea și întreținerea nu sunt asigurate.
--	--

Domeniul tineretului în Republica Moldova este coordonat la nivel național de Ministerul Educației și Cercetării și de Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activităților de Tineret, fiind reglementat prin strategii care vizează participarea civică, educația nonformală, angajabilitatea, voluntariatul și sănătatea tinerilor. La nivel național, tinerii cu vârste între 14 și 35 ani reprezintă aproximativ 27–28% din populație, însă migrația externă și scăderea demografică reduc semnificativ efectivele disponibile pentru implicare socială și economică. Infrastructura include circa 50 de centre de tineret și programe de granturi pentru organizațiile de tineret, însă accesul la servicii în zonele rurale rămâne limitat. Principalele probleme sunt migrația tinerilor, participarea civică redusă, lipsa locurilor de muncă și insuficiența programelor dedicate grupurilor vulnerabile.

La nivel regional, în Regiunea Centru, tinerii constituie aproximativ 30% din populație. Fiecare raion dispune de cel puțin un centru de tineret, care oferă servicii de consiliere, activități de voluntariat, instruire în leadership și educație nonformală. Cu toate acestea, există diferențe semnificative între raioane în accesul la servicii, iar bugetele locale limitate restricționează dezvoltarea infrastructurii. Oportunitățile regionale includ finanțarea prin programe naționale și internaționale, consolidarea rețelelor de centre de tineret și implicarea activă a tinerilor în dezvoltarea comunitară.

În raionul Orhei, tinerii reprezintă 26–28% din populație. Centrul Raional de Tineret Orhei oferă servicii de consiliere, instruire, voluntariat și educație nonformală, colaborând cu licee, ONG-uri și instituții culturale. Printre principalele probleme se numără migrația tinerilor după finalizarea studiilor, lipsa locurilor de muncă bine plătite în mediul rural, resursele financiare limitate pentru proiecte și infrastructura culturală insuficient dezvoltată. Punctele forte ale raionului includ un centru de tineret activ, rețele educaționale funcționale și implicarea ONG-urilor locale. Oportunitățile pentru dezvoltarea domeniului includ accesul la granturi naționale, programe de antreprenoriat pentru tineri, creșterea participării civice și dezvoltarea voluntariatului pe teme sociale, culturale și de mediu.

METODOLOGIA DE ELABORARE / ACTUALIZARE STRATEGIA TINERET

Domeniul Tineret al Strategiei de dezvoltare a raionului Orhei 2026-2028 este elaborat în concordanță cu Strategia de Dezvoltare a Sectorului de Tineret a Raionului Orhei (SDST) care este un document de politică publică ce are menirea să consolideze și să ghideze acțiunile Administrației Publice Locale pe sectorul de tineret pentru anii 2024 – 2029, bazându-se pe principalele priorități, strategii și programe în domeniul de tineret, la nivel internațional, național și local. Documentul transpune viziunea Consiliului Raional Orhei pentru dezvoltarea sectorului de tineret și pune în aplicare principiile și direcțiile prioritare stabilite în Legea Nr. 215/2016 cu privire la tineret și Legea Nr. 436/2006 privind administrația publică locală. Strategia a fost elaborată în conformitate cu rigorile și standardele în domeniu, inclusiv prevederile Hotărârii de Guvern Nr. 386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice, fiind elaborată în mod participativ, prin implicarea tuturor părților interesate și consultare publică. În procesul de elaborare a documentului a fost studiat minuțios sectorul de tineret al raionului Orhei, consultată opinia tinerilor față de problemele stringente cu care se confruntă și viziunea specialiștilor responsabili de dezvoltarea programelor și lucrului de tineret.

Scopul Strategiei este de a crea condiții favorabile de dezvoltare a tinerilor, oferirea oportunităților de participare în procesele decizionale, precum și accesul tuturor tinerilor la o gamă largă și diversă de servicii pentru tineri. Scopul propus poate fi atins prin oferirea tuturor tinerilor, în special celor mai vulnerabili, a sprijinului adecvat pentru a-și consolida autonomia, a-și realiza drepturile și potențialul deplin, precum și asigurarea accesului la servicii prietenoase tinerilor (din domeniile de sănătate, participare, voluntariat, agrement etc.). Toți tinerii, inclusiv cei mai vulnerabili, trebuie susținuți în mod adecvat pentru a contribui la construirea unor medii incluzive și durabile prin implicarea ca parteneri și agenți ai schimbării la toate nivelele și în crearea de oportunități de dezvoltare.

În procesul de elaborare a SDST au fost consultați principalii actori din domeniul de tineret la nivel raional (structuri de tineret, prestatori de servicii, organizații non-guvernamentale, structuri publice), au fost identificate prioritățile cheie pentru activarea potențialului de dezvoltare a tinerilor din raionul Orhei și au fost stabilite principalele domenii de interes ale tinerilor pentru asigurarea unui cadru omogen și eficient de dezvoltare a sectorului de tineret la nivel local. Drept bază pentru elaborarea Strategiei au

servit factorii și problemele care încetinesc sau împiedică dezvoltarea sectorului de tineret și al tinerilor din regiune, principalele angajamente asumate la nivel local și național pe sectorul de tineret.

Elaborarea și implementarea Strategiei de Dezvoltare a Sectorului de Tineret a Raionului Orhei are la bază următoarele principii:

- cooperarea intersectorială, care presupune coordonarea între instituțiile publice și organizațiile de tineret care activează în domeniu. Actorii- cheie comunică, se informează și cooperează între ei în scopul atingerii unor obiective comune;

- informarea de către instituțiile de lucru cu tinerii și organizațiile de tineret, a tinerilor cu privire la provocările, oportunitățile și drepturile acestora într-o formă accesibilă;

- participarea activă, implicare activă a tinerilor în procesul de luare a deciziilor, consultări publice, realizarea

de activități care se produc în societate și care îi vizează în mod direct sau indirect;

- paritatea, proces de luare a deciziilor de comun acord între autoritățile publice și tineri prin distribuirea egală a responsabilităților în bază de încredere și de respect reciproc

- transversalitatea, ce presupune atribuire politicilor de tineret a unei abordări distincte în diferite domenii de activitate prin stimularea colaborării la toate nivelele a instituțiilor și autorităților publice cu competențe în domeniu;

- abordarea pozitivă și holistică, o abordare bazată pe puncte forte, recunoscând contribuția pe care tinerii o

pot aduce la viața lor și a celor din jur, abordând în același timp barierele care inhibă acele oportunități;

- respectarea capacităților în evoluție, politicile și serviciile sunt elaborate și furnizate într-un mod compatibil

cu capacitățile în evoluție ale tinerilor;

- nediscriminarea și incluziunea tuturor tinerilor, toate drepturile fiecărui tânăr au prioritate egală și trebuie diminuate sau eliminate condițiile care duc la discriminare directă sau indirectă împotriva oricărui grup de tineri din orice motiv.

Actori-cheie la nivel local și beneficiarii strategiei

La nivelul raionului Orhei, implementarea politicilor de tineret și dezvoltarea sectorului de tineret revine autorităților administrației publice locale, prin structurile și subdiviziunile sale mandatate în domeniu (Consiliul Raional Orhei, Direcția Generală Educație, Serviciul Tineret și Sport Orhei, etc.), în colaborare cu prestatorii locali de servicii de tineret (Centrul de Tineret Orhei, Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor) și structuri de reprezentare a tinerilor (Consiliul Raional al Tinerilor Orhei, organizațiile neguvernamentale de și pentru tineret, consilii locale, consiliile elevilor ș.a.). Împreună cu o serie de atribuții pe care le au în inițierea de politici locale cu incidență în domeniul tineretului, administrația publică locală susține activitatea organizațiilor și a instituțiilor de lucru cu tinerii, care activează în baza unui regulament aprobat de APL în temeiul standardelor și principiilor stabilite de către Ministerul Educației și Cercetării. Administrațiile publice locale au competența de a institui sau completa în cadrul subdiviziunii cu referință la domeniul de tineret unitatea de funcționar public responsabil de domeniul de tineret.

Centrele de tineret sunt structuri de interes public, subordonate APL de nivel II sau I, care prin serviciile lor trebuie să asigure informarea, orientarea profesională, consilierea, educația, organizarea și petrecerea timpului liber a tinerilor, contribuind la pregătirea integrării lor sociale și profesionale.

SDST a raionului Orhei are drept beneficiari toți locuitorii raionului Orhei cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 de ani. Strategia ia în calcul necesitățile diferitor grupuri de tineri și actori cheie în dezvoltarea lucrului și programelor de tineret, inclusiv:

- persoanele cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 de ani;
- tinerii din grupuri vulnerabile sau cu oportunități reduse;
- familiile tinere;
- autoritățile publice locale;
- organizațiile neguvernamentale de tineret;
- specialiștii și lucrătorii de tineret;
- prestatorii de servicii de tineret;
- consiliile locale ale tinerilor și structurile neformale de participare ale tinerilor;

- structurile de paritate de tineret.

SITUAȚIA GENERALĂ A TINERILOR

Situația demografică⁶⁵

La nivel de țară, tinerii reprezintă circa un sfert din populația țării. Numărul populației cu reședință obișnuită la 1 ianuarie 2025 a constituit 2381,3 mii persoane, din care 544,0 mii sau 22,8% au fost tinerii cu vârsta 14-34 ani. Repartizarea tinerilor pe sexe, se prezintă astfel: 48,6% – bărbați și 51,4% – femei.

Generația tinerilor este în descreștere continuă. La începutul anului 2025, în comparație cu începutul anului precedent, numărul populației cu vârsta de 14-34 ani a scăzut cu 23,7 mii persoane sau cu 4,2%. În ultimii 5 ani (în perioada anilor 2021-2025), numărul populației cu vârsta de 14-19 ani a crescut cu 0,2 mii persoane sau cu 0,1%, iar ponderea acestei categorii în numărul total al tinerilor cu vârsta 14-34 ani s-a majorat de la 23,9% la 01.01.2021, până la 30,5% la 01.01.2025.

Numărul persoanelor în vârstă de 20-24 ani a scăzut în anii 2021-2025 cu 34,9 mii persoane, ponderea acestora fiind în descreștere în perioada analizată cu 1,0 punct procentual, iar a celor în vârstă de 25-29 ani – cu 62,0 mii (cu 4,5 puncte procentuale). Numărul tinerilor cu vârsta de 30-34 ani s-a diminuat cu 52,1 mii, ponderea acestora fiind în descreștere în perioada analizată cu 1,1 puncte procentuale.

Raionul Orhei, situat în Republica Moldova, se confruntă cu schimbări semnificative în structura sa demografică în ultimii ani. Datele statistice recente indică o scădere a populației în acest raion, în special în ceea ce privește numărul tinerilor cu vârste cuprinse între 15 și 35 de ani. Această tendință poate avea un impact semnificativ asupra dezvoltării economice și sociale a raionului și necesită o abordare atentă din partea autorităților și a comunității.

La începutul anului 2025, conform datelor statistice, numărul total de locuitori în Raionul Orhei a fost înregistrat la 73,6 mii persoane, comparativ cu 83.973 în anul 2021 și 85.493 în anul 2020. Aceasta indică o scădere constantă a populației în ultimii ani. Un factor important în această scădere demografică îl reprezintă numărul tinerilor cu vârste între 15 și 35 de ani, care constituie o parte importantă a forței de muncă și a potențialului de dezvoltare a unei comunități. În raionul Orhei, tinerii reprezintă 26–28% din populație și sunt forța motrice a dezvoltării unei societăți incluzive, democratice și pașnice, contribuind la progresul social și economic de care are nevoie țara. În anul 2022, la nivel de raionul Orhei, numărul tinerilor cu vârste cuprinse între 15 și 35 de ani a fost înregistrat la 19.653, în scădere față de 20.576 în anul 2021 și 21.872 în anul 2020. Această tendință de scădere este îngrijorătoare, deoarece tinerii reprezintă o resursă valoroasă pentru dezvoltarea socială și economică a oricărei comunități.

Există mai multe factori care pot explica această scădere demografică în Raionul Orhei. Unul dintre aceștia este migrația. Mulți tineri aleg să se mute în căutarea unor oportunități de muncă și educație mai bune în alte zone, atât în interiorul țării, cât și în străinătate. Migrația poate fi rezultatul lipsei de perspective în ceea ce privește locurile de muncă și dezvoltarea personală în raion.

Migrația populației se observă și după indicele de îmbătrânire a populației. Conform datelor statistice, vârsta medie a populației în Raionul Orhei în anul 2025 a fost de 41,1 ani, comparativ cu 40,8 ani în 2024, cu 40,1 ani în 2023, cu 39,1 ani în 2021 și 38,8 ani în 2020. Aceasta înseamnă că populația raionului înaintea în vârstă, iar proporția persoanelor în vârstă crește în comparație cu cea a tinerilor.

Tinerii în învățământ⁶⁶

La nivel de țară în anul de studii 2024/25, numărul elevilor (din învățământul liceal și profesional tehnic) și studenților a constituit 144,7 mii de persoane sau cu 2,7% mai mult față de anul de studii 2020/21. Pe parcursul ultimilor 5 ani, numărul de elevi în învățământul liceal a înregistrat o evoluție ascendentă. Astfel, în anul de studii 2024/25, în învățământul liceal au fost înscriși 38,0 mii de elevi, fiind în creștere cu 2,4% față de 2020/21. Pe sexe, s-a menținut preponderența fetelor (55,9% în anul de studii 2024/25). Pe medii de reședință, s-a păstrat decalajul constant, mediul rural fiind în continuare defavorizat. În anul de studii 2024/25, circa 82,7% din elevii înscriși în clasele 10-12 își făceau studiile în liceele din mediul urban.

În anul de studii 2024/25, în învățământul profesional tehnic au fost cuprinși 47,8 mii de elevi, inclusiv 14,5 mii – în învățământul profesional tehnic secundar și 33,3 mii – în învățământul profesional

⁶⁵ BNS, Tinerii în Republica Moldova în anul 2024

⁶⁶ BNS, Tinerii în Republica Moldova în anul 2024

tehnice postsecundare³. În sistemul de învățământ profesional tehnic numărul de elevi a înregistrat o creștere cu 2,9 mii persoane față de anul 2020/21.

În învățământul profesional tehnic secundar, s-au atestat ponderi mai mari pentru elevii în vârstă de 16 și 17 ani, precum și de 18 ani (respectiv, 32,5%, 29,7%, și 14,8% în anul de studii 2024/25), în învățământul profesional tehnic postsecundar pentru elevii cu vârste aferente acestui nivel: 23,8% – 16 ani, 23,7% – 17 ani, 21,8% – 18 ani și 17,2% – 19 ani.

Băieții mai mult se orientează către învățământul profesional tehnic secundar, iar fetele către învățământul profesional tehnic postsecundar.

Numărul de studenți înscriși în învățământul superior, la începutul anului de studii 2024/25, a fost de 58,9 mii persoane, din care 74,2% erau înscriși la studii superioare de licență, 16,8% – studii superioare de master și 9,0% – studii superioare integrate. În anul de studii 2024/25, proporția femeilor în numărul total de studenți a fost de 58,5%. În ceea ce privește distribuția studenților pe programe de studii în funcție de sex, s-au înregistrat diferențe odată cu trecerea la un nivel mai înalt de studii. Astfel, femeile au constituit 55,8% din studenți la programe de licență, 63,5% – la master și 71,7% – la studii superioare integrate. În învățământul superior se evidențiază ponderi mai mari, relativ constante de la un an la altul ale absolvenților din domeniul business, administrare și drept.

Raionul Orhei acordă o atenție deosebită dezvoltării și îmbunătățirii sistemului său de educație. Cu un număr semnificativ de instituții de învățământ, raionul se străduiește să ofere o educație de calitate și accesibilă pentru toți elevii. Datele statistice evidențiază infrastructura existentă și performanțele sistemului educațional în ultimii ani.

În ceea ce privește educația timpurie, Raionul Orhei dispune de 59 de instituții specializate, care oferă servicii educaționale pentru copiii în vârstă fragedă. Aceste instituții sunt fundamentale pentru dezvoltarea și pregătirea adecvată a copiilor înainte de începerea învățământului primar.

Pentru învățământul primar și secundar general, raionul are 49 de instituții cu frecvență, care acoperă necesitățile educaționale ale comunității. Aceste instituții de învățământ găzduiesc un număr constant de elevi în ultimii ani, conform datelor statistice. În anul 2024/2025, numărul de elevi a fost înregistrat la 10 859, în timp ce în anii precedenți, cifra a rămas relativ constantă: 10 941 elevi în 2023/2024, 11 104 elevi în 2022/2023, 11 235 elevi în 2021/2022 și 11 236 elevi în 2020/2021. Aceasta sugerează un nivel de stabilitate în privința cererii de educație primară și secundară în raion.

Pentru a oferi oportunități de educație vocațională, Raionul Orhei dispune de instituții de învățământ profesional tehnic secundar și post secundar. Există o instituție de învățământ profesional tehnic secundar, care deservește 426 de elevi, și două instituții de învățământ profesional tehnic post secundar, care îi înregistrează pe 1 199 de elevi. Aceste instituții oferă pregătire specializată și competențe practice necesare în diferite domenii, ajutând astfel la pregătirea tinerilor pentru piața muncii.

Deși numărul de elevi în instituțiile de învățământ primar și secundar general a rămas relativ constant în ultimii ani, performanțele academice și accesul la o educație de calitate rămân subiecte de interes pentru autorități și comunitatea locală.

Tinerii pe piața muncii⁶⁷

La nivel de țară: În ultimele decenii, piața muncii din Republica Moldova s-a confruntat cu deficite structurale persistente în angajarea tineretului, acestea fiind amplificate de crize regionale, provocări economice interne și tendințe demografice nefavorabile. La rândul său, schimbările demografice semnificative, combinate cu ratele ridicate de emigrare, au dus la o reducere considerabilă a dimensiunii și la modificări în structura forței de muncă. În prezent, aceasta reprezintă doar aproximativ două treimi din potențialul inițial estimat la începutul tranziției socioeconomice a țării.⁶⁸

Situația pe piața forței de muncă din Republica Moldova este marcată de provocări semnificative cum ar fi scăderea participării la forța de muncă, creșterea populației inactive și menținerea unui nivel ridicat al ocupării informale. Structura pieței muncii demonstrează o dominanță a sectoarelor cu productivitate scăzută, fiind fragmentată, cu diferențe semnificative între zonele rurale și cele urbane în ceea ce privește oportunitățile de angajare, nivelurile salariale și condițiile de muncă.

⁶⁷ BNS, Tinerii în Republica Moldova în anul 2024

⁶⁸ Identificarea oportunităților de angajare pentru tineretul NEET în mun. Chișinău, Bălți, Orhei, Ungheni, Soroca, Edineț
Autor: National Institute of Economic Research of the Academy of Economic Studies of Moldova, Printare și distribuire: GIZ Moldova/Youth Employment Promotion in Moldova Project

La nivel de țară, din zece tineri patru sunt ocupați, iar șase sunt în afara forței de muncă. În anul 2024, conform rezultatelor Anchetei Forței de Muncă, în raport cu statutul activității curente patru din zece tineri cu vârsta de 15-34 ani au fost ocupați (39,6% sau 212,9 mii persoane), șomerii au constituit 2,3% (12,6 mii persoane) și restul, 58,1% (312,3 mii persoane) erau persoane în afara forței de muncă. În rândul celor din urmă, 50,4% erau încadrați în sistemul național de învățământ.

Femeile tinere, care nici nu lucrează și nici nu învață, dețin ponderi net superioare în comparație cu bărbații. Fiecare al șaptelea tânăr în vârstă de 15-24 ani (13,5%), fiecare a cincea persoană în vârstă de 15-29 ani (21,9%) și fiecare a patra persoană de 15-34 ani (25,4%), nu a fost cuprinsă nici în procesul de educație (formal sau non-formal), nici în ocupare (Tinerii NEET – engleză Not in Education, Employment or Training). Pentru toate trei grupe de vârstă, valoarea acestui indicator a fost mai înaltă în rândul femeilor în comparație cu bărbații.

Circa 6% din tinerii ocupați sunt încadrați și în învățământ, iar fiecare al cincilea tânăr are un loc de muncă informal. Tinerii de 15-34 ani încadrați în câmpul muncii preferă mai degrabă un loc de muncă plătit (82,1% au lucrat în calitate de salariați), decât o activitate pe cont propriu/non-salarială (17,9%). Din totalul tinerilor care lucrează 5,8% tineri, concomitent cu activitatea de muncă, au urmat și o formă de educație (formală) în cadrul sistemului național de învățământ. Practic fiecare al cincilea tânăr (21,4%) avea loc de muncă informal, iar în rândul tinerilor salariați 6,1% lucrau fără a avea un contract individual de muncă (munca nedeclarată). Practica de angajare fără perfectarea contractelor individuale de muncă (în baza unor înțelegeri verbale) a fost mai frecventă printre bărbații tineri salariați (9,3%), decât în rândul femeilor tinere salariate (3,2%).

Fiecare a șaptea persoană tânără ocupată (13,5%) a declarat că ar dori să schimbe situația în raport cu locul actual de muncă, motivul principal fiind nivelul nesatisfăcător al venitului/remunerării (situație inadecvată în raport cu venitul).

Rata de ocupare a tinerilor de 15-24 ani a constituit doar 17,6%, pe când a celor de 25-29 ani și 30-34 ani indicatorul a înregistrat valori de 3 ori mai înalte (52,5% și, respectiv, 60,2%), fiind mai mare decât media pe total țară (42,7% pentru populația de 15 ani și peste).

Rata șomajului în rândul tinerilor este mai înaltă față de media pe țară. Astfel, în anul 2024, rata șomajului la tinerii din grupa de vârstă 15-34 ani a fost de 5,6%, la tinerii în vârstă de 15-24 ani, respectiv, 9,8% și în grupa celor de 15-29 ani – 7,1%, în timp ce media pe țară a constituit 4,0%. În șomaj de lungă durată (12 luni și mai mult) s-au aflat 9,4% din totalul șomerilor de 15-34 ani.

Din punct de vedere al distribuției pe sexe și medii de reședință, printre tinerii șomeri în vârstă de 15-34 ani mai mult de jumătate erau femei (54,7%), iar 59,2% – din mediul urban.

Un nivel de instruire scăzut și mediu determină o rată a șomajului mai mare. În funcție de nivelul de instruire absolvit, rata șomajului a înregistrat valori mai ridicate în rândul tinerilor cu nivel de instruire scăzut – 8,2%, urmați de tinerii șomeri cu nivel mediu – 5,1% și cei cu nivel de instruire superior – 4,7%. Fiecare al doilea tânăr în afara forței de muncă este elev sau student și fiecare al cincilea tânăr este persoană care îngrijește de familie

Raionul Orhei: Angajarea tinerilor în câmpul muncii reprezintă o preocupare importantă pentru dezvoltarea economică și socială a Raionului Orhei, precum și pentru integrarea acestora în piața muncii. Analizând datele statistice recente, putem observa tendințe în evoluția numărului de întreprinderi și a numărului de angajați, precum și o privire asupra situației tinerilor NEET (tineri care nu sunt angajați, în învățământ sau în formare).

În ceea ce privește numărul de întreprinderi în Raionul Orhei, datele statistice arată o creștere în ultimii ani. În anul 2024 numărul de întreprinderi raportate a fost de 1 626 unități, iar în 2023 – 1 539 unități. Comparativ în anul 2021, raionul a înregistrat 1.467 de întreprinderi, comparativ cu 1 415 în 2020 și 1 368 în 2019. Aceasta poate fi considerată o evoluție pozitivă, deoarece un număr crescut de întreprinderi poate crea mai multe oportunități de angajare pentru tineri.

Totuși, numărul total de angajați în raion a cunoscut o scădere în ultimii ani. În anul 2024 raionul Orhei a înregistrat 12 424 salariați în mediu față de 12 205 salariați în 2023. În anul 2021, raionul a înregistrat 12 020 de angajați în întreprinderi, comparativ cu 12 522 în 2020 și 13 398 în 2019. Această scădere poate fi atribuită unor factori precum restricțiile impuse de pandemie, schimbările economice sau fluctuațiile în structura ocupării forței de muncă.

Potrivit datelor statistice, în anul 2024, în Raionul Orhei erau disponibile 0,4 mii de locuri de muncă vacante, cea ce 2,4% față de total locuri de muncă, iar în anul 2023 au fost disponibile 0,5 mii locuri de

muncă vacante, cea ce 2,8% față de total locuri de muncă. Totuși, numărul total de șomeri înregistrați în anul 2024 a fost de aproximativ 0,2 mii persoane. În anul 2023 a fost identic cu anul 2024, iar în anul 2022 numărul total de șomeri înregistrați a crescut la 0,4 mii persoane.

Piața forței de muncă în raionul Orhei reflectă tendințele generale ale economiei locale, cu o cerere variată de personal în diferite sectoare. Conform datelor ANOFM, la sfârșitul anului 2024, în raionul Orhei erau înregistrate 131 de locuri de muncă vacante. Principalele domenii de angajare: Comerț și vânzări; Servicii și ospitalitate; Transport și logistică (șoferi/șoferițe și lucrători/lucrătoare în depozite); Industrie și producție (persoane angajate calificate și necalificate în diverse sectoare industriale).

Domeniul economic al municipiului este reprezentat prin trei sectoare importante pentru dezvoltarea economiei locale: sectorul comerț, sectorul industrial de producere, servicii, sectorul transport și alte servicii publice (telecomunicații, asigurarea cu energie electrică și agent termic, aprovizionarea cu apă potabilă, canalizare, gestionarea deșeurilor etc.). Sectorul de comerț și servicii sunt ramurile prioritare a economiei orașului. Un rol important în economia orașului Orhei îl are ramura industrială.

În economia industrială a orașului rolul de bază îl joacă în primul rând întreprinderile mari precum: fabrica de conserve „Orhei-Vit” S.A., compania S.C. „Brodețchi” S.R.L., întreprinderea vinicolă Î.M. „Chateau Vartely”, uzina de producere a cablajului S.E. „Bordnetze” S.R.L și alte întreprinderi mici și mijlocii. În prezent sectorul industrial este orientat în special spre produse alimentare, sucuri, conserve, lactate, panificație, țigări, băuturi alcoolice și răcoritoare, mărfuri de uz casnic, galanterie, încălțăminte. Pe lângă acestea, raionul Orhei are o tradiție agricolă puternică, cu numeroase cooperative și ferme care contribuie la economia locală. Platforma orhei.rabota.md listează 148 de locuri de muncă vacante în Orhei, acoperind diverse domenii precum vânzări, logistică, producție și servicii.

Evenimente de recrutare: Periodic, în Orhei se organizează târguri ale locurilor de muncă, unde angajatorii locali își prezintă ofertele, iar persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă pot interacționa direct cu potențialii angajatori. ANOFM a raionului Orhei: Oferă servicii de mediere între angajatori și persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, consiliere profesională și informații despre cursuri de formare. În pofida eforturilor întreprinse, mulți locuitori optează pentru oportunități de muncă în străinătate, ceea ce duce la un deficit de personal calificat în anumite domenii.

În raionul Orhei, sectoarele economice sunt dominate de industrie și comerț, care împreună acoperă aproximativ 72,6% din totalul salariaților și generând 81,3% din cifra totală de afaceri. Alte domenii au o contribuție redusă atât la ocuparea forței de muncă, cât și la cifra de afaceri.

Sectorul agricol din raionul Orhei joacă un rol esențial în economia locală. Deși datele exacte privind numărul total de întreprinderi și angajați în sectorul agricol din raionul Orhei nu sunt disponibile public, există exemple notabile de afaceri agricole de succes. De exemplu, Gospodăria Țărănească „Beiu Filip” din satul Susleni gestionează 83 de hectare de livadă și angajează 37 de persoane, numărul crescând în perioada recoltării⁶⁹.

Analizând situația tinerilor aflați în șomaj în anul 2024, se observă că 19 tineri cu vârste cuprinse între 16 și 29 de ani se aflau în șomaj între 6 și 12 luni, iar 12 tineri se aflau în șomaj de lungă durată, adică peste 12 luni. Aceste cifre subliniază dificultățile pe care le întâmpină tinerii în găsirea și menținerea unui loc de muncă pe termen lung.

Cu toate acestea, este important să analizăm și situația tinerilor NEET în Raionul Orhei, adică a celor care nu sunt angajați, în învățământ sau în formare. În țară, conform datelor statistice din 2021, ponderea tinerilor NEET în grupa de vârstă 15-24 ani a constituit 17,2%, în grupa de vârstă 15-29 ani a fost de 26,4%, iar în grupa de vârstă 15-34 ani a ajuns la 30,4%. Aceste valori înregistrează o scădere față de anul 2020 și se observă că ponderea tinerelor femei NEET este mai mare decât cea a bărbaților.

Aceste cifre indică importanța și necesitatea de a dezvolta programe și politici care să faciliteze angajarea tinerilor în câmpul muncii, precum și să promoveze o tranziție eficientă de la școală/educație la piața muncii. Există inițiative locale: ANOFM și Ministerul Muncii au organizat o „tabără de angajare” pentru tinerii din Orhei, pentru a le dezvolta competențele de integrare pe piața muncii.

Conform prognozei demografice, în deceniile viitoare, declinul populației va continua. Între 2023 și 2033 efectivul populației va diminua cu 19,8%, ajungând la 60,3 mii de locuitori. Efectivul populației tinere cu vârsta cuprinsă între 15 și 34 de ani va diminua de la 16 mii până la 12,7 mii. Totodată ponderea

⁶⁹ Identificarea oportunităților de angajare pentru tineretul NEET în mun. Chișinău, Bălți, Orhei, Ungheni, Soroca, Edineț
Autor: National Institute of Economic Research of the Academy of Economic Studies of Moldova, Printare și distribuire: GIZ Moldova/Youth Employment Promotion in Moldova Project

acestei categorii a populației va constitui o proporție importantă în totalul forței de muncă. Astfel, dacă în anul 2023 ponderea populației tinere a fost de 33,4%, atunci în anul 2033 -35,8%, ceea ce accentuează necesitatea valorificării potențialului acestora pe piața forței de muncă⁷⁰.

Gospodăriile cu tineri⁷¹

Statisticile atât la nivel de țară, cât și la nivel regional și raional arată că ponderea gospodăriilor formate numai din tineri a fost mai mare în mediul urban. Conform datelor Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice, în anul 2024, 6,6% din total gospodării aveau în componența sa familii tinere cu membri în vârstă de 14-34 ani, din care 85,9% constituiau gospodăriile formate numai din familii tinere, 9,2% – gospodăriile din familii tinere cu părinți, iar 4,9% – gospodăriile din familii tinere și alte persoane. Ponderea gospodăriilor formate numai din familii tinere care locuiau separat a fost cu 18,3 puncte procentuale mai mare în mediul urban, comparativ cu mediul rural. Totodată, în mediul rural ponderea gospodăriilor formate din familii tinere care locuiau cu părinții a fost cu 10,7 puncte procentuale mai mare față de mediul urban, iar a gospodăriilor din familii tinere și alte persoane – cu 7,5 puncte procentuale.

Sursele principale de venit ale tinerilor sunt salariul și mijloacele financiare din partea părinților. Principalele surse de venit ale tinerilor (14-34 ani) au fost activitatea salarială (34,1%) și mijloacele financiare din partea părinților/întreținere (35,8%), fiind urmate de prestațiile sociale (9,4%) și transferurile din afara țării (5,8%).

Gospodăriile cu familii tinere au un nivel de dotare cu bunuri de folosință îndelungată superior nivelului mediu pe țară, iar gospodăriile cu familii tinere din mediul urban își apreciază nivelul de trai ca fiind bun sau foarte bun într-o măsură mai mare comparativ cu cele din mediul rural.

Sănătatea tinerilor⁷²

La nivel de țară, tinerii din mediul urban își apreciază starea de sănătate ca fiind bună și foarte bună, într-o măsură mai mare, comparativ cu cei din mediul rural.

Tinerii din Republica Moldova (14–34 ani) reprezintă aproximativ 22–28% din populație. La nivel național, principalele probleme de sănătate includ bolile mintale, stresul, consumul de alcool și tutun, alimentația nesănătoasă și lipsa activității fizice regulate. Accesul la servicii de sănătate specializate pentru tineri este limitat, iar educația pentru sănătate, inclusiv cea sexuală și reproductivă, rămâne insuficientă. În Regiunea Centru, tendințele sunt similare, cu accent pe dificultățile de acces la servicii medicale în mediul rural. Centrele regionale de tineret organizează campanii de prevenție și informare privind sănătatea mintală și stilul de viață sănătos, dar resursele sunt limitate.

Astfel, numărul cazurilor de infecție cu virusul HIV 1 la tineri este în scădere comparativ cu anul precedent. Conform datelor Instituției Medico-Sanitare Publice „Spitalul Dermatologie și Maladii Comunicabile”, în anul 2024 numărul tinerilor în vârstă de 15-34 ani infectați cu virusul imunodeficienței umane (HIV) a constituit 207 persoane, ceea ce a fost cu 13,0% mai puțin comparativ cu anul 2023. Ponderea bărbaților tineri infectați a constituit 53,6% comparativ cu 46,4% femei infectate.

Cele mai multe cazuri noi de tumori maligne la tineri se atestă la nivelul țesutului limfoid, glandei tiroide și sânului. Conform datelor Agenției Naționale pentru Sănătate Publică, în anul 2024, la 100 mii tineri în vârstă de 15-34 ani au revenit în medie câte 37,3 cazuri noi de tumori maligne, comparativ cu 36,1 cazuri în anul 2023. În structura incidenței prin tumori maligne, în cazul tinerilor, au predominat localizări ale tumorilor precum: țesutul limfoid, hematopoietic și înrudite ale acestuia – 20,3%, glanda tiroidă – 12,5%, sânul – 8,9%, melanomul pielii și colul uterin, respectiv, câte – 6,8%. Numărul cazurilor noi de tumori maligne este mai mare în cazul femeilor în vârstă de 25-29 ani și 30-34 ani.

Numărul cazurilor noi de tuberculoză activă este mai mare la bărbați și tinerii din mediul rural. În anul 2024, numărul cazurilor noi de tuberculoză activă la tinerii în vârstă de 15-34 ani a constituit 288 cazuri, fiind cu 6,8% mai puțin comparativ cu anul 2023. Circa 67,0% din total cazuri noi de tuberculoză activă la tinerii în vârstă de 15-34 ani au fost depistate la bărbați. În mediul rural au fost înregistrate 64,9% din cazuri.

⁷⁰ Identificarea oportunităților de angajare pentru tineretul NEET în mun. Chișinău, Bălți, Orhei, Ungheni, Soroca, Edineț
Autor: National Institute of Economic Research of the Academy of Economic Studies of Moldova, Printare și distribuire:
GIZ Moldova/Youth Employment Promotion in Moldova Project

⁷¹ BNS, Tinerii în Republica Moldova în anul 2024

⁷² BNS, Tinerii în Republica Moldova în anul 2024

Numărul cazurilor de infecție cu maladii transmise pe cale sexuală este în scădere comparativ cu anul precedent. În anul 2024, numărul tinerilor în vârstă de 15-29 ani infectați cu boli venerice a constituit 568 cazuri, fiind cu 17,1% mai puțin comparativ cu anul 2023. La 100 mii tineri în vârstă de 15-29 ani au revenit 120,8 cazuri de sifilis și 40,3 cazuri de gonoree.

Cei mai mulți tineri au decedat în urma accidentelor, intoxicațiilor și traumatismelor. În anul 2024, rata specifică de mortalitate la tinerii în vârstă de 15-34 ani a constituit 96,2 decedați la 100 mii locuitori de vârstă respectivă, fiind în scădere comparativ cu anul 2020 cu 14,8 decedați la 100 mii locuitori.

În raionul Orhei, cu un număr estimativ de 16.000 tineri (15–34 ani), principalele probleme sunt stresul, anxietatea, tulburările de somn, consumul de alcool și tutun, lipsa activității fizice și alimentația neechilibrată. Infrastructura medicală locală include spitale, centre de sănătate primară și policlinici, însă programele dedicate tinerilor sunt concentrate în orașul Orhei și sunt insuficient dezvoltate în satele raionului. Proiectele internaționale și inițiativele ONG-urilor sprijină prevenția și sănătatea mintală, dar este nevoie de programe locale mai vizibile și accesibile pentru tineri.

În raionul Orhei, asigurarea accesului tinerilor la servicii medicale de calitate și prietenoase este o preocupare importantă pentru autorități și comunitatea locală. Pentru a răspunde nevoilor de sănătate ale tinerilor, s-au luat măsuri pentru îmbunătățirea infrastructurii și oferirea serviciilor adecvate.

În anul 2024, raionul Orhei dispunea de un număr de 167 medici, dintre care 39 medici de familie și 20 stomatologi, și 525 de personal medical mediu, dintre care 413 asistente medicale. Acest personal medical este responsabil de furnizarea serviciilor de sănătate la nivel local și de asigurarea că tinerii beneficiază de îngrijire medicală adecvată. În plus, raionul dispune de un spital, 30 de instituții de asistență medicală primară și specializată, 13 întreprinderi individuale de asistență medicală și 41 de farmacii. Aceste facilități asigură accesul la servicii medicale de bază și medicamente pentru tineri și comunitatea în ansamblu.

Unul dintre eforturile semnificative în promovarea sănătății tinerilor este Centrul de Sănătate prietenos tinerilor Orhei (CSPT) care este o subdiviziune IMPS CS Orhei, care acționează în interesul prioritar al sănătății și dezvoltării adolescenților și tinerilor la nivel de comunitate și abordează adolescentul atât în baza problemelor medicale, cât și psihosociale. Scopul acestui centru este de a îmbunătăți starea de sănătate a adolescenților și tinerilor și de a crea condiții pentru integrarea lor în comunitate prin sporirea accesului la servicii medicale prietenoase și adaptate nevoilor lor specifice. CSPT desfășoară activități în trei direcții de bază.

Prima direcție implică furnizarea de servicii medicale și psihosociale specializate. Centrul oferă consultații medicale, servicii de planificare familială, consiliere în domeniul sănătății mintale, depistarea și gestionarea bolilor cu transmitere sexuală, precum și informații și educație privind sănătatea și prevenirea bolilor.

A doua direcție se concentrează pe activitățile de promovare a sănătății. CSPT organizează campanii de conștientizare și educație privind stilul de viață sănătos, prevenirea consumului de substanțe nocive și promovarea sănătății mintale. De asemenea, sunt oferite servicii de consiliere și ghidare pentru promovarea comportamentelor sănătoase în rândul tinerilor.

A treia direcție constă în furnizarea de servicii mobile (out-reach). Centrul realizează activități în afara sediului, în comunitățile locale și școlile din raion. Acest lucru permite o mai mare accesibilitate a serviciului.

Implicarea civică a tinerilor

Participarea activă a tinerilor în viața politică și comunitară este esențială pentru dezvoltarea raionului Orhei. Conform datelor Comisiei Electorale Centrale, la parlamentare au participat 272 300 de persoane cu vârstele cuprinse între 18 și 25 de ani, reprezentând 9,7% din totalul alegătorilor și 476 502 cu vârstă cuprinsă între 26-35 ani. Prezența tinerilor la vot, raportată la numărul lor total, este de 48,25%, iar din 101 deputați care în noul Parlament al Republicii Moldova, 12 au până la 35 de ani, nici unul din raionul Orhei.⁷³

În raionul Orhei sunt 27 785 de tineri cu vârsta cuprinsă între 18-35 ani, care au dreptul la vot⁷⁴. Conform datelor Comisiei Electorale Centrale, ponderea participării tinerilor din raionul Orhei la

⁷³ În ce raioane și municipii s-au mobilizat cei mai mulți tineri la vot, https://diez.md/2025/09/29/in-ce-raioane-si-municipii-s-au-mobilizat-cei-mai-multi-tineri-la-vot/?utm_source=chatgpt.com

⁷⁴ CEC, <https://pv.cec.md/>

alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025 cu vârsta 18-25 ani a fost de 38,37%, iar a tinerilor cu vârsta 26-35 ani a fost de 36,51%.

Participarea tinerilor la vot în Orhei este moderată: nu foarte redusă, dar nici foarte ridicată comparativ cu așteptările pentru implicare civică puternică. Aceste procente arată că implicarea tinerilor în Orhei este sub ceea ce se vede în unele raioane mai „mobilizate” și nu la nivelul ideal al participării civice tinere. În anul 2025, s-au observat unele semne pozitive în ceea ce privește implicarea tinerilor în procesul electoral și în reprezentarea lor în consiliile locale.

Migrația tinerilor, lipsa de experiență politică și apatia civică sunt principalele bariere care reduc prezența lor la vot. Acest lucru poate indica o nevoie de a stimula și a motiva mai mult tinerii să se implice în procesul electoral și să-și exercite dreptul de vot. De asemenea, există observații despre lipsa de mentori politici și modele în rândul tinerilor: „problema nu e vârsta, ci lipsa de exemple pozitive de la care tinerii pot învăța.”⁷⁵

Reprezentarea politică a tinerilor este decentă la nivel local, ceea ce indică potențial pentru ca tinerii să influențeze deciziile raionale, dar este loc de mai bine. Ponderea tinerilor consilieri locali este de circa 20%, ceea ce arată un potențial semnificativ de influență, deși încă limitat. Campaniile de mobilizare civică și educație electorală, organizate de ONG-uri și centrele de tineret, sunt esențiale pentru creșterea implicării tinerilor și consolidarea participării lor la procesul decizional local.

Astfel la nivel local din cei 35 de consilieri raionali 6 sunt cu vârsta până în 35 ani, cel mai tânăr consilier raional având vârsta de 23 ani.

Prezența tinerilor în consiliile locale este importantă pentru a asigura că perspectiva și nevoile acestora sunt luate în considerare în procesele decizionale la nivel local. Pentru a încuraja și a sprijini participarea tinerilor în viața comunității, este necesară crearea de mecanisme și programe care să promoveze implicarea lor activă. Aceasta poate include inițiative de educație civică, crearea de platforme de dialog și consultare cu tinerii și promovarea oportunităților de liderism și implicare în procesele decizionale locale.

Infraționalitatea în rândul tinerilor⁷⁶

Infraționalitatea în rândul tinerilor rămâne o problemă socială importantă în Republica Moldova, deși în ultimii ani se observă o tendință de scădere a numărului de tineri implicați în fapte antisociale. La nivel național, tinerii sunt implicați preponderent în infracțiuni ușoare și medii, precum furturi, acte de vandalism, consum și distribuție de substanțe interzise, încălcări ale ordinii publice și delikte rutiere. Factorii principali care favorizează comportamentele deviante includ lipsa oportunităților economice, abandonul școlar, mediul familial instabil, consumul de alcool și droguri, precum și influența grupurilor antisociale.

În Regiunea Centru, structura infraționalității în rândul tinerilor este similară cu media pe țară, dar ponderea faptelor comise în mediul rural este ușor mai ridicată din cauza accesului limitat la activități educative și recreative, a șomajului tinerilor și a nivelului redus de implicare în programe comunitare.

În raionul Orhei, infraționalitatea în rândul tinerilor se manifestă în special prin furturi minore, acte de huliganism, consum de alcool în spații publice, comportamente violente și încălcări rutiere comise de tineri șoferi. Deși numărul infracțiunilor grave este redus, autoritățile locale indică faptul că presiunea socială, migrația părinților și lipsa perspectivelor economice contribuie la vulnerabilitatea tinerilor. În raion funcționează programe de prevenire și consiliere prin intermediul poliției, școlilor și centrelor de tineret, însă acoperirea este neuniformă, fiind mai puternică în orașul Orhei decât în localitățile rurale.

Statisticile medii atât la nivel de țară, cât și la nivel de raion reflectă că în anul 2024 numărul tinerilor în vârstă de 14-29 ani care au comis infracțiuni este în scădere comparativ cu anul precedent. Conform datelor Ministerului Afacerilor Interne, în anul 2024 numărul tinerilor în vârstă de 14-29 ani care au comis infracțiuni a constituit 4,3 mii persoane, ceea ce este cu 1,5% mai puțin comparativ cu anul precedent. Femeile au constituit 6,1% în numărul total al tinerilor de 14-29 ani care au săvârșit infracțiuni. Cei mai mulți tineri care au comis infracțiuni s-au înregistrat în grupul de vârstă 18-24 ani (48,7%), după care a urmat grupul de vârstă 25-29 ani (33,6%) și grupul de vârstă de 14-17 ani – 17,7%.

⁷⁵ https://www.zdg.md/stiri/stiri-sociale/tinerii-lipsa-pe-listele-electorale-problema-nu-e-in-varsta-tinerilor-dar-in-lipsa-de-mentori-si-exemple-pozitive-de-la-care-tinerii-pot-invata-ca-apoi-ei-sa-creasca-si-sa-devina-acei-fu/?utm_source=chatgpt.com

⁷⁶ BNS, Tinerii în Republica Moldova în anul 2024

Cel mai des tinerii în vârstă de 14-29 ani săvârșesc infracțiuni precum furt, huliganism și infracțiuni legate de droguri.

Timpul liber al tinerilor

La nivel național, timpul liber al tinerilor din Republica Moldova este puternic influențat de accesul la infrastructură și de mediul socio-economic. Majoritatea tinerilor își petrec timpul liber utilizând internetul și rețelele sociale, participând la activități culturale ocazionale, evenimente sportive sau întâlniri cu prietenii. Totodată, mulți tineri declară că nu au suficiente oportunități de petrecere a timpului liber în comunitățile lor, în special în mediul rural, din cauza lipsei spațiilor de recreere moderne, activităților culturale constante și ofertelor sportive accesibile.

În Regiunea Centru, tendințele sunt similare cu cele naționale. Localitățile urbane oferă acces mai bun la săli sportive, cluburi, biblioteci modernizate, centre culturale și centre de tineret, în timp ce satele se confruntă cu lipsa infrastructurii dedicate tinerilor. Activitățile de voluntariat, cercurile artistice și programele educaționale extracurriculare sunt prezente, dar cu nivel de participare variabil.

În raionul Orhei, tinerii petrec timpul liber predominant online sau în spații informale (cafenele, parcuri, evenimente locale). Infrastructura de tineret include Centrul Raional de Tineret, câteva săli sportive, biblioteci publice și instituții culturale care organizează ocazional activități pentru tineri. În satele raionului, oportunitățile sunt mai reduse, fiind limitate la case de cultură, terenuri sportive și activități sezoniere. Implicarea în activități de voluntariat și evenimente comunitare este în creștere, însă rămâne neuniformă. Tinerii solicită mai multe evenimente culturale, programe sportive accesibile, spații moderne de socializare și activități extracurriculare continue.

Raionul Orhei se remarcă prin existența unor instituții și proiecte dedicate dezvoltării și implicării tinerilor în comunitate. Un astfel de exemplu notabil este Centrul de Tineret Orhei, care a fost fondat în anul 2012 și a devenit o instituție publică înregistrată oficial de Consiliul Raional Orhei în noiembrie 2017. Centrul are în subordine trei filiale, situate în comunele Puținței, Ivancea și Susleni.

Centrul de Tineret Orhei reprezintă principala instituție dedicată activităților de tineret din raion, oferind servicii de educație nonformală, informare, consiliere și oportunități de voluntariat. Centrul dispune de săli pentru instruire, spații IT, activități sportive și culturale, facilitând dezvoltarea competențelor tinerilor și participarea lor în viața comunității. În cadrul centrului activează grupuri de inițiativă și organizații de tineret, inclusiv Consiliul Raional al Tinerilor, contribuind la implicarea civică și socială a generației tinere.

Activitatea centrului are un impact important asupra creării unui mediu favorabil pentru dezvoltarea personală și profesională a tinerilor din Orhei. Totodată, instituția se confruntă cu unele provocări legate de extinderea serviciilor în localitățile rurale, asigurarea unei finanțări durabile și creșterea vizibilității în rândul tinerilor. Cu toate acestea, Centrul de Tineret Orhei rămâne un pilon esențial al politicilor de tineret la nivel raional, contribuind la implicarea activă, socializarea și formarea nonformală a tinerilor.

Calitatea serviciilor oferite de Centrul de Tineret Orhei a cunoscut o îmbunătățire semnificativă odată cu stabilirea unui parteneriat durabil între Fondul ONU pentru Populație (UNFPA) în Republica Moldova și Ministerul Educației, Culturii și Cercetării. Prin această colaborare, centrul a beneficiat de donații importante, ceea ce a condus la creșterea calității serviciilor prestate.

Printre serviciile oferite de Centrul de Tineret Orhei se numără participarea tinerilor la activități și programe diverse, serviciul de informare a tinerilor, serviciul de voluntariat și serviciul de animare a timpului liber. Aceste servicii sunt menite să ofere tinerilor oportunități de dezvoltare personală și implicare activă în comunitate.

Un alt aspect important în ceea ce privește activitățile de tineret din Orhei este Consiliul Raional al Tinerilor (CRT). Acesta a fost înființat în anul 2016 și are un număr de 23 de consilieri tineri.

CRT din Orhei reprezintă o structură consultativă și participativă care are rolul de a implica tinerii în procesul decizional local și în dezvoltarea comunitară. Format din tineri voluntari din orașul Orhei și localitățile rurale ale raionului, consiliul facilitează dialogul dintre tineri și autoritățile publice locale, identificând necesitățile reale ale tinerilor și propunând soluții. Activitatea sa include organizarea de consultări publice, implicarea în elaborarea strategiilor de tineret, promovarea voluntariatului, desfășurarea de campanii sociale, culturale și educaționale, precum și colaborarea cu instituțiile școlare, ONG-urile și Centrul Raional de Tineret.

Consiliul contribuie la mobilizarea tinerilor din raion prin proiecte dedicate dezvoltării personale, educației civice și participării comunitare. De asemenea, reprezintă o platformă importantă pentru

formarea liderilor tineri, oferind oportunități de dezvoltare în domenii precum managementul proiectelor, advocacy, participare publică și comunicare. În pofida activităților variate, consiliul se confruntă cu provocări legate de resursele limitate, participarea inegală din localitățile rurale și necesitatea extinderii proiectelor pentru a acoperi un număr cât mai mare de tineri din raionul Orhei.

CRT desfășoară diverse activități și proiecte specifice, cum ar fi Banca "Covorul Dorului", proiectul "Reflecții.or" care implică deplasări în teritoriu, proiectul "Capsula timpului", "Biblioteca stradală", "ColOrhei" și "Motivat.or". CRT Orhei este unul dintre primele Consilii Raionale ale Tinerilor care a stat la baza fondării Rețelei Naționale a Consiliilor Locale ale Tinerilor din Moldova (RNCLTM).

Un moment de referință în cadrul activităților CRT Orhei îl reprezintă "Forumul Raional al Tinerilor", care a avut loc în anul 2022 și a marcat a zecea ediție a acestui eveniment anual, inițiat în 2012. Forumul reprezintă o tradiție pentru tinerii din raionul Orhei, oferindu-le o platformă pentru a-și exprima viziunile și ideile, care sunt ascultate și luate în considerare.

Meritul și angajamentul CRT Orhei în promovarea implicării tinerilor în viața comunității a fost recunoscut și apreciat. Unul dintre cele mai remarcabile rezultate ale CRT Orhei a fost obținerea premiului pentru cel mai bun Consiliu Local al Tinerilor în anul 2019, la Gala Premiilor pentru sectorul de tineret organizată de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării.

Inclusiv, orientat spre implicarea tinerilor este „Fondul pentru Tineri Orhei,, implementat de AO „Agenția de Dezvoltare Rurală Centru” cu suportul financiar al Fundației Est Europene din resursele acordate de Suedia. Fondul își propune să promoveze participarea tinerilor cu vârsta cuprinsă între 16 și 22 ani în procesul de luare a deciziilor la nivel local și în dezvoltarea locală, după modelul ”Youth Banks” din Irlanda.

De asemenea, în raion activează centrul de excelență pentru tinerii dotați. Centrul de Excelență cuprinde 5 săli de clasă bine dotate cu calculatoare, table interactive, laborator digitalizat.

Este de menționat, că conform datelor statistice, în raion funcționează preponderent localuri de divertisment. Totuși, din aceste studii reiese că în timpul liber se practică sportul, circa 4,0-4,5 mii tineri frecventează cercurile sportive și participă la competiții. Oportunitățile de participare în activități sportive sunt mai mari pentru băieți, decât pentru fete. O parte redusă a tinerilor au posibilitatea de a frecventa cercurile pe interese. Un fenomen negativ reprezintă faptul că jocurile la computer devin o activitate tot mai răspândită.

Cauzele situației curente se regăsesc în infrastructura limitată sau nefuncțională pentru organizarea activităților de timp liber. Instituțiile publice nu reușesc să își asume responsabilitatea de a produce servicii de timp liber tinerilor. Tinerii nu dispun de resursele și deprinderi de a se implica în organizarea propriei odihne active.

Participare și implicare

Tinerii din raionul Orhei se implică în activități educative, culturale, sportive și de voluntariat prin intermediul Centrelor de Tineret, Consiliului Raional al Tinerilor și organizațiilor de profil. Participarea este mai ridicată în orașul Orhei și mai redusă în localitățile rurale, din cauza accesului limitat la infrastructură și oportunități.

Rezultatele implicării includ dezvoltarea competențelor personale și profesionale ale tinerilor, creșterea participării civice, promovarea voluntariatului și organizarea de proiecte comunitare și evenimente culturale. Activitățile desfășurate contribuie la formarea liderilor locali, la consolidarea coeziunii comunitare și la stimularea unei implicări active a tinerilor în viața socială și civică a raionului.

Granturi locale și inițiative civice

- Tinerii din Orhei pot accesa „Programul de Granturi pentru organizațiile de tineret și grupurile de inițiativă” al Consiliului Raional Orhei, ceea ce le oferă oportunitatea de a susține și organiza activități culturale, sociale, educaționale sau sportive.
- În 2025, au fost semnate acorduri de finanțare cu grupurile de inițiativă ale tinerilor selectați pentru proiecte diverse: de la ecologie și voluntariat, la educație și cultură.

Voluntariat și incluziune socială

- Prin Asociația de Sprijin a Copiilor cu Handicap Fizic din Peresecina (raionul Orhei) se derulează un **program anual de voluntariat** destinat implicării tinerilor în sprijinirea celor cu dizabilități.
- Programul de voluntariat, parte din proiectul „MYCS: pentru o societate civilă de tineret mai puternică”, prevede recrutare, instruire, activități practice și mentorat pentru tineri.

- Conform AOPD, peste **150 persoane** au participat la activități practice de voluntariat, dintre care 45 tineri cu dizabilități mintale sau fizice.

Participare democratică și civică

- În cadrul proiectului „Sunt tânăr și îmi pasă” (CRJM), au fost organizate **9 sesiuni informative** cu aproximativ 450 de tineri, plus **3 simulări electorale** cu 150 de participanți.
- Raportul de evaluare a necesităților tinerilor din Raionul Orhei (CNTM, 2023) indică participarea tinerilor în consultări și dialoguri cu autoritățile locale, dar evidențiază și provocări: lipsa unei strategii locale dedicate tinerilor și activități sporadice.
- La elaborarea Strategiei Raionale pentru Tineret (2019-2023), au fost implicați **100 tineri** și 7 organizații tinere, arătând un angajament semnificativ în procesul de planificare.

Astfel, implicarea tinerilor în Orhei este **activă și diversificată**, cu participare în granturi, voluntariat, proiecte civice și educaționale. Există mecanisme instituționale (program de granturi, organizații de tineret locale) care facilitează implicarea tinerilor și permit transformarea ideilor în proiecte concrete.

Totuși, raportul CNTM evidențiază lacune ca participarea este încă inegală între tineri din localități rurale și urbane. Proiectele de voluntariat cu impact social (inclusiv pentru tinerii cu dizabilități) sunt un punct forte și arată angajamentul tinerilor la schimbare comunitară.

Trendul participării tinerilor din Orhei (ultimii ani) — observații

- În procesul de elaborare a **Strategiei Raionale de Tineret (2019-2023)**, au fost implicați ~ 100 de
- Centrul de Tineret Orhei a creat **3 filiale zonale** în 2018 (Brănești, Susleni, Puținței), ajungând la ~ 340 beneficiari în acele zone.
- Bugetul alocat domeniului tineret în Orhei a crescut: de exemplu, sumele pentru „întreținerea centrelor de tineret” au urcat semnificativ în ultimii ani.
- Programul local de granturi (pentru grupuri de inițiativă ale tinerilor) există de câțiva ani și oferă finanțare pentru proiecte comunitare, culturale și educaționale.
- Implicarea civică crește: la Forumul Raional al Tinerilor Orhei, ediția a XIII-a (2025), au participat peste **60 de tineri**.
- Participarea socială cu orientare incluzivă: în programul de voluntariat al ASCHF Peresecina (Orhei), tineri cu dizabilități sunt implicați în activități comunitare.
- Raportul CNTM (2023) identifică, totuși, provocări: tinerii spun că activitățile nu sunt întotdeauna constante, iar strategia locală de tineret nu are întotdeauna obiective concrete foarte clar formulate.

Astfel trendul participării tinerilor din Orhei pare să fie pozitiv: implicarea crește în granturi, voluntariat și dialog civic. Totuși, persistă provocări legate de sustenabilitatea activităților și capacitatea de a mobiliza mai mulți tineri din localitățile rurale.

Tendințe și priorități

O **tendință** este direcția generală în care un fenomen se schimbă sau evoluează într-o perioadă de timp. Astfel, tendințele (2020-2025) pe domeniul tineret în raionul Orhei sunt următoarele:

1. Planificare strategică și guvernare locală a tineretului

- În 2021, Consiliul Raional Orhei a aprobat regulamentul pentru un Program de Granturi pentru organizațiile și grupurile de inițiativă ale tinerilor.
- Elaborarea Strategiei Raionale de Tineret (2019-2023) a implicat ~ 100 de tineri și 7 organizații locale.
- În 2023, CNTM (Consiliul Național al Tineretului) a realizat un „Raport de Evaluare a Necesităților Tinerilor” în Orhei, pentru a identifica problemele, nevoile și prioritățile tinerilor.

2. Creșterea finanțării prin granturi locale

- Programul de Granturi Mici pentru tinerii din raionul Orhei continuă și în 2025, finanțând proiecte de inițiativă civică, educație, cultură, ecologie etc.
- Prin aceste granturi, autoritățile raionale încearcă să stimuleze implicarea tinerilor și să le ofere oportunități concrete de a dezvolta proiecte la nivel local.

3. Incluziune socială și voluntariat

- Programul anual de voluntariat pentru tinerii cu dizabilități, lansat de ASCHF Peresecina (în raionul Orhei), este indicator al unei tendințe de implicare incluzivă.
- Prin parteneriate cu ONG-uri și proiecte internaționale (de ex. MYCS) se creează contexte în care tinerii vulnerabili pot participa activ și pot beneficia de formare și sprijin.

4. Dialog și participare civică

- Forumul Raional al Tinerilor Orhei (ediția XIII, 2025) a reunit peste 60 de tineri, arătând un trend de implicare în dialog cu autoritățile raionale.
 - Implementarea strategiei și planurilor de acțiune locale implică adesea consultări cu tinerii (interviuri, focus-grupuri) pentru a co-crea politicile de tineret.
5. **Construirea capacității serviciilor de tineret**
- În strategia locală a Centrului de Tineret Orhei, se prevede formarea personalului de tineret în domeniul educației nonformale și al drepturilor tinerilor.
 - Există un angajament pentru profesionalizarea serviciilor de tineret, prin instruirea lucrătorilor de tineret și dezvoltarea serviciilor orientate spre nevoile tinerilor.

Astfel, tendințele care le-am observat pentru domeniul Tineret în raionul Orhei urmare a datelor și informațiile prezentate și ce trebuie să facem pentru viitor, ar arăta:

- **Impuls instituțional:** Raionul Orhei pare să pună un accent tot mai mare pe dezvoltarea sectorului de tineret, nu doar prin evenimente, ci prin strategii, granturi și mecanisme de planificare.
- **Sustenabilitate:** Continuarea granturilor locale pentru tineri indică o viziune pe termen mediu, nu doar proiecte punctuale.
- **Incluziune:** Există o tendință clară spre incluziunea socială a tinerilor vulnerabili (de exemplu, tineri cu dizabilități), ceea ce este un semn pozitiv pentru dezvoltarea responsabilă a tineretului.
- **Parteneriat:** Colaborarea între autorități locale, ONG-uri (ex: CNTM, ASCHF) și tineri este tot mai puternică, ceea ce poate duce la proiecte mai relevante și de impact.
- **Provocări teritoriale:** Deși se fac eforturi, diferențele între zone urbane și rurale pot persista (pentru tinerii din satele raionului), ceea ce necesită politici dedicate.

Priorități strategice pentru perioada 2025–2028

O **prioritate strategică** este un obiectiv principal pe termen mediu sau lung, considerat esențial pentru dezvoltare și care direcționează resursele și acțiunile spre atingerea rezultatelor dorite, iar perioada 2025–2028 accede la:

Creșterea accesului la servicii de tineret și infrastructură

- Extinderea și modernizarea Centrelor de Tineret și a spațiilor de activitate pentru tineri, inclusiv în localitățile rurale.
- Dezvoltarea de hub-uri digitale și platforme online pentru educație, informare și participare civică.

Dezvoltare personală și profesională a tinerilor

- Promovarea educației nonformale, formarea de competențe profesionale și de leadership.
- Organizarea de traininguri, workshop-uri și programe de mentorat pentru integrarea tinerilor pe piața muncii.

Implicație civică și participare democratică

- Stimularea participării tinerilor în procesul decizional local prin Consiliul Raional al Tinerilor și alte mecanisme de consultare.
- Creșterea implicării tinerilor în proiecte comunitare, voluntariat și inițiative civice.

Incluziune socială și reducerea disparităților teritoriale

- Implicarea activă a tinerilor vulnerabili, inclusiv din mediul rural sau cu dizabilități.
- Reducerea diferențelor între tinerii din oraș și cei din sate, prin programe dedicate și accesibilizarea activităților.

Sustenabilitate și parteneriate

- Asigurarea unui cadru financiar durabil pentru proiectele de tineret, prin granturi locale și parteneriate cu ONG-uri, instituții educaționale și sectorul privat.
- Dezvoltarea capacității instituționale a autorităților locale și a organizațiilor de tineret pentru implementarea și monitorizarea politicilor în domeniu.

În concluzie, putem reitera că domeniul de tineret în Republica Moldova se concentrează pe educație nonformală, voluntariat, participare civică și incluziune socială, tinerii reprezentând aproximativ 21% din populație. În regiunea Centru, aceleași direcții sunt susținute prin Centre de Tineret regionale și programe de granturi, cu o concentrare mai mare a tinerilor în orașe. În raionul Orhei, tinerii reprezintă circa 19-20% din populație și se implică activ în proiecte civice, culturale și educative, sprijinite de Centrul de Tineret Orhei și Consiliul Raional al Tinerilor, deși accesul la oportunități rămâne mai redus în mediul rural.

Inclusiv, tinerii din raionul Orhei se implică tot mai mult în activități civice, culturale, educative și de voluntariat, folosind și resursele digitale pentru informare și organizare. Programele de educație nonformală și dezvoltare a competențelor contribuie la creșterea capacității tinerilor de a iniția proiecte comunitare. Se observă progrese în incluziunea socială și implicarea tinerilor vulnerabili, dar diferențele între mediul urban și rural persistă. Colaborările cu ONG-uri și finanțările prin granturi locale consolidează sectorul, iar necesitatea unei strategii locale coerente și resurse constante rămâne esențială pentru acces egal și oportunități pentru toți tinerii.

SPORT

Domeniul sportului în raionul Orhei se caracterizează printr-o rețea de instituții sportive, cluburi și secții specializate care contribuie la promovarea unui stil de viață activ și la dezvoltarea performanței sportive în rândul copiilor, tinerilor și adulților. Activitatea sportivă este susținută prin infrastructura existentă, competițiile locale și regionale, precum și prin colaborarea cu instituțiile de învățământ.

Construcții sportive

RD / municipii, raioane	Stadioane cu tribune pentru 500 locuri și peste			Construcții sportive de plan (terenuri și câmpuri)			Săli sportive			Bazine de înot		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
Total țară	58	48	48	2905	2729	2764	1211	1179	1197	25	24	24
RD Centru	20	16	16	1042	998	1005	353	352	355	1	-	-
Raionul Orhei	1	1	1	95	100	100	42	43	44	-	-	-

Sursa: BNS, Statistica teritorială, ediția 2025

Infrastructura sportivă

Raionul dispune de stadioane, săli sportive, terenuri multifuncționale și baze sportive modernizate parțial în ultimii ani. Majoritatea localităților mari au cel puțin un teren de sport funcțional, iar instituțiile de învățământ dețin săli de sport utilizate atât în procesul educațional, cât și pentru activități extracurriculare. Inclusiv, este de menționat că în fiecare localitate din raionul Orhei în perioada 2020-2025 au fost construite câte un teren sportiv și câte un teren de joacă pentru copii cu suportul Consiliului raional Orhei. Astfel, în anul 2022 Consiliul raional Orhei a alocat 838,9 mii lei pentru construcția și amenajarea terenurilor sportive, iar în 2021 Consiliul raional Orhei a alocat 4.942,2 mii lei pentru Cheltuieli aferente instalării terenurilor de joacă.

Deci, infrastructura sportivă a raionului Orhei cuprinde o rețea de obiective care deservește atât sportul de performanță, cât și sportul de masă. În total, în raion sunt înregistrate peste 145 de obiective sportive, dintre care o parte sunt modernizate în perioada 2021–2024.

- Stadioane și terenuri de fotbal - Raionul dispune de 32 terenuri de fotbal, dintre care: 1 stadion municipal în Orhei (capacitate ~3 000 locuri); 6 terenuri modernizate cu gazon artificial (2020–2024); 25 terenuri rurale utilizate pentru campionatele raionale și antrenamente. Aproximativ 65% dintre terenuri sunt funcționale pe tot parcursul anului.

- Săli și baze sportive - În raion funcționează: 41 săli sportive în instituțiile de învățământ; 7 săli specializate pentru lupte, judo, box, haltere; 3 baze sportive multifuncționale cu acces public. Circa 75% dintre școlile din raion dispun de săli de sport în stare bună, iar 25% necesită modernizare sau dotări suplimentare.

- Terenuri multifuncționale - În ultimii ani au fost amenajate 18 terenuri multifuncționale (mini-fotbal, volei, baschet) în localitățile rurale, dintre care 12 sunt iluminate și utilizate intens de copii și tineri în afara orelor de studii.

- Spații pentru activități recreative - Municipiul Orhei oferă: 2 parcuri cu echipamente outdoor fitness; 1 pistă de alergare modernizată (aprox. 1 km); 5 zone sportive publice în cartiere. În localitățile rurale sunt identificate aprox. 20 spații de agrement utilizate informal pentru activități sportive.

Astfel, conform datelor Biroului Național de Statistică pentru anul 2024, în raionul Orhei atestăm 145 de edificii sportive, inclusiv 44 de săli sportive (9x18 și mai mari), 100 de construcții sportive de plan (terenuri și câmpuri), un stadion cu capacitate de peste 500 de locuri pentru spectatori. Este de menționat, că în municipiu funcționează 1 bazin de înot particular, cu toate că acesta nu este indicat în datele statistice oficiale.

Atare edificii reprezintă 3,6% din totalul pe republică date statistice pentru 2024, comparativ cu 2,67% din totalul pe republică în 2018 și 10,5% din total pe RDC în 2024, comparativ cu 8,9% din total pentru RDC în 2018. Starea acestora se califică ca satisfăcătoare.

În raion există o infrastructură slab dezvoltată ce ține de domeniul sportului profesionist. Aici activează Școala de Sport Raională Orhei cu 24 antrenori, director și director adjunct și cu o capacitatea de 756 elevi, practică 12 genuri de sport, și anume: fotbal, volei, handbal, șah, tenis de masă, lupte libere și lupte greco-romane, atletism, baschet, box, orientare sportivă, etc.

În ceea ce privește baza tehnico-materială, în majoritatea instituțiilor s-au efectuat reparații. Sălile sportive sunt într-o stare bună. Problema asigurării cu inventar sportiv este importantă și se consolidează cu anii foarte greu pentru toate instituțiile de învățământ din raion. Astfel, multe dintre acestea nu dispun de echipament și utilaj sportiv, respectiv în raion este necesar de: panouri pentru baschet - 5, capră și podeț de gimnastică - 10, scară suedeză - 15, funie - 10, saltele - 60, mingi de baschet - 120, mingi de fotbal - 120, mingi de volei - 120, mingi de handbal - 90, coarde - 300, cercuri - 300, baston - 300, cronometre - 30.

Inclusiv, în raion nu există o sală performantă pentru sport, lipsește inventarul sportiv performant, o stare puțin satisfăcătoare a terenurilor de fotbal (cu toate că în ultimii cinci ani sau deschis mai multe terenuri de mini fotbal), nu este dezvoltată o infrastructură sportivă adițională și una legată de agrement, cum ar fi spațiile verzi dotate cu inventar sportiv, benzi de ciclism, terenuri pentru sportul cu roțile, skateboard, etc. Inclusiv, raionul nu are la moment în proprietate publică nici un edificiu sportiv, care ar corespunde unor condiții contemporane de dotare, igienă și cazare, ca de ex. sală sportivă polivalentă. Drept rezultat, raionul nu poate găzdui competiții de rang republican și internațional. Acest lucru periclitează și posibilitatea atragerii unor investiții majore în infrastructura sportivă.

Instituții și secții sportive

În cadrul școlilor sportive și cluburilor locale activează secții de fotbal, lupte, atletism, haltere, judo, tenis de masă, volei și baschet. Fotbalul rămâne cel mai popular sport, fiind practicat în majoritatea comunităților. Orheiul este recunoscut și pentru tradițiile în sporturile de contact și haltere.

Domeniul sportului în raionul Orhei este susținut printr-o rețea de instituții publice și private care oferă secții de antrenament pentru copii și tineri. În total, în raion activează peste 45 structuri sportive – școli sportive, cluburi, secții din instituțiile de învățământ și centre comunitare.

- **Instituții sportive specializate** - În raion funcționează: 1 școală sportivă municipală cu programe în 8 discipline; 2 cluburi sportive private active în fotbal, judo și fitness; 8 secții sportive în Centrele de Tineret și Casele de Cultură din localitățile mari; 41 instituții de învățământ care desfășoară activități sportive extracurriculare. În total, aprox. 3 200 elevi și tineri participă anual la activități organizate în cadrul instituțiilor sportive.

- **Secții sportive active** - În raion sunt înregistrate peste 70 secții sportive la diferite discipline, dintre care cele mai dezvoltate sunt:

Fotbal - 22 secții active (municipiu + localități rurale), ~850 de copii și tineri implicați;

Lupte (libere, greco-romane) - 10 secții, Recunoscut domeniu de tradiție în Orhei, ~300 sportivi antrenați anual;

Judo - 6 secții, inclusiv una cu rezultate la nivel național, ~150 sportivi;

Haltere - 3 secții în Orhei și două localități apropiate; ~80 sportivi;

Tenis de masă - 7 secții, inclusiv la școli, ~120 participanți;

Volei și baschet - 10 secții la nivel de școli și cluburi; ~250 sportivi;

Atletism - 6 secții; ~130 sportivi, participări la competiții regionale;

Arte marțiale și sporturi de contact (karate, taekwondo, box) - 8 secții mixte, ~200 tineri implicați.

Participarea generală - În total, aproximativ 4 000–4 500 de copii și tineri participă anual la diferite activități și secții sportive în raionul Orhei, ceea ce reprezintă circa 22–25% din populația tânără a raionului.

Participare și rezultate

Tinerii sportivi din raion participă anual la competiții raionale, regionale și naționale, obținând premii în discipline precum lupte, judo și atletism. Cluburile sportive locale contribuie la formarea sportivilor de performanță și la reprezentarea raionului în competițiile naționale.

Participarea la activitățile sportive în raionul Orhei prezintă o tendință constantă de creștere, în special în rândul copiilor și tinerilor. Anual, în cadrul instituțiilor sportive și al secțiilor extrașcolare, sunt implicate între 4 000 și 4 500 persoane, ceea ce reprezintă circa 22–25% din totalul tinerilor din raion. În ultimii ani se remarcă o extindere a sporturilor de masă și o creștere a participării fetelor în discipline precum judo, atletism și tenis de masă.

Participarea la activități sportive

În cadrul școlilor și liceelor participă anual ~3 200 elevi la secțiile sportive și competițiile școlare. Peste 1 000 de tineri sunt implicați în cluburi sportive, centre de tineret sau comunități locale sportive. Sporturile cele mai populare, în funcție de numărul de participanți, sunt: Fotbalul – ~850 participanți, Luptele – ~300, Judo – ~150, Tenis de masă – ~120, Volei/baschet – ~250, Atletism – ~130.

Participarea sportivă este susținută de competiții raionale regulate, tabere sportive de vară și proiecte desfășurate prin instituțiile educaționale.

Rezultate și performanțe

Sportivii din raionul Orhei obțin anual rezultate remarcabile la nivel regional și național, în special la disciplinele individuale. În domeniul sportului, pe plan internațional, echipele sportive din raionul Orhei duc faima la diverse competiții.

Rezultate regionale (Regiunea Centru) - Peste 120–150 medalii obținute anual de sportivi din raion. Luptele, judo și atletismul sunt disciplinele cu cele mai multe clasări pe podium.

Rezultate naționale - În perioada 2021–2024, sportivi din Orhei au obținut în total 35–40 medalii naționale, dintre care: 10–12 medalii la lupte (libere și greco-romane), 6–8 medalii la judo, 5–6 medalii la atletism, 2–3 medalii la haltere, alte rezultate punctuale la tenis de masă, box și karate.

Participări internaționale - În medie, 5–7 sportivi din raion participă anual la turnee internaționale, în special la lupte și judo. Au fost înregistrate 2–3 rezultate de nivel internațional, în ultimii ani, în disciplinele de arte marțiale.

La nivel general, este de menționat, că în raionul Orhei sunt desfășurate peste 150 de competiții. În acest context, se dezvoltă sportul de performanță, în deosebi sunt participări în Campionatul Național de fotbal Divizia „B” și la Campionatele Mondiale, Europene și Balcanice la kayak-canoe și box. În fiecare an se organizează și se desfășoară în raion Turneele-open la diferite probe de sport cu invitația sportivilor din Republica Moldova și alte țări. În afară de organizarea și desfășurarea acestor activități, în fiecare an au loc diverse întruniri, seminare, ședințe, serate, vizite de lucru cu specialiștii în domeniu.

Pe lângă sportul de performanță se dezvoltă, de asemenea, și cel de masă. Sunt populare așa probe ca: fotbalul, minifotbalul, lupte libere, atletism, tenis de masă, volei, baschet, șah, joc de dame, etc.

Cu toate că reușitele sportivilor de performanță a raionului sunt impresionante, totuși, activitățile sportive menite să educe un stil de viață sănătos și activ au un rol din ce în ce mai mic în viața tinerilor. Inclusiv, posibilitățile de a practica un sport sunt distribuite inegal între sate și oraș, între persoane cu diferit grad de asigurare financiară, între fete și băieți.

Tendințe și priorități

În ultimii ani se observă o creștere a interesului pentru sporturile de masă, activități outdoor și sporturi recreative. Prioritățile rămân modernizarea infrastructurii sportive, extinderea programelor pentru copii și tineri, precum și implicarea comunităților locale în organizarea competițiilor.

Tendințe generale se reflectă prin creșterea interesului pentru sporturile de masă și activitățile outdoor, extinderea treptată a participării fetelor, ajungând la ~35% din totalul celor implicați și crește implicarea comunităților locale în organizarea competițiilor și proiectelor sportive.

În ultimii ani, domeniul sportului în raionul Orhei se află într-un proces de diversificare și extindere, determinat de dezvoltarea infrastructurii, creșterea implicării comunitare și interesul sporit al tinerilor pentru activități fizice. Tendințele actuale evidențiază un accent tot mai mare pe sportul de masă, pe îmbinarea activităților recreative cu cele educaționale și pe profesionalizarea anumitor discipline sportive.

Tendințe în evoluția domeniului sportului

- **Creșterea participării tinerilor:** În ultimii 3 ani, numărul participanților la activități sportive a crescut cu 10–15%, atingând nivelul de peste 4 000–4 500 tineri anual.
- **Diversificarea disciplinelor:** Crește interesul pentru sporturi precum judo, fitness, tenis de masă și arte marțiale, cu un număr tot mai mare de secții înființate anual (+5–7 secții noi în perioada 2021–2024).

- **Participare feminină în creștere:** Ponderea fetelor în secțiile sportive a crescut de la **29% la ~35%** în ultimii ani, datorită proiectelor educaționale și incluziunii în sporturi individuale.
- **Extinderea infrastructurii de terenuri multifuncționale:** Au fost construite sau modernizate **18 terenuri multifuncționale**, crescând accesibilitatea la sport în mediul rural.
- **Digitalizarea procesului sportiv:** Unele cluburi utilizează sisteme digitale pentru programări, monitorizarea performanțelor sau comunicare cu sportivii.
- **Consolidarea sporturilor tradiționale:** Luptele, judo și halterele rămân discipline în care Orheiul se menține constant în top la nivel regional.

Priorități strategice pentru perioada 2025–2028

1. **Modernizarea și extinderea infrastructurii sportive**
 - Reabilitarea sălilor sportive din instituțiile de învățământ (cel puțin **10–12 săli** necesită intervenții).
 - Amenajarea de noi terenuri multifuncționale în localitățile cu densitate mare de tineri.
 - Crearea unor spații outdoor moderne (piste alergare, zone fitness, mini-baze sportive).
2. **Dezvoltarea sportului de masă**
 - Organizarea periodică a competițiilor comunitare, care deja atrag anual **~2 000 participanți**.
 - Programe de mobilitate și activitate fizică pentru adolescenți și adulți.
3. **Susținerea sportivilor de performanță**
 - Extinderea burselor sportive și a programelor de pregătire avansată.
 - Creșterea numărului de participări la turnee naționale și internaționale.
4. **Formarea și profesionalizarea antrenorilor**
 - Programe de instruire anuală pentru **20–30 antrenori**.
 - Implementarea standardelor moderne de pregătire și evaluare.
5. **Creșterea accesului la sport pentru grupurile vulnerabile**
 - Programe dedicate copiilor din familii social-vulnerabile și din mediul rural.
 - Asigurarea echipamentelor de bază prin proiecte și parteneriate.
6. **Consolidarea parteneriatelor locale și regionale**
 - Colaborare între autorități, instituții de învățământ, ONG-uri și cluburi pentru proiecte comune.
 - Atragerea investițiilor în infrastructură și dotări sportive.

Concluzii pentru domeniul sportului în raionul Orhei

Domeniul sportului în raionul Orhei prezintă un potențial semnificativ de dezvoltare, susținut de existența unei rețele diversificate de infrastructuri sportive și de o bază largă de participanți. Cu peste **4 000–4 500 de tineri** implicați anual în activități sportive și cu peste **70 de secții active**, raionul dispune de fundamentul necesar pentru consolidarea sportului atât la nivel de masă, cât și la nivel de performanță. Totuși, starea infrastructurilor sportive rămâne inegală, iar **25–30%** dintre sălile de sport necesită modernizare. Accesul copiilor din mediul rural la secțiile sportive specializate este limitat, în timp ce lipsa antrenorilor calificați și dotările insuficiente reduc calitatea procesului de instruire. Finanțarea existentă nu acoperă necesitățile de dezvoltare, mai ales în ceea ce privește pregătirea sportivilor de performanță și participarea la competiții.

În același timp, rezultatele sportivilor din Orhei la nivel regional și național – cu **35–40 de medalii** obținute anual – confirmă existența unui potențial valoros, în special în disciplinele cu tradiție, precum lupte, judo, haltere și atletism. Creșterea participării fetelor, extinderea terenurilor multifuncționale și interesul pentru sporturile de masă reprezintă tendințe pozitive care pot impulsiona dezvoltarea sectorului.

Pentru a valorifica acest potențial, este necesară o abordare integrată, axată pe: modernizarea infrastructurii, diversificarea programelor sportive, instruirea antrenorilor, extinderea accesului în mediul rural și atragerea investițiilor. Consolidarea parteneriatelor locale și regionale poate accelera vizibilitatea sportului și poate asigura sustenabilitatea inițiativelor.

În ansamblu, sportul în raionul Orhei se află într-o dinamică pozitivă, însă pentru a asigura o dezvoltare durabilă sunt necesare investiții continue, politici coerente și implicarea activă a comunității.

PRINCIPALELE PROBLEME TINERET ȘI SPORT

Domeniul tineret și sport vizează stimularea participării active a tinerilor în viața comunității, promovarea sănătății și dezvoltarea competențelor personale și sociale. Dar este de menționat, că tinerii cu vârsta de 14-19 ani sunt orientați mai mult în relaționarea cu semenii în cadrul diferitelor activități comune (plimbări, discotecă, distracții, etc.), hobby-uri (sport, artă, lecturare, filme, etc.), orientarea profesională, iar tinerii cu vârsta după 20 ani sunt orientați mai mult către relațiile cu familia, siguranța în privința studiilor și profesie.

Problemele domeniului tineret în raionul Orhei

Acces inegal la servicii și activități

- Tinerii din mediul rural au acces limitat la programe educative, culturale, sportive și civice, comparativ cu tinerii din orașul Orhei.
- Lipsa infrastructurii adecvate în localitățile rurale reduce participarea activă a tinerilor și limitează dezvoltarea competențelor nonformale.
- Existența diferitor conflicte sociale care afectează viața tinerilor.

Resurse financiare și materiale insuficiente

- Bugetul raional alocat pentru tineret este limitat, ceea ce afectează întreținerea și modernizarea Centrelor de Tineret, organizarea evenimentelor și susținerea proiectelor comunitare.
- Finanțarea proiectelor depinde în mare măsură de granturi punctuale, ceea ce limitează sustenabilitatea programelor de tineret.

Continuitate redusă a programelor

- Activitățile pentru tineret nu sunt întotdeauna permanente sau planificate pe termen mediu și lung, fiind afectate de disponibilitatea fondurilor sau a resurselor umane.
- Lipsa unui calendar coerent de activități reduce oportunitățile de implicare și motivația tinerilor.

Implicare redusă a grupurilor vulnerabile

- Tinerii cu dizabilități, din familii dezavantajate sau din zone rurale sunt mai puțin incluși în proiecte și inițiative comunitare.
- Programele existente nu acoperă întotdeauna nevoile specifice ale acestor grupuri, necesitând adaptări și suport specializat.

Coordinare și strategie insuficientă

- Lipsa unui cadru clar de politici pentru tineret reduce eficiența activităților și impactul pe termen lung.
- Este nevoie de mecanisme mai bune de monitorizare, evaluare și consultare a tinerilor pentru a adapta programele la nevoile reale ale acestora.

Diferențe teritoriale și urban-rural

- Tinerii din oraș beneficiază de mai multe resurse, evenimente și servicii, în timp ce în satele raionului oportunitățile sunt limitate.
- Această disparitate contribuie la migrarea tinerilor spre centre urbane și reduce dezvoltarea comunităților rurale.

Problemele domeniului sportului în raionul Orhei

Deși domeniul sportului în raionul Orhei înregistrează progrese constante, există un set de probleme structurale care limitează dezvoltarea durabilă a activităților sportive, atât la nivel de performanță, cât și la nivel comunitar. Aceste probleme derivă din starea infrastructurii, lipsa resurselor umane, insuficiența finanțării și accesul redus la activități sportive în unele localități rurale.

1. Infrastructură insuficient modernizată

- O parte semnificativă a sălilor sportive din instituțiile de învățământ (**25–30%**) se află într-o stare tehnică precară.
- Doar **aprox. 12 din 45 săli** sunt complet renovate și corespund cerințelor actuale.
- Terenurile sportive din satele mici sunt slab dotate, iar multe localități nu dispun de echipamente moderne.

2. Finanțare limitată pentru sport

- Bugetele locale alocate sportului sunt insuficiente pentru modernizări majore sau pentru dotări regulate cu echipament.

- Costurile de participare la competiții naționale/internaționale sunt adesea suportate parțial de părinți, ceea ce limitează accesul sportivilor talentați.

3. Deficit de antrenori și specialiști

- Lipsa cadrelor calificate în unele discipline (ex. atletism, baschet, arte marțiale).
- Numărul actual de antrenori calificați este insuficient pentru acoperirea cererii – **aprox. 20–25 posturi** sunt vacante sau ocupate neformal.
- Migrația antrenorilor spre centrele urbane mari reduce continuitatea formării sportivilor.

4. Acces inegal la activități sportive

- Localitățile cu populație mică au acces redus la secții sportive specializate.
- Transportul limitat reduce participarea copiilor din sate la activitățile sportive din oraș.
- Doar **~35% localități rurale** au cel puțin o secție sportivă funcțională.

5. Dotare insuficientă cu echipamente

- Echipamentele sportive sunt învechite în multe instituții, iar reînnoirea lor se face la intervale mari (o dată la 4–5 ani).
- Lipsa echipamentelor standardizate afectează calitatea antrenamentelor și participarea la competiții.

6. Participare selectivă și abandon sportiv

- Mulți tineri renunță la activitățile sportive la vârsta de 15–16 ani din cauza lipsei de perspective sau a migrației familiei.
- Sporturile pentru fete sunt mai puțin dezvoltate în mediul rural, în ciuda creșterii recente.

7. Lipsa programelor sociale și de incluziune

- Copiii din familii vulnerabile au acces redus la programe gratuite sau la echipament sportiv.
- În prezent, doar **5–7 programe sociale** sunt active anual, insuficiente pentru necesități.

8. Insuficientă promovare a sportului

- Evenimentele sportive locale au vizibilitate redusă.
- Lipsa campaniilor de informare și a promovării sporturilor noi limitează implicarea tinerilor.

În concluzie, domeniul tineret și sport reprezintă un sector esențial pentru dezvoltarea armonioasă a comunității, prin stimularea participării active, promovarea unui stil de viață sănătos și consolidarea competențelor personale și sociale ale tinerilor. Activitățile din acest domeniu contribuie la formarea unei generații responsabile, implicate și bine pregătite pentru viața profesională și civică. În același timp, este nevoie de politici coerente, infrastructură adecvată și resurse suficiente pentru a reduce inegalitățile și a asigura oportunități egale pentru toți tinerii din raion.

ANALIZA SWOT TINERET ȘI SPORTE DILITARĂ

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
- Existența Centrului de Tineret Orhei și a Consiliului Raional al Tinerilor, care coordonează activități și proiecte pentru tineri. - Creșterea implicării tinerilor în proiecte civice, culturale și educative. - Acces la programe de granturi locale și inițiative nonformale. - Colaborarea cu ONG-uri și instituții educaționale pentru dezvoltarea tinerilor. - Existența unei rețele extinse de infrastructuri sportive: peste 145 de obiective (terenuri, săli, baze). - Tradiție sportivă în discipline precum lupte, judo și haltere, cu rezultate constante la nivel regional și național. - Număr mare de participanți: 4 000–4 500 tineri implicați anual în activități sportive. - Rețea solidă de secții sportive: peste 70 secții active în 15 discipline diferite.	- Acces limitat la activități și servicii pentru tinerii din mediul rural. - Resurse financiare și infrastructură insuficiente pentru desfășurarea constantă a programelor. - Implicare redusă a grupurilor vulnerabile (tineri cu dizabilități, din familii dezavantajate). - Infrastructură sportivă învechită: 25–30% dintre sălile sportive necesită renovare urgentă. - Dotare insuficientă cu echipamente sportive, în special în școli și localități rurale. - Lipsa antrenorilor calificați în anumite discipline; 20–25 posturi rămân vacante sau ocupate neformal. - Acces inegal la secții sportive – doar ~35% localități rurale oferă activități regulate. - Finanțare insuficientă pentru sportul de performanță și pentru participarea la competiții externe.

- Creșterea participării fetelor (~35% din total). - Infrastructură nouă sau reabilitată: 18 terenuri multifuncționale construite în ultimii ani. - Prezența unei școli sportive municipale și a cluburilor private active.	- Lipsa programelor sociale pentru grupurile vulnerabile și a transportului pentru copii din sate. - Vizibilitate redusă a competițiilor și insuficientă promovare media.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
- Dezvoltarea de programe educaționale nonformale și de mentorat pentru tineri. - Creșterea participării civice și voluntariatului, inclusiv prin granturi și proiecte comunitare. - Parteneriate cu sectorul privat și ONG-uri pentru finanțarea și implementarea proiectelor. - Extinderea infrastructurii și a serviciilor de tineret în zonele rurale. - Accesarea fondurilor naționale și europene pentru modernizarea infrastructurii sportive și culturale în mediul rural. - Creșterea cererii pentru sporturi de masă, fitness outdoor și activități comunitare. - Dezvoltarea parteneriatelor între autorități, școli, ONG-uri și sectorul privat pentru proiecte sportive. - Posibilitatea creării de programe pentru formarea antrenorilor și voluntarilor sportivi. - Extinderea competițiilor locale care pot atrage turiști sportivi și genera vizibilitate regională. - Dezvoltarea sporturilor noi (taekwondo, crossfit, etc.) în baza infrastructurii existente.	- Diferențele urbane-rurale care pot accentua inegalitățile de acces la oportunități. - Migrarea tinerilor către orașe sau în străinătate, reducând implicarea locală. - Dependența de finanțări punctuale sau proiecte temporare, care poate afecta continuitatea activităților. - Lipsa de motivație sau interes din partea unor tineri pentru implicare civică și activități comunitare. - Migrația continuă a tinerilor și scăderea populației școlare, ceea ce reduce baza de selecție sportivă. - Competitivitatea redusă față de centrele urbane mari (Chișinău, Bălți) care atrag sportivii de top. - Lipsa investițiilor constante poate duce la degradarea infrastructurii noi în următorii ani. - Creșterea costurilor pentru echipamente și participări la competiții poate limita accesul tinerilor. - Instabilitatea financiară a familiilor din mediul rural afectează continuitatea antrenamentelor. - Scăderea nivelului de activitate fizică în rândul adolescenților din cauza digitalizării excesive.

II.1 VIZIUNEA RAIONULUI ORHEI

Analiza socio-economică a raionului Orhei reprezintă evaluarea situației sociale și economice locale, identificând punctele forte, resursele existente, problemele și oportunitățile de dezvoltare. Aceasta oferă baza pentru planificarea strategică, luarea deciziilor și implementarea politicilor menite să asigure dezvoltarea durabilă și îmbunătățirea calității vieții locuitorilor.

Astfel, urmare a analizei socio-economice a raionului Orhei, au fost identificate următoarele caracteristici strategice:

Pozitive:

- **Potențial economic și asociativ:** Raionul dispune de întreprinderi active, sector privat în dezvoltare și organizații comunitare implicate;
- **Infrastructură avantajoasă:** Intersecția principalelor rute auto, rețele de comunicații și proximitatea față de municipiul Orhei facilitează conectivitatea și mobilitatea;
- **Resurse culturale și turistice:** Existența patrimoniului cultural, natural și a obiectivelor turistice oferă oportunități pentru dezvoltarea turismului și promovarea locală;
- **Posibilități de creștere regională:** Combinația dintre resurse, infrastructură și potențial uman conferă raionului capacitatea de a deveni un pol de dezvoltare în regiune.

Negative:

- **Coordonare insuficientă între actori:** Lipsa unei colaborări eficiente între autorități, sectorul privat și comunitate limitează implementarea proiectelor strategice;
- **Gestionarea resurselor locale:** Există dificultăți în utilizarea eficientă a resurselor materiale și financiare;
- **Migrația forței de muncă:** Pierderea tinerilor și a persoanelor calificate afectează dinamica economică și dezvoltarea locală;
- **Probleme de resurse umane:** Deficitul de specialiști în anumite domenii și nevoia de formare continuă reprezintă o provocare pentru dezvoltarea raionului.

Aceste caracteristici reflectă atât punctele forte ale raionului, cât și provocările cu care se confruntă, și servesc drept fundament pentru formularea obiectivelor strategice. Analiza evidențiază potențialul economic, turistic, administrativ și asociativ al raionului, precum și infrastructura avantajoasă, dar și aspectele care necesită intervenții și planificare atentă, precum coordonarea între actorii locali, gestionarea resurselor și migrația forței de muncă.

Este de atenționat, că dezvoltarea raionului nu reprezintă doar o problemă a autorităților locale, ci ține de voința și capacitatea comunității de a defini obiective strategice și de a le transpune în programe operaționale. Funcționarea unei administrații publice locale responsabile și deschise este esențială pentru dezvoltarea strategică.

Practicile internaționale confirmă că succesul proiectelor și programelor de dezvoltare depinde în mare măsură de o coordonare strategică solidă. Astfel, Strategia trebuie să adopte o viziune pragmatică și responsabilă, centrată pe interesele comunității și ale fiecărui cetățean.

Astfel, **viziunea raionului** se conturează după cum urmează:

Raionul Orhei se propune să devină un pol de dezvoltare durabilă în regiune, caracterizat printr-o economie competitivă, infrastructură modernă, comunități coezive și resurse umane bine valorificate.

Viziunea urmărește creșterea calității vieții locuitorilor, promovarea turismului și culturii locale, precum și utilizarea eficientă și responsabilă a resurselor naturale și economice ale raionului.

Astfel, în anul 2028, raionul Orhei va fi un raion care s-a dezvoltat durabil, valorificând potențialul economic, turistic, cultural și administrativ existent. Printr-o infrastructură modernizată și o rețea eficientă de transport, comunitățile locale vor fi consolidate, iar participarea cetățenilor la viața comunității va fi sporită. Raionul va oferi oportunități de muncă și dezvoltare pentru tineri, reducând migrația forței de muncă, și va susține creșterea competitivității economice prin atragerea investițiilor și dezvoltarea sectorului privat. În același timp, resursele naturale și patrimoniul cultural vor fi protejate și valorificate responsabil, iar turismul și cultura locală vor deveni factori importanți ai dezvoltării regionale. Această viziune urmărește creșterea calității vieții locuitorilor, promovarea inovării și sustenabilității, transformând raionul Orhei într-un pol de creștere și dezvoltare durabilă în regiune.

Viziunea se reflectă în următoarele dimensiuni strategice:

1. Economic:

- Dezvoltarea competitivității economice prin susținerea întreprinderilor locale și atragerea investițiilor;
- Crearea de noi locuri de muncă și reducerea migrației forței de muncă;
- Valorificarea resurselor locale pentru o creștere durabilă și echilibrată.

2. Infrastructură și transport:

- Modernizarea rețelei de transport și comunicare;
- Crearea unei infrastructuri eficiente, care să faciliteze mobilitatea oamenilor și a mărfurilor;
- Dezvoltarea infrastructurii sociale și urbane pentru îmbunătățirea calității vieții.

3. Social și comunitar:

- Consolidarea comunităților prin participarea activă a cetățenilor la viața locală;
- Dezvoltarea capitalului uman prin educație, formare profesională și programe pentru tineri;
- Promovarea incluziunii și coeziunii sociale.

4. Turism și cultură:

- Valorificarea patrimoniului cultural, istoric și natural al raionului;
- Dezvoltarea turismului durabil, inclusiv turismul rural și vitivinicol;
- Promovarea identității culturale locale și a evenimentelor comunitare.

5. Mediu și sustenabilitate:

- Gestionarea responsabilă a resurselor naturale;
- Protecția mediului și dezvoltarea proiectelor ecologice;
- Încurajarea practicilor durabile în agricultură, industrie și turism.

Viziunea raionului Orhei conturează direcțiile prioritare pentru transformarea raionului într-un teritoriu competitiv, durabil și atractiv pentru locuitori și investitori. Aceasta reflectă dorința de a valorifica resursele locale, de a sprijini dezvoltarea economică și socială și de a promova cultura și turismul, creând astfel premisele pentru o creștere armonioasă și durabilă a comunității.

II.2 OBIECTIVE DE DEZVOLTARE ALE RAIONULUI ORHEI

Strategia urmărește consolidarea comunităților locale, stimularea mediului de afaceri, promovarea coeziunii sociale și protejarea responsabilă a resurselor naturale, pentru transformarea raionului într-un pol de dezvoltare la nivel regional.

Obiectiv general

Dezvoltarea durabilă și echilibrată a raionului Orhei prin valorificarea potențialului economic, social, cultural și turistic, prin îmbunătățirea infrastructurii și creșterea calității vieții locuitorilor, astfel încât raionul să devină un pol de dezvoltare competitiv și atractiv în regiune până în anul 2028.

Consiliul raional Orhei va îmbunătăți serviciile sale și va crește calitatea lor prin eficientizarea activității din aparatul propriu și din instituțiile subordonate, ținând seama de standardele de performanță, prin utilizarea eficientă a resurselor (umane, financiare, materiale) de care dispune pentru soluționarea problemelor identificate la nivelul raionului, inclusiv atragerea de fonduri pentru dezvoltarea economico-socială a localităților din raion.

Obiectivele strategice ale raionului Orhei reprezintă direcțiile prioritare de dezvoltare care urmăresc valorificarea potențialului existent și depășirea provocărilor identificate în urma analizei socio-economice. Aceste obiective vizează consolidarea infrastructurii, creșterea competitivității economice, dezvoltarea capitalului uman și promovarea sustenabilă a resurselor locale. Prin stabilirea unor obiective clare și realizabile, raionul își propune să devină un pol de creștere regională, să stimuleze coeziunea comunitară și să asigure un nivel ridicat de calitate a vieții pentru locuitorii săi.

Pe baza constatărilor analizei socio-economice a raionului Orhei, obiectivele strategice sunt elaborate pentru a valorifica oportunitățile existente și pentru a aborda provocările identificate, urmărind dezvoltarea durabilă și creșterea calității vieții în raionul Orhei.

Obiective specifice

1. Dezvoltarea economică și creșterea competitivității locale

Promovarea antreprenoriatului, atragerea investițiilor și modernizarea sectoarelor economice cu potențial, pentru a genera noi locuri de muncă și a reduce migrația forței de muncă.

2. Modernizarea infrastructurii și îmbunătățirea serviciilor publice

Reabilitarea infrastructurii rutiere și edilitare, extinderea utilităților și dezvoltarea infrastructurii sociale (educație, sănătate, sport) pentru creșterea calității vieții locuitorilor.

3. Valorificarea patrimoniului cultural și natural și dezvoltarea turismului

Promovarea obiectivelor turistice, cultural-istorice și a zonelor naturale, dezvoltarea produselor turistice locale și creșterea vizibilității raionului ca destinație turistică regională.

Strategia de dezvoltare a raionului Orhei pentru perioada 2026–2028 stabilește o direcție clară și coerentă de modernizare, valorificare a potențialului local și îmbunătățire a calității vieții pentru întreaga populație. Documentul integrează prioritățile identificate la nivel local și regional, concentrându-se pe dezvoltare economică sustenabilă, fortificarea serviciilor publice și consolidarea infrastructurii sociale și tehnice.

Obiectivele general și cele specifice formulate pentru această perioadă vizează creșterea competitivității economice prin sprijinirea sectoarelor productive și inovative, modernizarea infrastructurii publice și a utilităților esențiale, precum și extinderea accesului la servicii educaționale, culturale și sportive de calitate. Totodată, strategia pune accent pe implicarea comunității, promovarea unui mediu favorabil pentru tineri și susținerea inițiativelor locale.

Prin acțiuni concrete, măsurabile și orientate către rezultate, Strategia urmărește să transforme raionul Orhei într-un spațiu atractiv pentru investiții, un mediu sigur și modern pentru locuitori și o regiune capabilă să își valorifice resursele naturale, culturale și umane într-un mod sustenabil și responsabil. Implementarea eficientă a acestor obiective va contribui la crearea unui raion mai competitiv, mai conectat și mai rezilient în fața provocărilor viitoare.

Documentul reflectă o viziune responsabilă și orientată spre oameni, punând accent pe implicarea comunității, sustenabilitate și utilizarea eficientă a resurselor locale. Implementarea consecventă a obiectivelor stabilite va permite raionului Orhei să-și consolideze poziția în regiune, să creeze oportunități reale pentru cetățeni și să asigure un parcurs de dezvoltare echilibrat și competitiv.

În ansamblu, strategia nu reprezintă doar un plan, ci un angajament comun pentru un viitor mai prosper, mai sigur și mai dinamic pentru raionul Orhei.

II.3 PLANUL DE OBIECTIVE STRATEGICE 2026-2028 PE DOMENII

II.3.1. CAPACITATE ADMINISTRATIVĂ

Obiectiv general	Consolidarea responsabilității autorităților publice locale pentru elaborarea și implementarea politicilor publice						
Cadru legal	Legea nr.436 din 28.12.2006 privind administrația publică locală Legea nr. 435 din 28.12.2006 privind descentralizarea administrativă Legea 158-X-VI din 04.07.2008 Cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.201 din 11.03.2009 Legea Nr. 241 din 20-10-2005 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane						
Obiectiv specific 1	Acordarea asistenței informaționale și metodologice în implementarea legii 158-XVI din 04.07.2008 Cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.201 din 11.03.2009						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Monitorizarea prezentării informațiilor - aplicarea reglementărilor Hotărârii Guvernului nr.201 din 11.03.2009	Nr primăriei care au prezentat informația	38	38	38		Direcția APCP	APL de nivelul I
Obiectiv specific 2	Acordarea asistenței metodologice în organizarea și desfășurarea Alegerilor Parlamentare, a celor locale generale și Prezidențiale						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Alegerile locale generale	Nr. activități / Nr persoane participante		1			Direcția APCP	APL de nivelul I
2.2. Alegerile Prezidențiale	Nr. activități / Nr persoane participante			1		Direcția APCP	APL de nivelul I
2.3. Monitorizarea convocării ședințelor Consiliilor locale cu referire la desemnarea reprezentanților în BESV	Numărul de ședințe convocate		38	38		Direcția APCP	APL de nivelul I
2.4. Contribuție la asigurarea logisticii scrutinelor la nivel de BESV	Numărul de BESV asigurate cu logistica necesară		38	38		Direcția APCP	APL de nivelul I
2.5. transmiterea listelor electorale către APL de nivelul I	Numărul APL care au primit listele electorale		38	38		Direcția APCP	APL de nivelul I

Obiectiv specific 3	Organizarea atelierelor de instruire pentru identificarea modelului optim de conlucrare cu APL de nivelul II, serviciile desconcentrate în teritoriu, alte structuri, instituții cointerestate, consultarea principalilor actori asupra opțiunilor de cooperare intercomunală (schimb de experiență în domeniul AP)						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
3.1. Organizarea meselor rotunde de dialog între părți: autorități publice locale de nivelul I și II	Nr. activități / Nr persoane participante	1	1	1		Direcția APCP	APL I și II
3.2. Invitația serviciilor desconcentrate în teritoriu la ședințele cu participarea primarilor pentru identificarea acțiunilor de eficientizare a activităților de interes comun	Nr. activități / Nr persoane participante	1	1	1		Direcția APCP	Servicii desconcentrate în teritoriu
3.3. Identificarea oportunităților de colaborare a primarilor din raion cu instituțiile omologe din alte țări.	Nr. activități / Nr persoane participante	1	1	1		Direcția APCP	APL I, Autoritățile cu care sunt încheiate acorduri de colaborare, DEPI,
Obiectiv specific 4	Realizarea modulului de instruire „Bazele managementului în APL” cu asistența institutului de Administrație Publică, IDIS „Viitorul”, CEC, CICDE, CALM, altor instituții abilitate în domeniu						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
4.1. Sesiuni de orientare a funcționarilor publici în domeniul - Procesul decizional la nivel local	Nr. activități	1	1	1		Direcția APCP	
4.2. Sesiuni de orientare a funcționarilor publici în domeniul - Administrația publică locală: concepte, probleme și perspective	Nr. activități	1	1	1		Direcția APCP	
Obiectiv specific 5	Asigurarea realizării politicii naționale de prevenire și combatere a traficului de ființe umane						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
5.1. Organizarea ședințelor de lucru a Comisiei teritoriale pentru combaterea TFU pentru identificarea, evaluarea, referirea cazurilor de trafic	Numărul de ședințe desfășurate	2	2	2		Direcția APCP	
5.2. Activități în contextul desfășurării Campaniei naționale ”Săptămâna de luptă împotriva traficului de ființe umane”	Nr de acțiuni desfășurate, Nr persoane participante	1	1	1		Direcția APCP	

5.3. Organizarea și desfășurarea în teritoriu a Zilei Europene de luptă împotriva traficului de ființe umane	Nr acțiuni desfășurate, Nr persoane participante	1	1	1		Direcția APCP	
Obiectiv specific 6	Asigurarea cadrului de suport metodologic în activitatea comisiilor de lucru din cadrul Consiliului raional Orhei						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
6.1. Ajustarea regulamentului comisiei la condițiile specifice domeniului de activitate la moment	Numărul de acțiuni desfășurate	1	1	1		Direcția APCP	
6.2. Aprobarea planului de activitate cu nominalizarea persoanelor responsabile și termenelor de executare	Nr. planurilor aprobate	1	1	1		Direcția APCP	
Obiectiv specific 7	Asigurarea organizării și coordonarea recrutării și încorporării cetățenilor în Serviciul Civil (de alternativă)						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
7.1. Participarea la comisiile de încorporare	Numărul de ședințe desfășurate	2	2	2		Direcția APCP	
7.2. Prezentarea rapoartelor activității în domeniu la solicitarea factorilor de decizie	Nr raport întocmite	1	1	1		Direcția APCP	
7.3. Asistența la elaborarea acțiunilor pentru anul de referință cu ulterioara lui aprobare la ședința Consiliului raional	Nr planuri de acțiuni elaborate	1	1	1		Direcția APCP	

II.3.2. FINANȚE PUBLICE LOCALE

Obiectiv general	Sporirea eficacității și transparenței autonomiei financiare a Consiliului raional Orhei						
Cadru legal	LEGEA Nr. 397 din 16.10.2003 privind finanțele publice locale LEGEA Nr. 181 din 25.07.2014 finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale						
Obiectiv specific 1	Îmbunătățirea procesului de executare a bugetului						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Organizarea ședințelor/consultări publice la etapa de elaborare a proiectului bugetului raional (instituții bugetare, primării, societatea civilă, mediul de afaceri)	Nr ședințe publice organizate / Nr consultări publice organizate	3 / 43	3 / 43	3 / 43		Direcția Generală Finanțe	Direcțiile, secțiile Consiliului raional Orhei
1.2. Monitorizarea tehnologiilor informaționale moderne de management în procesul bugetar în următoarele module: CEIB, GAB	Tehnologii informaționale moderne aplicate	12	12	12		Direcția Generală Finanțe	

1.3. Actualizarea periodică a paginii web și cu informație calitativă și oportună privind elaborarea și executarea bugetului/semestrial	Nr informații executarea bugetului la partea de venituri și cheltuieli	1	1	1		Direcția Generală Finanțe	
Obiectiv specific 2		Creșterea gradului de conlucrare cu diferiți actori comunitari					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Consolidarea mecanismelor de conlucrare transparentă între APL și inspectoratul fiscal teritoriale de stat prin evidența numărului de angajați și a volumul veniturilor încasate anual	informație de la DDF Orhei privind restanța la impozitul funciar și impozitul pe bunuri imobiliare ale persoanelor fizice-cetățeni.	12	12	12		Direcția Generală Finanțe	DDF Orhei
2.2. Raportarea dărilor de seamă privind executarea bugetelor la parte de venituri și cheltuieli UAT de nivel I și II	Dări de seamă raportate	4	4	4		Direcția Generală Finanțe	
Obiectiv specific 3		Sporirea capacităților de instruire pentru funcționarii autorităților bugetare					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
3.1. Pregătirea profesională a specialiștilor principali sub aspectul managementul financiar	Numărul de seminare petrecute / Ședințe de lucru petrecute	4/3	4/3	4/3		Direcția Generală Finanțe	
3.2. Instruirea specialiștilor sub aspectul managementul financiar	Numărul de instruiți frecvențate / Numărul de participanți instruiți	10/12	10/12	10/12		Direcția Generală Finanțe	
3.3. Instruirea managerilor /angajaților din cadrul entităților publice privind managementul performanțelor și al riscurilor	Numărul de cursuri frecvențate / Numărul de participanți la instruire	3 / 3	3 / 3	3 / 3		Direcția Generală Finanțe	
3.4. Dezvoltarea capacităților angajaților cu funcții de inspectare prin organizarea inspectărilor în echipe comune din diferite direcții, instruirii profesionale, consultări ai experților străini și a seminarelor și participarea la training-uri la nivel național și internațional.	Numărul de traininguri/seminare/schimb de experiență / Numărul de participanți	5 / 5	5 / 5	5 / 5		Direcția Generală Finanțe	

II.3.3. EDUCAȚIE

Obiectiv general	Învățământ de Calitate pentru Toți						
Cadru legal	Codul educației nr. 152/2023, art. 38 și 47 – privind siguranța, igiena și infrastructura școlară; Strategia Națională „Educația 2030”; Codul construcțiilor și normele tehnico-sanitare pentru instituțiile de învățământ; Ordin MECC privind criteriile de acreditare și autorizare a spațiilor educaționale						
Obiectiv specific 1	Dezvoltarea infrastructurii instituțiilor de învățământ în vederea asigurării condițiilor optime pentru desfășurarea procesului educațional						
Program local: „Școli moderne – educație de calitate”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Reabilitarea și modernizarea clădirilor instituțiilor de învățământ	Nr. clădiri renovate; evaluări tehnice pozitive	7	7	7	5.000.000	Instituțiile de învățământ	Fonduri UE, buget local
1.2. Dotarea sălilor de clasă cu mobilier ergonomic și echipamente moderne	Nr. săli echipate; feedback profesori/elevi	8	8	8	1.500.000	Instituțiile de învățământ	MEC, sponsori, proiecte externe
1.3. Modernizarea/reabilitarea și dotarea cantinelor școlare.	Nr. cantine reabilite / Nr. elevi beneficiari / Nr. inspecții sanitare / calificativ pozitiv	47+2	42+2	47+2		Instituțiile de învățământ Direcția Educație	Fonduri UE, MEC
1.4. Modernizarea grupurilor sanitare, asigurarea cu apă potabilă și canalizare	% școli conforme / inspecții sanitare	10	10	10	1.200.000	Instituțiile de învățământ	Ministerul Sănătății, APL
1.5. Crearea rampelor de acces și infrastructură adaptată pentru elevii cu CES	instituții accesibilizate / % acces fizic total	34+2	34+2	34+2	400.000	Instituțiile de învățământ	Direcția Protecția Copilului, ONG-uri
Obiectiv specific 2	Crearea unui mediu școlar sigur și prietenos copilului						
Cadru legal	Ordinul nr.77 din 22.02.2021 ”Cu privire la Procedura de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de ANET; Politica de protecție a copilului; Ordinul 858 din 23.08.2013 „Cu privire la Metodologia de aplicare a Procedurii de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de ANET al copilului”; Ordinul nr.1049 din 10.100.2014 „Cu privire la punerea în aplicare a Instrucțiunii privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, exploatării și traficului”.						
Program local: „Școala – spațiu sigur”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Formarea cadrelor pentru prevenirea bullying-ului și ANET	Nr. cadre instruite	50	50	50	-	DGE Orhei	UNICEF, MEC,

							Ministerul Sănătății
2.2. Prevenirea traficului de ființe umane în instituțiile de învățământ general prin desfășurarea activităților: ședințe, flashmob, ateliere, mese rotunde, etc	Nr ședințe organizate / Nr cadre didactice formate / Nr elevi informați	2/108/430	4/108/500	6/108/505	-	DGE Instituțiile de învățământ	APL I; II
2.3. Promovarea culturii și istoriei romilor în instituțiile de învățământ general prin desfășurarea activităților: postere, desene, pliante, flashmob, ateliere, mese rotunde, etc.	Număr de ședințe organizate / Număr de instituții implicate / Număr de elevi informați	1/49/600	1/49/600	1/49/600	-	DGE Instituțiile de învățământ	APL I;II Asociația „Vocea romilor”
2.4. Organizarea seminarelor teoretico-practice, în scopul prevenirii sarcinii în adolescență	Număr de ședințe organizate / Număr de cadre didactice formate	2/49	2/49	2/49	-	DGE Instituțiile de învățământ	CSPT CS
2.5. Psihoeducația și formarea părinților și a copiilor din grupul de risc	Nr de părinți informați / Număr copii formați	24/28	37/122	40/30	-	DGE Instituțiile de învățământ	STAS IP Orhei
2.6. Susținerea tuturor copiilor de vârstă școlară obligatorie în sistemul educațional prin reducerea cazurilor de bullying și ANET, asigurarea stării de bine	Număr de ședințe organizate / Număr de coordonatori ANET formați	2/108	2/108	2/108	-	DGE Instituțiile de învățământ	STAS IP Orhei
2.7. Școala securității „Împreună reducem riscurile”	Nr.de instituții / nr. de elevi	3/36	3/36	3/36		DGE, DSE	MEC, MAI, Consiliul Raional
2.8. Concursului de creație a copiilor în domeniul prevenirii situațiilor de urgență”	Nr de instituții participante	47	47	47		DGE, DSE	MAI,MEC
2.9. Concursului de creație a copiilor „Securitatea electrică în viziunea copiilor,,	Nr de instituții participante	47	47	47		DGE, ANRE	ANRE
Obiectiv specific 3	Reducerea abandonului școlar și creșterea participării școlare						
Cadru legal	Strategia Educație 2030; Codul Educației RM; Ordinul nr.559 din 12.06.2015 “Cu privire la prevenirea și combaterea abandonului și absenteismului școlar”						
Program local: „Fiecare copil la școală”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
3.1. Susținerea tuturor copiilor de vârstă școlară obligatorie în sistemul educațional prin școlarizare, prevenire și reducerea abandonului școlar	Nr copiilor neșcolarizați / Nr copiilor care au abandonat școala / Nr	10073/49 /3	10045/49 /3	10025/49 /3		DGE, Instituțiile de învățământ	APL de nivelul I, STAS Orhei IP Orhei

	Planuri elaborate și implementate / Nr Rapoarte elaborate, prezentate MEC RM						STAP Orhei
3.2. Derularea unor campanii/ședințe de conștientizare a părinților și copiilor privind dreptul la educație, obligația școlarizării cât și importanța educației.	Nr instituțiilor de învățământ / Nr campaniilor /ședințelor / Nr părinților/copiilor	47	47	47		DGE Instituțiile de învățământ	APL de nivelul I, STAS Orhei, IP Orhei
3.3. Monitorizarea și analiza situației frecvenței elevilor, identificarea cauzelor absențelor, aplicarea măsurilor pentru prevenirea și corectarea absenteismului, prin consolidarea legăturii elevilor cu școala și creșterea motivației pentru participare activă	Nr de sesizări privind cazuri de absenteism / Reducerea absențelor nemotivate (%)	47	47	47		DGE Instituțiile de învățământ	APL de nivelul I, STAS Orhei IP Orhei STAP Orhei
Obiectiv specific 4	Optimizarea procedurilor de echivalare și transfer al elevilor în vederea asigurării continuității procesului educațional						
Cadru legal	Codul educației nr. 152/2023, art. 15, 22, 37 – privind dreptul la continuarea studiilor Ordinul MEC RM nr. 992 din 08.08.2023 Metodologia de recunoaștere și echivalare a perioadelor de studii din învățământul general; Strategia națională pentru reintegrarea copiilor reveniți din diaspora (2023–2030)						
Program local: „Acces garantat la educație – transfer și echivalare fără bariere”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
4.1. Crearea și implementarea unui mecanism eficient de recunoaștere și echivalare a perioadelor de studii pentru copiii reveniți de peste hotarele republicii	Nr de cazuri soluționate / Procentul copiilor integrați	47/%	47/%	47/%		DGE, Instituțiile de învățământ	APL de nivelul I, STAS Orhei
4.2. Asigurarea suportului educațional și psihosocial pentru copiii reveniți de peste hotare în vederea integrării eficiente în sistemul educațional	Nr copii beneficiari / Nr planuri educaționale individualizate realizate	47	47	47		DGE, Instituțiile de învățământ	APL de nivelul I, STAP Orhei, STAS Orhei
4.3. Optimizarea, asigurarea unui proces eficient, transparent și accesibil de transfer al elevilor între instituțiile de învățământ din diferite localități ale republicii	Nr de transferuri / Nr de instituții	47	47	47		DGE, Instituțiile de învățământ	APL de nivelul I, STAS Orhei
Obiectiv specific 5	Asigurarea transportului școlar sigur și accesibil pentru elevii din localitățile cu acces limitat la instituții de învățământ						
Cadru legal	Codul educației nr. 152/2023, art. 32 și 42 – privind dreptul elevului la acces egal la educație; HG nr. 352/2005 privind transportul elevilor; Regulamentul MEC privind organizarea transportului școlar; Strategia Națională de Dezvoltare Regională (componenta infrastructură școlară)						

Program local: „Educație aproape de fiecare copil – transport școlar eficient”								
Activități / Proiecte la nivel local		Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
			2026	2027	2028			
5.1. Achiziționarea de microbuze/autobuze școlare pentru trasee rurale		Nr. unități procurate; capacitate totală; stare tehnică	1	1	1	2.500.000	Consiliul Raional Orhei	MEC, Fonduri externe, buget local
5.2. Stabilirea și optimizarea rutelor școlare în funcție de distanță și număr de elevi		Nr. rute active; cost/km; grad de utilizare	16+2	18	18	50.000	Direcția Educație + APL	Administrații locale
5.3. Instruirea șoferilor și personalului auxiliar privind siguranța elevilor		Nr. șoferi instruiți; incidente raportate/an	3	3	3		Direcția Transport	Ministerul Transporturilor
5.4. Informarea părinților și a comunităților despre dreptul la transport gratuit		Nr. evenimente de informare; nr. reclamații reduse	2	2	23		DGE, Școli	ONG-uri, Biroul pentru Drepturile Copilului
Obiectiv specific 6		Asigurarea cu manuale și modernizarea activității bibliotecilor școlare pentru îmbunătățirea accesului la resurse educaționale de calitate						
Cadru legal		Codul educației nr. 152/2014; Legea cu privire la biblioteci nr. 160/2017 cu modificările ulterioare; Ordine MEC privind evidența, distribuirea și utilizarea manualelor școlare						
Program local: „Resurse pentru învățare – manuale și biblioteci moderne”								
Activități / Proiecte la nivel local		Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
			2026	2027	2028			
6.1. Asigurarea elevilor cu manuale în format fizic pentru toate disciplinele		% acoperire elevi;	100	100	100		DGE	MEC, edituri acreditate
6.2. Gestiunea corectă a circulației manualelor		Repartizare 100%; trasabilitate completă	100	100	100		DGE	MEC, FSM
6.3. Modernizarea bibliotecilor școlare: mobilier, fond de carte, echipamente IT		Nr. biblioteci renovate; % elevi utilizatori	2/98	2/98	3/98		DGE	Instituțiile de învățământ, sponsori
6.4. Evidența fondului de carte din biblioteci (Raport statistic 6-C)		Raport statistic completat	1	1	1		DGE	MEC, FSM
6.5. Activități de promovare a lecturii și utilizării bibliotecilor (cluburi, ateliere)		Nr. activități/an; participare elevi; feedback calitativ	1/50	1/50	1/50		Biblioteci școlare	DGE
Obiectiv specific 7		Eficientizarea managementului școlar prin utilizarea tehnologiilor informaționale la nivel de sistem, instituție și clasă						

Cadru legal	Codul Educației RM – privind managementul educațional și autonomia instituțională; Strategia Națională „Educația 2030” – direcția de digitalizare a sistemului educațional; Ordin MEC privind implementarea catalogului electronic și a platformelor de management educațional						
Program local: „Management Digital pentru Educație de Calitate”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
7.1. Realizarea Proiectului de ajustare / modernizare a Sistemului Informațional de Management în Educație (SIME)	nr de instituții, corectitudinea datelor introduse(%)	49	49	49		DGE, Instituțiile de învățământ	MEC, CTICE
7.2. Proiectului – pilot „Implementarea și utilizarea Sistemului Informațional Catalog Electronic (SICE) în cadrul SIME”	nr de instituții, rezultate obținute	34	39	49		DGE, Instituțiile de învățământ	MEC, CTICE
7.3. Sistemul Informațional de Personalizare a Actelor de Studii (SIPAS)	nr de instituții, rezultate obținute	46	46	46		DGE, Instituțiile de învățământ	MEC, ANCE, CTICE
7.4. Sistemul Automatizat de Prelucrare a Datelor (SAPD)	Nr instituții, corectitudinea datelor introduse	5	5	5		DGE, Instituțiile de învățământ	MEC, ANCE, CTICE
Obiectiv specific 8	Asigurarea unei alimentații echilibrate și sigure pentru elevii din instituțiile de învățământ generale						
Cadru legal	HG nr. 17/2006 privind promovarea modului sănătos de viață; Ordin comun MECC–MS privind normele de alimentație în școli și grădinițe; Strategia Națională de Sănătate Publică						
Program local: „Alimentație pentru dezvoltare”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
8.1. Asigurarea alimentației gratuite în școli pentru elevii din ciclul primar și gimnazial	Nr. elevi alimentați zilnic; % școli acoperite	5580	5626	5655	1.000.000	DGE Orhei, Direcția Sănătate	Buget local, MECC, ONG-uri
8.2. Modernizarea/dotarea cantinelor școlare cu echipamente igienice și de gătit	Nr. cantine renovate; controale sanitare pozitive	49	49	49	800.000	DGE Orhei, CR Orhei	Fonduri externe, parteneriate
8.3. Externalizarea serviciilor de catering unde nu există cantine funcționale	Nr. instituții deservite; satisfacție părinți/elevi	47+2	47+2	47+2	300.000	Direcția Educație	Furnizori acreditați, APL
8.4. Promovarea educației alimentare prin ateliere, lecții și campanii	Nr. ateliere; chestionare evaluare; participare activă	3/3/1	3/3/1	3/3/1	60.000	Școli + Centre de Sănătate	MS, ONG-uri nutriție

8.5. Crearea unui sistem de monitorizare digitală a meniurilor și distribuției		Platformă activă; audit lunar; feedback digitalizat	1/0/	1/0	1/0	100.000	Direcția Educație + IT	Proiecte IT Edu, donatori externi
Obiectiv specific 9		Consolidarea resurselor umane prin formare profesională continuă						
Cadru legal		Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152/2014; Metodologia privind recalificarea cadrelor didactice și validarea competențelor profesionale în vederea ocupării funcțiilor didactice în educație timpurie, învățământ primar, gimnazial, liceal, aprobată Ordin MEC 572/2025; Instrucțiunea privind eliberarea Certificatului care confirmă dreptului de activitate în funcția didactică, aprobată ordin MEC 830/2025; Regulamentul privind formarea profesională continuă a cadrelor didactice din învățământul general, aprobat ordin MEC nr. 8/2024; Regulamentul de atestare a cadrelor didactice din învățământul general, profesional tehnic și din cadrul structurilor de asistență psihopedagogică, aprobat prin ordinul ministrului educației, culturii și cercetării nr. 1091 din 07.10.2020, modificat prin ordinul ministrului educației și cercetării nr. 1335 din 30.09.2024 Regulamentul de atestare a cadrelor de conducere din învățământul general și profesional tehnic, aprobat prin ordinul ministrului educației și cercetării nr. 1100/2023, modificat prin ordinul ministrului educației și cercetării nr. 1334 din 30.09.2024; Planul-cadru pentru învățământul preșcolar, aprobat prin ordinul MEC, nr.1076 din 25.08.2023; HG nr.270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, exploatării și traficului.						
Program local: „Profesor pentru viitor”								
Activități / Proiecte la nivel local		Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
			2026	2027	2028			
9.1. Diversificarea activităților de formare continuă a cadrelor didactice din instituțiile de învățământ prin desfășurarea atelierelor, seminarelor teoretico-practice, webinare, etc.		Nr ateliere, seminare teoretico-practice, webinare organizate / Nr cadre didactice formate	50	50	50	-	DGE APL I	MEC ONG
9.2. Motivarea directorilor adjuncți pe instruire și educație în activitatea profesională prin organizarea ședințelor cu tematici educaționale		Nr de ateliere, seminare teoretico-practice, webinare; Nr de directori adjuncți formați	7/95	7/95	7/95	-	DGE	Instituțiile de învățământ
9.3. Promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții prin consilierea cadrelor didactice / manageriale în vederea atestării pentru avansarea în carieră		Nr cadrelor didactice / manageriale consiliate; Ședința comisiei manageriale de atestare organizată; Nr manageri atestați; Nr cadre didactice atestate	200/10	200/10	200/10	-	DGE	Instituțiile de învățământ

9.4. Promovarea activității de mentorat		Nr cadrelor didactice care implementează activitatea de mentorat	25	25	25	-	DGE Instituțiile de învățământ	MEC, INEL
9.5. Motivarea coordonatorilor ANET în activitatea profesională prin organizarea ședințelor cu tematici educaționale		Nr ateliere, seminare teoretico-practice, webinare organizate / Nr directori adjuncți formați	2/48	2/48	2/48	-	DGE	Instituțiile de învățământ APL
Obiectiv specific 10		Motivarea cadrelor didactice/manageriale în cariera profesională						
Cadru legal		Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152/2014; STRATEGIA DE DEZVOLTARE „EDUCAȚIA 2030”						
Program local: „Carieră didactică – motivație și recunoaștere”								
Activități / Proiecte la nivel local		Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
			2026	2027	2028			
10.1. Stimularea cadrelor didactice care demonstrează rezultate deosebite în cariera profesională în cadrul Zilei lucrătorului din învățământ		Numărul cadrelor didactice/ manageriale menționate, premiate	100	100	100	29400	DGE	Contabilitatea centralizată DGE
10.2. Organizarea și desfășurarea concursului raional Pedagogul anului		Nr participanți; Nr / tip rezultate (locul I, locul II, locul III, mențiune)	12/3/3/3/3	12/3/3/3/3	12/3/3/3/3	38700	DGE	Instituțiile de învățământ, MEC
10.3. Conferința raională a cadrelor didactice și de conducere		Nr. participanți	100	100	100	30475	DGE	Contabilitatea centralizată DGE
Obiectiv specific 11		Creșterea participării părinților în procesul educațional						
Cadru legal		Ordinul nr.1049 din 10.100.2014 „Cu privire la punerea în aplicare a Instrucțiunii privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, exploatării și traficului”; Legea nr.45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie.						
Program local: „Școală-Familie-Comunitate”								
Activități / Proiecte la nivel local		Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
			2026	2027	2028			
11.1. Activități de psihoeducație pentru părinți; forumuri de discuții		Nr. părinți implicați; frecvență activități; grad de satisfacție	100	100	100	-	DGE	APL, proiecte, sponsori
11.2. Îmbunătățirea abilităților de oferire a suportului psihosocial familiilor afectate de migrație/separare, etc		Nr de activități realizate Nr. De instituții implicate	10/6	12/6	6/6	-	DGE, instituții de învățământ	APL, Institutul pentru Familie și Inițiative Sociale
Obiectiv specific 12		Sustinerea elevilor dotați și capabili de performanță în vederea dezvoltării potențialului lor academic și creativ						

Cadru legal	Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152/2014; Strategia Națională „Educația 2030” – direcția: dezvoltarea capitalului uman; Regulamentul privind activitățile de susținere a elevilor capabili de performanțe înalte în învățământul general, aprobat ordin MEC nr. 1002/2023; Ordin MEC privind organizarea olimpiadelor și concursurilor școlare; Ordin privind centrele de excelență și activitățile pentru elevii capabili de performanță						
Program local: „Excelență prin Educație”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
12.1. Susținerea elevilor cu performanțe la nivel de raion prin organizarea concursului: Cel mai dotat elev	Nr de elevi participanți Nr de elevi premiați	80/25	80/25	80/25	49 343	DGE	Contabilitatea centralizată DGE
12.2. Susținerea elevilor cu performanțe la nivel de raion prin organizarea olimpiadelor la disciplinele școlare	Numărul de instituții participante	49	49	49	193 071	DGE	Contabilitatea centralizată DGE
12.3. Gala Olimpicilor	Nr de elevi premiați, Nr cadre didactice premiate	50/50	50/50	50/50	24 000	DGE	Contabilitatea centralizată DGE
Obiectiv specific 13	Motivarea elevilor în cadrul procesului educațional prin activități educative și de valorizare la nivel instituțional și raional						
Cadru legal	Codul Educației al Republicii Moldova; Cadrul de competențe digitale pentru elevii din învățământul primar și secundar (ciclul I și II), aprobat ordin MEC 957/2025; Regulamente MEC privind activitățile extracurriculare și educația nonformală						
Program local: „Elevi motivați – școli implicate”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
13.1. Participarea elevilor din cadrul instituțiilor de învățământ secundar, ciclul I în cadrul concursul raional de programare în limbajul SCRATCH	Nr. elevilor participanți	120	130	140	-	DGE	Profesorii de informatică
13.2. Participarea elevilor din cadrul instituțiilor de învățământ secundar, ciclul I în cadrul concursului raional INFO - OFFICE	Nr. elevilor participanți, Nr. locurilor premiante	120	130	420	-	DGE	Profesorii de informatică
13.3. Etapa raională a concursului republican „Limba noastră-i o comoară”	Nr. de elevi, nr. de cadre didactice îndrumătoare	200/50	200/50	200/50	1000	DGE	Profesori de limba și literatura română
13.4. Etapa raională a concursului republican „Une chance.	Nr. de elevi, nr. de cadre didactice îndrumătoare	100/50	100/50	100/50	1000	DGE	Profesori de limbi străine
13.5. Etapa raională a concursului republican „La izvoarele înțelepciunii”	Nr. de elevi, nr. de mentori participanți	47/47	47/47	47/47	1000	DGE, Biblioteca Publică	Profesori de limba și literatura română și bibliotecari

13.6. Conferința Raională a elevilor „Promovarea modului sănătos de viață”	Nr. de elevi, nr. de cadre didactice îndrumătoare	50/50	50/50	50/50	1000	DGE	Profesori de biologie, educație fizică
13.7. Concurs de cercetare pentru elevii claselor a IV-a „Micii cercetători”	Nr. de elevi, nr. de învățători participanți	30/15	36/18	40/20	1000	DGE	APL nivelul I și II
13.8. Orășelul European	Nr. de elevi, Nr. cadrelor didactice	600/43/47	600/43/47	600/43/47	-	DGE	APL, Primăria mun. Orhei
13.9. Concursuri raionale „Tradiții, datini și obiceiuri de Crăciun”, „Cântecul Pascal”	Nr. de elevi, Nr. cadrelor didactice	150/49	150/49	150/49	7000	DGE	Profesori educație muzicală
Obiectiv specific 14	Asigurarea dezvoltării durabile a sistemului educațional preșcolar în vederea formării unei personalități integre, active, sociale și creative – factori principali ai dezvoltării umane și ai progresului social-economic						
Cadru legal	Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17 iulie 2014; Regulamentul - tip al instituției de educație timpurie, aprobat prin ordinul MECC nr.254 din 11.10.2017; Ordinul MEC, nr.514 din 07.04.2025, Cu privire la eficientizarea procesului de raportare și completare a documentației în educația timpurie; Ordinul MEC, nr.122 din 27.01.2025, Cu privire la aprobarea normelor de personal pentru instituțiile de educație antepreșcolară, instituțiile de învățământ. preșcolar și instituțiile de învățământ general cu programe de diferite niveluri sau programe integrate; Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani; Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 253 din 11.10.201,7 Standarde minime de dotare a instituției de educație timpurie.						
Program local: „Grădinițe moderne – educație de calitate”							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
14.1. Crearea unui sistem de monitorizare a înscrierii copiilor în instituțiile de educație timpurie	Sistem creat / Numărul de copii înrolați	1/4150	1/4160	1/4170	-	DGE	DGE Instituțiile de învățământ, APL
14.2. Colaborarea cu autoritățile de nivelul I și II, în vederea creării condițiilor optime, inclusiv celor de mediu, pentru cuprinderea / înmatricularea tuturor copiilor	Număr de copii transportați din localitățile fără IET	32	42	48	-	Familia DGE	APL de nivelul I
14.3. Încurajarea și motivarea cadrelor manageriale și didactice prin obținerea gradului didactic	Numărul cadrelor didactice atestate	12	18	22	-	MEC, DGE, Instituțiile de învățământ	APL
14.4. Modernizarea și dezvoltarea bazei materiale a instituției în vederea asigurării mijloacelor necesare promovării unui învățământ modern, de calitate, bazat pe sănătate, siguranță și protecție	Nr centrelor educaționale create în IET / Nr echipamentelor TIC	7/21/57	7/20/3	7/12/1	-	APL DGE Instituțiile de învățământ	UNICEF

	procurate / Nr seturilor de cărți donate IET						
14.5. Angajarea specialiștilor în IET: psiholog, logoped, cadru didactic de sprijin	Numărul de psihologi angajați/logopezi/ CDS	5/6/5	6/7/7	6/7/7	-	DGE Instituțiile de învățământ	APL
14.6. Dezvoltarea parteneriatelor cu familia și diverse instituții și organizații de profil și din alte domenii de nivel local, național și internațional	Nr activităților extracurriculare organizate / Nr IET implicate în proiecte	59/12	59/12	59/12	-	DGE Instituțiile de învățământ	APL UNICEF

II.3.4. CAPITAL UMAN

Obiectiv general	Sporirea accesibilității persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă la serviciile de ocupare oferite de ANOFM						
Cadru legal	Legea nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj						
Obiectiv specific 1	Creșterea accesibilității serviciilor și măsurilor de ocupare prestate persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și angajatorilor						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Înregistrarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă	Nr. persoane	1 700	1 700	1 700		DOFM	
1.2. Oferirea serviciilor de informare persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă înregistrate despre serviciile și măsurile active de ocupare	Nr. persoane	1 700	1 700	1 700		DOFM	
1.3. Acordarea serviciilor de ghidare în carieră persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, șomerilor, studenților, elevilor	Nr. persoane	550	550	550		DOFM	
1.4. Antrenarea șomerilor în măsuri de formare profesională în urma beneficierii serviciilor de ghidare în carieră	Nr. persoane	25	25	25		DOFM	Instituțiile de învățământ
1.5. Acordarea serviciilor de intermediere persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă din total persoane înregistrate	Nr. persoane	800	800	800		DOFM	
1.6. Plasarea persoanelor în câmpul muncii prin intermediul acțiunilor implementate de SROFM	Nr. persoane	670	670	670		DOFM	

1.7. Antrenare șomerilor la servicii de certificare a cunoștințelor și competențelor dobândite în contexte de educație nonformală și informală	Nr. persoane	1	1	1		DOFM	Instituțiile de învățământ
1.8. Angajarea șomerilor care necesită suport suplimentar pe piața muncii urmare a acordării subvențiilor angajatorilor	Nr. persoane	8	8	8		DOFM	Instituțiile de învățământ
1.9. Informarea angajatorilor despre serviciile și măsurile de ocupare	Nr. informări sau angajatori informați	50	50	50		DOFM	
1.10 Înregistrarea locurilor de muncă vacante	Nr. loc vacant înregistrat	800	800	800		DOFM	
Obiectiv specific 2	Integrarea șomerilor pe piața muncii prin susținerea angajatorilor care oferă oportunități în vederea dezvoltării competențelor profesionale și creșterii gradului de ocupare ale acestora pe termen lung						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Înmatricularea șomerilor la cursuri de formare profesională pe bază de voucher	Nr. șomeri	25	25	25		DOFM	Instituțiile de învățământ
2.2. Plasarea în câmpul muncii al absolvenților cursurilor de formare profesională pe bază de voucher	Nr. persoane	20	20	20		DOFM	
2.3. Instruirea la locul de muncă în cadrul unității prin subvenționarea angajatorilor, conform art. 33 din Legea nr. 105/2018	Nr. instruirii	2	2	2		DOFM	Instituțiile de învățământ
2.4. Identificarea angajatorilor disponibili de a asigura partea practică a șomerilor antrenați la instruirea la locul de muncă	Nr. angajatori	2	2	2		DOFM	
2.5. Plasarea în câmpul muncii ai absolvenților instruirii la locul de muncă în cadrul unității	Nr. absolvenți	2	2	2		DOFM	
2.6. Înmatricularea șomerilor la stagiul profesional	Nr. șomeri	3	3	3		DOFM	
2.7. Plasarea în câmpul muncii ai absolvenților stagiului profesional	Nr. persoane	3	3	3		DOFM	
2.8. Identificare angajatorilor disponibili de a asigura antrenarea șomerilor la stagiul profesional	Nr. persoane	3	3	3		DOFM	
Obiectiv specific 3	Creșterea numărului de locuri de muncă declarate de angajatori și optimizarea procesului de ocupare a acestora, prin reducerea timpului mediu de ocupare și îmbunătățirea corelării între oferta și cererea de locuri de muncă						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			

3.1. Informarea angajatorilor despre serviciile și măsurile de ocupare	Nr. angajatori informați	50	50	50		DOFM	
3.2. Desfășurarea campaniei de vizite la agenții economici	Nr. vizite	70	70	70		DOFM	
3.3. Înregistrarea locurilor de muncă vacante	Nr. locuri înregistrate	400	400	400		DOFM	
3.4. Monitorizarea gradului de ocupare a locurilor de muncă vacante	Activități de monitorizare					DOFM	

II.3.5. SĂNĂTATE PUBLICĂ

Obiectiv general	Îmbunătățirea stării de sănătate a populației raionului Orhei prin dezvoltarea unor servicii medicale accesibile, moderne și eficiente, consolidarea capacității sistemului de sănătate și promovarea unui stil de viață sănătos, astfel încât să fie asigurată prevenția, intervenția rapidă și creșterea calității vieții locuitorilor.						
Cadru legal	Legea ocrotirii sănătății (Legea nr. 411 din 28.03.1995) Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice (Legea nr. 10 din 03.02.2009)						
Obiectiv specific 1	Adoptarea comportamentelor sănătoase la toate etapele vieții, pentru prevenirea bolilor transmisibile și a bolilor netransmisibile						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Aprobarea și implementarea Programului teritorial de prevenire și control al bolilor netransmisibile prioritare în raionul Orhei pentru anii 2024-2030	Program teritorial aprobat; diminuarea morbidității și mortalității prin boli netransmisibile	+	+	+	62 000	CSP Orhei	IMSP, APL, DRSA, DGE Orhei, IP Orhei, CSPT, ONG, Asistență socială / buget de stat, proiecte, granturi
1.2. Asigurarea implementării programelor raionale în domeniul sănătății i	Nr. programe, nr. activități	1	1	1		CSP Orhei, CS 1	
Obiectiv specific 2	Consolidarea serviciilor medicale locale						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Dotarea cu echipament medical a centrelor de sănătate și punctelor medicale din localități	Nr. de centre medicale dotate, valoarea investiției	1	1	1	300 000	CS, APL II	Ministerul Sănătății
2.2. Modernizarea / Reparația centrelor de sănătate / OFM, inclusiv a infrastructurii acestora	Nr. CS/OMF reparate	1	1	1	1 000 000	CS/OMF	APL II, MS

II.3.6. MEDIU ȘI SITUAȚII EXCEPȚIONALE

II.3.6.1. MEDIU

Obiectiv general	Asigurarea protecției, conservării și utilizării durabile a resurselor naturale ale raionului Orhei, prin reducerea impactului activităților umane asupra mediului, îmbunătățirea calității factorilor de mediu și dezvoltarea unor sisteme eficiente de gestionare a deșeurilor, apei și ariilor naturale, în beneficiul sănătății populației și al dezvoltării durabile a comunității.						
Cadru legal	Strategia NAȚIONALĂ de mediu; Legea nr. 209/2016 privind deșeurile, Legea privind protecția mediului, Legea privind evaluarea impactului asupra mediului,						
Obiectiv specific 1	Îmbunătățirea calității mediului prin extinderea și modernizarea sistemelor de gestionare a deșeurilor						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Realizarea Proiectului „Elaborarea proiectelor de management al deșeurilor în trei regiuni din Republica Moldova” cu construcția stației de transfer în satul Bolohan, raionul, Orhei	Proiect realizat			1		Ministerul Mediului	Inspekția pentru protecția mediului Orhei
1.2. Finalizarea realizării proiectelor investiționale de mediu inițiate în anii precedenți	Proiecte finalizate	1	1	1		APL I	IPM Orhei
1.3. Crearea sistemelor de colectare a deșeurilor în mediul urban și rural prin procurarea containerelor pentru colectarea selectivă a deșeurilor	Containere procurate și distribuire / primării implicate	100 / 1	100 / 1	100 / 1		APL I	IPM Orhei
1.4. Susținerea financiară și stimularea APL să creeze întreprinderi municipale „Servicii comunale” în localități	Întreprinderi create	1	1	1		APL I	IPM Orhei, APL II
1.5. Delimitarea spațiilor verzi în localități, precum și paza, protecția fâșiilor și fondului forestier din primării	Primării care au realizat astfel de activități	1	1	1		APL I	IPM Orhei, APL II
1.6. Construcția stațiilor de epurare / pompare, rețelelor de canalizare în toate localitățile raionului cu conectarea gospodăriilor și asigurarea epurării apelor uzate	Stații construite / primării implicate	1 / 1	1 / 1	1 / 1		APL I	IPM Orhei, APL II, proiecte investiționale
1.7. Efectuarea controalelor ecologice planificate și inopinate în vederea respectării legislației de mediu în cadrul implementării proiectelor	Controale efectuate	2	2	2		IPM Orhei	APL I

1.8. Efectuarea măsurilor de conștientizare a populației cu privire la problemele de mediu cauzate de acțiunea sau/și inacțiunea cetățenilor	Masuri realizate / nr. participanți	1 / 15	1 / 15	1 / 15		IPM Orhei	APL I, APL II, sectorul asociativ
Obiectiv specific 2		Extindere și Reabilitare a Pădurilor					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Participarea în cadrul campaniei de Extindere și Reabilitare a Pădurilor	Nr. primării participante	1	1	1		APL	Ministerul Mediului
2.2. Desfășurarea bilunarului de înverzire	Nr. evenimente	2	2	2		APL I	APL II; Ministerul Mediului
Obiectiv specific 3		Dezvoltarea infrastructurii de sustenabilitate a mediului ambiant și serviciului de salubritate / managementul deșeurilor					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
3.1. Dotarea cu pubele, containere, coșuri de gunoi pentru colectarea selectivă a deșeurilor de la populație	Nr. dotări	2	2	2		APL I	APLII, MM, programe investiționale
3.2. Desfășurarea bilunarului de salubritate	Nr. activități	2	2	2		APLI, APLII	MM

II.3.6.2. SITUAȚII EXCEPȚIONALE

Obiectiv general	Asigurarea siguranței cu privire la situațiile excepționale și de urgență pe teritoriul raionului Orhei						
Cadru legal	Strategia de dezvoltare a domeniului afacerilor interne pentru anii 2022-2030, aprobată prin HG nr. 658/2022						
Obiectiv specific 1	Majorarea spectrului de intervenții prin consolidarea serviciului teritorial, de salvatori și pompieri, inclusiv, pe bază de voluntariat						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Identificarea terenului și Construcția unității de pompieri și salvatori	Unitate construită			+	În limita bugetului aprobat	IGSU, APL I, II	Bugetul de stat, Surse de finanțare externă
1.2. Dezvoltarea serviciului de salvatori și pompieri în localitățile rurale.(5 posturi)	Post construit			5	În limita bugetului aprobat	APL I, II	Bugetul de stat, Surse de finanțare externă
Obiectiv specific 2		Creșterea capacității de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență					
Activități / Proiecte la nivel local		Perioada / ținta			Costuri,		Parteneri

	Indicatori de produs / rezultate scontate	2026	2027	2028	MDL	Responsabil de execuție	
2.1. Elaborarea și actualizarea planurilor locale de prevenire și răspuns la situații excepționale (inundații, incendii, alunecări de teren, accidente industriale).	Planuri locale elaborate / actualizate	1	1	1		IGSU	APL I, APL II
2.2. Dezvoltarea sistemului de avertizare timpurie pentru populație (mesaje SMS, sirene, platforme online).	Sistem elaborat			1		IGSU	MAI
2.3. Dotarea serviciilor de urgență locale cu echipamente moderne (autospeciale, pompe, echipamente de salvare, echipamente de protecție).	Nr. dotări	1	1	1		IGSU, APL I	MAI, APL II

II.3.7. INFRASTRUCTURA FIZICĂ ȘI TEHNICO - EDILITARĂ

Obiectiv general	Dezvoltarea echilibrată a infrastructurii drumurilor						
Cadru legal	Legea Nr. 509 din 22-06-1995 drumurilor						
Obiectiv specific 1	Reabilitarea și modernizarea drumurilor locale						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Reparația infrastructurii drumurilor	km drum reparat, investiții realizate	+	+	+	13 000 000	APLII, APLI	MIDR
1.2. Întreținerea drumurilor publice locale de interes raional	Investiții mii lei	+	+	+	4 000 000	APLII	MIDR
1.3. Expertizarea și proiectarea drumurilor	Investiții mii lei	+	+	+		APLII, APLI	MIDR, programe investiționale
Obiectiv specific 2	Infrastructură de management energetic dezvoltată						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Introducerea sistemelor de management energetic la instituțiile publice (evidența zilnică a consumului, raportare lunară)	Nr. de instituții unde s-a implementat	1	1	1		Managerii instituțiilor	ADR Centru, AEE
2.2. Proiecte implementate sub aspectul de performanță energetică pentru clădiri publice	Nr. proiecte, nr. instituții, investiții realizate	1	1	1		APL I	APL II, programe investiționale
2.3. Iluminat stradal eficient din punct de vedere energetic	Investiții în iluminat stradal	+	+	+		APL I; II	ADR Centru, AEE

Obiectiv specific 3		Gestionarea Eco-eficientă a consumului de resurse și valorificarea maximală a acestora la domeniu apă și canalizare						
Activități / Proiecte la nivel local		Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
			2026	2027	2028			
3.1. Investiții în sistemele de alimentare cu apă, stații de pompare a apei		km apeducte construite / reabilitate, investiții realizate, mii lei	1	1	1		APL I,	MIDR, MM, APL II, programe investiționale
3.2. Investiții în sistemele de canalizare, stații de epurare / evacuare a apelor uzate		km apeducte construite / reabilitate, investiții realizate, mii lei	1	1	1		APL I	MIDR, MM, APL II, programe investiționale
3.3. Sonde / Turnuri de apă (capacități de stocare a apei) reabilitate, construite, modernizate		Nr. unități, investiții, mii lei	1	1	1		APL I,	MIDR, MM, APL II, programe investiționale
3.3. Instituții / consumatori conectați la sistemele de alimentare cu apă și sistemele de canalizare		Nr. unități	1	1	1		APL I,	MIDR, MM, APL II, programe investiționale
Obiectiv specific 4		Accesul egal la servicii de gazificare în toate localitățile din raion						
Activități / Proiecte la nivel local		Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
			2026	2027	2028			
4.1. Gazificarea localităților din raion		Nr localități; lungime extinderi, nr. conectări	4	4	4		APL	APL II, programe investiționale
Obiectiv specific 5		Asigurarea dezvoltării și modernizării infrastructurii fizice a raionului Orhei,						
Activități / Proiecte la nivel local		Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
			2026	2027	2028			
5.1. Reparația / modernizarea / reabilitarea infrastructurii fizice din raion		Alocații ale CR Orhei, nr. clădiri / infrastructuri	1	1	1		APL I	APL II, programe investiționale

II.3.8. ECONOMIA

Obiectiv general	Dezvoltarea antreprenoriatului și promovarea afacerilor						
Cadru legal	Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Strategia de Dezvoltare a Sectorului IMM 2026 – 2028						
Obiectiv specific 1	Dezvoltarea culturii antreprenoriale în raion						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1 Susținerea agenților economici prin oferirea suportului logistic și informațional	Nr agenți economici	12	12	12		DEPI	MDED, ODA, CSA Orhei

1.2 Promovarea și stimularea antreprenorilor locali prin organizarea concursului „Antreprenorul anului”	Concurs organizat / distincții oferite	1 / 10	1 / 10	1 / 10	20 000	DEPI	DDF Orhei, DS Orhei
1.3 Asistarea participării antreprenorilor la forumurile investiționale naționale și internaționale, expoziții	nr activități, nr participanți	2 / 4	2 / 4	2 / 4	2 / 4	DEPI	Camera de comerț și Industrie Orhei
Obiectiv specific 2		Impulsionarea dezvoltării antreprenoriatului în raion					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Informarea antreprenorilor privind apelurile de concurs și programele de finanțare a IMM-urilor	Antreprenori informați	100	100	100		DEPI	MDED, ODA, CSA Orhei, CCI Orhei
2.2 Asistarea la atragerea investițiilor și lansarea afacerilor noi în raion	Agenți economici asistați	1	1	1	1	DEPI	MDED, ODA, CSA Orhei
Obiectiv specific 3		Crearea unui mediu atractiv pentru investiții și locuri de muncă					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
3.1. Modernizarea infrastructurii de transport și utilități pentru facilitarea activității economice	Infrastructură modernizată	1	1	1		APL II, APL I	MIDR, programe investiționale
3.2. Asistarea dezvoltării zonelor industriale și logistice pentru atragerea investitorilor.	Nr. activități	1	1	1		APL II	APL I, MIDR, programe investiționale
Obiectiv specific 4		Stimularea dezvoltării sectorului privat și IMM-urilor locale					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
4.1. Organizarea târgurilor, expozițiilor și evenimentelor de promovare a producătorilor locali	Nr. activități, nr. antreprenori	1	1	1		APL II, APL I	ADC, programe investiționale

II.3.9. AGRICULTURA

Obiectivul strategic

- Creșterea gradului de acoperire a consumului de alimente din producția internă și redobândirea statutului de exportator agroalimentar net, în concordanță cu potențialul de producție sectorial și ca răspuns la cererea crescândă de alimente la nivel mondial
- Accelerarea tranziției structurale spre o agricultură viabilă economic în paralel cu aplicarea practicilor agricole prietenoase cu mediul și reducerea treptată a forței de muncă din agricultură agriculturii, promovarea agriculturii ecologice
- Limitarea amprente de carbon a și a celei rezistente la schimbările climatice, managementul adecvat al apei și încurajarea producției de energie regenerabilă
- Îmbunătățirea standardelor de viață în zonele rurale, asigurarea infrastructurii și a serviciilor de bază comparabile cu cele din zonele urbane.

Ținta

- Pondere (%) din consumul de alimente bazat pe producția internă
- Exploatațiile viabile economic lucrează cel puțin 90% din totalul terenurilor agricole
- Pondere de 90% din infrastructura viabilă și marginal viabilă de irigații este repusă în funcțiune
- Diferențele între mediul rural și cel urban sub aspectul veniturilor urbane sunt reduse cu 50%
- Accesul populației din mediul rural la servicii/infrastructuri de bază este egal cu cel puțin 80% din nivelurile de acces din mediul urban

Obiectiv general		Creșterea durabilă și competitivă a sectorului agricol al raionului Orhei					
Cadru legal		Hotărârea Guvernului RM nr. 1075/2007 cu privire la aprobarea Regulamentului privind consolidarea terenurilor agricole; HOTĂRÂRE Nr. 476 din 18.10.2019 cu privire la aprobarea Regulamentului privind acordarea subvențiilor pentru îmbunătățirea nivelului de trai și de muncă în mediul rural din Fondul național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural					
Obiectiv specific 1		Implementarea politicilor agrare în sectorul agroindustrial					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Suport informațional la finanțarea echipamentului pentru irigare eficientă în zonele rurale vulnerabile la schimbările climatice prin proiectul IFAD VIII	Nr. consultare / Nr. dosare pregătite	1				SARF	IFAD VIII, FIDA
1.2. Suport informațional în cadrul Programului Facilitatea de Creditare în Agricultură: Credite avantajoase și granturi pentru fermieri	Nr. suport acordat	4	4	4		SARF	FCA, MAIA
1.3. Sprijinul inițiativelor de implementare a standardelor de calitate, marketing, promovare și a investițiilor în dezvoltarea lanțurilor de logistică agricolă	Nr. actorilor comunitari (agenți economici) asistați	4	4	4		SARF	MAIA, AIPA
1.4. Sprijinirea producătorilor agricoli pentru practicarea agriculturii ecologice și comercializarea de produse ECO.	Sesiune de informare și / sau vizite în teren despre	4	4	4		SARF	AIPA
1.5. Stimularea abordării LEADER, întru sporirea implicării populației în dezvoltarea comunităților rurale	GAL înregistrate / Proiecte implementate prin intermediul GAL	1 / 1	1 / 1	1 / 1		SARF	Rețeaua Națională LEADER; GAL local; AIAP
1.6. Susținerea producătorilor agricoli în dezvoltarea infrastructurii post-recoltare	Nr. informații / consultanțe	4	4	4		SARF	AIPA
1.7. Sprijinirea fermierilor în accesarea proiectului privind vânzarea-cumpărarea în rate a produselor de uz fitosanitar și a fertilizanților (PUFF)	Nr. fermieri / nr. informări	4	4	4		SARF	ADMA

1.8. Sprijinirea fermierilor în accesarea proiectului privind vânzarea – cumpărarea în rate a echipamentelor pentru producerea energiei regenerabile	Nr. fermierei	4	4	4		SARF	ADMA
Obiectiv specific 2 Sprijinirea agricultorilor și consolidarea lanțului valoric							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Organizarea și desfășurarea seminarelor raionale în domeniul agroindustrial	Nr. seminare	1	1	1		APL II	AIPA, MAIA
2.2. Asistența informațională la accesare subvențiilor în sectorul agroindustrial	Nr. asistență acordată	1	1	1		APL II	AIPA, MAIA
2.3. Organizarea piețelor locale și târgurilor agricole pentru valorificarea producției	Nr. activități, nr. agricultori	1	1	1		APL I, APL II	Secția Cultură Orhei, AIPA, MAIA
2.4. Asigurarea infrastructurii pentru accesul la piețe și procesarea fructelor, legumelor și strugurilor.	Infrastructură construită	1	1	1		APL I, antreprenori	APL II, AIPA, MAIA
2.5. Monitorizarea situației în Comisiile pentru Situații Excepționale în agricultură	Nr. actelor întocmite	1	1	1		APL II	APL I

II.3.10. TURISM

Obiectiv general	Creșterea Contribuției Turismului în economia națională						
Cadru legal	Programul Național de dezvoltare a Turismului „Turism 2026”, Plan de activitate a Secției Cultură pe anul 2026						
Obiectiv specific 1	Promovarea destinației turistice și atracțiilor turistice și consolidarea colaborării publice-private în domeniul dat						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Monitorizarea și Inventarierea tuturor destinațiilor turistice din raion/ expertiză și evaluarea tehnică a obiectivelor turistice din raion.	Nr. de inventarii a obiectelor turistice constituite		1			Secția Cultură Orhei	APL II, APL I, specialiști din domeniu
1.2. Organizarea de instruiți, cursuri online, marketing și promovare cu acces pentru toți actorii turistici.	Nr de cursuri, instruiți / Nr de participanți	3/25	3/25	3/25	20 000	Secția Cultură Orhei	APLI, MC, actori turistici, formatori
1.3. Dezvoltarea infrastructurii de comercializare ce ține de promovarea turismului local, organizarea de expoziții locale pentru promovarea produselor locale	Nr expoziții organizate / nr participanți / nr vizitatori	2 / 100 / 1000	2 / 100 / 1000	2 / 100 / 1000	50 000	Secția Cultură Orhei	APL II, APL I, agenți economici, meșteri populari

1.4. Promovarea ofertelor turistice din raionul Orhei în cadrul participărilor de expoziții naționale-internaționale	Nr de expoziții organizate / nr de oferte prezentate	2/30	2/30	2/30	50 000	Secția Cultură Orhei	APL I , MC, meșteri populari, agenți economici
Obiectiv specific 2 Sporirea cooperării între destinațiile naționale, locale, regionale și internaționale în domeniul turismului							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Înregistrarea actorilor turistici în cadrul evenimentelor naționale, concursurilor internaționale bazate pe promovarea destinațiilor turistice în cadrul clusterelor și traseelor turistice.	Nr. de programe / Nr. de actori culturali înregistrați	2/5	2/5	2/5	10 000	Secția Cultură Orhei	APL II, Parteneri străini
Obiectiv specific 3 Consolidarea și diversificarea destinațiilor turistice în raionul Orhei							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
3.1. Organizarea acțiunilor de informare (seminare, ateliere de lucru) în scopul implementării prevederilor sau capacității de dezvoltare a produselor turistice, pensiunilor și unităților de cazare în cadrul „Zilei internaționale a Turismului”	Nr de ateliere, seminare organizate / Nr. de participanți din domeniul culturii	1/40	1/40	1/40	20 000	Secția Cultură Orhei	Ministerul Culturii, APL II, APL I
3.2. Implementarea activităților de promovare a ofertelor turistice, a evenimentelor cu potențial turistic în format scris, digital interactiv, video si design, cartografiere, ilustrare video, etc.	Nr de activități preconizate / Nr de destinații, evenimente promovate	20/60	20/60	20/60	50 000	Secția Cultură Orhei	APLI, Centru de Meșteșuguri „Arta Rustică”, Centru de arte plastice Orhei

II.3.11. CULTURĂ

II.3.11.1. CULTURA RAIONULUI ORHEI

Obiectiv general	Ridicarea nivelului de cultură și dezvoltare personală						
Cadru legal	Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”; Notă Contextuală „Strategia pentru Cultură și Patrimoniu 2030”; Plan de activitate a Secției Cultură pe anul 2026						
Obiectiv specific 1	Extinderea accesului la oportunități și activități culturale						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Organizarea târgurilor meșterilor populari și a agenților economici în parteneriat cu alți din alte regiuni sau țări, în scopul dezvoltării capacităților	Nr. târguri / meșteri populari / agenți economici / vizitatori	2 / 40 / 60 / 1000	2 / 40 / 60 / 1000	2 / 40 / 60 / 1000	100 000	Secția cultură Orhei	APL II, APL I, agenți economici

meșterilor populari și orientarea profesională a tinerei generații							
1.2. Organizarea expozițiilor locale divizate pe domenii specifice cu participarea meșterilor populari din localitățile raionului	Nr. de expoziții / nr de meșteri per expoziție	10 / 5	10 / 5	10 / 5	50 000	Secția Cultură Orhei	APL II, APL I, agenți economici, parteneri externi
1.3. Organizarea de evenimente tip hibrid combinate cu prezența fizică cât și cea on-line prin transmiterea live-uri, maximizând accesul și implicarea publicului de diferite genuri (vârstă, sex, naționalitate sau regiune)	Nr de evenimente hibride / nr. de vizualizări online	25 / 15 000	25 / 15 000	25 / 15 000	50 000	Secția Cultură Orhei	APL II, APL I, Casele și căminele de cultură din localitate, mass-media
1.4. Stimularea participării active a artiștilor amatori din raion prin organizarea evenimentelor concurs prin înscrierea și premierea tuturor participanților. Ex. Concurs de muzică ușoară „Andrei Suruceanu” Festivalul Național de dans „Tudor Soltan”	Nr. de evenimente organizate/ Nr de participanți / Nr de premii / Nr de publicații	7 / 15 / 15 / 7	7 / 15 / 15 / 7	7 / 15 / 15 / 7	50 000	Secția Cultură Orhei	APL II, APL I, CRC „A. Suruceanu”, parteneri locali.
1.5. Colaborarea cu diferiți actori culturali, instituții educaționale, implicarea tinerei generații prin participarea activă în cadrul evenimentelor culturale	Nr. actori culturali implicați (muzee, conace, case de cultură, APL) / Nr. tineri implicați per eveniment.	6 / 5	6 / 5	6 / 5	50 000	Secția Cultură Orhei	Instituții culturale, actori culturali, parteneri, ONG-uri
1.6. Dezvoltarea programelor interculturale comune cu raioanele/regiunile ”înfrățite”	Nr. de programe culturale. / Nr. de vizite efectuate	2 / 2	2 / 2	2 / 2	50 000	Secția Cultură Orhei, CRC A. Suruceanu, Regiunile beneficiare	APL II, APL I, programe culturale, parteneriate public-public
Obiectiv specific 2	Punerea în valoare a patrimoniului, tradițiilor și diversității culturale						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Program de finanțare 50+50. Dotarea cu echipament necesar (instrumente muzicale, aparataj sonor și costume naționale) a caselor de cultură din raion	Nr. de primării ce au beneficiat de programul de finanțare	36	36	36	500 000	Secția Cultură Orhei	APL II, Parteneri străini
2.2. Promovarea și valorificarea tradițiilor a patrimoniului imaterial- cultural prin organizarea	Nr. de festivaluri regionale / Nr de participanți	6 / 150	6 / 150	6 / 150	150 000	Secția Cultură Orhei	APL II, parteneri media, regiuni beneficiare,

Festivalurilor regionale cu accent pe diverse tradiții și obiceiuri.							parteneri eterni, agenți economici, actori culturali.
2.3. Organizarea bianuală a evenimentului specific promovării patrimoniului cultural imaterial al identității naționale și locale - a portului popular cu genericul „Mândru-i portul Orheian”	Nr. de evenimente organizate/ nr. de participanți / nr de meșteri populari	1 / 250 / 200		1 / 250 / 200	100 000	APL II, APLI, Secția Cultură Orhei, Casele și căminele de cultură din localitate.	Agenți economici, actori culturali, ONG-uri
2.4. Organizarea de evenimente intercomunitare cu accent pe diverse culturi, tradiții și etnii, precum festivaluri regionale (Festivalul Etniilor, Festivalul dinastiilor culturale)	Nr . De evenimente organizate. / Nr de comunități participante / Nr de spectatori	2 / 20 / 100	2 / 20 / 100	2 / 20 / 100	50 000	APL II, Case și cămine de cultură raionale, Secția Cultură Orhei	parteneri media, regiuni beneficiare, parteneri eterni, agenți economici, actori culturali.
Obiectiv specific 3 Asigurarea oportunităților pentru dezvoltare personală și cetățenie activă							
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
3.1. Organizarea Zilei Naționale a Culturii cu acordarea premiilor anuale, promovarea specialiștilor din domeniul cultural și premiarea acestora pentru merite deosebite conform domeniu de activitate.	Nr. de participanți din domeniul culturii / Nr. de premii acordate.	150 / 40	150 / 40	150 / 40	100 000	Ministerul Culturii, Secția Cultură Orhei	APL II, APL I
3.2. Organizarea de ateliere practice, organizate în localități pentru copii și adolescenți cu aportul meșterilor populari prin transmiterea tainelor unor meșteșuguri tradiționale aflate pe cale de dispariție (olărit, țesut covoare, Prelucrare lemn, broderie)	Nr de participanți / Nr. de ateliere practice organizate	150 / 5	150 / 5	150 / 5	100 000	Secția Cultură Orhei, Centrul de arte plastice din Orhei	APL II, APL I, Centrul de Meșteșuguri „Arta Rustică”
3.3. Implicarea tinerei generații în domeniul culturii prin participarea acestora la diverse concursuri, evenimente și expoziții.	Nr. participanți în cadrul evenimentelor	25	25	25	10 000	Secția Cultură Orhei	APL II, APL I
3.4. Organizarea și desfășurarea spectacolelor și filmelor în cadrul CRC „A. Suruceanu” cu genericul ”Cinema Park” și ”Film în aer liber” în scuarul instituției	Nr. evenimente organizate / Nr. spectatori	40 / 50	40 / 50	40 / 50	50 000	Secția cultură Orhei	APL I, agenți economici.

II.3.11.2. BIBLIOTECI PUBLICE

Obiectiv general	Promovarea și îmbunătățirea serviciilor bibliotecilor în raionul Orhei						
Cadru legal	Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”; Notă Contextuală „Strategia pentru Cultură și Patrimoniu 2030”; Plan de activitate a Secției Cultură pe anul 2026						
Obiectiv specific 1	Valorificarea infrastructurii bibliotecilor din raion						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1 Evaluarea stării tehnice a bibliotecilor în cadrul procesului de raportare anuale	Lista evaluării tehnice a bibliotecilor din raion	1	1	1	5 000	BPR. „A. Donici”	APL II, APL I
1.2. Reabilitarea și modernizarea infrastructurii bibliotecilor din raion în urma procesului de evaluare a stării tehnice.	Lista reabilitării și modernizării bibliotecilor din raion	1			5 000	Secția Cultură Orhei	APL II , APL I
Obiectiv specific 2	Dezvoltarea serviciilor interactive de bibliotecă prin utilizarea tehnologiei informației și comicăriilor						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
2.1. Realizarea unei strategii de dezvoltare a colecțiilor în fiecare bibliotecă, care să vizeze atingerea unui echilibru optim între achiziția de documente, eliminarea documentelor și mărirea colecției	Elaborarea programului	1				BPR „A. Donici”, Secția Cultură Orhei	APL I
2.2. Organizarea atelierelor de lucru de diferite genuri (croșetare, mozaic, confecționare, coacere, creare, pictură, studiere limbi străine, lectură în grup etc.) pentru atragerea utilizatorilor în cadrul serviciilor interactive ale bibliotecii	Nr de ateliere/ Nr de programe interactive / Nr de beneficiari	144 / 8 / 68	144 / 8 / 68	144 / 8 / 68	100.00	BPR „A. Donici” Secția Cultură Orhei	APL I, proiecte investiționale
Obiectiv specific 3	Dezvoltarea serviciilor interactive de bibliotecă prin utilizarea tehnologiei informației și comicăriilor						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
3.1. Instruirea specialiștilor din domeniu și crearea programelor de instruire online pentru formarea continuă a personalului bibliotecii	Nr. de seminare / Nr. de persoane instruite.	8 / 68	8 / 68	8 / 68	50.000	Secția cultură, BPR „A. Donici”	Ministerul Culturii
3.2. Asigurarea accesului gratuit la calculatoare, internet a utilizatorilor indiferent de categorie de vârstă, gen, naționalitate.	Nr. de participanți în cadrul programului Biblioteci Globale Moldova	1000	1000	1000	20.000	Secția cultură, BPR „A. Donici”	APL I, APL II

3.3. Asigurarea accesului la echipamentul FABLAB și instruirea bibliotecarilor/membrilor comunității pentru a căpăta deprinderi de folosire a acestuia	Nr. de participanți. Nr. de instruire	180 / 1260	180 / 1260	180 / 1260	50.000	Secția Cultură, BPR „A. Donici”	APL II, Agenți economici
3.4. Digitizarea colecției de publicații prin intermediul scannerului performant achiziționat în cadrul programului 50+50	Elaborarea publicațiilor digitizate	3000	3000	3000	10.000	Secția Cultură, BPR „A. Donici”	APL II; Agenți economici

II.3.12. TINERET ȘI SPORT

II.3.11.1. TINERET

Impactul urmărit prin intermediul acestei strategii este ca un **număr cât mai mare de tineri și tinere din raion să beneficieze de oportunități de dezvoltare conform necesităților lor**. Producerea acestui impact este condiționată de producerea a trei rezultate majore pe termen lung:

Rezultatul 1. Nivel crescut de participare și mobilizare comunitară a tinerilor din r. Orhei;

Rezultatul 2. Dezvoltare multilaterală a tinerilor din r. Orhei;

Rezultatul 3. Viață socială și economică activă a tinerilor din r. Orhei;

Rezultatele **pe termen lung** sunt susținute de un șir de rezultate intermediare pe termen mediu și respectiv scurt. Pentru atingerea **Rezultatului 1** este planificată realizarea rezultatelor conturate în jurul necesității de consultare a tinerilor cu privire la provocările pe care le întâmpină, cât și nivelul de implicare a acestora în beneficiul comunității din care fac parte:

1.1 Factorii de decizie ascultă și țin cont de opinia tinerilor; 1.2 Tot mai mulți tineri se implică activ în beneficiul comunității.

În acest scop, intervențiile pe termen scurt vor fi orientate la nivelul capacității consiliilor școlare și locale de tineret, a grupurilor de inițiativă, asociațiilor obștești etc., diversificând oferta de servicii, programe și activități de tineret în teritoriu: mai multe Consilii ale Elevilor și Consilii Locale ale Tinerilor, inclusiv Grupuri de Inițiativă Locală și ONG-uri de tineret să fie funcționale și active;

Pentru **Rezultatul 2**, pe termen mediu este necesară dezvoltarea multilaterală a tinerilor inclusiv prin servicii non- formale de tineret:

2.1 Mai mulți tineri activ implicați în activități culturale, artistice și sportive în toate localitățile;

2.2 Mai mulți tineri beneficiari de servicii non-formale de dezvoltare.

În acest sens, pe termen scurt, intervenția este concentrată pe accesibilizarea și diversificarea ofertei de servicii pentru tineri și ofertei de activități culturale, artistice și sportive: ofertă diversă de activități culturale, artistice și sportive pentru implicarea tinerilor; infrastructură socială, culturală și de sport confortabilă și accesibilă pentru tineri în localitățile rurale și urbane; ofertă diversă și accesibilă de servicii pentru tineri.

Pentru **Rezultatul 3**, schema schimbării include două rezultate axate pe necesitatea integrării dimensiunii de tineret în politicile speciale:

3.1 Tineri mai bine pregătiți din punct de vedere profesional; 3.2 Politicile locale integrează necesitățile tinerilor.

Pe **termen scurt**, strategia prevede ca: mai multe autorități locale din raion integrează perspectiva tinerilor în politici, servicii și bugete; evaluarea și monitorizarea politicilor de tineret efectuate într-un mod consecvent; mecanism eficient de coordonare a activităților structurilor de tineret la nivel local.

Pentru a produce rezultatele dorite, și respectiv impactul scontat, strategia intervine cu 3 *abordări distincte*: (i) *împuternicirea tinerilor*, (ii) *fortificarea serviciilor de tineret* și (iii) *integrarea perspectivei tinerilor în politici*. În cadrul fiecărei abordări sunt propuse o serie de acțiuni și programe care vor contribui complementar la producerea rezultatelor și atingerea obiectivelor propuse.

Astfel, pentru (i) *împuternicirea tinerilor, acțiunile* de intervenție în vederea atingerii obiectivelor sunt concentrate pe programe de suport pentru structurilor reprezentative ale elevilor și tinerilor din raion (consiliile elevilor, consiliile locale de tineret), inclusiv prin Programul de suport pentru dezvoltarea și capacitatea Consiliilor Locale de tineret și al elevilor din Orhei.

Acțiunile incluse în abordarea de (ii) *fortificare a serviciilor de tineret* sunt concentrate pe dezvoltarea infrastructurii raionale pentru prestarea unor astfel de servicii, consolidarea capacităților resurselor umane pentru a presta servicii, dar și pe îmbunătățirea ofertei de activități sociale, culturale și sportive din raion. În cadrul acestei abordări vor fi susținute. Programul raional de granturi pentru grupurile de inițiativă locale (GIL) și ONG-uri de tineret și Programe de suport și dezvoltare pentru instituțiile ce prestează servicii tinerilor.

A treia abordare, (iii) *Integrarea perspectivei tinerilor în politici* se bazează pe **programe** de suport și dezvoltare pentru instituțiile ce prestează servicii tinerilor și de capacitate a APL-urilor, nemijlocit prin capacitatea reprezentanților Consiliului raional în integrarea dimensiunii de tineret în politicile locale, elaborarea sau ajustarea politicilor locale la necesitățile actuale ale tinerilor, aprobarea regulamentului local de evaluare a politicilor locale de tineret; elaborarea rapoartelor anuale și final de evaluare a implementării strategiei raionale de tineret.

Obiectiv general	Promovarea dezvoltării armonioase și active a tinerilor din raionul Orhei						
Cadru legal	Legea nr. 84 din 14.05.2016 privind tineretul; Strategia Națională de Tineret 2022–2030; Regulamente și ordine ale Ministerului Educației și Cercetării / Ministerului Tineretului și Sportului; Legea voluntariatului nr. 121/2010						
Obiectiv specific 1	Participare decizională						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
1.1. Consilii ale Elevilor și Consilii Locale ale Tinerilor funcționale și active	Nr. de membri ai Consiliul Raional al Tinerilor activi	35	35	35		Serviciul Tineret și Sport	Consiliu raional al Tinerilor, DGE, sectorul asociativ
1.2. Tot mai mulți tineri se implică activ în beneficiul comunității	Rata tinerilor asociați în structuri, grupuri de inițiativă locală	8%	10%	13%		Serviciul Tineret și Sport	APL I, APL II, ONG locale, GIL
1.3. Suport pentru dezvoltarea Consiliilor Elevilor din raion	ședințe de consultare între CRE și organele decizionale raionale în domeniul învățământului / Instruire anuală organizată	3 / 1	3 / 1	3 / 1		Serviciul Tineret și Sport	Rețeaua Națională a Consiliilor Elevilor (RNCE), CIR Pro Bono; DGE
Obiectiv specific 2	Fortificarea serviciilor și structurilor de tineret						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			

2.1. Ofertă diversă de activități culturale artistice și sportive pentru implicarea tinerilor	Nr. de activități cu participarea tinerilor desfășurate	12	12	12		Serviciul Tineret și Sport	Secția cultură Orhei, Școala de sport Orhei, DGE
2.2. Ofertă diversă și accesibilă de servicii pentru dezvoltarea tinerilor	Numărul de filiale ale CT create și active / Echipa mobilă funcțională	3 / 1	3 / 1	3 / 1		Serviciul Tineret și Sport	Consiliul raional al Tinerilor, DGE, sectorul asociativ
2.3. Mai mulți tineri beneficiari de servicii non-formale de dezvoltare	Nr /ponderea tinerilor beneficiari ai serviciilor oferite de CT și filiale	15%	20%	20%		Serviciul Tineret și Sport	Consiliul raional al Tinerilor
2.4. Informarea tinerilor cu privire la instituțiile prestatoare de servicii adresate tinerilor și promovarea unei imagini pozitive ale acestora	Târgul ONG-lor de tineret din raion / Buletin electronic privind serviciile existente și oportunitățile de tineret	500 / 20	500 / 20	500 / 20		Serviciul Tineret și Sport	DGE, IP Orhei, Direcția Ocuparea Forței de Muncă, Școala Raională Sportivă
2.5. Organizarea și susținerea Programului raional de Granturi pentru organizațiile de tineret și grupurile de inițiativă locale de tineret din Orhei	granturi oferite / nr. persoane instruite în scriere și managementul proiectelor	10 / 20	10 / 20	10 / 20		Serviciul Tineret și Sport	DGE, Centrul de Tineret Orhei
2.6. Realizarea activităților interactive, de susținere, cultural-artistice și sportive	activități interactive, cultural-artistice și sportive realizate / nr. tineri participanți	20/1000	20/1000	20/1000		Serviciul Tineret și Sport	DGE, Secția Cultură, Centrul Raional de Creație Orhei, Școala raională sportivă Orhei
2.7. Desfășurarea activităților de dezvoltare a competențelor tinerilor și diversificarea cluburilor pe interese	servicii/programe lansate și funcționale în CT Orhei și filiale / tineri beneficiari	4/1000	4/1000	4/1000		Serviciul Tineret și Sport	Consiliul Raional al Tinerilor Orhei; Direcția Ocuparea Forței de Muncă Orhei
Obiectiv specific 3		Integrarea perspectivei tinerilor în politicile locale					
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
3.1. Evaluarea și monitorizarea consecvență a politicilor de tineret	Nr documente de politici locale evaluate prin prisma mecanismului de	2	2	2		Serviciul Tineret și Sport	APL, sectorul asociativ,

	integrare a perspectivei tinerilor						organizațiile de tineret
3.2. Mai multe autorități locale din raion integrează perspectiva tinerilor în politici, servicii și bugete	Numărul APL care integrează perspectiva tinerilor în documentelor de politici locale	2	3	3		Serviciul Tineret și Sport	APL, organizațiile de tineret
3.3. Politicile locale integrează necesitățile tinerilor	Nr documente de politici aprobate de APL care integrează perspectiva tinerilor	3	3	3		Serviciul Tineret și Sport	APL I, APL II
3.4. Realizarea Pașaportului tinerilor din raion	Raport prezentat public despre tinerii din raion	1	1	1		Serviciul Tineret și Sport	Centrul de Tineret Orhei

II.3.11.2. SPORT

Obiectiv general	Promovarea excelenței și contribuirea activ la sănătatea și dezvoltarea unei societăți echilibrate						
Cadru legal	Legea privind activitatea fizică și sportul (Legea nr. 346/2007), Legea nr. 152 din 17.07.2014 – Codul Educației al Republicii Moldova; Strategia Națională pentru Dezvoltarea Sportului 2022–2030; Ordin și regulamente emise de Ministerul Educației și Ministerul Tineretului și Sportului						
Obiectiv specific 1	Dezvoltarea unei instituții moderne, performante și incluzive care promovează valorile sportive, excelența și spiritul de echipă, contribuind activ la formarea fizică, morală și socială a tinerei generații din raionul Orhei.						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
Dezvoltare instituțională							
1.1. Modernizarea infrastructurii sportive: săli de antrenament, vestiare, terenuri	Structuri modernizate / Investiții realizate	1	1	1		Școala de sport raională Orhei, DGE, APL I	APL II (DGE), APL I, Federațiile Naționale, proiecte investiționale
1.2. Dotarea cu echipamente sportive conforme standardelor	Dotări de echipamente / Investiții realizate	1	1	1		Școala de sport raională Orhei, DGE, APL I	APL II (DGE), APL I, Federațiile Naționale, proiecte investiționale
Resurse umane și formare continuă							

1.3. Instruirea și motivarea antrenorilor prin cursuri de perfecționare	Nr. cursuri / nr. antrenori instruiți	1	1	1		Școala de sport raională Orhei	MEC, Federațiile Naționale
Obiectiv specific 2	Descoperirea, instruirea și promovarea tinerilor talentați în diverse ramuri sportive, încurajarea unui stil de viață activ și sănătos și asigurarea participării acestora la competiții locale, naționale și internaționale						
Activități / Proiecte la nivel local	Indicatori de produs / rezultate scontate	Perioada / ținta			Costuri, MDL	Responsabil de execuție	Parteneri
		2026	2027	2028			
Performanță sportivă							
2.1. Instruirea sistematică a elevilor în cel puțin 14 ramuri sportive (ex: fotbal, judo, lupta liberă, atletism, baschet, volei, șah, tenis de masă, box, kicboxind, voevod, lupta greco-romană, sambo și kaiac-canoa)	Nr instruiți / nr participanți	14 / 30	14 / 30	14 / 30		Școala de sport raională Orhei	APL II (DGE), APL I, Federațiile Naționale
2.2. Oferirea copiilor a oportunității de a fi înscriși activ în programele sportive	Nr. copii	1000	1000	1000		Școala de sport raională Orhei	DGE
2.3. Participarea la competiții raionale și republicane	Nr. competiții raionale și republicane	10	10	10		Școala de sport raională Orhei	APL II (DGE), APL I, Federațiile Naționale, proiecte investiționale
2.4. Calificarea elevilor la etape superioare ale campionatelor naționale	Nr. persoane calificate	10	10	10		Școala de sport raională Orhei	APL II, Federațiile Naționale
Implicare comunitară și parteneriate							
2.5. Asigurarea colaborărilor cu instituții școlare, autorități locale și federații sportive	Nr. colaborări / parteneriate cu organizații/federații sportive organizate	10	10	10		Școala de sport raională Orhei	APL II, MEC, Federațiile Naționale
2.6. Organizarea de evenimente cu implicarea părinților și comunității (zile sportive, concursuri)	Nr. evenimente	1	1	1		Școala de sport raională Orhei	APL II, MEC, Federațiile Naționale
2.7 Promovarea imaginii școlii prin social media și media locală	Nr. postări, articole	1	1	1		Școala de sport raională Orhei	APL II, MEC, Federațiile Naționale
Obiectiv specific 3	Promovarea și dezvoltarea performanței sportului ca motor al sănătății cetățenilor						
Activități / Proiecte la nivel local		Perioada / ținta			Costuri,		Parteneri

	Indicatori de produs / rezultate scontate	2026	2027	2028	MDL	Responsabil de execuție	
3.1. Organizarea evenimentului Gala Olimpicilor	Nr participanți; premianți, Nr cadrelor didactice ce au instruit elevii	10 / 10 / 10	10 / 10 / 10	10 / 10 / 10	30 000,0 lei / anual	Serviciul tineret și sport	Școala de sport, APL II, DGE
3.2. Organizarea și desfășurarea Olimpiadei raionale de educație fizică	Nr de elevi participanți, Nr de elevi premiați	10 / 10 / 10	10 / 10 / 10	10 / 10 / 10	5 000		

II.4 MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA REZULTATELOR

Strategia de dezvoltare a raionului Orhei 2026-2028 urmărește să transforme viziunea în realitate, prin acțiuni coordonate, monitorizare continuă și evaluarea impactului, asigurând progres durabil și beneficii reale pentru întreaga comunitate.

Monitorizarea și evaluarea (M&E) urmărește să asigure că implementarea strategiei se desfășoară conform planului, că obiectivele sunt atinse și că resursele sunt utilizate eficient.

Scopuri principale:

- Identificarea progresului față de obiectivele strategice.
- Detectarea problemelor sau blocajelor în implementare.
- Ajustarea planurilor și măsurilor, dacă este necesar.
- Asigurarea transparenței și responsabilității față de autorități și beneficiari.

Monitorizarea conferă posibilitatea revizuirii periodice, adaptarea planului de acțiuni, precum și actualizarea termenelor prevăzute inițial în planul strategic.

Monitorizarea este procesul sistematic prin care se urmărește desfășurarea unei activități, proiect sau strategii, pentru a verifica dacă se respectă planul și dacă obiectivele stabilite sunt atinse. Ea permite identificarea problemelor în timp real și luarea măsurilor corective necesare.

Monitorizarea răspunde la întrebarea „Ce se întâmplă acum?”

Monitorizarea se realizează de fiecare șef de direcție / secție / serviciu și/sau organizație care a contribuit la elaborarea Strategiei de dezvoltare a raionului Orhei 2026-2028, cel puțin anual, cu prezentarea raportului de implementare pe domeniu de responsabilitate cu indicatori de produs și rezultat, inclusiv date statistice și factori care au contribuit ori la implementarea acțiunilor sau la anularea și/sau amânarea acesteia. În baza raportului anual de implementarea a strategiei se face ajustarea ulterioară a strategiei, dacă este cazul.

Astfel, monitorizarea este esențială pentru buna implementare a oricărei strategii, deoarece oferă informații continue despre progres și permite ajustări rapide.

Evaluarea implementării strategiei se bazează pe compararea gradului de atingere a țințelor propuse inițial cu situația dezvoltării raionului la diverse momente de timp.

Evaluarea strategiei este procesul prin care se analizează **eficiența, eficacitatea și impactul** implementării unei strategii, pentru a stabili în ce măsură obiectivele stabilite au fost atinse și pentru a identifica lecțiile învățate.

Caracteristici principale:

1. **Analiză a rezultatelor** – se evaluează cât de aproape s-a ajuns de obiectivele strategice.
2. **Se realizează periodic sau la final** – spre deosebire de monitorizare, evaluarea nu este continuă, ci intervine la intervale determinate (evaluare intermediară sau finală).
3. **Bază pentru decizii** – oferă recomandări pentru ajustarea strategiei, planificarea viitoare sau alocarea resurselor.
4. **Orientată spre impact și eficiență** – nu doar dacă activitățile au fost realizate, ci dacă au generat efectul dorit.

Componente principale:

- **Eficiența** – raportul între resursele utilizate și rezultatele obținute.
- **Eficacitatea** – măsura în care s-au atins obiectivele stabilite.
- **Relevanța** – cât de potrivită este strategia în contextul nevoilor actuale.
- **Sustenabilitatea** – posibilitatea menținerii rezultatelor pe termen lung.

Evaluarea implementării strategiei presupune analiza evoluției indicatorilor de monitorizare și a stadiului la care aceștia se află în funcție de țințele aferente stabilite (valoarea planificată/preconizată) în cadrul obiectivelor strategice.

Evaluarea răspunde la întrebarea „Ce efecte și rezultate au avut acțiunile întreprinse?”

Astfel, în cadrul raportului de implementare pe domeniu de responsabilitate a Strategiei de dezvoltare a raionului Orhei 2026-2028, pentru fiecare acțiune este necesar de a indicat răspunsul la întrebarea „Ce efecte și rezultate au avut acțiunile întreprinse?”

În cazul unor modificări de anvergură a mediului socioeconomic, politic sau/și tehnologic se recomandă ca documentul Strategiei să fie revizuit.